TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBRI XLI–XLV
(BIBLIOTHECA TEVBNERIANA VOL. 1491)

ADDENDA ET CORRIGENDA

p. III	u. etiam Lehmann, o.c. (adn. 4), III. 155, qui codicem aut e Britannia aut Roma Dorostadum adlatum esse credebat; inde ad monasterium Laurishamense nono saeculo peruenisse.
p. XIV	s. n. Heinsius: lege 'Lugduni Batauorum'.
p. XVI	lege 'Dušánek (F.)'.
p. XIX	s. n. Madvig: lege '1877'.
p. XXI	s. n. Pluygers lege 'ἀπομνημονεύματα'.
p. XXII	dele adn. 2.

* * * *

Nisi indicatur, quae sequuntur ad apparatum criticum spectant. his nouis compendiis utor:

Hell (N.) *Obseruationes Liuianae,* Marburgi, 1870
Watt (W.S.) 'Notes on Livy 41–45', *Athenaeum* 1988, 11–17

41.16.5	⟨ante⟩ : lege '*om. V*'.
41.20.10	reliqu⟨a h⟩orum sui moris cum copia *Watt*
41.21.9	adde 'Gracchus *V* : Gracchi f. *Münzer* (*RA*, *130 adn. 1*) : *del. Badian* (*Arethusa 1968, 35*)'.
41.24.10	+ dissertio + : dissolutio *Watt*
41.27.12	lege '*Hertz* cloacas'. adde testimonium : '*Cassius Hemina fr.* 38*P*'.
41.28.6	(§ 7 fla⟩men *incipit*) in textu lege '+ u. mil. tib.s +', in apparatu 'u. mil. tib.s + *V* : quin-

	que mil⟨...⟩ *Fr. 1* : quinque millia *Sig.* : quinquaginta *Frank* (*Economic Survey, 1.137*)'.
42.1.5	C. (Matienus): lege '*cf.* 41.28.5 *adn.*'.
42.11.5	+ iamiam primum + : iam quam primum ⟨populo Romano inferendum⟩ *Hell*
42.16.9	+ tacite habere id pati + : lege 'tacita habere *Hell*'.
42.30.6	+ inde + : ⟨opt⟩and⟨a⟩e *Watt*
42.30.8	preces suas : preces suas pro ⟨p. R.⟩ *Watt*
42.45.5	⟨pro⟩uidissent *Watt*
42.47.7	+ regis + : ⟨eg⟩regia *uel* ⟨eg⟩regie *Watt*
42.47.9	utilis : utili⟨ta⟩tis *Watt*
42.49.5	*del.* aduersa secundaque *Watt*
42.53.9	etiam : sta⟨t⟩im *Watt*
42.61.5–6	nos ... ⟨uelut⟩ naufragorum *Watt*
42.63.12	urbem ⟨praetor⟩ *Shackleton Bailey* (*RFIC 1986, 332*)
42.64.4	nequiquam ... oppressae: nequiquam: ⟨nam⟩ ... *Watt*
42.64.9	qui : illi *Watt*
42.66.7	turba : turba⟨m⟩ *Watt*
43.17.4	iis dato : ⟨iis⟩ adu⟨o⟩cato *Watt*
44.2.4	profectus : lege 'frumentum *Hell*'.
44.4.7	inopi ⟨aquae⟩ *Hell*
44.4.11	in textu distingue 'transgressurus, ... iter, ...'.
p. 205	dele testimonium.
44.16.2	+ rem p. + : iam *Watt*
44.22.10	adde testimonium '22.10 : *cf. Enn. Ann.* 371 *V* = 364 *Sk*'.
	+ quae + : Qui⟨rites⟩, que (§ 11) *deleto, Watt*
44.23.8	sanci⟨end⟩o : lege 'sancitae *Fr. 1*'.
44.30.13	in textu lege 'Algalsus', in apparatu 'Algalsus *V* : Agalsus *Fr. 2*'.
44.43.4–5	lege 'uexatus ... regia *Fr. 1*'; ... in regiam ei regresso (qui) *Watt*
44.46.5	in textu diuide 're-/stagnantes'.

45.12.6 dextram : suam dextram *Watt*
45.14.8–9 post testimonium adde '*de rebus in lacuna narratis u. per.* 45, *Astin, Historia 1988,* 488'.
45.23.6 fuimus : ⟨qui⟩euimus *Watt*
45.41.1 lege 'L. Pauloratio *V*'.

****

Apparatui critico addenda

42.64.5 incisa spe oppugnationis *Donini (RFIC 1987, 326)*
44.5.12–13 peditumque pars ... tenebat; ima ualle ... eques ubi tenderet amplectebatur *Hell*
44.15.1 lege '... 3.10) *Zingerle*'.
44.18.1 aliis ⟨bellis expertus⟩ *Watt*
44.25.5 ⟨ad⟩ conciliandam gratiam magis ⟨in dies⟩ *Watt*
45.13.16 lege 'ea, *commate distinguens, Perizonius*; *sic, sed sine commate Coraluppi, Graeco-Latina Mediolanensia, 103 sqq.*'.
45.28.9 nimis soluta a⟨b⟩usus *Watt*

****

Index nominum

M. Aemilius Lepidus : dele '43.5'; adde 'M. Aemilius Lepidus (cos. 158), 43.5' (*cf. MRR, Supp.*^{2}, *7*).
adde 'Agesilochus, 42.45'.
Apollonia : adde '(in Illyria)'; dele 45.28; adde 'Apollonia (in Macedonia), 45.28'.
Elpeus : lege '44.8, 9, ... 35, 39'.
dele Hegesilochus.
Theaetetus : lege 'Theaedetus'.

p. 1 in testimoniis ante *App.* adde '*Obs.* 8'.

TITI LIVI

AB VRBE CONDITA

LIBRI XXXI–XL

EDIDIT
JOHN BRISCOE

TOMVS II
LIBRI XXXVI–XL

STVTGARDIAE IN AEDIBVS B.G. TEVBNERI MCMXCI

Gedruckt mit Unterstützung der Förderungs-
und Beihilfefonds Wissenschaft der VG WORT GmbH,
Goethestraße 49, 8000 München

Die Deutsche Bibliothek – CIP-Einheitsaufnahme

Livius, Titus:
[Ab urbe condita]
Titi Livi Ab urbe condita / ed. John Briscoe. – Stutgardiae : Teubner.
(Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana)
NE: Briscoe, John [Hrsg.]

Libri 31/40.
T. 2. Libri XXXVI–XL. – 1991
ISBN 3-519-01493-9

Printed in Germany
Gesamtherstellung: Passavia Druckerei GmbH Passau

COMPENDIA

Codices[1]

R	Fragmenta, Vat. Lat. 10696, s. iv–v
F	Fragmenta, Bamb. Bibl. Rei Publicae Class. 35a, s. v
B	Bamb. Bibl. Rei Publicae Class. 35, s. xi
χ	consensus φ et ψ
φ	consensus codicum PAE
P	Par. Bibl. Nat. 5690, s. xiv in.
A	Lond. Bibl. Brit. Harl. 2493, s. xiv[1]
E	Esc. R. I.4, s. xiv med.
φmg (PmgAmgEmg)	uariae lectiones in marginibus codicum φ (u. tom. I, p. X)
ψ	consensus codicum NV (de CFerr. L u. tom. I, p. XI)
N	Oxon. Coll. Noui 279, c. a. 1440
V	Vat. Lat. 3331, a. 1453/4
C	Flor. Laur. Med. 63.6, a. 1412/3
Ferr.	Vat. Ferr. 562, a. 1416
L	Flor. Laur. Med. 89 inf. 3[3], c. a. 1445

1 correctores sic indicantur: ipse librarius: [1]; secunda manus (siue aequalis siue posterior): [2]; corrector incertus: [x]. de correctoribus apud FB u. McDonald, x, xii; de correctoribus apud AP u. tom. I, pp. X–XI.

α^2	consensus codicum Holk. Lips. Par. Esc. Voss.
α(a)	consensus codicum Holk. Lips. Par.
Holk.	Bibl. Holkham. 344, s. xiv in.
Lips.	Vniu. Rep. 1.1, s. xiv med.
Par.	Par. Bibl. Nat. Lat. 5740, s. xiv^2
Esc.	Esc. g. I.8, s. xiv
Voss.	Leid. Voss. Lat. F66, s. xiv^2
β	consensus codicum Burn. Par. 5741
Burn.	Lond. Bibl. Brit. Burn. 198, s. xiv ex.
Par. 5741	Par. Bibl. Nat. Lat. 5741, a. 1405
γ	consensus codicum Holk. 354 Ves.
Holk. 354	Bibl. Holkham. 354, a. 1409
Ves.	Vesont. Bibl. Munic., a. 1427
Mg	codex Moguntinus (u. tom. I, p. XVIII)
Mg*	u. tom. I, p. XIX

Editio Princeps

ed. Rom.[3] ed. Romae, 1469 uel 1470

Opera ante a. 1743 edita

Conspectum editionum instruxit Drakenborch (tom. VII, pp. 328 sqq.). qui editiones non curauerunt, eorum aetatem fere indicaui. maior pars emendationum laudatarum apud Drakenborch inuenietur. reliquas ex ipsis editionibus sumpsi.

2 u. tom. I, p. XV adn. 70.
3 u. Reeve (1986), 166.

Aegyptius	cf. Drak.
Ald.	ed. Aldina, tom. III, Venetiis, 1520
Asc. (1510)	ed. Badii Ascensii, Parisiis, 1510
Asc.	ed. Badii Ascensii, Parisiis, 1513
Boekler (J. H.)	1610–72
Brisson (B.)	1531–91
Budé (G.)	1467–1540
Burman (P.)	1688–1741
ed. Camp.	ed. J. A. Campani, Romae, c. 1470
Carb.(achius) (N.)	u. tom. I, p. XVIII
Clericus	J. Le Clerc, ed. Amstelaedami, 1710
Cluuerius	P. Klüwer, 1580–1623
Curio (C. S.)	edd. Basileae, 1549, 1555
Cuper (G.)	1644–1716
Dodwell (H.)	1641–1711
Doujat (J.)	ed. Parisiis, 1679–80
Drak.(enborch) (A.)	ed. Amstelaedami–Lugduni Batauorum, tom. IV–V, 1741, 1743
Duker (K. A.)	1670–1752
T. Faber	Tanaquil Faber, 1615–72
Florebellus	A. Florebelli, fl. 1550
Fr. 1	ed. Frobeniana, Basileae, 1531
Fr. 2	ed. Frobeniana, Basileae, 1535
Freinsheim (J.)	1608–60
Gebhardus (J.)	1592–1632
Gel.(enius) (S.)	u. tom. I, p. XVIII
Glar.(eanus) (H.)	adnotationes in ed. Basileae, 1540
Gron.(ouius)	J.F. Gronov, edd. Lugduni Batauorum et Amstelaedami, 1645–78
J. Gron.(ouius)	J. Gronov (J.F. filius), ed. Amstelaedami, 1679
Grut.(erus)	J. Gruytere, edd. Francofurti ad Moenum, 1612–28
Gryph.(ius) (S.)	edd. Lugduni, 1542–54
Gutherius (J.)	fl. c. 1612

Hearne (T.)	ed. Oxonii, 1708
Heinsius (D.)	ed. Lugduni Batauorum, 1634
N. Heinsius	(D. filius), 1620–81
Heumann (C. A.)	1681–1764
Horrion (J.)	ed. lib. XXXIII, Paderbornae, 1617
Lipsius	J. Lips, 1547–1606
Manutius	P. Manuzio, 1511–74
Meibom (M.)	1630–1710
Meursius (J.)	1579–1639
Modius (F.)	ed. Francofurti ad Moenum, 1588
Mog.	ed. Moguntiae, 1519
Mog. e. e.	emendatio errorum in ed. Mog.
Muret (M. A.)	1526–85
Oudendorp (F. von)	1696–1761
Le Paulmier (J.)	1587–1660
Perizonius	J. Voorbroek, 1651–1715
A. Perizonius	A. Voorbroek (T. filius)
Pighius	S. V. Wynants, 1520–1604
r	G. Lusignanus, ed. princ. lib. XXXIII. 1–17.6, Romae, 1616
rmg	emendationes F. Bartholini et A. Quaerengi in marginibus editionis
Roellius	cf. Drak.
Rollin (C.)	1661–1741
Röver (M.)	1719–1803
Rubenius	A. Rubens, 1614–57
Sabell.(icus) (M. A.)	edd. Venetiis, 1491–1501
Salmasius (C.)	1588–1653
Scaliger (J. J.)	1540–1609
Scheffer (J. G.)	1621–79
Schelius (R. H.)	1622–62
Sig.(onius)	C. Sigonio, edd. Venetiis, 1555–72
Stephanus	H. Etienne, 1528–98
Titius (R.)	1551–1609
Valesius	H. de Valois, 1603–76
Vasc.(osanus) (M.)	ed. Parisiis, 1543

Vrsinus	F. Orsini, 1529–1600
Wesseling (P.)	1692–1764

Opera post a. 1743 edita

Conspectum editionum post 1743 impressarum instruxit Kreyssig (ed. 1823–7, tom. I, pp. LXII sqq. : = ed. Twiss, Oxonii, 1841, tom. IV, pp. 472 sqq.). paginas librorum in apparatu critico non indicaui nisi cum loci ordine non tractantur. si quando opus ipse inuenire non potui, indicaui apud quem citetur ((H) = apud Hertz, (Z) = apud Zingerle). iis praeterea compendiis usus sum quae apud *L'Année Philologique* inueniuntur (*Mnem.* = *Mnemosyne, Phil.* = *Philologus*).

Adam (R.)	ed. Budé lib. XXXVIII, Paris, 1982
Afzelius (A.)	*Die römische Kriegsmacht,* København, 1942
Alanus (H.)	(H. E. Allen) *Emendationes Liuianae tertiae,* Dublinii–Londinii, 1869
Bauer (C. L.)[4]	*Chrestomathia Liuiana,* Lipsiae, 1770–1824
Baumgarten-Crusius (C. G.)	ed. Lipsiae, 1825–6
Becker (W. A.)	*Handbuch der römischen Altertümer nach den Quellen bearbeitet,* Leipzig, 1843–67
Bekker (I.)	ed. Berolini, 1829–38
Benedict (T. F.) (1804, 1807)	*Ad quaedam Liuii loca obseruationes,* Torgauiae, 1804, 1807
Bessler (F.)	*Quaestionum Liuianarum specimen,* Salzwedel, 1847
Brakman (C.)	'Liuiana III', *Mnem.* 1927, 54–65

4 non uidi.

Briscoe (J.)[5]	*A Commentary on Livy, books XXXI–XXXIII, XXXIV–XXXVII,* Oxford, 1973, 1981
Büttner (C. F.)	*Obseruationes Liuianae,* Primislauiae, 1819
Burck (E.)	*Gnomon* 1975, 252–62
CGL	*Corpus glossariorum Latinorum,* edidit G. Goetz, Lipsiae, 1888–1923
CIL	*Corpus inscriptionum Latinarum*
Cobet (C. G.)	'De locis nonnullis apud Liuium', *Mnem.* 1882, 106–10
Crév.(ier) (J. B. L.)	edd. Parisiis, 1735–42 (u. Drak.), 1747–8
Damsté (P. H.)	'Notae criticae ad T. Liuii lib. XXXI–XXXV', 'Ad T. Liuii lib. XXXVI et XXXVII', 'Ad T. Liuii lib. XXXVIII–XL'. *Mnem.* 1915, 155–69, 446–63, 1916, 396–422
De Sanctis (G.)	*Storia dei Romani,* Torino–Firenze, 1907–64
Dobree (P. P.)	*Aduersaria,* II, Cantabrigiae, 1832, 381
Doering (F. G.)	ed. Gothae, 1796–1824
Dušánek (F.)	'De formis enuntiationum condicionalium apud Liuium', *ČMF* 1903, 88–110, 162–221
Engel (J.-M.)	ed. Budé lib. XXXVII, Paris, 1983
Ernesti (A. G.)	*Glossarium Liuianum,* emendauit plurimisque accessionibus locupletauit G. H. Schaefer, Lipsiae, 1804
FGrH	*Die Fragmente der griechischen Historiker,* ed. F. Jacoby, Berlin–Leiden 1923

5 adnotationes in his libris locorum modo numeris, 'adn. (c)' addito, indicantur.

Fügner (F.)	*Lexicon Liuianum,* I, Lipsiae, 1889–97
GL	*Grammatici Latini,* ex recensione J. Keilii, Lipsiae, 1857–70
Goeller (F.)	ed. lib. XXXIII, Francofurti ad Moenum, 1822
Götzfried (K. T.)	*Annalen der römischen Provinzen beider Spanien von der ersten Besetzung durch die Römer bis zum letzten großen Freiheitskampf (218–154),* Erlangen, 1907
Goodyear (F. R. D.)	*The Annals of Tacitus, books 1–6,* I–II, Cambridge, 1972, 1981
Gouillart (Ch.)	ed. Budé lib. XL, Paris, 1986
Haase (F.)	ap. C.K. Reisig, *Lateinische Syntax,* Berlin, 1888
Halbkart (K. W.)	*Tentamina criseos,* Vratislauiae, 1812
Hammond (N. G. L.)	*A History of Macedonia,* I, Oxford, 1972
Hand (F.)	*Tursellinus,* Lipsiae 1829–45
Harant (A.)	*Emendationes et adnotationes ad Titum Liuium,* Parisiis, 1880
Havet (L.)	*De Saturnio Latinorum uersu,* Paris, 1880
Heinze (J. M.)	*Specimen obseruationum Liuianarum* III, Vinariae, 1777
Hell (N.)	*Obseruationes Liuianae,* Marburgi, 1870
Heraeus (W.)	ed. Teubneriana, pars V, fasc. I (lib. XXXIX–XL), Lipsiae, 1908
C. F. Hermann	*Disputatio de loco Apollinis in carmine Horatii saeculari,* Gottingae, 1843
G. Hermann	*Elementa doctrinae metricae,* Lipsiae, 1816

Hertz (M.)	ed. Lipsiae, uol. III, 1862
Heus.(inger) (K.)	*Livius. Römische Geschichte. Übersetzung mit kritischen und erklärenden Anmerkungen,* Braunschweig, 1821
Holleaux (M.), *Études*	*Études d'épigraphie et d'histoire grecques,* Paris, 1938–68
Hülsen (C. C. F.)	*Dissertazioni della Pontificia Accademia Romana di Archeologia,* 1896
Huschke (P. E.), *ST*	*Die Verfassung des Königs Servius Tullius,* Heidelberg, 1838
I. I.	*Inscriptiones Italiae*
ILLRP	*Inscriptiones Latinae liberae rei publicae,* ed. A. Degrassi, Firenze, 1963–5
Jacobs (F.)	ap. Goeller, pp. 385 sqq.
Klenze (C. A. C.)	*Philologische Abhandlungen,* Berlin, 1839
Koch (H. A.)	*Emendationum Liuianarum pars altera,* Brandenburg, 1861
Köhler (U.)	*Qua ratione T. Liuii annalibus usi sint historici Latini atque Graeci describitur,* Gottingae, 1860
Kreyssig (J. T.)	edd. Lipsiae, 1823–7, 1828
Kreyssig (J. T.) (G.)	ap. Goeller, pp. 408 sqq.
Kreyssig (J. T.) (1839)	ed. lib. XXXIII, Misenae, 1839
Kromayer (J.)	*Antike Schlachtfelder in Griechenland,* Berlin, 1903–31
K–St	R. Kühner–C. Stegmann, *Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache,* dritte Auflage durchgesehen von A. Thierfelder, Leverkusen, 1955

Lachmann (F.)	*De fontibus historiarum T. Liuii commentatio altera,* Gottingae, 1828
Latte (K.)	*Römische Religionsgeschichte,* München, 1960
Lindau (A. F.)	*Spicilegium criticum in Thucydidem et Liuium,* Vratislauiae, 1817
Luchs (A.)	*Emendationum Liuianarum particula quarta,* Erlangae, 1889, 4–5
Madvig (J. N.)	*Emendationes Liuianae, iterum auctiores editae,* Hauniae, 1877
Madvig (J. N.), *Em.*^{1}	*Emendationes Liuianae,* Hauniae, 1860
Madvig (J. N.) (1839)	ed. Ciceronis de finibus, Hauniae, 1839
Madvig (J. N.), (*e*, 1884)	ed. Hauniae, uol. III, 1863, 1865, uol. III pars I^{2}, 1884
Madvig (J. N.), (*p*)	praefatio edd. Hauniae
Manuelian (A.)	ed. Budé lib. XXXVI, Paris, 1983
Mayerhoefer (A.)	*Critika studia Liuiana,* Bambergae, 1880
McDonald (A. H.)	ed. lib. XXXI–XXXV, Oxonii, 1965
Medcalf (E.)	coniecturae mecum communicatae
Mercklin (L.)	*Die Cooptation der Römer,* Mitau–Leipzig, 1848
Merkel (R.)	ed. Ouidi Fastorum, Berolini, 1841
Mommsen (T.), *RChr*	*Die römische Chronologie bis auf Caesar,* Berlin, 1858
Mommsen (T.), *RF*	*Römische Forschungen,* Berlin, 1864–79
Mommsen (T.), *StR*	*Römisches Staatsrecht,* Leipzig, I–II^{3}, 1887, III, 1888
MRR	T. R. S. Broughton, *The Magistrates of the Roman Republic,* New York, 1951–86

H. J. M.(üller)	*Wilhelm Weissenborn's erklärende Ausgabe,* VII³ (lib. XXXI–XXXIV), VIII³ (lib. XXXV–XXXVIII), IX³ (lib. XXXIX–XL), Berlin, 1883, 1906–7, 1909
M. Müller	ed. Teubneriana², pars IV, Lipsiae, 1887, 1890
M. Müller (1866, 1869, 1871, 1886)	*Beiträge zur Kritik und Erklärung des Livius,* Stendal, 1866, 1871, *NJPhP* 1869, 340–45; 'zu Livius', *NJPhP* 1886, 855–63
Niese (B.)	*Geschichte der griechischen und makedonischen Staaten seit der Schlacht bei Chaeronea,* Gotha, 1893–1903
Nitsche (W.)	ap. H. J. M.
Novák (R.)[6]	in libris XXXIX–XL adnotationes apud H. J. M.; in libris XXXI–XXXVIII 'Mluvnickokritická studia k Livioci', *Rozpravy Česká Akademia,* roč. 3, tř. 3 (1894); in libris XXXIX–XL 'Novák (1894)' hoc opus significat
Oakley (S. P.)	coniectura mecum communicata
Ogilvie (R. M.)	Phoenix 1966, 343–7
*ORF*³	H. Malcovati, *Oratorum Romanorum Fragmenta*³, Pavia, 1967
Otto (F. W.)	*Diuinationes Liuianae e codicum maxime uestigiis petitae,* Karlsruhe, 1839
Packard (D. W.)	*A Concordance to Livy,* Cambridge, Mass., 1968

6 Quod ad alia opera a Novák scripta attinet, plerumque ea cito quae H. J. M. in *JPhV* refert.

Passalacqua (M.) — ed. Prisciani de figuris numerorum, Roma, 1987

Pettersson (O.) — *Commentationes Liuianae,* Upsaliae, 1930

Pluygers (G. G.) — 'ἀπομνημονεύματα', *Mnem.* 1881, 15–18

Preller (L.) — *Römische Mythologie*[3], Berlin, 1881

Pritchett (W. K.) — *Studies in Ancient Greek Topography,* II, Berkeley–Los Angeles, 1969

Ramsay (W. M.), *Cities* — *The Cities and Bishoprics of Phrygia,* Oxford, 1895–6

Ramsay (W. M.), *HG* — *Historical Geography of Asia Minor,* London, 1890

Reeve (M. D.) (1986) (1987) — 'The Transmission of Livy 26–40', 'The Third Decade of Livy in Italy: the Family of the Puteaneus', 'The Third Decade of Livy in Italy: the Spirensian Tradition', *RFIC* 1986, 129–72, 1987, 129–64, 405–40

Richter (G.) — *Beitrag zum Gebrauche des Zahlwortes in Lateinischen,* Leipzig, 1880

Ritschl (F.) — *Parerga zu Plautus und Terenz,* Leipzig, 1845

Ronconi (A.) — ed. lib. XXXVI–XL, Torino, 1980

Ronconi (A.) (1942) — 'Note critiche a Livio', *StudUrb* 1942, 171–87

Rossbach (O.) — 'Zum 31–35 Buche des Livius', 'Zum 36. bis 40. Buche des Livius und zwei noch unbenützte Handschriften dieser Bücher', *WKlPh,* 1917, 1128–35, 1918, 280–6, 476–8, 497–501

Rubino (J.) — *Untersuchungen über römische Verfassung und Geschichte,* Cassel, 1839

Ruperti (G. A.) — ed. Gottingae, 1807–9

Schorn (W.) — *Geschichte Griechenlands,* Bonn, 1833

Schulze (W.) — *Zur Geschichte lateinischer Eigennamen,* Berlin, 1904

SEG — *Supplementum Epigraphicum Graecum*

Seyffert (M.) — 'Emendationes Liuianae', *NJPhP* 1861, 823–34

Shackleton Bailey (D. R.) — 'Liuiana', *RFIC* 1986, 320–32

Sherwin-White (A. N.) — *Roman Citizenship*^{2}, Oxford 1973

Siesbye (O.) — ap. Madvig (*p*)

Stählin (F.) — *Das hellenische Thessalien,* Stuttgart, 1924

Sumner (G. V.) — *The Orators in Cicero's Brutus. Prosopography and Chronology,* Toronto, 1973

Syll.^{3} — *Sylloge Inscriptionum Graecarum*^{3}, ed. W. Dittenberger, Leipzig, 1915–24

TLL — *Thesaurus Linguae Latinae*

Tränkle (H.) (1967) — *Gnomon,* 1967, 365–80

Tränkle (H.) (1977) — *Livius und Polybios,* Basel–Stuttgart, 1977

Traube (L.) — 'Bamberger Fragmente der vierten Dekade des Livius', *ABAW* 1904, 1

Unger (G. F.) — *Die römischen Quellen des Livius in der vierten und fünften Dekade, Phil.* Suppbd. 3,2 (1878)

Ussing (J. L.) — ap. Madvig (*p*).

Vahlen (I.), *Op. Ac.* — *Opuscula Academica,* Leipzig, 1907–8

Vielhaber (L.)	'Zu Livius', *ZöG* 1868, 405–18
J. H. Voss	*Anmerkungen und Randglossen zu Griechen und Römern,* Leipzig, 1838, 280–8
Wachendorf (H.)	*Obseruationes Liuianae,* Bonnae, 1864
Walch (G. L.)	*Emendationes Liuianae,* Berolini, 1815
Walker (J.)	*Supplementary Annotations on Livy,* London, 1822
Walsh (P. G.)	*CR* 1967, 53–6
Walter (F.) (1929, 1938, 1940)	'Zu Livius', *PhW* 1929, 955–60, 1938, 28–32, 1940, 349–51
Weiss.(enborn) (W.)	ed. Teubneriana, pars IV–V, Lipsiae, 1851
Weiss.(enborn) (W.) (1833)[7]	*Lectionum Liuianarum particula* I, Eisenach, 1833
Weiss.(enborn) (W.) (1860, 1862, 1864, 1867, 1873, 1875)	ed. Weidmann, Bände VII–IX, VII^2–IX.1^2, Berlin, 1860, 1862, 1864, 1867, 1873, 1875; u. etiam H. J. M.
Wesenberg (A. S.)	'Emendatiunculae Liuianae', *Tidskrift for Philologie og Paedagogik,* 1870–1, 1–41, 81–111, 275–302, 1872–3, 205–314
Wölfflin (E.)	*Livianische Kritik und livianischer Sprachgebrauch,* Berlin, 1864
Wulsch (G.)	*De praepositionis 'per' usu Liuiano,* Halis Saxonum, 1880
Zingerle (A.)	ed. Vindobonae–Lipsiae–Pragae, pars V–VI, 1890–4
Zingerle (A.) (1898)	'Zur vierten Decade des Livius', *SAWW* 1898.2

7 Cum lectiones primum in hoc libello uolgatae etiam in editione Teubneriana inueniuntur, solum 'Weiss.' scribo.

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XXXVI

1 P. Cornelium Cn. f. Scipionem et M'. Acilium Glabrionem
2 consules, inito magistratu, patres priusquam de prouinciis agerent res diuinas facere maioribus hostiis iusserunt in omnibus fanis in quibus lectisternium maiorem partem anni fieri solet, precarique quod senatus de nouo bello in animo haberet, ut ea res senatui populoque Romano bene ac feli-
3 citer eueniret. ea omnia sacrificia laeta fuerunt, primisque hostiis perlitatum est, et ita haruspices responderunt, eo bello terminos populi Romani propagari, uictoriam ac
4 triumphum ostendi. haec cum renuntiata essent, solutis religione animis patres rogationem ad populum ferri iusse-
5 runt, uellent iuberentne cum Antiocho rege, quique eius sectam secuti essent, bellum iniri; si ea perlata rogatio esset, tum si ita uideretur consulibus, rem integram ad sena-
6 tum referrent. P. Cornelius eam rogationem pertulit; tum senatus decreuit ut consules Italiam et Graeciam prouincias sortirentur; cui Graecia euenisset, ut praeter eum numerum militum quem L. Quinctius consul in eam prouinciam
7 ex auctoritate senatus scripsisset imperassetue, ut eum ex-

1.1 Cn. f. *Mg* : *om. Bχ, fort. recte* M'. *Sig.* : M. *BχMg**; *sic semper in seqq.* Glabrionem *φMg** : Glabronem *B* : Glabrione ψ consules *Mg* : *om. Bχ, fort. recte* **2** maiorem partem *Bχ* : maiore parte *Mg* ac *Voss.* : atque *BχMg* **4** religione φ : regione *BψPar.*(*correctum*) **6–7** imperassetue ut φ : imperasset uelut *Bψ*

ercitum acciperet quem M. Baebius praetor anno priore ex
8 senatus consulto in Macedoniam traiecisset; et extra Italiam permissum ut si res postulasset, auxilia ab sociis ne supra quinque milium numerum acciperet. L. Quinctium
9 superioris anni consulem legari ad id bellum placuit. alter consul, cui Italia prouincia euenisset, cum Boiis iussus bellum gerere utro exercitu mallet ex duobus quos superiores consules habuissent, alterum ut mitteret Romam, eaeque urbanae legiones essent paratae quo senatus censuisset.
2 his ita in senatu, ⟨haud⟩ ad id quae cuius prouincia foret decretis, tum demum sortiri consules placuit. Acilio Grae-
2 cia Cornelio Italia euenit. certa deinde sorte senatus consultum factum est, quod populus Romanus duellum iussisset esse cum rege Antiocho, quique sub imperio eius essent, ut eius rei causa supplicationem imperarent consules, utique M'. Acilius consul ludos magnos Ioui uoueret et
3 dona ad omnia puluinaria. id uotum in haec uerba, praeeunte P. Licinio pontifice maximo, consul nuncupauit: 'si duellum, quod cum rege Antiocho sumi populus iussit, id ex sententia senatus populique Romani confectum erit,
4 tum tibi, Iuppiter, populus Romanus ludos magnos dies decem continuos faciet, donaque ad omnia puluinaria da-

7 acciperet *Asc.(1510)* : acciperet et *B*χ **9** Romam χ : *om. B* eaeque *B* : ea (a)eque ψ : eaque φ **2.1** ⟨haud⟩ ad id *Madvig* : ad id *B*χ : ⟨incerto⟩ ad id *Koch* : ad in⟨certum⟩ *Weiss. (1862)* : ⟨intento⟩ ad id *id.* *(1873)* : *del.* ad id ... foret *H.J.M. (JPhV 1894, 102–3)* quae *Mg*χ : *om. B* : quod *ed. Rom.* : *sic, sed* (ad id) ... cuiusque prouinciae *Seyffert* cuius *B*χ : cuiusque *Ves.*[2] : ⟨et⟩ cuius *Benedict (1804)* sortiri χ : sortiti *B* **2** quod populus Romanus *B*ψ(p'r *N*, p̄r̄. *V*, praetor *L*) φ*mg* : quo tempore φ : quod populus Romanus eo tempore *ed. Rom.* duellum φ*V* : duellium *BNL* : bellum *Mg* **3** pontifice χ : pontifici *B* sumi *BNL* : summi φ*V* populus *B*χ : populus Romanus *C* erit χ : *om. B* **4** Iuppiter ψ*AP* : Iupiter *BE* continuos χ : continuo *B*

5 buntur de pecunia quantam senatus decreuerit. quisquis magistratus eos ludos quando ubique faxit, hi ludi facti donaque data recte sunto.' supplicatio inde ab duobus consulibus edicta per biduum fuit.

6 Consulibus sortitis prouincias, extemplo et praetores sortiti sunt. M. Iunio Bruto iurisdictio utraque euenit, A. Cornelio Mammulae Bruttii, M. Aemilio Lepido Sicilia, L. Oppio Salinatori Sardinia, C. Liuio Salinatori classis, L. 7 Aemilio Paullo Hispania ulterior. his ita exercitus decreti: A. Cornelio noui milites, conscripti priore anno ex senatus consulto a L. Quinctio consule, dati sunt, iussusque tueri 8 omnem oram circa Tarentum Brundisiumque. L. Aemilio Paullo in ulteriorem Hispaniam, praeter eum exercitum quem a M. Fuluio proconsule accepturus esset, decretum ut nouorum militum tria milia duceret et trecentos equites, ita ut in iis duae partes socium Latini nominis, tertia ciuium 9 Romanorum esset. idem supplementi ad C. Flaminium, cui imperium prorogabatur, in Hispaniam citeriorem est mis- 10 sum. M. Aemilius Lepidus ab L. Valerio, cui successurus 11 esset, simul prouinciam exercitumque accipere iussus; L. Valerium, si ita uideretur, pro praetore in prouincia retinere et prouinciam ita diuidere ut una ab Agrigento ad Pachynum esset, altera a Pachyno Tyndareum; eam maritimam oram L. Valerius uiginti nauibus longis custodiret.

7 a *AP* : et *B* : ea ψα(*aVoss.*)*E* : e *Esc.* **8** Fuluio χ : Fulio *B* proconsule φ : procos. *B* : proconsul ψ : propraetor *Fr.2* : *fort.* pro consule decretum *B*χ : decretum est *Mg* **9** citeriorem *Harl.2671 Holk.356* : ulteriorem *B*χ, *fort. recte* **10** esset *B*χ : is esset *Mg* **11** praetore β : p(opulo) R(omano) *B*χ : propraetorem *Sabell.*, *fort. recte* Pachynum ... Pachyno *ed. Rom.* : Phacynum ... -o *B* : Pachinum ... -o *A* : Phacinium ... Pachino *E* : Phacinum ... Pachino *P* : Phacinum ... -o *N* : Phacinnum... -o *V* Tyndareum *B*χ : ⟨ad⟩ Tyndareum *Nitsche* (*JPhV 1907, 11*), *fort. recte* eam *Mg* : cum *B*χ

12 eidem praetori mandatum ut duas decumas frumenti exigeret; id ad mare comportandum deuehendumque in Grae-
13 ciam curaret. idem L. Oppio de alteris decumis exigendis in Sardinia imperatum; ceterum non in Graeciam sed Ro-
14 mam id frumentum portari placere. C. Liuius praetor, cui classis euenerat, triginta nauibus paratis traicere in Graeciam primo quoque tempore iussus, et ab Atilio naues
15 accipere. ueteres naues, quae in naualibus erant, ut reficeret et armaret, M. Iunio praetori negotium datum est, et in eam classem socios nauales libertinos legeret.

3 Legati terni in Africam ad Carthaginienses et in Numidiam ad frumentum rogandum, quod in Graeciam portaretur,
2 missi, pro quo pretium solueret populus Romanus. adeoque in apparatum curamque eius belli ciuitas intenta fuit ut
3 P. Cornelius consul ediceret, qui senatores essent quibusque in senatu sententiam dicere liceret, quique minores magistratus essent, ne quis eorum longius ab urbe Roma abiret quam unde eo die redire posset, neue uno tempore
4 quinque senatores ab urbe Roma abessent. in comparanda impigre classe C. Liuium praetorem contentio orta cum
5 colonis maritimis paulisper tenuit. nam cum cogerentur in classem, tribunos plebi appellarunt; ab iis ad senatum reiecti sunt. senatus, ita ut ad unum omnes consentirent, de-

12 duas *Bχ* : b⟨i⟩nas *Wesenberg* **13** Sardinia *χ* : Sardiniam *B* **15** et in *Fr.2* : in *Bχ*, *fort. recte* : ut in *Mg* **3.1** in Af(f)ricam *Bχ* : *fort. delendum* et A[z] *Holk. 356*[1] *Mog.* : *om. Bχ* Numidiam *Bχ* : Numidiam ad Masinissam *Holk. 353* portaretur α(*exc. Holk.*) : portarentur *Bχ* **3** eo *Bχ* : eo⟨dem⟩ *Fügner* (*JPhV 1891, 188*), *fort. recte* **4** comparanda ... classe *Bψ* : comparando ... classem *AP* : *sic, sed* classe *E* : comparando, *om.* classem, *Gron.* **5** eis *Bχ* : his *Mg*

6 creuit uacationem rei naualis eis colonis non esse. Ostia et Fregenae et Castrum Nouum et Pyrgi et Antium et Tarracina et Minturnae et Sinuessa fuerunt quae cum praetore de 7 uacatione certarunt. consul deinde M'. Acilius ex senatus consulto ad collegium fetialium rettulit, ipsine utique regi Antiocho indiceretur bellum, an satis esset ad praesidium 8 aliquod eius nuntiari; et num Aetolis quoque separatim indici iuberent bellum, et num prius societas et amicitia eis 9 renuntianda esset quam bellum indicendum. fetiales responderunt iam ante sese, cum de Philippo consulerentur, decreuisse nihil referre ipsi coram an ad praesidium nuntia-10 retur; amicitiam renuntiatam uideri, cum legatis totiens repetentibus res nec reddi nec satisfieri aequum censuissent; 11 Aetolos ultro sibi bellum indixisse, cum Demetriadem, so-12 ciorum urbem, per uim occupassent, Chalcidem terra marique oppugnatum issent, regem Antiochum in Europam ad 13 bellum populo Romano inferendum traduxissent. omnibus iam satis comparatis, M'. Acilius consul edixit ut quos L. Quinctius milites conscripsisset et quos sociis nominique Latino imperasset, quos secum in prouinciam ire oporteret, et tribuni militum legionis primae et tertiae, ut ii omnes 14 Brundisium idibus Maiis conuenirent. ipse ante diem quintum nonas Maias paludatus urbe egressus est. per eosdem dies et praetores in prouincias profecti sunt.

6 Fregenae *Mg* : Fregena *B*χ Sinuessa *Mg* : Sinuesse (*duo uerba A*) *B*χ certarunt *Holk.353* : certarent *B* : certauerunt χ **7** nuntiari *Kreyssig* : nuntiaret *B* : nuntiare χ **8** iuberent *Holk.353* : iuberet *B*χ eis φ : enim ψ : eius *L* (*u. tom. I, p. XXI adn. 107*) : *om. B* **9** decreuisse *B Gel.* (“*uetus lectio*”) : decresse ψ : haec respondisse φ **10** censuissent *B*χ : censuisset *Weiss.* (*1862*) **13** conscripisset (-ent *N*) et quos χ : *om. B* secum χ : *om. B* ut ii omnes *Weiss.* : uti (ut *N*) homines *B*ψα(*Holk. Voss. Esc.*) : uti omnes φ conuenirent *Holk. 345* : conuenissent *B*χ **14** a.d. *Sig.* : ad *B*χ

4 Sub idem tempus legati ab duobus regibus, Philippo et Ptolomaeo Aegypti rege, Romam uenerunt, Philippo polli-
2 cente ad bellum auxilia et pecuniam et frumentum; ab Ptolomaeo mille pondo auri, uiginti milia pondo argenti alla-
3 ta. nihil eius acceptum; gratiae regibus actae; et cum uterque se cum omnibus copiis in Aetoliam uenturum belloque
4 interfuturum polliceretur, Ptolomaeo id remissum; Philippi legatis responsum gratum eum senatui populoque Romano
5 facturum si M'. Acilio consuli non defuisset. item ab Carthaginiensibus et Masinissa rege legati uenerunt. Carthaginienses tritici modium ⟨. . .⟩ milia hordei quingenta ad exer-
6 citum, dimidium eius Romam apportaturos polliciti: id ut ab se munus Romani acciperent, petere sese; et classem
7 suo sumptu comparaturos, et stipendium, quod pluribus pensionibus in multos annos deberent, praesens omne da-
8 turos; Masinissae legati quingenta milia modium tritici trecenta hordei ad exercitum in Graeciam, Romam trecenta milia modium tritici ducenta quinquaginta hordei, equites quingentos elephantos triginta regem ad M'. Acilium con-

4.1 legati *Bχ* : et legati *Mg* et (Ptolomaeo) χ : *om. B* Philippo ... Aegypti rege *Bχ* : Philippo Macedoniae et ... Aegypti *Par. Lat. 14360* : *del.* Aegypti rege *Gron.* : *del. Madvig* **1–2** Philippo pollicente ... mille *Mg* : pollicentes ... etiam mille *Bχ*, *fort. recte* **2** ab *Bχ* : a *Mg* uiginti milia *ψAE Gel.* ("xx m *non* m x x") : uiginti *BP* : ducenta quiquaginta duo *Mg* **5** modium ⟨. . .⟩ milia *Weiss.* (*1862*) : modium .d. *B* : modium *ψA* : modium mille *EPA*[2] : modia *ex Mg citatur* : modium ⟨millia⟩ mille *Madvig* (*e*) : modium quingenta milia *M. Müller* quingenta *BψA*: quingenta milia *EPA*[2] **6** Romani χ : *om. B* suo *Duker* : suorum suo *Bχ* : seorsum *Walter* (*1940, 350*) **7** omne *φNL* : omnes *B* : (praesens)o men(daturos) *V* **8** (quingenta) milia *Bχ* : *om. Mg* modium (*bis*) *Bχ* : modia *Mg* (trecenta) milia χ : *om. BMg* triginta *B* : uiginti χ, *fort. recte* consulem *B* : consul χ

9 sulem missurum. de frumento utrisque responsum ita usurum eo populum Romanum si pretium acciperent; de classe Carthaginiensibus remissum, praeterquam si quid nauium ex foedere deberent; de pecunia item responsum nullam ante diem accepturos.

5 Cum haec Romae agebantur, Chalcide Antiochus, ne cessaret per hibernorum tempus, partim ipse sollicitabat ciuitatium animos mittendis legatis, partim ultro ad eum ueniebant, sicut Epirotae communi gentis consensu et Elei e
2 Peloponneso uenerunt. Elei auxilium aduersus Achaeos petebant, + quos post bellum non ex sua sententia indic-
3 tum Antiocho primum ciuitati suae arma inlaturos +. mille iis pedites cum duce Cretensi Euphane sunt missi. Epirotarum legatio erat minime in partem ullam liberi aut simplicis animi; apud regem gratiam initam uolebant cum eo ut
4 cauerent ne quid offenderent Romanos. petebant enim ne se temere in causam deduceret, expositos aduersus Italiam pro omni Graecia et primos impetus Romanorum excep-
5 turos; sed si ipse posset terrestribus naualibusque copiis praesidere Epiro, cupide eum omnes Epirotas et urbibus et portibus suis accepturos; si id non posset, deprecari ne se
6 nudos atque inermes Romano bello obiceret. hac legatione id agi apparebat ut siue, quod magis credebant, abstinuisset Epiro, integra sibi omnia apud exercitus Romanos essent, conciliata satis apud regem gratia, quod accepturi fuissent

5: *Pol.* 20.3

9 accepturos χ : accepturus *B* **5.1** et Elei *Sabell.* : ex Pelei *B*ψ : et Pelei φ e Peloponneso *Fr. 1* : e Poeloponense *B* : et Pelopon(n)ensis φ : et Peloponensi ψ uenerunt *B*χ : *del. Gron.* **2** Elei auxilium *BV* : auxilium Elei *N* : Pelei auxilium φ + quos ... illaturos + *B*χ : quos ... illaturos credebant *Harl. 2671* : quas⟨i⟩ ... illaturos *Borzsák* (*RFIC 1985, 88*) : *fort.* quos *delendum* ciuitati *Vat. Lat. 1852*[2] : ciuitatis *B*χ **3** Euphane *B*χ : Euphene *Mg* **4** causam *B*χ : casum *Rossbach* **6** exercitus *B*χ : *del. Gron.*

7 uenientem, siue uenisset, sic quoque spes ueniae ab Romanis foret, quod non exspectato longinquo ab se auxilio prae-
8 sentis uiribus succubuissent. huic tam perplexae legationi quia non satis in promptu erat quid responderet, legatos se missurum ad eos dixit, qui de iis quae ad illos seque communiter pertinerent loquerentur.

6 In Boeotiam ipse profectus est, causas in speciem irae aduersus Romanos eas quas ante dixi habentem, Brachylli necem et bellum a Quinctio Coroneae propter Romanorum
2 militum caedes inlatum, re uera per multa iam saecula publice priuatimque labante egregia quondam disciplina gentis, et multorum eo statu qui diuturnus esse sine mutatione
3 rerum non posset. obuiam effusis undique Boeotiae principibus Thebas uenit. ibi in concilio gentis, quamquam et ad Delium, impetu in praesidium Romanum facto, et ad Chalcidem commiserat nec paruis nec dubiis principiis bellum,
4 tamen eandem orationem exorsus qua in conloquio primo ad Chalcidem quaque per legatos in concilio Achaeorum usus erat, ut amicitiam secum institui, non bellum indici
5 Romanis postularet. neminem quid ageretur fallebat; decretum tamen sub leni uerborum praetexto pro rege aduersus Romanos factum est.

6.1–3: *Pol.* 20.7.3–5, *App. Syr.* 13.52

7 siue *Mg* : si *Bχ* **8** huic *Bχ* : et huic *Mg* responderet *BAE* : responderent *ψPEsc.* : responderunt *Holk.* ad eos *χ* : *om. B* **6.1** Brachylli *Weiss. (1862)* : Bracchili *Bχ* : Brachyllae *Sig.* Coroneae *ed. Med. 1505* : Coroneam *BψEmgPmg* : Coneam *φ* **2** egregia *χ* : Graecia *B* esse *χ* : esset *B* **3** ad Delium *Holk. 351.3* : Adelum *B* : ad Ell(i)um *VLφmg* : a Dellum *N* : ad bellum *φ* : ad Elum *α*(*aEsc.*) : ad Elium *Voss.* paruis *B* : a paruis *χ* principiis *χ* : principibus *B* **4** eandem orationem *L Gel.* ("*non* eadem oratione") : eadem morationem (-ne *B*[1]) *B* : eadem oratione *φ* : eadem orationem *ψ* exorsus *Bχ* : exorsus ⟨est⟩ *Duker* : ⟨est⟩ exorsus *Kreyssig* qua *AVoss.* : quia *B* : quam *ψEP* per *Mg* : ad *Bχ* institui *χ* : constitui *B*

6 Hac quoque gente adiuncta Chalcidem regressus, praemissis inde litteris ut Demetriadem conuenirent principes Aetolorum, cum quibus de summa rerum deliberaret, naui-
7 bus eo ad diem indictum concilio uenit. et Amynander, accitus ad consultandum ex Athamania, et Hannibal Poe-
8 nus, iam diu non adhibitus, interfuit ei consilio. consultatum de Thessalorum gente est, quorum omnibus qui aderant
9 uoluntas temptanda uidebatur. in eo modo diuersae sententiae erant, quod alii extemplo agendum, alii ex hieme, quae tum ferme media erat, differendum in ueris princi-
10 pium, et alii legatos tantummodo mittendos, alii cum omnibus copiis eundum censebant, terrendosque metu si cunctarentur.

7 Cum circa hanc fere consultationem disceptatio omnis uerteretur, Hannibal nominatim interrogatus sententiam in uniuersi belli cogitationem regem atque eos qui aderant tali
2 oratione auertit. 'si ex quo traiecimus in Graeciam adhibitus essem in consilium, cum de Euboea deque Achaeis et de Boeotia agebatur, eandem sententiam dixissem quam
3 hodie, cum de Thessalis agitur, dicam. ante omnia Philippum et Macedonas in societatem belli quacumque ratione
4 censeo deducendos esse. nam quod ad Euboeam Boeotosque et Thessalos attinet, cui dubium est quin – ut quibus nullae suae uires sint, praesentibus adulando semper, quem metum in consilio habeant, eodem ad impetrandam ueniam

6.6–7.21: *App. Syr.* 13.53–14.58, *Iust.* 31.5

6 indictum *Bφ* : indictam ψ : dictum *Madvig* **10** et *Bχ* : *om. Holk. 345* si *Bα*(*a Voss.*) : sin (metus inc- ψ) χ **7.2** consilium χ : consilio *B* (*sic etiam N*, *sed correctum*) deque Achaeis et de φ : deque (de quibus *Voss.*) Achaeis de *Bψα* : de Achaeis deque *Mg* **3** in societatem belli *Fr. 2* : belli in societatem *Bχ* **4** cui *Bχ* : quid *Mg* : qui *Weiss.* est *Bχ* : esse *Mg* : esse ⟨pot⟩est *Weiss.* ut quibus *Mg* : utrisque *BφVL* : utriusque *NLips. Par.*

5 utantur – simul ac Romanum exercitum in Graecia uiderint, ad consuetum imperium se auertant, nec iis noxiae futurum sit quod cum Romani procul abessent, uim tuam
6 praesentis exercitusque tui experiri noluerint? quanto igitur prius potiusque est Philippum nobis coniungere quam hos? cui, si semel in causam descenderit, nihil integri futurum sit, quique eas uires adferat quae non accessio tantum ad Romanum esse bellum, sed per se ipsae nuper sustinere
7 potuerint Romanos. hoc ego adiuncto – absit uerbo inuidia – qui dubitare de euentu possim, cum quibus aduersus Philippum ualuerint Romani, iis nunc fore uideam ut ipsi op-
8 pugnentur? Aetoli, qui Philippum, quod inter omnes constat, uicerunt, cum Philippo aduersus Romanos pugnabunt;
9 Amynander atque Athamanum gens, quorum secundum Aetolos plurima fuit opera in eo bello, nobiscum stabunt;
10 Philippus tum te quieto totam molem sustinebat belli; nunc duo maximi reges Asiae Europaeque uiribus aduersus unum populum, ut meam utramque fortunam taceam, patrum certe aetate ne uni quidem Epirotarum regi parem – qui quid tandem erit uobiscum comparatus? – geretis bellum.

5 simul ac *B*χ : ac simul *Gron.* : simul (*ut uid.*) *Novák* (*WS 1893*, *254*) noluerint *Lips.* : noluerunt *B*χ **6** cui *C* : qui *B*χ descenderit *AP* : descenderint *B*ψ*ELips. Par.* : descenderent *Voss.* futurum sit φ*Mg* : futuri sint *B* : futuris sint ψ ad(f)ferat φ : ad(f)ferant *B*ψ se ipse χ : ipse *B* **7** ego *B Gel.* (“*in nostris archetypis*”) : ergo χ qui *Gel.* (*ut supra*) : quid *B*χ ualuerint *BEP* : aluerint *A* : ualerint *V* : *om.* ualuerint ... Philippum (§ 8) *N* oppugnentur φ : oppugnetur *BV* **9** sustinebat φ : sustinebant *B*ψ **10** utramque *B*χ : ⟨q⟩ualem⟨cum⟩que *Weiss.* (*1862*) : utcunque *Wolff* (*WKlPh 1892*, *183*) certe χ : certa *B* qui quid *Doujat* : quicquid *B*χ : quid *Mg* erit χ*Mg* : *om. B* : erat *Madvig, fort. recte* geretis *BLips. Par.* : regetis χ

11 quae igitur res mihi fiduciam praebet coniungi nobis Philippum posse? una, communis utilitas, quae societatis ma-
12 ximum uinculum est; altera, auctores uos, Aetoli. uester enim legatus hic Thoas, inter cetera quae ad exciendum in Graeciam Antiochum dicere est solitus, ante omnia hoc semper adfirmauit, fremere Philippum et aegre pati sub
13 specie pacis leges seruitutis sibi impositas. ille quidem ferae bestiae uinctae aut clausae et refringere claustra cupienti regis iram uerbis aequabat. cuius si talis animus est, soluamus nos eius uincula et claustra refringamus, ut erumpere
14 diu coercitam iram in hostes communes possit. quod si nihil eum legatio nostra mouerit, at nos, quoniam nobis eum adiungere non possumus, ne hostibus nostris ille adiungi
15 possit caueamus. Seleucus filius tuus Lysimachiae est; qui si eo exercitu quem secum habet per Thraciam proxima Macedoniae coeperit depopulari, facile ab auxilio ferendo Ro-
16 manis Philippum ad sua potissimum tuenda auertet. de Philippo meam sententiam habes; de ratione uniuersi belli quid sentirem, iam ab initio non ignorasti. quod si tum auditus forem, non in Euboea Chalcidem captam et castellum Euripi expugnatum Romani, sed Etruriam Ligurumque et Galliae Cisalpinae oram bello ardere, et qui maximus iis
17 terror est, Hannibalem in Italia esse audirent. nunc quoque accersas censeo omnes nauales terrestresque copias; sequantur classem onerariae cum commeatibus; nam hic sicut

12 hoc *MgLips. Par.* : haec *Bχ* **13** ferae *Gel.* ("ut *redundat*") : ut ferae *Bχ* cupienti *Gel.* ("*illic legitur*") : cupientes *Bψ* : cupientis φ **14** mouerit *Bχ* : mouebit *Mg* adiungere ... adiungi *Bχ* : coniungere ... coniungi *Mg*, *fort. recte* **15** Thraciam *Bχ* : Thraciam ⟨profectus⟩ *Gemoll* (*JPhV 1899*, *15*) : Thraciam ⟨traducto⟩ *Ronconi* **16** Romani *Vat. Lat. 1852*[2] : Romanis *BN* : a Romanis φ*VLMg*

ad belli munera pauci sumus, sic nimis multi pro inopia
18 commeatuum. cum omnis tuas contraxeris uires, diuisa
classe partem Corcyrae in statione habebis, ne transitus
19 Romanis liber ac tutus pateat, partem ad litus Italiae quod
Sardiniam Africamque spectat traicies; ipse cum omnibus
20 terrestribus copiis in Bullinum agrum procedes; inde Graeciae praesidebis, et speciem Romanis traiecturum te praebens, et si res poposcerit, traiecturus. haec suadeo, qui ut
non omnis peritissimus sim belli, cum Romanis certe bella-
21 re bonis malisque meis didici. in quae consilium dedi, in
eadem nec infidelem nec segnem operam polliceor. di adprobent eam sententiam quae tibi optima uisa fuerit.'

8 Haec ferme Hannibalis oratio fuit; quam laudarunt magis
in praesentia qui aderant quam rebus ipsis exsecuti sunt;
nihil enim eorum factum est, nisi quod ad classem copias-
2 que accersendas ex Asia Polyxenidam misit. legati Larisam
ad concilium Thessalorum sunt missi, et Aetolis Amynandroque dies ad conueniendum + exercitui + Pheras est
3 dictus; eodem et rex cum suis copiis confestim uenit. ubi
dum opperitur Amynandrum atque Aetolos, Philippum

17 commeatuum φ : com(n)meatum *Bψ* **18** classe partem *B*[1]*Voss.* : parte classem partem *B Holk.* : partem classem partem *ψEsc.* : partim classe partem φ : partem classis *Lips. Par.* **19** Bullinum *Mg* : Byllinum *BAP*, *fort. recte* : Billinum *ψα* (*Holk. Esc. Voss.*)*E* **20** te χ : *om. B*, *fort. recte* **21** ad(p)-probent φ : adpraebent *Bψ* optima χ : *om. B*, *fort. recte* **8.1** est *ψAP* : eorum *B* : *om. E* accersendas *BVoss.* (accersc- *Par.*) : arcessendas *ψEP* : arcersendas *A* **2** + exercitui + *B*χ : ⟨cum⟩ exercitu *Gron.* : ⟨ab⟩ Aetolis ... exercitui *J. Gron.* : Amynandroque ⟨omnem contrahere iuuentutem iussis⟩, dies ... exercitui *M. Müller* : *del. H. J. M.* Pheras *APMg* : Phaeras *B* : Apheras *E* : Feras ψ dictus *B*χ : indictus *Mg*, *fort. recte* : edictus *Drak.* **3** ubi *B*χ : ibi *Mg*, *fort. recte* opperitur *B* : operitur χ : operriretur *Mg*

Megalopolitanum cum duobus milibus hominum ad legenda ossa Macedonum circa Cynoscephalas, ubi debellatum
4 erat cum Philippo, misit, siue ab ipso, quaerente sibi commendationem ad Macedonum gentem et inuidiam regi, quod insepultos milites reliquisset, monitus, siue ab insita regibus uanitate ad consilium specie amplum re inane ani-
5 mo adiecto. tumulus est in unum ossibus, quae passim strata erant, coaceruatis factus, qui nullam gratiam ad Macedo-
6 nas, odium ingens ad Philippum mouit. itaque qui ad id tempus fortunam esset habiturus in consilio, is extemplo ad M. Baebium propraetorem misit, Antiochum in Thessaliam impetum fecisse; si uideretur ei, moueret ex hibernis; se obuiam processurum, ut quid agendum esset consultarent.

9 Antiocho ad Pheras iam castra habenti, ubi coniunxerant ei se Aetoli et Amynander, legati ab Larisa uenerunt, quaerentes quod ob factum dictumue Thessalorum bello laces-
2 seret eos, simul orantes ut remoto exercitu per legatos, si
3 quid ei uideretur, secum disceptaret. eodem tempore quingentos armatos duce Hippolocho Pheras in praesidium miserunt; ii exclusi aditu, iam omnia itinera obsidentibus regi-
4 is, Scotusam se receperunt. legatis Larisaeorum rex cle-

Megalopolitanum ψ*P* : Magalopolitanum *B* : Megaliopolitanum *AE*   hominum χ : *om. B*, *fort. recte*   legenda χ : leganda *B*   Cynoscephalas ψ*E* : Cynocephalas *B* : Cinoscephalas *AP*   **4** querente sibi *EP* : querentes sibi *A* : querentes ibi *B*ψ   specie χ : *om. B*   **5** strata χ : tracta *B*   coaceruatis φ : coacerbatis *BNLips.* : eo acerbatis *V* : coacerbatus *Holk.*   **6** habiturus in consilio *B* : in consilio habiturus (habiturosus *E*) χ, *fort. recte*   propraetorem *Esc.* : pro pr̄. *B*χ : *fort.* pro praetore   **9.1** Pheras χ : Phaleras *B*   ei se χ : eis *B*   ob factum (offactum) dictumue χ : ob hoc dictumque *B*   **3** Phe(-ę- *V*)ras χ : Phål̦ęras *B*   aditu α(*Lips. Par. Voss.* : auditu *Holk.*) : aditum *B*χ   regiis φ : regis *B*ψ   Scotusam *B*χ : Scotussam *Mog. Fr.2*, *fort. recte*   **4** se *B* : *om.* χ

menter respondit non belli faciendi, sed tuendae et stabiliendae libertatis Thessalorum causa se Thessaliam intras-
5 se. similia his qui cum Pheraeis ageret missus; cui nullo dato responso, Pheraei ipsi legatum ad regem principem
6 ciuitatis Pausaniam miserunt. qui cum haud dissimilia iis, ut in causa pari, quae pro Chalcidensibus in conloquio ad Euri-
7 pi fretum dicta erant, quaedam etiam ferocius egisset, rex etiam atque etiam deliberare eos iussos ne id consilii caperent cuius, dum in futurum nimis cauti et prouidi essent,
8 extemplo paeniteret, dimisit. haec renuntiata Pheras legatio cum esset, ne paulum quidem dubitarunt quin pro fide
9 erga Romanos quidquid fors belli tulisset paterentur. itaque et hi summa ope parabant se ad urbem defendendam, et rex ab omni parte simul oppugnare moenia est adgres-
10 sus, et ut qui satis intellegeret – neque enim dubium erat – in euentu eius urbis positum esse quam primam adgressus esset aut sperni deinde ab uniuersa gente Thessalorum aut
11 timeri se, omnem undique terrorem obsessis iniecit. primum impetum oppugnationis satis constanter sustinuerunt; deinde cum multi propugnantes caderent aut uolneraren-
12 tur, labare animi coeperunt. reuocati deinde castigationi-

5 his χ : is *B* Pher(a)eis *NL*α(Fer- *Lips.*) : Phaeḷạreis *B* : Feraeis (fera eis *E*) *AE* : Heraeis *P* : Phaera eis *V* Phaerei *B* Pausaniam ψ : Paussaniam *B*φ **8** Pheras φ : Phaeras *B* : Feras ψ*Lips.Par.* **9** itaque χ : *om. B* ab *Mg* : *om. B*χ simul χ : *om. B* **10** euentu *B* : euentum χ **11** deinde *B*χ : dein *Mg*, *fort. recte* coeperunt *B* : c(o)epere χ **12** castigationibus *Mg* : castigatione χ, *fort. recte* : castigationes *B*

bus principum ad perseuerandum in proposito, relicto exteriore circulo muri, deficientibus iam copiis in interiorem partem urbis concesserunt, cui breuior orbis munitionis circumiectus erat; postremo uicti malis, cum timerent ne ui captis nulla apud uictorem uenia esset, dediderunt sese.
13 nihil inde moratus, rex quattuor milia armatorum, dum recens terror esset, Scotusam misit. nec ibi mora deditionis
14 est facta, cernentibus Pheraeorum recens exemplum, qui quod pertinaciter primo abnuerant, malo domiti tandem fecissent; cum ipsa urbe Hippolochus Larisaeorumque de-
15 ditum est praesidium. dimissi ab rege inuiolati omnes, quod eam rem magni momenti futuram rex ad conciliandos Larisaeorum animos credebat.

10 Intra decimum diem quam Pheras uenerat his perfectis, Crannonem profectus cum toto exercitu primo aduentu ce-
2 pit. inde Cier⟨i⟩um et Metropolim et iis circumiecta castella recepit; omniaque iam regionis eius praeter Atragem et
3 Gyrtonem in potestate erant. tunc adgredi Larisam constituit, ratus uel terrore ceterarum expugnatarum, uel beneficio praesidii dimissi, uel exemplo tot ciuitatium dedentium
4 sese non ultra in pertinacia mansuros. elephantis agi ante

interiorem *B*χ : ulteriorem *Mg* cui φ : quibus *B* : qui ψα **13** inde *B*χ : deinde *Mg** quattuor milia χ : quattuor *B* : mille trecentos *Mg* Scotusam misit β : *sic, sed* Schotusam *BAP*, Scothusam *E*, Scottusam *Mog. Fr. 2, fort. recte* : Schotus āmisit ψ deditionis *B*χ : deditioni *Duker* Phaereorum *B* **15** ab (ad *E*, a ψα) rege (regem *E*) . . . rex *B*χ : *alterutrum del. Gron.* inuiolati χ : uiolatio *B* **10.1** quam χ : quod *B* Phaeras *B* Crannonem *B*χ : Cranonem *Mg* profectus *hic Mg*, *post* perfectis *Weiss.*, *post* exercitu *Zingerle* : *om.* *B*χ exercitu χ : exercitum *B* Cier⟨i⟩um *Weiss.* : Cierum *B*χ : Cier⟨i⟩am *Hertz* **2** Metropolim φ : Metropolis *B*ψα(-ipolis *Par.*) recepit *BLips. Voss.* : recipit χ (cepit *N*, *sed correctum*) Atragem *Bekker* : Atracem *Mg* : ad regem *B*χ Gyrtonem *Mg* : Cyrtonem *B* : Cirtonem χ **3** dimissi *EP* : dimisso *B*ψα(*Lips. Par. Esc.*) : missi *A* pertinacia χ : pertinaciam *B*

signa terroris causa iussis, quadrato agmine ad urbem incessit, ut incerti fluctuarentur animi magnae partis Larisaeorum inter metum praesentem hostium et uerecundiam
5 absentium sociorum. per eosdem dies Amynander cum Athamanum iuuentute occupat Pelinnaeum, et Menippus, cum tribus milibus peditum Aetolorum et ducentis equitibus in Perrhaebiam profectus, Malloeam et Chyretias ui
6 cepit, ⟨et⟩ depopulatus est agrum Tripolitanum. his raptim peractis, Larisam ad regem redeunt; consultanti quidnam
7 agendum de Larisa esset superuenerunt. ibi in diuersum sententiae tendebant, aliis uim adhibendam et non differendum censentibus quin operibus ac machinis simul undique moenia adgrederetur urbis sitae in plano, aperto e⟨t⟩
8 campestri undique aditu, aliis nunc uires urbis nequaquam Pheraeis conferendae memorantibus, nunc hiemem et tempus anni nulli bellicae rei, minime obsidioni atque oppu-
9 gnationi urbium aptum. incerto regi inter spem metumque legati a Pharsalo, qui ad dedendam urbem suam forte uene-
10 rant, animos auxerunt. M. Baebius interim, cum Philippo in Dassaretiis congressus, Ap. Claudium ex communi consilio ad praesidium Larisae misit, qui per Macedoniam magnis itineribus in iugum montium, quod super Gonnos

4 iussis χ : iussisque *B* praesentem ... absentium χ : praesentem ... absentem *B* : praesentium ... absentium *Muret* **5** Pelinneum *Fr. 2* : Pellin(a)eum *B*χ Malloeam *Fr. 1* : Malleolam *B*χ Chyretias *Asc.* : Cyret(c)hias *B*χ : Cyretias *Fr. 1* ⟨et⟩ depopulatus *Weiss.* : depopulatus *B*χ : depopulatus⟨que⟩ *ed. Rom.* Tripolitanum γ : Trepolitanum *B*χ **7** uim adhibendam *B*χ : afferendam uim *Mg* quin χ : qui in *B* aperto e⟨t⟩ *Duker* : apert(a)e *B*χ : atque *J. H. Voss* **8** nunc *B*χ : tunc *Mg* uires χ : cui res *B* Phereis χ : Phaereis *B* : Pheris *Fr. 2* **10** Dassaretiis *Mog.* : Daretis *B* : Dassaretis χ **10, 11** Gonnos, Gonni *Sabell.* : Connos, Conni *B*χ

11 est, peruenit. oppidum Gonni uiginti milia ab Larisa abest,
12 in ipsis faucibus saltus quae Tempe appellantur situm. ibi castra metatus latius quam pro copiis et plures quam quot satis in usum erant ignes cum accendisset, speciem quam quaesierat hosti fecit, omnem ibi Romanum exercitum cum
13 rege Philippo esse. itaque hiemem + stare + apud suos causatus, rex unum tantum moratus diem, ab Larisa recessit et Demetriadem rediit, Aetolique et Athamanes in suos
14 receperunt se fines. Appius etsi, cuius rei causa missus erat, solutam cernebat obsidionem, tamen Larisam ad confir-
15 mandos in reliquum sociorum animos descendit; duplexque laetitia erat, quod et hostes excesserant finibus, et intra moenia praesidium Romanum cernebant.

11 Rex Chalcidem a Demetriade profectus, amore captus uirginis Chalcidensis, Cleoptolemi filiae, cum patrem primo
2 adlegando, deinde coram ipse rogando fatigasset, inuitum se grauioris fortunae condicioni inligantem, tandem impetrata re tamquam in media pace nuptias celebrat, et reliquum hiemis, oblitus quantas simul duas res suscepisset,

11.1–4: *Pol.* 20.8, *Diod.* 29.2, *Plut. Phil.* 17.1, *Flam.* 16.1, *App. Syr.* 16.69, *Dio fr.* 62.1, *Iust.* 31.6.3, *Flor.* 1.24.9, *uir. ill.* 54.1, *Zon.* 9.19.5

11 ab Larisa χ : *om. B* **12** ibi *Mg* : ubi *B*χ metatus ... plures *Mg* : latius *B*χ : latius quam pro copiis metatus plures *Weiss.* quot *Mg* : quod *B*φ : *om.* ψ **13** + stare + *B*χ : instare *Voss.* : obstare *Duker*; *uterque fort. recte* rediit *Mg* : redit *B*ψ : *om.* φ (*sed* ad Demetriadem *supra*) **15** excesserant *B*χ : excesserunt *Mg* **11.1** Chalcidem a Demetriade β : a Chalcide (*uarie scriptum*) ad Demetriadem *B*χ Cleoptolemi φ : Cleoptolomi *B Voss.* : *sic, sed* Deo- *Esc.*, Cleoptho- *Par.* : de optolomi *N* : *sic, sed* -emi *V* deinde *B*α(*Lips. Esc. Voss.* : dedein *Par.*) : dein χ, *fort. recte* **2** grauioris *B* : grauiori χ celebrat α(*a Voss.*) : celebrabat *B*χ reliquum *EmgPmg* : relictum *B* : belli tum χ : relicum *Weiss.* (*1862*), *Hertz* quantas *MgEmgPmg* : quantum *B*ψ*EP* : quam tum *APar. Voss.* : quam cum *Holk.* : qua tum *Lips.* : quam *Esc.*

bellum Romanum et Graeciam liberandam, omissa omnium rerum cura, in conuiuiis et uinum sequentibus uoluptatibus, ac deinde ex fatigatione magis quam satietate ea-
3 rum in somno traduxit. eadem omnes praefectos regios, qui ubique, ad Boeotiam maxime, praepositi hibernis erant,
4 cepit luxuria; in eandem et milites effusi sunt, nec quisquam eorum aut arma induit, aut stationem aut uigilias seruauit, aut quicquam quod militaris operis aut muneris
5 esset fecit. itaque principio ueris, cum per Phocidem Chaeroneam, quo conuenire omnem undique exercitum iusserat, uenisset, facile animaduertit nihilo seueriore disciplina
6 milites quam ducem hibernasse. Alexandrum inde Acarnana et Menippum Macedonem Stratum Aetoliae copias ducere iussit; ipse, Delphis sacrificio Apollini facto, Naupac-
7 tum processit. consilio principum Aetoliae habito uia quae praeter Calydonem et Lysimachiam fert a⟨d⟩ Stratum suis,
8 qui per Maliacum sinum ueniebant, occurrit. ibi Mnasilochus princeps Acarnanum, multis emptus donis, non ipse solum gentem regi conciliabat, sed Clitum etiam praetorem, penes quem tum summa potestas erat, in suam sen-

11.5–12.11: *App. Syr.* 16.70

4 induit *Holk. Voss.* : induxit *B*χ **5** conuenire χ : conuenere *B* **6** Acarnana *Det. ap. Drak.* : *sic, sed* Ach- *Esc.* : Acharnanam *B*¹α(*aVoss.*) : Acarnanam χ : Acharnanum *B* Stratum *Gel.* (“*nescio quis in* magistratum *deprauauit*”) : magistratum *B*χ Apollini *Mg* : Apollinis *B*χ **7** consilio *Esc.* : concilio *B*χ : ⟨ubi⟩ consilio *Wesenberg* uia *Mg* : uiam *B*χ (habit obuiam uiam *N*) praeter *B*χ : per *Mg* Calydonem *Drak.* : Chalydonem *B* : Chalidonem χ : Chalcidem *Mg** : Calidonem *Gel.* (“*in* Chalcidem” (*sc.* “*nescio quis deprauauit*”)) a⟨d⟩ Stratum *ed. Rom.* : Astratum *B*χ Maliacum *B*χ : medium *Heus.* **8** Mnasilochus *Kreyssig* : Mansilochus *BN* : Mansilocus φ*VL* : Mnesilochus *Mg* Clitum *B*χ : Clytum *ed. Rom.*, *fort. recte*

9 tentiam adduxerat. is cum Leucadios, quod Acarnaniae caput est, non facile ad defectionem posse cerneret impelli propter metum Romanae classis, + quae cum Atilio quae
10 + circa Cephallaniam erat, arte eos est a⟨d⟩gressus. nam cum in concilio dixisset tuenda mediterranea Acarnaniae esse, et omnibus qui arma ferrent exeundum ad Medionem et
11 Thyrreum, ne ab Antiocho aut Aetolis occuparentur, fuere qui dicerent nihil attinere omnes tumultuose concitari, satis esse quingentorum hominum praesidium. eam iuuentutem nactus, trecentis Medione ducentis Thyrrei in praesidio positis, id agebat ut pro obsidibus futuri uenirent in potesta-
12 tem regis. per eosdem dies legati regis Medionem uenerunt; quibus auditis cum in contione quidnam responden-
2 dum regi esset consultaretur, et alii manendum in Romana societate alii non aspernandam amicitiam regis censerent,
3 media uisa est Cliti sententia eoque accepta, ut ad regem mitterent legatos, peterentque ab eo ut Medionios super
4 tanta re consultare in concilio Acarnanum pateretur. in eam legationem Mnasilochus et qui eius factionis erant de industria coniecti, clam missis qui regem admouere copias

9 is φ : iis *B*ψ cum φ : tum *B*ψ quae (circa) *B*χ : quae⟨ue⟩ *ed. Rom.* : quae⟨que⟩ *Weiss.* : *fort.* quae cum Atilio *delenda* Cephallaniam *Weiss.* (*1873*) : Cephalaniam *B* : Phalaniam χ : Cephaleniam *ed. Rom.* : Cephalleniam *Sig.* arte *ed. Rom.* : ante *B*χ a⟨g⟩gressus *ed. Rom.* : egressus *B*χ **10** tuenda ψα(*exc. Holk.*) : tuendam φ : et tuenda *B* Thyrreum *ed. Camp.* : Tur-r(a)eum *B*χ : Tyrrheum *ed. Rom. Gel.* ("*in* Pyrrheum" *ut* §7) **11** tumultuose *Mg* : tumultus *B*χ trecentis *P*α : trescentis *AE* : praesentis *B*ψ Medione ducentis φ : medio deducentis *B*ψ Thyrrei *Holk. 355* : Turri *B*φ*VL* : Turrim (praesidio) *N* : Tyrrhei *ed. Rom.* in (potestatem) χ : *om. B* **12.1** eosdem χ : eos *B* **3** Cliti χ : *om. B* : Clyti *ed. Rom.*, *fort. recte* accepta *B*χ : accepta est *Mg* Medionios *B* : Medios χ **4** Mnasilochus *Kreyssig* : Mansilochus *B*φ*N* : Mansilocus *VL* : Mnesilochus *Mg* coniecti *B*χ : collecti *Mg*

5 iuberent, ipsi terebant tempus. itaque uixdum iis egressis Antiochus in finibus et mox ad portas erat, et trepidantibus qui expertes proditionis fuerant, tumultuoseque iuuentutem ad arma uocantibus, ab Clito et Mnasilocho in urbem
6 est inductus; et aliis sua uoluntate adfluentibus, metu coacti etiam qui dissentiebant ad regem conuenerunt. quos placida oratione territos cum permulsisset, ad spem uolgatae
7 clementiae aliquot populi Acarnaniae defecerunt. Thyrreum a Medione profectus est, Mnasilocho eodem et legatis praemissis. ceterum detecta Medione fraus cautiores non
8 timidiores Thyrre⟨e⟩nses fecit; dato enim haud perplexo responso, nullam se nouam societatem nisi ex auctoritate imperatorum Romanorum accepturos, portis clausis arma-
9 tos in muris disposuerunt. et peropportune ad confirmandos Acarnanum animos Cn. Octauius missus a Quinctio, cum praesidium et paucas naues ab A. Postumio, qui ab Atilio legato Cephallaniae praepositus fuerat, accepisset,

iuberent χ : si uiuerent *B* **5** iis egressis *Gron.* : iis (h(i)is φ) egressis legatis *B*φ : egressis legatis ψ ab Clito *scripsi* : ab Exacl(d)ito *B*χ : ab Clyto *ed. Rom.*, *fort. recte* : ⟨r⟩ex ab Clyto *Weiss.* Mnasilocho *Kreyssig* : Mansilocho *B*φ*NL* : Mansi loco *V* : Mnesilocho *Mog.* **6** qui χ : quod *B* uulgatae *B*χ : uulga⟨n⟩dae *Madvig* **7** Thyrreum *Madvig*(*e*) : Tyrrheum *B* : Ty(u)rreum φ : Tirrheum ψ Mnasilocho *Kreyssig* : Mnasiloco *B*ψ : Mansilocho *AP* : Masiloco *E* : Mnesilocho *Mog.* Thyrre⟨e⟩nses *Madvig*(*e*) : Tyrrhensis *B* : Tyrrensis χ **8** enim χ : *om. B* imperatorum *B*χ : *del. Gron.* portis *B* : portisque χ, *fort. recte* **9** legato *hic B*χ, *post* Postumio *Münzer* (*RE*, *22.926*) : legatu⟨s⟩ *Perizonius* Cephallaniae *Weiss.* (*1872*) : Cephalaniae *B* : Cephalarniae *AE* : Cephalanniae *P* : Acephalarniae ψ : Cephaleniae *ed. Rom.* : Cephalleniae *Sig.* accepisset χ : *om. B* Leuc(h)adem α : Leucaden *B*χ

10 Leucadem uenit, impleuitque spei socios M'. Acilium consulem iam cum legionibus mare traiecisse et in Thessalia 11 castra Romana esse. hunc rumorem quia similem ueri tempus anni maturum iam ad nauigandum faciebat, rex, praesidio Medione imposito et in quibusdam aliis Acarnaniae oppidis, Thyrreo abscessit et per Aetoliae ac Phocidis urbes Chalcidem rediit.

13 Sub idem tempus M. Baebius et Philippus rex, iam ante per hiemem in Dassaretiis congressi, cum Ap. Claudium, ut 2 obsidione Larisam eximeret, in Thessaliam misissent, quia id tempus rebus gerendis immaturum erat, in hiberna regressi, principio ueris coniunctis copiis in Thessaliam de- 3 scenderunt. in Acarnania tum Antiochus erat. aduenientes Philippus Malloeam Perrhaebiae, Baebius Phacium est adgressus; quo primo prope impetu capto, Phaustum eadem 4 celeritate capit. inde Atragem cum se recepisset, Chyretias hinc et Eriticium occupat, praesidiisque per recepta oppida dispositis Philippo rursus obsidenti Malloeam se coniungit. 5 sub aduentum Romani exercitus seu ad metum uirium seu ad spem ueniae cum dedidissent sese, ad ea recipienda oppida quae Athamanes occupauerant uno agmine ierunt.

10 traiecisse et χ : traiecisset *B* **11** rumorem χ : cruorem *B* Thyrreo *Madvig* (*e*) : Tyrrhae *BVL* : Tirrhe *N* : Tyrre φ : -eo α(Thirr- *Holk.* : Tyr- *Lips.* : Tyrr- *Voss.* : Tur- *Par.* : Turr- *Esc.*) Phocidis *BPar.* : Procidis χ **13.1** per χ : *om. B* Dassaretiis *Mog.* : Dassaretis *B*φ : Darsaretis ψ mis(-ss- *A*)issent φ : misisset *B*ψ Larisam *BNLPar. Voss.*(-ss- *Holk. Esc.* : *om. Lips.*) : Larixam φ*V* **3** Phaustum *B*ψ*EP* : Plaustum *A* : Phaestum *Sig.* : *fort.* Phauttum **4** Atragem *H. J. M.* (*JPhV 1907, 9*) : Atracem *B*χ Chyretias *Mg* : Cyrethias *B*χ : Cyretias *Fr. 1* Eriticium (Erit(-it- *s. l.*)tium *B*, Criticium *E*, Eriticim *P*) *B*χ : Erit(c)ium α(*aVoss.*) recepta *B*χ : capta *Mg* **5** aduentum *Mog.* : aduentu *B*χ dedidissent *BV* : dedissent φ*NL* ad ea recipienda oppida *EP* (ea *in mg P*) : ad ea recipienda *A* : ad ea recipienda ad oppida *B*ψ occupauerant *Holk. 353* : occupauerat *B*χ

6 erant autem haec: Aeginium, Ericinium, Gomphi, Silana,
7 Tricca, Meliboea, Phaloria. inde Pelinnaeum, ubi Philippus Megalopolitanus cum quingentis peditibus et equitibus quadraginta in praesidio erat, circumsidunt, et priusquam oppugnarent, mittunt ad Philippum qui monerent ne uim
8 ultimam experiri uellet. quibus ille satis ferociter respondit uel Romanis uel Thessalis se crediturum fuisse, in Philippi
9 se potestatem commissurum non esse. postquam apparuit ui agendum, quia uidebatur et Limnaeum eodem tempore oppugnari posse, regem ad Limnaeum ire placuit, Baebius restitit ad Pelinnaeum oppugnandum.

14 Per eos forte dies M'. Acilius consul, cum decem milibus peditum duobus milibus equitum quindecim elephantis mari traiecto, pedestres copias Larisam ducere tribunos militum iussit; ipse cum equitatu Limnaeum ad Philippum ue-
2 nit. aduentu consulis deditio sine cunctatione est facta, tra-
3 ditumque praesidium regium et cum iis Athamanes. ab Limnaeo Pelinnaeum consul proficiscitur. ibi primi Athamanes tradiderunt sese, deinde et Philippus Megalopolita-

14: *App. Syr.* 17.71–3, *Zon.* 9.19.7

6 haec Eginium χ : haec (hae *B*[1]) Ceginium *B* Ericinium *Fr. 2* : Ercinium *B*χ Gomphi *Esc.* : Gompi *B*χ Tricca *Mog.* : Tricta *B*χ Meliboea *Mog.* : Moelibea *B* : Moelibe χ **7** Pelinnaeum *Fr. 2* : Phaelinnaeum *B* : Phellineum ψ : Phelinneum φ et equitibus quadraginta *Mg* : *om. B*χ erat *Par. Voss. Mg.** : erant *B*χ **9** Limneum *B* oppugnari ... Limn(a)eum χ : *om. B* Pelinnaeum *Fr. 2* : Paelinnaeum *B* : Pelinneum χ **14.1** consul χ : *om. B* decem *B*χ : uiginti *Par. Lat. 14360* Limneum *BAE* : Lymneum ψ*P* : ⟨ad⟩ Limnaeum *Wesenberg* **2** traditumque χ : traditum *B* **3** Limneo *L*: Linn(a)eo *B*ψ*AE* (Linna eo *EV*) : Limmeo *P* Pelinnaeum *Fr. 2* : Pellin(a)eum *B*χ

4 nus; cui decedenti praesidio cum obuius forte fuisset Philippus rex, ad ludibrium regem eum consalutari iussit, ipse congressus fratrem haud sane decoro maiestati suae ioco
5 appellauit. deductus inde ad consulem custodiri iussus, et haud ita multo post in uinculis Romam missus. cetera multitudo Athamanum aut militum Antiochi regis, quae in praesidiis deditorum per eos dies oppidorum fuerat, Philippo tradita regi est; fuere autem ad tria milia hominum.
6 consul Larisam est profectus, ibi de summa belli consultaturus. in itinere ab Cierio et Metropoli legati tradentes
7 urbes suas occurrerunt. Philippus, Athamanum praecipue captiuis indulgenter habitis, ut per eos conciliaret gentem, nactus spem Athamaniae potiundae, exercitum eo duxit,
8 praemissis in ciuitates captiuis. et illi magnam auctoritatem apud populares habuerunt, clementiam erga se regis muni-
9 ficentiamque commemorantes, et Amynander, cuius praesentis maiestas aliquos in fide continuisset, ueritus ne traderetur Philippo iam pridem hosti et Romanis merito tunc propter defectionem infensis, cum coniuge ac liberis regno excessit Ambraciamque se contulit; ita Athamania omnis
10 in ius dicionemque Philippi concessit. consul ad reficienda maxime iumenta, quae et nauigatione et postea itineribus fatigata erant, paucos Larisae moratus dies, uelut renouato
11 modica quiete exercitu, Crannonem est progressus. uenien-

4 decedenti *Voss.* : descendenti *B*χ (*add.* a *A*[z]) : decedenti ⟨de⟩ *ed. Rom.* haud φ : aut *B*ψ*Holk. Par.* maiestati *Asc.* : maiestatis *B*χ ioco *A*[z] : loco *B*χ **5** ad χ : *om. B* iussus *B*χ : iussus ⟨est⟩ *Ussing* praesidiis α : praesidis *B*χ tria χ : quattuor *B* (*fort.* tria *B*[1]) milia χ : *om. B* **6** ab φ : ad *B*ψα(*Lips. Par. Voss.*) Cierio *Weiss.* : Cieria *B*χ **7** eo duxit χ : eduxit *B* **8** commemorantes φ : commorantes *B*ψ **10** fatigata χ : fatiganda *B* renouato *Mg* : reparato *B*χ, *fort. recte* Crannonem *ed. Ven. 1491* : Cannonem *B*χ : Cranonem *Mg* progressus *Mg* : profectus *B*χ

ti Pharsalus et Scotusa et Pherae quaeque in eis praesidia Antiochi erant deduntur. ex iis, interrogatis qui manere secum uellent, mille uolentes Philippo tradit, ceteros iner-
12 mes Demetriadem remittit. Proernam inde recepit et quae circa eam castella erant. ducere tum porro in sinum Maliacum coepit. adpropinquanti faucibus super quas siti Thaumaci sunt, deserta urbe iuuentus omnis armata siluas et itinera insedit, et in agmen Romanum ex superioribus locis
13 incursauit. consul, primo missis qui ex propinquo conloquentes deterrerent eos a tali furore, postquam perseuerare in incepto uidit, tribuno cum duorum signorum militibus circummisso, interclusit ad urbem iter armatis uacuamque
14 eam cepit. tum clamore ab tergo captae urbis audito, refu-
15 gientium undique ex siluis insidiatorum caedes facta est. ab Thaumacis altero die consul ad Spercheum amnem peruenit, inde Hypataeorum agros uastauit.

15 Cum haec agebantur, Chalcide erat Antiochus, iam tum cernens nihil se ex Graecia praeter amoena Chalcide hiberna et infames nuptias petisse. tunc Aetolorum uana promis-

15–19: *Diod.* 29.3, *Plut. Cato mai.* 13–14, *Front. Strat.* 2.4.4, *Phlegon FGrH* 257F36 III.1, *App. Syr.* 17.74–20, *Flor.* 1.24.11, *uir. ill.* 47.3, *Oros.* 4.20.20, *Zon.* 9.19.8–10

11 Pharsalus α : Parsalus *B*χ et *B* : est ψ : *om.* φ Scotusa ψ*EP* : Scotus *B* : Scotosa *A* : Scotussa *Mog., fort. recte* Phaere *B* **12** eam *EmgPmg* : ea *B*χ : *del. Gron.* ap(d)propinquanti *B*χ : appropinquante *Fr.2* Thaumaci *Burn.200 Fr.2* : Taumaci *B*χ **13** consul *Mg* : *om. B*χ missis *Gron.* : missi *B*χ : mittere *Mg* : misit *Madvig* a tali χ : et alii *B* **15** ab *B* : a φ : ad ψ Spercheum *Drak.* : Pergaetum *B* : Spe(-a-*N*)rgetum χ : Sperchium *Mg, fort. recte* **15.1** tum χ : *om. B* Chalcide (hiberna) *B*χ (*uarie scriptum*) : *del. Shackleton Bailey* petisse *B*χ : cepisse *Shackleton Bailey* et Thoantem φ : Thoantem *B* : Tethantem ψ : Thoantem ⟨obiurgare⟩ *Shackleton Bailey*

2 sa incusare et Thoantem, Hannibalem uero non ut prudentem tantum uirum, sed prope uatem omnium quae tum euenirent admirari. ne tamen temere coepta segnitia insuper euerteret, nuntios in Aetoliam misit, ut omni contracta
3 iuuentute conuenirent ⟨Lam⟩iam; et ipse eo decem milia fere peditum, ex iis qui postea uenerant ex Asia expleta, et
4 equites quingentos duxit. quo cum aliquanto pauciores quam unquam antea conuenissent, et principes tantummodo cum paucis clientibus essent, atque ii dicerent omnia sedulo ab se facta ut quam plurimos ex ciuitatibus suis euo-
5 carent – nec auctoritate nec gratia nec imperio aduersus detractantes militiam ualuisse – destitutus undique et ab suis, qui morabantur in Asia, et ab sociis, qui ea in quorum spem uocauerant non praestabant, intra saltum Thermopy-
6 larum sese recepit. id iugum, sicut Appennini dorso Italia
7 diuiditur, ita mediam Graeciam dirimit. ante saltum Thermopylarum in septentrionem uersa Epirus et Perrhaebia et Magnesia et Thessalia est, et Pthiotae Achaei et sinus Ma-
8 liacus; intra fauces ad meridiem uergunt Aetoliae pars maior et Acarnania, et cum Locride Phocis, et Boeotia, adiunctaque insula Euboea et excurrente in altum uelut promunturio Attica terra, sita ab tergo, et Peloponnesus.

2 misit *B* : mittit χ, *fort. recte* ⟨Lam⟩iam *Duker* : iam *B*χ **3** expleta *B*χ : et Creta *Mg* **4** quo φ : quod *B*ψα(*Holk. Esc. Voss.* : qn *Lips.*) antea *Mg* : ante *B*χ, *fort. recte* **5** ea β : eam *B*χ Thermopylarum *ed. Rom.* : Thermophilarum *B*ψ*AE* : Termophilarum *P*; *sic* §7, *nisi* Thermophilas *V*; §12 Thermopylae *BAP* (*duo uerba A*) : Termopylae *E* : Thermophilae *NL* : Thermopilae *V* **7** Epirus φ : Epiros *B* : Epyrus ψ Magnesia χ : magna Asia *BEsc.* est χ : *om. B*, *fort. recte* Pthiotae *scripsi* : Phthiotae *Mg** : Eptiote *B*χ Achaei *Fr. 2* : et Achaei *Mg* : *om. B*χ **8** intra χ : infra *B* Phocis *BPar.* : Focis χ sita (terras ita ψ) ab tergo et *B*χ : *del.* et *Crév.* : ⟨ac⟩ sita ab tergo et *Gertz* (*JPhV 1881, 179*) : sita ab tergo e⟨s⟩t *H. J. M.* (*JPhV 1891, 167*)

9 hoc iugum, ab Leucade et mari ad occidentem uerso per Aetoliam ad alterum mare orienti obiectum tendens, ea aspreta rupesque interiectas habet ut non modo exercitus sed ne expediti quidem facile ullas ad transitum calles inue-
10 niant. extremos ad orientem montes Oetam uocant, quorum quod altissimum est Callidromon appellatur, in cuius ualle ad Maliacum sinum uergente iter est non latius quam
11 sexaginta passus. haec una militaris uia est, qua traduci
12 exercitus, si non prohibeantur, possint. ideo Pylae et ab aliis, quia calidae aquae in ipsis faucibus sunt, Thermopylae locus appellatur, nobilis Lacedaemoniorum aduersus Persas morte magis memorabili quam pugna.

16 Haudquaquam pari tum animo Antiochus intra portas loci eius castris positis munitionibus insuper saltum impediebat,
2 et cum duplici uallo fossaque et muro etiam, qua res postulabat, ex multa copia passim iacentium lapidum permunisset
3 omnia, satis fidens nunquam ea uim Romanum exercitum facturum, Aetolos ex quattuor milibus – tot enim conuenerant – partim ad Heracleam praesidio obtinendam, quae
4 ante ipsas fauces posita est, partim Hypatam mittit, et Heracleam haud dubius consulem oppugnaturum, et iam mul-
5 tis nuntiantibus circa Hypatam omnia euastari. consul, depopulatus Hypatensem primo deinde Heracleensem agrum, inutili utrobique auxilio Aetolorum, in ipsis faucibus prope fontes calidarum aquarum aduersus regem posuit castra. Aetolorum utraeque manus Heracleam sese inclu-

9 Leucade *Bχ* : Leucate *Harl. 2671* uerso *Fr. 2* : uersa *Bχ* rupesque *B* : rupes χ **10** uergente *BPar.* : uergentem χ **11** possint *Holk. 351.3* : possent *Bχ* **12** quia calidae χ : qui acalchida *B* : (aliis)que Calchide *Esc.* aquae φ : ea quae *Bψ* **16.1** portas χ : *om. B* **2** omnia *Mg* : *om. Bχ* **3** ea φ : eam *BψPar. Esc.* exercitum χ : *om. B* obtinendam quae *Mg* : obtinendamque *B* : obtinendam χ **5** Heracleensem *ed. Rom.* : Heraclensem *B* : Eracliesem *AE* : Heracliensem (*in mg.*) *P* : Heraclehensem ψ

6 serunt. Antiochum, cui priusquam hostem cerneret satis omnia permunita et praesidiis obsaepta uidebantur, timor incessit ne quas per imminentia iuga calles inueniret ad 7 transitum Romanus; nam et Lacedaemonios quondam ita a Persis circuitos fama erat, et nuper Philippum ab iisdem 8 Romanis; itaque nuntium Heracleam ad Aetolos mittit, ut hanc saltem sibi operam eo bello praestarent, ut uertices circa montium occuparent obsiderentque, ne qua transire 9 Romani possent. hoc nuntio audito dissensio inter Aetolos orta est. pars imperio parendum regis atque eundum censebant, pars subsistendum Heracleae ad utramque fortunam, 10 ut siue uictus ab consule rex esset, in expedito haberent integras copias ad opem propinquis ferendam ciuitatibus suis, siue uinceret, ut dissipatos in fugam Romanos perse- 11 querentur. utraque pars non mansit modo in sententia sua, sed etiam exsecuta est consilium: duo milia Heracleae substiterunt; duo trifariam diuisa Callidromum et Rhoduntiam et Tichiunta – haec nomina cacuminibus sunt – occupauere.

17 Consul postquam insessa superiora loca ab Aetolis uidit, M. Porcium Catonem et L. Valerium Flaccum consulares legatos cum binis milibus delectorum peditum ad castella Aetolorum, Flaccum in Rhoduntiam et Tichiunta, Cato- 2 nem in Callidromum mittit. ipse, priusquam ad hostem copias admoueret, uocatos in contionem milites paucis est

6 cui *Vat. Lat. 1852*[2] : qui *B* : *om.* χ **7** circuitos *B* : circumitos χ **8** occuparent *hic B*χ, *ante* circa *Mg* **11** Callidromum *C* : Gallidromum *B*χ : Calidromum *Par. 5741* et Rhoduntiam γ*C* : et Rhodium iam *B*ψ : Ethrodium iam α(*a*) : Ethroduntia *A* : et Hroduntiam *P* : Ethroduntiam *E* Tichiunta *Mog.* : Thiciunta *B*χ **17.1** insessa superiora (-ri *N*) loca ab Aetolis uidit *B*χ : uidit occupata ab Aetolis superiora loca *Mg* Rhoduntiam φ : Rhoduntia *BV* : Rhodiuntia *NL* : Rodunt(c)ia α(*aVoss.*) Tichiunta *L* : Triciunta *B* : Ticiunta φ : Trit(c)ic(t)iunta *V*α(*Holk. Par. Voss.* : Tricuncta *Lips.* : Trituntam *Esc.*) : Riticiunta *N* Callidromum φ*V* : Gallidromum *B* : Cralli doñum *N*

adlocutus. 'plerosque omnium ordinum, milites, inter uos
esse uideo, qui in hac eadem prouincia T. Quincti ductu
3 auspicioque militaueritis. Macedonico bello inexsuperabi-
4 lior saltus ad amnem Aoum fuit quam hic; quippe portae
sunt hae, et unus inter duo maria clausis omnibus uelut
naturalis transitus est; munitiones et locis opportunioribus
tunc fuerunt et ualidiores impositae; exercitus hostium ille
5 et numero maior et militum genere aliquanto melior; quip-
pe illic Macedones Thracesque et Illyrii erant, ferocissimae
omnes gentes, hic Syri et Asiatici Graeci sunt, uilissima
6 genera hominum et seruituti nata; rex ille bellicosissimus et
exercitatus iam inde ab iuuenta finitimis Thracum atque
7 Illyriorum et circa omnium accolarum bellis, hic, ut aliam
omnem uitam sileam, is est qui cum ad inferendum populo
Romano bellum ex Asia in Europam transisset, nihil me-
morabilius toto tempore hibernorum gesserit quam quod
amoris causa ex domo priuata et obscuri etiam inter popu-
8 lares generis uxorem duxit, et nouus maritus, uelut sagina-
tus nuptialibus cenis, ad pugnam processit. summa uirium
speique eius in Aetolis fuit, gente uanissima et leuissima, ut

17.5: *?cf. Enn. Ann.* 362*V, Sk*

2 in hac χ : hac *B* **3** inexsuperabilior *MgA*[z] : inex(s)uperabilis *B*χ fuit quam χ : fui inquam *B* **4** hae *ed. Rom.* : haec *B*χ inter χ : in *B* est χ : et *B* munitiones ... impositae *Mg* : munitioribus tunc (tu ne *V*) fuerunt ualidioribus impositi *B*χ ille *B*χ *Gel.* (*"illic legitur"*) : multo *Mg* genere aliquanto *B*χ : aliquanto genere *Mg* **5** Illyrii *Mg* : Illyri *B* : Illiri φ*V* : Ylliri *NL* ferocissimae *B*χ : bellicosissimae *Mg* uilissima *B* : leuissima χ **6** et exercitatus *B* : exercitatus *VLPmg* : exercitus φ*N* inde *Asc.* : ille *B*χ : *del. Novák* **7** si(-y- *V*)leam *B*χ : omittam *Mg* is *Fr. 2* : *om.* *B*φ*NL* : pre *V* memorabilius *BP*[2] : memorabilis χ **8** leuissima *Mg* : ingratissima *B*χ, *fort. recte*

9 uos prius experti estis, nunc Antiochus experitur. nam nec frequentes conuenerunt nec contineri in castris potuerunt, et in seditione ipsi inter sese sunt, et cum Hypatam tuendam Heracleamque depoposcissent, neutram tutati refuge-
10 runt in iuga montium, pars Heracleae incluserunt sese. rex ipse confessus nusquam aequo campo non modo congredi se ad pugnam audere, sed ne castra quidem in aperto ponere, relicta omni ante se regione ea quam se nobis ac Philip-
11 po ademisse gloriabatur, condidit se intra rupes, ne ante fauces quidem saltus, ut quondam Lacedaemonios fama est, sed intra penitus retractis castris; quod quantum interest ad timorem ostendendum, an muris urbis alicuius obsi-
12 dendum sese incluserit? sed neque Antiochum tuebuntur angustiae, nec Aetolos uertices illi quos ceperunt. satis undique prouisum atque praecautum est ne quid aduersus
13 uos in pugna praeter hostis esset. illud proponere animo uestro debetis, non uos pro Graeciae libertate dimicare tantum, quamquam is quoque egregius titulus esset, libera⟨ta⟩m a Philippo ante nunc ab Aetolis et ab Antiocho liberare, neque ea tantum in praemium uestrum cessura quae
14 nunc in regi⟨i⟩s castris sunt, sed illum quoque omnem apparatum qui in dies ab Epheso exspectatur praedae fu-

9 frequentes conuenerunt *Mg* : uenerunt frequentes *B*χ neutram ψα(*aEsc.*) : neutra *B*χ tutati χ : mutati *B* Heracleae *Mg* : *om.* *B*χ : Heracleam *J.H. Voss* **10** omni *Voss.* : omnia *B*χ condidit se χ : condidisse *B* **12** atque *Mg* : anteque *B*ψ : ante que φ **13** dimicare tantum *B*χ : tantum dimicare *ed. Ven. 1498*, *fort. recte* (*om.* dimicare *ed. Rom.*) libera⟨ta⟩m *ed. Rom.* : liberam *B*χ in regi⟨i⟩s *ed. Rom.* : regis *B*χ : regis in *Holk. 345* : *fort.* in regis

turum, Asiam deinde Syriamque et omnia usque ad ortum
15 solis ditissima regna Romano imperio aperturos. quid deinde aberit quin ab Gadibus ad mare rubrum Oceano fines terminemus, qui orbem terrarum amplexu finit, et omne humanum genus secundum deos nomen Romanum uenere-
16 tur? in haec tanta praemia dignos parate animos, ut crastino die bene iuuantibus dis acie decernamus.'

18 Ab hac contione dimissi milites, priusquam corpora curarent, arma tela parant. luce prima, signo pugnae proposito, instruit aciem consul, arta fronte, ad naturam et angustias
2 loci. rex, postquam signa hostium conspexit, et ipse copias educit. leuis armaturae partem ante uallum in primo locauit, tum Macedonum robur, quos sari⟨so⟩phorus appellabant,
3 uelut firmamentum circa ipsas munitiones constituit. his ab sinistro cornu iaculatorum sagittariorumque et funditorum manum sub ipsis radicibus montis posuit, ut ex altiore loco
4 nuda latera hostium incesserent. ab dextro Macedonibus ad ipsum munimentorum finem, qua loca usque ad mare inuia palustri limo et uoraginibus claudunt, elephantos cum adsueto praesidio posuit, post eos equites, tum modico inter-

14 Asi(y)am χ : Asia *B* ortum *B* : portus χ Romano imperio *B* : imperio Romano χ **15** deinde χ : dein *B* quin ab χ : qui in *B* **18.1** arma tela *B*χ : arma et tela β : arma tela⟨que⟩ *ed. Rom.* proposito *Holk.P*[x] : praeposito *B*χ **2** sari⟨so⟩phorus *Weiss. (1862), Hertz* : sariphorus *B*χ : sari⟨sso⟩phoros *Asc.* : sari⟨so⟩phoros *Weiss.* **3** montis (montibus *N, sed correctum*) χ : *om. B* hostium χ : *om. B* **4** qua *Gel. (sc. illic legitur)* : quae *B* : que (*sic*) *V* : (finem)que *N* : quem φ

5 uallo relicto ceteras copias in secunda acie. Macedones pro uallo locati primo facile sustinebant Romanos, temptantes ab omni parte aditus, multum adiuuantibus qui ex loco superiore fundis uelut nimbum glandis et sagittas simul 6 ac iacula ingerebant; deinde, ut maior nec iam toleranda uis hostium inferebat se, pulsi loco intra munimenta subductis ordinibus concesserunt; inde ex uallo prope alterum 7 uallum hastis prae se obiectis fecerunt. et ita modica altitudo ualli erat ut et locum superiorem suis ad pugnandum praeberet, et propter longitudinem hastarum subiectum ha- 8 beret hostem. multi temere subeuntes uallum transfixi sunt; et aut incepto inrito recessissent aut plures cecidissent, ni M. Porcius ab iugo Callidromi, deiectis inde Aetolis et magna ex parte caesis – incautos enim et plerosque sopitos oppresserat –, super imminentem castris collem ap- **19** paruisset. Flacco non eadem fortuna ad Tichiunta et Rhoduntiam, nequiquam subire ad ea castella conato, fuerat. 2 Macedones quique alii in castris regiis erant primo, dum procul nihil aliud quam turba et agmen apparebat, Aetolos 3 credere, uisa procul pugna, subsidio uenire; ceterum, ut primum signaque et arma ex propinquo cognita errorem aperuerunt, tantus repente pauor omnes cepit ut abiectis

5 pro χ : prae *B* fundis uelut χ : fundi uel *B* **6** prae se φ*Mg** : praeseo ψ : *spat. B* **7** suis ad pugnandum *B* : ad pugnandum suis *Mg*, *fort. recte* : ad pugnandum χ **8** cecidissent χ : occidissent *B* Callidromi *B* : Gallidromi ψ*AP* : Dromi *E* apparuisset *B*χ : quum apparuisset *Mg* : tum apparuisset *Harant* **19.1** Rhodunt(c)iam β : Roduntiam *B*χ : Rhodontiam *Mg* ad φ : ab *B*ψ **2** regiis *Mg* : regis *B*χ, *fort. recte* erant *B*χ : fuerant *post* castris *Mg* **3** propinquo cognita *Mg* : im(n)prouiso cognita χ : improuiso cognitae *B* errorem χ : pro re *B*

4 armis fugerent. et munimenta sequentes impedierunt, et angustiae uallis per quam sequendi erant, et maxime omnium quod elephanti nouissimi agminis erant, quos pedes
5 aegre praeterire, eques nullo poterat modo, timentibus equis tumultumque inter se maiorem quam in proelio edentibus; aliquantum temporis et direptio castrorum tenuit;
6 Scarphiam tamen eo die consecuti sunt hostem. multis in ipso itinere caesis captisque, non equis uirisque tantum, sed etiam elephantis, quos capere non potuerant, interfectis, in
7 castra reuerterunt; quae temptata eo die inter ipsum pugnae tempus ab Aetolis, Heracleam obtinentibus praesidio,
8 sine ullo haud parum audacis incepti effectu fuerant. consul, noctis insequentis tertia uigilia praemisso equitatu ad persequendum hostem, signa legionum luce prima mouit.
9 aliquantum uiae praeceperat rex, ut qui non ante quam Elatiae ab effuso constiterit cursu; ubi primum reliquiis pugnaeque et fugae conlectis, cum perexigua manu semier-
10 mium militum Chalcidem se recepit. Romanus equitatus ipsum quidem regem Elatiae adsecutus non est, magnam partem agminis aut lassitudine subsistentes aut errore, ut qui sine ducibus per ignota itinera fugerent, dissipatos op-
11 presserunt; nec praeter quingentos, qui circa regem fuerunt, ex toto exercitu quisquam effugit, etiam ex decem milibus militum quos Polybio auctore traiecisse secum re-

4 et (angustiae) χ : *om. B* omnium *Mg* : *om. B*χ **5** edentibus *Mg* : dantibus *B*χ et *Mg* : *om. B*χ Scarphiam (-eam *Drak.*) *Gel.* ("*pro* Carpeiam" (*sc. illic legitur*)) : Tarpeiam *B* : Carpeiam χ **6** potuerant ψ*EP* : poterant *B* : potuerunt *A* **7** effectu fuerant *ed. Rom.* : effectus fuerat *B*χ **9** rex χ : *om. B* Elatiae ab *Fr.2* : El(l)at(c)iae a *BE*α : Elatia ea (eo *N*) ψ*AP* effuso *Fr.2* : confuso *B*χ constiterit *B*χ : constitisset *Mg* reliquiis φ : reliquis *B*ψ*Esc.* perexigua *AP* : perexiguam ψ*E* : rex exigua *B* **10** lassitudine *B Holk.A*[z] : las(p)situdini φ : lassitudinis ψ **11** toto *Mg* : isto *B*χ quos φ : quod *B*ψα(*exc. Par.*), *fort. recte* : quot *H.J.M.* secum χ : cum *B*

12 gem in Graeciam scripsimus, exiguus numerus; quid si Antiati Valerio credamus, sexaginta milia militum fuisse in regio exercitu scribenti, quadraginta inde milia cecidisse, supra quinque milia capta cum signis militaribus ducentis 13 triginta? Romanorum centum quinquaginta in ipso certamine pugnae, ab incursu Aetolorum se tuentes non plus quinquaginta interfecti sunt.

20 Consule per Phocidem et Boeotiam exercitum ducente consciae defectionis ciuitates cum uelamentis ante portas 2 stabant, metu ne hostiliter diriperentur. ceterum per omnes dies haud secus quam pacato agro sine uexatione ullius rei agmen processit, donec in agrum Coroneum uentum est. 3 ibi statua regis Antiochi, posita in templo Mineruae Itoniae, iram accendit, permissumque militi est ut circumiectum templo agrum popularetur; dein cogitatio animum subit cum communi decreto Boeotorum posita esset statua, 4 indignum esse in unum Coronensem agrum saeuire. reuocato extemplo milite finis populandi factus; castigati tantum uerbis Boeoti ob ingratum in tantis tamque recentibus beneficiis animum erga Romanos.

20.1: *App. Syr.* 21.93

12 quid *ed. Taru. 1482* : quod *Bχ* quadraginta inde *Bχ* : centum quadraginta *Mg* **13** in ... quinquaginta *Mg* : *om. Bχ* **20.1** consule *Mg* : consulis *B* : consuli χ Phocidem *MgPar.* : Phocadem *B* : hoc lidem φ : hoc dem ψ ciuitates χ : ciuitatis *BEsc.* **2** dies *Bχ* : *del. Madvig* : ⟨f⟩ines *uel* ⟨fu⟩ndos *Seyffert* : dei⟨ncep⟩s *Weiss.* (*1862*) pacato *Bχ* : ⟨in⟩ pacato *ed. Rom.* uexatione *Bχ* : uiolatione *Mg* **3** statua *BNHolk. Voss.* : statiua φ*VL* Antiochi χ : *om. B* Itoniae *Gron.* : Itonaeae *Mg* : *om. Bχ* statua χ : *om. B* **4** beneficiis φ : benefactis *B* : beneficis ψ

5 Inter ipsum pugnae tempus decem naues regiae cum praefecto Isidoro ad Thronium in sinu Maliaco stabant. eo grauis uolneribus Alexander Acarnan, nuntius aduersae pugnae, cum perfugisset, trepidae inde recenti terrore naues Cenaeum Euboeae petierunt. ibi mortuus sepultusque 6 Alexander. tres, quae ex Asia profectae eundem portum tenuerunt, naues audita exercitus clade Ephesum redierunt. Isidorus ab Cenaeo Demetriadem, si forte eo deferret 7 fuga regem, traiecit. per eosdem dies A. Atilius, praefectus Romanae classis, magnos regios commeatus iam fretum quod ad Andrum insulam est praeteruectos excepit; alias 8 mersit alias cepit naues; quae nouissimi agminis erant cursum in Asiam uerterunt. Atilius, Piraeum – unde profectus erat – cum agmine captiuarum nauium reuectus, magnam uim frumenti et Atheniensibus et aliis eiusdem regionis sociis diuisit.

21 Antiochus, sub aduentum consulis a Chalcide profectus, 2 Tenum primo tenuit, inde Ephesum transmisit. consuli Chalcidem uenienti portae patuerunt, cum adpropinquante

21.2–3: *Plut. Flam.* 16.4, *App. Syr.* 21.93

5 ad Thronium *Mog.* : ad Thorontum *Bφ* : Athorontum ψ : ad Tronium *Sabell.* Acarnan *ed. Med. 1505* : Acarnanum *Bχ* Cenaeum *Sig.* : Ceneum *B* : *sic* §6, *sed* Caeneo *B* **6** tres quae *Lips. Voss.* : tresque *Bχ* tenuerunt *Bχ* : tenuerant *Mg*, *fort. recte* **7** Andrum *B* : Angrum χ **7–8** naues quae χ : nauesque *B* **8** nouissimi *BLips. Par.* : nouissimae φ : nouissima ψ magnam uim frumenti χ : frumenti magnam uim *B* **21.1** Tenum *Fr. 2* : Tenedum *BψA* α(*Holk. Par. Voss.*) : Tenendum *EP* : Tenetum *Lips.* : Teneum *Esc.* **2** consuli *B*α : consulis φ : consul ψ

3 eo Aristoteles praefectus regis urbe excessisset. et ceterae urbes in Euboea sine certamine traditae; post paucosque dies, omnibus perpacatis sine ullius noxa urbis, exercitus Thermopylas reductus, multo modestia post uictoriam
4 quam ipsa uictoria laudabilior. inde consul M. Catonem, per quem quae gesta essent senatus populusque Romanus
5 haud dubio auctore sciret, Romam misit. is a Creusa – Thespiensium emporium est, in intimo sinu Corinthiaco retractum – Patras Achaiae petit; a Patris Corcyram usque Aetoliae atque Acarnaniae litora legit, atque ita ad Hy-
6 druntem Italiae traicit. quinto die inde pedestri itinere Romam ingenti cursu peruenit. ante lucem ingressus urbem a
7 porta ad praetorem M. Iunium iter intendit. is prima luce in senatum uocauit; quo L. Cornelius Scipio, aliquot diebus ante a consule dimissus, cum adueniens audisset praegressum Catonem in senatu esse, superuenit exponenti quae
8 gesta essent. duo inde legati iussu senatus in contionem sunt producti, atque ibi eadem quae in senatu de rebus in
9 Aetolia gestis exposuerunt. supplicatio in triduum decreta est et ut quadraginta hostiis maioribus praetor, quibus dis
10 ei uideretur, sacrificaret. per eosdem dies et M. Fuluius

21.4–9: *Plut. Cato mai.* 14.3–4, *Phlegon FGrH* 257F36 III.1
21.10–11: *I.I.* 13.1.79

3 post paucosque dies *Mg* : paucosque per dies *B*χ : paucosque post dies *Novák, fort. recte* multo *Voss.* : multa *B*χ **5** is a Chreusa (Creusa *ed. Rom.*) Thespiensium *L*[2] : Ysachreusa Thespiensium φ : Isachreusa Athespiensium *B* : *sic, sed* Siracheus ψ, Ysachreus *Holk.*, Ysacreus *Esc.*, Isathreus *Voss.*, Ysathreus *Lips.*, Ysatteus *Par.* Corinthiaco retractum α(*exc. Lips.*) : *sic, sed* Corinthiacho φ, Corithiaco ψ : Corinthi achore tractractum *B* petit a *Par.*[x] : petita *B*χ Hydruntem φ : Hidruntem *B* : Drunte ψ : Hydronte *Holk.* : Hydrunte *Par.* : Hybrunte *Lips.* : Hidiunte *Esc.* traicit *B* : traiecit χ **8** ibi eadem χ : eadem ibi *B* gestis χ : ges (*in fine uersus*) *B*

Nobilior, qui biennio ante praetor in Hispaniam erat pro-
11 fectus, ouans urbem est ingressus; argenti bigati prae se tulit centum triginta milia et extra numeratum duodecim milia pondo argenti, auri pondo centum uiginti septem.

22 Acilius consul ab Thermopylis Heracleam ad Aetolos praemisit, ut tunc saltem, experti regiam uanitatem, resipiscerent, traditaque Heraclea cogitarent de petenda ab senatu
2 seu furoris sui seu erroris uenia. et ceteras Graeciae ciuitates defecisse eo bello ab optime meritis Romanis; sed quia post fugam regis, cuius fiducia officio decessissent, non ad-
3 didissent pertinaciam culpae, in fidem receptas esse; Aetolos quoque, quamquam non secuti sint regem sed accersierint, et duces belli non socii fuerint, si paenitere possint,
4 posse et incolumes esse. ad ea cum pacati nihil responderetur, appareretque armis rem gerendam, et rege superato bellum Aetolicum integrum restare, castra ab Thermopylis ad Heracleam mouit, eoque ipso die, ut situm nosceret
5 urbis, ab omni parte equo moenia est circumuectus. Heraclea sita est in radicibus Oetae montis, ipsa in campo, arcem imminentem loco alto et undique praecipiti habet.

22–24: *Phlegon FGrH* 257F36 III.1, *App. Syr.* 21.94, *Zon.* 9.19.11–12

10 erat profectus *Mg* : profectus est *Bχ* **11** duodecim *Mg* : decem *Bχ*, *fort. recte* **22.1** Thermopylis *BP* : Termopylis *AE* : Termopilis *NL* : Thermopilis *V* Haeracleam *B* uenia *χ* : ueniae *B* **2** et *χ* : *om. B* ceteras *Bχ* : ceterae *Gron.* : cetera⟨e aliqua⟩s *Jenicke* (*ap. Weiss.*) ciuitates ... quia *Bχ* : ciuitates ⟨quae⟩ defecisse⟨nt⟩ ... Romanis, quia *Novák* (*JPhV 1883*, *339*) decessissent *AE* : decessisset *BψPEsc.* **3** et duces *χ* : duces *B* possint *Bχ* : possit *Wesenberg* **4** appareretque *χ* : apparereque *B* Thermopylis *P* : Termopylis *B* : Termopilis *AE* : Termopius *ψ* est *χ* : *om. B* **5** Heraclea sita est *B* : sita (ita *ψ*) est Heraclea *χ*, *fort. recte*

6 contemplatus omnia quae noscenda erant, quattuor simul
7 locis adgredi urbem constituit. a flumine Asopo, qua et
gymnasium est, L. Valerium operibus atque oppugnationi
praeposuit; + arcem extra muros quae + frequentius prope
quam in urbe habitabatur, T⟨i⟩. Sempronio Longo oppu-
8 gnandam dedit; a sinu Maliaco, quae aditum haud facilem
pars habebat, M. Baebium, ab altero amniculo, quem Me-
lana uocant, aduersus Dianae templum Ap. Claudium op-
9 posuit. horum magno certamine intra paucos dies turres
arietesque et alius omnis apparatus oppugnandarum ur-
10 bium perficitur. et cum ager Heracleensis, paluster omnis
frequensque proceris arboribus, benigne ad omne genus
11 operum materiam suppeditabat, tum, quia refugerant intra
moenia Aetoli, deserta quae in uestibulo urbis erant tecta
in uarios usus non tigna modo et tabulas, sed laterem quo-

6 urbem χ : *om. B, fort. recte* **7** Asopo *Glar.* : Asoro *B*φ : Asor a(qua) *N* : Asorte *V* + arcem extra muros quae + *Mg* : *om. B*χ : ⟨p⟩artem qua extra muros (*iam* "parte" *Boccacio*; *u. Ronconi, 61*) *Gron.* : extra muros qua *Madvig* : ⟨ab⟩ arce extra muros qua *Weiss.* (*1862*) : arcem ⟨. . .⟩ extra muros qua *Vielhaber* (*1868*) : ⟨p⟩artem extra muros qua *uel* ⟨infra⟩ arcem extra muros quos *M. Müller* : ⟨ab⟩ arce qua extra muros *H. J. M.* : ⟨ab⟩ arce ⟨parte⟩m qua extra muros *Ronconi* T⟨i⟩. *Sig.* : T. *B*χ oppugnandam *B*χ : oppugnanda *Madvig* : oppugnandum *Weiss.* (*1873*) : ⟨oppidum⟩ oppugnandum *H. J. M.* (*JPhV 1891, 167*) **8** a sinu Maliaco quae *Gel.* ("*Moguntinus et Spirensis codices*") : et regionem Mella quoque *B*α(*a Voss.*) : *sic, sed* Mellea χ : e regione Malliaci sinus (sinus Maliaci *1862*) quae *Weiss.* amniculo *P Gel.* ("*non* amnis latere") : anniculo ψ*AE* : angulo *B* : amnis latere *Mg* Melana *PMg* : Melena *B*ψ*AE* **10** et *Mg* : ut *B*χ Heracleensis *Gron.* : Heracliensis *B*χ*Mg** **11** tum *B*χ : nunc *Mg* deserta quae *Gron.* : desertaque *B*χ tabulas χ : tabula *B*

23 que et caementa et saxa uariae magnitudinis praebebant. et Romani quidem operibus magis quam armis urbem oppu-
2 gnabant, Aetoli contra armis se tuebantur. nam cum ariete quaterentur muri, non laqueis, ut solet, exceptos declinabant ictus, sed armati frequentes ⟨erumpebant⟩, quidam
3 ignes etiam, quos aggeribus inicerent, ferebant. fornices quoque in muro erant apti ad excurrendum, et ipsi, cum pro dirutis reficerent muros, crebriores eos, ut pluribus erum-
4 peretur in hostem locis, faciebant. hoc primis diebus, dum integrae uires erant, et frequentes et impigre fecerunt, in
5 dies deinde pauciores et segnius. etenim cum multis urgerentur rebus, nulla eos res aeque ac uigiliae conficiebant, Romanis in magna copia militum succedentibus aliis in stationem aliorum, Aetolos propter paucitatem eosdem dies
6 noctesque adsiduo labore urente. per quattuor et uiginti dies, ita ut nullum tempus uacuum dimicatione esset, aduersus quattuor e partibus simul oppugnantem hostem
7 nocturnus diurno continuatus labor est. cum fatigatos iam Aetolos sciret consul, et ex spatio temporis et quod ita

23.1 (contra) armis *B*χ : armis ⟨magis quam moenibus⟩ *Gron.* **2** non laqueis ut solent (solet *ed. Rom.*) *B*χ *Gel.* ("*pro* non iaculis solum ut solet") : non ut solent iaculis *Mg* declinabant ictus *B*χ : ictus declinabant *Mg* ⟨erumpebant⟩ *Gron.* : *om.* *B*χ : ⟨aderant⟩ *Weiss.* (*1862*) : exibant *pro* quidam *Harant* : fer⟨entes erump⟩ebant *Novák* : ⟨portis erumpebant alii excurrebant⟩ *post* armati *Rossbach* aggeribus *BLips. Par.* : egentibus φ : agentibus ψα(*Holk. Esc. Voss.*) **3** excurrendum χ : currendum *B* **4** frequentes et *Harl. 2671* : frequentes *B*χ **5** ac χ : ȧẹ̇q̣̇; *B* militum χ : *om.* *B* urente *B*χ : urgente *Det. ap. Sig.* **7** cum *B*χ : et quum *Mg* consul χ : *om.* *B* ex spatio *Novák* (*JPhV 1883, 339*) : expectatio *B*ψ : expectatione φ : ex ratione *Gel.* ("*deprauatum erat in* expectatione") : ex ⟨con⟩paratione *Weiss.* : ex ⟨i⟩psa ratione *Damsté*

8 transfugae adfirmabant, tale consilium init: media nocte receptui signum dedit, et ab oppugnatione simul milites omnes deductos usque ad tertiam diei horam quietos in 9 castris tenuit; inde coepta oppugnatio ad mediam rursus noctem perducta est, intermissa deinde usque ad tertiam 10 diei horam. fatigationem rati esse causam Aetoli non continuandae oppugnationis, quae et ipsos adfecerat, ubi Romanis datum receptui signum esset, uelut ipsi hoc reuocati pro se quisque ex stationibus decedebant, nec ante tertiam diei **24** horam armati in muris apparebant. consul cum nocte media intermisisset oppugnationem, quarta uigilia rursus ab tribus 2 partibus summa ui adgressus, ab una T⟨i⟩. Sempronium tenere intentos milites signumque exspectare iussit, ad ea in nocturno tumultu unde clamor exaudiretur haud dubie ra- 3 tus hostes concursuros. Aetoli pars sopiti adfecta labore ac uigiliis corpora ex somno moliebantur, pars uigilantes ad- 4 huc ad strepitum pugnantium in tenebris currunt. hostes partim per ruinas iacentis muri transcendere conantur, partim scalis ascensus temptant, aduersus quos undique ad

8 milites omnes *B* : omnes milites χ, *fort. recte* **9** perducta est χ : perductae sunt *B* **10** ipsi hoc φ : spe hac *B* : spe ac ψ : ipsi ⟨quoque⟩ hoc *ed. Rom.* : ipsi quo⟨que⟩ *Asc.(1510)* : ⟨et⟩ ipsi hoc *Weiss.* : ipsi ⟨et⟩iam *Madvig* (*Em.*[1]) : ipsi ex ⟨statione⟩ *Seyffert* : ipsi ⟨t⟩unc *Harant* ex stationibus *Mg* : expectatione *B* : ex statione χ tertiam diei χ : diei terciam *B* **24.1** partibus χ : *om. B* **2** ab *Mg* : *om. B*χ, *fort. recte* T⟨i⟩. *Sig.* : T. *Mg* : *om. B*χ tenere χ : tenuere *B* expectare iussit *Mg* : expectantes iussit χ, *fort. recte* : expectantes *B* ea *ed. Rom.* : eam *B*χ **3** adhuc ad *Gel.* ("*uetus lectio*") : ad hunc *B*χ : adhuc *Lips.*

5 opem ferendam concurrunt Aetoli. pars una, in qua aedificia extra urbem erant, neque defenditur neque oppugnatur; sed qui oppugnarent intenti signum exspectabant; de-
6 fensor nemo aderat. iam dilucescebat cum signum consul dedit; et sine ullo certamine partim per semirutos partim scalis integros muros transcendere. simul clamor, index capti oppidi, est exauditus; undique Aetoli desertis statio-
7 nibus in arcem fugiunt. oppidum uictores permissu consulis diripiunt, non tam ab ira nec ab odio, quam ut miles, coercitus in tot receptis ex potestate hostium urbibus, aliquo
8 tandem loco fructum uictoriae sentiret. reuocatos inde a medio ferme die milites cum in duas diuississet partes, unam radicibus montium circumduci ad rupem iussit, quae fastigio altitudinis par media ualle uelut abrupta ab arce
9 erat; sed adeo prope geminata cacumina eorum montium sunt ut ex uertice altero conici tela in arcem possint; cum dimidia parte militum consul, ab urbe escensurus in arcem, signum ab iis qui ab tergo in rupem euasuri erant exspecta-

4 concurrunt *Mg* : occurrunt *Bχ*, *fort. recte* **5** in . . . erant *Mg* : *sic, sed om.* in *Crév.* : qua progressi erant *Bχ* : *del. Vielhaber* : a qua profecti erant *Ronconi* **6** partim χ : parti *B* per semirutos partim scalis *Weiss.* (*1862*) : per erutos partim scalis per *Mg* : per semiruta partim scalis *Gel.* ("*in nostris exemplaribus*") : prorutos partim scalis *Gron.* : per dirutos partim scalis *Weiss.* : *om. Bχ* index *B* : iudex ψ : inde ex φ capti oppidi *BV* : oppidi capti *N* : capto oppido φ Aetoli *AE* : Aetolis *BψP* **7** ex potestate *Mg* : *om. Bχ* sentiret φ : sentirent *Bψ* **8** par *ed. Camp.* : pars *BχMg* : pari *Bannier* (*TLL*, *6.1.321.26*) abrupta *Mg*Voss.* : obruta *Bχ* ab arce erat *Bχ* : erat ab arce *Mg* **9** possint χ : possent *BMg*, *fort. recte* escensurus ψ : descensurus *B* : ascensurus φ : excessurus (*ante* consul) *Mg* expectabat φ : expectabant *Bψ*

10 bat. non tulere qui in arce erant Aetoli primum eorum qui rupem ceperant clamorem, deinde impetum ab urbe Romanorum, et fractis iam animis et nulla ibi praeparata re ad
11 obsidionem diutius tolerandam, utpote congregatis feminis puerisque et imbelli alia turba in arcem, quae uix capere nedum tueri multitudinem tantam posset. itaque ad pri-
12 mum impetum abiectis armis dediderunt sese. traditus inter ceteros princeps Aetolorum Damocritus est, qui principio belli decretum Aetolorum, quo accersendum Antiochum censuerant, T. Quinctio poscenti responderat in Italia daturum, cum castra ibi Aetoli posuissent. ob eam ferociam maius uictoribus gaudium traditus fuit.
25 Eodem tempore quo Romani Heracleam Philippus Lamiam ex composito oppugnabat, circa Thermopylas cum consule redeunte ex Boeotia, ut uictoriam ipsi populoque Romano gratularetur, excusaretque quod morbo impeditus
2 bello non interfuisset, congressus. inde diuersi ad duas si-
3 mul oppugnandas urbes profecti. intersunt septem milia ferme passuum; et quia Lamia cum posita est in tumulo, tum regionem maxime Oetae spectat, oppido quam breue

25: *App. Syr.* 21.93

10 coeperant *B* impetum χ : impetu *B* et (fractis) *Holk.* : ex *B*χ **11** congregatis *AEP*^{2} : congregandis *B*ψ : congrantis *P* puerisque *BP*^{2}*L* : fuerisque *V* : fueris quod *N* : uerisque φ imbelli φ : in bellis (*unum uerbum N*) *B*ψ **12** censuerant *MgLips. Par.* : censuerat *B*χ traditus *ed. Rom.* : traditum *B*χ **25.1** op(-pp- *L*)ugnabat *Par. 5741* : oppugnabant *B*χ : *sic, sed post* Thermopylas *Mg* **2–3** profecti intersunt *B*χ *Gel.* ("*antiquior lectio*") : profecti sunt iter *Mg* **3** millia ferme χ *Gel.* (*ut supra*) : ferme milia *B* : millium ferme *Mg* cum posita est in tumulo *Gel.* ("*ex fide archetyporum*") : posita in tumulo est *B*χ maxime *B*χ : ea maxime *Gel.* (*ut supra*) Oetae spectat *B* : eo despectat φ : eo te spectat ψ : despectat *Gel.* (*ut supra*) oppido quam *B*χ : oppidum qua *Gel.* (*ut supra*)

4 interuallum uidetur, et omnia in conspectu sunt. cum enixe, uelut proposito certamine, Romani Macedonesque diem ac noctem aut in operibus aut in proeliis essent, hoc maior difficultas Macedonibus erat quod Romani aggere et uineis et omnibus supra terram operibus, subter Macedones cuniculis oppugnabant, et in asperis locis silex paene 5 inpenetrabilis ferro occurrebat. et cum parum procederet inceptum, per conloquia principum oppidanos temptabat 6 rex, ut urbem dederent, haud dubius quin si prius Heraclea capta foret, Romanis se potius quam sibi dedituri essent, suamque gratiam consul in obsidione liberanda facturus es- 7 set. nec eum opinio est frustrata; confestim enim ab Heraclea capta nuntius uenit, ut oppugnatione absisteret: aequius esse Romanos milites, qui acie dimicassent cum 8 Aetolis, praemia uictoriae habere. ita recessum ab Lamia est, et propinquae clade urbis ipsi ne quid simile paterentur effugerunt.

26 Paucis priusquam Heraclea caperetur diebus Aetoli, conci- 2 lio Hypatam coacto, legatos ad Antiochum miserunt, inter quos et Thoas idem qui et antea missus est. mandata erant ut ab rege peterent primum ut ipse coactis rursus terrestri- 3 bus naualibus copiis in Graeciam traiceret, deinde, si qua ipsum teneret res, ut pecuniam et auxilia mitteret; id cum ad dignitatem eius fidemque pertinere, non prodi socios, 4 tum etiam ad incolumitatem regni, ne sineret Romanos

4 diem ac noctem *Bχ* : die ac nocte *Madvig* (*p ad* 33.17.10) aggere *Bα*(*Holk. Lips. Esc.* : agq- *Par.*) : agere χ poene *Mg* : saepe *Bχ*, *fort. recte* in(m)penetrabilis *Mg**α : inpenetralibus *Bχ* **5** dederent χ : decederent *B* **7** absisteret *Mg* : abstineret *Bχ* cum Aetolis *Bχ* : quam Aetolos *Mg* : *del. Madvig* : cuncta solos *Novák* (*JPhV 1884, 104*) **7–8** praemia ... est *Bχ* : praemia habere uictoriae itaque recessum est ab Lamia *Mg*, *fort. recte* **26.1** Hypatam *B* : Ypatam χ **2** et (antea) *Bχ* : *om. Mg*, *fort. recte* naualibus *BLips.* : naualibusque χ **3** pertinere *Harl. 2671* : pertineret *Bχ* **4** ne sineret *Bχ* : non sinere *ed. Rom.* (non sineret *Vat. Lat. 1852*, ne sinere *id.*[2])

uacuos omni cura, cum Aetolorum gentem sustulissent,
5 omnibus copiis in Asiam traicere. uera erant, quae dicebantur; eo magis regem mouerunt. itaque in praesentia pecuniam, quae ad usus belli necessaria erat, legatis dedit;
6 auxilia terrestria naualiaque adfirmauit missurum. Thoantem unum ex legatis retinuit, et ipsum haud inuitum morantem, ut exactor praesens promissorum adesset.

27 Ceterum Heraclea capta fregit tandem animos Aetolorum,
2 et paucos post dies quam ad bellum renouandum acciendumque regem in Asiam miserant legatos, abiectis belli consiliis pacis petendae oratores ad consulem miserunt.
3 quos dicere exorsos consul interfatus, cum alia sibi praeuertenda esse dixisset, redire Hypatam eos, datis dierum decem indutiis et L. Valerio Flacco cum iis misso, iussit eique quae secum acturi fuissent exponere, et si qua uellent alia.
4 Hypata⟨m⟩ ut est uentum, principes Aetolorum apud Flaccum concilium habuerunt, consultantes quonam agendum
5 modo apud consulem foret. parantibus iis antiqua iura foe-
6 derum ordiri meritaque in populum Romanum, absistere iis Flaccus iussit quae ipsi uiolassent ac rupissent; confessionem iis culpae magis profuturam et totam in preces orationem uersam; nec enim in causa ipsorum, sed in populi
7 Romani clementia spem salutis positam esse; et suppliciter

27–29: *Pol.* 20.9–11

traicere χ : traiceret *B* **27.2** paucos post dies *Drak.* : ad paucos post dies *B*χ : post paucos dies *Gel.* ("*lege*") miserant *B*χ : dimiserant *Mg* **3** eique *B* : ei χ uellent *B*α(*aVoss.*) : uellet χ **4** Hypata⟨m⟩ *ed. Rom.* : Hypata *BAEV* : Ypata *PNL* **5** parantibus iis (h(i)is φ) *B*χ : his parantibus *Mg* iura *Mg* : *om.* *B*χ **6** ac rupissent *Mg* : *om.* *B*χ causa . . . clementia *Holk. 353* : causam . . . clementiam *B*χ

+ agentibus iis profuturum + et apud consulem et Romae in
8 senatu; eo quoque enim mittendos fore legatos. haec una uia omnibus ad salutem uisa est, ut in fidem se permitterent Romanorum; ita enim et illi⟨s⟩ uiolandi supplices uerecundiam se impositures, et ipsos nihilo minus suae potestatis
28 fore, si quid melius fortuna ostendisset. postquam ad consulem uentum est, Phaeneas, legationis princeps, longam orationem et uarie ad mitigandam iram uictoris compositam ita ad extremum finiuit ut diceret Aetolos se suaque
2 omnia fidei populi Romani permittere. id consul ubi audiuit, 'etiam atque etiam uidete,' inquit 'Aetoli, ut ita permittatis.' tum decretum Phaeneas, in quo id diserte scrip-
3 tum erat, ostendit. 'quando ergo' inquit 'ita permittitis, postulo ut mihil Dicaearchum ciuem uestrum et Menestam Epirotam' – Naupactum is cum praesidio ingressus ad defectionem compulerat – 'et Amynandrum cum principibus Athamanum, quorum consilio ab nobis defecistis, sine mo-
4 ra dedatis.' prope dicentem interfatus Romanum 'non in

7 + agentibus ... profuturum + *B*χ : se suppliciter agentibus ... adfuturum *Gel.* ("*scribo*") : *sic, sed* ⟨ip⟩su⟨m⟩ suppliciter ... *Weiss.* (*1862*) : *fort.* agere ... profuturum   mittendos fore χ : mittendo foret *B*   **8** omnibus ... uisa est *B* : *sic, sed* uisa et χ : uisa est omnibus ad salutem *Mg*, *fort. recte*   in fidem se *Mg* : se in fidem *B*χ   illi⟨s⟩ *ed. Med. 1505* : illi *B*χ   **28.1** compositam χ : *om. B*   **2** ut *B*χ : ⟨n⟩um *Shackleton Bailey*   quo id *Gel.* ("*pro* id quod") : id quod *B*χ   **3** ut *Mg* : id *B*χ   Dicearchum *B*   Menestam *Det. ap. Vrsinum* : Monoetam *B* : Me(-ę- *V*)netam χ   Epirotam ψ : Epyrotam φ : Epirotarum *B*   **4** interfatus Romanum *B* : *sic, sed* Romanorum χ : interfatus Phaneas Romanorum *Voss.* : Phaeneas *post* Romanum *Dett. ap. Sig.*, *ante* interfatus *Zingerle* : *fort. ante* prope : Aetolus *post* interfatus *Rossbach*; *u.* §8 *adn.*

seruitutem' inquit 'sed in fidem tuam nos tradidimus, et certum habeo te imprudentia labi qui nobis imperes quae
5 moris Graecorum non sint. ad ea consul 'nec hercule' inquit 'magnopere nunc curo quid Aetoli satis ex more Graecorum factum esse censeant, dum ego more Romano imperium inhibeam in deditos modo decreto suo, ante armis
6 uictos; itaque, ni propere fit quod impero, uinciri uos iam iubebo.' adferri catenas et circumsistere lictores iussit. tum fracta Phaeneae ferocia Aetolisque aliis est, et tandem cu-
7 ius condicionis essent senserunt, et Phaeneas se quidem et qui adsint Aetolorum scire facienda esse quae imperentur dixit, sed ad decernenda ea concilio Aetolorum opus esse;
8 ad id petere ut decem dierum indutias daret. petente Flacco pro Aetolis indutiae datae, et Hypatam reditum est. ubi cum in consilio delectorum, quos apocletos uocant, Phaeneas et quae imperarentur et quae ipsis prope accidissent
9 exposuisset, ingemuerunt quidem principes condicioni suae, parendum tamen uictori censebant et ex omnibus op-
29 pidis conuocandos Aetolos ad concilium. postquam uero coacta omnis multitudo eadem illa audiuit, adeo saeuitia imperii atque indignitate exasperati animi sunt, ut si in pace

tradidimus *Mg* : tradimus *B*χ, *fort. recte* habeo te *Fr.2* : habeo *B*χ, *fort. recte* : ⟨te⟩ habeo *ed. Rom.* inhibeam *B* : adhibeam ψ : id habeam φ **6** iubebo *B*ψ : iubeo φ adferri *B* : adferrique χ **7** Aetolorum scire χ : Aetolorum scire Aetolorum *B* imperentur *B*χ : imperarentur *Mg* concilio *Par.* : consilio *B*χ **8** quos χ : quo *B* apocletos *Voss.* : apoclestos *B Holk. Par.* : apodestos *Esc.* : apoclestus χ ipsis χ : ipsi *B* exposuisset φ : exposuissent *B*ψ*Esc.*, *fort. recte*, Phaeneas *hic omisso*, §4 *scripto* **9** condicioni *Gel.* ("*scribo*") : condicionis *B*χ conuocandos χ : conuocando *B* **29.1** coacta omnis *B*χ : omnis coacta *Fr.2* exasperati animi χ *Fr.2* : animi exasperati *B*

2 fuissent, illo impetu irae concitari potuerint ad bellum. ad iram accedebat et difficultas eorum quae imperarentur – quonam modo enim utique regem Amynandrum se tradere
3 posse? –, et spes forte oblata, quod Nicander eo ipso tempore ab rege Antiocho ueniens impleuit exspectatione uana
4 multitudinem terra marique ingens parari bellum. duodecimo is die quam conscenderat nauem in Aetoliam, perfecta
5 legatione rediens, Phalara in sinu Maliaco tenuit. inde Lamiam pecuniam cum deuexisset, ipse cum expeditis prima uespera inter Macedonum Romanaque castra medio agro, dum Hypatam notis callibus petit, in stationem incidit Macedonum, deductusque ad regem est nondum conuiuio di-
6 misso. quod ubi nuntiatum est, uelut hospitis non hostis aduentu motus Philippus accumbere eum epularique iussit,
7 atque inde dimissis aliis, solum retentum, ipsum quidem de
8 se timere quicquam uetuit, Aetolorum praua consilia atque in ipsorum caput semper recidentia accusauit, qui primum
9 Romanos deinde Antiochum in Graeciam adduxissent. sed praeteritorum, quae magis reprehendi quam corrigi possint, oblitum se non facturum ut insultet aduersis rebus
10 eorum; Aetolos quoque finire tandem aduersus se odia debere, et Nicandrum priuatim eius diei quo seruatus a se
11 foret meminisse. ita datis qui in tutum eum prosequerentur, Hypatam Nicander consultantibus de pace Romana superuenit.

irae *Bχ* : uere *Mg* potuerint *BEPMg** : potuerunt *ψαA* **3** Nicander eo *χ* : ni candere *B* uana *φ* : una *B* : uanam *ψ* **4** duodecimo *ENL* : duodecumo *BV* : duo de como (*unum uerbum A*) *AP* **5** Romanaque *Bχ* : Romanorumque *Mg*; *cf. Goodyear, 2.194* **6** iussit *Bχ* : iussum *Mg* **9** praeteritorum quae magis *χ* : prae territorum quae *B* **10** priuatim *Holk. 353* : priuatum *Bχ* quo *χ* : qui *B*

30 M'. Acilius uendita aut concessa militi circa Heracleam praeda, postquam nec Hypatae pacata consilia esse, et Naupactum concurrisse Aetolos, ut inde totum impetum belli
2 sustinerent, audiuit, praemisso Ap. Claudio cum quattuor milibus militum ad occupanda iuga, qua difficiles transitus
3 montium erant, ipse Oetam escendit, Herculique sacrificium fecit in eo loco quem Pyram, quod ibi mortale corpus eius dei sit crematum, appellant. inde toto exercitu profec-
4 tus reliquum iter satis expedito agmine fecit; ut ad Coracem uentum est – mons est altissimus inter Callipolim et Naupactum –, ibi et iumenta multa ex agmine praecipitata cum
5 ipsis oneribus sunt et homines uexati; et facile apparebat quam cum inerti hoste res esset, qui tam impeditum saltum
6 nullo praesidio, ut clauderet transitum, insedisset. tum quoque uexato exercitu ad Naupactum descendit, et uno castello aduersus arcem posito ceteras partes urbis diuisis copiis pro situ moenium circumsedit. nec minus operis laborisque ea oppugnatio quam Heracleae habuit.

31 Eodem tempore et Messene in Peloponneso ab Achaeis, quod concilii eorum recusaret esse, oppugnari coepta est.
2 duae ciuitates, Messene et Elis, extra concilium Achaicum
3 erant; cum Aetolis sentiebant. Elei tamen post fugatum ex Graecia Antiochum legatis Achaeorum lenius responderant: dimisso praesidio regio cogitaturos se quid sibi fa-

30: *App. Syr.* 21.95–6

30.1 consilia *Voss.* : concilia *B*χ **4** uentum est *BLips. Par.* : est uentum χ, *fort. recte* **5** et *B*χ : et id *Mg* impeditum *BAP* : impedimentum *E* : impetum ψ **6** tum *B*χ *Gel.* (*sed de* quoque *pro* ergo (*ed. Rom.*)) : tam *Gron.* et uno *Mg* : uno *B* : et in χ Heracleae *B*χ : Heraclea *Mg* **31.1** Messene *Voss.* : Messelene *B*χ recusaret *B*χ : recusarat *Weiss.* (*1873*), *sed dubium an consulto* **2** duae *Holk.* *345* : et duae *B*χ : et⟨enim⟩ duae *ed. Rom.* et Elis (Ę- *V*) χ : *om. B* concilium *Lips.* : consilium *B*χ sentiebant α(*exc. Esc.*)P^x : sentiebat *B*χ **3** Elei *Mg* : Elii χ : Lelii *B* se χ : *om. B, fort. recte*

4 ciendum esset; Messenii, sine responso dimissis legatis,
5 mouerant bellum, trepidique rerum suarum, cum iam ager effuso exercitu passim ureretur castraque prope urbem poni uiderent, legatos Chalcidem ad T. Quinctium, auctorem libertatis, miserunt, qui nuntiarent Messenios Romanis non Achaeis et aperire portas et dedere urbem paratos esse.
6 auditis legatis extemplo profectus Quinctius a Megalopoli ad Diophanen praetorem Achaeorum misit, qui extemplo reducere eum a Messene exercitum et uenire ad se iuberet.
7 dicto paruit Diophanes, et soluta obsidione expeditus ipse praegressus agmen circa Andaniam, paruum oppidum inter
8 Megalopolim Messenenque positum, Quinctio occurrit; et cum causas oppugnationis exponeret, castigatum leniter, quod tantam rem sine auctoritate sua conatus esset, dimittere exercitum iussit nec pacem omnium bono partam tur-
9 bare. Messeniis imperauit ut exsules reducerent et Achaeorum concilii essent; si qua haberent de quibus aut recusare aut in posterum caueri sibi uellent, Corinthum ad se
10 uenirent; Diophanen concilium Achaeorum extemplo sibi praebere iussit. ibi de Zacyntho intercepta per fraudem

31.6–8: *Plut. Flam.* 17.2

5 Messenios *Par. Esc.* : Messennios *Bχ* **6** Megalopoli φ : Megali *B* : Megapoli ψα(*aVoss.* : *om. Esc.*) ad Diophanen *Sig.* : addi Aphanen *B* : ad Diaphanem φ : ad Diaphanen ψ reducere *Bχ* : deducere *Duker* **7** Diophanes *Sig.* : Diaphanes *Bχ* Andaniam *Fr. 1* : Endaniam *Bχ* Megalopolim *BP* : Megapolim ψ*AE* Messenenque *Asc.(1510)* : Messenemque *Bχ* **9** aut in posterum *Mg* : in posterum aut *Bχ* caueri *Bχ* : cauere *Mg*, *fort. recte* **10** Diophanen *Sig.* : Diaphenen *Bχ*; *sic etiam infra*

11 insula questus, postulauit ut restitueretur Romanis. Philippi Macedonum regis Zacynthus fuerat; eam mercedem Amynandro dederat, ut per Athamaniam ducere exercitum in superiorem partem Aetoliae liceret, qua expeditione
12 fractis animis Aetolos compulit ad petendam pacem. Amynander Philippum Megalopolitanum insulae praefecit; postea per bellum quo se Antiocho aduersus Romanos coniunxit, Philippo ad munera belli reuocato, Hieroclen Agri-
32 gentinum successorem misit. is post fugam ab Thermopylis Antiochi Amynandrumque a Philippo Athamania pulsum, missis ultro ad Diophanen praetorem Achaeorum nun-
2 tiis, pecunia pactus insulam Achaeis tradidit. id praemium belli suum esse aequum censebant Romani: non enim M'. Acilium consulem legionesque Romanas Diophani et
3 Achaeis ad Thermopylas pugnasse. Diophanes aduersus haec interdum purgare sese gentemque, interdum de iure
4 facti disserere. quidam Achaeorum et initio eam se rem aspernatos testabantur, et tunc pertinaciam increpitabant praetoris; auctoribusque iis decretum est ut T. Quinctio ea

11 eam *Bχ* : ⟨is⟩ eam *Wesenberg* **12** reuocato *Bχ* : euocato *Madvig* (*p*) **32.1** Thermopylis *AP* : Thermo *B* : Thermopilis *ψE* pecunia *Bψ* : pecuniam *φ* pactus α(*aVoss.* : *om. Esc.*) : pactis *Bχ* tradidit *Esc. Voss.* : tradit *Bχ* **2** aequum *BVLPmg* : secum *φ* : cum *N* consulem *BP*α(*aEsc.*) : consul *ψ* : consulis *AE* **3** interdum purgare *χ* : purgare *B* **4** increpitabant *Mg* : increpabant *Bχ* praetoris *Bφ* : praetoribus *ψ* : imperatoris *Mg*

5 res permitteretur. erat Quinctius sicut aduersantibus asper, ita, si cederes, idem placabilis. omissa contentione uocis uoltusque 'si utilem' inquit 'possessionem eius insulae censerem Achaeis esse, auctor essem senatui populoque Roma-
6 no ut eam uos habere sinerent; ceterum sicut testudinem, ubi conlecta in suum tegumen est, tutam ad omnes ictus uideo esse, ubi exserit partes aliquas, quodcumque nudauit
7 obnoxium atque infirmum habere, haud dissimiliter uos, Achaei, clausos undique mari, quae intra Peloponnesi sunt
8 terminos, ea et iungere uobis et iuncta tueri facile, simul auiditate plura amplectendi hinc excedatis, nuda uobis om-
9 nia quae extra sint, et exposita ad omnes ictus esse.' adsentienti omni concilio, nec Diophane ultra tendere auso, Zacynthus Romanis traditur.

33 Per idem tempus Philippus rex, proficiscentem consulem ad Naupactum percunctatus si se interim quae defecissent
2 ab societate Romana urbes recipere uellet, permittente eo ad Demetriadem copias admouit, haud ignarus quanta ibi

32.5–8: *Plut. Flam.* 17.2–4; *cf. Mor.* 197B–C
33: *Plut. Flam.* 15.5–6

5 asper *Mg* : asperae irae *BLips.* : asperae ira *ψPar. Esc.* : aspera ira *φ* : asper ira *Voss.* : aspe ira *Holk.* omissa *Bχ* : omissa igitur *Mg*, *fort. recte* censerem *χ* : censerent *B* sinerent *Pα* : sineret *BAE* : sinere *ψ* **6** exerit *Lips. Par. P*[x] : exiret *Bχ* nudauit *Fr. 2* : nudabit *Bχ* **7** quae intra *B* : (mari)que non intra *χ* : quod intra *α* Peloponnesi sunt terminos *Fr. 1* : Pelopon(n)ensum est termino *Bχ* : Peloponensium sunt est termino *Holk.* : *sic, sed* sinum est *Par.*, sinum superest *Lips.*, *om.* sunt est *Voss.*, Poloponesum sunt situm est *Esc.* : quod intra Peloponnesi est terminos *Drak.* **8** plura amplectendi *Bχ* : appetendi plura *Mg* nuda *Bχ* : nuda ea *Mg* **9** adsentienti *Bχ* : assentiente *ed. Rom.* Zacynthus *B* : Zacinthus *PV* : Zacyntus *A* : Zacintus *E* : et Acinthus *N* : Zachintus *L* **33.1** defecissent *χ* : defecisse *B* **2** turbatio *Bχ* : perturbatio *Fr. 2*

3 tum turbatio esset. destituti enim ab omni spe, cum desertos se ab Antiocho, spem nullam in Aetolis esse cernerent, dies noctesque aut Philippi hostis aduentum aut infestiorem etiam, quo iustius irati erant, Romanorum exspectabant.
4 turba erat ibi incondita regiorum, qui primo pauci in praesidio relicti, postea plures, plerique inermes, ex proelio aduerso fuga delati, nec uirium nec animi satis ad obsidionem
5 tolerandam habebant; itaque praemissis a Philippo, quia spem impetrabilis ueniae ostendebant, responderunt pate-
6 re portas regi. ad primum eius ingressum principum quidam urbe excesserunt, Eurylochus mortem sibi consciuit. Antiochi milites – sic enim pacti erant – per Macedoniam Thraciamque, prosequentibus Macedonibus ne quis eos
7 uiolaret, Lysimachiam deducti sunt. erant et paucae naues Demetriade, quibus praeerat Isidorus; eae quoque cum praefecto suo dimissae sunt. inde Dolopiam et Aperantiam et Perrhaebiae quasdam ciuitates recipit.

34 Dum haec a Philippo geruntur, T. Quinctius recepta Za-
2 cyntho ab Achaico concilio Naupactum traiecit, quae iam per duos menses – et iam prope excidium erat – oppugna-

34–35.6: *Plut. Flam.* 15.6–9, *App. Syr.* 21.96, *Zon.* 9.19.4, *? Dio fr.* 62.1a

3 spe ... spem *Bχ* : ope ... spem *Gron.* : spe ... opem *Damsté*   expectabant *Fr.1* : expectarent *Bχ*   **4** turba erat *Holk. 353 Fr.2* : turbae erant *B* : turba era essent *χ*   incondita *Fr.2* : conditae *Bχ* : ⟨in⟩conditae *ed. Rom.*   aduerso *Mg* : aduersa *Bχ*   **5** quia *Bχ* : qui *ed. Rom.*, *fort. recte*   ostendebant *χ* : eos tendebant *B*   regi *χ* : *om. B*   **6** Eurylochus *ed. Med. 1478* : Eurylocus *B* : Eurilochus *PN* : Eurilocus *AEV* : Erilochus *L*   **7** eae quoque *B* : ea equo que (quę *V*) *ψ* : hee quoque *AP* : hec quoque *E*   Dolopiam *χ* : Pelopiam *B*   **34.1** Achaico *ψAP* : Achio (c *suprascr.*) *B* : Achayco *E*   **2** iam ... *Bχ* : *posterius* iam *del. Asc.* (*1510*), *alterutrum Weiss.* (*1873*)   et (iam) *B* : sed *χ*

batur, et si capta ui foret, omne nomen ibi Aetolorum ad
3 internecionem uidebatur uenturum. ceterum quamquam
merito iratus erat Aetolis, quod solos obtrectasse gloriae
suae, cum liberaret Graeciam, meminerat, et nihil auctoritate sua motos esse cum, quae tum maxime acciderant ca-
4 sura praemonens, a furioso incepto eos deterreret, tamen
sui maxime operis esse credens nullam gentem liberatae ab
se Graeciae funditus euerti, obambulare muris, ut facile
5 nosceretur ab Aetolis, coepit. confestim a primis stationibus cognitus est, uolgatumque per omnes ordines Quinctium esse. itaque concursu facto undique in muros, manus
pro se quisque tendentes, consonante clamore nominatim
6 Quinctium orare ut opem ferret ac seruaret. et tum quidem, quamquam moueretur his uocibus, manu tamen ab-
7 nuit quicquam opis in se esse; ceterum postquam ad consulem uenit, 'utrum fallit' inquit 'te, M'. Acili, quid agatur,
an cum satis peruideas, nihil id magnopere ad summam
8 rem pertinere censes?' erexerat exspectatione consulem; et
'quin expromis' inquit, 'quid rei sit?' tum Quinctius 'ecquid
uides te deuicto Antiocho in duabus urbibus oppugnandis
tempus terere, cum iam prope annus circumactus sit impe-

et (si) χ : *om. B* nomen ibi *B* : ibi nomen χ, *fort. recte*
3 quod *BψαE* : quidem *AP* : quos *A*[z] cum quae *AP* : cumque *BψE* tum *Bχ* : cum *Drak.* acciderant α(*Holk. Esc. Voss.*) : acciderat *Bχ* : accidebant *uel* acciderent *Madvig* **6** abnuit β : ad(n)uit *Bχ* quicquam *Det. ap. Sig.* : quidnam (*duo uerba B*) *Bχ* esse *Det. ap. Sig.* : esset (*ante* in se ψ) *Bχ* **7** fallit *Bχ* : fefellit *Mg*, *fort. recte* rem *Mg* : p. r. *B* : r. p. *ψAE* : rei publicae *P* : rem publicam *Gron.* : rem populi Romani *Manuelian*
7–8 censes erexerat (eresserat *E*) χ : *sic*, *sed* censese rex erat *B*
8 ecquid *ed. Rom.* : et quid *Bχ* in duabus χ : *ras. spat.* ab *B*

9 rii tui, Philippum autem, qui non aciem non signa hostium uidit, non solum urbes sed tot iam gentes, Athamaniam Perrhaebiam Aperantiam Dolopiam, sibi adiunxisse, et uictoriae tuae praemium te militesque tuos nondum duas 10 urbes, Philippum tot gentes Graeciae habere? atqui non tantum interest nostra Aetolorum opes ac uires minui, **35** quantum non supra modum Philippum crescere.' adsentiebatur his consul; sed pudor, si inrito incepto abscederet obsidione, occurrebat. tota inde Quinctio res permissa est. 2 is rursus ad eam partem muri qua paulo ante uociferati Aetoli fuerant redit. ibi cum impensius orarent ut misereretur 3 gentis Aetolorum, exire aliquos ad se iussit. Phaeneas ipse principesque alii extemplo egressi sunt. quibus prouolutis ad pedes 'fortuna' inquit 'uestra facit ut et irae meae et 4 orationi temperem. euenerunt quae praedixi euentura, et ne hoc quidem reliqui uobis est, ut indignis accidisse ea uideantur; ego tamen, sorte quadam nutriendae Graeciae 5 datus, ne ingratis quidem bene facere absistam. mittite oratores ad consulem, qui indutias ⟨in⟩ tantum temporis petant ut mittere legatos Romam possitis, per quos senatui de uobis permittatis; ego apud consulem defensor deprecator6 que uobis adero.' ita ut censuerat Quinctius fecerunt, nec aspernatus est consul legationem; indutiisque in diem certam datis, qua legatio renuntiari ab Roma posset, soluta obsidio est et exercitus in Phocidem missus.

9 Aperantiam *Mog.* : Aperanthiam *Bχ* et ... habere *hic Madvig*, *post* crescere (§10) *Bχ* : *del. Bekker*, *fort. recte* duas *Mg* : tot *Bχ* **35.2** redit *BAP* : reddit *EHolk.* : redi ψ : rediit *Par.*, *fort. recte* **3** temperem *B Gel.* ("*ad exemplaria*") : tempora φ : tempore ψ **5** consulem *BP* : consuli *AE* : consul ψ ⟨in⟩ tantum *Drak.* : tantum *BφVL* : tanti *N* : tanti m⟨odo⟩ *Damsté* defensor deprecatorque *Bχ* : deprecator defensorque *Mg*, *fort. recte* **6** consul legationem *B* : legationem consul (consuli ψ) χ est *Mg* : *om. Bχ*, *fort. recte*

7 Consul cum T. Quinctio ad Achaicum concilium Aegium traiecit. ibi de Eleis et de exsulibus Lacedaemoniorum restituendis actum e⟨s⟩t; neutra perfecta res, quia suae gratiae reseruari e⟨xsulum caus⟩am Achaei, Elei per se ipsi quam per Romanos maluerunt Achaico contribui conci-
8 lio. Epirotarum legati ad consulem uenerunt, quos non sincera fide in amicitia fuisse satis constabat; militem tamen nullum Antiocho dederant; pecunia iuuisse eum insimulabantur; legatos ad regem ne ipsi quidem misisse infitiaban-
9 tur. iis petentibus ut in amicitia pristina esse liceret, respondit consul se utrum hostium an pacatorum eos numero ha-
10 beret nondum scire; senatum eius rei iudicem fore; integram se causam eorum Romam reicere; indutias ad id die-
11 rum nonaginta dare. Epirotae Romam missi senatum adierunt. iis magis quae non fecissent hostilia referentibus quam purgantibus ea de quibus arguebantur, responsum datum est quo ueniam impetrasse non causam probasse
12 uideri possent. et Philippi regis legati sub idem tempus in senatum introducti, gratulantes de uictoria. iis petentibus ut sibi sacrificare in Capitolio donumque ex auro liceret ponere in aede Iouis optimi maximi, permissum ab senatu.

35.11–14: *Pol.* 21.3.1–3

7 Eleis *Mg* : Elis χ : Aetolis *B* e⟨s⟩t *Weiss.* : et *B*χ : at *uel* ⟨s⟩ed *Drak.* res *Gel.* ("*illic est*") : *om. B*χ gratiae χ : Graeciae *B* e⟨xsulum caus⟩am *Madvig* : eam *B*ψ *Gel.* ("*exemplaria secuti*") : ea φ : ⟨h⟩anc *uel* i⟨ll⟩am *Duker*: ⟨alt⟩e⟨r⟩am *Crév.* : ⟨u⟩e⟨ni⟩am *Seyffert*: ⟨alt⟩e⟨r⟩am ⟨causam⟩ *uel* c⟨aus⟩am ⟨Laconicam⟩ *Hertz* : ⟨haec⟩ quia ... eam Achaei, ⟨illa quia⟩ Elei *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : eam ⟨causam⟩ *Rossbach* Elei *Gel.* (*ut supra*) : *om. B*χ se ... Romanos χ : *om. B* **8** consulem *Mg* : consilium *B*χ infit(c)iabantur *BAVL* : inficiebantur *EPN* **11** missi φ : missis *B*ψ quo χ : quod *B* **12** legati φ : legatis *B*ψ sub idem φ : ubi idem *B* : ibidem ψ*Par.Holk.* : ibidem per idem *Esc.* : per idem *Lips.*

13 centum pondo coronam auream posuerunt. non responsum solum benigne regis legatis est, sed filius quoque Philippi Demetrius, qui obses Romae erat, ad patrem reducendus
14 legatis datus est. bellum quod cum Antiocho rege in Graecia gestum est a M'. Acilio consule hunc finem habuit.
36 Alter consul P. Cornelius Scipio, Galliam prouinciam sortitus, priusquam ad bellum quod cum Boiis gerendum erat proficisceretur, postulauit ab senatu ut pecunia sibi decerneretur ad ludos, quos praetor in Hispania inter ipsum dis-
2 crimen pugnae uouisset. nouum atque iniquum postulare est uisus; censuerunt ergo quos ludos + sine consultu senatus + ex sua unius sententia uouisset, eos uel de manubiis, si quam pecuniam ad id reseruasset, uel sua ipse impensa
3 faceret. eos ludos per dies decem P. Cornelius fecit. per idem fere tempus aedes Matris Magnae Idaeae dedicata est, quam deam is P. Cornelius aduectam ex Asia P. Cornelio Scipione, cui postea Africano fuit cognomen, P. Licinio
4 consulibus in Palatium a mari detulerat. locauerant aedem faciendam ex senatus consulto M. Liuius C. Claudius censores M. Cornelio P. Sempronio consulibus; tredecim annis

13 sed *Lips. Voss.* : et *B*χ **14** consule *BP*α : consulis *AE* : consul ψ **36.1** postulauit . . . decerneretur φ : *sic, sed* occupauit ψα(*om. Lips.*) : *om. B* praetor *B*χ : ⟨pro⟩praetor *Glar.* **2** ergo χ : *om. B* + sine consultu senatus + *B* : inconsulto senatu φ : sine consultos senatus *N* : in e consultos senatus *V* : *fort.* sine senatus consulto *uel delendum* uel de *B*[1]*Mg* : ut idem *B*χ : uti de *Gron.* **3** Idaeae *Mg* : deae *B*χ : Ydeae β : *om. Burn. 200* is ψ*AE* : *om. BP* : id⟨em⟩ *Zingerle* postea *B* : post χ, *fort. recte* coss. *Vat. Lat. 1852* : cos *B* : consul ψ : consule *PLips. Par.* : consuli α(*Holk. Esc. Voss.*) : consulis *AE* **4** senatus consulto *B Gel.* ("*adde* ex s.c.") : *om.* χ P. *Sig.* : T. *B*χ consulibus *BP*α (*Lips. Esc. Voss.*) : consulis *AE* : consul ψ tredecim annis *B* : tredecim annos *Mg* : tertio decimo anno φ : *sic, sed* annis ψ

postquam locata erat dedicauit eam M. Iunius Brutus, ludique ob dedicationem eius facti, quos primos scaenicos
5 fuisse Antias Valerius est auctor, Megalesia appellatos. item Iuuentatis aedem in circo maximo C. Licinius Lucullus du-
6 umuir dedicauit. uouerat eam sedecim annis ante M. Liuius consul, quo die Hasdrubalem exercitumque eius cecidit; idem censor eam faciendam locauit M. Cornelio P. Sem-
7 pronio consulibus. huius quoque dedicandae causa ludi facti, et eo omnia cum maiore religione facta quod nouum cum Antiocho instabat bellum.

37 Principio eius anni quo haec agebantur, iam profecto ad bellum M'. Acilio, manente adhuc Romae P. Cornelio con-
2 sule, boues duos domitos in Carinis per scalas peruenisse in tegulas aedificii proditum memoriae est. eos uiuos comburi cineremque eorum deici in Tiberim haruspices iusserunt.
3 Tarracinae et Amiterni nuntiatum est aliquotiens lapidibus pluuisse, Menturnis aedem Iouis et tabernas circa forum de caelo tactas esse, Volturni in ostio fluminis duas naues ful-
4 mine ictas conflagrasse. eorum prodigiorum causa libros Sibyllinos ex senatus consulto decemuiri cum adissent, renuntiauerunt ieiunium instituendum Cereri esse, et id quin-

Brutus *Bχ* : Brutus ⟨praetor⟩ *Wesenberg* primos *Bχ* : primum *Manuelian (p. lxxxviii)* Antias Valerius *Bχ* : Valerius Antias *Mg* **5** Iuuentatis *BHolk.354* : Iuuentutis *χ* C. *Bχ* : M. *Mg*, *fort. recte* **6** sedecim *χ* : sex *B* P. *Sig.* : T. (Ti. *N*) *Bχ* consulibus *Lips. Esc.* : cos *B* : consulis *φ* : consul *ψ* **7** eo *Mg* : *om. Bχ* maiore *Bχ* : maiori *Mg* **37.1** eius *MgVoss.* : enim *Bχ* quo haec agebantur ... consule *scripsi* : iam haec profecto ... cos. (consul) agebantur *Bψ* : *sic, sed* haec iam *Mg* : quo haec profecto ... consule (consulis *AE*) agebantur *φ* : quo haec iam ... consule agebantur *Ald.* **3** Volturni *B* : Vulturni *χ* fulmine *χ* : flumine *BVoss.* **4** Sibyllinos *AP* : Sibillinos *Bψ* : Sibullinos *Mg* : *om. E* renunt(c)iauerunt *BLips.* : renuntiarunt *φVL*, *fort. recte* : renuntiare *N* Cereri *χ* : Cereris *B*

5 to quoque anno seruandum; et ut nouendiale sacrum fieret et unum diem supplicatio esset; coronati supplicarent; et consul P. Cornelius quibus dis quibusque hostiis edidissent
6 decemuiri sacrificaret. placatis dis nunc uotis rite soluendis nunc prodigiis expiandis, in prouinciam proficiscitur consul, atque inde Cn. Domitium proconsulem dimisso exercitu Romam decedere iussit; ipse in agrum Boiorum legiones induxit.

38 Sub idem fere tempus Ligures, lege sacrata coacto exercitu, nocte improuiso castra Q. Minuci proconsulis adgressi
2 sunt. Minucius usque ad lucem intra uallum militem instructum tenuit, intentus ne qua transcenderet hostis muni-
3 menta. prima luce duabus simul portis eruptionem fecit. nec primo impetu, quod sperauerat, Ligures pulsi sunt;
4 duas amplius horas dubium certamen sustinuere; postremo, cum alia atque alia agmina erumperent, et integri fessis succederent ad pugnam, tandem Ligures, inter cetera etiam uigiliis confecti, terga dederunt. caesa supra quattuor milia hostium; ex Romanis sociisque minus trecenti perierunt.
5 duobus fere post mensibus P. Cornelius consul cum Boio-
6 rum exercitu signis conlatis egregie pugnauit. duodetriginta

38.5–7: *Oros.* 4.20.21, *Zon.* 9.16.6

6 Cn. *Par. 5741* : C. *B*φ : consul ψ   proconsulem *P* : proconsul ψ : proconsulis *AE* : procos. *B* : *fort.* pro consule   dimisso *B*χ : misso *Unger* (*109*)   induxit χ : duxit *B*, *fort. recte*   **38.1** proconsulis *AP* : procos. *B* : proconsul ψ : consulis *E* : *fort.* pro consule   **4** atque alia χ : atque *B*   supra *Mg* : super *B*χ   milia χ : *om. B* : milia nonaginta *Mg*   trecenti *B* : trecentis φ : trecentos ψ*Holk.*   **5** fere χ : *om. B*   consul *Mg* : *om. B*χ   **6** duodetriginta *BMgEsc.* : duodetrecenta φ : duo de trecentos ψ : uiginti *Oros.*

milia hostium occisa Antias Valerius scribit, capta tria milia et quadringentos, signa militaria centum uiginti quattuor, equos mille ducentos triginta, carpenta ducenta quadraginta septem; ex uictoribus mille quadringentos octoginta
7 quattuor cecidisse. ubi ut in numero scriptori parum fidei sit, quia in augendo eo non alius intemperantior est, magnam tamen uictoriam fuisse apparet, quod et castra capta sunt et Boii post eam pugnam extemplo dediderunt sese, et quod supplicatio eius uictoriae causa decreta ab senatu uictimaeque maiores caesae.

39 Per eosdem dies M. Fuluius Nobilior ex ulteriore Hispania
2 ouans urbem est ingressus. argenti transtulit duodecim milia pondo, bigati argenti centum triginta ⟨milia⟩, auri centum uiginti septem pondo.
3 P. Cornelius consul, obsidibus a Boiorum gente acceptis, agri parte fere dimidia eos multauit, quo, si uellet, populus
4 Romanus colonias mittere posset. inde Romam ut ad triumphum haud dubium decedens exercitum dimisit, et adesse
5 Romae ad diem triumphi iussit; ipse postero die quam uenit, senatu in aedem Bellonae uocato, cum de rebus ab se gestis disseruisset, postulauit ut sibi triumphanti liceret ur-
6 bem inuehi. P. Sempronius Blaesus tribunus plebis non negandum Scipioni sed differendum honorem triumphi censebat: bella Ligurum Gallicis semper iuncta fuisse; eas
7 inter se gentes mutua ex propinquo ferre auxilia. si P. Sci-

(tria) milia ψ*AE* : *om. BP*   equos ... septem *Mg* : *om. B*χ   quattuor *Mg* : tres *B* : sex χ; *numerus incertus*   **7** ut *Mg* : *om. B*χ   scriptori *Mg*φ : scriptoris *B*ψα(*aEsc.*)   intemperantior *Esc.* : intemperatior *B*χ   **39.1** est χ : *om. B*   **2** duodecim milia *Mg* : x∞∞ *B* : x⊗⊗ *V* : x̄ *AE* : decem *P* : x *spat. N*   ⟨milia⟩ *Drak.* : *om. B*χ   **3** a *BEP* : o ψ : q̄ *A*   **5** ipse *Mg* : ille *B*χ : ibi *Weiss.*   **6** ferre χ : fere *B*

pio deuictis acie Boiis aut ipse cum uictore exercitu in agrum Ligurum transisset, aut partem copiarum Q. Minucio misisset, qui iam tertium ibi annum dubio detineretur
8 bello, debellari cum Liguribus potuisse; nunc ad triumphum frequentandum deductos esse milites, qui egregiam nauare operam rei publicae potuissent, possent etiam si senatus quod festinatione triumphi praetermissum esset, id resti-
9 tuere differendo triumpho uellet. iuberent consulem cum legionibus redire in prouinciam, dare operam ut Ligures subigantur. nisi illi cogantur in ius iudiciumque populi Romani, ne Boios quidem quieturos; aut pacem aut bellum
10 utrobique habenda. deuictis Liguribus paucos post menses proconsulem P. Cornelium, multorum exemplo qui in ma-
40 gistratu non triumphauerunt, triumphaturum esse. ad ea consul neque se Ligures prouinciam sortitum esse ait, neque cum Liguribus bellum gessisse, neque triumphum de iis
2 postulare; Q. Minucium confidere breui subactis iis meri-
3 tum triumphum postulaturum atque impetraturum esse; se de Gallis Boiis postulare triumphum, quos acie uicerit castris exuerit, quorum gentem biduo post pugnam totam acceperit in deditionem, a quibus obsides abduxerit, pacis

7 deuictis *EmgPmg* : deductis *BψAP* : seductis *E* ibi annum *Bφ* : sibi annum ψ : annum ibi *Mg* **8** etiam *Bχ* : etiam⟨num⟩ *J. H. Voss* : etiam ⟨tum⟩ *Weiss.* **9** habenda *Bχ* : habendu⟨m⟩ *Wesenberg* **10** proconsulem *P* : procos. *B* : proconsulis *AE* : proconsul ψ : *fort.* pro consule Cornelium χ : Cornelio *B* triumphauerunt *Bχ* : triumphauerint *Crév.* **40.1** de iis *B* : de eis *VL* : deis *N* : de h(i)is φ **2** meritum *Fr.2* : meritis *Bψ* : merito φ **3** exuerit χ : *om. B*

4 futurae pignus. uerum enimuero illud multo maius esse, quod tantum numerum Gallorum occiderit in acie + quod cum tot + milibus certe Boiorum nemo ante se imperator 5 pugnauerit. plus partem dimidiam ex quinquaginta milibus hominum caesam, multa milia capta; senes puerosque Boiis 6 superesse. itaque id quemquam mirari posse, cur uictor exercitus, cum hostem in prouincia neminem reliquisset, Romam uenerit ad celebrandum consulis triumphum? 7 quorum militum si et in alia prouincia opera uti senatus uelit, utro tandem modo promptiores ad aliud periculum nouumque laborem ituros credat, si persoluta eis sine detractatione prioris periculi laborisque merces sit, an si spem pro re ferentes dimittant, iam semel in prima spe deceptos? 8 nam quod ad se attineat, sibi gloriae in omnem uitam illo die satis quaesitum esse quo se uirum optimum iudicatum 9 ad accipiendam matrem Idaeam misisset senatus. hoc titulo, etsi nec consulatus nec triumphus addatur, satis honestam honoratamque P. Scipionis Nasicae imaginem fore. 10 uniuersus senatus non ipse modo ad decernendum triumphum consensit, sed etiam tribunum plebis auctoritate sua 11 compulit ad remittendam intercessionem. P. Cornelius consul triumphauit de Boiis. in eo triumpho Gallicis carpentis arma signaque et spolia omnis generis trauexit, et uasa aenea Gallica et cum captiuis nobilibus equorum quo- 12 que captorum gregem traduxit. aureos torques transtulit

40.11–13: *I.I.* 13.1.79

4 + quod cum tot + *Bχ* : quod cum *Holk. Esc.* : quot cum *Holk. 353*, *fort. recte* : quor⟨um⟩ cum tot *Rossbach* **7** credat *Bχ* : *del. Crév.* : creda⟨n⟩t *uel* dimittat *infra Wesenberg* persoluta eis *B* : persoluta h(i)is φ : persolute is ψ detractatione *B* : detractione χ pro re ferentes *Gel.* ("*illic est*") : proreferentibus (*uarie diuisum*) *Bφ* : proferentibus ψ*Lips. Voss.* : perferentibus *Par.* **9** etsi nec consulatus φ : et sine consulatu *Bψ* nec χ : ne *B* hono(-e- *E*)ratamque χ : honorataque *B* : ornatamque *Gron.* Nasicae *Bχ* : Nasicae hinc *Mg* **11** gregem χ : grege *B*

mille quadringentos septuaginta unum, ad hoc auri pondo ducenta quadraginta septem, argenti infecti factique in Gallicis uasis, non infabre suo more factis, duo milia trecenta quadraginta pondo, bigatorum nummorum ducenta
13 triginta quattuor. militibus qui currum secuti sunt centenos uicenos quinos asses diuisit, duplex centurioni, triplex equi-
14 ti. postero die, contione aduocata, de rebus ab se gestis et de iniuria tribuni bello alieno se inligantis, ut suae uictoriae fructu se fraudaret, cum disseruisset, milites exauctoratos dimisit.

41 Dum haec in Italia geruntur, Antiochus Ephesi securus admodum de bello Romano erat, tamquam non transituris in Asiam Romanis; quam securitatem ei magna pars amico-
2 rum aut per errorem aut adsentando faciebat. Hannibal unus, cuius eo tempore uel maxima apud regem auctoritas erat, magis mirari se aiebat quod non iam in Asia essent
3 Romani quam uenturos dubitare; propius esse ex Graecia in Asiam quam ex Italia in Graeciam traicere, et multo maiorem causam Antiochum quam Aetolos esse; neque mari minus quam terra pollere Romana arma. iam pridem

41–45.8: *App. Syr.* 21.97–99, 22.101–107, *Iust.* 31.6.7–8

12 unum *Mg* : *om. Bχ* pondo *Mg* : *om. Bχ* quadraginta *Bχ* : sexaginta quinquaginta *Mg*; *numerus incertus* in Gallicis ... factis *hic Bχ*, *post* nummorum *Jacobsthal* (*AJA 1943, 306 sqq.*) quattuor *Bχ* : quattuor ⟨milia⟩ *H. J. M.* **13** militibus *Bχ* : militibus diuisit *Mg* centenos uicenos quinos *Bχ* : uiginti quinque *Mg* : trecenos uicenos quinos *Fr. 2* **41.1** securus *χ* : securos *B* transituris in *P* : transituri sint *BAα*(*Lips. Par. Voss.*) : transituri sunt *ψ*(-is *N*, *sed corr.*)*Holk. Esc.* : transituris *E* securitatem ei *χ* : *sic, sed* -e mei *B* **2** uel *Holk. 351.3* : ut *Bχ* : *om. Holk.* : ut ⟨quae⟩ *Gron.* dubitare *Fr. 2* : dubitabat *BφV* (*om.* essent ... Asiam *N*) **3** Graeciam *χ* : Graecia *B* neque *ed. Camp.* : neque enim *Bχ* : neque etiam *J. Gron.* : ne⟨c⟩ denique *Zingerle*

4 classem circa Maleum esse; audire sese nuper nouas naues nouumque imperatorem rei gerendae causa ex Italia uenis-
5 se; itaque desineret Antiochus pacem sibi ipse spe uana facere. in Asia et de ipsa Asia breui terra marique dimicandum ei cum Romanis esse, et aut imperium adimendum orbem terrarum adfectantibus, aut ipsi regnum amitten-
6 dum. unus uera et prouidere et fideliter praedicere uisus. itaque ipse rex nauibus quae paratae instructaeque erant Chersonesum petit, ut ea loca, si forte terra uenirent Ro-
7 mani, praesidiis firmaret; ceteram classem Polyxenidam parare et deducere iussit; speculatorias naues ad omnia explorada circa insulas dimisit.

42 C. Liuius praefectus Romanae classis, cum quinquaginta nauibus tectis profectus ab Roma Neapolim, quo ab sociis eius orae conuenire iusserat apertas naues quae ex foedere
2 debebantur, Siciliam inde petit fretoque Messanam praeteruectus, cum sex Punicas naues ad auxilium missas accepisset et ab Reginis Locrisque et eiusdem iuris sociis debitas exegisset naues, lustrata classe ad Lacinium, altum petit.
3 Corcyram, quam primam Graeciae ciuitatium adiit, cum uenisset, percunctatus de statu belli – necdum enim omnia in Graecia perpacata erant – et ubi classis Romana esset,
4 postquam audiuit circa Thermopylarum saltum in statione consulem ac regem esse, classem Piraei stare, maturandum ratus omnium rerum causa, pergit protinus nauigare Pelo-

Maleum *Bχ* : Maleam *Mog.* **4** nuper χ : *om. B* **5** ei χ : et *B* **7** Polyxenidam *ed. Rom.* : Poly(i)xenidem *Bχ* **42.1** quae χ : *om. B* **2** et (ab) *B* : *om.* χ Lacinium *EP* : Latinium *BψA* **3** primam *Mg* : primum *Bχ* adiit *Holk. 356* : adit *BφMg** : ad id ψ **4** Thermopylarum *BN* : Thermophilarum φ : Thermopylas *V* Piraei *Weiss. (1862)* : Pyr(a)ei *Bφ* : Pyrrei ψ : Piraeei *Mg* maturandum ... omnium *Mg* : *om. Bχ*

5 ponnesum. Samen Zacynthumque, quia partis Aetolorum maluerant esse, protinus depopulatus, Maleum petit, et prospera nauigatione usus paucis diebus Piraeum ad uete-
6 rem classem peruenit. ad Scyllaeum Eumenes rex cum tribus nauibus occurrit, cum Aeginae diu incertus consilii fuisset, utrum ad tuendum rediret regnum – audiebat enim Antiochum Ephesi nauales terrestresque parare copias –, an nusquam abscederet ab Romanis, ex quorum fortuna
7 sua penderet. a Piraeo A. Atilius, traditis successori quin-
8 que et uiginti nauibus tectis, Romam est profectus. Liuius una et octoginta constratis nauibus, multis praeterea minoribus, quae aut apertae rostratae aut sine rostris speculato-
43 riae erant, Delum traiecit. eo fere tempore consul Acilius Naupactum oppugnabat. Liuium Deli per aliquot dies – et est uentosissima regio inter Cycladas, fretis alias maioribus
2 alias minoribus diuisas – aduersi uenti tenuerunt. Polyxenidas, certior per dispositas speculatorias naues factus Deli
3 stare Romanam classem, nuntios ad regem misit. qui, omissis quae in Hellesponto agebat, cum rostratis nauibus, quantum adcelerare poterat, Ephesum redit et consilium extemplo habuit, faciendumne periculum naualis certami-

5 Samen *Sig.* : tamen *B*χ : Samum *Mg* Zacynthumque *Mg** (*sic ed. Ven. 1470*) : Saguntumque *B*χ Maleum *B*χ : Maleam *Mog.* petit χ : petiit *B*, *fort. recte* et *Fr.2* : *om.* *B*χ **6** Scylleum *B* an nusquam ψ*A* : *sic*, *sed* annus quam *BEP* **7** est profectus χ : profectus est *B*, *fort. recte* **8** constratis *Duker* : prostratis *B* : rostratis χ **43.1** eo fere *Mg* : eo *B*χ : eo for⟨t⟩e *Weiss.* : eo⟨dem⟩ fere *H.J.M.* Naupactum χ : Naupauctum *B* Deli per aliquot *Gel.* ("*pro* deliberantem aliquot") : deliberanti quod *B*ψ : deliberantem quot φ : deliberantem aliquot β Cycladas ψ : Clycladas *B* : Cicladas φ alias ... minoribus *Mg* : alias maioribus *B* : alias minoribus χ **2** Polyxenidas *ed. Rom.* : Polyxenides *BA* : Polixenides ψ*EP*; *sic etiam* §4 **3** Hellesponto *B* : Ellesponto χ poterat *B*χ : potuit *Mg*

4 nis foret. Polyxenidas negabat cessandum et utique prius confligendum quam classis Eumenis et Rhodiae naues con-
5 iungerentur Romanis; ita numero non ferme impares futuros se, ceteris omnibus superiores, et celeritate nauium et
6 uarietate auxiliorum. nam Romanas naues cum ipsas inscite factas immobiles esse, tum etiam, ut quae in terram
7 hostium ueniant, oneratas commeatu uenire; suas autem, ut pacata omnia circa se relinquentes, nihil praeter militem atque arma habituras. multum etiam adiuturam notitiam maris terrarumque et uentorum, quae omnia ignaros turba-
8 tura hostes essent. mouit omnes auctor consilii, qui et re consilium exsecuturus erat. biduum in apparatu morati, tertio die ⟨du⟩centis nauibus, quarum septuaginta tectae ceterae apertae, minoris omnes formae erant, profecti Phocae-
9 am petierunt. inde, cum audisset adpropinquare iam Romanam classem, rex, quia non interfuturus nauali certamini erat, Magnesiam, quae ad Sipylum est, concessit ad terre-
10 stres copias comparandas; classis ad Cissuntem portum Erythraeorum, tamquam ibi aptius exspectatura hostem,

43.10: *CGL* 5.5625

4 classis χ : classi se *B* **5** non *Gel.* (*"uetusta scriptura"*) : *om. B*χ se *Gel.* (*ut supra*) : ipse *B*ψ : ipsum φ superiores et *Fr.* 2 (superiores *Gel.* (*ut supra*)) : superior esset *B* : superiorem esse *EP* : *sic, sed* superiore *A*, superior ψ*Holk.* : superiorem esse et *Mg* **6** cum α(*a*) : tum χ : *om. B* **7** adiuturam *B*α(*aEsc.*) : adiuncturam χ essent *B*α(*aVoss.*) : esset χ **8** ⟨du⟩centis *Sig.* : centum *B*χ Phoceam *B* : Foceam χ **10** Erythreorum *ed. Rom.* : Aerytheorum *B* : Eritheorum χ

11 contendit. Romani, ubi primum aquilones – ii namque per aliquot dies tenuerant – ceciderunt, ab Delo Phanas, portum Chiorum in Aegaeum mare uersum, petunt; inde ad urbem circumegere naues, commeatuque sumpto Phocae-
12 am traiciunt. Eumenes Elaeam ad suam classem profectus, paucis post inde diebus cum quattuor et uiginti nauibus tectis apertis pluribus paulo Phocaeam ad Romanos paran-
13 tes instruentesque se ad nauale certamen rediit. inde centum quinque tectis nauibus apertis ferme quinquaginta profecti, primo aquilonibus transuersis cum urgerentur in terram, cogebantur tenui agmine prope in ordinem singulae naues ire; deinde, ut lenita paulum uis uenti est, ad Corycum portum, qui super Cissuntem est, conati sunt traicere.
44 Polyxenidas, ut adpropinquare hostes allatum est, occasione pugnandi laetus, sinistrum ipse cornu in altum extendit, dextrum cornu praefectos nauium ad terram explicare iu-
2 bet, et aequa fronte ad pugnam procedebat. quod ubi uidit Romanus, uela contrahit malosque inclinat, et simul arma-
3 menta componens opperitur insequentes naues. iam fere

11 ii *Fr. 2* : hi *B* : duo χ   tenuerant) ceciderunt *Kreyssig* : ceciderant tenuerant *B*χ : tenuerat ceciderunt *ed. Camp.* : tenuerant) cecidere *Fr. 2*   ab Delo Phanas (Delophanas *aVoss.*) α : ad Bellophonas *B* : ad bello Phanas (Phans *P*) χ   commeatuque *BAP* : commeatumque ψ*E*   Phoceam *B*φ : foceant ψ   **12** Eleam *B* Phoceam *Ves.* : a Ph(F- ψ)ocea *B*χ : *fort.* a Phocaea *inter* Eumenes *et* profectus *scribendum*   Romanos α : Romos *B*χ   parantis instruentisque *Ves.*[x] : paratis instructisque *B*χ   **13** quinque *J. Gron.*, *Perizonius* : quinquaginta *B*χ   prope χ : propere *B* paulum χ : paulolum *B*   **44.1** Polyxenidas *ed. Rom.* : Polyxenida *B* : Polixenida χ   sinistrum *ed. Rom.* : sinistro *BAE* : sinistros ψ*P*   in altum *ed. Rom.* : impetum *B*χ   **3** fere *B*χ : ferme *Mg*, *fort. recte*

triginta in fronte erant; quibus ut aequaret laeuum cornu, dolonibus erectis altum petere intendit, iussis qui sequebantur aduersus dextrum cornu prope terram proras derige-
4 re. Eumenes agmen cogebat; ceterum, ut demendis armamentis tumultuari primum coeptum est, et ipse quanta ma-
5 xime celeritate potest concitat naues. iam omnibus in conspectu erant. duae Punicae naues antecedebant Romanam
6 classem, quibus obuiae tres fuerunt regiae naues; et, ut in numero impari, duae regiae unam circumsistunt, et primum ab utroque latere remos detergunt, deinde transcendunt armati et deiectis caesisque propugnatoribus nauem
7 capiunt; una, quae pari Marte concurrerat, postquam captam alteram nauem uidit, priusquam ab tribus simul circum-
8 ueniretur, retro ad classem refugit. Liuius, indignatione accensus, praetoria naue in hostes tendit. aduersus quem eadem spe duae quae Punicam unam nauem circumuenerant cum inferrentur, demittere remos in aquam ab utroque latere remiges stabiliendae nauis causa iussit, et in adue-
9 nientes hostium naues ferreas manus inicere, et ubi pugnam pedestri similem fecissent, meminisse Romanae uirtutis nec pro uiris ducere regia manicipia. haud paulo facilius quam ante duae unam, tunc una duas naues expugnauit
10 cepitque. et iam classes quoque undique concurrerant, et

cornu φ : cornum *Bψ*; *sic etiam infra et* §11 erectis altum *B* : erecti saltum ψ : erectis saltum φ **4** maximae *B* : maxima *Asc.* (*1510*) **5** omnibus *BχMg* : omnes *ed. Rom.* **6** detergunt *Gel.* ("*non* defringunt") : defringunt *Bχ* deinde χ : *om. B* **7** quae pari *ed. Rom.* : cum pari *Bχ* : quae compari *Gel.* ("*non* pari") : quum pari ... concurreret *Drak.* : compari *Benedict* (*1804*) : quae Marte aequo *uel* quae cum pari Marte ⟨aequo⟩ *M. Müller* ab *Bekker* : ad *BV* : a *φNL* **8** naue *BEP* : naues *ψA* quem *Bχ* : quam *ed. Ven. 1495*, *fort. recte* remos in aquam *Bα* : in aquam remos χ, *fort recte* **9** fecissent *B* : fecisse χ : fecisset α unam φ : *om. Bψα* **10** quoque undique *Gel.* ("*non* classes undequaque") : undique quoque *Bχ*

11 passim permixtis nauibus pugnabatur. Eumenes, qui extremus commisso certamine aduenerat, ut animaduertit laeuum cornu hostium ab Liuio turbatum, dextrum ipse, ubi
45 aequa pugna erat, inuadit. neque ita multo post primum ab laeuo cornu fuga coepit. Polyxenidas enim, ut uirtute militum haud dubie se superari uidit, sublatis dolonibus effuse fugere intendit; mox idem et qui prope terram cum Eume-
2 ne contraxerant certamen fecerunt. Romani et Eumenes, quoad sufficere remiges potuerunt et in spe erant extremi
3 agminis uexandi, satis pertinaciter secuti sunt. postquam celeritate nauium, utpote leuium, suas commeatu onustas eludi frustra tendentes uiderunt, tandem abstiterunt, tredecim captis nauibus cum milite ac remige, decem demersis.
4 Romanae classis una Punica nauis, in primo certamine ab duabus circumuenta, periit. Polyxenidas non prius quam in
5 portu Ephesi fugae finem fecit. Romani eo die unde egressa regia classis erat manserunt; postero die hostem persequi intenderunt. medio fere in cursu obuiae fuere iis quinque et uiginti tectae Rhodiae naues cum Pausistrato praefecto

11 extremus *Mg* : *om.* *Bχ*, *fort, recte* **45.1** fuga coepit *ed. Rom.* : fugam fecit *Bχ* : fuga incepit *Drak.* se superari *B* : superari se χ, *fort. recte* **3** onustas *BVα*(*exc. Lips.*) : honustas *AP* : honestas *E* : omistas *N* : amissas *Lips.* ab(a- *N*)stiterunt *Bχ* : substiterunt *Gel.* ("*non* abstiterunt") **4** Punica χ : pugna *B* duabus χ : duobus *B* circumuenta *Voss.* : circumuecta *Bχ* Polyxenidas *BAP* : Polixenidas ψ*E* **5** unde (inde *E*) *Bχ* : ⟨Cyssunte⟩, unde *Crév.* regia classis *B* : classis regia χ, *fort. recte* quinque et uiginti χ : qui q̄. et triginta *B* : *fort.* septem et uiginti; *cf. App. Syr.* 22.107

6 classis. his adiunctis Ephesum hostem persecuti, ante ostium portus acie instructa steterunt. postquam confessionem uictis satis expresserunt, Rhodii et Eumenes domos dimisi; 7 Romani Chium petentes, Phoenicuntem primum portum Erythraeae praeteruecti, nocte ancoris iactis, postero die in insulam ad ipsam urbem traiecerunt. ubi paucos dies remige maxime reficiendo morati, Phocaeam tramittunt. 8 ibi relictis ad praesidium urbis quattuor quinqueremibus, ad Canas classis uenit; et cum iam hiems appeteret, fossa ualloque circumdatis naues subductae.

9 Exitu anni comitia Romae habita, quibus creati sunt consules L. Cornelius Scipio et C. Laelius – Africanum intuentibus cunctis – ad finiendum cum Antiocho bellum. postero die praetores creati M. Tuccius, L. Aurunculeius, Cn. Fuluius, L. Aemilius, P. Iunius, C. Atinius Labeo.

7 Phoenicunctem *Fr.2* : Poenicunte *B* : Penicuncte φ : Penicum te *N* : *sic, sed* Pęni cum te *V* portum *Par. 5741* : portu *B*χ Erythraeae *scripsi* : Rithreo *B* : Erithreo φ : Eritreo ψ*Voss.* : Erythraeae terrae *Fr.2* in χ : *om. B* Phoceam *B* **8** Canas *Holk. 345* : Cannas *B*χ **9** sunt *Mg* : *om. B*χ, *fort. recte* Af(f)ricanum *B*ψP^3 : Africanus φ; – Africanum ... cunctis – *distinxit M. Müller* ad finiendum *B*χ : ad⟨iutorem futurum ad⟩ finiendum *M. Müller* (*JPhV 1889, 25*) Tuccius *Gel.* ("M. Fuluius *pro M. Tuccio ... deprauate legebantur*") : Tullius *B*χ : Fuluius *Mg* Cn. *B*χ : *fort.* M; *cf.* 37.2.1 *adn.*

Subscriptiones : Titi Liui ab urbe condita liber xxxvi explicit incipit liber xxxvii *B* : *sic, sed* Liuii *AN* : Titi Liuii de bello Macedonico lib' vi' incipit *E* : Titi Liuii Patauini historiographi ab urbe condita de bello Macedonico liber xxxvii' incipit feliciter *V* : Titi Liuii Patauini hystoriographi de bello Macedonico liber sextus explicit incipit septimus *Lips.* : Titi Liuii de bello Macedonico explicit liber quintus incipit sextus *Voss.*

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XXXVII

1 L. Cornelio Scipione C. Laelio consulibus nulla prius secundum religiones acta in senatu res est quam de Aetolis. et legati eorum institere, quia breuem indutiarum diem habebant, et ab T. Quinctio, qui tum Romam ex Graecia
2 redierat, adiuti sunt. Aetoli, ut quibus plus in misericordia senatus quam in causa spei esset, suppliciter egerunt, uete-
3 ribus benefactis noua pensantes maleficia. ceterum et praesentes interrogationibus undique senatorum, confessionem magis noxae quam responsa exprimentium, fatigati sunt, et excedere curia iussi magnum certamen praebu-
4 erunt. plus ira quam misericordia in causa eorum ualebat, quia non ut hostibus modo, sed tamquam indomitae et in-
5 sociabili genti suscensebant. per aliquot dies cum certatum esset, postremo neque dari neque negari pacem placuit; duae condiciones iis latae sunt: uel senatui liberum arbitrium de se permitterent, uel mille talentum darent eos-
6 demque amicos atque inimicos haberent. exprimere cu-

1.1–6: *Pol.* 21.2.3–6, *Diod.* 29.4

1.1 institere ψ*EP* : institerunt *B*, *fort. recte* : insistere *MgA* Graecia χ : Graeciam *B* **2** causa *B*χ : causa ⟨ipsorum⟩ *Damsté* **3** exprimentium χ : experimentum *B* et *BEP*[x] : ut *AP* : *om.* ψ praebuerunt *B* : praebuere χ, *fort. recte* **4** hostibus χ : hostes *B* **5** pacem *B*χ : pacem ⟨patribus⟩ *Damsté* eosdemque *Mg** (*Asc.*) : eosque *B*χ

pientibus quarum rerum in se arbitrium senatui permitterent, nihil certi responsum est. ita infecta pace dimissi, urbe eodem die, Italia intra quindecim dies excedere iussi.
7 Tum de consulum prouinciis coeptum agi est. ambo Graeciam cupiebant. multum Laelius in senatu poterat. is, cum senatus aut sortiri aut comparare inter se prouincias consules iussisset, elegantius facturos dixit si iudicio patrum
8 quam si sorti eam rem permisissent. Scipio, responso ad hoc dato cogitaturum quid sibi faciendum esset, cum fratre uno locutus iussusque ab eo permittere audacter senatui,
9 renuntiat collegae facturum se quod is censeret. cum res aut noua aut uetustate exemplorum memoriae iam exoletae relata exspectatione certaminis senatum erexisset, P. Scipio Africanus dixit si L. Scipioni fratri suo prouinciam Grae-
10 ciam decreuissent, se legatum iturum. haec uox magno adsensu audita sustulit certamen; experiri libebat utrum plus regi Antiocho in Hannibale uicto an in uictore Africano consuli legionibusque Romanis auxilii foret; ac prope omnes Scipioni Graeciam Laelio Italiam decreuerunt.
2 Praetores inde prouincias sortiti sunt, L. Aurunculeius urbanam, Cn. Fuluius peregrinam, L. Aemilius Regillus classem, P. Iunius Brutus Tuscos, M. Tuccius Apuliam et Brut-
2 tios, C. Atinius Siciliam. consuli deinde cui Graecia prouin-

1.9–10: *Cic. Mur.* 32, *Phil.* 11.17, *Val. Max.* 5.5.1, *App. Syr.* 21.100

6 infecta *Bχ* : incerta *Mg* **7** coeptum agi est *Bχ* : coeptum est agi *Mg* inter se χ : *om. B* dixit φ : iussit *Bψ* **9** G(C-*E*)raeciam χ : *om. B* se legatum *Bχ* : se ⟨ei⟩ legatum *Duker, fort. recte* : se legatum ⟨ei⟩ *Weiss.* **10** experiri *BHolk.P*[3] : nec periri χ libebat *B* : iubebat χ : iuuabat *P*[3] regi χ : regia *B* **2.1** Cn. *Fr.2* : M. *BMg*, *fort. recte* (*cf.* 36.45.9 *adn.*) : *om.* M. Fuluius peregrinam χ L. *Mg* : *om. Bχ* Tuccius *Fr.2* : Tutius *Mg* : Bruttius *BAP* : Brutrius *E* : Brutius ψ Bruttios *B* : Brutios χ Atinius *Fr.2* : Acilius *Bψ* : Atilius φ

cia decreta erat ad eum exercitum quem a M'. Acilio – duae autem legiones erant – accepturus esset in supplementum addita peditum ciuium Romanorum tria milia equites centum, et socium Latini nominis quinque milia equites ducen-
3 ti; et adiectum ut cum in prouinciam uenisset, si e re publi-
4 ca uideretur esse, exercitum in Asiam traiceret. alteri consuli totus nouus exercitus decretus, duae legiones Romanae et socium Latini nominis quindecim milia peditum equites
5 sescenti. exercitum ex Liguribus Q. Minucius – iam enim confectam prouinciam scripserat et Ligurum omne nomen in deditionem uenisse – traducere in Boios et P. Cornelio
6 proconsuli tradere iussus, ex agro quo uictos bello multauerat Boios deducen⟨ti.⟩ d⟨u⟩ae urbanae legiones, quae priore anno conscriptae erant, M. Tuccio praetori datae, et socium ac Latini nominis peditum quindecim milia et equites
7 sescenti, ad Apuliam Bruttiosque obtinendos. A. Cornelio superioris anni praetori, qui Bruttios cum exercitu obtinuerat, imperatum si ita consuli uideretur, ut legiones in Aetoliam traiectas M'. Acilio traderet, si is manere ibi uel-
8 let; si Acilius redire Romam mallet, ut A. Cornelius cum eo exercitu in Aetolia remaneret. C. Atinium Labeonem prouinciam Siciliam exercitumque a M. Aemilio accipere placuit, et in supplementum scribere ex ipsa prouincia, si

2 M'. *Sig.* : M. *BχMg**; *sic etiam Sig. et Bχ infra*, *nisi notatur* addita ... tria milia *Bχ* : additi (*fort. recte*) ... trecenti *Mg* Romanorum *Mg* : Romanum χ : *om. B* equites *Mg*L^2 : equitum *Bχ* quinque milia *Bχ* : octoginta *Mg* **5** Q. ψ : q̄. (*fort. pro* quae) *B* : P. φ Minucius χ : *om. B* traducere *Bχ* : deducere *Mg* proconsuli *Bχ* : *fort.* pro consule **6** deducen⟨ti.⟩ d⟨u⟩ae *Madvig* : deducendae *Bχ* : deductae *ed. Rom.* : ⟨is⟩ ex ... deducer⟨et.⟩ d⟨u⟩ae *Weiss.* (*1873*) : deducenti *H.J.M.* quae χ : *om. B* Tuccio *Bχ* : Tutio *MgPar.* : Tuctio *Holk.Esc.* : Tuto *Voss.* (milia) et *B* : *om.* χ **7** A. χ : A.C. *B* **8** Aetolia B^1φ : Aetoliam *B*ψα remaneret χ : remanere *B* Atinium *Fr.2* : Attinium *Mg* : Atilium *BψAE* : Acilium *P* a M. *Ald.* : ab M. *Mog. e. e.*, *fort. recte* : ab L. *Bχ*

9 uellet, peditum duo milia et centum equites. P. Iunius Brutus in Tuscos exercitum nouum, legionem unam Romanam et decem milia socium ac Latini nominis scribere et qua-
10 dringentos equites; L. Aemilius, cui maritima prouincia erat, uiginti naues longas et socios nauales a M. Iunio praetore superioris anni accipere iussus, et scribere ipse mille nauales socios duo milia peditum; cum iis nauibus militibusque in Asiam proficisci et classem a C. Liuio accipere.
11 duas Hispanias Sardiniamque obtinentibus prorogatum in
12 annum imperium est et idem exercitus decreti. Siciliae Sardiniaeque binae eo anno decumae frumenti imperatae; Siculum omne frumentum in Aetoliam ad exercitum portari iussum, ex Sardinia pars Romam pars in Aetoliam, eodem quo Siculum.

3 Priusquam consules in prouincias proficiscerentur, prodigia
2 per pontifices procurari placuit. Romae Iunonis Lucinae templum de caelo tactum erat, ita ut fastigium ualuaeque deformarentur; Puteolis pluribus locis murus et porta ful-
3 mine icta et duo homines exanimati; Nursiae sereno satis constabat nimbum ortum; ibi quoque duos liberos homines exanimatos; terra apud se pluuisse Tusculani nuntiabant, et
4 Reatini mulam in agro suo peperisse. ea procurata, Lati-

3.1–6: *Obs.* 1
3.4: *Prisc. Inst.* 6.17 (= *GL* 2.208)

9 in Tuscos *Mg* : consul (cos. *B*) *B*χ Romanam χ : Romana *B* **10** iussus *B*χ : est iussus *Mg* mille *B* : ille ψ : illa φ duo milia (∞ ∞ *BV*) *BVLVoss.* : aa. φ : *spat. N* : *om. Esc.* cum *B*χ : ⟨et⟩ cum *H.J.M.* **12** eo *B*χ : eaeque proximae *Mg* : aeque ac proximo *Madvig, fort. recte* : eo quoque *Weiss.* (*1873*) frumenti *B*χ : *om. Mg* (pars) in Aetoliam *B*χ : *del. Crév.* **3.1** prouincias *MgL* : prouinciam *B*χ **2** ualuaeque χ : ualuae quae *B* **3** Tusculani χ : Tuscula *B* **4** Latinaeque *BP*[x] : Latinaque χ

naeque instauratae, quod Laurentibus carnis quae dari de-
5 bet data non fuerat. supplicatio quoque earum religionum
causa fuit quibus dis decemuiri ex libris ut fieret ediderunt.
6 decem ingenui decem uirgines, patrimi omnes matrimique,
ad id sacrificium adhibiti, et decemuiri nocte lactentibus
7 rem diuinam fecerunt. P. Cornelius Scipio Africanus,
priusquam proficisceretur, fornicem in Capitolio aduersus
uiam qua in Capitolium escenditur cum signis septem aura-
tis et equis duobus et marmorea duo labra ante fornicem
posuit.

8 Per eosdem dies principes Aetolorum tres et quadraginta,
inter quos Damocritus et frater eius erant, ab duabus co-
hortibus missis a M'. Acilio Romam deducti et in lautumias
coniecti sunt. cohortes inde ad exercitum redire L. Corne-
9 lius consul iussit. legati ab Ptolomaeo et Cleopatra regibus
Aegypti, gratulantes quod M'. Acilius consul Antiochum
10 regem Graecia expulisset, uenerunt, adhortantesque ut in
Asiam exercitum traicerent: omnia perculsa metu non in
Asia modo sed etiam in Syria esse; reges Aegypti ad ea
11 quae censuisset senatus paratos fore. gratiae regibus actae;
legatis munera dari iussa in singulos quaternum milium
aeris.

carnis χ *Prisc.* : carinis *B* : ⟨pars⟩ carnis *Madvig* : ⟨pars⟩ *post* debet *Wesenberg* : ⟨portio⟩ carnis *Heraeus* (*ap. H.J.M.*)   quae *BVoss.P*^{x} : (carnis)que χ   **6** matrimique χ : maritimique *B*   lactentibus *B*χ : lactantibus *Mg*, *fort. recte*   **7** escenditur *B*ψ : ascenditur φ   **8** eosdem χ : eos *B*, *fort. recte*   coniecti *BVL* : consecuti φ : coniuncti *N*   **9** Ptolomeo *B*   M'. *hic V*

4 L. Cornelius consul, peractis quae Romae agenda erant, pro contione edixit ut milites quos ipse in supplementum scripsisset quique in Bruttiis cum A. Cornelio pro praetore essent, ut hi omnes idibus Quinctilibus Brundisium conue-
2 nirent. item tres legatos nominauit, Sex. Digitium L. Apustium C. Fabricium Luscinum, qui ex ora maritima undique naues Brundisium contraherent; et omnibus iam paratis pa-
3 ludatus ab urbe est profectus. ad quinque milia uoluntariorum, Romani sociique, qui emerita stipendia sub imperatore P. Africano habebant, praesto fuere exeunti consuli et
4 nomina dederunt. per eos dies quibus est profectus ad bellum consul, ludis Apollinaribus, ante diem quintum idus Quinctiles caelo sereno interdiu obscurata lux est, cum luna
5 sub orbem solis subisset. et L. Aemilius Regillus, cui naualis prouincia euenerat, eodem tempore profectus est. L. Aurunculeio negotium ab senatu datum est ut triginta quinqueremes uiginti triremes faceret, quia fama erat Antiochum post proelium nauale maiorem classem aliquanto reparare.
6 Aetoli, postquam legati ab Roma rettulerunt nullam spem pacis esse, quamquam omnis ora maritima eorum quae in
7 Peloponnesum uersa est depopulata ab Achaeis erat, periculi magis quam damni memores, ut Romanis intercluderent iter, Coracem occupauerunt montem; neque enim dubitabant ad oppugnationem Naupacti eos principio ueris
8 redituros esse. Acilio, quia id exspectari sciebat, satius uisum est inopinatam adgredi rem et Lamiam oppugnare;

4.1 pro praetore *sic scripsi* : pro pr. *BψAE* : p (*in fine versus*) praetore *P* : propraetore *Esc.* **2** paludatus χ : paludatis *B* **3** Romani sociique *B* : Romanis sociisque ψ : ex Romanis sociisque φ **4** a.d. *Sig.* : ad *B*χ orbem χ : orbe *B*[1] : urbe *B* **5** uiginti triremes *Mg* : *om.* *B*χ **7** occupauerunt montem *B*ψα : *sic, sed* occupauere φ : occupauerant montem *Mog.* : montem occupauerunt *Fr. 2* **8** inopinatam *A*[2]*L*[2] : opinatam *B*χ : ⟨nec⟩opinatam *Zingerle*

9 nam et a Philippo prope ad excidium adductos esse, et tunc
eo ipso, quod nihil tale timerent, opprimi incautos posse.
10 profectus ab Elatia primum in hostium terra circa Sper-
cheum amnem posuit castra; inde nocte motis signis prima
5 luce corona moenia est adgressus. magnus pauor ac tumul-
tus, ut in re improuisa, fuit. constantius tamen quam quis
facturos crederet, in tam subito periculo, cum uiri propu-
gnarent feminae tela omnis generis saxaque in muros gere-
rent, iam multifariam scalis appositis urbem eo die defen-
2 derunt. Acilius signo receptui dato suos in castra medio
ferme die reduxit; et tunc cibo et quiete refectis corporibus,
priusquam praetorium dimitteret, denuntiauit ut ante lu-
cem armati paratique essent; nisi expugnata urbe se eos in
3 castra non reducturum. eodem tempore quo pridie pluribus
locis adgressus, cum oppidanos iam uires iam tela iam ante
omnia animus deficeret, intra paucas horas urbem cepit. ibi
partim diuendita partim diuisa praeda, consilium habitum
4 quid deinde faceret. nemini ad Naupactum iri placuit occu-
pato ad Coracem ab Aetolis saltu. ne tamen segnia aestiua
essent, et Aetoli non impetratam pacem ab senatu nihilo
minus per suam cunctationem haberent, oppugnare Acilius
Amphissam statuit. ab Heraclea per Oetam exercitus eo
5 deductus. cum ad moenia castra posuisset, non corona,

9 a φ : *om.* *B*ψ **10** Aelatia *B* **5.1** gererent χ : ingererent *B* iam *Mg* : *om.* *B*χ **2** dato χ : *om.* *B* die *BAE* : diei ψ*PFr.2* tunc *Mg* : quidem *B*χ : tunc quidem *Weiss.* **3** quo χ : qui *B* pluribus *B*χ : multis *Mg* diuendita *BPmg*(diuu-; *corr.* P^{x}) : diuidendi tam φ : diuiuendita *Emg* : diuenditam *N* : uenditam *V* : uendita *L* **4** iri *B*χ : ire *Mg* haberent *EmgPmg* : habebant *B*χ Amphissam *Mog.* : Amphisam χ : Amplisam *B* Heraclea *PLips. Voss.* : Eraclea ψ*AE* : Aeraclea *B* deductus *B*α : ductus *B*χ

sicut Lamiam, sed operibus oppugnare urbem est adortus. pluribus simul locis aries admouebatur, et cum quaterentur muri, nihil aduersus tale machinationis genus parare aut
6 comminisci oppidani conabantur; omnis spes in armis et audacia erat; eruptionibus crebris et stationes hostium et eos ipsos qui circa opera et machinationes erant turbabant.
6 multis tamen locis decussus murus erat, cum allatum est successorem Apolloniae exposito exercitu per Epirum ac
2 Thessaliam uenire. cum + tribus + milibus peditum et quingentis equitibus consul ueniebat. iam in sinu⟨m⟩ Maliacu⟨m⟩ uenerat; et praemissis Hypatam qui tradere urbem iuberent, postquam nihil responsum est nisi ex communi Aetolorum decreto facturos, ne teneret se oppugnatio Hypatae nondum Amphissa recepta, praemisso fratre Africa-
3 no Amphissam ducit. sub aduentum eorum oppidani, relicta urbe – iam enim magna ex parte moenibus nudata erat –, in arcem, quam inexpugnabilem habent, omnes armati atque inermes concessere.

5 tale *BPα*(*exc. Holk.*) : talem ψ*AE* comminisci *Holk. 345* : eminisci χ : *spat. B* **6** machinationes *B*ψ*AE* : machinati omnes *P* : machinas *ed. Rom.*, *fort. recte* turbabant φ : turbabantur *B*ψα(*Esc. Voss.*) : turbantur *Holk. Lips.* **6.1** erat χ : *om. B* **2** + tribus + *B*χ : tre⟨decim⟩ *Sig.*, *fort. recte* iam χ : iam enim *B* sinu⟨m⟩ Maliacu⟨m⟩ uenerat *Asc.* (*1510*) : sinu Maliaco uenerat *B*χ : fine⟨m⟩ Maliacu⟨m⟩ uenerat *Sig.* : sinu Maliaco erat *Weiss.* (*1862*) iuberent φ : iuberet *B*ψ nihil responsum est *B* : responsum est (et ψ) nihil χ Amphissa *Mog.* : Amphisa *B*ψ : Amphysa *AP* : Aphysa *E* Amphissam *Fr. 2* : amplissimam *B*ψ : amplissimum agmen φ : ad Amphissam agmen *Fr. 1* **3** moenibus nudata *B* : nudata moenibus χ, *fort. recte*

4 Consul sex milia fere passuum inde posuit castra. eo legati Athenienses primum ad P. Scipionem praegressum agmen, sicut ante dictum est, deinde ad consulem uenerunt, depre-
5 cantes pro Aetolis. clementius responsum ab Africano tulerunt, qui causam relinquendi honeste Aetolici belli quaerens Asiam et regem Antiochum spectabat, iusseratque Athenienses non Romanis solum ut pacem bello praefer-
6 rent, sed etiam Aetolis persuadere. celeriter auctoribus Atheniensibus frequens ab Hypata legatio Aetolorum uenit, et spem pacis eis sermo etiam Africani, quem priorem adierunt, auxit, commemorantis multas gentes populosque in Hispania prius deinde in Africa in fidem suam uenisse; in omnibus se maiora clementiae benignitatisque quam uirtu-
7 tis bellicae monumenta reliquisse. perfecta uidebatur res, cum aditus consul idem illud responsum rettulit quo fugati ab senatu erant. eo tamquam nouo cum icti Aetoli essent – nihil enim nec legatione Atheniensium nec placido Africani responso profectum uidebant –, referre ad suos dixerunt
7 uelle. reditum inde Hypatam est, nec consilium expediebatur; nam neque unde mille talentum daretur erat, et permisso libero arbitrio ne in corpora sua saeuiretur metue-
2 bant. redire itaque eosdem legatos ad consulem et Africanum iusserunt, et petere ut si dare uere pacem, non tantum

6.4–7.7: *Pol.* 21.4–5, *App. Syr.* 23.109, *Zon.* 9.20.1

4 consul *Mg* : *om. B*χ sex milia *BL* : in sex milia χ : ab sex milibus *Mg*, *fort. recte* : septem milia *Weiss.* (*1862*), *fort. recte* **5** non ... persuadere *B*χ : non solum ut praeferrent pacem belli Romanis sed etiam persuadere Aetolis *Mg* **6** ab Hypata *Mg* : *sic*, *sed* Hypath'a *Par.* : ad Hy(Y- *E*)patam χ : ad Ypath'a *Lips.* : *om. B* Aetolorum *B*χ : *om. Mg* populosque *B*χ : populosque et *Mg* **7** uidebatur φ : uidebantur ψ : uirtutis uidebatur *B* ret(t)ulit *B*χ : reddidit *J. Gron.* : reddit *Harant* Af(f)ricani *B*α(*Lips. Par. Voss.*) : Africano χ **7.1–2** ne ... redire *Fr. 2* : *sic*, *sed* uenire *B*χ : metuebant redire ne in corpora sua saeuiretur *Mg*

ostendere, frustrantes spem miserorum, uellent, aut ex summa pecuniae demerent, aut permissionem extra ciuium
3 corpora fieri iuberent. nihil impetratum ut mutaret consul;
4 et ea quoque inrita legatio dimissa est. secuti et Athenienses sunt; et princeps legationis eorum Echedemus fatigatos tot repulsis Aetolos et complorantes inutili lamentatione fortunam gentis ad spem reuocauit, auctor indutias sex
5 mensium petendi, ut legatos mittere Romam possent: dilationem nihil ad praesentia mala, quippe quae ultima essent, adiecturam; leuari per multos casus tempore interposito
6 praesentes clades posse. auctore Echedemo ⟨i⟩idem missi; prius P. Scipione conuento, per eum indutias temporis eius
7 quod petebant ab consule impetrauerunt. et soluta obsidione Amphissae M'. Acilius, tradito consuli exercitu, prouincia decessit, et consul ab Amphissa Thessaliam repetit, ut per Macedoniam Thraciamque duceret in Asiam.
8 Tum Africanus fratri: 'iter quod insistis, L. Scipio, ego quoque adprobo; sed totum id uertitur in uoluntate Philippi:
9 qui si imperio nostro fidus est, et iter et commeatus et omnia quae in longo itinere exercitus alunt iuuantque, nobis suppeditabit; si is destituet, nihil per Thraciam satis
10 tutum habebis. itaque prius regis animum explorari placet; optime explorabitur si nihil ex praeparato agentem oppri-
11 met qui mittetur.' Ti. Sempronius Gracchus, longe tum acerrimus iuuenum, ad id delectus per dispositos equos prope incredibili celeritate ab Amphissa – inde enim est

7.8–16: *App. Mac.* 9.5, *Syr.* 23.110

4 Echedemus *Mg* : Echidemus *Bχ* **5** adiecturam φ : adiecturum ψ : adiectum *B* **6** Echedemo *Mg* : E(A- *A*)chidemo *Bχ* ⟨i⟩idem *ed. Rom.* : item *Bχ* **7** Amphissae *Mog.* : Amphisae *Bχ*; *sic etiam infra et* §11 **8** uoluntate χ : uoluntatem *B* **9** fidus *Bχ* : fidelis *Mg* destituet *scripsi* : destituat *Bχ* : destituit α **10** placet optime *Bχ* : optime placet *Mg* : placet opportune α mittetur *Bχ* : mitteretur *Mg*

12 dimissus – die tertio Pellam peruenit. in conuiuio rex erat et in multum uini processerat; ea ipsa remissio animi suspicio-
13 nem dempsit nouare eum quicquam uelle. et tum quidem comiter acceptus hospes, postero die commeatus exercitui paratos benigne, pontes in fluminibus factos, uias, ubi trans-
14 itus difficiles erant, munitas uidit. haec referens eadem qua ierat celeritate Thaumacis occurrit consuli. inde certiore et maiore spe laetus exercitus ad praeparata omnia in
15 Macedoniam peruenit. uenientes regio apparatu et accepit et prosecutus est rex. multa in eo et dexteritas et humanitas uisa, quae commendabilia apud Africanum erant, uirum sicut ad cetera egregium, ita a comitate, quae sine luxuria
16 esset, non auersum. inde non per Macedoniam modo sed etiam Thraciam, prosequente et praeparante omnia Philippo, ad Hellespontum peruentum est.

8 Antiochus post naualem ad Corycum pugnam cum totam hiemem liberam in apparatus terrestres maritimosque habuisset, classi maxime reparandae, ne tota maris possessio-
2 ne pelleretur, intentus fuerat. succurrebat superatum se cum classis afuisset Rhodiorum; quodsi ea quoque – nec commissuros Rhodios ut iterum morarentur – certamini adesset, magno sibi nauium numero opus fore, ut uiribus et
3 magnitudine classem hostium aequaret. itaque et Hannibalem in Syriam miserat ad Phoenicum accersendas naues, et Polyxenidam quo minus prospere gesta res erat, eo enixius

7.15: *cf. Gell.* 13.17.1, *McGregor, CPh 1982, 42–8*
8.3: *App. Syr.* 22.108

12 quicquam uelle χ : *om. B* **13** ubi χ : *om. B* **15** et accepit *Mg* : accepit *B*χ egregium *B*χ *Gel.* (“*uetusti codices*”) : regium *Mg ed. Rom.* **8.1** Corycum *Sabell.* : Corycem *B*φ : Coricem ψα(*Holk. Esc. Voss.* : Coritem *Lips.* : Coracem *Par.*) **2** afuisset ψ : abfuisset *Lips. Par.* : affuisset *B*φ fore χ : esse *B* et *Holk. 353* : ut *B*χ **3** Phaenicum *B* gesta res χ : res gesta *B*

4 et eas quae erant reficere et alias parare naues iussit. ipse in Phrygia hibernauit, undique auxilia accersens. etiam in Gallograeciam miserat; bellicosiores ea tempestate erant, Gallicos adhuc, nondum exoleta stirpe gentis, seruantes
5 animos. filium Seleucum in Aeolide reliquerat cum exercitu ad maritimas continendas urbes, quas illinc a Pergamo Eumenes hinc a Phocaea Erythrisque Romani sollicitabant.
6 classis Romana, sicut ante dictum est, ad Canas hibernabat; eo media ferme hieme rex Eumenes cum + uiginti +
7 milibus peditum equitibus quingentis uenit. is cum magnam praedam agi posse dixisset ex agro hostium qui circa Thyatiram esset, hortando perpulit Liuium ut quinque milia militum secum mitteret. missi ingentem praedam intra paucos
9 dies auerterunt. inter haec Phocaeae seditio orta, quibus-
2 dam ad Antiochum multitudinis animos auocantibus. grauia hiberna nauium erant, graue tributum, quod togae quin-
3 gentae imperatae erant cum quingentis tunicis, grauis etiam inopia frumenti, propter quam naues quoque et praesidium Romanum excessit. tum uero liberata metu factio erat quae
4 plebem in contionibus ad Antiochum trahebat; senatus et optimates in Romana societate perstandum censebant; de-
5 fectionis auctores plus apud multitudinem ualuerunt. Rhodii, quo magis cessatum priore aestate erat, eo maturius aequinoctio uerno eundem Pausistratum classis praefectum

9.1–4: *Pol.* 21.6.1–6

5 Aeolide reliquerat *Mg* : Hetolide reliquerat *B* : Etholide reli(n)querat α(*aVoss.*) : Etolia dereliquerat φ : *sic, sed* Etoli ψ contimendas χ : obtinendas *B* Erythrisque *ed. Rom.* : Erytrisque *B* : Erithrisque χ **6** Canas *Mog.* : Cannas *B*χ + uiginti + *B*χ*Mg* : duobus *ed. Rom.*, *fort. recte* **7** Thyatiram *Mg* : Hyratiram *B*φ*VL* : Iratitam *N* : Thyatira *Fr.2* Liuium χ : Liuius *B* **9.1** Phoceae *B* **3** metu χ : metum *B* ad χ : *om. B* **5** Pausistratum *A*[z] : Pasistratum *B*χ

6 cum sex et triginta nauibus miserunt. iam Liuius a Canis cum triginta nauibus ⟨suis⟩ et septem quadriremibus, quas secum Eumenes rex adduxerat, Hellespontum petebat, ut ad transitum exercitus, quem terra uenturum opinabatur,
7 praepararet quae opus essent. in portum quem uocant Achaeorum classem primum aduertit; inde Ilium escendit, sacrificioque Mineruae facto legationes finitimas ab Elaeunte et Dardano et Rhoetio, tradentes in fidem ciuitates
8 suas, benigne audiuit. inde ad Hellesponti fauces nauigat, et decem nauibus in statione contra Abydum relictis, cetera
9 classe in Europam ad Sestum oppugnandam traiecit. iam subeuntibus armatis muros fanatici Galli primum cum sollemni habitu ante portam occurrunt; iussu se matris deum famulos deae uenire memorant ad precandum Romanum
10 ut parceret moenibus urbique. nemo eorum uiolatus est. mox uniuersus senatus cum magistratibus ad dedendam ur-
11 bem processit. inde Abydum traiecta classis. ubi cum temptatis per conloquia animis nihil pacati responderetur, ad oppugnationem sese expediebant.

10 Dum haec in Hellesponto geruntur, Polyxenidas regius praefectus – erat autem exsul Rhodius – cum audisset profec-

9.6–11: *App. Syr.* 23.112–3
9.9: *Pol.* 21.6.7
10–12: *Pol.* 21.7, *fr.* 142, *App. Syr.* 24.114–21

6 Canis *Mog.* : Cannis *Bχ* ⟨suis⟩ *Madvig* : *om. Bχ* **7** Aeleunte *B* Rhoetio φ : Rhetio *B* : (et)hroetio ψ : Rhoeteo *ed. Med. 1505* **8** Abydum P^xL^2 : Abyde *Bψα*(*Holk. Par. Voss.*) : ab hyde (*unum uerbum A*) φ Sestum *Bχ* : Seston *Mg**, *fort. recte* : Sexton *ed. Rom.* oppugnandam *Mg* : oppugnandum *Bχ* **9** armatis *Mg* : *om. Bχ* **11** temptatis χ : tempestatis *B* **10.1** Poli(-y- *ed. Rom.*)xenidas *Harl. 2671* : Poly(-i- *EN*)xenida *Bχ*

2 tam ab domo popularium suorum classem, et Pausistratum praefectum superbe quaedam et contemptim in se contionantem dixisse, praecipuo certamine animi aduersus eum sumpto, nihil aliud dies noctesque agitabat animo quam ut
3 uerba magnifica eius rebus confutaret. mittit ad eum hominem et illi notum, qui diceret et se Pausistrato patriaeque suae magno usui, si liceat, fore, et a Pausistrato se restitui
4 in patriam posse. cum quonam modo ea fieri possent mirabundus Pausistratus percunctaretur, fidem petenti dedit
5 agendae communiter rei aut tegendae silentio. tum internuntius: regiam classem aut totam aut maiorem eius partem Polyxenidam traditurum ei; pretium tanti meriti nul-
6 lum aliud pacisci quam reditum in patriam. magnitudo rei nec ut crederet nec ut aspernaretur dicta efficit. Panhormum Samiae terrae petit, ibique ad explorandam rem quae
7 oblata erat substitit. ultro citroque nuntii cursare, nec fides ante Pausistrato facta est quam coram nuntio eius Polyxenidas sua manu scripsit se ea quae pollicitus esset facturum
8 esse, signoque suo impressas tabellas misit. eo uero pignore uelut auctoratum sibi proditorem ratus est: neque enim eum, qui sub rege uiueret, commissurum fuisse ut aduersus semet ipsum indicia manu sua testata daret. inde ratio si-
9 mulatae proditionis composita. omnium se rerum apparatum omissurum Polyxenidas dicere; non remigem non so-

2 animi *Bχ* : unum *Gron.* : *del. J.H. Voss* **4** ea *χ* : haec *B*, *fort. recte* agendae *Bχ* : ⟨aut⟩ agendae *Wesenberg* **5** internuntius *Bχ* : internuntius aperit *Mg* eius partem *Bφ* : enim partem *ψ* : partem *Mg* **6** efficit *Bχ* : effecit *Voss.*, *fort. recte* Panhormum *AP* : Panhornum *B* : Panormum *E* : Pan Hermum *ψ* ibique *Bχ* : ibi quum *Mg* **7** facturum esse *Bψ* : facturum *φ* **8** eo *Mg* : et *Bχ* auctoratum *Bχ* : exauctoratum *Mg* eum *χ* : *om. B Holk.*

10 cios nauales ad classem frequentes habiturum; subductu-
rum per simulationem reficiendi quasdam naues, alias in
propinquos portus dimissurum; paucas ante portum Ephesi
in salo habiturum, quas, si exire res cogeret, obiecturus
11 certamini foret. quam neglegentiam Polyxenidam in classe
sua habiturum Pausistratus audiuit, eam ipse extemplo ha-
buit: partem nauium ad commeatus accersendos Halicar-
nassum, partem Samum ad urbem misit; ⟨...⟩ ut paratus
12 esset cum signum adgrediendi a proditore accepisset. Poly-
xenidas augere simulando errorem; subducit quasdam na-
ues, alias uelut subducturus esset naualia reficit; remiges ex
hibernis non Ephesum accersit, sed Magnesiam occulte
cogit.

11 Forte quidam Antiochi miles, cum Samum rei priuatae cau-
sa uenisset, pro speculatore deprehensus deducitur Panhor-
2 mum ad praefectum. is percunctanti quid Ephesi ageretur,
incertum metu an erga suos haud sincera fide, omnia ape-
3 rit: classem instructam paratamque in portu stare; remi-
gium omne Magnesiam missum; perpaucas naues subduc-
tas esse et naualia tegi; nunquam intentius rem naualem
4 administratam esse. haec ne pro ueris audirentur, animus
errore et spe uana praeoccupatus fecit. Polyxenidas satis
omnibus comparatis, nocte remige a Magnesia accersito,
deductisque raptim quae subductae erant nauibus, cum di-
em non tam apparatu absumpsisset quam quod conspici

11 partem (Samum) χ : cum partem *B* : cum ⟨...⟩ partem *Weiss.* ⟨...⟩ *sic lac. ind. Weiss. (1862)*, ⟨ipse (*uel* ipse cum reliquis) substitit⟩ *in adn. supplens* : ⟨ipse Panhormi substitit⟩ *Crév.* : ⟨ipse ad Panhormum mansit⟩ *M. Müller* **12** accersit *B*ψ*E* : arcessit *Mg* : accessit *AP* **11.3** portu φ : portum *B*ψα(*Lips. Par. Voss.*) Magnesiam missum *Crév.* : Magnesiam missum ad Sipylum (Sypi- *B*) *B*χ : Magnesiam ad Sipylum missum *Mg* et *B*χ : ⟨a⟩ut *Walker* tegi *BEPVL* : regi *AN* : re⟨fi⟩ci *Drak.* : ⟨de⟩-tegi *Weiss. (1873)* : ⟨neg⟩legi *Damsté* **4** accersito *B*χ : arcessito *Mg* apparatu *B*χ : ⟨in⟩ apparatu *ed. Med. 1505* absumpsisset *Par.* : ad(s)sumpsisset *B*χ

5 proficiscentem classem nolebat, post solis occasum profectus septuaginta nauibus tectis uento aduerso ante lucem Pygela portum tenuit. ibi cum interdiu ob eandem causam 6 quiesset, nocte in proxima Samiae terrae traiecit. hinc Nicandro quodam archipirata quinque nauibus tectis Palinurum iusso petere, atque inde armatos, qua proximum per agros iter esset, Panhormum ad tergum hostium ducere, ipse interim classe diuisa, ut ex utraque parte fauces portus 7 teneret, Panhormum petit. Pausistratus primo ut in re necopinata turbatus parumper, deinde uetus miles, celeriter conlecto animo, terra melius arceri quam mari hostes posse 8 ratus, armatos duobus agminibus ad promunturia, quae cornibus obiectis ab alto portum faciunt, ducit, inde facile + ex + ancipitibus hostem summoturus. id inceptum eius Nicander a terra uisus cum turbasset, repente mutato consi- 9 lio naues conscendere omnes iubet. tum uero ingens pariter militum nautarumque trepidatio orta, et uelut fuga in naues fieri, cum se mari terraque simul cernerent circumuentos. 10 Pausistratus unam uiam salutis esse ratus, si uim facere per fauces portus atque erumpere in mare apertum posset, postquam conscendisse suos uidit, sequi ceteris iussis princeps ipse concitata naue remis ad ostium portus tendit.

5 eandem χ : ean *in fine uersus B* **6** hinc *B*χ : hic *Mg* quinque *B*χ : cum quinque *Mg*, *fort. recte* Panhormum *PL* : Phanormum *BAEN* : Phanorinum *V* classe φ : classem *B*ψ*Holk. Lips.* ut *Mg* : *om. B*χ parte *Mg*φ*mg* : classe *B*χ Panhormum φ : Panhornum *B* : Phan(-m- *N*)brinum ψ **8** portum χ : profundum *B* + ex + *B*χ : ⟨t⟩el⟨is⟩ *Asc.* : ex ⟨loco superiore telis⟩ *Weiss.* : ex ⟨tuto (*uel* altiore loco) telis⟩ *id.* (*1862*) : ex ancipiti ⟨missili⟩bus *M. Müller* : ex ⟨turribus quasi⟩ *Damsté* a terra *B*χ : a tergo *Damsté* **9** mari terraque *B*φ : terra marique ψ **10** portus χ : *om. B* conscendisse χ : conscendisset *B* iussis *Vat. Lat. 1852*[2] : iussit *B*χ

11 superantem iam fauces nauem eius Polyxenidas tribus quinqueremibus circumsistit. nauis rostris icta supprimitur; telis obruuntur propugnatores, inter quos et Pausistratus impi-
12 gre pugnans interficitur. nauium reliquarum ante portum aliae ⟨aliae⟩ in portu deprensae, quaedam a Nicandro, dum
13 moliuntur a terra, captae; quinque tantum Rhodiae naues cum duabus Cois effugerunt, terrore flammae micantis uia sibi inter confertas naues facta; contis enim binis a prora prominentibus trullis ferreis multum conceptum ignem
14 prae se portabant. Erythraeae triremes cum haud procul a Samo Rhodiis nauibus, quibus ut essent praesidio ueniebant, obuiae fugientibus fuissent, in Hellespontum ad Ro-
15 manos cursum auerterunt. sub idem tempus Seleucus proditam Phocaeam porta una per custodes aperta recepit; et Cyme aliaeque eiusdem orae urbes ad eum metu defecerunt.

12 Dum haec in Aeolide geruntur, Abydus cum per aliquot dies obsidionem tolerasset, praesidio regio tutante moenia,
2 iam omnibus fessis, Philota quoque praefecto praesidii permittente, magistratus eorum cum Liuio de condicionibus tradendae urbis agebant. rem distinebat quod utrum armati
3 an inermes emitterentur regii parum conueniebat. haec agentibus cum interuenisset nuntius Rhodiorum cladis,

11 nauis χ : naues *B* **12** aliae ⟨aliae⟩ *ed. Rom.* : aliae *B*χ duabus Cois *Gel.* ("*uetus lectio*") : duabus copiis *B*χ : Cois duabus *Mg* **13** binis φ : bini *B*ψα(boni *Lips.*) **14** Erithreae *P*[x] : Erythre(tri remes) *B* : *sic, sed* Eri- ψ : Erithrea φ : Erit(h)re α auerterunt *MgPar.5741* : aduerterunt *B* : auertunt ψ*AE* : aduertunt *PPar. Voss.* **15** Phoceam *B* Cyme aliaeque *Gron.* : *sic, sed* Cymae *Gel.* ("*non* Eleaque") : Cimae Liaeque *B* : Cima Eliaque ψ*AP* : Cuma Eliaque *E* **12.1** tutante φ : ut ante *B* : tutande ψ **2** distinebat *Holk.345* : destinabat *B* : destinebat χ regii φ : regi *B*ψ*Par.* : rei *Lips. Voss.* conueniebat *Harl. 2671* : conueniebant *B*χ

4 omissa de manibus res est; metuens enim Liuius ne successu tantae rei inflatus Polyxenidas classem quae ad Canas erat opprimeret, Abydi obsidione custodiaque Hellesponti extemplo relicta, naues quae subductae Canis erant deduxit;
5 et Eumenes Elaeam uenit. Liuius omni classe, cui adiunxerat duas triremes Mitylenaeas, Phocaeam petit. quam cum teneri ualido regio praesidio audisset, nec procul Seleuci
6 castra esse, depopulatus maritimam oram et praeda maxime hominum raptim in naues imposita, tantum moratus dum Eumenes cum classe adsequeretur, Samum petere in-
7 tendit. Rhodiis primo audita clades simul pauorem simul luctum ingentem fecit; nam praeter nauium militumque iacturam, quod floris quod roboris in iuuentute fuerat ami-
8 serant, multis nobilibus secutis inter cetera auctoritatem Pausistrati, quae inter suos merito maxima erat; deinde, quod fraude capti quod a ciue potissimum suo forent, in
9 iram luctus uertit. decem extemplo naues, et diebus post paucis decem alias praefecto omnium Eudamo miserunt, quem aliis uirtutibus bellicis haudquaquam Pausistrato parem, cautiorem, quo minus animi erat, ducem futurum cre-
10 debant. Romani et Eumenes rex in Erythraeam primum classem applicuerunt. ibi noctem unam morati, postero die
11 Corycum Teiorum promunturium tenuerunt. inde cum in

3 omissa *Bχ* : emissa *Voss.*, *fort. recte* **4** inflatus *Bχ* : elatus *Mg*, *fort. recte* Canas *Burn.200 Mog.* : Cannas *Bχ* Eleam *B* **5** Mityleneas *L*[2] : Mitylen(-n'- *N*)as *Bψ* : Mit(-tt- *A*, -ct- *E*)ileneas φ : Mittilenas *Lips. Voss.* : Mictylenas *Par.* : Milenas *Holk.* Phoceam *B* Seleuci *Burn.200* : Seleucia *Bχ* : Seleuchii *Voss.* **6** cum χ : in *B* **7** Rhodiis φ : Rhodi *Bψ* clades χ : clade *B* fuerat χ : *om. B* **8** auctoritatem *Pmg* : auctoritate *Bχ* **9** Eudamo *Fr.2* : Eudemo *Bχ* Erythream *ed. Med. 1478* : Ery(-i- χ)thr(a)ea *Bχ* **10** Teiorum *ed. Med. 1505* : Pelorum *Bχ* : *del. Weiss.* (*1862*)

proxima Samiae uellent traicere, non exspectato solis ortu, ex quo statum caeli notare gubernatores possent, in incer-
12 tam tempestatem + miserunt +. medio in cursu, aquilone in septentrionem uerso, exasperato fluctibus mari iactari
13 coeperunt. Polyxenidas Samum petituros ratus hostes, ut se Rhodiae classi coniungerent, ab Epheso profectus primo ad Myon⟨n⟩esum stetit; inde ad Macri⟨n⟩, quam uocant, insulam traiecit, ut praeteruehentis classis si quas aberrantes ex agmine naues posset, aut postremum agmen opportune ad-
2 oriretur. postquam sparsam tempestate classem uidit, occasionem primo adgredienti ratus, paulo post increbrescente
3 uento et maiores iam uoluente fluctus, quia peruenire se ad eos uidebat non posse, ad Aethaliam insulam traiecit, ut inde postero die Samum ex alto petentes naues adgredere-
4 tur. Romani, pars exigua, primis tenebris portum desertum Samiae tenuerunt, classis cetera nocte tota in alto iactata in
5 eundem portum decurrit. ibi ex agrestibus cognito hostium

11 + miserunt + *Bχ* : ierunt *Madvig* : ⟨trans⟩miserunt *Koch* : ⟨in⟩miserunt *uel* ⟨se in⟩miserunt *Seyffert* : mouerunt *M. Müller* : ⟨se com⟩miserunt *uel* ⟨com⟩miserunt *uel* ⟨rem com⟩miserunt *H.J.M.* : enisi sunt *Brakman* **13.1** Myon⟨n⟩esum *ed. Med. 1478* : Myonesum *BψHolk. Esc.* (Myonesium *Lips.* : Moynesium *Par.* : Mionensum *Voss.*) : My(i)oneso φ Macri⟨n⟩ *ed. Rom.* : Macri *BψAE* : Matri *P* praeteruehentis *P*ˣ : *sic, sed* -es α (*Lips. Par. Esc.*) : praeteruehementis *BψP* : praeterueheni(-ī- *A*)tis *AE* : praeteruehenti *Weiss.* classis *Bψ* : *om.* φ : classi *Weiss.* si *Mg* : *om. Bχ* adoriretur *Bα*(*exc. Holk.*) : ador(-rr- ψ)eretur χ **3** Aethaliam *P* : Aethaleam *BψAE*, *fort. recte* **4** nocte tota *Bχ* : noctem totam *Fr.2* decurrit *Mg* : currit *Bχ*

naues ad Aethaliam stare, consilium habitum utrum extemplo decernerent an Rhodiam exspectarent classem. dilata re – ita enim placuit – Corycum, unde uenerant, traiece-
6 runt. Polyxenidas quoque, cum frustra stetisset, Ephesum rediit. tum Romanae naues, uacuo ab hostibus mari, Sa-
7 mum traiecerunt. eodem et Rhodia classis post dies paucos uenit. quam ut exspectatam esse appareret, profecti extemplo sunt Ephesum, ut aut decernerent nauali certamine, aut si detractaret hostis pugnam, quod plurimum intererat ad
8 animos ciuitatium, timoris confessionem exprimerent. contra fauces portus instructa in frontem nauium acie stetere. postquam nemo aduersus ibat, classe diuisa pars in salo ad ostium portus in ancoris stetit, pars in terram milites expo-
9 suit. in eos ingentem praedam, late depopulato agro, agentes Andronicus Macedo, qui in praesidio Ephesi erat, iam moenibus adpropinquantes eruptionem fecit, exutosque
10 magna parte praedae ad mare ac naues redegit. postero die, insidiis medio ferme uiae positis ad eliciendum extra moenia Macedonem, Romani ad urbem agmine iere; inde, cum ea ipsa suspicio ne quis exiret deterruisset, redierunt

13.7–11: *App. Syr.* 25.122–3

5 Aethaliam *Fr. 2* : Aetoliam *Bχ* **8** portus *φNL* : portum *B* : portu *V* **9** ingentem ... iam moenibus *Crév.* : iam ingentem ... moenibus *Bχ* : iam moenibus *ex Mg citatur* : ind⟨e⟩ ingentem ... iam moenibus *Zingerle* : uim ingentem ... iam moenibus *Damsté* **10** eliciendum *BHolk. Voss.* : eliciundum *χMg* Macedonem *Holk. 353* : Macedonum *Bχ* inde *Mg* : unde *Bχ*, *fort. recte* ea ipsa suspicio *Bχ* : ex ipsa suspicione *Mg*

11 ad naues; et terra marique fugientibus certamen hostibus, Samum, unde uenerat, classis repetit. inde duas sociorum ex Italia duas Rhodias triremes cum praefecto Epicrate
12 Rhodio ad fretum Cephallaniae tuendum praetor misit. infestum id latrocinio Lacedaemonius Hybristas cum iuuentute Cephallanum faciebat, clausumque iam mare commeatibus Italicis erat.
14 Piraei L. Aemilio Regillo succedenti ad nauale imperium
2 Epicrates occurrit; qui audita clade Rhodiorum, cum ipse duas tantum quinqueremes haberet, Epicratem cum quattuor nauibus in Asiam secum reduxit; prosecutae etiam
3 apertae Atheniensium naues sunt. + Aegaeo mari traiecit +. eodem Timasicrates Rhodius cum duabus quadriremibus ab Samo nocte intempesta uenit, deductusque ad Aemilium praesidii causa se missum ait, quod eam oram maris infestam onerariis regiae naues excursionibus crebris ab
4 Hellesponto atque Abydo facerent. traicienti Aemilio a Chio Samum duae Rhodiae quadriremes, missae obuiam ab Liuio, et rex Eumenes cum duabus quinqueremibus oc-
5 currit. Samum postquam uentum est, accepta ab Liuio classe et sacrificio, ut adsolet, rite facto Aemilius consilium aduocauit. ibi C. Liuius – is enim est primus rogatus sententiam – neminem fidelius posse dare consilium dixit quam eum qui id alteri suaderet quod ipse, si in eodem loco esset,

14.4–6: *Pol. fr.* 154

11 et χ : *om. B*, *fort. recte* Rhodio *Perizonius* : Rhodiorum *B*χ Cephallaniae *Weiss.* (*1873*) : Cephalaniae *B*χ : Cephaleniae *ed. Rom* : Cephalleniae *Sig.*; *sic etiam infra* **12** Hybristas χ : Hibristas *B* **14.1** Pirei ψ : Phirei *B* : Pyrei φ Regillo χ : Regyllo *B* **2** apertae *B*χ : *numerum excidisse coni. Damsté* **3** + Aegaeo mari traiecit + *B*χ : *add.* ⟨Chium⟩ *post* traiecit *Duker*, *ante* traiecit *Crév.* eodem Timasicrates *Mg* : *sic*, *sed* Di- *B* : Demptimasicrates (*uarie diuisum*) χ intempesta *Lips. Par.* : intempestate (in t- *PV*) *B*χ crebris ab χ : ad *B* **4** missae χ : misso *B* **5** ut χ : *om. B* posse dare *B* : dare posse χ, *fort. recte*

6 facturus fuerit: se in animo habuisse tota classe Ephesum petere et onerarias ducere multa saburra grauatas, atque 7 eas in faucibus portus supprimere; et eo minoris molimenti ea claustra esse, quod in fluminis modum longum et angustum et uadosum ostium portus sit. ita ademptūrum se maris usum hostibus fuisse, inutilemque classem facturum.

15 Nulli ea placere sententia. Eumenes rex quaesiuit, quid tandem? ubi demersis nauibus frenassent claustra maris, utrum libera sua classe abscessuri inde forent ad opem ferendam sociis terroremque hostibus praebendum, an nihilo 2 minus tota classe portum obsessuri? siue enim abscedant, cui dubium esse quin hostes extracturi demersas moles sint, et minore molimento aperturi portum quam obstruatur? sin autem manendum ibi nihilo minus, quid attinere claudi 3 portum? quin contra illos, tutissimo portu, opulentissima urbe fruentes, omnia Asia praebente, quieta aestiua acturos; Romanos aperto in mari fluctibus tempestatibusque obiec- 4 tos, omnium inopes, in adsidua statione futuros, ipsos magis adligatos, impeditosque ne quid eorum quae agenda sint 5 possint agere, quam ut hostes clausos habeant. Eudamus, praefectus Rhodiae classis, magis eam sibi displicere sententiam ostendit quam ipse quid censeret faciendum dixit.

6 ducere *Bχ* : reducere *Mg* : adducere *Damsté* **15.1** abscessuri *BVoss.* : absessuri φ : apensur(unde) ψ : abstessuri *Par.* : abcessuri *Esc.* portum φ : portu *B* : portam ψ **2** siue ... sin *Bχ* : si ... sin *Det. ap. Sig.* : siue ... siu⟨e⟩ *J. H. Voss* abscedant ψ*AP* : abscendant *BEHolk. Lips.* extracturi *Mg* : detracturi *Bχ* obstruatur *ed. Camp.* : instruatur *Bχ* quid φ : quod ψ : quit *B* : ⟨sit⟩ quid *ed. Rom.*, *fort. recte* attinere *Bχ* : attineret *Mg* **3** quin *B* : quid χ **4** possint *Bχ* : possent *Mg* habeant φ : habebant *B*ψ*Par. Voss.*

6 Epicrates Rhodius omissa in praesentia Epheso mittendam nauium partem in Lyciam censuit, et Patara, caput gentis,
7 in societatem adiungenda. in duas magnas res id usui fore: et Rhodios, pacatis contra insulam suam terris, totis uiribus incumbere in unius belli quod aduersus Antiochum sit cu-
8 ram posse, et eam classem quae in Cilicia compararetur
9 intercludi, ne Polyxenidae coniungatur. haec maxime mouit sententia; placuit tamen Regillum classe tota euehi ad portum Ephesi ad inferendum hostibus terrorem.

16 C. Liuius cum duabus quinqueremibus Romanis et quattuor quadriremibus Rhodiis et duabus apertis Zmyrnaeis in Lyciam est missus, Rhodum prius iussus adire et omnia cum
2 iis communicare consilia. ciuitates quas praeteruectus est, Miletus Myndus Halicarnassus Cnidus Cous, imperata eni-
3 xe fecerunt. Rhodum ut uentum est, simul et ad quam rem missus esset iis exposuit, et consuluit eos. adprobantibus cunctis et ad eam quam habebat classem adsumptis tribus
4 quadriremibus, nauigat Patara. primo secundus uentus ad ipsam urbem ferebat eos, sperabantque subito terrore aliquid moturos; postquam circumagente se uento fluctibus dubiis uolui coeptum est mare, peruicerunt quidem remis
5 ut tenerent terram; sed neque circa urbem tuta statio erat, nec ante ostium portus in salo stare poterant, aspero mari

6 Epicrates *B* : Epygrates φ : Epugrates ψ   Patara *B* : Pataxam *A* : Parayam *P* : Patayam *E* : Parata ψ   adiungenda *Gron.* : adiungendam *B*φ : adiungendas ψ   **7** id *B Fr.2* : *om.* χ   **8** coniungatur φ : coniugatur *B* : coniungantur ψα   **9** haec *Mg* : *om. B*χ   sententia χ : sententiam *B*α(*aVoss.*)   **16.1** C. *Mog.* : L. *B*χ   Zmyrneis φ : Zmirneis *BVL* : et Mirneis *N* : Smyrnaeis *Mg*   **2** Halicarnassus Cnidus Cous *Mg* : *sic, sed* Cous Cnidus *Heus.* : *om. B*χ   imperata enixe φ : *sic, sed* -atae nixe *B*, -at e(ę- *V*)nixe ψ   **4–5** peruicerunt ... mari χ : *om. B*

6 et nocte imminente. praeteruecti moenia, portum Phoenicunta, minus duum milium spatio inde distantem, petiere, 7 nauibus a maritima ui tutum; sed altae insuper imminebant rupes, quas celeriter oppidani, adsumptis regi⟨i⟩s militibus, 8 quos in praesidio habebant, ceperunt. aduersus quos Liuius, quamquam erant iniqua ac difficilia ad exitus loca, Issaeos auxiliares et Zmyrnaeorum expeditos iuuenes mi- 9 sit. hi, dum missilibus primo et aduersus paucos + leuibus excursionibus + lacessebatur magis quam conserebatur pu- 10 gna, sustinuerunt certamen; postquam plures ex urbe adfluebant, et iam omnis multitudo effundebatur, timor incessit Liuium, ne et auxiliares circumuenirentur et naui- 11 bus etiam ab terra periculum esset. ita non milites solum sed etiam nauales socios, remigum turbam, quibus quisque

6 Phoenicunta *Mg* : Poeni cuncta *B* : Poemicum *A* : Poenicum *E* : Penicum *P* : Pe(-ę- *V*)nicunt ψ a *B*α(*a*) *Gel.* ("*legendum*") : ad ψα(*Esc. Voss.*) : ab φ ui *B Gel.* ("*legendum*") : in ψ : uix φ : ui *uel* in *Holk.* **7** altae *Fr.2* : aliae *B*χ regi⟨i⟩s *ed. Rom.* : regis *B*χ coeperunt *B* **8** Zmyrneorum φ : Zmirneorum *BVL* : Mirneorum *N* **9** hi(i) dum *B*φ : ii dum *Mg*, *fort. recte* : idum ψ et aduersus paucos + leuibus excursionibus + *Fr.2* : et aduersus paucos leuibus *B*χ : aduersus paucos leuibus et excursionibus *Mg* : et aduersus paucos leuibus armis *Weiss.* : et aduersus paucos leuis ⟨armaturae⟩ excursionibus *Zingerle* : et aduersus paucos leuibus ⟨proeliis⟩ et excursionibus *H.J.M.* magis quam conserebatur *Mg* : *om.* *B*χ **10** ex *B* : ab χ Liuium χ : *om.* *B* **11** remigum *Mg* : naualium remigum *B* : nauium remigum χ : et remigum *uel del.* remigum turbam *Crév.* : remigumque *Weiss.* (*1873*) : et aliam remigum *H.J.M.*

12 poterat telis, armatos in proelium eduxit. tum quoque anceps pugna fuit, neque milites solum aliquot, sed L. Apustius tumultuario proelio cecidit; postremo tamen fusi fugatique sunt Lycii atque in urbem compulsi, et Romani cum
13 haud incruenta uictoria ad naues redierunt. inde in Telmessicum profecti sinum, qui latere uno Cariam altero Lyciam contingit, omisso ⟨...⟩ Patara amplius temptandi, Rhodii
14 domum dimissi sunt, Liuius praeteruectus Asiam in Graeciam transmisit, ut conuentis Scipionibus, qui tum circa Thessaliam erant, in Italiam traiceret.

17 Aemilius postquam omissas in Lycia res et Liuium profectum in Italiam cognouit, cum ipse, ab Epheso tempestate
2 repulsus, inrito incepto Samum reuertisset, turpe ratus temptata frustra Patara esse, proficisci eo tota classe et
3 summa ui adgredi urbem statuit. Miletum et ceteram oram sociorum praeteruecti in Bargylietico sinu escensionem ad Iasum fecerunt. urbem regium tenebat praesidium; agrum

12 neque *Gel.* (“*uetus lectio*”) : non quod *BψEP* (*om.* armatos (§11) ... milites *A*) atque in *Mg* : ad *Bψα* : et ad φ **13** inde χ : *om. B* in Telmessicum *Asc.* : Intellessicum *B* : Intelles(-f-*P*)icum φ*NL* : intellexi cum *V* omisso ⟨...⟩ *sic lac. ind. Weiss.* (*1862*) : omisso φ : omissa ψ : *om. B* : omisso ⟨conatu⟩ *Asc.* : omissa ... temptandi spe *Fr. 2* : omissa spe *Drak.* : omisso ⟨consilio⟩ *Weiss.* (*ibid.*) Patara ψ*AP* : Pataram *B* : Patrara *E* : Patharam α(*Lips. Par. Esc.* : Patheram *Voss.* : Paterham *Holk.*) **14** transmisit *BE* : tramisit ψ*AP* conuentis *Bβ* : conuectis χ in Italiam χ : *om. B* **17.2** eo χ : *om. B* **3** Bargylietico sinu *Gron.* : Barcylia et Icosom *B* : *sic*, *sed* Barcillia (Icoso in *N*) ψ, Barcylliam φ excensionem *Gel.* (“*lege*”) : descensionem *Bχ* Iasum *Bekker* : Iacum *Bα* : Dyacum φ : eum ψ : Iassum *ed. Med. 1505*

4 circa Romani hostiliter depopulati sunt. missis deinde qui per conloquia principum et magistratuum temptarent animos, postquam nihil in potestate sua responderunt esse, ad
5 urbem oppugnandam ducit. erant Iasensium exsules cum Romanis; ii frequentes Rhodios orare institerunt ne urbem et uicinam sibi et cognatam innoxiam perire sinerent; sibi exsilii nullam aliam causam esse quam fidem erga Roma-
6 nos; eadem ui regiorum qua ipsi pulsi sint teneri eos qui in urbe maneant; omnium Iasensium unam mentem esse, ut
7 seruitutem regiam effugerent. Rhodii moti precibus, Eumene etiam rege adsumpto, simul suas necessitudines commemorando simul obsessae regio praesidio urbis casum mi-
8 serando, peruicerunt ut oppugnatione abstineretur. profecti inde, pacatis ceteris, cum oram Asiae legerent, Loryma – portus aduersus Rhodum est – peruenerunt. ibi in principiis
9 sermo primo inter tribunos militum secretus oritur, deinde ad aures ipsius Aemili peruenit, abduci classem ab Epheso, ab suo bello, ut ab tergo liber relictus hostis in tot propinquas sociorum urbes omnia impune conari posset.

4 responderunt *BφVL* : respondere *N* : respondebant *Mg* **5** Iasensium *B* : Iacensium φ : hi asensu ψ : Iassensium *Mg**; *sic etiam infra, nisi* Iacensium *VL*, iacentium *N* ii *Fr. 2* : ibi *Mg* : *om. Bχ* instbuilderunt *Bχ* : instituerunt *Mg* perire sinerent *Mg* : perisse liceret *Bχ* **6** regiorum *ed. Med. 1505* : religionum *Bχ* sint *Fr. 2* : sunt *Bχ* effugerent *Bχ* : effugere uellent *Mg* : effugere uelint *Madvig* : effugerint *Harant* **7** suas *Mg* : duas *Bχ* oppugnatione *BψAP* : (peruicerunt) pugnatione *E* : oppugnatumne *Mg* abstineretur *Mg* : absisteretur *Bχ*, *fort. recte* **8** pacatis ceteris *Mg* : coeterum *B* : pacati ceterum χ in *BAP* : *om.* ψ*E* **9** deinde χ : inde *B* ab suo bello *Bχ* : *post add.* ad regiam classem *Mg*, ab classe regia *Modius*, ab regia classe *Weiss*.

10 mouere ea Aemilium; uocatosque Rhodios cum percontatus esset + utrumnam + Pataris uniuersa classis in portu stare posset, cum respondissent non posse, causam nactus omittendae rei Samum naues reduxit.

18 Per idem tempus Seleucus Antiochi filius, cum per omne hibernorum tempus exercitum in Aeolide continuisset partim sociis ferendo opem, partim quos in societatem perlice- 2 re non poterat depopulandis, transire in fines regni Eumenis, dum is procul ab domo cum Romanis et Rhodiis Lyciae 3 maritima oppugnaret, statuit. ad Elaeam primo infestis signis accessit; deinde omissa oppugnatione urbis agros hostiliter depopulatus, ad caput arcemque regni Pergamum 4 ducit oppugnandam. Attalus primo stationibus ante urbem positis et excursionibus equitum leuisque armaturae magis 5 lacessebat quam sustinebat hostem; postremo, cum per leuia certamina expertus nulla parte uirium se parem esse intra 6 moenia se recepisset, obsideri urbs coepta est. eodem ferme tempore et Antiochus, ab Apamea profectus, Sardibus primum deinde haud procul Seleuci castris ad caput Caici amnis statiua habuit cum magno exercitu mixto uariis ex 7 gentibus. plurimum terroris in Gallorum mercede conduc-

18–21.5: *Pol.* 21.10, *fr.* 228, *App. Syr.* 26

10 ea *Mg* : *om. B*χ + utrumnam + *B*χ : possetne (posset *post* stare, *ut uid., omisso*) *Mg* : utrumne *Hand* (*4.21*) : num *uel* utrum ⟨. . .⟩ an Pataris *Weiss.* (*1862*) : an *M. Müller* non posse χ : *om. B* naues reduxit *B* : reduxit naues χ, *fort. recte* **18.1** sociis χ : socios *B* **2** in (fines) χ : *om. B* is χ : *om. BHolk.* oppugnaret *B*ψ*AP* (oppu- *in fine uersus E*) : oppugnare *Mg*α(*Lips. Par. Voss.*) : obpugnat *Drak.* **3** Eleam *B*ψ : Heleam φ oppugnandam *B*χ : oppu(n)gnandum *Mg*α(*aVoss.*), *fort. recte* **4** excursionibus *Mg* : excursione *B*ψ : excursatione φ leuisque χ : et leuis *B* **6** ferme tempore *ed. Rom.* : tempore ferme *B*χ, *fort. recte* **7** in *Gel.* (“*sincera lectio*”) : *om. B*χ

tis quattuor milibus erat. hos + paucis admixtos + ad peruastandum passim Pergamenum agrum + milites emisit +.
8 quae postquam Samum nuntiata sunt, primo Eumenes auocatus domestico bello cum classe Elaeam petit; inde, cum praesto fuissent equites peditumque expediti, praesidio eorum tutus, priusquam hostes sentirent aut mouerentur,
9 Pergamum contendit. ibi rursus leuia per excursiones proelia fieri coepta, Eumene summae rei discrimen haud dubie detractante. paucos post dies Romana Rhodiaque classis,
10 ut regi opem ferrent, Elaeam ab Samo uenerunt. quos ubi exposuisse copias Elaeae et tot classes in unum conuenisse portum Antiocho allatum est, et sub idem tempus audiuit consulem cum exercitu iam in Macedonia esse, pararique
11 quae ad transitum Hellesponti opus essent, tempus uenisse ratus, priusquam terra marique simul urgeretur, agendi de
12 pace, tumulum quendam aduersus Elaeam castris cepit; ibi peditum omnibus copiis relictis, cum equitatu – erant autem sex milia equitum – in campos sub ipsa Elaeae moenia descendit, misso caduceatore ad Aemilium uelle se de pace agere.

erat χ : *om. B* + paucis admixtos + *B*χ : paucis admixtis *ed. Rom.* : Dahis admixtis *Weiss.* (*1862*) : paucis ⟨suis⟩ admixtis *Wesenberg* : paucis ⟨Syris⟩ admixtis *Zingerle* : *sic*, *sed* ⟨equitibus⟩ *Damsté*, ⟨regiis⟩ *Brakman* + milites emisit + *B*χ : milites misit *Harl. 2671* : misit *Gel.* ("milites *redundat*") **8** nuntiata sunt *B* : sunt nuntiata χ, *fort. recte* praesto ... expediti *Mg* : profectus fuisset equites peditumque expeditis *B* : *sic*, *sed* equitum φ, fuisse equite ψ mouerentur *B*χ : mouerent *Roellius* **9** ibi χ : ubi *B*, *fort. recte* rursus χ : *om. B* summae χ : summa *B* detractante *Holk. 351.3* : retractante *B*ψ*P* : retractandae *A* : retracte *E* Eleam *B*; *sic etiam* §§ 10–12 ab Samo uenerunt *Mg* : mouerunt *B*χ **10** et sub χ : sub *B* Macedonia *Lips. Esc.* : Macedoniam *B*χ **11** pace *Mg* : pace esse *B*χ coepit *B* **12** copiis χ : *om. B* cum equitatu erant *B Gel.*("*legendum*") : coequitauerant φ : cum equitauerant *N* : cum equitaueram *V* sex *B*ψα(*Holk. Lips. Esc.*) : rex φ : septem *Mg*

19 Aemilius, Eumene a Pergamo accito, adhibitisque Rhodiis, consilium habuit. Rhodii haud aspernari pacem; Eumenes nec honestum dicere esse eo tempore de pace agi, nec ex-
2 itum rei imponi posse: 'qui enim' inquit 'aut honeste, inclusi moenibus et obsessi, uelut leges pacis accipiemus? aut cui rata ista pax erit, quam sine consule, non ex auctoritate
3 senatus, non iussu populi Romani pepigerimus? quaero enim, pace per te facta rediturusne extemplo in Italiam sis, classem exercitumque deducturus, an exspectaturus quid de ea re consuli placeat, quid senatus censeat aut populus
4 iubeat. restat ergo ut maneas in Asia, et rursus in hiberna copiae reductae, omisso bello, exhauriant commeatibus
5 praebendis socios, deinde, si ita uisum iis sit penes quos potestas fuerit, instauremus nouum de integro bellum, quod possumus, si ex hoc impetu rerum nihil prolatando
6 remittitur, ante hiemem dis uolentibus perfecisse.' haec sententia uicit, responsumque Antiocho est ante consulis
7 aduentum de pace agi non posse. Antiochus, pace nequiquam temptata, euastatis Elaeensium primum deinde Pergamenorum agris, relicto ibi Seleuco filio, Adramytteum hostiliter itinere facto, petit agrum opulentum quem uocant
8 Thebes campum, carmine Homeri nobilitatum; neque alio

19.1 adhibitisque Rhodiis consilium habuit Rhodii *Mg* : adhibitis et Rhodiis *Bχ* : adhibitisque et Rhodiis consilium habuit. Rhodii *M. Müller* : *sic, sed* et adhibitis *H.J.M.* **2** moenibus *χ* : *om. B, fort. recte* non iussu *Mg* : iussu *Bχ* : iniussu *Par.* pepigerimus *Mgα*(*a*) : peregerimus *Bχ* **3** quid (de) *χ* : qui *B* **4** commeatibus *χ* : commeantibus *B* **5** deinde *χ* : *om. B* prolatando *Bχ* : prolatandum *Mg* **7** euastatis *Modius* : euastandis *BMg* : uastandis *φVL* : uastande (Seleensium) *N* : uastatis *Voss.* El(a)eensium *χMg** : Elensium *B* : Elaensium *Heraeus* (*ap. H.J.M.*) Adramytteum *Mog.* : ad Dramytheum *BN* : *sic, sed* -mi- *φVL* (*unum uerbum AE*) nobilitatum *Bχ* : nobilitate (*fort. pro* -ae; *sic Gron.*) *Holk.*

ullo loco Asiae maior regiis militibus parta est praeda. eodem Adramytteum, ut urbi praesidio essent, nauibus circumuecti Aemilius et Eumenes uenerunt.

20 Per eosdem forte dies Elaeam ex Achaia mille pedites cum centum equitibus, Diophane omnibus iis copiis praeposito, accesserunt; quos egressos nauibus obuiam missi ab Attalo 2 nocte Pergamum deduxerunt. ueterani omnes et periti belli erant, et ipse dux Philopoemenis, summi tum omnium Graecorum imperatoris, discipulus. qui biduum simul ad quietem hominum equorumque et ad uisendas hostium stationes, quibus locis temporibusque accederent reciperentque 3 sese, sumpserunt. ad radices fere collis in quo posita urbs est regii succedebant; ita libera ab tergo populatio erat. nullo ab urbe, ne in stationes quidem qui procul iaculare- 4 tur, excurrente, postquam semel, compulsi metu, se moenibus incluserunt, contemptus eorum et inde neglegentia apud regios oritur. non stratos non infrenatos magna pars 5 habebant equos; paucis ad arma et ordines relictis, dilapsi ceteri sparserant se toto passim campo, pars in iuuenales lusus lasciuiamque uersi, pars uescentes sub umbra, qui-

8 regiis χ : regis *B* Adramytteum *Mog.* : Adramytheum *BψAE* : ad Ramitheum *P* : *del. Sig.* **20.1** Diophane *Det. ap. Vrsinum* : Diapherie *B* : Diaphene (-ę *V*) χ; *infra* Di(y)aphenes *B*χ accesserunt *B*α : accenserunt χ **2** Philopoemenis *ed. Taru. 1482* : Philopoemenes *B* : *sic, sed* Phy- χ : Phylopoemenis *A*[2] discipulus qui χ : discipulusque ui *B* aequorumque *B* temporibusque *Mg* : stationibusque *B*χ sumpserunt *B*χ : sumpserant *Mg* **3** fere *BψAE* : ferre *P* : cessere *Mg* qui *Vat. Lat. 1852*[2] : *om. B*χ **4** postquam *Mg* : quicquam *Bψ* : ne quicquam φ **5** ceteri sparserant χ : coeteris pars erant *B* pars χ : *om. B* uersi *Mg* : *om. B*χ

6 dam somno etiam strati. haec Diophanes ex alta urbe Pergamo contemplatus arma suos capere et ad portam praesto esse iubet; ipse Attalum adit et in animo sibi esse dixit
7 hostium stationem temptare. aegre id permittente Attalo, quippe qui centum equitibus aduersus sescentos, mille peditibus cum quattuor milibus pugnaturum cerneret, porta egressus haud procul statione hostium, occasionem oppe-
8 riens, considet. et qui Pergami erant amentiam magis quam audaciam credere esse, et hostes paulisper in eos uersi, ut nihil moueri uiderunt, nec ipsi quicquam ex solita neglegentia, insuper etiam eludentes paucitatem, mutarunt.
9 Diophanes quietos aliquamdiu suos, uelut ad spectaculum
10 modo eductos, continuit; postquam dilapsos ab ordinibus hostes uidit, peditibus quantum adcelerare possent sequi iussis, ipse princeps inter equites cum turma sua, quam potuit effusissimis habenis, clamore ab omni simul pedite atque equite sublato, stationem hostium improuiso inuadit.
11 non homines solum sed equi etiam territi, cum uincula abrupissent, trepidationem et tumultum inter suos fecerunt.
12 pauci stabant impauidi equi; eos ipsos non sternere non infrenare aut escendere facile poterant, multo maiorem quam pro numero equitum terrorem Achaeis inferentibus.
13 pedites uero ordinati et praeparati sparsos per neglegentiam et semisomnos prope adorti sunt. caedes passim fuga-
14 que per campos facta est. Diophanes secutus effusos, quoad tutum fuit, magno decore genti Achaeorum parto – spectauerant enim e moenibus Pergami non uiri modo sed
21 feminae etiam –, in praesidium urbis redit. postero die re-

6 portam *Bχ* : iussa *Mg*   adit *Bχ* : adiit *Mg*, *fort. recte*
7 ses(x)centos *Bχ* : ducentos *Mg* : trecentos *Fr. 2*   considet *Bχ* : consedit *ed. Med. 1478*   **8** paulisper *χ* : *om. B*   ipsi *Mg* : *om. Bχ*   **9** quietos *Mg* : quietus *Bχ*   **10** quam potuit *M. Müller* : quam posset *Bχ* : quantum potuit *Mg* : quam potest *Weiss.* (*1862*)   **13** pedites uero *α* : uero pedites *Bψ* : pedites autem *φ*
14 redit *Bχ* : rediit *Mg*, *fort. recte*

giae magis compositae et ordinatae stationes quingentis passibus longius ab urbe posuerunt castra, et Achaei eodem ferme tempore atque in eundem locum processerunt.
2 per multas horas intenti utrimque uelut iam futurum impetum exspectauere; postquam haud procul occasu solis redeundi in castra tempus erat, regii signis conlatis abire agmine ad iter magis quam ad pugnam composito coepere.
3 quieuit Diophanes, dum in conspectu erant; deinde eodem quo pridie impetu in postremum agmen incurrit, tantumque rursus pauoris ac tumultus incussit ut cum terga caederentur, nemo pugnandi causa restiterit; trepidantesque et
4 uix ordinem agminis seruantes in castra compulsi sunt. haec Achaeorum audacia Seleucum ex agro Pergameno mouere castra coegit.

Antiochus, postquam Romanos ad tuendum Adramytteum uenisse audiuit, ea quidem urbe abstinuit; depopulatus agros, Peraeam inde, coloniam Mitylenaeorum, expugna-
5 uit. Cotton et Corylenus et Aphrodisias et + Prinne + primo impetu captae sunt. inde per Thyatiram Sardis rediit,

21.2 expectauere χ : expectare *B* : expectauerant *Mg*, *fort. recte* occasu χ : occasus *B* redeundi φ : redeunt *B*ψ regii χ : regiis *B*α con(l)latis *B*χ : conuersis *Weiss.* (*1862*) : sublatis *Wölfflin* (*21*) **3** dum *Mg* : cum *B*χ eodem χ : eo *B* pugnandi *B*χ : oppugnandi *Mg* **4** Romanos *B*χ : Romanos ⟨et Eumenem⟩ *ed. Med. 1478* Adramytteum *Mog.* : Adramy(-i-*E*)theum *B*χ uenisse χ : *om. B* Peraeam *Fr.2* : Pheream *B*χ Mitylenaeorum *Mog.* : Mitylineorum *B* : Mitileneorum φ : Mitleneorum ψ **5** Aphrodisias *ed. Rom.* : Afrod(-nd- *E*)isias *B*χ et + Prinne + *B*(-ę)*PVL* : et Prime *AE* : Princie et *N* : Crene *Gel.* ("*uetus lectio*") : et Crene *Gron.* : et Carine *uel* et Germe *Weiss.* (*1862*) : et ⟨Per⟩perene *Meischke* (*ap. H.J.M.*) Thi(-y- *Weiss.*)atiram *Holk. 345* : Tyatiras (ardiis) *B* : Tyatyra *NL* : Tyatira *V* : Tiatira φ : Thyatiras *Mg* : Thyatira *Mog.* Sardis *Par. 5741* : *de B u. s.* : Sardiis φ*V* : Sardus *NL* : Sardeis *Mg*

6 Seleucus, in ora maritima permanens, aliis terrori erat aliis praesidio. classis Romana cum Eumene Rhodiisque Mitylenen primo, inde retro, unde profecta erat, Elaeam redit.
7 inde Phocaeam petentes, ad insulam quam Bacchium uocant – imminet urbi Phocaeensium – adpulerunt, et quibus ante abstinuerant templis signisque – egregie autem exornata insula erat – cum hostiliter diripuissent, ad ipsam ur-
8 bem transmiserunt. eam diuisis inter se partibus cum oppugnarent, et uideretur sine operibus armis scalisque capi posse, missum ab Antiocho praesidium trium milium arma-
9 torum cum intrasset urbem, extemplo oppugnatione omissa classis ad insulam se recepit, nihil aliud quam depopulato circa urbem hostium agro.

22 Inde placuit Eumenen domum dimitti et praeparare consuli atque exercitui quae ad transitum Hellesponti opus essent, Romanam Rhodiamque classem redire Samum atque ibi in statione esse ne Polyxenidas ab Epheso moueret. rex Elae-
2 am, Romani ac Rhodii Samum redierunt. ibi M. Aemilius frater praetoris decessit.
Rhodii, celebratis exsequiis, aduersus classem, quam fama erat ex Syria uenire, tredecim suis nauibus et una Coa quinqueremi altera Cnidia Rhodum, ut ibi in statione essent,

6 Eleam *B* **7** petentes *Bχ* : petens *MgLips.Par.* Phoce(-ae- *J. Gron.*)ensium *Fr.2* : Phocensium *BχMg** : Phocaensium *Heraeus* (*ap. H.J.M.*); *cf.* 19.7 *adn.* transmiserunt *BE* : tramiserunt *APVL* : transierunt *N* **8** uideretur ... posse *B* : uiderent ... posse ψ : uiderent ... non posse φ sine operibus *Bχ* : *del. Damsté* **22.1** et χ : *om. B* praeparare *Burn. 200* : praeparari *Bχ* R(h)odii *Bα*(*exc. Holk.*) : Rhodiis χ **2** M. χ : Marcius *B* altera Cnidia Rhodum *B* : *sic, sed* Gnidia *Gel.* ("*antiqua lectio*") : ad terram In(Ni- *P*)diarhorum φ : alter ac Nidiarhorum ψ

3 profecti sunt. biduo ante quam Eudamus cum classe ab Samo ueniret, tredecim ab Rhodo naues cum Pamphilida praefecto aduersus eandem Syriacam classem missae, adsumptis quattuor nauibus quae Cariae praesidio erant, oppugnantibus regiis Daedala et quaedam alia Peraeae castel-
4 la obsidione exemerunt. Eudamum confestim exire placuit. additae huic quoque sunt ad eam classem quam habebat
5 sex apertae naues. profectus cum quantum adcelerare poterat maturasset, ad portum quem Megisten uocant pregressos consequitur. inde uno agmine Phaselidem cum uenissent, optimum uisum est ibi hostem opperiri.
23 in confinio Lyciae et Pamphyliae Phaselis est; prominet penitus in altum, conspiciturque prima terrarum Rhodum a Cilicia petentibus, et procul nauium praebet prospectum. eo maxime, ut in obuio classi hostium essent, electus locus
2 est; ceterum, quod non prouiderunt, et loco graui et tempore anni – medium enim aestatis erat –, ad hoc insolito odore ingruere morbi uolgo, maxime in remiges, coepe-
3 runt. cuius pestilentiae metu profecti cum praeterueherentur Pamphylium sinum, ad Eurymedontem amnem adpulsa
4 classe audiunt ab Aspendiis ad Sidam iam hostes esse. tardius nauigauerant regii aduerso tempore etesiarum, quod uelut statum fauoniis uentis est. Rhodiorum duae et trigin-

3 Pamphilida *B* : Pamphida φ*NL* : Pamphido *V* Dedala *B* Peraeae *J. Gron.* : Perea (per ea ψ*Lips. Voss.*) *B*χ **4** sex φ : tres *B* : *sic, sed post* apertae *Mg* : res ψ **5** Megisten φ : Megysten *B* : Egisten ψ uenissent *Holk.353 Mog.* : uenisset *B*χ ibi χ : sibi *B* **23.1** ut in obuio *B Gel.* ("*non* ut obuii") : uti obuii χ **2** prouiderunt *B*φ*VL* : prouidere *N* : prouiderant *Madvig* odore *B*χ : ⟨l⟩abore *Shackleton Bailey* **3** ab *Mg** : ad *B*χ ad Sidam iam *Gel.* ("*in MSS. legitur*") : ad Sidam *Mg* : iam *B*χ **4** est *B* : et χ : esset *MgEsc.* : essent α(*a Voss.*)

5 ta quadriremes et quattuor triremes fuere; regia classis septem et triginta maioris formae nauium erat; in quibus tres hepteres quattuor hexeres habebat. praeter has decem triremes erant. et hi adesse hostes ex specula quadam co-
6 gnouerunt. utraque classis postero die luce prima, tamquam eo die pugnatura, e portu mouit; et postquam superauere Rhodii promunturium quod ab Sida prominet in altum, extemplo et conspecti ab hostibus sunt et ipsi eos
7 uiderunt. ab regi⟨i⟩s sinistro cornu, quod ab alto obiectum erat, Hannibal, dextro Apollonius, purpuratorum unus,
8 praeerat; et iam in frontem derectas habebant naues. Rhodii longo agmine ueniebant; prima praetoria nauis Eudami erat; cogebat agmen Chariclitus; Pamphilidas mediae classi
9 praeerat. Eudamus postquam hostium aciem instructam et paratam ad concurrendum uidit, et ipse in altum euehitur, et deinceps quae sequebantur seruantes ordinem in fron-
10 tem derigere iubet. ea res primo tumultum praebuit; nam nec sic in altum euectus erat ut ordo omnium nauium ad terram explicari posset, et festinans ipse praepropere cum quinque solis nauibus Hannibali occurrit; ceteri, quia in

5 formae *Par. 5741* : ferme *B*χ   erat *Par. 5741* : erant *B*χ : *de H.J.M. u. infra*   hexeres *ed. Rom.* : exheres *B*χ   habebat *B*χ : habebant *Holk. Lips.* : *del. Gron* : (hexeres) erant; habebat *H.J.M*   cognouerunt *B* : cognouere χ, *fort. recte*   **6** pugnatura, e *Fr. 2* : pugnaturae *B*χ : pugnatura *Voss.*   et (postquam) χ : *om. B*, *fort. recte*   **7** regi⟨i⟩s *Gron.* : regis *BMg* : regio φ : regi ψ : ap⟨ud⟩ regios *uel del.* ab regio *Dobree*   unus φ*NL* : munus *B* : uirum *V*   derectas ψ : decretas *B* : directas φ **8** Rhodii *BEmgPmg* : Rhongi(i) χ : regii α   agmen χ : *om. B* **9** seruantes *Holk.* : serenti(e)s *B*ψ(*exc. Holk.*) : ferentis φ **10** primo χ : primum *B*   nec sic *Gel.* ("*pro* Eudemus") : nec *B* : Eudamus *AMg* : Eumenes *EP* : (nam)nens ψ: nec in ... erat ⟨...⟩ ut *Weiss.* (*1862*)   altum *Mg* : alto *B*χ   praepropere φ : praepore *B*ψ

11 frontem derigere iussi erant, non sequebantur. extremo agmini loci nihil ad terram relicti erat; trepidantibusque iis inter se iam in dextro cornu aduersus Hannibalem pugna-
24 batur. sed momento temporis et nauium uirtus et usus ma-
2 ritimae rei terrorem omnem Rhodiis dempsit. nam et in altum celeriter euectae naues locum post se quaeque uenienti ad terram dedere, et si qua concurrerat rostro cum hostium naue, aut proram lacerabat, aut remos detergebat, aut libero inter ordines discursu praeteruecta in puppim
3 impetum dabat. maxime exterruit hepteris regia a multo minore Rhodia naue uno ictu demersa; itaque haud
4 dubie dextrum cornu hostium in fugam inclinabat. Eudamum in alto multitudine nauium maxime Hannibal, ceteris omnibus longe praestantem, urgebat; et circumuenisset, ni signo sublato ex praetoria naue, quo dispersam classem in unum conligi mos erat, omnes quae in dextro cornu uicerant
5 naues ad opem ferendam suis concurrissent. tum et Hannibal quaeque circa eum naues erant capessunt fugam; nec insequi Rhodii ex magna parte aegris et ob id celerius fessis

24.4–5: *Nep. Hann.* 8.4

11 agmini *Heinsius* : agmine *B*χ relicti *B*χ : relictu⟨m⟩ *Weiss.* (*1862*) : reliqui *M. Müller* iis *C* : hi(i)s *B*χ, *fort. recte* **24.1** maritimae rei *B* : rei maritimae χ **2** qua concurrerat *B*χ : quae concurrerant *Mg* rostro cum *BMg* : porro cum φ : post rochum *N* : post rhobum *V* : rostro *ante* proram *Heus.*, *post* lacerabat *Damsté* : *del.* rostro *Vielhaber* naue *B*χ : naui *Mg* **3** itaque *B*ψ : itaque iam φ inclinabat χ : declinabat *B* **4** praestantem *Mg* : praestanter *B*χ ni *BVLHolk.Esc.* : in φ*N* in dextro *B*χ : in altero *Perizonius* : dextrum *uel del.* in dextro cornu *Drak.* : in laeuo *Crév.*

6 remigibus potuerunt. cum in alto, ubi substiterant, cibo reficerent uires, contemplatus Eudamus hostes claudas mutilatasque naues apertis nauibus remulco trahentes, uiginti paulo amplius integras abscedentes, e turri praetoriae nauis silentio facto 'exsurgite' inquit 'et egregium spectaculum 7 capessite oculis.' consurrexere omnes, contemplatique trepidationem fugamque hostium, ac prope una uoce omnes 8 ut sequerentur exclamauerunt. ipsius Eudami multis ictibus uolnerata nauis erat; Pamphilidam et Chariclitum insequi, 9 quoad putarent tutum, iussit. aliquamdiu secuti sunt; postquam terrae adpropinquabat Hannibal, ueriti ne includerentur uento in hostium ora, ad Eudamum reuecti hepterem captam, quae primo concursu icta erat, aegre Phaseli-10 dem pertraxerunt. inde Rhodum non tam uictoria laeti quam alius alium accusantes, quod cum potuisset, non omnis submersa aut capta classis hostium foret, redierunt. 11 Hannibal, uictus uno proelio aduerso, ne tum quidem praeteruehi Lyciam audebat, cum coniungi ueteri regiae classi 12 quam primum cuperet; et ne id ei facere liberum esset, Rhodii Chariclitum cum uiginti nauibus rostratis ad Patara 13 et Megisten portum miserunt. Eudamum cum septem naui-

6 reficerent uires χ : reficerentur *B* : reficerentur uires *Mg* **7** trepidationem *Mg* : expugnationem *B*χ : ex pugna ⟨fatiga⟩tionem *Walter* (*1938*) ac *B*ψ*Mg* : *om.* φ : ⟨alacri⟩ ac *Zingerle* : ⟨una mente⟩ ac *Landgraf* (*JPhV 1895, 60*) : ⟨uno animo⟩ ac *Heraeus* (*WKlPh 1896, 103*) : ⟨alacres⟩ (*uel* ⟨alacriter⟩ (*JPhV 1894, 98*)) ac *uel* ac⟨censi hoc spectaculo sunt ac⟩ *H.J.M.* **8** Chariclitum *Fr.2* : Cariclitum χ : Clariclitum *B* **10** potuisset *Fr.2* : potuissent *B*χ **11** uictus uno *BMg* : ictus uno χ : ictus an⟨im⟩o *Koch* audebat *B*χ : amb⟨ig⟩ebat *Doering* : ⟨...⟩ audebat *uel* des⟨per⟩abat *uel* des⟨ist⟩ebat *Weiss.* **12** Patara *BV* : Parata *N* : Pataram φ Megisten *Esc. Gel.* ("*ac rursus* Megisten") : Megysten *B* : Megistem χ

bus maximis ex ea classe cui praefuerat Samum redire ad Romanos iusserunt, ut quantum consilio quantum auctoritate ualeret, compelleret Romanos ad Patara expugnanda.

25 Magnam Romanis laetitiam prius uictoriae nuntius, deinde 2 aduentus attulit Rhodiorum; et apparebat si Rhodiis ea cura dempta fuisset, uacuos eos tuta eius regionis maria praestaturos. sed profectio Antiochi ab Sardibus, ne opprimerentur maritimae urbes, abscedere custodia Ioniae at- 3 que Aeolidis + prohibuerunt +; Pamphilidam cum quattuor nauibus tectis ad eam classem quae circa Patara erat 4 miserunt. Antiochus non ciuitatium modo quae circa se erant contrahebat praesidia, sed ad Prusiam Bithyniae regem legatos miserat litterasque, quibus transitum in Asiam 5 Romanorum increpabat: uenire eos ad omnia regna tollenda, ut nullum usquam orbis terrarum nisi Romanum impe- 6 rium esset; Philippum Nabim expugnatos; se tertium peti; ut quisque proximus ab oppresso sit, per omnes uelut conti- 7 nens incendium peruasurum; ab se gradum in Bithyniam fore, quando Eumenes in uoluntariam seruitutem conces-

25.4–26.2: *Pol.* 21.11, *App. Syr.* 23.111

13 Patara expugnanda *B*ψ : Pataram expugnandam φ : Patara oppugnandam (*sic*) *Fr.2* **25.1** Romanis... nuntius *B*χ : laetitiam Romanis iam prius nuntius uictoriae *Mg* **2** fuisset *B* : esset χ : si ... fuisset *del. Walker* + prohibuerunt + *B*χ : prohibuit *Holk. 353*, *fort. recte* : *post* Sardibus *add.* ⟨et metus⟩ (*1873*) *uel* ⟨metusque⟩ (*1862*) *Weiss.*, ⟨metusque inde⟩ *M. Müller*, ⟨simul metus⟩ *Heraeus* (*ap. H.J.M.*) **3** Patara *Fr.2* : Pataram *B*χ erat φ : erant *B*ψ **4** circa se *B*χ : circa *N. Heinsius* : se *corruptelam nominis loci iud. Weiss.* legatos miserat *B* : miserat legatos χ, *fort. recte* **5** orbis terrarum *B*χ : i⟨n⟩ orbe terrarum *Madvig* : terrarum *Weiss.* (*1873*) **6** ab χ : ob *B*

8 sisset. his motum Prusiam litterae Scipionis consulis, sed magis fratris eius Africani, ab suspicione tali auerterunt; qui praeter consuetudinem perpetuam populi Romani augendi omni honore regum sociorum maiestatem, domesticis ipse exemplis Prusiam ad promerendam amicitiam suam
9 compulit: regulos se acceptos in fidem in Hispania reges reliquisse; Masinissam non in patrio modo locasse regno, sed in Syphacis, a quo ante expulsus fuisset, regnum impo-
10 suisse; et esse eum non Africae modo regum longe opulentissimum, sed toto in orbe terrarum cuiuis regum uel
11 maiestate uel uiribus parem. Philippum et Nabim, hostes et bello superatos ab T. Quinctio, tamen in regno relictos.
12 Philippo quidem anno priore etiam stipendium remissum et filium obsidem redditum; et quasdam ciuitates extra Macedoniam patientibus Romanis imperatoribus recepisse eum. in eadem dignitate et Nabim futurum fuisse, nisi eum suus
13 primum furor, deinde fraus Aetolorum absumpisisset. maxime confirmatus est animus regis postquam ad eum C. Liuius, qui praetor ante classi praefuerat, legatus ab Roma
14 uenit, et edocuit quanto et spes uictoriae certior Romanis quam Antiocho et amicitia sanctior firmiorque apud Romanos futura esset.

8 tali auerterunt φ : *sic, sed* talia u- *B*ψ compulit φ : complit *B* : compuli ψ **9** in Hispania *Gel.* (" *non* Hispaniae") : Hispaniae *B*χ reges χ *Gel.** : regem *B* sed *B*χ : sed ⟨et⟩ *Damsté* Syphacis φ : Siphacis *B*ψ **10** cuiuis *BP*(*fort. corr. ex* cuiusuis) α(cuiuix *Holk.*) : cuius uis *A* : cuius ius *E* : cuius ψ **13** eum C. Liuius *B*χ : eum uenit Iulius legatus (*sic citat Carb.*) *Mg* edocuit *Mg* : docuit *B*χ

26 Antiochus postquam a spe societatis Prusiae decidit, Ephesum ab Sardibus est profectus ad classem quae per 2 aliquot menses instructa ac parata fuerat uisendam, magis quia terrestribus copiis exercitum Romanum et duos Scipiones imperatores uidebat sustineri non posse quam quod res naualis ipsa per se aut temptata sibi unquam feliciter 3 aut tunc magnae et certae fiduciae esset. erat tamen momentum in praesentia spei, quod et magnam partem Rhodiae classis circa Patara esse et Eumenen regem cum omnibus nauibus suis consuli obuiam in Hellespontum profec- 4 tum audierat; aliquid etiam inflabat animos classis Rhodia ad Samum per occasionem fraude praeparatam absumpta. 5 his fretus, Polyxenida cum classe ad temptandam omni modo certaminis fortunam misso, ipse copias ad Notium ducit. id oppidum Colophonium, mari imminens, abest a uetere 6 Colophone duo ferme milia passuum. et ipsam urbem suae potestatis esse uolebat, adeo propinquam Epheso ut nihil terra mariue ageret quod non subiectum oculis Colopho- 7 niorum ac per eos notum extemplo Romanis esset; quos audita obsidione non dubitabat ad opem sociae urbi ferendam classem ab Samo moturos; eam occasionem Polyxe- 8 nidae ad rem gerendam fore. igitur operibus oppugnare urbem adgressus, ad mare partibus duabus pariter munitionibus deductis, utrimque uineas et aggerem muro iniunxit

26.2 quia *B*χ : quam *Mg* **3** Patara *Fr.2* : Pataras *B*φ*VL* : Paratas *N* **5** a uetere *MgLips.* : auertere *B* : uetere χ **6** Epheso χ : *om. B* **7** quos *B*χ : et hos *Madvig* urbi χ : urbis *B* eam *Holk.351.3* : ea *B*χ occasionem *B* : occasione χ Polyxenidae *Par.5741* : *sic, sed* Palix- *Holk.*, Pallix- *Lips.*, Phalir- *Par.* α(*a*) : Poly(i)xenidem *B*χ **8** ad mare *B* : et ad mare χ, *fort. recte*

9 et testudinibus arietes admouit. quibus territi malis, Colophonii oratores Samum ad L. Aemilium, fidem praetoris
10 populique Romani implorantes, miserunt. Aemilium et Sami segnis diu mora offendebat, nihil minus opinantem quam Polyxenidam, bis nequiquam ab se prouocatum, po-
11 testatem pugnae facturum esse; et turpe existimabat Eumenis classem adiuuare consulem ad traiciendas in Asiam legiones, se Colophonis obsessae auxilio, incertam finem ha-
12 bituro, adligari. Eudamus Rhodius, qui et ⟨ante⟩ tenuerat eum Sami cupientem proficisci in Hellespontum, cunctique
13 instare et: quanto satius esse uel socios obsidione eximere uel uictam iam semel classem iterum uincere et totam maris possessionem eripere, quam desertis sociis, tradita Antiocho Asia terra marique in Hellespontum, ubi satis esset Eumenis classis, ab sua parte belli discedere.

27 Profecti ab Samo ad petendos commeatus, consumptis iam omnibus, Chium parabant traicere; id erat horreum Romanis, eoque omnes ex Italia missae onerariae derigebant cur-
2 sum. circumuecti ab urbe ad auersa insulae – obiecta aquiloni ad Chium et Erythras sunt – cum pararent traicere, litteris certior fit praetor frumenti uim magnam Chium ex Italia uenisse, uinum portantes naues tempestatibus reten-

27–30: *App. Syr.* 27; *cf. Enn. Ann.* 384–9*V* = 375–80*Sk*; *cf. Prop.* 3.3.8

9 Colophoni χ : coloni *B* **10** offendebat *B*χ : detinebat *Mg* **11** finem α : fi- *in fine uersus B* : fidem χ **12** et ⟨ante⟩ *Otto* (*77*) : et *B*χ : *del. Ronconi* : ⟨an⟩te *Jal* (*RPh 1982, 343*) instare et *M. Müller* : instare et dicere *B*χ : *sic, sed* esse⟨t⟩ *pro* esse *Adam* (*REL 1983, 338*) : instare ut ducere⟨t⟩ *Madvig* : instare *H.J.M.* **13** eripere *B*χ : hosti eripere *Fr.2* **27.2** ad auersa *B*ψ*AP Gel.* (“*habent manuscripti codices*”) : aduersa α*EMg** obiecta *B*χ : quae obiecta *Mg*, *fort. recte*

3 tas esse; simul allatum est Teios regiae classi commeatus benigne praebuisse, quinque milia uasorum uini esse pollicitos. Teum ex medio cursu classem repente auertit, aut uolentibus iis usurus commeatu parato hostibus, aut ipsos
4 pro hostibus habiturus. cum derexissent ad terram proras, quindecim ferme eis naues circa Myonnesum apparuerunt, quas primo ex classe regia praetor esse ratus institit sequi;
5 apparuit deinde piraticos celoces et lembos esse. Chiorum maritimam oram depopulati, cum omnis generis praeda reuertentes postquam uidere ex alto classem, in fugam uerterunt. et celeritate superabant leuioribus et ad id fabrefac-
6 tis nauigiis, et propiores terrae erant; itaque priusquam adpropinquaret classis, Myonnesum perfugerunt, unde se e portu ratus abstracturum naues, ignarus loci sequebatur
7 praetor. Myonnesus promunturium inter Teum Samumque est. ipse collis est in modum metae in acutum cacumen a fundo satis lato fastigatus; a continenti artae semitae aditum habet, a mari exesae fluctibus rupes claudunt, ita ut quibusdam locis superpendentia saxa plus in altum quam

3 commeatus benigne *B* : benigne commeatus χ esse pollicitos *B*χ : pollicitos esse *Mg* Teum *Sig.* : Teium *B*χ usurus φ : usurum *B*ψα(*exc. Par.*) habiturus *BP*α : habiturum ψ : abiturus *AE* **4** primo χ : prime *B* institit χ : instituit *BHolk. Lips.*, *fort. recte* **5** uerterunt *B* : reuerterunt χ ad id *Mg* : ob id χ : ob it *B* propiores α(*Esc. Voss.*) : propriores *B*χ **6** Myonnesum *AP* : Myonnetum *B*ψ : Mionnesum *E* perfugerunt χ : profugerunt *B* **7** Myonnesus χ : Myonnesum *B* Samumque *B*χ : Leb⟨ed⟩umque *Glar.* fastigatus ψ : castigatus *B* : fatigatus φ : fastigiatus *Lips. Par.* a continenti arte φ*NL* : ac mitinenti arte *V* : a continentia arte *B* habet *Holk. 345* : habent *B*χ exesae ... claudunt *B Gel.* ("*restituimus*") : rupes exesae fluctibus superclaud(-di- *EP*)unt φ : *sic*, *sed om.* rupes ψ superpendentia (*fort. ut duo uerba scribendum*) *B*χ : super⟨im⟩pendentia *Kreyssig* promineant χ : *om. B*

8 quae in statione sunt naues promineant. circa ea adpropinquare non ausae naues, ne sub ictu superstantium rupibus
9 piratarum essent, diem triuere. tandem sub noctem uano incepto cum abstitissent, Teum postero die accessere, et in portu qui ab tergo urbis est – Geraesticum ipsi appellant – nauibus constitutis, praetor ad depopulandum circa urbem agrum emisit milites.

28 Teii, cum in oculis populatio esset, oratores cum infulis et uelamentis ad Romanum miserunt. quibus purgantibus ciuitatem omnis facti dictique hostilis aduersus Romanos,
2 et iuuisse eos omni commeatu classem hostium arguit, et quantum uini Polyxenidae promisissent; quae si eadem Romanae classi darent, reuocaturum se a populatione milites;
3 si minus, pro hostibus eos habiturum. hoc tam triste responsum cum rettulissent legati, uocatur in contionem a
4 magistratibus populus, ut quid agerent consultarent. eo forte die Polyxenidas cum regia classe a Colophone profectus, postquam mouisse a Samo Romanos audiuit et a⟨d⟩ Myonnesum piratas persecutos Teiorum agrum depopulari, na-
5 ues in Geraestico portu stare, ipse aduersus Myonnesum in insula – Macrin nautici uocant – ancoras portu occulto iecit.
6 inde ex propinquo explorans quid hostes agerent, primo in magna spe fuit quemadmodum Rhodiam classem ad Sa-

8 sub ictu *χ* : subiectu *B* rupibus *Bχ* : in rupibus *Mg* **9** Teum *B* : eum α(*Holk. Par. Esc.* : Theum *Voss.* : tamen *Lips.*) : *om. χ* Geresticum *B* emisit milites *B* : milites emisit *χ*, *fort. recte* **28.1** Tei *BP* : Tey(cum) *E* : Tehi ψ : *om. A* oculis *Bχ* : agris *Mg* **2** omni commeatu *Bχ* : commeatu *Holk. Fr. 2* **4** a⟨d⟩ *ed. Rom.* : a *Bχ* Teiorum *Holk. 354* : Telorum *Bψ* : Teyorum φ : T(h)ellorum α(*a*) Gerestico *L* : Gerestio *Bχ* **5** insula Macrin L^x : insulam Acri *Bψ* : insula maiori φ

mum circumsessis ad exitum faucibus portus expugnasset, sic et Romanam expugnaturum. nec est dissimilis natura 7 loci: promunturiis coeuntibus inter se ita clauditur portus ut 8 uix duae simul inde naues possint exire. nocte occupare fauces Polyxenidas in animo habebat, et denis nauibus ad promunturia stantibus, quae ab utroque cornu in latera exeuntium nauium pugnarent, ex cetera classe, sicut ad Panhormum fecerat, armatis in litora expositis, terra marique 9 simul hostes opprimere. quod non uanum ei consilium fuisset, ni cum Teii facturos se imperata promisissent, ad accipiendos commeatus aptius uisum esset Romanis in eum 10 portum qui ante urbem est classem transire. dicitur et Eudamus Rhodius uitium alterius portus ostendisse, cum forte 11 duae naues in arto ostio implicitos remos fregissent; et inter alia id quoque mouit praetorem ut traduceret classem, quod ab terra periculum erat, haud procul inde Antiocho statiua habente.

29 Traducta classe ad urbem ignaris omnibus, egressi milites nautaeque sunt ad commeatus et uinum maxime diuiden- 2 dum in naues, cum medio forte diei agrestis quidam ad praetorem adductus nuntiat alterum iam diem classem stare ad insulam Macrin, et paulo ante uisas quasdam moueri tam- 3 quam ad profectionem naues. re subita perculsus praetor tubicines canere iubet, ut si qui per agros palati essent redirent; tribunos in urbem mittit ad cogendos milites nautas- 4 que in naues. haud secus quam in repentino incendio aut capta urbe trepidatur, aliis in urbem currentibus ad suos reuocandos aliis ex urbe naues cursu repetentibus, incertisque clamoribus, quibus ipsis tubae obstreperent, turbatis

6 portus χ : *om. B*; *sic etiam* §7 **8** nocte *Fr.2* : inde nocte *B*χ : medi⟨a⟩ nocte *Damsté* Panhormum χ : Panhornum *B* opprimere φ : opprimeret *B*ψα **9** Tei *BNL* : rei *V* : ei φ **29.2** ad *Mg* : ante *B*χ **4** incertisque χ : incertis *BLips.* est χ : et *B* : est et *Voss.*

5 imperiis tandem concursum ad naues est. uix suas quisque noscere aut adire prae tumultu poterat; trepidatumque cum periculo et in mari et in terra foret, ni partibus diuisis Aemilius cum praetoria naue primus e portu in altum euectus, excipiens insequentes, suo quamque ordine in frontem
6 instruxisset, Eudamus Rhodiaque classis substitissent ad terram, ut et sine trepidatione conscenderent, et ut quae-
7 que parata esset exiret nauis. ita et explicuere ordinem primae in conspectu praetoris, et coactum agmen ab Rhodiis est, instructaque acies, uelut cernerent regios, in altum processit. inter Myonnesum et Corycum promunturium
8 erant, cum hostem conspexere. et regia classis, binis in ordinem nauibus longo agmine ueniens, et ipsa aciem aduersam explicuit laeuo tantum euecta cornu, ut amplecti et
9 circuire dextrum cornu Romanorum posset. quod ubi Eudamus, qui cogebat agmen, uidit, non posse aequare ordinem Romanos et tantum non iam circuiri ab dextro cornu, concitat naues – et erant Rhodiae longe omnium celerrimae tota classe –, aequatoque cornu praetoriae naui, in qua
30 Polyxenidas erat, suam obiecit. iam totis simul classibus ab omni parte pugna conserta erat. ab Romanis octoginta naues pugnabant, ex quibus Rhodiae duae et uiginti erant;

5 insequentis *B* : insequenti χ **6** substitissent *B*χ : substitisset *Mg* ad χ : in *B* conscenderent *B*χ : conscenderet *Mg* : conscenderet⟨ur⟩ *Drak.* **7** cernerent *B*χ : cerneret *ed. Rom.* erant *MgBurn.* : erat *B*χ **8** laeuo ... euecta χ : laeto ... euecto *B* circuire *B* : circumire χ, *fort. recte*; *sic etiam* §9 **9** celerrimae χ : celerrim̄a *B* : celerrimae ⟨celeri⟩ *uel* ⟨primae⟩ celerrima *Ronconi* **30.1** simul classibus *B*χ : classibus simul *Fr. 2* duae *B*χ : quinque *Sig.*

2 hostium classis undenonaginta nauium fuit; maximae formae naues tres ⟨h⟩exeres habebat, duas hepteres. robore nauium et uirtute militum Romani longe praestabant, Rhodiae naues agilitate et arte gubernatorum et scientia remi-
3 gum; maximo tamen terrori hostibus fuere quae ignes prae se portabant, et quod unum iis ad Panhormum circumuentis saluti fuerat, id tum maximum momentum ad uictoriam
4 fuit. nam metu ignis aduersi regiae naues, ne prorae concurrerent, cum declinassent, neque ipsae ferire rostro ho-
5 stem poterant, et obliquas se ipsae ad ictus praebebant, et si qua concurrerat, obruebatur infuso igni, magisque ad
6 incendium quam ad proelium trepidabant. plurimum tamen, quae solet, militum uirtus in bello ualuit: mediam namque aciem hostium Romani cum rupissent, circumuecti ab tergo pugnantibus aduersus Rhodios regiis sese obiecere; momentoque temporis et media acies Antiochi et laeuo

2 ⟨h⟩exeres *ed. Rom.* : exeres χ : ex ạeres *B*   longe *Madvig* : longe R(h)odios *BχMg* : longe regias *ed. Med. 1480* : longe regios *Perizonius*   **3** quae *Bχ* : qua *Mg*   unum φ : unus *Bψα*(*exc. Par.*)   hi(i)s φ : is *BψVoss.*   Panhormum χ : Panhorṃum *B*   circumuentis *Holk.* : circumuectis *B*φ : circumuecti ψ   momentum *B* : monentum χ   **4** aduersi *Bχ Gel.* ("*lege*") : aduersae *Voss.* : aduersa⟨s⟩ *Gron.*   prorae *Crév.* : prope *Bχ* : prora *Mg*   concurrerent *BχMg** : occurrerent *Harant*   rostro hostem *B* : postero hostem φ : postro hostem *N* : post rostro hoste *V* : post hostem rostro *L*   **5** qua concurrerat obruebatur *Mg* : quae concurrerant obruebantur *Bχ*, *fort. recte*   **6** regiis φ : regii *Bψ*   obiecere *Bχ* : obiecerunt *Mg*, *fort. recte*   circumuentae *Harl. 2671* : circumuectae *Bχ*

7 cornu circumuentae naues mergebantur. dextra pars integra sociorum magis clade quam suo periculo terrebantur; ceterum postquam alias circumuentas praetoriam nauem Polyxenidae relictis sociis uela dantem uidere, sublatis raptim dolonibus – et erat secundus petentibus Ephesum uentus – capessunt fugam, quadraginta duabus nauibus in
8 ea pugna amissis, quarum decem tres captae in potestatem hostium uenerunt, ceterae incensae aut demersae. Roma-
9 norum duae naues fractae sunt, uolneratae aliquot; Rhodia una capta memorabili casu: nam cum rostro percussisset Sidoniam nauem, ancora, ictu ipso excussa e naue sua, unco dente, uelut ferrea manu iniecta, adligauit alterius
10 proram; inde tumultu iniecto cum diuellere se ab hoste cupientes inhiberent Rhodii, tractum ancorale et implicitum remis latus alterum detersit; debilitatam ea ipsa quae icta cohaeserat nauis cepit. hoc maxime modo ad Myonnesum nauali proelio pugnatum est.

31 Quo territus Antiochus, quia possessione maris pulsus longinqua tueri diffidebat se posse, praesidium ab Lysimachia, ne opprimeretur ibi ab Romanis, deduci prauo, ut res ipsa

31.1–4: *Diod.* 29.5, *App. Syr.* 28

7 periculo *Mg* : proelio *B*χ terrebantur *B*χ : terrebatur *MgEsc.*, *fort. recte* et erat ... capessunt *Mg* : Ephesum capessunt *B* : Ephesum pessunt ψ : Ephesum petunt φ : uentus *post* secundus *Weiss.* amissis χ : missis *B* **8** decem tres (tris χ) *B*χ : tredecim *Mg*, *fort. recte* **9** anchora *Lips. Par.* : in anchora *B*χ excussa e *Fr.2* : excussae *B*ψ : excussa φ ferrea manu *B* : manu ferrea χ, *fort. recte* **10** tractum anchorale *Gel.* ("*nec erat cur ... in* anchoram *mutaretur*") : tractu anc(h)orali *B*χ : tracta ancorali ... implicita *Damsté* debilitatam *Gel.* ("*non* debilitate") : debilitate *B*χ **31.1** prauo χ : *om. B*

2 postea docuit, consilio iussit. non enim tueri solum Lysimachiam a primo impetu Romanorum facile erat, sed obsidionem etiam tota hieme tolerare et obsidentes quoque ad ultimam inopiam adducere extrahendo tempus, et interim
3 spem pacis per occasionem temptare. nec Lysimachiam tantum hostibus tradidit post aduersam naualem pugnam, sed etiam Colophonis obsidione abscessit et Sardis recepit
4 se; atque inde in Cappadociam ad Ariarathen qui auxilia accerserent, et quocumque alio poterat ad copias contrahendas, in unum iam consilium, ut acie dimicaret, intentus misit.
5 Regillus Aemilius post uictoriam naualem profectus Ephesum, derectis ante portum nauibus, cum confessionem ultimam concessi maris hosti expressisset, Chium, quo ante
6 nauale proelium cursum ab Samo intenderat, nauigat. ibi naues in proelio quassatas cum refecisset, L. Aemilium Scaurum cum triginta nauibus Hellespontum ad exercitum traiciendum misit, Rhodios parte praedae et spoliis naualibus decoratos domum redire iubet. Rhodii impigre prae-
7 uertere ad traiciendas copias consulis; atque eo quoque
8 functi officio, tum demum Rhodum rediere. classis Romana ab Chio Phocaeam traiecit. in sinu maris intimo posita haec urbs est, oblonga forma: duum milium et quingentorum passuum spatium murus amplectitur; coit deinde ex utraque parte in artiorem uelut cuneum; Lamptera ipsi ap-

2 tota hieme *Bχ* : per totam hiemem *Mg* occasionem *Bα*(*a Voss.*) : occasiones χ **3** nec *Mg* : non *Bχ* **4** inde in *MgL* : inde *Bχ* accerserent *Bχ* : arcessirent *Mg* **5** hosti *B* : hostis χ cursum *Mg* : cursu *Bχ* ab *Bχ* : a *Mg** **6** partae *B* **7** consulis *Weiss.* (*1862*) : consulis iere *Bχ* : consulis ire *Madvig* : ⟨eo⟩ praeuertere ad traiciendas⟨que⟩ (*sic ed. Rom.*) ... consulis iere *M. Müller* (*1866*) : consulis; iere *distinxit Engel* Phoceam *B* **8** sinu *Bα*(*Esc. Voss.*) : sinum χ passuum φ : passus *BV* : passu *N* coit deinde *B Gel.* ("*antiqua scriptura*") : coti deinde *AP* : *sic, sed* cotide inde ψ, toti *E*

9 pellant. mille et ducentos passus ibi latitudo patet; inde lingua in altum mille passuum excurrens medium fere sinum uelut nota distinguit. ubi cohaeret faucibus angustis, duos in utramque regionem uersos portus tutissimos habet:
10 qui in meridiem uergit, Naustathmon ab re appellant, quia ingentem uim nauium capit; alter prope ipsum Lamptera est.
32 hos portus tutissimos cum occupasset Romana classis, priusquam aut scalis aut operibus moenia adgrederetur, mittendos censuit praetor qui principum magistratuumque animos temptarent. postquam obstinatos uidit, duobus si-
2 mul locis oppugnare est adortus. altera pars infrequens aedificiis erat; templa deum aliquantum tenebant loci; ea
3 prius ariete admoto quatere muros turresque coepit; dein cum eo multitudo occurreret ad defendendum, altera quoque parte admotus aries; et iam utrimque sternebantur mu-
4 ri. ad quorum casum cum impetum Romani milites per ipsam stragem ruinarum facerent, alii scalis etiam ascen-
5 sum in muros temptarent, adeo obstinate resistere oppidani ut facile appareret plus in armis et uirtute quam in moeni-
6 bus auxilii esse. coactus ergo periculo militum praetor receptui cani iussit, ne obiceret incautos furentibus despera-
7 tione ac rabie. dirempto proelio, ne tum quidem ad quietem uersi, sed undique omnes ad munienda et obmolienda
8 quae ruinis strata erant concurrerunt. huic operi intentis superuenit Q. Antonius a praetore missus, qui castigata pertinacia eorum maiorem curam Romanis quam illis osten-

9 ubi *Gel.* (*"illic legitur"*) : urbs *Bχ* : ubi urbs *Harant* **10** Naustathmon *hic Asc.* (*1510*), *post* appellant *Mg* : Nausiathomon *B* : Nausiathemon *φVL* : Nausiamethon *N* quia ... capit *Bχ* : *del. Ruhnken* (*ap. H.J.M.*) **32.1** scalis aut *χ* : *om. B* magistratuumque *Bα*(*Lips. Esc. Voss.*) : magistratumque *χ* **5** resistere *Bφ* : restitere *ψα*(*Holk. Par. Voss.*)

9 deret esse ne in perniciem urbis pugnaretur; si absistere furore uellent, potestatem iis dari eadem condicione qua
10 prius C. Liui in fidem uenissent se tradendi. haec cum audissent, quinque dierum spatio ad deliberandum sumpto, temptata interim spe auxilii ab Antiocho, postquam legati missi ad regem nihil in eo praesidii esse rettulerant, tum
11 portas aperuerunt, pacti ne quid hostile paterentur. cum signa in urbem inferrentur et pronuntiasset praetor parci se deditis uelle, clamor undique est sublatus indignum facinus
• esse, Phocaeenses, nunquam fidos socios, semper infestos
12 hostes, impune eludere. ab hac uoce, uelut signo a praetore dato, ad diripiendam urbem passim discurrunt. Aemilius primo resistere et reuocare, dicendo captas non deditas diripi urbes, et in iis tamen imperatoris non militum arbi-
13 trium esse. postquam ira et auaritia imperio potentiora erant, praeconibus per urbem missis liberos omnes in forum ad se conuenire iubet, ne uiolarentur; et in omnibus
14 quae ipsius potestatis fuerunt fides constitit praetoris: urbem agrosque et suas leges iis restituit; et quia hiemps iam appetebat, Phocaeae portus ad hibernandum classi delegit.

33 Per idem fere tempus consuli, transgresso Aeniorum Maronitarumque fines, nuntiatur uictam regiam classem ad

9 dari *B* : dare ψ*AP* : *om.* *E* Liuii *BLips.* : Liuius χ **10** ad regem *ed. Rom.* : ab rege *B*χ nihil χ : *om.* *B* hostile *Mg* : hostiliter *B*χ **11** Phoceenses *Fr. 2* : Phocensi(e)s *B*χ : Phocaenses *Heraeus* (*ap. H. J. M.*); *cf.* 21.7 *adn.* **12** et (in) *B* : sed χ **13** potentiora *B*χ : opulentiora *Mg* **14** Phoceae *B* **33.1** Maronitarumque *ed. Rom.* : Maronitanumque *B*φ*VL* : Maronitanusque *N*

2 Myonnesum relictamque a praesidio Lysimachiam esse. id multo quam de nauali uictoria laetius fuit, utique postquam eo uenerunt, refertaque urbs omnium rerum commeatibus uelut in aduentum exercitus praeparatis eos excepit, ubi inopiam ultimam laboremque in obsidenda urbe proposue-
3 rant sibi. paucos dies statiua habuere, impedimenta aegrique ut consequerentur, qui passim per omnia Thraciae ca-
4 stella, fessi morbis ac longitudine uiae, relicti erant. receptis omnibus, ingressi rursus iter, per Chersonesum Hellespontum perueniunt. ubi omnibus cura regis Eumenis ad traiciendum praeparatis, uelut in pacata litora nullo prohi-
5 bente, alii⟨s⟩ alio delatis nauibus, sine tumultu traiecere. ea uero res Romanis auxit animos, concessum sibi transitum cernentibus in Asiam, quam rem magni certaminis futuram
6 crediderant. statiua deinde ad Hellespontum aliquamdiu habuerunt, quia dies forte quibus ancilia mouentur religiosi
7 ad iter inciderant. iidem dies P. Scipionem propiore etiam religione, quia Salius erat, diiunxerant ab exercitu; causaque et is ipse morae erat, dum consequeretur.

33.2: *App. Syr.* 28.139
33.6–7: *Pol.* 21.13.10–14

2 sibi *BψEmgPmg* : ibi φ : sibi proposuerant. ibi *Fr. 2* : sibi. ibi *Bekker* : ⟨an⟩imis. ibi *Weiss.* **3** ut *hic Bχ*, *ante* impedimenta *Mg* **4** pacata litora *B Fr. 2* : pacata litore ψ : pacato litore φ : pacato littora *Lips.* alii⟨s⟩ alio *ed. Med. 1505* : alii alio *B* : ali alio ψAEP^2 : alio *P* **5** transitum cernentibus *ed. Rom.* : transire cernentibus tum *Bχ* : transire cernentibus ⟨per o⟩t⟨i⟩um *Wachendorf* : transire cernentibus tuto *Weiss.* (*1873*) **7** erat χ : *om. B* diiunxerant *Gebhardus* : disiunxerant *Mg* : deiun(c)xerat *Bχ*

34 Per eos forte dies legatus ab Antiocho in castra uenerat
2 Byzantius Heraclides, de pace adferens mandata; quam impetrabilem fore magnam ei spem attulit mora et cunctatio Romanorum, quos, simul Asiam attigissent, effuso agmine
3 ad castra regia ituros crediderat. statuit tamen non prius consulem adire quam P. Scipionem, et ita mandatum a rege erat. in eo maximam spem habebat, praeterquam quod et magnitudo animi et satietas gloriae placabilem eum maxi-
4 me faciebat, notumque erat gentibus qui uictor ille in Hispania qui deinde in Africa fuisset, etiam quod filius eius
5 captus in potestate regis erat. is ubi et quando et quo casu captus sit, sicut pleraque alia, parum inter auctores constat. alii principio belli, a Chalcide Oreum petentem, circum-
6 uentum ab regiis nauibus tradunt; alii postquam transitum in Asiam est, cum turma Fregellana missum exploratum ad regia castra, effuso obuiam equitatu cum reciperet sese, in eo tumultu delapsum ex equo cum duobus equitibus op-
7 pressum, ita ad regem deductum esse. illud satis constat si pax cum populo Romano maneret hospitiumque priuatim regi cum Scipionibus esset, neque liberalius neque benignius haberi colique adulescentem quam cultus est potuis-

34–36: *Pol.* 21.13–15, *Diod.* 29.7–8, *App. Syr.* 29, *Iust.* 31.7.4–9, *Dio fr.* 62.2, *uir. ill.* 54.3, *Zon.* 9.20.4; *cf. Val. Max.* 3.5.1, *Plin. NH* 35.22

34.1 Antiocho φ : Antonio *B*ψ **2** impetrabilem *Mg* : inpraestabilem *B* : praestabilem χ **3** Scipionem et ita *B*χ : Scipio ade⟨ss⟩et. ita *Walker* mandatum φ : mandatus *B*ψ a *B*χ : ab α(*aEsc.*), *fort. recte* **5** Oreum *Fr. 1* : Oricum *B*χ **6** est *B*χ : sit *Madvig* : es⟨se⟩t *Harant* in eo ... ex equo *Kreyssig* : in eo delapsum tumultu ex equo *Mg* : delapsum equo *B* : in eo tumultu delapso equo φ : *sic, sed* delapsu ψ : in eo tumultu delapsum equo *Gron.* : delapsum in eo tumultu ex equo *Zingerle*, *fort. recte* ita *B*χ : et *H. J. M.* **7** illud satis χ : *om. B* p(opulo) R(omano) χ : praetore *B* regi cum χ : regium *B* haberi χ : haberi ṇẹque *B*

8 se. ob haec cum aduentum P. Scipionis legatus exspectasset, ubi is uenit, consulem adit petitque ut mandata audiret.
35,2 aduocato frequenti consilio legati uerba sunt audita. is, multis ante legationibus ultro citroque nequiquam de pace missis, eam ipsam fiduciam impetrandi sibi esse dixit quod priores legati nihil impetrassent: Zmyrnam enim et Lampsacum et Alexandriam Troadem et Lysimachiam in Europa
3 iactatas in illis disceptationibus esse; quarum Lysimachia iam cessisse regem, ne quid habere eum in Europa dicerent; eas quae in Asia sint ciuitates tradere paratum esse, et si quas alias Romani, quod suarum partium fuerint, uindi-
4 care ab imperio regio uelint; impensae quoque in bellum factae partem dimidiam regem praestaturum populo Ro-
5 mano. hae condiciones erant pacis; reliqua oratio fuit ut memores rerum humanarum et suae fortunae moderaren-
6 tur et alienam ne urgerent. finirent Europa imperium, id quoque immensum esse; et parari singula acquirendo faci-
7 lius potuisse quam uniuersa teneri posse; quod si Asiae quoque partem aliquam abstrahere uelint, dummodo non dubiis regionibus finiant, uinci suam temperantiam Romana cupiditate pacis et concordiae causa regem passurum. ea, quae legato magna ad pacem impetrandam uidebantur,
8 parua Romanis uisa: nam et impensam quae in bellum facta esset omnem praestare regem aequum censebant,
9 cuius culpa bellum excitatum esset, et non Ionia modo at-

35.2 ultro citroque nequiquam *B* : nequicquam ultro citroque χ Lampsacum *Burn.* : Lapsacum *B*χ **3** Lysimachia iam *Fr. 2* : Lysimachiam *BNL* (*om.* Europa ... iam *V*) : Lysimachia φ quod ... fuerint *B*χ : quas ... ediderant *Mg* : quas ... ediderint *Madvig* **6** Europa χ : Europae *B*α **8** nam *Mg* : *om.* *B*χ

10 que Aeolide deduci debere regia praesidia, sed sicut Graecia omnis liberata esset, ita quae in Asia sint omnes liberari urbes; id aliter fieri non posse quam ut cis Taurum montem possessione Asiae Antiochus cedat.

36 Legatus postquam nihil aequi in consilio impetrare se censebat, priuatim – sic enim imperatum erat – P. Scipionis 2 temptare animum est conatus. omnium primum filium ei sine pretio redditurum regem dixit; deinde ignarus et animi Scipionis et moris Romani, auri pondus ingens pollicitus, et nomine tantum regio excepto societatem omnis regni, si 3 per eum pacem impetrasset. ad ea Scipio: 'quod Romanos omnes, quod me, ad quem missus es, ignoras, minus miror, 4 cum te fortunam eius a quo uenis ignorare cernam. Lysimachia tenenda erat, ne Chersonesum intraremus, aut ad Hellespontum obsistendum, ne in Asiam traiceremus, si pacem 5 tamquam ab sollicitis de belli euentu petituri eratis; concesso uero in Asiam transitu, et non solum frenis sed etiam iugo accepto, quae disceptatio ex aequo, cum imperium 6 patiendum sit, relicta est? ego ex munificentia regia maximum donum filium habebo; aliis, deos precor, ne unquam 7 fortuna egeat mea; animus certe non egebit. pro tanto in me munere gratum me in se esse sentiet, si priuatam gratiam pro priuato beneficio desiderabit; publice nec habebo 8 quicquam ab illo nec dabo. quod in praesentia dare possim, fidele consilium est. abi, nuntia meis uerbis, bello absistat,

10 sed χ : et *B*   ita quae *BAP* : itaque ψ*E*   **36.1** legatus postquam χ : postquam legatus *B*   censebat *B*χ : cernebat *Medcalf*   **2** pollicitus *B*χ : ⟨est⟩ pollicitus *Ald.* : pollicitus ⟨est⟩ *Weiss.*   excepto α : et excepto *B*χ   **4** tanquam *Mg* : *om.* *B*χ   ab *B*χ : a α(*Lips.Par.Voss.* : assoliciti *Holk.*)*Mg**   **7** publice α : publici *B*χ   habebo φ : habeo *B*α : habe ψ   **8** possim *B*χ : possum *Holk.345*, *fort. recte*   est abi nuntia χ : *spat. viii f. litt. B*

9 pacis condicionem nullam recuset.' nihil ea mouerunt regem, tutam fore belli aleam ratum, quando perinde ac uicto iam sibi leges dicerentur. omissa igitur in praesentia mentione pacis, totam curam in belli apparatum intendit.

37 Consul, omnibus praeparatis ad proposita exsequenda, cum ex statiuis mouisset, Dardanum primum, deinde 2 Rhoeteum, utramque ciuitatem obuiam effusam uenit. inde Ilium processit, castrisque in campo qui est subiectus 3 moenibus positis, in urbem arcemque cum escendisset, sacrificauit Mineruae praesidi arcis, et Iliensibus in omni rerum uerborumque honore ab se oriundos Romanos praeferentibus, et Romanis laetis origine sua. inde profecti sextis 4 castris ad caput Caici amnis peruenerunt. eo et Eumenes rex, primo conatus ab Hellesponto reducere classem in hiberna Elaeam, aduersis deinde uentis cum aliquot diebus superare Lecton promunturium non potuisset, in terram egressus, ne deesset principiis rerum, qua proximum fuit in 5 castra Romana cum parua manu contendit. ex castris Per-

37–44: *Diod.* 29.8.2, *Front. Str.* 4.7.30, *App. Syr.* 30–37, *Iust.* 31.8.6–7, *Flor.* 1.24.15–18, *Veg. de re mil.* 3.24, *uir. ill.* 53, *Zon.* 9.20.5–8; *cf. Enn. Ann.* 390–6*V* = 381–7*Sk*

9 belli aleam *B Gel.* ("*sincera lectio*") : belli aliam ψ : bellis aliam *A* : bellis Asi(y)am *EP* : belli Asyam (bello Asiam *Par.*) α uicto iam φ : uictoriam *B*ψ **37.1** deinde Rhoeteum *Mog.* (*sic, sed* Roetheum *ed. Rom.*) : dein Droet(h)eum (*uarie diuisum*) *B*χ utramque ciutitatem ... effusam χ : *sic, sed utrum* effusa *an* effusam *incertum B* : utraque ciuitate ... effusa *ed. Rom.* **2** subiectus χ : obiectus *B* **3** in omni *B*χ : omni *Duker* profecti *Par.* : profectus *B*[1]χ : profectis *BHolk. Lips.* **4** Eumenes rex *Fr. 2* : omnes Eumenes rex *B*χ : *sic, sed* rex Eumenes α(*exc. Lips.* : (eo) omnes et *Par.* : omnem *Holk.*) : rex Eumenes *Fr. 1* hiberna Eleam χ : hiber~ (*in fine uersus*) Aeleam *B* aduersis deinde uentis *B*χ(inde ψ)*Mg* : *om.* deinde *ed. Rom.* aliquot *Ald.* : aliquot deinde *B*χ Lecton *Mg* : tecto in *BENL* : recto in *APV* cum χ : *om. B*

gamum remissus ad commeatus expediendos, tradito frumento quibus iusserat consul, in eadem statiua rediit. inde plurium dierum praeparatis cibariis consilium erat ire ad hostem, priusquam hiems opprimeret.

6 Regia castra circa Thyatiram erant. ubi cum audisset Antiochus P. Scipionem aegrum Elaeam delatum, legatos qui 7 filium ad eum reducerent misit. non animo solum patrio gratum munus, sed corpori quoque salubre gaudium fuit; 8 satiatusque tandem complexu filii 'renuntiate' inquit 'gratias regi me agere, referre aliam gratiam nunc non posse quam ut suadeam ne ante in aciem descendat quam in ca- 9 stra me redisse audierit.' quamquam sexaginta milia peditum, plus duodecim milia equitum animos interdum ad spem certaminis faciebant, motus tamen Antiochus tanti auctoritate uiri, in quo ad incertos belli euentus omnis fortunae posuerat subsidia, recepit se et transgressus Phrygium amnem circa Magnesiam, quae ad Sipylum est, posuit 10 castra; et ne, si extrahere tempus uellet, munimenta Romani temptarent, fossam sex cubita altam duodecim latam 11 cum duxisset, extra duplex uallum fossae circumdedit, interiore labro murum cum turribus crebris obiecit, unde facile arceri transitu fossae hostis posset.

5 plurium *ed. Rom.* : plurimum *B*χ **6** Thyatiram *Burn. Holk.353* : Tyatiram *B*ψ : Ciatiram φ : Thyatira *Fr. 2* Eleam φ : Aeleam *B* : Aelean *V* : Elean *N* **8** aliam gratiam *B* : gratiam aliam χ quam in *B* : quam ut in χ **9** sexaginta *B*χ : sexaginta duo *Mg* posuerat *BVoss.* : potuerat χ recepit se χ : recepit *B* : recepisse α(repepisse *Holk.*)*EmgPmg* et *B* : *om.* χ circa *Holk.345* : circaque *B*χ **10** ne si *Gel.* ("*non* dum") : ne *B*ψα(*a*) : ne dum φ : nisi *Mg*

38 Consul circa Thyatiram esse regem ratus, continuis itineri-
2 bus quinto die ad Hyrcanium campum descendit. inde cum profectum audisset, secutus uestigia citra Phrygium am-
3 nem, quattuor milia ab hoste posuit castra. eo mille ferme equites – maxima pars Gallograeci erant, et Dahae quidam aliarumque gentium sagittarii equites intermixti – tumul-
4 tuose amni traiecto in stationes impetum fecerunt. primo turbauerunt incompositos; dein, cum longius certamen fieret ⟨et⟩ Romanorum ex propinquis castris facili subsidio cresceret numerus, regii, fessi iam et plures non sustinentes recipere se conati, circa ripam amnis, priusquam flumen ingrederentur, ab instantibus tergo aliquot interfecti sunt.
5 biduum deinde silentium fuit, neutris transgredientibus amnem; tertio post die Romani simul omnes transgressi sunt, et duo milia fere et quingentos passus ab hoste posuerunt
6 castra. metantibus et muniendo occupatis tria milia delecta equitum peditumque regiorum magno terrore ac tumultu
7 aduenere; aliquanto pauciores in statione erant; hi tamen per se, nullo a munimento castrorum milite auocato, et primo aequum proelium sustinuerunt, et crescente certamine pepulerunt hostes, centum ex iis occisis centum ferme
8 captis. per quadriduum insequens instructae utrimque acies pro uallo stetere; quinto die Romani processere in medium
9 campi; Antiochus nihil promouit signa, ita ut extremi minus mille pedes a uallo abessent.

38.1 Thyatiram *Holk. 353* : Tyatiram *B*ψ : Cyatiram φ : Thyatira *Vasc.* Hyrcanium *B*χ : Hy(i)rcanum α(*a* : Irthanum *Voss.*) **2** citra χ : circa *B*α **4** ⟨et⟩ Romanorum *Duker* : Romanorum *B*χ : Romanorumque *Holk. 353* propinquis ... facili *Gel.* ("*nec est* ex propinquo castris facile") : propinquo ... facile *B*χ circa *B*χ : citra *Engel* **5** biduum χ : *om. B* **7** aliquanto χ : alii quanto *B* hi *B* : duo χ : et *Gel.* ("*non* duo tamen milia" : *sic* α*E*) a *Holk. 345* : *om. B*χ sustinuerunt *B* : su(b)stinuere χ, *fort. recte* **8** campi *B*χ : campum *Mg*

39 Consul postquam detractari certamen uidit, postero die in consilium aduocauit, quid sibi faciendum esset, si Antio-
2 chus pugnandi copiam non faceret: instare hiemem; aut sub pellibus habendos milites fore, aut si concedere in hiberna
3 uellet, differendum esse in aestatem bellum. nullum unquam hostem Romani aeque contempserunt. conclamatum undique est, duceret extemplo et uteretur ardore militum,
4 qui tamquam non pugnandum cum tot milibus hostium, sed par numerus pecorum trucidandus esset, per fossas per uallum castra inuadere parati erant, si in proelium hostis
5 non exiret. Cn. Domitius ad explorandum iter, et qua parte adiri uallum hostium posset, missus, postquam omnia certa rettulit, postero die propius admoueri castra placuit; tertio signa in medium campi prolata et instrui acies coepta est.
6 nec Antiochus ultra tergiuersandum ratus, ne et suorum animos minueret detractando certamen et hostium spem augeret, et ipse copias eduxit, tantum progressus a castris ut dimicaturum appareret.
7 Romana acies unius prope formae fuit et hominum et armorum genere. duae legiones Romanae, duae ⟨alae⟩ socium ac Latini nominis erant; quina milia et quadringenos
8 singulae habebant. Romani mediam aciem cornua Latini tenuerunt; hastatorum prima signa, dein principum erant,
9 triarii + postremos + claudebant. extra hanc uelut iustam aciem a parte dextra consul Achaeorum caetratis immixtos auxiliares Eumenis, tria milia ferme peditum, aequata fronte instruxit; ultra eos equitum minus tria milia opposuit, ex quibus Eumenis octingenti, reliquus omnis Romanus equi-

39.2 fore χ : *om. B* **4** si χ : sic *B* **5** uallum hostium χ : hostium uallum *B*, *fort. recte* admoueri castra *B* : castra admoueri χ, *fort. recte* **6** detractando ψ : detrectando *B*φ **7** duae ⟨alae⟩ *Crév.* : duae *B*χ quadri(n)genos *B*χ : quadringentos *Mg* : ducenos *Duker* **8** mediam χ : media *B* + postremos + *B*χ : postremo *Huschke* (*ST, 456 adn. 47*) : *fort.* postremam ⟨aciem⟩ **9** (auxiliares) Eumenis χ : Eumenes *BLips. Voss.*

10 tatus erat; extremos Trallis et Cretenses – quingentorum
11 utrique numerum explebant – statuit. laeuum cornu non uidebatur egere obiectis talibus auxiliis, quia flumen ab ea parte ripaeque deruptae claudebant; quattuor tamen inde
12 turmae equitum oppositae. haec summa copiarum erat Romanis, et duo milia mixtorum Macedonum Thracumque, qui uoluntate secuti erant; hi praesidio castris relicti sunt.
13 sedecim elephantos post triarios in subsidio locauerunt; nam praeterquam quod multitudinem regiorum elephantorum – erant autem quattuor et quinquaginta – sustinere non uidebantur posse, ne pari quidem numero Indicis Africi resistunt, siue quia magnitudine – longe enim illi praestant – siue robore animorum uincuntur.

40 Regia acies uaria magis multis gentibus, dissimilitudine armorum auxiliorumque erat. decem et sex milia peditum more Macedonum armati fuere, qui phalangitae appellabantur. haec media acies fuit, in fronte in decem partes diui-
2 sa; partes eas interpositis binis elephantis distinguebat; a fronte introrsus in duos et triginta ordines armatorum acies
3 patebat. hoc et roboris in regiis copiis erat, et perinde cum alia specie tum eminentibus tantum inter armatos elephan-

10 utrique *B* : ubique χ **11** laeuum *B*χ : laeuo *Mg* uidebatur egere *Mg* : uerebatur *B*χ : egere rebantur *Gron.* : rebantur egere *Drak.* : egere rebatur *Otto* (*81*) obiectis (auxiliis obiectis talibus φ) *B*χ : adiectis *Otto* (*l.c.*) : *om. Ald.* (laeuum ... egere *ex Mg citat Carb.*) **12** hi *Mg* : *om. B*χ castris relicti sunt *B*χ : relicti sunt castris *Mg* **13** in subsidio χ : *om. B* nam *Mg* : nec *B*χ uincuntur χ : uincentur *B* **40.2** interpositis ... distinguebat *B*χ : interpositi bini elephanti distinguebaⁿt *Crév.* in χ : inter *BMg* **3** tantum χ : *om. B*

4 tis magnum terrorem praebebat. ingentes ipsi erant; addebant speciem frontalia et cristae et tergo impositae turres, turribusque superstantes praeter rectorem quaterni armati.
5 ad latus dextrum phalangitarum mille et quingentos Gallograecorum pedites opposuit. his tria milia equitum loricatorum – cataphractos ipsi appellant – adiunxit. addita his
6 ala mille ferme equitum; agema eam uocabant; Medi erant, lecti uiri, et eiusdem regionis mixti multarum gentium equites. continens his grex sedecim elephantorum est oppositus
7 in subsidiis. ab eadem parte, paulum producto cornu, regia cohors erat; argyraspides a genere armorum appellabantur;
8 Dahae deinde, equites sagittarii, mille et ducenti; tum leuis armatura: trium milium, pari ferme numero, pars Cretenses pars Tralles; duo milia et quingenti Mysi sagittarii his
9 adiuncti erant; extremum cornu claudebant quattuor milia,
10 mixti Cyrtii funditores et Elymaei sagittarii. ab laeuo cornu phalangitis adiuncti erant Gallograeci pedites mille et quingenti et similiter his armati duo milia Cappadocum – ab

4 frontalia χ : fronte alia *B* **5** Gallograecorum α(*Esc. Voss.*) : Gallos Graecorum *B*χ pedites *B*χ : equites *Sig.* equitum *Sig.* : peditum *B*χ agema eam *Gel.* ("*uetus scriptura*") : hae~ (*in fine uersus*) gemeam *B* : haec gemeam χ : ageam eam *Mg* **6** continens his *B* : *sic, sed* is *B*[1]*N*, iis *L* : continentis φ*V* : continentis hi(i)s (is *sed corr. Esc.*) α **7** paulum *B*χ : paululum *Mg* producto *Mg* : prorupto *B*χ erat χ : *om. B* argyraspides *B* : argiraspides χ **8** sagittarii *Fr. 2* : sagittariorum *B*χ pars Tralles α(*Holk. Lips. Voss.* : Thralles *Esc.*)*P*[x] : Pastrales *B* : pars Trales ψ*AP* (*unum uerbum V*) : Partrales *E* Mysi *Fr. 1* : missi *B*χ **9** quattuor milia *B*χ : mille octoginta *Mg* mixti χ : misti *Mg* : *om. B* Cyrtii *Weiss.* (*1862*) : Cy(-i- *V*)rthei *B*χ : Cirtii, *ut uid.*, *Glar.* Elymei *B* **10** cornu χ : cornum *B* pedites *B*χ : equites *Sig.* et (similiter) ψ : *om. B*φ Ariarathe ψ*AE* : Ariarethe *B* : Ariarate *P* erant regi χ : erant regii *B* : rege *Gel.* ("*non* erant regii")

11 Ariarathe missi erant regi –; inde auxiliares mixti omnium generum, duo milia septingenti, et tria milia cataphractorum equitum et mille alii equites, regia ala leuioribus tegumentis suis equorumque, alio haud dissimili habitu; Syri
12 plerique erant Phrygibus et Lydis immixti. ante hunc equitatum falcatae quadrigae et cameli quos appellant dromadas. his insidebant Arabes sagittarii, gladios tenues habentes, longos quaterna cubita, ut ex tanta altitudine continge-
13 re hostem possent. inde alia multitudo, par ei quae in dextro cornu erat: primi Tarentini, deinde Gallograecorum equitum duo milia et quingenti, inde Neocretes mille, et eodem armatu Cares et Cilices mille et quingenti, et totidem Tralles, et quattuor milia caetratorum – Pisidae erant
14 et Pamphylii et Lycii –. tum Cyrtiorum et Elymaeorum paria in dextro cornu locatis auxilia, et sedecim elephanti
41 modico interuallo distantes. rex ipse in dextro cornu erat; Seleucum filium et Antipatrum fratris filium in laeuo praeposuit; media acies tribus permissa, Minnioni et Zeuxidi et Philippo, magistro elephantorum.

11 Phrygibus *B* : Phrigibus φ : Frigibus VL^2 (*om.* et mille ... equitatum (§ 12) *N*, leuioribus ... Lydis, *spat. rel.*, *L*) **12** quaterna *BEmg* : quate χ **13** erat *Voss.* : erant *BφNL* : *om.* *V* Tarentini *B*χ : Tarentini ⟨...⟩ *Wesenberg*; *u. Kromayer*, *2.211 adn. 2* duo milia et quingenti *B*χ : quingenti et septem *Mg* Neocretes χ : Neocrites *B* quattuor *B* : duo *Mg* : tria χ, *fort. recte* milia ψ*Mg** : *om.* *B*φ Pisidae φ : Phisidae *B* : Pysidae ψ erant *B*χ : hi erant *Mg* **14** Cyrtiorum *Weiss.* (*1862*) : Cyrthiorum *B*φ : Cori(-in- *N*)thiorum ψ Elymeorum *B* sedecim ψαφ*mg* : septem *B* : quindecim φ **41.1** cornu erat χ : *om.* *B* praeposuit ψ*AP* : proposuit *BE* Minnioni *EV* : Mynnioni *APNL* : *sic*, *sed* (permissa)m Ynnioni *B* Zeuxidi *B* : Zeyxidi φ : Zeixidi *NL* : Zeysidi *V*

2 Nebula matutina, crescente die leuata in nubes, caliginem
3 dedit; umor inde uelut ab austro perfudit omnia; quae nihil admodum Romanis, eadem perincommoda regiis erant: nam et obscuritas lucis in acie modica Romanis non adimebat in omnes partes conspectum, et umor toto fere graui
4 armatu nihil gladios aut pila hebetabat; regii tam lata acie ne ex medio quidem cornua sua conspicere poterant, nedum extremi inter se conspicerentur, et umor arcus fundas-
5 que et iaculorum amenta emollierat. falcatae quoque quadrigae, quibus se perturbaturum hostium aciem Antiochus
6 crediderat, in suos terrorem uerterunt. armatae autem in hunc maxime modum erant: cuspides circa temonem ab iugo decem cubita exstantes uelut cornua habebant, quibus
7 quidquid obuium daretur transfigerent, et in extremis iugis binae circa eminebant falces, altera aequata iugo, altera inferior in terram deuexa, illa ut quidquid ab latere obiceretur abscideret, haec ut prolapsos subeuntesque contingeret; item ab axibus rotarum utrimque binae eodem modo

2 in nubes caliginem dedit *B*χ : in nubibus dedit caliginem *Mg* : in nubibus sedit. caliginem *Madvig* (*Em.*[1]) : in ⟨m⟩ontibus ⟨sedens⟩ dedit caliginem *Seyffert* uelut ab austro *Vielhaber* : ab austro uelut *B*χ : ab austro ⟨in⟩uectu⟨s⟩ *Weiss.* : ab austro secut⟨us⟩ *Madvig* (*Em.*[1]) : ab austro uelut ⟨...⟩, ⟨imber⟩ *supplens, Weiss.* (*1862*) : ab austro uolut⟨us⟩ *Kraffert* (*JPhV 1882, 308*) : ab austro uelut ⟨pluuialis⟩ *uel* ⟨palustri caelo⟩ (*BPhW 1891, 1038*) *Zingerle*, ⟨pluuius⟩ *Landgraf* (*JPhV 1895, 60*), ⟨pluuia⟩ *H.J.M.*, ⟨nix⟩ *Damsté* : ab austro ⟨il⟩latus *Damsté* **3** nihil admodum *B*χ : admodum nihil *Mg* hebetabat α(*a* : habutabat *Voss.*) : hebetebat *B*χ **4** cornua *Holk. 345* : cornu *B*χ conspicere *Par. 5741* : circumspicere *B*χ **6** cuspides ... cubita *B*χ : *sic, sed* cubito *pro* cubita *Scheffer*, duo *pro* decem *uel* ⟨et⟩ ab *Drak.* : cuspides ⟨duas⟩ circa ... iugo duo ⟨it⟩em cubita *Heus.* **7** altera aequata iugo χ : aequata iugo *B* : aequata iugo altera *Kreyssig* contingeret *B*χ : configeret *Koch*

8 diuersae deligabantur falces. sic armatas quadrigas, quia si in extremo aut in medio locatae forent, per suos agendae
9 erant, in prima acie, ut ante dictum est, locauerat rex. quod ubi Eumenes uidit, haud ignarus + pugnae et quam anceps esset + auxilii genus, si quis pauorem magis equis iniceret quam iusta adoriretur pugna, Cretenses sagittarios funditoresque et iaculatores ⟨. . .⟩ equitum non confertos, sed quam maxime possent dispersos excurrere iubet, ⟨et⟩ ex om-
10 nibus simul partibus tela ingerere. haec uelut procella, partim uolneribus missilium undique coniectorum partim clamoribus dissonis, ita consternauit equos ut repente uelut
11 effrenati passim incerto cursu ferrentur; quorum impetus et leuis armatura et expediti funditores et uelox Cretensis momento declinabant; et eques insequendo tumultum ac pauorem equis camelisque, et ipsis simul consternatis, augebat clamore et ab alia circumstantium turba multiplici
12 adiecto. ita medio inter duas acies campo exiguntur quadrigae, amotoque inani ludibrio, tum demum ad iustum proelium signo utrimque dato concursum est.

8 quia si φ : quasi *B*ψα(*a*) **9** + pugnae et quam anceps esset + χ : pugnae quam anceps esset et *B* : ⟨generis eius⟩ pugnae et quam anceps esset *Koch* : quam anceps esset pugnae et *Fügner* (*1067*), *fort. recte* : *fort.* pugnae et *delenda* genus χ : gens *B* iusta *B*χ : ut iusta *Mg* ⟨. . .⟩ equitum *sic lac. ind. Weiss.* : equitum *B*χ : ⟨cum aliquot turmis⟩ equitum *Crév.* : *del.* equitum *Wesenberg* : ⟨cum parte suorum⟩ equitum *M. Müller* : ⟨partemque⟩ equitum *H.J.M.* : ⟨affatimque⟩ equitum *Brakman* : ⟨et⟩ equitum ⟨aliquos⟩ *Adam* (*REL 1983, 338*) ⟨et⟩ ex *Bekker* : ex *B*χ : et *Par. 5741*, *fort. recte* : *om. Fr.2* **10** uolneribus . . . partim *Mg* : *om. B*χ **11** impetus *Mg* : impetum *B*χ eques *B Gel.* ("*non* equos") : equos χ

42 Ceterum uana illa res uerae mox cladis causa fuit: auxilia enim subsidiaria, quae proxima locata erant, pauore et consternatione quadrigarum territa et ipsa in fugam uersa, nu-
2 darunt omnia usque ad cataphractos equites. ad quos cum dissipatis subsidiis peruenisset equitatus Romanus, ne primum quidem impetum sustinuerunt; pars eorum fusi sunt, alii propter grauitatem tegumentorum armorumque op-
3 pressi. totum deinde laeuum cornu inclinauit, et turbatis auxiliaribus, qui inter equitem et quos appellant phalangi-
4 tas erant, usque ad mediam aciem terror peruenit. ibi simul perturbati ordines et impeditus intercursu suorum usus praelongarum hastarum – sarisas Macedones uocant –, intulere
5 signa Romanae legiones et pila in perturbatos coniecere. ne interpositi quidem elephanti militem Romanum deterrebant, adsuetum iam ab Africis bellis et uitare impetum beluae et ex transuerso aut pilis incessere aut, si propius sub-
6 ire posset, gladio neruos incidere. iam media acies fere omnis a fronte prostrata erat, et subsidia circumita ab tergo caedebantur, cum in parte alia fugam suorum et prope iam
7 ad ipsa castra clamorem pauentium accepere. namque Antiochus a dextro cornu, cum ibi fiducia fluminis nulla subsidia cerneret praeter quattuor turmas equitum, et eas, dum applicant se suis, ripam nudantes, impetum in eam partem

42.1 subsidiaria quae *Mg* : subsidiaque *BψE Voss.* : subsidiaque quae *AP* : quae *Weiss. (1862)* proxima *Bχ* : proxime *Mg* : proximo α(*aVoss.*) **2** sustinuerunt ... eorum *Madvig* : pars eorum sustinuerunt alii *Bχ* : sustinuerunt pars eorum alii *Par.* : sustinuerunt, alii *Crév.* : eorum sustinuerunt, alii *Drak.* oppressi *Gron.* : oppressi sunt χ : pressi *B* (*add.* sunt *s.l.* *B*[1]) **3** inclinauit χ : declinauit *B* qui *Holk. 353* : quia *Bχ* et *Gel.* ("*lege*") : *om. Bχ* aciem terror χ : *om. B* **4** ibi simul *Bχ* : ubi semel *Mg*, *fort. recte* : ibi simul .... intulere *distinxit Sig.* : ubi semel ..., simul intulere *Fügner* (*JPhV 1891, 171*) in perturbatos *Bχ* : inter turbatos *Mg* **5** et ex *B Gel.* ("*lege*") : ex χ

8 cum auxiliis et cataphracto equitatu fecit; nec a fronte tantum instabat, sed circumito a flumine cornu iam ab latere urgebat, donec fugati equites primum dein proximi pedi-
43 tum effuso cursu ad castra compulsi sunt. praeerat castris M. Aemilius tribunus militum, M. Lepidi filius qui post
2 paucos annos pontifex maximus factus est. ⟨is⟩ qua fugam cernebat suorum, cum praesidio omni occurrit et stare primo deinde redire in pugnam iubebat, pauorem et turpem
3 fugam increpans; minae exinde erant, in perniciem suam caecos ruere ni dicto parerent; postremo dat suis signum ut primos fugientium caedant, turbam insequentium ferro et
4 uolneribus in hostem redigant. hic maior timor minorem uicit; ancipiti coacti metu primo constiterunt; deinde et ipsi rediere in pugnam, et Aemilius cum suo praesidio – erant autem duo milia uirorum fortium – effuse sequenti regi
5 acriter obstitit, et Attalus, Eumenis frater, ab dextro cornu, quo laeuum hostium primo impetu fugatum fuerat, ut ab sinistro fugam suorum et tumultum circa castra uidit, in
6 tempore cum ducentis equitibus aduenit. Antiochus postquam et eos quorum terga modo uiderat repetentes pugnam, et aliam et a castris et ex acie adfluentem turbam
7 conspexit, in fugam uertit equum. ita utroque cornu uictores Romani per aceruos corporum, quos in media maxime acie cumulauerant, ubi et robur fortissimorum uirorum et arma grauitate fugam impedierant, pergunt ad castra diri-

7 cataphracto *BL* : cataph(f)ractato χ **43.1** annos *B*χ : dies *Mg* : *del.* qui … est *Weiss.* **2** ⟨is⟩ *ed. Rom.* (*etiam Gel., de* suorum *adnotans*): *om. B*χ omni *Holk. 345* : omnium *B*χ **3** exinde erant in perniciem suam *B*χ : non deerant in suam perniciem *Mg* primos χ : primo *B*α **4** rediere *B*χ : redierunt *Mg* autem χ : *om. B* sequenti regi *Fr. 2* : sequente rege *B*χ obstitit *B*χ : restitit *Mg* **5** quo *B*χ : ⟨a⟩ quo *ed. Rom.* ut *Fr. 2* : *om. B*χ **7** ita *B*χ : ita ut *Mg* : itaque *Det. ap. Drak.* : ita in *Drak.* impedierant *B*χ : impediebant *Mg*

8 pienda. equites primi omnium Eumenis, deinde et alius equitatus toto passim campo sequuntur hostem, et postre-
9 mos, ut quosque adepti sunt, caedunt. ceterum fugientibus maior pestis, intermixtis quadrigis elephantisque et camelis, erat sua ipsorum turba, cum solutis ordinibus uelut caeci super alios alii ruerent et incursu beluarum obtererentur.
10 in castris quoque ingens et maior prope quam in acie caedes est edita: nam et primorum fuga in castra maxime inclinauit, et huius fiducia multitudinis qui in praesidio erant perti-
11 nacius pro uallo pugnarunt. retenti in portis ualloque, quae se impetu ipso capturos crediderant, Romani, postquam tandem perruperunt, ab ira grauiorem ediderunt caedem.
44 ad quinquaginta milia peditum caesa eo die dicuntur, equitum tria milia; mille et quadringenti capti et quindecim cum
2 rectoribus elephanti. Romanorum aliquot uolnerati sunt: ceciderunt non plus trecenti pedites, quattuor et uiginti equites, et de Eumenis exercitu quinque et uiginti.
3 Et illo quidem die uictores direptis hostium castris cum magna praeda in sua reuerterunt; postero die spoliabant
4 caesorum corpora et captiuos contrahebant. legati ab Thyatira et Magnesia ab Sipylo ad dedendas urbes uenerunt.
5 Antiochus cum paucis fugiens, in ipso itinere pluribus congregantibus se, modica manu armatorum media ferme noc-
6 te Sardis concessit. inde, cum audisset Seleucum filium et

9 intermistis *Mg* : in(m)permixtis *Bχ* sua *Fr.1* : et sua *Bχ* : ex sua *Hell* ipsorum *χ* : ipsius *B* ruerent et incursu *Fr.2* : ruerent incursu *Bψα*(*Esc. Voss.*) : ruentes incursu *φ* : ruerent (-runt *Par.*) et cursu *α*(*a*) **10** primorum *Bχ* : priorum *Mg* inclinauit *χ* : declinauit *B* qui ... erant *Harl.2671 Gel.* ("*non* quae ... erat") : quae ... erat *Bχ* **44.1** caesa *χ* : caesae *B* tria milia *χ* : tria *B* : quattuor milia *Mg*, *fort. recte* ∞ *B* : et m(ille) *φV* : et *spat. N* **3** postero *Bχ* : postera *Mg*, *fort. recte* **4** (legati) ab *φ* : ad *BψHolk. Lips.* Thyatira *Burn.* : Tyatira *Bχ* ab Sy(-i- *E*)pilo *Bχ* : ad Sipylum *Fr.1* **5** concessit *Bχ* : contendit *Mg*

quosdam amicorum Apameam praegressos, et ipse quarta
uigilia cum coniuge ac filia petit Apameam, Xenoni tradita
7 custodia urbis, Timone Lydiae praeposito; quibus spretis,
consensu oppidanorum et militum qui in arce erant, legati
45 ad consulem missi sunt. sub idem fere tempus et ab Tralli-
bus et a Magnesia, quae super Maeandrum est, et ab Ephe-
2 so ad dedendas urbes uenerunt. reliquerat Ephesum Poly-
xenidas audita pugna, et classi usque ad Patara Lyciae per-
uectus, metu stationis Rhodiarum nauium, quae ad Megi-
sten erant, in terram egressus cum paucis itinere pedestri
3 Syriam petit. Asiae ciuitates in fidem consulis dicionemque
populi Romani sese tradebant. Sardibus iam consul erat; eo
et P. Scipio ab Elaea, cum primum pati laborem uiae potu-
it, uenit.
4 Sub idem fere tempus caduceator ab Antiocho per P. Sci-
pionem a consule petit impetrauitque ut oratores mittere
5 liceret regi. paucos post dies Zeuxis, qui praefectus Lydiae

44.7: *Pol.* 21.16.1
45.4–21: *Pol.* 21.16–17, *Diod.* 29.10, *Memnon FGrH* 434 F 18(9), *App. Syr.* 38, *Iust.* 31.8.8, *Eutr.* 4.4.3, *Zon.* 9.20.9

6 praegressos χ*Mg** : progressos *BVoss.* (*om.* praegressos ... Apameam α(*a*)) et ipse *Mg* : *om. B*χ petit Apameam *B* : petit Apamea ψ*A* : petita Apamea *P* : petita Pamea α(*Esc. Voss.*; *de* α(*a*) *u. supra*)*E* **45.1** ab χ : a *Holk. 353, fort. recte* : *om. B* Meandrum *B*χ : *post add.* ⟨amnem⟩ *Schmidt* (*JPhV 1910, 11*) **2** nauium χ : *om. B* Megisten χ : Megysten *B* petit *B*χ : peti⟨i⟩t *Fr. 1, fort. recte* **3** P. χ : *om. B* **4** P. *Mg* : *om. B*χ petit *B*χ*Mg** : peti⟨i⟩t *Fr. 1, fort. recte* **5** Zeuxis χ : Xe$\overset{x}{u}$is *B* fuerat χ : erat *B*

6 fuerat, et Antipater fratris filius uenerunt. prius Eumene conuento, quem propter uetera certamina auersum maxime a pace credebant esse, et placatiore eo et sua et regis spe inuento, tum P. Scipionem et per eum consulem adie-
7 runt; praebitoque iis petentibus frequenti consilio ad mandata edenda, 'non tam quid ipsi dicamus + habemus' + inquit Zeuxis + 'quam ut a uobis quaeramus +, Romani, quo piaculo expiare errorem regis, pacem ueniamque impetrare a
8 uictoribus possimus. maximo semper animo uictis regibus populisque ignouistis; quanto id maiore et placatiore animo decet uos facere in hac uictoria, quae uos dominos orbis
9 terrarum fecit? positis iam aduersus omnes mortales certaminibus haud secus quam deos consulere et parcere uos
10 generi humano oportet.' iam antequam legati uenirent decretum erat quid responderetur; respondere Africanum
11 placuit. is in hunc modum locutus fertur: 'Romani ex iis quae in deum immortalium potestate erant ea habemus
12 quae di dederunt; animos, qui nostrae mentis sunt, eosdem in omni fortuna gessimus gerimusque, neque eos secundae res extulerunt nec aduersae minuerunt. eius rei, ut alios omittam, Hannibalem uestrum uobis testem darem, nisi

fratris *Bχ* : fratris ⟨eius⟩ *uel* ⟨regis⟩ (*1862*) *Weiss.* **6** prius *Bχ* : is prius *Mg* : hi (ii *Wesenberg*) prius *Fr. 2* auersum *φVL* : uersum *B* : aduersum *Nα* (*Lips. Par. Voss.* : aduersus *Holk.*) a pace *B* : pace *ψα*(pacem *Holk.*) : paci *φ* et sua *Mg* : sua *Bχ* **7** + habemus ... quaeramus + *Mg* : *sic, sed om.* habemus *Bχ* : habemus ... quam a uobis quaerimus *Madvig, fort. recte* : *sic, sed* id a *Wesenberg* : ⟨mandatum⟩ habemus (*uel lac. pro* habemus) ... quaeramus *Weiss.* (*1862*) : non tam quo ipsi dicamus uenimus ... quaeramus *Wachendorf, praeeunte Ritschl* : qui ipsi dicamus adsumus ... quaeramus *Hell* : habe⟨ntes ueni⟩mus ... quaeramus *M. Müller* : habemus ... quaeramus ⟨adsumus⟩ *uel* ⟨uenimus⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1891, 169*) : habemus ... quam ⟨adsumus⟩ ut ... quaeramus *id.* Zeuxis *χ* : Xeuxis *B* **8** animo *χ* : *om. B* **10** quid *χ* : quod *B* **11** immortalium *α*(*a*)P^3 : mortalium *Bχ* **12** aduersae minuerunt *χ* : aduersa eminuerunt *B*

13 uos ipsos dare possem. postquam traiecimus Hellespontum, priusquam castra regia, priusquam aciem uideremus, cum communis Mars et incertus belli euentus esset, de pace uobis agentibus quas pares paribus ferebamus condiciones,
14 easdem nunc uictores uictis ferimus. Europa abstinete; Asia omni, quae cis Taurum montem est, decedite. pro impensis deinde in bellum factis quindecim milia talentum Euboicorum dabitis, quingenta praesentia, duo milia et quingenta cum senatus populusque Romanus pacem comprobauerint; ⟨. . .⟩ deinde talentum per duodecim annos.
15 Eumeni quoque reddi quadringenta talenta et quod frumenti
16 reliquum ex eo quod patri debitum est placet. haec cum pepigerimus, facturos uos ut pro certo habeamus, erit quidem aliquod pignus, si obsides uiginti nostro arbitratu dabitis; sed nunquam satis liquebit nobis ibi pacem esse populo Romano ubi Hannibal erit; eum ante omnia deposcimus.
17 Thoantem quoque Aetolum concitorem Aetolici belli, qui et illorum fiducia uos et uestra illos in nos armauit, dedetis, et cum eo Mnasilochum Acarnana et Chalcidenses Philo-
18 nem et Eubulidam. in deteriore sua fortuna pacem faciet rex, quia serius facit quam facere potuit. si nunc moratus fuerit, sciat regum maiestatem difficilius ab summo fastigio
19 ad medium detrahi quam a mediis ad ima praecipitari.' cum iis mandatis ab rege missi erant legati ut omnem pacis condicionem acciperent; itaque Romam mitti legatos placuit. consul in hiberna exercitum Magnesiam ad Maeandrum et

13 quas χ : quam *B* **14** ⟨. . .⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨mille⟩ *ed. Rom.* : *sic, sed post* deinde *Holk. 353* : ⟨milia⟩ *Grut.* : ⟨duodecim milia⟩ *Wesenberg* : ⟨singula milia⟩ *Ronconi* **15** quadringenta *ed. Rom.* : quadraginta *B*χ **16** eum χ : cum *B* **17** Mnasilochum *Vrsinus* : Mnasicmacum *B*φ : Mnasimachum *N* : Mnasicmachum *V* : Mnasimacum *L* : Mnasymmachum *Mg** Chalcidenses *Mg* : Chalcidienses *B*χ Eubulidam *Fr. 2* : Eubolum *BPVoss.* : Eubulum ψ*AEMg* **19** Meandrum *B*

20 Trallis et Ephesum diuisit. Ephesum ad consulem paucos post dies obsides ab rege adducti sunt, et legati qui Romam
21 irent uenerunt. Eumenes quoque eodem tempore profectus est Romam quo legati regis. secutae eos sunt legationes omnium Asiae populorum.

46 Dum haec in Asia geruntur, duo fere sub idem tempus cum triumphi spe proconsules de prouinciis Romam redierunt,
2 Q. Minucius ex Liguribus, M'. Acilius ex Aetolia. auditis utriusque rebus gestis Minucio negatus triumphus, Acilio magno consensu decretus; isque triumphans de rege Antio-
3 cho et Aetolis urbem est inuectus. praelata in eo triumpho sunt signa militaria ducenta triginta, et argenti infecti tria milia pondo, signati tetrac⟨h⟩mum Atticum centum decem tria milia, cistophori ducenta undequinquaginta, uasa ar-
4 gentea caelata multa magnique ponderis; tulit et supellectilem regiam argenteam ac uestem magnificam, coronas aureas, dona sociarum ciuitatium, quadraginta quinque, spolia omnis generis. captiuos nobiles, Aetolos et regios duces,
5 sex et triginta duxit. Damocritus, Aetolorum dux, paucos ante dies, cum e carcere noctu effugisset, in ripa Tiberis, consecutis custodibus, priusquam comprehenderetur gladio
6 se transfixit. milites tantum qui sequerentur currum defuerunt; alioqui magnificus et spectaculo et fama rerum triumphus fuit.

46.2–6: *Caesius Bassus GL* 6.265

Trallis χ : Thrallis *B* et Ephesum β : Ephesum *B*χ : Ephesum⟨que⟩ *ed. Rom.*, *fort. recte* **20** adducti *B*α(*Lips. Par. Esc.*[1] *Voss.*[1]) : abducti χ **46.1** triumphi ... de *Fr.2* : triumphis pede *B*ψ : *sic*, *sed* triumphi spe de α(*om.* de prouinciis *Par.*) : triumphis praetores de φ : triumphi spe de prouinciis proconsules *Hertz* **3** infecti χ : *om. B* tetrac⟨h⟩mum *Bekker* : tetracmum *B*ψ*P* : detracmum *E* : tetractnum *A* cistophori *Ves.* : cisthofori *B*χ : cistophorum *Glar.* xlviiii *B* : xlviii χ, *fort. recte* **6** alioqui *B* : alioquin χ

7 Huius triumphi minuit laetitiam nuntius ex Hispania tristis, aduersa pugna in Bastetanis ductu L. Aemili proconsulis apud oppidum Lyconem cum Lusitanis sex milia de exerci- 8 tu Romano cecidisse, ceteros pauentes intra uallum compulsos aegre castra defendisse, et in modum fugientium 9 magnis itineribus in agrum pacatum reductos. haec ex Hispania nuntiata. ex Gallia legatos Placentinorum et Cremo- 10 nensium L. Aurunculeius praetor in senatum introduxit. iis querentibus inopiam colonorum, aliis belli casibus aliis morbo absumptis, quosdam taedio accolarum Gallorum reliquisse colonias, decreuit senatus uti C. Laelius consul, si ei uideretur, sex milia familiarum conscriberet quae in eas colonias diuiderentur, et ut L. Aurunculeius praetor trium- 11 uiros crearet ad eos colonos deducendos. creati M. Atilius Serranus L. Valerius P. f. Flaccus L. Valerius C. f. Tap- **47** po. haud ita multo post, cum iam consularium comitiorum appeteret tempus, C. Laelius consul ex Gallia Romam red- 2 it. is non solum ex facto absente se senatus consulto in supplementum Cremonae et Placentiae colonos scripsit, sed ut nouae coloniae duae in agrum qui Boiorum fuisset deducerentur et rettulit et auctore eo patres censuerunt.

3 Eodem tempore litterae L. Aemili praetoris allatae de nauali pugna ad Myonnesum facta, et L. Scipionem consu- 4 lem in Asiam exercitum traiecisse. uictoriae naualis ergo in diem unum supplicatio decreta est, in alterum diem quod exercitus Romanus tum primum in Asia posuisset castra, ut

46.7–8: *Plut. Paull.* 4.3, *Oros.* 4.20.23

7 Bastetanis *Lips.* : Vastetanis *Bχ*; *forma nominis incerta* proconsulis φ : procos. *B* : proconsul ψ : *fort.* pro consule sex *Bχ* : septem *Mg*, *fort. recte*; *sic etiam* §10 **8** in *Mg* : ad *Bχ* **10** aliis (*bis*) χ : alii *B* conscriberet χ : *om. B* **47.1** redit *BψAP* : rediit *Eα*(*Lips. Par. Esc.*), *fort. recte* **2** fuisset α(*exc. Holk.*) : fuissent *Bχ* deducerentur *Mg Holk.* : ducerentur *Bχ* censuerunt χ : censuerant *B*

5 ea res prospera et laeta eueniret. uicenis maioribus hostiis
6 in singulas supplicationes sacrificare consul est iussus. inde consularia comitia magna contentione habita. M. Aemilius Lepidus petebat aduersa omnium fama, quod prouinciam Siciliam petendi causa non consulto senatu ut sibi id facere
7 liceret reliquisset. petebant cum eo M. Fuluius Nobilior Cn. Manlius ⟨Vulso⟩ M. Valerius Messalla. Fuluius consul unus creatur, cum ceteri centurias non explessent, isque postero die Cn. Manlium, Lepido deiecto – nam Messalla
8 iacuit –, collegam dixit. praetores exinde facti duo Q. Fabii, Labeo et Pictor – Pictor flamen Quirinalis eo anno inauguratus fuerat –, M. Sempronius Tuditanus, Sp. Postumius Albinus, L. Plautius Hypsaeus, L. Baebius Diues.

48 M. Fuluio Nobiliore et Cn. Manlio Vulsone consulibus Valerius Antias auctor est rumorem celebrem Romae fuisse et
2 paene pro certo habitum, recipiendi Scipionis adulescentis causa consulem L. Scipionem et cum eo P. Africanum in
3 conloquium euocatos regis et ipsos comprehensos esse, et ducibus captis confestim ad castra Romana exercitum ductum, eaque expugnata et deletas omnes copias Romano-

5 uicenis χ : uicinis *B* **6** omnium fama *B*χ : fama hominum *Fr. 2* senatu *Emg Pmg Lips. Par.* : senatus *B*χ reliquisset α(*Holk. Esc. Voss.* : liquisset *corr. ex* (facere) liqueret *Par.* : *om. Lips.*) : requisisset *B*χ **7** ⟨Vulso⟩ *ed. Med. 1480* : *om. B*χ nam χ : *om. B* dixit *Esc.* : duxit *B*χ **8** Fabii φ : Fal. *B* : Fab. (Fab' *N*) ψ*Holk.* : Fabius α(*exc. Holk.*) Pictor *bis B* : *semel* χ Tuditanus χ : Tutidanus *B* Sp. *Fr. 2* : S. α(*a*) : L. *B*χ Postumius φ*VL* : Postimius *B* : Pustumius *N* L. Plautius Hypsaeus φ : *om. B*ψα Baebius χ : Baeuius *B*

4 rum esse. ob haec Aetolos sustulisse animos et abnuisse imperata facere, principesque eorum in Macedoniam et in Dardanos et in Thraciam ad conducenda mercede auxilia
5 profectos. haec qui nuntiarent Romam, A. Terentium Varronem et M. Claudium Lepidum ab A. Cornelio pro praeto-
6 re ex Aetolia missos esse. subtexit deinde fabulae huic legatos Aetolos in senatu inter cetera hoc quoque interrogatos esse, unde audissent imperatores Romanos in Asia captos
7 ab Antiocho rege et exercitum deletum esse; Aetolos respondisse ab suis legatis se, qui cum consule fuerint, certiores factos. rumoris huius quia neminem alium auctorem habeo, neque adfirmata res mea opinione sit nec pro uana praetermissa.

49 Aetoli legati in senatum introducti, cum et causa eos sua et fortuna hortaretur ut confitendo seu culpae seu errori ue-
2 niam supplices peterent, orsi a beneficiis in populum Romanum et prope exprobrantes uirtutem suam in Philippi
3 bello, et offenderunt aures insolentia sermonis, et eo, uetera et oblitterata repetendo, rem adduxerunt ut haud paulo plurium maleficiorum gentis quam beneficiorum memoria subiret animos patrum, et quibus misericordia opus erat,
4 iram et odium inritarent. interrogati ab uno senatore permitterentne arbitrium de se populo Romano, deinde ab altero habiturine eosdem quos populus Romanus socios et

49: *Diod.* 29.9

48.4 imperata *Mg* : imperia *Bχ* Dardanos *χ* : Tardanos *B* **5** Claudium Lepidum *Bχ* : Aemilium Lepidum *uel* Claudium Marcellum *Shackleton Bailey* : Claudium ⟨Marcellum et M. Aemilium⟩ Lepidum *Badian* (*ap. Shackleton Bailey*) pro praetore *sic scripsi* : pro p̄r̄ *BψAE* : propraetore *P*, *fort. recte* **6** subtexit *Bχ* : adiecit *Mg* senatu *Fr. 1* : senatum *Bχ* deletum *ψAEP*[x] : delectum *BPHolk.* **49.1** ut *BP*[3] : *om.* *χ* seu (culpae) *χ* : se *B* **3** irritarent *Bχ* : irritaret *J. H. Voss* **4** permitterentne *EmgPmg* : permitterent *Bχ* habiturine *χ* : habiturosne *B*

hostes essent, nihil ad ea respondentes egredi templo iussi
5 sunt. conclamatum deinde prope ab uniuerso senatu est
totos adhuc Antiochi Aetolos esse et ex unica ea spe pende-
re animos eorum; itaque bellum cum haud dubiis hostibus
6 gerendum, perdomandosque feroces animos esse. illa
etiam res accendit quod eo ipso tempore quo pacem ab
Romanis petebant Dolopiae atque Athamaniae bellum in-
7 ferebant. senatus consultum in M'. Acili sententiam, qui
Antiochum Aetolosque deuicerat, factum est ut Aetoli eo
die iuberentur proficisci ab urbe et intra quintum decimum
8 diem Italia excedere. A. Terentius Varro ad custodiendum
iter eorum missus, denuntiatumque si qua deinde legatio ex
Aetolis, nisi permissu imperatoris qui eam prouinciam obti-
neret et cum legato Romano, uenisset Romam, pro hosti-
bus omnes futuros. ita dimissi Aetoli.

50 De prouinciis deinde consules rettulerunt; sortiri eos Aeto-
2 liam et Asiam placuit; qui Asiam sortitus esset, exercitus ei
3 quem L. Scipio haberet est decretus, et in eum supplemen-
tum quattuor milia peditum Romanorum ducenti equites,
et sociorum ac Latini nominis octo milia peditum quadrin-
genti equites; his copiis ut bellum cum Antiocho gereret.

5 gerendum *B Lips. Voss. P*[x] : regendum φ*V* : regerendum *N* perdomandosque *B*χ : perdomandos *Mg*, *fort. recte* feroces animos *B*χ : animos feroces *Mg* **6** Athamaniae χ : Athamathiae *B* **7** eo *B*ψα : uno φ : eo⟨dem⟩ *H. J. M.* : eo ⟨ipso⟩ *Nitsche* **8** denuntiatumque φ : nuntiatumque *B* : denuntiaruntque ψ **50.1** placuit *Mg* : *om.* *B*χ **2** qui Asiam *BEmgP*[3] : *om.* χ ei *hic* *B*χ, *ante* qui *Ussing* (ạ *ante* qui *B*), *ante* exercitus *H. J. M.* **3** octo *Mg* : sex *BEPVL* (*om.* Romanorum ... peditum *AN*), *fort. recte* his *B*χ : eis *Mg*

4 alteri consuli exercitus qui erat in Aetolia est decretus, et ut in supplementum scriberet permissum ciuium sociorumque
5 eundem numerum quem collega. naues quoque idem consul quae priore anno paratae erant ornare iussus ac ducere secum; nec cum Aetolis solum bellum gerere, sed etiam in
6 Cephallaniam insulam traicere. mandatum eidem ut si per commodum rei publicae facere posset, ut ad comitia Ro-
7 mam ueniret; nam praeterquam quod magistratus annui subrogandi essent, censores quoque placere creari; si qua res eum teneret, senatum certiorem faceret se ad comitio-
8 rum tempus occurrere non posse. Aetolia M. Fuluio Asia Cn. Manlio sorte euenit. praetores deinde sortiti sunt, Sp. Postumius Albinus urbanam et inter peregrinos, M. Sempronius Tuditanus Siciliam, Q. Fabius Pictor, flamen Quirinalis, Sardiniam, Q. Fabius Labeo classem, L. Plautius Hypsaeus Hispaniam citeriorem, L. Baebius Diues Hispa-
9 niam ulteriorem. Siciliae legio una et classis quae in ea prouincia erat decreta, et ut duas decumas frumenti nouus praetor imperaret Siculis; earum alteram in Asiam alteram
10 in Aetoliam mitteret. idem ab Sardis exigi atque ad eosdem exercitus id frumentum ad quos Siculum deportari iussum.
11 L. Baebio supplementum in Hispaniam datum mille Romani pedites equites quinquaginta, et sex milia peditum Latini

4 ut *Mg* : *om.* *Bχ*, *fort. recte* in *Bχ* : *om. Voss.* eundem numerum *χ* : *om. B* **5** Cephallaniam *Weiss.* (*1873*) : Cephelanniam *B* : Cephelanniam *χ* : Cephalaniam *ed. Rom.* : Cephaleniam *ed. Ven. 1470* : Cephalleniam *Sig.*; *sic etiam ed. Rom. ed. Ven. Sig. in sqq.* (*u. indicem*) *nisi* 39.5.16; *u. adn. ad loc.* **6** ut (si) *BχMg** : *om.* α r(ei) p(ublicae) *Bχ* : p(opuli) R(omani) *Mg Par. Voss.* ueniret *Bχ* : rediret *Mg*, *fort. recte* **7** faceret *χ* : facere *B* **8** Hypseus *BEP* : Hyseus *A*α(*Holk. Lips. Voss.* : Perseus *Par.*) : ipse us *NLEsc.* : ipse iis *V* **9** nouus *Mg* : *om. Bχ* praetor *φMg** : p.r. (populus Romanus *Par.*) *Bψα* **11** Hispaniam *Bχ* : Hispaniam ⟨ulteriorem⟩ *Wesenberg* Latini *Bχ* : ⟨socium⟩ Latini *Wesenberg*

12 nominis ducenti equites; Plautio Hypsaeo in Hispaniam citeriorem mille Romani dati sunt pedites, duo milia socium Latini nominis et ducenti equites; cum his supplementis ut 13 singulas legiones duae Hispaniae haberent. + prioris anni magistratibus C. Laelio cum suo exercitu prorogatum in annum imperium est; prorogatum + et P. Iunio propraetori in Etruria cum eo exercitu qui in prouincia esset, et M. Tuccio propraetori in Bruttiis et Apulia.

51 Priusquam in prouincias praetores irent, certamen inter P. Licinium maximum pontificem fuit et Q. Fabium Pictorem flaminem Quirinalem, quale patrum memoria inter L. Me- 2 tellum et ⟨A.⟩ Postumium Albinum fuerat: consulem illum cum C. Lutatio collega in Siciliam ad classem proficiscen- 3 tem ad sacra retinuerat Metellus, pontifex maximus; praetorem hunc, ne in Sardiniam proficisceretur, P. Licinius tenuit. et in senatu et ad populum magnis contentionibus 4 certatum, et imperia inhibita ultro citroque, et pignera capta, et multae dictae, et tribuni appellati, et prouocatum ad 5 populum est. religio ad postremum uicit; ut dicto audiens esset flamen pontifici iussus; et multa iussu populi ei remis-

11–12 ducenti ... nominis *Mg* : *sic, sed add.* ⟨et quinquaginta equites⟩ *post* pedites *Wesenberg* : *om.* *B*χ **13** + prioris anni magistratibus ... prorogatum ... prorogatum + *B*χ : *posterius* prorogatum *om. Burn. 200* : *fort.* prioris anni magistratibus *delenda* in annum χ : *om. BVoss.* propraetori (*bis*) *PEsc.* : pro p̄r. *B*ψ*AE* : *fort.* pro praetore Bruttiis φ : Brutiis *B*ψ **51.1** maximum pontificem *B*χ : pontificem maximum *Esc.* Pictorem *Ald.* : praetorem *B*χ ⟨A.⟩ *H.J.M.* : *om.* *B*χ **2** Siciliam *Esc.* : Siciam *B* : Sicilia χ : *om.* in Siciliam α(*a*) **3** Licinius *B*α*V* : Lucinius *APN* : Becinius *E* **5** ad χ : *om. B* ut ... esset (essent *B*) *B*[1]χ : et ... esse *Fr.2* et *B*χ : e⟨s⟩t; *Madvig* : . ⟨s⟩et *Hertz* : *om. H.J.M, sed dubium an consulto* multa ... remissa *Mg* : multae ex iussu populi remissae *B*χ, *fort. recte*, ei *pro* ex *scripto*

6 sa. ira prouinciae ereptae praetorem magistratu abdicare se conantem patres auctoritate sua deterruerunt, et ut ius in-
7 ter peregrinos diceret decreuerunt. dilectibus deinde intra paucos dies – neque enim multi milites legendi erant – perfectis, consules praetoresque in prouincias proficiscuntur.
8 Fama dein de rebus in Asia gestis temere uolgata sine auctore, et post dies paucos nuntii certi litteraeque imperatoris
9 Romam allatae, quae non tantum gaudium ab recenti metu attulerunt – desierant enim uictum in Aetolia ⟨...⟩ metuere –, quam a uetere fama, quod ineuntibus id bellum grauis hostis, et suis uiribus et quod Hannibalem rectorem mili-
10 tiae haberet, uisus fuerat. nihil tamen aut de consule mittendo in Asiam mutandum aut minuendas eius copias censuerunt, metu ne cum Gallis foret bellandum.

52 Haud multo post M. Aurelius Cotta legatus L. Scipionis cum Antiochi regis legatis et Eumenes rex Rhodiique Ro-
2 mam uenerunt. Cotta in senatu primum, deinde in contione iussu patrum, quae acta in Asia essent exposuit. supplicatio inde in triduum decreta est, et quadraginta maiores hostiae
3 immolari iussae. tum omnium primum Eumeni senatus datus est. is cum breuiter et egisset gratias patribus quod obsidione se ac fratrem exemissent regnumque ab iniuriis Antiochi uindicassent, et gratulatus esset quod terra mari-
4 que res prospere gessissent, quodque regem Antiochum fusum fugatumque et exutum castris prius Europa, post et

51.8–56: *Pol.* 21.18–24, *Diod.* 29.11, *App. Syr.* 39

6 et χ : sed *B* diceret χ : dicere *B* **9** uictum in Aetolia *B*χ : uictam Aetoliam *Voss. Gel.* ("*legendum*") : uictum in Aetholiam *Holk. Esc.* ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨Antiochum⟩ *uel* ⟨regem⟩ *Madvig* : ⟨regem⟩ *post* metuere *M. Müller* **9** a uetere fama *Rubenius* : a(ad- *Voss.*)uerterunt fama *B*ψα : auerterunt famam φ **10** metu χ : metum *B* **52.1** L. *Mg* : *om.* *B*χ **2** contione ψ*EA*[1] : contentione *BAP* **3** tum *Mg* : *om.* *B*χ fratrem *B*χ : fratres *Weiss.* (*1862*) terra marique *BLips. Esc.* : mari terraque χ **4** post et χ : postea *Mg* : et *B*

5 Asia quae cis Taurum montem est, expulissent, sua deinde merita malle eos ex imperatoribus suis legatisque quam se
6 commemorante cognoscere dixit. haec adprobantibus cunctis iubentibusque dicere ipsum, omissa in id uerecundia, quid sibi ab senatu populoque Romano tribui aequum censeret – propensius cumulatiusque, si quo possit, prout eius
7 merita sint, senatum facturum –, ad ea rex, si ab aliis sibi praemiorum optio deferretur, libenter, data modo facultate consulendi senatum Romanum, consilio amplissimi ordinis usurum fuisse, ne quid aut immoderate cupisse aut petisse
8 parum modeste uideri posset; uerum enimuero cum ipsi daturi sint, multo magis munificentiam eorum in se fratres-
9 que suos ipsorum arbitrii debere esse. nihil hac oratione eius patres conscripti deterriti sunt quo minus dicere ipsum iuberent, et cum aliquamdiu hinc indulgentia hinc modestia inter permittentes in uicem non magis mutua quam inexplicabili facilitate certatum esset, Eumenes ex templo exces-
10 sit. senatus in eadem perstare sententia, ut absurdum esse diceret ignorare regem quid sperans aut petens uenerit; quae accommodata regno suo sint ipsum optime scire; Asiam longe melius quam senatum nosse; reuocandum igitur et cogendum quae uellet quaeque sentiret expromere.

53 Reductus a praetore in templum rex et dicere iussus 'perseuerassem' inquit 'tacere, patres conscripti, nisi Rhodiorum legationem mox uocaturos uos scirem, et illis auditis
2 mihi necessitatem fore dicendi. quae quidem eo difficilior oratio erit quod ea postulata eorum futura sunt, ut non solum nihil quod contra me sit, sed ne quod ad ipsos qui-

5 cognoscere *Fr.2* : cognosci *B*χ : *sic, sed del.* eos *Weiss.*, eis *pro* eos *Harant* **6** quo *B*χ : qua *Shackleton Bailey* **7** im(m)oderate *P*[3]*Par.* : im(n)(m)oderata *B*χ posset *B*χ : possit *Mg*, *fort. recte* **9** ex *B* : *om.* χ **10** ut ... diceret *B*χ : et ... dicere *J. Gron.* regem χ : rege *B* **53.2** quod ea *MgA*[2] : quod *B*ψα : qui *EP* : quid' *A* sunt *B*χ : sint *Mg* sed χ : et *B*

3 dem proprie pertineat petere uideantur. agent enim causam ciuitatium Graecarum, et liberari eas dicent debere. quo impetrato, cui dubium est quin et a nobis auersuri sint non eas modo ciuitates quae liberabuntur, sed etiam uete-
4 res stipendiarias nostras, ipsi autem tanto obligatos beneficio uerbo socios, re uera subiectos imperio et obnoxios
5 habituri sint? et, si dis placet, cum has tantas opes adfectabunt, dissimulabunt ulla parte id ad se pertinere; uos modo
6 id decere et conueniens esse ante factis dicent. haec uos ne decipiat oratio prouidendum uobis erit, neue non solum inaequaliter alios nimium deprimatis ex sociis uestris, alios praeter modum extollatis, sed etiam ne qui aduersus uos arma tulerint in meliore statu sint quam socii et amici
7 uestri. quod ad me attinet, in aliis rebus cessisse intra finem iuris mei cuilibet uideri malim quam nimis pertinaciter in obtinendo eo tetendisse; in certamine autem amicitiae uestrae, beneuolentiae erga uos, honoris qui a uobis habe-
8 bitur, minime aequo animo uinci possum. hanc ego maximam hereditatem a patre accepi, qui primus omnium Asiam Graeciamque incolentium in amicitiam uenit uestram, eamque perpetua et constanti fide ad extremum
9 uitae finem perduxit; nec animum dumtaxat uobis fidelem ac bonum praestitit, sed omnibus interfuit bellis quae in Graecia gessistis, terrestribus naualibus, omni genere commeatuum, ita ut nemo sociorum uestrorum ulla parte
10 aequari possit, uos adiuuit; postremo, cum Boeotos ad so-

3 nobis χ : uobis *B* **4** ipsi *Gel.* (“*non* sibi”) : sibi *B*χ **6** et *Ald.* : aut *B*χ **7** aliis *Mg* : (h)i(i)s *B*χ malim *B*χ : mallem *Mg* eo χ : eos *BLips.* tetendisse *Holk. 345* : ten(te- *E*)disse *B*χ uestrae *B*χ : nostrae *Mg* a *B*χ : a⟨b⟩ *M. Müller, sed dubium an consulto* **8** perpetua β : perpetuam *B*χ uitae finem *B* : finem uitae χ **9** animum dumtaxat *B*χ : dumtaxat animum *Mg*, *fort. recte* uobis *B*χ : in uos *Mg* naualibus *B*χ : naualibusque *Lips.* : naualibusque ⟨et⟩ *H.J.M.* **9** possit *B*χ : posset *Ald.*, *fort. recte*

cietatem uestram hortaretur, in ipsa contione intermortuus
11 haud multo post exspirauit. huius ego uestigia ingressus
uoluntati quidem et studio in colendis uobis adicere – et-
12 enim inexsuperabilia haec erant – nihil potui; rebus ipsis
meritisque et impensis officiorum ut superare possem, for-
tuna tempora Antiochus et bellum in Asia gestum praebu-
13 erunt materiam. rex Asiae et partis Europae Antiochus
filiam suam in matrimonium mihi dabat; restituebat extem-
plo ciuitates quae defecerant a nobis; spem magnam in
posterum amplificandi regni faciebat, si secum bellum ad-
14 uersus uos gessissem. non gloriabor eo quod nihil in uos
deliquerim; illa potius quae uetustissima domus nostrae uo-
15 biscum amicitia digna sunt referam. pedestribus naualibus-
que copiis, ut nemo sociorum uestrorum me aequiperare
posset, imperatores uestros adiuui; commeatus terra mari-
que suppeditaui; naualibus proeliis, quae multis locis facta
sunt, omnibus adfui; nec labori meo nec periculo usquam
16 peperci. quod miserrimum est in bello, obsidionem passus
sum, Pergami inclusus cum discrimine ultimo simul uitae
17 regnique. liberatus deinde obsidione, cum alia parte Antio-
chus alia Seleucus circa arcem regni mei castra haberent,
relictis meis rebus tota classe ad Hellespontum L. Scipioni
consuli uestro occurri, ut eum in traiciendo exercitu
18 adiuuarem. posteaquam in Asiam exercitus uester est
transgressus, nunquam a consule abscessi; nemo miles Ro-
manus magis adsiduus in castris fuit uestris quam ego fra-
tresque mei; nulla expeditio nullum equestre proelium sine

11 uoluntati *Fr.1* : uolunte *B* : uoluntate χ **12** ut superare possem χ : *om. B* **13** amplificandi regni *Mg* : ampliandi regna *B*χ **14** nostrae χ : uestrae *B* amicitia digna sunt χ : digna sunt amicitia *B* : amicitia sunt digna *B*[1], *fort. recte* **15** pedestribus *B*χ : terrestribus *Fr.1* ut χ : aut *B* : ⟨it⟩a ut *Kreyssig* **17** meis *B*χ : *om.* α(*a*) occur(r)i *BNL*α(*aVoss.*) : occurrit *VEsc.* : occurrunt φ

19 me factum est; in acie ibi steti, eam partem sum tutatus in qua me consul esse uoluit. non sum hoc dicturus, patres conscripti: "quis hoc bello meritis erga uos mecum compa-
20 rari potest?" ego nulli omnium neque populorum neque regum quos in magno honore habetis non ausim me compa-
21 rare. Masinissa hostis uobis ante quam socius fuit, nec incolumi regno cum auxiliis suis, sed extorris expulsus, amissis omnibus copiis, cum turma equitum in castra confugit
22 uestra; tamen eum, quia in Africa aduersus Syphacem et Carthaginienses fideliter atque impigre uobiscum stetit, non in patrium solum regnum restituistis, sed adiecta opulentissima parte Syphacis regni praepotentem inter Africae
23 reges fecistis. quo tandem igitur nos praemio atque honore digni apud uos sumus, qui nunquam hostes semper socii
24 fuimus? pater ego fratres mei non in Asia tantum, sed etiam procul ab domo in Peloponneso in Boeotia in Aetolia, Philippi Antiochi Aetolico bello, terra marique pro uo-
25 bis arma tulimus. "quid ergo postulas?" dicat aliquis. ego, patres conscripti, quoniam dicere utique uolentibus uobis parendum est, si uos ea mente ultra Tauri iuga emostis Antiochum ut ipsi teneretis eas terras, nullos accolas nec
26 finitimos habere quam uos malo, nec ulla re alia tutius
27 stabiliusque regnum meum futurum spero; sed si uobis decedere inde atque deducere exercitus in animo est, neminem digniorem esse ex sociis uestris qui bello a uobis parta
28 possideat quam me dicere ausim. at enim magnificum est liberare ciuitates seruas. ita opinor, si nihil hostile aduersus uos fecerunt; sin autem Antiochi partis fuerunt, quanto est uestra prudentia et aequitate dignius sociis bene meritis quam hostibus uos consulere?'

19 sum χ : *om. B* **21** Mas(s)inissa ... ante $B\chi$: hostis Masinissa ante uobis *Mg* **22** quia *Asc.(1510)* : qui $B\psi\alpha$(quin, *om.* in, *Par.*) : quod φ **25** emostis Antiochum *Mg* : Antiochum emostis $B\chi$, *fort. recte* nullos φ : nullo $B\psi$ **27** bello χ : in bello *BVoss.*

54 Grata oratio regis patribus fuit, et facile apparebat munifi-
2 ce omnia et propenso animo facturos. interposita Zmyrnaeorum breuis legatio est, quia non aderant quidam Rhodiorum. conlaudatis egregie Zmyrnaeis, quod omnia ultima pati quam se regi tradere maluissent, introducti Rhodii
3 sunt. quorum princeps legationis, expositis initiis amicitiae cum populo Romano meritisque Rhodiorum Philippi prius
4 deinde Antiochi bello, 'nihil' inquit 'nobis tota nostra actione, patres conscripti, neque difficilius neque molestius est
5 quam quod cum Eumene nobis disceptatio est, cum quo uno maxime regum et priuatim singulis et, quod magis nos
6 mouet, publicum ciuitati nostrae hospitium est. ceterum non animi nostri, patres conscripti, nos, sed rerum natura, quae potentissima est, disiungit, ut nos liberi etiam aliorum libertatis causam agamus, reges serua omnia et subiecta
7 imperio suo esse uelint. utcumque tamen res se habet, magis uerecundia nostra aduersus regem nobis obstat quam ipsa disceptatio aut nobis impedita est aut uobis perplexam
8 deliberationem praebitura uidetur. nam si aliter socio atque amico regi et bene merito hoc ipso in bello, de cuius praemiis agitur, honos haberi nullus posset, nisi liberas
9 ciuitates in seruitutem traderetis ei, esset deliberatio anceps, ne aut regem amicum inhonoratum dimitteretis, aut decederetis instituto uestro, gloriamque Philippi bello par-
10 tam nunc seruitute tot ciuitatium deformaretis; sed ab hac necessitate aut gratiae in amicum minuendae aut gloriae uestrae egregie uos fortuna uindicat: est enim deum benignitate non gloriosa magis quam diues uictoria uestra, quae

54.2 Zmyrnaeorum, -is *scripsi* : Sm- *B*χ aderant *B*χ : aderat *Ruperti*, *fort. recte* **3** meritisque χ : meritis *B* **4** patres conscripti χ : *om. B* **7** se *Mg* : se~ *in fine uersus B* : sese χ, *fort. recte* **8** in seruitutem χ : *om. B* ei *hic B*χ, *ante* in seruitutem *Mg*, *fort. recte* **9** regem χ : rege *B* gloriamque *B* : gloriam *A* : gloria ψ*EP*

11 uos facile isto uelut aere alieno exsoluat; nam et Lycaonia et Phrygia utraque et Pisidia omnis et Chersonesus, quae-
12 que circumiacent Europae, in uestra sunt potestate, quarum una quaelibet regi adiecta multiplicare regnum Eumenis potest, omnes uero datae maximis eum regibus aequa-
13 re. licet ergo uobis et praemiis belli ditare socios et non decedere instituto uestro, et meminisse quem titulum praetenderitis prius aduersus Philippum nunc aduersus Antio-
14 chum belli, quid feceritis Philippo uicto, quid nunc a uobis, non magis quia fecistis quam quia id uos facere decet, desideretur atque exspectetur. alia enim aliis et honesta et
15 probabilis est causa armorum: illi agrum, hi uicos, hi oppida, hi portus oramque aliquam maris ut possideant; uos nec cupistis haec antequam haberetis, nec nunc, cum orbis ter-
16 rarum in dicione uestra sit, cupere potestis. pro dignitate et gloria apud omne humanum genus, quod uestrum nomen imperiumque iuxta ac deos immortales iam pridem intuetur, pugnastis. quae parare et quaerere arduum fuit, nescio
17 an tueri difficilius sit. gentis uetustissimae nobilissimaeque uel fama rerum gestarum uel omni commendatione humanitatis doctrinarumque tuendam ab seruitio regio libertatem suscepistis; hoc patrocinium receptae in fidem et clientelam uestram uniuersae gentis perpetuum uos praestare
18 decet. non quae in solo antiquo sunt Graecae magis urbes sunt quam coloniae earum, illinc quondam profectae in

12 regi *B*χ : regi⟨o⟩ *Koch* : *del. Novák* **13** (nunc) aduersus χ : *om. B* belli *B*χ : bello *Wesenberg* **14** et probabilis est *B*χ : est et probabilis *Mg*, *fort. recte* **16** humanum genus *B*χ : genus humanum *Mog.* pugnastis *Mg* : pugnatis *B*χ **17** libertatem φ : ad libertatem *B*ψ clientelam *B*χ : in clientelam *Mg* gentis *BMg* : *om.* χ : genti *Bauer* uos *B*χ : nos *Mg* **18** solo *Crév.* : solo modo *B*χ : *sic, sed* urbes;, *om.* magis *et* quam, *Vielhaber* : solo suo *Harant* : solo illo *Zingerle* Graecae *ed. Rom.* : Graeciae *B*χ illinc χ : *spat. B*

19 Asiam; nec terra mutata mutauit genus aut mores. certare pio certamine cuiuslibet bonae artis ac uirtutis ausi sumus
20 cum parentibus quaeque ciuitas et conditoribus suis. adistis Graeciae adistis Asiae urbes plerique; nisi quod longius a
21 uobis absumus, nulla uincimur alia re. Massilienses, quos, si natura insita uelut ingenio terrae uinci posset, iam pridem efferassent tot indomitae circumfusae gentes, in eo honore in ea merito dignitate audimus apud uos esse ac si
22 medium umbilicum Graeciae incolerent. non enim sonum modo linguae uestitumque et habitum, sed ante omnia mores et leges et ingenium sincerum integrumque a contagio-
23 ne accolarum seruarunt. terminus est nunc imperii uestri mons Taurus; quidquid intra eum cardinem est, nihil longinquum uobis debet uideri; quo arma uestra peruenerunt,
24 eodem ius hinc profectum perueniat. barbari, quibus pro legibus semper dominorum imperia fuerunt, quo gaudent reges habeant; Graeci suam fortunam uestros animos ge-
25 runt. domesticis quondam uiribus etiam imperium amplectebantur; nunc imperium ubi est, ibi ut sit perpetuum optant; libertatem uestris tueri armis satis habent, quoniam
26 suis non possunt. at enim quaedam ciuitates cum Antiocho senserunt. et aliae prius cum Philippo, et cum Pyrrho Tarentini; ne alios populos enumerem, Carthago libera cum

54.19: *Prisc. Inst.* 17.65 (= *GL* 3.191)

19 ac *Bχ* : et *Prisc.* ausi sumus α(*aVoss.*) *Prisc. codd. DR*[2] : ausi simus *Bχ* : ausimus β *Prisc. codd. RMNL* et conditoribus *Bχ* : *om. Prisc.* **20** adistis Graeciae adistis *Mg* : additis Graeciae adistas *B* : adistis χ **21** posset φ : posset et *B* : possent ψ audimus χ : audiuimus *Bα*, *fort. recte* **22** a χ : *om. B* **23** mons Taurus *B* : monstratus ψ : monstraturus *Eα*(*exc. Par.*) : mostraturus *PPar.* : demonstraturus *A* debet uideri *B* : uideri debet χ, *fort. recte* **24** reges χ : regis *B* gerunt χ : *om. B*

27 suis legibus est. huic uestro exemplo quantum debeatis ui-
dete, patres conscripti; inducetis in animum negare Eume-
28 nis cupiditati quod iustissimae irae uestrae negastis. Rhodii
+ et + in omnibus bellis quae in illa ora gessistis quam forti
fidelique uos opera adiuuerimus uestro iudicio relinqui-
mus. nunc in pace consilium id adferimus quod si compro-
baritis, magnificentius uos uictoria usos esse quam uicisse
omnes existimaturi sint.' apta magnitudini Romanae oratio
uisa est.

55 Post Rhodios Antiochi legati uocati sunt. ii uolgato petenti-
um ueniam more errorem fassi regis, obtestati sunt patres
2 conscriptos ut suae potius clementiae quam regis culpae,
qui satis superque poenarum dedisset, memores consule-
rent; postremo pacem datam a L. Scipione imperatore, qui-
3 bus legibus dedisset, confirmarent auctoritate sua. et sena-
tus eam pacem seruandam censuit, et paucos post dies po-
pulus iussit. foedus in Capitolio cum Antipatro principe
legationis et eodem fratris filio regis Antiochi est ictum.
4 Auditae deinde et aliae legationes ex Asia sunt. quibus
omnibus datum responsum decem legatos more maiorum
senatum missurum ad res Asiae disceptandas componen-
5 dasque; summam tamen hanc fore, ut cis Taurum montem
quae intra regni Antiochi fines fuissent Eumeni attribue-
rentur, praeter Lyciam Cariamque usque ad Maeandrum
6 amnem; ea ut ciuitatis Rhodiorum essent; ceterae ciuitates

28 + et + *Bχ* : et ⟨in hoc et⟩ *ed. Rom.* : *fort. delendum* quam *φ* : quia *ψ* : *om. B* comprobaritis *χ* : probabitis *B* : comprobaueritis *Mg* **55.1** ii *BN* : hi(i) *φVL* sunt *Mg* : *om. Bχ*, *fort. recte* **2** dedisset (confirmarent) *φ* : dedissent *BψHolk. Esc.* (*om. Lips.*) **3** censuit *χ* : *om. B* **4** datum *B* : datum est *χ*, *fort. recte* **5** fore *χ* : *om. B* montem quae *φ* : montemque *Bψ* intra *Holk. 353* : infra *φ* : *om. Bψ* Meandrum *B* ea ut *B* : (amnem)e ut *ψ* : (h)ee *φ* : aut *α*(*Holk. Esc. Voss.* : at *Lips.* : ut *Par.*) **6** Rhodiorum essent *ψAP* (*om.* essent ... quae *E*) : essent Rhodiorum *B*

Asiae, quae Attali stipendiariae fuissent, eaedem uectigal Eumeni penderent; quae uectigales Antiochi fuissent, eae
7 liberae atque immunes essent. decem legatos hos decreuerunt: Q. Minucium Rufum, L. Furium Purpureonem, Q. Minucium Thermum, Ap. Claudium Neronem, Cn. Cornelium Mer⟨e⟩ndam, M. Iunium Brutum, L. Aurunculeium, L. Aemilium Paullum, P. Cornelium Lentulum, P. Aelium
56 Tuberonem. his quae praesentis disceptationis essent libera
2 mandata; de summa rerum senatus constituit. Lycaoniam omnem et Phrygiam utramque et Mysiae regias siluas, et Lydiam Ioniamque extra ea oppida quae libera fuissent quo
3 die cum rege Antiocho pugnatum est, et nominatim Magnesiam ad Sipylum, et Cariam quae Hydrela appellatur, agrumque Hydrelitanum ad Phrygiam uergentem, et castel-

At(c)tali χ : Attalis *BHolk.Voss.* eaedem *L²* : eadem *B* : edem χ uectigal Eumeni *B* : Eumeni uectigal χ **7** Cn. ... Mer⟨e⟩ndam *Duker* : Cn. ... Merulam *B*χ, *fort. recte* : L. ... Merulam *Glar.* Aurunculeium χ : Arunculeium *B* **56.1** his quae φ : hisque *B*ψ **2** Mysiae regias siluas *McDonald* (*JRS 1967, 2 adn. 8*) : *sic, sed* My(i)sias *B*χ, Mysiam *Mg* : Mysiam regiam ⟨et⟩ Milyas *Madvig* : Mysiam regi as⟨signat⟩ *Harant* : Mysiam ⟨quam Prusia rex ademerat restituit⟩ regi et Milyas *M. Müller* : Mysiam ⟨ad Rhyndacum⟩ sitam ⟨et⟩ Milyas *Zingerle* : Mysiam ⟨et⟩ regi⟨ones⟩ Milyadis *Landgraf* (*JPhV 1895, 60*) : Mysiam ⟨quam ademerat Prusias (Prusia ademerat *JPhV 1894, 100–1*)⟩ regi ac Milyad⟨a⟩ *H.J.M.* : Mysiam regiam ⟨et⟩ Milyad⟨a⟩ *Ronconi* : Mysiam regi as⟨signauit⟩, Milyas *Engel* Lydiam Ioniamque *Crév.* : Lydiae Ioniaeque *B*χ extra ea oppida *Mg* : extra oppida *B*χ : oppida extra ea *Ruperti* pugnatum χ : oppugnatum *B* **2–3** est ... appellatur *B*χ : es⟨se⟩t ... adpelletur *J.H. Voss* **3** ad Sipylum *Fr.1* : at Asypilum *B*χ Cariam *B*χ : Cariae *Dobree* Hidraela *B* Hydrelitanum *ed. Camp.* : Hidraeletanum *B* : Hydreletanum χ ad *B*χ : trans *Mg* : usque ad *Ruperti* Meandrum *B* et oppida *Mg* : *om.* *B*χ

4 la uicosque ad Maeandrum amnem et oppida, nisi quae libera ante bellum fuissent, Telmessum item nominatim et castra Telmessium, praeter agrum qui Ptolomaei Telmessii fuisset – haec omnia quae supra sunt scripta regi Eumeni
5 iussa dari. Rhodiis Lycia data extra eundem Telmessum et castra Telmessium et agrum qui Ptolomaei Telmessii fuis-
6 set; hic et ab Eumene et Rhodiis exceptu⟨s⟩. ea quoque iis pars Cariae data quae propior Rhodum insulam trans Maeandrum amnem est, oppida uici castella agri qui ad Pisidiam uergunt, nisi quae eorum oppida in libertate fuissent pridie quam cum Antiocho rege in Asia pugnatum est.
7 Pro his cum gratias egissent Rhodii, de Solis urbe, quae in Cilicia est, egerunt: Argis et illos, sicut sese, oriundos esse; ab ea germanitate fraternam sibi cum iis caritatem esse; petere hoc extraordinarium munus, ut eam ciuitatem ex
8 seruitute regia eximerent. uocati sunt legati regis Antiochi, actumque cum iis est nec quicquam impetratum testante foedera Antipatro, aduersus quae ab Rhodiis non Solos,
9 sed Ciliciam peti et iuga Tauri transcendi. reuocatis in senatum Rhodiis, cum quanto opere tenderet legatus regius exposuissent, adiecerunt si utique eam rem ad ciuitatis suae dignitatem pertinere censerent Rhodii, senatum omni mo-

4 Telmessum item *Mg* : Telmessonitem *B* : Telmessontem χ nominatim χ : nominati *B* Telmessium χ : uel Messium *B* Ptolomei *Par.* : Tolmei *B* : Tolomei χ Telmessii *Mog.* : Telmessi *B*χ; *sic etiam* §5, *nisi* Telmissi *A*, Tolmessi *N* sunt *B*χ : sint *J.H. Voss* iussa *B*α : iussi φ : iussu ψ **5** eundem *B*χ : eandem *Wesenberg* Telmessum *B*χ : Telmessium *Mg* Ptolomei φ : Ptolmei *B* : Ptholomei *VL* : Ptolomet *N* hic ... exceptu⟨s⟩ *Ruperti* : haec ... excepta *B*χ et (Rhodiis) *B*χ : et ⟨ab⟩ *ed. Rom.* **6** propior *B*χ : prope *Mg* est *B*χ : es⟨se⟩t *J.H. Voss* **7** Cilicia φ : Lycia *B* : Si(y)cilia ψ : Scicilia *Lips.* caritatem *B*χ : gratiam *Mg* **8** nec φ : ne *B*ψ*Lips. Voss.* foedera χ : foedere *B* **9** tenderet φ*V* : tenderent *BNLEsc.*

10 do expugnaturum pertinaciam legatorum. tum uero impensius quam ante Rhodii gratias egerunt, cessurosque sese potius adrogantiae Antipatri quam causam turbandae pacis praebituros dixerunt. ita nihil de Solis mutatum est.

57 Per eos dies quibus haec gesta sunt legati Massiliensium nuntiarunt L. Baebium praetorem in prouinciam Hispa- 2 niam proficiscentem ab Liguribus circumuentum, magna parte comitum caesa uolneratum ipsum cum paucis sine lictoribus Massiliam perfugisse, et intra triduum exspirasse. 3 senatus, ea re audita, decreuit uti P. Iunius Brutus, qui propraetor in Etruria esset, prouincia exercituque traditis uni cui uideretur ex legatis, ipse in ulteriorem Hispaniam 4 proficisceretur, eaque ei prouincia esset. hoc senatus consultum litteraeque a Sp. Postumio praetore in Etruriam missae sunt, profectusque in Hispaniam est P. Iunius pro- 5 praetor. in qua prouincia, prius aliquanto quam successor ueniret, L. Aemilius Paullus, qui postea regem Persea magna gloria uicit, cum priore anno haud prospere rem gessisset, tumultuario exercitu conlecto signis conlatis cum Lusi- 6 tanis pugnauit. fusi fugatique hostes; caesa decem octo milia armatorum; duo milia trecenti capti et castra expugnata. huius uictoriae fama tranquilliores in Hispania res fecit.
7 Eodem anno ante diem tertium kalendas Ianuarias Bononiam Latinam coloniam ex senatus consulto L. Valerius Flaccus M. Atilius Serranus L. Valerius Tappo triumuiri

57.1–2: *Oros.* 4.20.24
57.7–8: *Vell.* 1.15.2

10 causam *Mg* : causas *Bχ* turbandae pacis *Mgα* : turbandas paucis *Bψ* : turbandas pacis *φ* **57.3** propraetor *P* : pro pr̄ (pr *B*) *BψAE* : *fort.* pro praetore; *sic etiam* §5 (pr̄ *B*) traditis *χ* : tradito *B* **5** ueniret *φ* : uenit et *Bψ* gessisset *χ* : gessisset et *B* : *sic, add.* ⟨sex milia militum amisisset⟩ *Rossbach* **6** duo *BN* : uero *V* : tres *φ* milia *linea superscripta ind. AE* : *om. BψP* Hispania *χ* : Hispaniam *B* res fecit *Pmg* : recepit *Bχ* **7** Valerius ... Serranus L. (Attilius *AVL*) *χ* : *om. B*

8 deduxerunt. tria milia hominum sunt deducta; equitibus septuagena iugera, ceteris colonis quinquagena sunt data. ager captus de Gallis Boiis fuerat; Galli Tuscos expulerant.
9 Eodem anno censuram multi et clari uiri petierunt. quae res, tamquam in se parum magni certaminis causam habe-
10 ret, aliam contentionem multo maiorem excitauit. petebant T. Quinctius Flamininus, P. Cornelius Cn. f. Scipio, L. Valerius Flaccus, M. Porcius Cato, M. Claudius Marcellus, M'. Acilius Glabrio, qui Antiochum ad Thermopylas Aeto-
11 losque deuicerat. in hunc maxime, quod multa congiaria + habuerat + quibus magnam partem hominum obligarat,
12 fauor populi se inclinabat. id cum aegre paterentur tot nobiles, nouum sibi hominem tantum praeferri, P. Sempronius Gracchus et C. Sempronius Rutilus, ⟨tribuni plebis,⟩ ei diem dixerunt, quod pecuniae regiae praedaeque aliquantum captae in Antiochi castris neque in triumpho tulis-
13 set neque in aerarium rettulisset. uaria testimonia legatorum tribunorumque militum erant. M. Cato ante alios testes conspiciebatur; cuius auctoritatem perpetuo tenore ui-
14 tae partam toga candida eleuabat. is testis quae uasa aurea atque argentea castris captis inter aliam praedam regiam

57.13–14: *Cato ORF*^{3} *fr.* 66

8 septuagena χ : septuaginta *B* fuerat χ : fuerant *B* **9** multo χ : *om. B* **10** Marcellus *Lips.Par.Gel.* ("*non* Gelo") : Gellius *B*χ **11** congiaria *B Gel.* ("*illic legitur*") : concilia χ : ⟨e⟩ copia r⟨e⟩gia (habuerat) *Madvig* + habuerat + *B*χ : ⟨ex⟩hibuerat *Vrsinus* : ⟨dist⟩ribuerat *Wesenberg* : dederat *Zingerle*, *fort. recte* : ⟨pr⟩aebuerat *Nitsche* : ⟨t⟩ribuerat *Engel* obligarat *B*χ : obligauerat *Mg* **12** Gracchus *B* : Graccus χ Rutilus *Par.* : Rutilius *B*χ ⟨tr. pl.⟩ *ed. Rom.* : *om. B*χ : *fort. ante nomina scribendum* neque in aerarium χ : *om. B* retulisset *Mg* : detulisset χ : *om. B* **14** castris captis *B* : captis castris χ praedam regiam *B Voss.* : regiam praedam χ

15 uidisset, ea se in triumpho negabat uidisse. postremo in huius maxime inuidiam desistere se petitione Glabrio dixit, quando quod taciti indignarentur nobiles homines, id ae-
58 que nouus competitor intestabili periurio incesseret. centum milium multa inrogata erat; bis de ea certatum est; tertio, cum de petitione destitisset reus, nec populus de multa suffragium ferre uoluit, et tribuni eo negotio destite-
2 runt. censores T. Quinctius Flamininus M. Claudius Marcellus creati.
3 Per eos dies L. Aemilio Regillo, qui classe praefectum Antiochi regis deuicerat, extra urbem in aede Apollinis cum senatus datus esset, auditis rebus gestis eius, quantis cum classibus hostium dimicasset, quot inde naues demersisset aut cepisset, magno consensu patrum triumphus naualis est
4 decretus. triumphauit kalendis Februariis. in eo triumpho undequinquaginta coronae aureae translatae sunt, pecunia nequaquam tanta pro specie regii triumphi, tetrac⟨h⟩ma Attica triginta quattuor milia ducenta, cistophori centum
5 triginta duo milia trecenti. supplicationes deinde fuerunt ex senatus consulto, quod L. Aemilius in Hispania prospere rem
6 publicam gessisset. haud ita multo post L. Scipio ad urbem

58.2: *Plut. Flam.* 18.1
58.3–59: *Pol.* 21.24.16–17, *Caesius Bassus GL* 6.265, *Plin. NH* 33.148, 35.22, *I. I.* 13.1.81; *cf. Prop.* 3.3.8

15 Glabrio α(*Lips. Par. Esc.*) : Grabrio *BAP* : Gabrio *E* : grauiori ψ intestabili *B*ψ : ines(x)timabili φ : inexcusabili *uel* inexpiabili *Gron.* **58.1** erat χ : erant *B* ea *B*χ : ea re *Mg* de *B*χ : *del. Novák* uoluit φ : noluit *B* : *om.* ψ **3** eos *B*χ : eos⟨dem⟩ *ed. Rom.*, *fort. recte* quot *EP* (*om.* quot ... demersisset *A*) : quod *B*ψ **4** aureae χ : aurae *B* pecunia χ : pecuniae *B* tanta pro *B*χ : pro *Gron.*, *fort. recte* : tanta ⟨nec⟩ pro *Seyffert* : ⟨q⟩uanta pro *Engel* tetrac⟨h⟩ma *Bekker* : tetracma *B*ψ : t(d- *E*)etracina φ : ⟨te⟩tradrac⟨h⟩ma *Budé* milia *linea superscripta ind. AEV* : *om. BPNL*; *infra ind. AN*, *om. BEPVL* **5** Hispania *ed. Rom.* : Graecia *B* : Graecia Hispania χ

uenit; qui ne cognomini fratris cederet, Asiaticum se appellari uoluit. et in senatu et in contione de rebus ab se gestis
7 disseruit. erant qui fama id maius bellum quam difficultate rei fuisse interpretarentur: uno memorabili proelio debellatum, gloriamque eius uictoriae praefloratam ad Thermopy-
8 las esse. ceterum uere aestimanti Aetolicum magis ad Thermopylas bellum quam regium fuit; quota enim parte uirium suarum ibi dimicauit Antiochus? in Asia totius Asiae steterunt uires, ab ultimis orientis + in + finibus omnium gen-
59 tium contractis auxiliis. merito ergo et dis immortalibus quantus maximus poterat habitus est honos, quod ingentem uictoriam facilem etiam fecissent, et imperatori trium-
2 phus est decretus. triumphauit mense intercalario pridie kalendas Martias. qui triumphus spectaculo oculorum maior quam Africani fratris eius fuit, recordatione rerum et aestimatione periculi certaminisque non magis comparandus quam si imperatorem imperatori aut Antiochum ducem
3 Hannibali conferres. tulit in triumpho signa militaria ducenta uiginti quattuor, oppidorum simulacra centum triginta quattuor, eburneos dentes mille ducentos triginta unum,

7 praefloratam *Mg* : defloratam *B*χ **8** uere χ : *om. B* quota *AmgPmg* : cota *Emg* : quod *B*χ ultimis orientis + in + *sic scripsi* : ultimi orientis in *BVL*α : *sic, sed* m(omentium gentium) *N* : ultimi orientis φ : ultimis orientis P^3 *Gel.* ("partibus *non additur in uetusta scriptura*") : ultimi orientis ⟨partibus⟩ *ed. Rom.* : ultimi orientis ⟨s⟩in⟨u⟩ *Madvig* : ultimis oris *Seyffert* : ultimis orientis ⟨f⟩in⟨ibus⟩ *Weiss. (1862)* : ultimis orientis ⟨term⟩in⟨is⟩ *Zingerle* : ultimis orientis ⟨or⟩is (*uel* ⟨or⟩is orientis) *H.J.M.* **59.1** et (imperatori) *L* : *om. B*χ **2** Africani φ : Af(f)ricanus *B*ψ **2–38.17.15** quam si ... naturam esse *om.* α(*a*); *supp. Holk.*^{2}; *u. tom. I, p. XIV* **3** uiginti *B*χ : triginta *Mg*, *fort. recte*

4 aureas coronas ducentas triginta quattuor, argenti pondo centum triginta septem milia quadringenta uiginti, tetrac⟨h⟩mum Atticorum ducenta quattuordecim milia, cistophori trecenta uiginti unum milia septuaginta, nummos aureos 5 Philippeos centum quadraginta milia, uasorum argenteorum – omnia caelata erant – mille pondo et quadringenta uiginti tria, aureorum mille pondo uiginti tria. et duces regii 6 praefecti purpurati duo et triginta ante currum ducti. militibus quini uiceni denarii dati, duplex centurioni, triplex equiti. et stipendium militare et frumentum duplex post triumphum datum; proelio in Asia facto duplex dederat. triumphauit anno fere post quam consulatu abiit.

60 Eodem fere tempore et Cn. Manlius consul in Asiam et Q. 2 Fabius Labeo praetor ad classem uenit. ceterum consuli non deerat cum Gallis belli materia. mare pacatum erat deuicto Antiocho, cogitantique Fabio cui rei potissimum insisteret, ne otiosam prouinciam habuisse uideri posset,

4 pondo χ : .p^{s} *B* milia *linea superscripta ind. NL* : *om. BφV*; *infra ind. ψE, om. BAP* quadringenta χ : trecenta *B* tetrac⟨h⟩mum *Bekker* : tetracmum *B*χ : ⟨te⟩tradrac⟨h⟩mum *Budé* cistophori *B*χ : cistoph⟨o⟩ru⟨m⟩ *Budé* : cistophor⟨o⟩s *Gron.*, *fort. recte* milia *linea superscripta ind.* ψ : *om. Bφ* centum quadraginta milia (*om. lineam superscriptam BP*) *B*χ : ⟨...⟩ milia centum quadraginta *Madvig* : centum quadraginta milia septuaginta, *om.* septuaginta *ante* nummos *Richter* (*4*) : centum quadraginta milia ⟨...⟩ *H. J. M.* **5** celata *B* (aureorum) mille *BVL* : *spat. N* : *om.* φ : mille ⟨quingenta⟩ *Weiss.* (*1862*), *cl. Plin. NH* 33.148 tria *B* : quattuor χ, *fort. recte* purpurati *B* : purpurati et χ, *fort. recte* : – praefecti et purpurati – *distinxit Engel* **6** duplex ... duplex *B*χ : duplex ... ⟨quoque⟩ *uel* ⟨itidem⟩ *uel* ⟨iam⟩ duplex *Crév.* : duplex ... ⟨iam⟩ proelio ... duplex *Heus.* : triplex ... duplex *uel* duplex ... triplex *Madvig* : duplex ... ⟨item⟩ proelio ... duplex *Hertz* : duplex ... duplex ⟨item⟩ *Wesenberg* consulatu *B* : consulatum χ abiit α(*Holk.*^{2} *Voss.*) : abit *BψEsc.* : habuit φ **60.2** cogitantique *B*χ : cogitanti Q. *Mg* : cogitanti ⟨ita⟩que *Sig.*

3 optimum uisum est in Cretam insulam traicere. Cydoniatae bellum aduersus Gortynios Gnosiosque gerebant, et captiuorum Romanorum atque Italici generis magnus numerus 4 in seruitute esse per totam insulam dicebatur. classe ab Epheso profectus cum primum Cretae litus attigit, nuntios circa ciuitates misit ut armis absisterent captiuosque in suis quaeque urbibus agrisque conquisitos redderent, et legatos mitterent ad se, cum quibus de rebus ad Cretenses pariter 5 Romanosque pertinentibus ageret. nihil magnopere ea Cretenses mouerunt: captiuos praeter Gortynios nulli red-6 diderunt. Valerius Antias quattuor milia captiuorum, quia belli minas timuerunt, ex tota insula reddita scripsit; eamque causam Fabio, cum rem nullam aliam gessisset, trium-7 phi naualis impetrandi ab senatu fuisse. a Creta Ephesum Fabius redit; inde tribus nauibus in Thraciae oram missis ab Aeno et Maronia praesidia Antiochi deduci iussit, ut in libertate eae ciuitates essent.

3 Cydoniatae ψ : Gydoniatae *B* : Cidoniatae φ   Gortynios *Ald.* : Cortynos *B* : Cortinos ψ*AE* : Corcynos *P*   Gnosiosque χ : Gnosios *B*   insulam χ : Italiam *B*   **4** redderent *Nitsche* : reducerent *B*χ   **5** Gortynios *Ald.* : Cortynios *B* : Cortinuos ψ : Cort(-c- *P*)ynuos φ   **6** milia ψ : *om.* *B*φ   timuerunt χ : *sic, sed* timu- *in fine uersus* -r̃t *B* : timuerint *Bekker*, *fort. recte*   reddita *Voss.* : redditas *B*χ   **7** a Creta *Mg* : ac *B*χ   Fabius redit *B*χ : rediit (*fort. recte*) Fabius *Mg*

Subscriptiones : Titi Liuii ab urbe condita liber xxxvii explicit incipit liber xxxviii *B* : explicit liber xxxvii incipit liber xxxviii *A* : Titi Liuii de bello Macedonico liber vii' incipit *E* : liber xxxviii *N* : Titi Liuii Patauini historiographi ab urbe condita de bello Macedonico liber vi' explicit incipit viii' feliciter *V* : explicit liber xxxvii incipit liber xxxviii *Holk.*[2] : Titi Liuii de bello Macedonico explicit liber vi' incipit vii' *Voss.*

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XXXVIII

1 Dum in Asia bellum geritur, ne in Aetolia quidem res quie-
2 tae fuerant, principio a gente Athamanum orto. Athamania ea tempestate, pulso Amynandro, sub praefectis Philippi regio tenebatur praesidio, qui superbo atque immodico
3 imperio desiderium Amynandri fecerant. exsulanti tum Amynandro in Aetolia litteris suorum, indicantium statum
4 Athamaniae, spes reciperandi regni facta est. remissique ab eo nuntiant principibus Argethiam – id enim caput Athamaniae erat –, si popularium animos satis perspectos haberet, impetrato ab Aetolis auxilio in Athamaniam se uenturum ⟨. . .⟩ cum delectis, quod consilium est gentis, et Ni-

1.1 res quietae *B* : quietae res χ, *fort. recte* **2** praefectis φ : praefecto *B* : praefectos ψ*Esc.* : profectos *Voss.* (*om.* sub . . . Amynandro (§3) *Holk.*[2]) tenebatur χ : tenebantur *B* immodico *BP* : in medico ψ*AE* **3** exulanti tum *L* : exulanti α(*Esc. Voss.*; *u. supra*) : exulantium *B*χ **4** ab eo nuntiant principibus *B*χ : nuntii ab eo ad principes *Mg* : ab eo nuntii ad principes *Adam* Argethiam *scripsi* : Argitheam *B*χ; *cf. Stahlin, 127 adn. 6, infra* §7, 2.4, 5 *adnn.* ⟨. . .⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨agit deinde⟩ *Madvig* : ⟨sic conuenisse (*uel* conuenerat)⟩ *M. Müller* (*1866*) : ⟨deque ea re se acturum⟩ *Weiss.* (*1873*) : ⟨sic constitutum⟩ *Harant* : ⟨non diffidere sibi facile conuenturum⟩ *M. Müller* : cum ⟨exercitu; agit deinde cum⟩ *H.J.M.* : ⟨. . . uenturum⟩ *Ronconi* : ⟨sibi enim facile conuenturum⟩ *Adam* cum* delectis Aetolorum *Mg* : delectis *B*χ quod . . . gentis *Weiss.* : *sic, sed* esset *B*χ : *del. Vielhaber, sine lacuna post* uenturum

5 candro praetore. quos ubi ad omnia paratos esse uidit, certiores + subinde + facit quo die cum exercitu Athamaniam
6 ingressurus esset. quattuor primo fuerunt coniurati aduersus Macedonum praesidium. hi senos sibi adiutores ad rem gerendam adsumpserunt; dein paucitate parum freti, quae celandae rei quam agendae aptior erat, parem priori nu-
7 merum adiecerunt. ita duo et quinquaginta facti quadrifariam se diuiserunt; pars una Heracleam, altera Tetraphyliam petit, ubi custodia regiae pecuniae esse solita erat,
8 tertia Theudoriam, quarta Argethiam. ita inter omnes conuenit, ut primo quieti, uelut ad priuatam rem agendam uenissent, in foro obuersarentur; die certa multitudinem omnem conuocarent ad praesidia Macedonum arcibus ex-
9 pellenda. ubi ea dies aduenit, et Amynander cum mille Aetolis in finibus erat, ex composito quattuor simul locis praesidia Macedonum expulsa, litteraeque in alias urbes passim dimissae, ut uindicarent sese ab impotenti dominatione Philippi et ⟨regem⟩ restituerent in patrium ac legiti-

5 paratos *MgHolk.*[2] : paratiores *B*χ + subinde + *B*χ : su⟨os⟩ d⟨e⟩inde *Cobet* : suo⟨s⟩ inde *M. Müller* : ⟨suos⟩ subinde *H.J.M.* **6** fuerunt *B* : fuere χ, *fort. recte* ad(s)sumpserunt χ : consumpserunt *B* quae χ : quod *B* priori χ : prior in *B* **7** Heracleam φ : Heraclea *B*ψ esse solita χ : *om. B* quarta Argitheam (Argethiam *scripsi*; *u.* §4 *adn.*) φ : *om. B*ψ **8** primo γ : prima *B*χ quieti *ed. Rom.* : quietem *B* : quiete χ omnem *Esc.* : omnes *B*χ **9** in (finibus) *B*[1]*LA*[2] : se in *B*χ ⟨regem⟩ *hic H.J.M.*, *post* restituerent *M. Müller* : *om. B*χ : Aminandrum *post* restituerent *Emg* : *sic*, *sed ad* patrium *Pmg* : ⟨eum⟩ *post* patrium *Lentz* (*H*) : *del.* in *Vielhaber* (*1868*) : patriam legitimum regem *Fügner* (*JPhV 1891, 171*)

10 mum regnum. undique Macedones expelluntur. Telum oppidum, litteris a Xenone praefecto praesidii interceptis et arce ab regiis occupata, paucos dies obsidentibus restitit;
11 deinde id quoque traditum Amynandro est, et omnis Athamania in potestate erat praeter Athenaeum castellum, finibus Macedoniae subiectum.
2 Philippus, audita defectione Athamaniae, cum sex milibus armatorum profectus ingenti celeritate Gomphos peruenit.
2 ibi relicta maiore parte exercitus – neque enim ad tanta itinera sufficerent –, cum duobus milibus Athenaeum, quod
3 unum a praesidio suo retentum fuerat, peruenit. inde, proximis temptatis, cum facile animaduertisset cetera hostilia esse, Gomphos regressus, omnibus copiis simul in Athama-
4 niam redit. Xenonem inde cum mille peditibus praemissum + Aethiopam + occupare iubet, opportune Argethiae im-

10 Telum *Bχ* : Teium *Mog. e.e.*; *nomen incertum* Xenone *B* : Xenonem φ : se non a *N* : (litteris) non a *V* : rege non a *Holk.*[2] : (a)xe non a *Esc.* : ret non a *Voss.* interceptis ψ*AP* : interseptis *B* : inter *E* **11** Atheneum *B* **2.1** Gomphos *PV* : Gonfos *B* : Gonphos *AEN* : Ghonphos *L* sufficerent *Bχ* : suffecissent *Mg* : ⟨uires⟩ suffecissent *Fügner* (*JPhV 1891*, *188*) : ⟨simul⟩ sufficerent *Damsté* **2** milibus χ : *om. B* a χ : *om. B* **3–4** red-(-dd- *E*)it Xenonem inde *Bχ* : rediit inde Zenonem *Mg* **4** + (A)ethiopam + *Bα* : Ethiopiam ψ : Eopam *AP* : Copam *E* : Alopam *Mg* §13 : Ethopiam *ed. Rom.* : Aethopiam *M. Müller* : Aethopam *Adam* opportune *Bχ* : tumulum, *del.* locum (§5), *Cobet* : opportune ... imminentem ⟨tumulum⟩ uel ⟨collem⟩ *M. Müller* Argethiae *scripsi* : Argytiae *B* : Argitiae ψ : Argiciae α : Argiteae φ : Argitheae *ed. Rom.*; *u.* 1.4 *adn.*

5 minentem; quem ubi teneri ab suis locum uidit, ipse circa templum Iouis Acraei posuit castra. ibi unum diem foeda tempestate retentus, postero die ducere ad Argethiam in-
6 tendit. euntibus extemplo apparuere Athamanes, in tumulos imminentes uiae discurrentes. ad quorum conspectum constitere prima signa, totoque agmine pauor et trepidatio
7 erat, et pro se quisque quidnam futurum esset cogitare, si
8 in ualles subiectas rupibus agmen foret demissum. haec tumultuatio regem, cupientem, si se sequerentur, raptim euadere angustias, reuocare primos et eadem qua uenerat
9 uia referre coegit signa. Athamanes primo ex interuallo quieti sequebantur; postquam Aetoli se coniunxerunt, hos, ut ab tergo agmini instarent, reliquerunt, ipsi ab lateribus
10 se circumfuderunt, quidam per notas calles breuiore uia praegressi transitus insedere; tantumque tumultus Macedonibus est iniectum ut fugae magis effusae quam itineris ordinati modo, multis armis uirisque relictis, flumen traiece-
11 rint. hic finis sequendi fuit. inde tuto Macedones Gomphos
12 et a Gomphis in Macedoniam redierunt. Athamanes Aetolique + Eopam + ad Xenonem ac mille Macedonas oppri-

5 Iouis Acre(-ae- *Modius*)i *Mg* : Ioui sacra in(posuit) *B* : Iouis sacra im(posuit) ψ : Iouis sacra φ   Argethiam *scripsi* : Argiteam *B* : Arciteam χ : Argitheam *Par. 5741*; *u.* 1.4 *adn.*   **6** signa totoque χ : signatoque *B* : signa concitatoque *Mg*   **9** Aetoli χ : Aetolis *B*   **10** ut *Holk.*[2] : *om.* *B*χ   flumen χ : *om.* *B* : flumen ⟨...⟩ *Crév.* : iugum *Heller* (*Phil. 1857, 701*)   traiecerint *Holk.*[2] : traiecerunt *B*ψα(*Esc. Voss.*) : traicerent φ   **12** + Eopam + *B*ψ*AP* : Copam *E* : Alopam *Mg*; *de aliis u.* §4 *adn.*   Xenonem ac mille *BEmgPmg* : Xenone amat χ : Zenonem *ex Mg citat Carb.*

13 mendos undique concurrerunt. Macedones, parum loco freti, ab + Eopa + in altiorem deruptioremque undique tumulum concessere; quo pluribus ex locis aditu inuento,
14 expulere eos Athamanes, dispersosque et per inuia atque ignotas rupes iter fugae non expedientes partim ceperunt partim interfecerunt. multi pauore in derupta praecipitati; perpauci cum Xenone ad regem euaserunt. postea per in-
3 dutias sepeliendi caesos potestas facta est. Amynander, reciperato regno, legatos et Romam ad senatum et ad Scipiones in Asiam, Ephesi post magnum cum Antiocho proe-
2 lium morantes, misit. pacem petebat, excusabatque sese quod per Aetolos reciperasset paternum regnum; Philippum incusabat.
3 Aetoli ex Athamania in Amphilochos profecti sunt, et maioris partis uoluntate in ius dicionemque totam redege-
4 runt gentem. Amphilochia recepta – nam fuerat quondam Aetolorum –, in Aperantiam eadem spe transcenderunt; ea quoque magna ex parte sine certamine in deditionem uenit.

3: *Pol.* 21.25–26.6
3.9–11.9: *Enn. Ann.* 397–9*V* = 388–90*Sk*, ?401–8*V* = 391–8*Sk*, *Scaen.* 366–9*V*, *Cic. Tusc.* 1.3, *Iust.* 32.1.2, *Flor.* 1.25.1–3, *uir. ill.* 52, *Zon.* 9.21.1–4

13 parum χ : *om. B* ab χ : *om. B* + Eopa + ψ*AP* : Copa *E* : *om. B*; *de aliis u.* §4 *adn.* deruptioremque φ : diruptioremque *BEsc.* : diruptionemque *Voss.* : deruptionemque ψ tumulum χ : tumulum undique *B* **14** postea *B*χ : postera die *Mg*, *fort. recte* **3.1** recuperato χ : recuperando *B* **3** uoluntate φ : uoluntatem *B*ψ in ius *BVoss.* : minius ψ : in inius φ **4** Aetolorum *B*χ : in Aetolorum imperio *Mg* in Aperantiam eadem spe χ : ẹạdẹ̄ *spat. vii fere litt.* eadem spe *B* : eadem spe in (A)perantiam α, *fort. recte* trans(s)cenderunt χ : *om. B*

5 Dolopes nunquam Aetolorum fuerant, Philippi erant. hi primo ad arma concurrerunt; ceterum postquam Amphilochos cum Aetolis esse, fugamque ex Athamania Philippi et caedem praesidii eius accepere, et ipsi a Philippo ad Aeto-
6 los deficiunt. quibus circumiectis gentibus iam undique se a Macedonibus tutos credentibus esse Aetolis, fama adfertur Antiochum in Asia uictum ab Romanis; nec ita multo post legati ab Roma rediere sine spe pacis, Fuluiumque consu-
7 lem nuntiantes cum exercitu iam traiecisse. his territi, prius ab Rhodo et Athenis legationibus excitis, ut per auctoritatem earum ciuitatium suae preces nuper repudiatae faciliorem aditum ad senatum haberent, principes gentis ad temp-
8 tandam spem ultimam Romam miserunt, nihil ne bellum haberent, priusquam paene in conspectu hostis erat, praemeditati.
9 Iam M. Fuluius, Apolloniam exercitu traiecto, cum Epirotarum principibus consultabat unde bellum inciperet. Epirotis Ambraciam placebat adgredi, quae tum contribuerat
10 se Aetolis: siue ad tuendam eam uenirent Aetoli, apertos circa campos ad dimicandum esse; siue detractarent certa-
11 men, oppugnationem fore haud difficilem; nam et copiam in propinquo materiae ad aggeres excitandos et cetera opera esse, et Aratthum, nauigabilem amnem, opportunum ad comportanda quae usui sint, praeter ipsa moenia fluere, et aestatem aptam rei gerendae adesse. his persuaserunt ut per Epirum duceret.

6 rediere α(*Holk.*[2] *Esc.*)*N* : redire *B*φ*VL* spe pacis *B*χ : responso *Mg*, *fort. recte* **7** territi φ : territis *B*ψ ciuitat(i)um *hic B*χ, *ante* earum (*sic BMg*α(*Holk.*[2] *Voss.*) : eorum ψ : illarum φ) *Mg* **10** detractarent *B*χ : detrectarent *B*[1]α(*Esc. Voss.*) Aratthum *scripsi* (*cf.* 43.21.9 *adn.*) : Aret(-c- *A*)hontem *B*χ : Arachthum *Vrsinus* : Aratum *uel* Arratum *Weiss.*; *sic etiam* 4.3

4 Consuli ad Ambraciam aduenienti magni operis oppugnatio uisa est. Ambracia tumulo aspero subiecta est; Perranthem
2 incolae uocant. urbs, qua murus uergit in campos et flumen, occidentem, arx, quae imposita est tumulo, orientem
3 spectat. amnis Aratthus ex Athamania fluens cadit in sinum maris ab nomine propinquae urbis Ambracium appellatum.
4 praeterquam quod hinc amnis munit hinc tumuli, muro quoque firmo saepta erat, patente in circuitu paulo amplius
5 tria milia passuum. Fuluius bina a campo castra, modico inter se distantia interuallo, unum castellum loco edito con-
6 tra arcem obiecit; ea omnia uallo atque fossa ita iungere parat ne exitus inclusis ab urbe neue aditus foris ad auxilia intromittenda esset. ad famam oppugnationis Ambraciae Stratum iam edicto Nicandri praetoris conuenerant Aetoli.
7 inde primo copiis omnibus ad prohibendam obsidionem uenire in animo fuerat; dein, postquam urbem iam magna ex parte operibus saeptam uiderunt, Epirotarum trans flumen
8 loco plano castra posita esse, diuidere copias placuit. cum mille expeditis Eupolemus Ambraciam profectus per non-
9 dum commissa inter se munimenta urbem intrauit. Nicandro cum cetera manu primo Epirotarum castra nocte adgredi consilium fuerat, haud facili ab Romanis auxilio, quia

4.1 consuli α : consul *Bχ* Perranthem *BAL* : Perrantem *EP* : Perhantem *N* : Paranthem *V*; *nomen incertum* **2** imposita *Mg* : posita *Bχ* est tumulo *Mg* : tumulo est *Bχ*, *fort. recte* **3** At(-th- *Le Paulmier*)amania *Par. 5741* : Ac(h)arnania *Bχ*; *fort. errauit ipse Liuius* Ambrachium *Burn.* : Ambrachiam *Bχ* **4** quod χ : *om. B* circuitu χ : circuitum *B* tria *VL* : tribus *AE* : trium *P* : iii *N* : quattuor *B*, *fort. recte* m(ilia) ψ : *lineam superscr. Holk.*[2] : *om. Bφ* **6** atque *B* : ac χ, *fort. recte* ita *Gel.* (“*in nostris archetypis*”) : *om. Bχ* conuenerant χ : conuenerunt *B* **9** manu *Mg* : *om. Bχ*

10 flumen intererat; dein, periculosum inceptum ratus, ne qua sentirent Romani et regressus inde in tuto non esset, deterritus ab hoc consilio ad depopulandam Acarnaniam iter conuertit.

5 Consul iam munimentis, quibus saepienda urbs erat, iam operibus, quae admouere muris parabat, perfectis, quinque 2 simul locis moenia est adgressus. tria ⟨opera⟩ paribus interuallis, faciliore aditu a campo, aduersus Pyrrheum quod uocant admouit, unum e regione Aesculapi, unum aduer- 3 sus arcem. arietibus muros quatiebat; asseribus falcatis detergebat pinnas. oppidanos primo et ad speciem et ad ictus moenium cum terribili sonitu editos pauor ac trepidatio 4 cepit; deinde, ut praeter spem stare muros uiderunt, conlectis rursus animis in arietes tollenonibus libramenta plumbi aut saxorum stipites⟨ue⟩ robustos incutiebant; falces ancoris ferreis iniectis in interiorem partem muri trahentes asserem 5 praefringebant; ad hoc eruptionibus nocturnis in custodias operum et diurnis in stationes ultro terrorem inferebant.

6 In hoc statu res ad Ambraciam cum essent, iam Aetoli a populatione Acarnaniae Stratum redierant. inde Nicander praetor, spem nactus soluendae incepto forti obsidionis, Nicodamum quendam cum Aetolis quingentis Ambraciam

5: *Pol.* 21.27

10 regressus χ : praegressus *B* tuto *B*χ : tutu⟨m⟩ *Ald.* **5.1** saepienda χ : *om. B* **2** tria ⟨opera⟩ *Weiss.* : tria *B*χ : tres ⟨aggeres⟩ *Ronconi* (*1942*) faciliore *ed. Rom.* : faciliora *B*χ e ... unum *Mg* : *om. B*χ **3** speciem *B*χ : ⟨hanc⟩ speciem *Fügner* (*ap. H.J.M.*) : speciem ⟨operum⟩ *Nitsche* editos A^z : editus *B*χ **4** libramenta φ : libramento *B*ψ stipites⟨ue⟩ *Fr. 1* : stipites *B*χ : *fort.* stipites⟨que⟩ incutiebant *B*α : incutiebat ψ*EP* : intiebat *A* **5** nocturnis *B*χ : et nocturnis *Fr. 2*, *fort. recte* **6** a χ : *om. B* redierant χ : redierunt *B* praetor *Mg* : *om. B*χ soluendae χ : *om. B*

7 intromittit. noctem certam tempusque etiam noctis constituit, quo et illi ab urbe opera hostium quae aduersus Pyrrheum erant adgrederentur, et ipse ad castra Romana terrorem faceret, posse ratus ancipiti tumultu et nocte augente
8 pauorem memorabilem rem geri. et Nicodamus intempesta nocte, cum alias custodias fefellisset, per alias impetu constanti ⟨p⟩e⟨r⟩rupisset, superato bracchio in urbem penetrat, animique aliquantum ad omnia audenda et spei obsessis adiecit, et simul constituta nox uenit, ex composito repente
9 opera est adgressus. id inceptum conatu quam effectu gra-
10 uius fuit, quia nulla ab exteriore parte uis admota est, seu metu deterrito praetore Aetolorum, seu quia potius uisum est Amphilochis nuper receptis ferre opem, quos Perseus, Philippi filius, missus ad Dolopiam Amphilochosque recipiendos, summa ui oppugnabat.

6 Tribus locis, sicut ante dictum est, ad Pyrrheum opera Romana erant; quae omnia simul, sed nec apparatu nec ui
2 simili, Aetoli adgressi sunt: alii cum ardentibus facibus, alii stuppam picemque et malleolos ferentes, tota conlucente flammis acie, aduenere. multos primo impetu custodes op-
3 presserunt; dein, postquam clamor tumultusque in castra est perlatus datumque a consule signum, arma capiunt et
4 omnibus portis ad opem ferendam effunduntur. + uno in loco ferro ignique gesta res; ab duobus + inrito incepto, cum temptassent magis quam inissent certamen, Aetoli abs-

7 hostium χ : *om. B, fort. recte* **8** fefellisset χ : fefellisset et *BHolk.*[2] ⟨p⟩e⟨r⟩rupisset *Crév.* : erupisset χ : erupisset et *B* : i⟨n⟩rupisset *Rossbach* aliquantum χ : aliquantulum *B*α(*Holk.*[2] *Voss.*) **10** (uisum) est χ : *om. B, fort. recte* Dolopiam *BNL* : Dolophiam φ*V* recipiendos χ : *om. B* **6.2** impetu χ : *om. B* **4** + uno in loco ... duobus + χ : *om.* uno in loco *B* : *sic, sed* duobus ⟨locis⟩ (*Em.*[1]) *uel* ⟨operibus⟩ *Madvig* : omni loco ... duobus ⟨operibus⟩ *Vielhaber* : Romani. ad o⟨mnia opera⟩ *pro* uno in loco *M. Müller* : omni⟨b⟩u⟨s⟩ loci⟨s⟩ *pro* uno in loco *temptaui* pugna χ : *om. B*

5 cesserunt; atrox pugna in unum inclinauerat locum. ibi diuersis partibus duo duces Eupolemus et Nicodamus pugnantes hortabantur et prope certa fouebant spe iam Nicandrum ex composito adfore et terga hostium inuasurum.
6 haec res aliquamdiu animos pugnantium sustinuit; ceterum, postquam nullum ex composito signum a suis accipiebant et crescere numerum hostium cernebant, destituti se-
7 gnius instare; postremo re omissa iam uix tuto receptu fugientes in urbem compelluntur, parte operum incensa et pluribus aliquanto quam ⟨ab⟩ ipsi⟨s⟩ ceciderant interfectis. quodsi ex composito acta res fuisset, haud dubium erat expugnari una utique parte opera cum magna caede ho-
8 stium potuisse. Ambracienses quique intus erant Aetoli non ab eius solum noctis incepto recessere, sed in reliquum quoque tempus uelut proditi ab suis segniores ad pericula
9 erant. iam nemo eruptionibus, ut ante, in stationes hostium, sed dispositi per muros et turres ex tuto pugnabant.
7 Perseus ubi adesse Aetolos audiuit, omissa obsidione urbis quam oppugnabat, depopulatus tantum agros Amphilochia
2 excessit atque in Macedoniam redit. et Aetolos inde auocauit populatio maritimae orae. Pleuratus, Illyriorum rex, cum sexaginta lembis Corinthium sinum inuectus, adiunctis Achaeorum quae Patris erant nauibus, maritima Aetoliae
3 uastabat. aduersus quos mille Aetoli missi, quacumque se

5 certa fouebant spe *B*χ : certa⟨m⟩ fouebant spe⟨m⟩ *M. Müller* : certa⟨m pro⟩ponebant spe⟨m⟩ *Wolff* (*JPhV 1892, 185*) **6** destituti χ : destitutis *B* **7** receptu *B*χ : regressu *Mg*, *fort. recte* ⟨ab⟩ ipsi⟨s⟩ *M. Müller* : ipsi *B*χ : ⟨ex⟩ ipsi⟨s⟩ *uel* ipsi amiserant *Crév.* **7.1** adesse Aetolos φ : Aetolos adesse ψ, *fort. recte* : Aetolos *B* Amphilocia *B* : Amphiloc(h)iam χ*Mg* redit *B*χ : rediit *Mg*, *fort. recte* **2** adiunctis *Mg* : *om.* *B*χ Patris *B*χ *Gel.* ("*lege*") : partis α*Mg** uastabat *Voss.* : uastabant *B*χ

classis circumegerat per litorum anfractus, breuioribus se-
4 mitis occurrebant. et Romani ad Ambraciam pluribus locis quatiendo arietibus muros aliquantum urbis nudauerant,
5 nec tamen penetrare in urbem poterant; nam et pari celeritate nouus pro diruto murus obiciebatur, et armati ruinis
6 superstantes instar munimenti erant. itaque cum aperta ui parum procederet consuli res, cuniculum occultum uineis ante contecto loco agere instituit; et aliquamdiu, cum dies noctesque in opere essent, non solum sub terra fodientes
7 sed egerentes etiam humum fefellere hostem. cumulus repente terrae eminens index operis oppidanis fuit, pauidique, ne iam subrutis muris facta in urbem uia esset, fossam intra murum e regione eius operis quod uineis contectum
8 erat ducere instituunt. cuius ubi ad tantam altitudinem quantae esse solum infimum cuniculi poterat peruenerunt, silentio facto pluribus locis aure admota sonitum fodien-
9 tium captabant. quem ubi acceperunt, aperiunt rectam in cuniculum uiam; nec fuit magni operis: momento enim ad inane, suspenso + furculis + ab hostibus muro, peruene-

7.4–8.1: *Pol.* 21.28
7.6–13: *Polyaen.* 6.17

6 contecto *Voss.* : con(l)lecto *B*χ instituit χ : statuit *B* : institit *Cobet* (*ap. H.J.M.*) cum χ : *om. B* **7** c(t- *V*)umulus repente *B*χ : repente cumulus *Mg* : cumulus regestae *Damsté* terrae *Mg* : terra *B*χ facta ... esset *B*χ : acta uia esset in urbem *Mg* **8** facto χ : *om. B* **9** inane *Holk. 353* : inanem *B*χ + furculis + *BPVL* : furendis *N* : furcurlis *AEP*[x] : fulturis *Gel.* ("*non* furculis") : fulcris *Weiss.* : furcis *Adam* : *fort.* furcillis

10 runt. ibi commissis operibus, cum e fossa in cuniculum pateret iter, primo ipsis ferramentis, quibus in opere usi erant, deinde celeriter armati etiam subeuntes occultam sub terra ediderunt pugnam; segnior deinde ea facta est intersaepientibus cuniculum ubi uellent, nunc ciliciis praetentis
11 nunc foribus raptim obiectis. noua etiam haud magni operis aduersus eos qui in cuniculo erant excogitata res. dolium a fundo pertusum, qua fistula modica inseri posset, et ferream fistulam operculumque dolii ferreum, et ipsum pluribus locis perforatum, fecerunt. hoc tenui pluma completum do-
12 lium, ore in cuniculum uerso, posuerunt. per operculi foramina praelongae hastae, quas sarisas uocant, ad summouendos hostes eminebant. scintillam leuem ignis inditam plumae folle fabrili ad caput fistulae imposito flando accen-
13 derunt. inde non solum magna uis fumi sed acrior etiam foedo quodam odore ex adusta pluma cum totum cuniculum complesset, uix durare quisquam intus poterat.
8 Cum in hoc statu ad Ambraciam res esset, legati ab Aetolis Phaeneas et Damoteles cum liberis mandatis decreto gentis
2 ad consulem uenerunt. nam praetor eorum, cum alia parte Ambraciam oppugnari cerneret, alia infestam oram nauibus hostium esse, alia Amphilochos Dolopiam a Macedonibus uastari, nec Aetolos ad tria simul diuersa bella occursantes sufficere, conuocato concilio + Aetoli + principes

10 e fossa *VLEsc.* (efossa *Voss.*) : effossa *BφN* ipsis *Bχ* : ipsi *ed. Iunt. 1541* terra *BP* : terram *ψAE* **11** qua χ : quasi *B* doli *Holk.*[2] : dolium *Bχ* **12** operculi *BPmg* : oculi χ foramina *Bχ* : foramina ⟨bina⟩ *uel* ⟨binae⟩ *J. Gron.* **13** quodam odore *B*[1]φ : quodam modore *B* : *sic, sed* modo re *Voss.*, more *Esc.* : quam modo re ψ **8.1** Damoteles χ *Fr.2* : Domoteles *B* **2** alia (infestam) *B* : aliam χ alia (Amphilochos) *Bα* : aliam χ Dolopiam *Bχ* : Dolopiam⟨que⟩ *ed. Rom.*, *fort. recte* concilio *Holk. 353* : consilio *Bχ*, *fort. recte* + Aetoli + *Bχ* : Aetholiae *Holk.*[2] : Aetolos *Emg* : Aetolo⟨rum⟩ *H.J.M.* : *del. Gron.*

3 quid agendum esset consuluit. omnium eo sententiae decurrerunt, ut pax, si posset, aequis, si minus, tolerandis
4 condicionibus peteretur: Antiochi fiducia bellum susceptum; Antiocho terra marique superato et prope extra orbem terrae ultra iuga Tauri exacto quam spem esse susti-
5 nendi belli? Phaeneas et Damoteles quod e re Aetolorum, ut in tali casu, fideque sua esse censerent, agerent; quod enim sibi consilium aut cuius rei electionem a fortuna relic-
6 tam? cum his mandatis legati missi orare consulem ut parceret urbi, misereretur gentis quondam sociae, nolle dicere
7 iniuriis, miseriis certe coactae insanire; non plus mali meritos Aetolos Antiochi bello quam boni ante, cum aduersus Philippum bellatum sit, fecisse; nec tum large gratiam relatam sibi, nec nunc immodice poenam iniungi debere. ad ea consul respondit magis saepe quam uere unquam Aetolos pacem petere: imitarentur Antiochum in petenda pace,
8 quem in bellum traxissent; non paucis urbibus eum, de quarum libertate certatum sit, sed omni Asia cis Taurum
9 montem, opimo regno, excessisse. Aetolos nisi inermes de
10 pace agentes non auditurum se; arma illis prius equosque omnes tradendos esse, deinde mille talentum populo Romano dandum, cuius summae dimidium praesens numeretur, si pacem habere uellent; ad ea adiecturum etiam in foedus esse ut eosdem quos populus Romanus amicos at-
9 que hostes habeant. aduersus quae legati, et quia grauia

3 aequis *χ* : aequius *B* **5** Damoteles *N* : Damotheles *BφVL* e *χ* : de *B* relictam *BAVoss.* : relicta *ψEP* **6** miseriis *Mg* : miserae *B* : miseria *φ* : misera *ψEsc.* **7** uere un(m)quam *χ* : *om. B* **8** excessisse *χ* : excepisse *B* **10** talentum *Bψα* : talentum argenti *φ*; *u. Packard, 4.868* numeretur *Bχ* : numer⟨ar⟩etur *ed. Rom.* uellent *Bχ* : uelint *Dušánek* (*217*)

erant, et quia suorum animos indomitos ac mutabiles nouerant, nullo reddito responso domum regressi sunt, ut etiam atque etiam quid agendum esset re integra praetorem et
2 principes consulerent. clamore et iurgio excepti, quam diu rem traherent, qualemcumque pacem referre iussi, cum redirent Ambraciam, Acarnanum insidiis prope uiam positis, cum quibus bellum erat, circumuenti Thyrreum custodiendi
3 deducuntur. haec mora iniecta est paci, cum iam Atheniensium Rhodiorumque legati, qui ad deprecandum pro iis
4 uenerant, apud consulem essent. Amynander quoque, Athamanum rex, fide accepta uenerat in castra Romana, magis pro Ambracia urbe, ubi maiorem partem temporis
5 exsulauerat, quam pro Aetolis sollicitus. per hos certior factus consul de casu legatorum adduci eos a Thyrreo iussit;
6 quorum post aduentum agi coeptum est de pace. Amynander, quod sui maxime operis erat, impigre agebat ut Am-
7 bracienses compelleret ad deditionem. id cum per conloquia principum succedens murum parum proficeret, postremo, consulis permissu ingressus urbem, partim consilio partim
8 precibus euicit ut permitterent se Romanis. et Aetolos C. Valerius, Laeuini filius, qui cum ea gente primum amicitiam pepigerat, consulis frater matre eadem genitus, egre-
9 gie adiuuit. Ambracienses, prius pacti ut Aetolorum auxi-

9.3–11.9: *Pol.* 21.29–32

9.1 re χ : rei *B* **2** quam diu *Mg* : quod *B*χ : quod tam diu *Weiss.* cum quibus bellum erat *hic B*χ : quibuscum (*sic ed. Rom.*) bellum erat *post* Acarnanum *Crév.* Thyrreum *Madvig* (*e*) : Tyrrheum *B*φ : Tirrheum *NL* : Turheum *V* : Thyrrheum *Adam*; *sic* §5, *nisi* Tyrrheo *VL*, Tyrreo *EP*, Thirreo *N* **4** urbe *Mg* : *om. B*χ **7** id *B*χ : ⟨in⟩ id *Drak.* : ⟨et⟩ id *uel del. Crév.* : ⟨ad⟩ id *M. Müller* permissu χ : promissu *B*

liares sine fraude emitterent, aperuerunt portas. dein ⟨. . .⟩: quingenta Euboica ut darent talenta, ex quibus ducenta praesentia trecenta per annos sex pensionibus aequis; cap-
10 tiuos perfugasque redderent Romanis; urbem ne quam formulae sui iuris facerent quae post id tempus quo T. Quinctius traiecisset in Graeciam aut ui capta ab Romanis esset aut uoluntate in amicitiam uenisset; Cephallania insula ut
11 extra ius foederis esset. haec quamquam spe ipsorum aliquanto leuiora essent, petentibus Aetolis ut ad concilium
12 referrent, permissum est. parua disceptatio de urbibus tenuit, quae cum sui iuris aliquando fuissent, auelli uelut a corpore suo aegre patiebantur; ad unum omnes tamen acci-
13 pi pacem iusserunt. Ambracienses coronam auream consuli centum et quinquaginta pondo dederunt. signa aenea marmoreaque et tabulae pictae, quibus ornatior Ambracia, quia regia ibi Pyrrhi fuerat, quam ceterae regionis eius ur-
14 bes erant, sublata omnia auectaque; nihil praeterea tactum uiolatumue.

9.13: *Pol.* 21.30.9, *Plin. NH* 35.66, *uir. ill.* 52.2

9 ⟨. . .⟩ *sic lac. ind. Weiss.* : ⟨Aetoli⟩ *Perizonius* : ⟨Aetolis pacis leges dictae⟩ *Madvig* (*a*) : ⟨Aetolis condiciones pacis dictae⟩ *M. Müller* : ⟨consul Aetolis condiciones pacis dixit⟩ *H. J. M.* : ⟨Aetolis haec imperata⟩ *uel* ⟨cum Aetolis haec pax facta⟩ *Rossbach* : ⟨condiciones pacis Aetolis dictae⟩ *Ronconi*; *ante* Aetolis *Liuius* deinde *non* dein *scripsisset* (*Novák*) **10** sui *B*α : suis φ*VL* (*om.* Romanis (§9) . . . facerent *N*) T. Quinctius *B*χ; *re uera L. Cornelius* (*Pol.* 21.30.4); *sed errauit ipse Liuius* esset χ : *om. B* **11** essent *B*χ : erant *Mg*, *fort. recte* **12** quae *B*χ : quas *Muret*, *fort. recte*; *cf.* 32.33.2 **13** fuerat φ : fuerant *BVL* (*om.* quia . . . Ambracia (10.1) *N*)

10 Profectus ab Ambracia consul in mediterranea Aetoliae ad Argos Amphilochium – uiginti duo milia ab Ambracia abest – castra posuit. eo tandem legati Aetoli, mirante con-
2 sule quod morarentur, uenerunt. inde, postquam adprobasse pacem consilium Aetolorum accepit, iussis proficisci Romam ad senatum, permissoque ut et Rhodii et Athenienses deprecatores irent, dato qui simul cum iis proficisceretur C. Valerio fratre, ipse in Cephallaniam traiecit.
3 praeoccupatas aures animosque principum Romae criminibus Philippi inuenerunt, qui per legatos per litteras Dolopas Amphilochosque et Athamaniam erepta sibi querens, praesidiaque sua postremo filium etiam Persea ex Amphilochis pulsum, auerterat senatum ab audiendis precibus
4 eorum. Rhodii tamen et Athenienses cum silentio auditi sunt. Atheniensis legatus Leo, Cichesiae filius, eloquentia
5 etiam dicitur mouisse; qui uolgata similitudine, mari tranquillo, quod uentis concitaretur, aequiperando multitudinem Aetolorum, usus, cum in fide Romanae societatis mansissent, insita gentis tranquillitate quiesse eos aiebat;
6 postquam flare ab Asia Thoas et Dicaearchus, ab Europa Menestas et Damocritus coepissent, tum illam tempestatem coortam quae ad Antiochum eos sicuti in scopulum intulisset.

10.1 abest *Fr.2* : est *B*χ quod *B*χ : quid *Mg* morarentur χ : moraretur *B* **2** et (Rhodii) *BAE* : *om.* ψ*P*α(*Holk.*[2] *Voss.*) Cephallaniam *B* : Cephalaniam ψ*EP* : Cephalanniam *A*; *u.* 37.50.5 *adn.* **3** inuenerunt χ : uenerunt *B* erepta β : ereptas *B*χ : ereptam *Harl. 2671*, *fort. recte* : ereptos *Gron.* **4** Leo Cichesiae *H.J.M.* : Leochic(-o- *A*)ensiae *B*χ : Leon Hicesiae *Bekker* : *sic*, sed Leo *Hertz* : Leo Cichensiae *Kirchner* (*Hermes 1896*, *261*) **5** concitaretur χ : concitarentur *B* cum *B*χ : dum *Gron.* aiebat φ : aiebant *B* : aieba ψ **6** ab Asia χ : *om.* *B* cepissent *B* illam *B* : illa χ ad *Mg* : apud *B*χ in *Mg* : *om.* *B*χ intulisset φ : intulissent *B*ψ*Esc.* (intuissent *Voss.*)

11 Diu iactati Aetoli tandem ut condiciones pacis conuenirent
2 effecerunt. fuerunt autem hae: 'imperium maiestatemque populi Romani gens Aetolorum conseruato sine dolo malo; ne quem exercitum, qui aduersus socios amicosque eorum ducetur, per fines suos transire sinito, neue ulla ope iuuato;
3 hostes eosdem habeto quos populus Romanus, armaque in
4 eos ferto, bellumque pariter gerito; perfugas fugitiuos captiuos reddito Romanis sociisque, praeterquam si qui capti, cum domos redissent, iterum capti sunt, aut si qui eo tempore ex iis capti sunt qui tum hostes erant Romanis cum
5 intra praesidia Romana Aetoli essent; aliorum qui comparebunt intra dies centum Corcyraeorum magistratibus sine dolo malo tradantur; qui non comparebunt, quando quis-
6 que eorum primum inuentus erit, reddatur; obsides quadraginta arbitratu consulis Romanis danto ne minores duo-
7 decim annorum neu maiores quadraginta, obses ne esto praetor praefectus equitum scriba publicus, neu quis qui ante obses fuit apud Romanos; Cephallania extra pacis le-
8 ges esto.' de pecuniae summa quam penderent pensionibusque eius nihil ex eo quod cum consule conuenerat mutatum; pro argento si aurum dare mallent, darent conuenit,

11.1 ut *L Gel.* ("*lege*") : ut ad *Bχ* hee φ : haec *Bψ* **2** ducetur *BAEP*^{x} : duceretur *ψPαMg* socios *Bχ* : ⟨ipsos⟩ socios *Tillmanns* (*H*) : ⟨Romanos uel⟩ socios *H.J.M.* **3** eosdem φ : eodem *Bψ* armaque φ : armatque *BV* : arma atque *N* **4** (qui) capti *Bχ* : captiui *Voss.* iterum α*EmgPmg* : item *Bχ* **5** tradantur ... reddatur *Bχ* : traduntor ... redduntor *Gron.* primum *B* : primus χ **6** danto *L*^{2} : dando *Bψ* : dato φ : ⟨in sex annos⟩ dato *Tillmanns* (*H*) duodecim ... quadraginta *Bχ* : duodenum ... ⟨quinum⟩ quadragenum *Wesenberg* **7** Cephallania *Voss.* : Cephalania *Bχ* **8** pecuniae *BEP* (*in ras. P*) : pecunia *ψA* darent ψα : dare φ : *om. B*

9 dum pro argenteis decem aureus unus ualeret. 'quae urbes, qui agri, qui homines Aetolorum iuris aliquando fuerunt, qui eorum L. Quinctio Cn. Domitio consulibus postue eos consules aut armis subacti aut uoluntate in dicionem populi Romani uenerunt, ne quem eorum Aetoli recepisse uelint; Oeniadae cum urbe agrisque Acarnanum sunto.' his legibus foedus ictum cum Aetolis est.

12 Eadem non aestate solum, sed etiam iisdem prope diebus quibus haec a M. Fuluio consule in Aetolia gesta sunt, consul alter Cn. Manlius in Gallograecia bellum gessit, 2 quod nunc ordiri pergam. uere primo Ephesum consul uenit, acceptisque copiis ab L. Scipione et exercitu lustrato 3 contionem apud milites habuit, qua conlaudata uirtute eorum, quod cum Antiocho uno proelio debellassent, adhortatus eos ad nouum cum Gallis suscipiendum bellum, qui et 4 auxiliis iuuissent Antiochum, et adeo indomita haberent ingenia ut nequiquam Antiochus emotus ultra iuga Tauri montis esset, nisi frangerentur opes Gallorum, de se quo- 5 que pauca, nec falsa nec immodica, adiecit. laeti milites cum frequenti adsensu consulem audiuerunt, partem uirium Antiochi fuisse Gallos credentes; rege superato nul-

12–27: *Nep. Hann.* 13.2, *Trog. prol.* 32, *App. Syr.* 42, *Flor.* 1.27, *Fest. breu.* 11.2, *uir. ill.* 55, *Oros.* 4.20.25, *Zon.* 9.20.14–15
12.1: *Pol.* 21.33.1

9 L. Quinctio *Glar.* : T. Quin(c)tius *B*χ : T. Quinctio γ   ne quem *Gel.* ("*antiqua lectio*") : neque *B*χ   recepisse ... agrisque (*sed* Aeniadae, *corr. Sig.*) *Gel.* (*ut supra*) : recepissent uel in Aetolia decem urbes agrosque *B*χ   **12.1** prope *Mg* : *om. B*χ **3** ad *Fr. 1* : cum *B*ψ : *om.* φ   auxiliis *Mg* : auxilio *B*χ   **4** adeo *Holk.*[2] : ante *B*χ : tam *Weiss.*   emotus χ : semotus *B* : amotus *Mg*   pauca *Mg* : *om. B*χ   **4–5** adiecit laeti *B*χ : *sic, sed* adicit *Weiss.* : acciti *Mg*   **5** audiuerunt *B*χ : adierunt *Mg* : audierunt *Harl. 2671*, *fort. recte*

6 lum momentum in solis per se Gallorum copiis fore. Eumenen haud in tempore abesse – Romae tum erat – credere consul, gnarum locorum hominumque, et cuius interesset
7 frangi Gallorum opes. Attalum igitur fratrem eius accersit a Pergamo, hortatusque ad capessendum secum bellum, pollicentem suam suorumque operam domum ad comparan-
8 dum dimittit. paucos post dies profecto ab Epheso consuli ad Magnesiam occurrit Attalus cum mille peditibus equitibusque quingentis, Athenaeo fratre iusso cum ceteris copiis subsequi, commendata iis custodia Pergami quos fratri re-
9 gnoque fidos credebat. consul, conlaudato iuuene, cum omnibus copiis ad Maeandrum progressus castra posuit, quia uado superari amnis non poterat et contrahendae na-
10 ues erant ad exercitum traiciendum. transgressi Maean-
13 drum ad Hieran Comen peruenerunt. fanum ibi augustum Apollinis et oraculum; sortes uersibus haud inconditis dare
2 uates dicuntur. hinc alteris castris ad Harpasum flumen peruentum est, quo legati ab Alabandis uenerunt, ut castellum, quod ab ipsis nuper descisset, aut auctoritate aut armis
3 cogeret iura antiqua pati. eodem et Athenaeus, Eumenis et Attali frater, cum Cretense Lenso et Corrago Macedone uenit; mille pedites mixtarum gentium et trecentos equites

12.7: *Pol.* 21.33.2

6 gnarum *Bχ* : ignarum *Mg* interesset *Mg* : interest *Bχ* **7** accersit *Bχ* : arcessit *Mg* **8** ab *MgL* : *om. Bχ* equitibusque quingentis *Mg* : equitibus *Bχ* : equitibus ducentis β At(h)eneo β : Athene *Bχ* fratre χ : fratre eius *B* fidos χ : eius fidos *B* **9** quia χ : qua *B* Meandrum *B*; *sic etiam in sqq.* **10** ad χ : *om. B* Hieran Comen *Fr. 1* : Comen(-u- *E*)en *Bχ* : Phileram Comen *Mg* : Comen (-ē *Par. 5741*) *Burn.* peruenerunt *hic Bχ*, *ante* ad *Mg* **13.1** sortes *B* : ortae sunt χ dicuntur *P*[x]*Burn.* : dicunt *B* : discuntur χ **2** Harpasum *BψAE* : Arpasum *MgP* peruentum *Mg* : uentum *Bχ*, *fort. recte* ut castellum quod *Mg* : quod castellum *Bχ* armis χ : *om. B* **3** Lenso χ : Lento *B*; *nomen incertum*

4 secum adduxerunt. consul, tribuno militum misso cum modica manu, castellum ui cepit, captum Alabandensibus reddit. ipse, nihil uia degressus, ad Antiochiam super Maean-
5 drum amnem posuit castra. huius amnis fontes Celaenis oriuntur. Celaenae urbs caput quondam Phrygiae fuit; migratum inde haud procul ueteribus Celaenis, nouaeque urbi Apameae nomen inditum ab Apama sorore Seleuci regis.
6 et Marsyas amnis, haud procul a Maeandri fontibus oriens, in Maeandrum cadit, famaque ita tenet Celaenis Marsyan
7 cum Apolline tibiarum cantu certasse. Maeander ex arce summa Celaenarum ortus, media urbe decurrens, per Caras primum deinde Ionas, in sinum maris editur qui inter
8 Prienen et Miletum est. ad Antiochiam in castra consulis Seleucus, Antiochi filius, ex foedere icto cum Scipione ad
9 frumentum exercitui dandum uenit. parua disceptatio de Attali auxiliaribus orta est, quod Romano tantum militi pactum Antiochum ut daretur frumentum Seleucus dice-

4 ui caepit (*sic*) captum *B* : uice captum χ : ui captum α : captum *Mg* Alabandensibus *B*φ : *sic, sed* -be- *s.l. post* -ba- *B*[1] : Alabadensibus ψ reddit *Fr.2* : redit *B* : redditum χ : reddidit *Holk.353* Antiochiam *P*[x]*Voss.* : Antiochia *B*χ **5** Caelenis (*bis*) *B* : -lae- *scribendum uid. Sig.*; *sic etiam* §6 Celenae *ed.Rom.* : Caelena *B* : Celena χ; *u.s.* Phrigiae *B*α(*Esc. Voss.*) : Phy(i)giae χ Apama *Burn. 200* : Aphama *B* : Apamia *AE* : Apamea *P* : Aphyam a ψ*Holk.*[2] : Aphya *Voss.* sorore *B*χ : uxore *Salmasius, fort. recte* **6** a Meandri *Pmg* : Amy(i)nandri (a Min- *E*) *B*χ **7** Celenarum *Vat. Lat. 1852* : Caele atrum *B* : Celeatrum χ : *u.s.* sinum *BEsc.* : sinu χ editur χ : edituri *B* qui *Mg* : quod *B*χ **8** f(ilius) χ : fr(ater) *BVoss.* **9** Seleucus *Par. 5741* : ut Seleucus *B*χ

10 bat. discussa ea quoque est constantia consulis, qui misso tribuno edixit ne Romani milites acciperent priusquam At-
11 tali auxilia accepissent. inde ad Gordiutichos quod uocant processum est. ex eo loco ad Tabas tertiis castris peruentum. in finibus Pisidarum posita urbs est, in ea parte quae uergit ad Pamphylium mare. integris uiribus regionis eius
12 feroces ad bellandum habebat uiros. tum quoque equites, in agmen Romanum eruptione facta, haud modice primo impetu turbauere; deinde ut apparuit nec numero se nec uirtute pares esse, in urbem compulsi ueniam erroris pete-
13 bant, dedere urbem parati. quinque et uiginti talenta argenti et decem milia medimnum tritici imperata; ita in deditionem accepti.

14 Tertio inde die ad Cas⟨an⟩em amnem peruentum; inde
2 profecti Erizam urbem primo impetu ceperunt. ad Tabusion castellum, imminens flumini Indo, uentum est, cui fe-
3 cerat nomen Indus ab elephanto deiectus. haud procul a Cibyra aberant, nec legatio ulla a Moagete, tyranno ciuitatis eius, homine ad omnia infido atque importuno, uenie-

14.3–14: *Pol.* 21.34

10 discussa *Mg* : decussa *B*χ quoque *B*χ : *del. Crév.* : utique *Zingerle* : quoque res (constantia) *Damsté* qui misso α : quod misso *B*ψ : qui dimisso φ : qui ⟨in⟩ id misso *Rossbach* **11** Gordiutichos, *sed duo uerba*, *Fr.1* (*unum uerbum ed. Par. 1552*) : Cordiuticos *B*χ; *cf. Drew-Bear, BCH 1972, 435 sqq.* quod *Fr.1* : quos *B*χ uiribus ψα (*Holk.*[2]*Esc.*) : urbibus *B*φ **12** eruptione *BP*α : eruptionem ψ*AE* modice *ed. Rom.* : modico *B*χ se χ : *om. B* in urbem χ : deinde *B* **13** medimnum *B* : edimnum χ : modium *MgEsc.* **14.1** Cas⟨an⟩em *Waddington* (*Mélanges de numismatique, 1.110*) : Casum *BVoss.* : Casu χ : Kazanem *Ramsay* (*AJA 1888, 273*) Erizam χ : Verizam *B* : Erilam *Mg* **2** ad α(*Holk.*[2]*Voss.*) : ab *B*χ Tabusion *BANEmgPmg* : Tabiision *EPV* cui … deiectus *B*χ : *delendum susp. Weiss.* **3** a ψ*AE* : ab *BP* Moagete *Mg* : Meagete *B*ψ*AP* : me agente *E*

4 bat. ad temptandum eius animum C. Heluium cum quattuor milibus peditum et quingentis equitibus consul praemittit. huic agmini iam fines ingredienti legati occurrerunt,
5 nuntiantes paratum esse tyrannum imperata facere; orabant ut pacatus fines iniret cohiberetque a populatione agri militem, et in corona aurea quindecim talenta adferebant.
6 Heluius, integros a populatione agros seruaturum pollici-
7 tus, ire ad consulem legatos iussit. quibus eadem referentibus consul 'neque Romani' inquit 'bonae uoluntatis ullum signum erga nos tyranni habemus, et ipsum talem esse inter omnes constat ut de poena eius magis quam de amicitia
8 nobis cogitandum sit.' perturbati hac uoce legati nihil aliud petere quam ut coronam acciperet, ueniendique ad eum tyranno potestatem et copiam loquendi ac purgandi se face-
9 ret. permissu consulis postero die in castra tyrannus uenit, uestitus comitatusque uix ad priuati modice locupletis habi-

4 Heluium *Fr.2* : Muluium *Bχ*   fineis ingredienti legati *Mg* : primis ingredientibus *Bχ* : primis finis ingredientibus legati *Weiss.* : primos finis ingedienti legati *Koch*   occur(r)erunt *Bα* : currerunt χ   tyrannum χ : tyranni *B*   **5** in corona aurea quindecim talenta *BψAP* : *sic, sed om.* in *E* : coronam auream quindecim talentum *Voss.* : inde coronam auream quindecim talentorum *Holk.*[2] : in coronam auream quindecim talenta *Gel.* ("*legi debet*")   **6** Heluius *Gel.* ("*non* Manlius") : Muluius *Bχ*   integros χ : *om. B*   **7** nobis χ : *om. B*   **8** aliud χ : *om. B*   et *Mg* : ac χ : *om. B*

tum, et oratio fuit summissa et infracta, extenuantis opes
10 suas urbiumque suae dicionis egestatem querentis. erant
autem sub eo praeter Cibyram Sylleum et ad Limnen quae
appellatur. ex his, ut se suosque spoliaret, quinque et uin-
ginti talenta se confecturum, prope ut diffidens, polliceba-
11 tur. 'enimuero' inquit consul 'ferri iam ludificatio ista non
potest. parum est non erubuisse absentem, cum per legatos
frustrareris nos; praesens quoque in eadem perstas impu-
12 dentia. quinque et uiginti talenta tyrannidem tuam exhau-
rient? quingenta ergo talenta nisi triduo numeras, popula-
13 tionem in agris obsidionem in urbe exspecta.' hac denuntia-
tione conterritus perstare tamen in pertinaci simulatione
14 inopiae. et paulatim inliberali adiectione nunc per cauilla-
tionem, nunc precibus et simulatis lacrimis ad centum ta-
lenta est perductus. adiecta decem milia medimnum fru-
menti. haec omnia intra sex dies exacta.

10 sub eo *hic* χ, *post* Tyber(i)a(m) (*sic*) α : *om. B* Sylleum *Weiss.* (*1862*) : Mulleum *B*χ : et Syleum *Mg* : et Sylleum *H.J.M.* : *fort.* Sillyum ad Limnen *Tillmanns* (*H*) : Ally(i)mnem *B*χ : Allimnen *Mg* : 'Εντέμνη *MSS. Pol.* 21.33.11 quae *B* : -que χ appellatur *B*χ : appellatur ⟨urbs⟩ *uel* quam appella⟨n⟩t ur⟨bs⟩ (*1942*) *Ronconi* confecturum *Mg* : col(n)lecturum *B*χ **11** nos *Mg* : nunc *B*χ perstas im(n)pudentia *B*χ : impudentia persistas *Mg* : inpudentia persistis *Drak.* : impudentia perstas *Madvig* (*e*) **12** urbe φ : urbem *B*ψα(*Esc. Voss.*) **13** conterritus perstare χ : perterritus instare *B* **14** medimnum *B* : edimnum χ : modium *Mg*

15 A Cibyra per agros Sindensium exercitus ductus, transgres-
2 susque Caularem amnem posuit castra. postero die praeter Carallitem paludem agmen ductum; ad Madamprum manserunt. inde progredientibus ab + Laco +, proxima urbe,
3 metu incolae fugerunt; uacuum hominibus et refertum rerum omnium copia oppidum diripuerunt. inde ad Lysis fluminis fontes, postero die ad Cobulatum amnem progressi.
4 Termessenses eo tempore Isionde⟨nsiu⟩m arcem, urbe capta, oppugnabant. inclusi, cum alia spes auxilii nulla esset,
5 legatos ad consulem orantes opem miserunt: cum coniugibus ac liberis in arce inclusos se mortem in dies, aut ferro aut fame patiendam, exspectare. uolenti consuli causa in Pamphyliam deuertendi oblata est. adueniens obsidione Isionden-

15.3–11: *Pol.* 21.35–6

15.1 Sindensium *Sig.* : Idensium *BψEP* : Edensium *A* : Indensium α : Sidensium *Mg* **2** die *Kreyssig* : die et *Bχ* : die est *Fr. 2* : ⟨profecti⟩ *excidisse coni. Weiss.* Carallitem *Bχ* : Caralitin *Fr. 2* : Cabalitin *C. Müller* (*ad Ptol.* 5.3.5) Madamprum *BAP* : Mamprum *E* : Madambrum ψ : Mandrupyum *Gel.* ("*exemplaria*") : Mandrop⟨o⟩lin *Sig.* ab + Laco + *B* : ab Lago χ : ad Lagon proximam urbem (proximam urbem α(*Holk.*[2] *Voss.* : proxima urbem *Esc.*)) *Fr. 2* : *sic, sed* progredientes *Gron.*, Lag⟨b⟩on (*AJA 1888, 243*) *uel* Lago⟨e⟩n (*HG, 241*) *Ramsay* : *fort.* ab Lagbe incolae fugerunt χ : uincula effugerunt *B* **3** refertum ... copia *Mg* : *om. Bχ* ad *Fr. 1* : ab *Bχ* fontes *B* : fonte χ : fontem *Fr. 1* Cobulatum *Bχ* : Coriatum *Mg* : *fort.* Colobatum (*Pol.* 21.35.1) *uel* Calabatum (*cf. Ramsay, Cities, 1.267*) **4** Termessenses *Fr. 2* (Termesenses *Gel.* ("*non* Telmesenses")) : Telmenses (progressit Elm- χ) *Bχ* Isionde⟨nsiu⟩m *ed. Taru. 1482* : Isiodem *B* : Isiondem ψ : Ysiondem φ **5** arce *Mg* : arcem *Bχ* ferro χ : *om. B* Pamphiliam χ : Pamfiliam *B* deuertendi *Drak.* : reuertendi *Bχ* : diuertendi *Mg*

6 ses exemit; Termesso pacem dedit quinquaginta talentis argenti acceptis; item Aspendiis ceterisque Pamphyliae po-
7 pulis. ex Pamphylia rediens ad fluuium Taurum primo die, postero ad Xylinen quam uocant Comen posuit castra. profectus inde continentibus itineribus ad Cormasa urbem per-
8 uenit. Darsa proxima urbs erat; eam metu incolarum desertam, plenam omnium rerum copia inuenit. progredienti praeter paludes legati ab Lysinoe dedentes ciuitatem uene-
9 runt. inde in agrum ⟨S⟩agalassenum, uberem fertilemque omni genere frugum, uentum est. colunt Pisidae, longe optimi bello regionis eius. cum ea res animos fecit, tum agri fecunditas et multitudo hominum et situs inter paucas mu-
10 nitae urbis. consul, quia nulla legatio ad finem praesto fuerat, praedatum in agros misit. tum demum fracta pertina-
11 cia est, ut ferri agique res suas uiderunt; legatis missis, pacti quinquaginta talentis et uiginti milibus medimnum tritici
12 uiginti hordei, pacem impetrauerunt. progressus inde ad Rhotrinos fontes, ad uicum quem Aporidos Comen uocant posuit castra. eo Seleucus ab Apamea postero die uenit.
13 aegros inde et inutilia impedimenta cum Apameam dimisisset, ducibus itinerum ab Seleuco acceptis, profectus eo die in Metropolitanum campum, postero die Dynias Phrygiae

6 Termesso *Fr. 2* : Telmesso *Bχ* argenti acceptis *B* : argentis (-eis *Pα*(*Holk.*[2] *Voss.*)) *χ* : argenti *Esc.* **7** Xylinen *Mg* : Sylenen *B* : Silenen *χ* : Silenu *Fr. 1* Cormasa *Bχ* : *fort.* Cyrmasa (*cf. Pol.* 21.36.1) **8** Darsa *Bχ* : Dars⟨il⟩a *Ramsay* (*AJA 1888, 275*) : dorso *Partsch* (*BPhW 1896, 493*) erat *χ* : est *B* paludes *Bχ* : *fort.* paludem Lysinoe *BA* : *sic, sed* -ino ed- *ψ* : Ly(i)since *EP* : Lysinia *Ramsay* (*AJA 1888, 274*) **9** ⟨S⟩agalassenum *Fr. 1* : Acalassenum *B* : Agalassenum *χ* fecit *Burn. 200* : facit *χMg** : *om. BVoss.* **11** medimnum *Bχ* : modium *Mg* **12** progressus *BHolk.*[2] : praegressus *χ* Rhotrinos *ψAP* : Rotrinos *BE* : Rhocrinos *Harl. 2671* : Obrimae *Glar.* : *fort.* ⟨Au⟩rocrenos Aporidos *χMg* : Acoridos *B* : Acaridos *J. Gron.* : Adonidos *Wesseling* **13** Apameam *Mg* : Apamea *Bχ* Dynias *B* : Dinias *χ*, *fort. recte* : Ce⟨l⟩aenas *Cobet* (*Mnem. 1877, 91*)

14 processit. inde Synnada uenit, metu omnibus circa oppidis desertis. quorum praeda iam graue agmen trahens, uix quinque milium die toto itinere perfecto, ad Beudos quod 15 uetus appellant peruenit. ad Anabura inde, et altero die ad + Alexandri + fontes, tertio ad Abbasium posuit castra. ibi plures dies statiua habuit, quia peruentum erat ad Tolostobogiorum fines.

16 Galli, magna hominum uis, seu inopia agri seu praedae spe, nullam gentem per quas ituri essent parem armis rati, Bren- 2 no duce in Dardanos peruenerunt. ibi seditio orta est; ad uiginti milia hominum cum Lonnorio ac Lutario regulis, se- 3 cessione facta a Brenno, in Thraciam iter auertunt. ubi cum resistentibus pugnando, pacem petentibus stipendium imponendo Byzantium cum peruenissent, aliquamdiu oram Propontidis, uectigales habendo regionis eius urbes, obti- 4 nuerunt. cupido inde eos in Asiam transeundi, audientes ex propinquo quanta ubertas eius terrae esset, cepit; et Lysimachia fraude capta, Chersonesoque omni armis possessa,

16: *Memnon FGrH* 434F11, *Strabo* 12 *pp.* 566–7*C*, *Trog. prol.* 25, *Iust.* 25.2.8, *Paus.* 10.23.14

14 Beudos *B* : Brudos *B*[1] : Beundos χ **15** + Alexandri + *B*χ : Alandri *Sig.* : Mandri *Ramsay* (*REG 1889*, *23*; *cf. Drak. ad loc.*) Abbasium *BAP* : Abbasaum *N* : Abhasium *V* : *om.* ad Abbasium *E* : Brassium *Mg* Tolostobogiorum *Holk. 345* : *sic, sed* Thol- *Holk.*[2], -gorum *ed. Rom.* : Tobostoboiorum *B* : T(Th-*E*)obostobogiorum χ : Tolistobogiorum *Asc.*, *fort. recte* **16.1** Galli *B*χ : hi Galli *Mg* quas *B*ψ : quam *P* : qua *AE* : ⟨earum⟩ per quas *Wesenberg* **2** est *B* : et χ m(ilia) ψ : *lin. superscr. AE* : *om. BP* Lonnorio *Holk. 355* : Lonorio *B*χ a Brenno *MgVoss.* : ab Rheno *B*χ (*unum uerbum* φ) **3** imponendo χ : in ponendo *B*

5 ad Hellespontum descenderunt. ibi uero exiguo diuisam freto cernentibus Asiam, multo magis animi ad transeundum accensi; nuntiosque ad Antipatrum praefectum eius orae de transitu mittebant. quae res cum lentius spe ipsorum traheretur, alia rursus noua inter regulos seditio orta
6 est. Lonnorius retro, unde uenerat, cum maiore parte hominum repetit Byzantium; Lutarius Macedonibus, per speciem legationis ab Antipatro ad speculandum missis, duas tectas naues et tres lembos adimit. iis alios atque alios dies noctesque trauehendo intra paucos dies omnes copias traie-
7 cit. haud ita multo post Lonnorius, adiuuante Nicomede Bi-
8 thyniae rege, a Byzantio transmisit. coeunt deinde in unum rursus Galli et auxilia Nicomedi dant aduersus Ziboetem,
9 tenentem partem Bithyniae, gerenti bellum. atque eorum maxime opera deuictus Ziboetes est, Bithyniaque omnis in dicionem Nicomedis concessit. profecti ex Bithynia in Asiam processerunt. non plus ex uiginti milibus hominum
10 quam decem armata erant. tamen tantum terroris omnibus quae cis Taurum incolunt gentibus iniecerunt ut quas adissent quasque non adissent, pariter ultimae propinquis, im-
11 perio parerent. postremo cum tres essent gentes, Tolostobogii Trocmi Tectosages, in tres partes, qua cuique popu-

5 diuisam *Par. Lat. 14360* : diuisis *Bχ* orta est *B* : orta χ **6** Lonnorius *Bχ* : Lonorius *P*[3] adimit iis *B* : adimitus ψ : adimit hi(i)s φ noctesque *Voss.* : noctemque *Bχ* traiecit *Bχ* : traicit *Weiss.* (*1873*) **7** Lonnorius *Bχ* : Lonorius α **8** Ziboetem *scripsi* : Ziboeam *Bχ* : Zyboetam *Mg* : Ziboetam *Gron.* : *fort.* Zipoetem; *de forma nominis u. Habicht, RE, 10A. 448* partem *hic B*, *ante* tenentem φ : *om.* ψ **9** Ziboetes *B* : Zibet ψ : Ziboea φ : Ziboeta *Gron.* : *fort.* Zipoetes (*u.s.*) concessit *Mg* : decessit *Bχ* decem *Bχ* : decem millia hominum *Mg* **11** Tolostobogii *Bχ*; *cf.* 15.15 *adn.* Trocmi *BφV* : Tromi *N* : Trōcini *L* : Trogmi *H.J.M.*, *fort. recte* Tectosages *B* : Tectosagi φ : (Tro(c)mi)ctetosa ψ : Tetrosa *Holk.*[2]

12 lorum suorum uectigalis Asia esset, diuiserunt. Trocmis Hellesponti ora data; Tolostobogii Aeolida atque Ionia⟨m⟩, Tectosages mediterranea Asiae sortiti sunt. et sti-
13 pendium tota cis Taurum Asia exigebant, sedem autem ipsi sibi circa Halyn flumen cepere. tantusque terror eorum nominis erat, multitudine etiam magna subole aucta, ut Syriae quoque ad postremum reges stipendium dare non abnue-
14 rent. primus Asiam incolentium abnuit Attalus, pater regis Eumenis; audacique incepto praeter opinionem omnium adfuit fortuna, et signis conlatis superior fuit. non tamen ita
15 infregit animos eorum ut absisterent imperio; eaedem opes usque ad bellum Antiochi cum Romanis manserunt. tum quoque, pulso Antiocho, magnam spem habuerunt, quia procul mari incolerent, Romanum exercitum ad se non peruenturum.

17 Cum hoc hoste, tam terribili omnibus regionis eius, quia bellum gerendum erat, pro contione milites in hunc maxi-
2 me modum adlocutus est consul: 'non me praeterit, milites, omnium quae Asiam colunt gentium Gallos fama belli prae-
3 stare. inter mitissimum genus hominum ferox natio, peruagata bello prope orbem terrarum, sedem cepit. procera corpora, promissae et rutilatae comae, uasta scuta, prae-
4 longi gladii; ad hoc cantus ineuntium proelium et ululatus

12 Trocmis φ*N* : Troctnis *B* : Trocinis *V* : Trōcinis *L* : Trogmis *H.J.M.*, *fort. recte* Ionia⟨m⟩ *Asc.* : Ionia *B*χ **13** ipsi sibi φ : ipsis ibi *B* : ipsi ψ cepere *B* : ceperunt χ **14** fortuna *B*χ : fortuna unde *Mg* absisterent *B*χ : abstinerent *Mg* **15** eaedem opes α(*Holk.*[2] *Esc.*) : (a)edem ophes *B*χ se non χ : senatum *B* **17.1** hoc *B*χ : hoc iam *Mg* **4** ineuntium *Mg* : inchoantium *B*χ

5 et tripudia, et quatientium scuta in patrium quendam modum horrendus armorum crepitus, omnia de industria composita ad terrorem. sed haec, quibus insolita atque insueta sunt, Graeci et Phryges et Cares timeant; Romanis Gallici
6 tumultus adsueti, etiam uanitates notae sunt. semel primo congressu ad Alliam eos olim fugerunt maiores nostri; ex eo tempore per ducentos iam annos pecorum in modum consternatos caedunt fugantque, et plures prope de Gallis
7 triumphi quam de toto orbe terrarum acti sunt. iam usu hoc cognitum est: si primum impetum, quem feruido ingenio et caeca ira effundunt, sustinueris, fluunt sudore et lassitudine membra, labant arma; mollia corpora, molles, ubi ira consedit, animos sol puluis sitis, ut ferrum non admoueas, pro-
8 sternunt. non legionibus legiones eorum solum experti sumus sed uir unus cum uiro congrediendo, T. Manlius M. Valerius quantum Gallicam rabiem uinceret Romana uir-
9 tus docuerunt. iam M. Manlius unus agmine scandentes in Capitolium detrusit Gallos. et illis maioribus nostris cum haud dubiis Gallis, in sua terra genitis, res erat; hi iam degeneres sunt, mixti, et Gallograeci uere, quod appellan-
10 tur; sicut in frugibus pecudibusque non tantum semina ad seruandam indolem ualent quantum terrae proprietas caeli-

5 de χ : deinde *B* ad(s)sueti etiam *B*ψα : adsuetis etiam φ : assuetis iam *Dobree* **6** Alliam *Mg* α(*Holk.*[2] *Voss.*) : Alias *B*ψ*AP* : Auas *E* : Aliam *P*[x] eos olim fugerunt maiores nostri *Modius* : olim fugerunt maiores nostros *B* : olim fuderunt maiores nostros χ : *sic, sed* nostri α(*Holk.*[2] *Voss.*) : eos olim fuderunt maiores uestri *Mg* (uestri *fort. recte*) : eos fugerunt *Novák* (*ZöG 1892, 200–1*) **7** usu *Mg* : *om.* *B*χ **8** uinceret χ : *om.* *B* **9** detrusit Gallos *B* : Gallos detrusit ψ, *fort. recte* : Gallos destruxit φ **10** mutat α : mutant *B*χ

11 que sub quo aluntur mutat. Macedones, qui Alexandream in Aegypto, qui Seleuciam ac Babyloniam, quique alias sparsas per orbem terrarum colonias habent, in Syros Par-
12 thos Aegyptios degenerarunt; Massilia, inter Gallos sita, traxit aliquantum ab accolis animorum; Tarentinis quid ex
13 Spartana dura illa et horrida disciplina mansit? generosius in sua quidquid sede gignitur; insitum alienae terrae in id quo alitur, natura uertente se, degenerat. Phrygas igitur Gallicis oneratos armis, sicut in acie Antiochi cecidistis,
14 uictos uictores, caedetis. magis uereor ne parum inde glo-
15 riae quam ne nimium belli sit. Attalus eos rex saepe fudit fugauitque. nolite existimare beluas tantum recens captas feritatem illam siluestrem primo seruare, dein, cum diu manibus homanis aluntur, mitescere, in hominum feritate
16 mulcenda non eandem naturam esse. eosdemne hos creditis esse qui patres eorum auique fuerunt? extorres inopia agrorum profecti domo, per asperrimam Illyrici oram, Paeoniam inde et Thraciam pugnando cum ferocissimis genti-
17 bus emensi, has terras ceperunt. duratos eos tot malis exasperatosque accepit terra quae copia omnium rerum sagi-

11 Alexandream *BV* : Alexandriam φ*NL* Babyloniam *B* : Babiloniam *VL* : Babylloniam *AP* : Babilloniam *EN* **12** sita traxit $BA^{z}L^{2}$: sit attraxit *NL* : sit actraxit *V* : sit traxit φ : ita traxit *Mg* aliquantum *B*χ : aliquantulum *Mg*α(*Holk.*[2] *Voss.*) Tarentinis *Gel.* ("*ex fide archetyporum*") : in his *B* : nisi χ quid χ *Gel.* (*ut supra*) : quod *BVoss.* **13** generosius *B*χ : generosius ⟨est⟩ *Wesenberg* : ⟨est⟩ generosius *M. Müller* in sua χ : *om. B* quid(c)quid *B*χ : quidque *Holk.345* quo *Asc.* : quod *B*χ uertente se degenerat χ : uertentes *B* cedetis *B* **15** recens *Asc.* : recentis *B*χ aluntur *B* : alantur χ, *fort. recte* **16** *hic rursus incipit* α(*a*); *u. tom. I, p. XIV* hos χ : hostes *B* creditis *Par.* : credetis *B*χ **17** omnium rerum *BLips.* : rerum omnium χ

naret. uberrimo agro, mitissimo caelo, clementibus accolarum ingeniis omnis illa cum qua uenerant mansuefacta est
18 feritas. uobis mehercule, Martiis uiris, cauenda ac fugienda quam primum amoenitas est Asiae: tantum hae peregrinae uoluptates ad exstinguendum uigorem animorum possunt; tantum contagio disciplinae morisque accolarum ualet.
19 hoc tamen feliciter euenit quod sicut uim aduersus uos nequaquam, ita famam apud Graecos parem illi antiquae ob-
20 tinent cum qua uenerunt, bellique gloriam uictores eandem inter socios habebitis quam si seruantes antiquum specimen animorum Gallos uicissetis.'

18 Contione dimissa missisque ad Eposognatum legatis, qui unus ex regulis et in Eumenis manserat amicitia et negauerat Antiocho aduersus Romanos auxilia, castra mouit. primo die ad Aladrum flumen, postero ad uicum quem
2 uocant Tyscon uentum. eo legati Oroandensium cum uenissent amicitiam petentes, ducenta talenta iis sunt imperata,

18: *Pol.* 21.37

omnis illa *Bχ* : ea *Mg* Martiis *A*[z] : Martis *BEP* : *sic, sed* (mehercule)m artis ψ : in artis *A* **18** tantum (contagio) *Fr.2* : quantum *Bχ* **19** antiquae *BA*[z] : antiqui *NL* : antiq3 φ*V* **20** antiquum ψ*P* : anticum *BAE* **18.1** Eposognatum χ : Esopognatum *B* amicitia χ : in amicitia *B* Aladrum *Bχ* : Alandrum *MgEsc.* (Allandrum *Lips.* : Adlandrum *Par.*); *cf. Ramsay, REG 1889, 23*; *nomen incertum* flumen *hic Bχ*, *ante* Alandrum *Mg* Tyscon *Mg* : Thisco *BψAP* : Thiscon *E* : ⟨A⟩tyos Co⟨me⟩n *Bean* (*ABSA 1956, 144 adn. 3*); *nomen incertum* **2** Oroandensium *Fr.2* : Orcandensium *Bχ* iis *C* : hi(i)s *Bχ*, *fort. recte* precantibusque χ : precantibus *B*

3 precantibusque ut domum renuntiarent potestas facta. ducere inde exercitum consul ad + Plitendum +; deinde ad Alyattos castra posita. eo missi ad Eposognatum redierunt, et legati reguli orantes ne Tectosagis bellum inferret: ipsum in eam gentem iturum Eposognatum, persuasurumque ut 4 imperata faciant. data uenia regulo, duci inde exercitus per Axylon quam uocant terram coeptus. ab re nomen habet: non ligni modo quicquam, sed ne spinas quidem aut ullum aliud alimentum fert ignis; fimo bubulo pro lignis utuntur. 5 ad Cuballum, Gallograeciae castellum, castra habentibus Romanis apparuere cum magno tumultu hostium equites, nec turbarunt tantum stationes Romanas repente inuecti, 6 sed quosdam etiam occiderunt. qui tumultus cum in castra perlatus esset, effusus repente omnibus portis equitatus Romanus fudit fugauitque Gallos, et aliquot fugientes occi- 7 dit. inde consul, ut qui iam ad hostes peruentum cerneret, explorato deinde et cum cura coacto agmine procedebat, et continentibus itineribus cum ad Sangarium flumen uenisset, pontem, quia uado nusquam transitus erat, facere insti- 8 tuit. Sangarius ex Adoreo monte per Phrygiam fluens miscetur ad Bithyniam Tymbri fluuio; inde maior iam geminatis aquis per Bithyniam fertur et in Propontidem sese effundit, non tamen tam magnitudine memorabilis quam

3 + Plitendum + *B*χ : Plitendum (*uel* Pliten *uel* Plitum) ⟨intendit⟩ *Madvig* : Plitendum ⟨pergit⟩ *H.J.M.* Alyattos *N Mog.* : Hyliattos *B* : Alyactos *V* : Aliattos φ; *nomen incertum* et *B* : *om.* φ*VL* (*om.* redierunt ... Eposognatum *N*) Tectosagis *B*χ : Tol⟨is⟩toboiis *Heus.* inferret *VL*α(*aEsc.*) : inferret et *B* : inferrent φ persuasurumque χ : peruasurumque *B* **5** Cuballum *B*χ : Coballum *Mg*; *nomen incertum* stationes Romanas χ : Romanas stationes *B* inuecti χ : inuectis *B* **7** et (cum) χ : *om.* *B* **8** Tymbri χ : Tibri *B* : Tymbreti *Mg* Propontidem sese χ : Proponti dense se *B* : Pontum se *Sig.*

9 quod piscium accolis ingentem uim praebet. transgressis ponte perfecto flumen, praeter ripam euntibus Galli Matris Magnae a Pessinunte occurrere cum insignibus suis, uaticinantes fanatico carmine deam Romanis uiam belli et uicto-
10 riam dare imperiumque eius regionis. accipere se omen cum dixisset consul, castra eo ipso loco posuit. postero die
11 ad Gordium peruenit. id haud magnum quidem oppidum est, sed plus quam mediterraneum celebre et frequens em-
12 porium. tria maria pari ferme distantia interuallo habet, Hellespontum, ad Sinopen, et alterius orae litora, qua Cilices maritimi colunt; multarum magnarumque praeterea gentium fines contingit, quarum commercium in eum maxi-
13 me locum mutui usus contraxere. id tum desertum fuga incolarum oppidum, refertum idem copia rerum omnium
14 inuenerunt. ibi statiua habentibus legati ab Eposognato uenerunt, nuntiantes profectum eum ad regulos Gallorum ni-
15 hil aequi impetrasse: ex campestribus uicis agrisque frequentes demigrare, et cum coniugibus ac liberis, quae ferre atque agere possint prae se agentes portantesque, Olympum montem petere, ut inde armis locorumque situ sese tueantur.

19 Certiora postea Oroandensium legati attulerunt: Tolostobogiorum ciuitatem Olympum montem cepisse; diuersos Tec-

18.11–12: *Curt.* 3.1.12

9 Magnae χ : *om. B* uiam *B*χ : uim *anon. ap. Weiss.* (*1862*); *cf. Skutsch*, *BICS 1974*, 99 **10** Gordium *ed. Med. 1505* : Cordium *B*χ **11** mediterraneum *B*χ : *ante add.* ⟨ullum⟩ *H.J.M.*, *post add.* ⟨aliud⟩ *Nitsche* **12** Hellespontum *B*χ : ⟨ad⟩ Hellespontum *ed. Rom.* : Hellespont⟨i⟩um *Perizonius* ad Sinopen *B*χ : *ante add.* ⟨pontum⟩ *Freinsheim*, ⟨et Pontum⟩ *Madvig* (*e*), ⟨et⟩ *H.J.M.* (et *pro* ad *Lips.*) litora *P*ˣ : lit(c)(t)ore *B*χ contingit χ : *om. B* **15** ex χ : *om. B* demigrare *Mg* : migrare *B*χ **19.1** montem (cepisse) χ : *om. B* Magaba *Freinsheim* : Agaua *B* : Magaua ψ*Par. Esc.* (in agaua *Lips.*) : Magnaua φ; *cf. Flor. Fest. ll. cc.* (*test. ad* 11–27)

2 tosagos alium montem, Magaba qui dicatur, petisse; Trocmos, coniugibus ac liberis apud Tectosagos depositis, armatorum agmine Tolostobogiis statuisse auxilium ferre. erant autem tunc trium populorum reguli Ortiago et Combolo-
3 marus et Gaulotus. iis haec maxime ratio belli sumendi fuerat, quod cum montes editissimos regionis eius tenerent, conuectis omnibus quae ad usum quamuis longi temporis
4 sufficerent, taedio se fatigaturos hostem censebant: nam neque ausuros per tam ardua atque iniqua loca subire eos, et si conarentur, uel parua manu prohiberi aut deturbari posse, nec quietos in radicibus montium gelidorum seden-
5 tes frigus aut inopiam laturos. et cum ipsa altitudo locorum eos tutaretur, fossam quoque et alia munimenta uerticibus
6 iis quos insederant circumiecere. minima apparatus missilium telorum cura fuit, quod saxa adfatim praebituram asperitatem ipsam locorum credebant.

20 Consul quia non comminus pugnam sed procul locis oppugnandis futuram praeceperat animo, ingentem uim pilorum, uelitarium hastarum, sagittarum glandisque et modi-
2 corum, qui funda mitti possent, lapidum parauerat, instructusque missilium apparatu ad Olympum montem ducit, et a
3 quinque ferme milibus castra locat. postero die cum quadringentis equitibus et Attalo progressum eum ad naturam montis situmque Gallicorum castrorum uisendum equites hostium, duplex numerus, effusi e castris, in fugam auerte-

petisse *B* : petisset χ **2** Trocmos *Fr.1* : Trogmos *B*ψ, *fort. recte* : Troginos φ tunc *Mg* : tum χ, *fort. recte* (*cf.* 21.12.6) : *om. B* Ortiago *B*χ : Orgiago *Fr.2*; *cf.* 24.2,9 *adnn.* Combolomarus *APNL* : Conbolomarus *B* : Cobolomarus *E* : Combolo irus *V*; *nomen incertum* Gaulotus *Mg* : Gaudatus *B* : Gaudotus χ; *nomen incertum* **3** iis *B* : hi(i)s φ : (Gaudotus)us ψ **4** ausuros χ : ausuros hostem *B* **5** et (cum) χ : ac *B* **20.1** oppugnandis *Mg* : expugnandis *B*ψ*EP* : expugnantis *A* mitti χ : *om. B* possent lapidum *Holk. 353* : lapidum (lapidem *NL*[1], lapidei *V*, lapides *Par.*) possent *B*χ **2** apparatu *B* : apparatum χ **3** effusi e *Kreyssig* : effusus e *B*χ : effusi *Fr.2*

4 runt; occisi quoque pauci fugientium, uolnerati plures. tertio die cum omnibus ad loca exploranda profectus, quia nemo hostium extra munimenta processit, tuto circumuectus montem, animaduertit meridiana regione terrenos et placide adcliues ad quendam finem colles esse, a septentrio-
5 ne arduas et rectas prope rupes, atque omnibus ferme aliis inuiis itinera tria esse, unum medio monte, qua terrena erant, duo difficilia, ab hiberno solis ortu et ab aestiuo
6 occasu. haec contemplatus, eo die sub ipsis radicibus posuit castra; postero, sacrificio facto, cum primis hostiis litasset,
7 trifariam exercitum diuisum ducere ad hostem pergit. ipse cum maxima parte copiarum, qua aequissimum aditum praebebat mons, ascendit; L. Manlium fratrem ab hiberno
8 ortu, quoad loca patiantur et tuto possit, subire iubet: si qua periculosa et praerupta occurrant, non pugnare cum iniquitate locorum neque inexsuperabilibus uim adferre, sed obliquo monte ad se declinare et suo agmini coniungi;
9 C. Heluium cum tertia parte circuire sensim per infima montis, deinde ab occasu aestiuo erigere agmen. et Attali auxilia trifariam aequo numero diuisit, secum esse ipsum iuuenem iussit. equitatum cum elephantis in proxima tumu-
10 lis planitie reliquit; edictum praefectis ut intenti quid ubique geratur animaduertant, opemque ferre quo postulet res

4 omnibus *Bχ* : omnibus ⟨equitibus⟩ *Wesenberg* accliues *B* : ac diues *φ* : ad ciuis *ψ* a septentrione *B* : septentrione *χ* : ad septentrionem *Mg* arduas et rectas *Mg* : ardua et rectas *B* : ardue erectas *AP* : ardue trectas *ψEHolk. Voss.* : arduas trectas *Lips.* : ardue tectas *Par.* **5** inuiis *Mg* : inuisas *B* : inuisa (in uis attinera *V*) *χ* **7** ascendit *Bχ* : escendit *Walsh* (*CR 1985*, *393*) **9** circuire *BLips.* : circumire *χ* **10** quid *ψAE* : quod *BPα* postulet res B^1 (res postulet *B*) : postulent res *χ*

21 possint. Galli, ab duobus lateribus satis fidentes inuia esse, ab ea parte quae in meridiem uergeret, ut armis clauderent uiam, quattuor milia fere armatorum ad tumulum imminentem uiae minus mille passuum a castris occupandum
2 mittunt, eo se rati ueluti castello iter impedituros. quod ubi Romani uiderunt, expediunt sese ad pugnam. ante signa modico interuallo uelites eunt et ab Attalo Cretenses sagit-
3 tarii et funditores et Trallis et Thraces; signa peditum, ut per arduum, leni gradu ducuntur, ita prae se habentium scuta ut missilia tantum uitarent, pede conlato non uide-
4 rentur pugnaturi. missilibus ex interuallo loci proelium commissum est, primo par, Gallos loco adiuuante, Romanos uarietate et copia telorum; procedente certamine nihil iam aequi erat. scuta longa, ceterum ad amplitudinem corpo-
5 rum parum lata, et ea ipsa plana, male tegebant Gallos. nec tela iam alia habebant praeter gladios, quorum, cum ma-
6 num hostis non consereret, nullus usus erat. saxis nec modicis, ut quae non praeparassent, sed quod cuique temere trepidanti ad manum uenisset, ⟨et⟩ ut insueti, nec arte nec
7 uiribus adiuuantes ictum, utebantur. sagittis glande iaculis incauti ab omni parte configebantur, nec quid agerent, ira et pauore occaecatis animis, cernebant, et erant deprensi

21.1 ab duobus *Holk. 345* : et ab duobus *Bχ* : ⟨a tergo⟩ et a duobus *Koch* (*sic, sed* ab *Hertz*) : et ⟨...⟩ ab duobus *Weiss.* (*1862*) : et ⟨ob innatam ferociam⟩ ab duobus *Rossbach* castris *Bχ* : castris ⟨distantem⟩ *Nitsche* mittunt φ : mit(c)tit *Bψ* **2** Trallis et *scripsi* : Trallis *Bχ* : Tralli et *Det. ap. Sig.* : Tralles et *Harl. 2671* **4** par *B* : pars χ male χ : *om. B* **5** manum γ : manu *Bχ* **6** temere *Mg* : *om. Bχ* ⟨et⟩ ut *Crév.* : ut *Bχ* : ⟨nec ...⟩ *excidisse coni. Weiss.* (*1862*) : ut insueti *ante* adiuuantes *uel post* ictum *Koch* arte nec χ : *om. B* **7** ab *Fr. 2* : et ab *Bχ* configebantur χ : conficiebantur *B*

8 genere pugnae in quod minime apti sunt. nam quemadmodum comminus, ubi in uicem pati et inferre uolnera licet, accendit ira animos eorum, ita, ubi ex occulto et procul leuibus telis uolnerantur, nec quo ruant caeco impetu ha-
9 bent, uelut ferae transfixae in suos temere incurrunt. detegebat uolnera eorum quod nudi pugnant, et sunt fusa et candida corpora, ut quae nunquam nisi in pugna nudentur; ita et plus sanguinis ex multa carne fundebatur, et foediores patebant plagae, et candor corporum magis sanguine atro
10 maculabatur. sed non tam patentibus plagis mouentur; interdum insecta cute, ubi latior quam altior plaga est, etiam
11 gloriosius se pugnare putant; iidem, cum aculeus sagittae aut glandis abditae introrsus tenui uolnere in speciem urit, et scrutantes qua euellant telum non sequitur, tum in rabiem et pudorem tam paruae perimentis uersi pestis proster-
12 nunt corpora humi, + sicut passim procumberent +; alii ruentes in hostem undique configebantur, et cum commi-
13 nus uenerant, gladiis a uelitibus trucidabantur. hic miles tripedalem parmam habet et in dextera hastas, quibus eminus utitur; gladio Hispaniensi est cinctus; quodsi pede conlato pugnandum est, translatis in laeuam hastis stringit gla-

8 ubi (in) χ : sub *B* inferre *Mg* : inferri *B*χ : inferte *Par.* accendit γ : accendi *B*χ habent χ : *om. B* **9** detegebat *Holk. 345* : detegebant *B*χ : detegebatu⟨r⟩ *Weiss.* maculabatur *Par.* : maculatur *B* : maculabant *AP* : maculabat *E* : maculabantur ψ*Esc.* **10** est *B* : et χ **11** aut χ : *om. B* glandis abditae *B*χ : glans abdita *Heinze* qua euellant *Perizonius* : quae uellent *B*[1](uellet *B*)α(quo *Voss.*) : quae uellant χ perimentis (per- *non legitur in A*) φ : prementis *B* : perementis *VLHolk. Esc.* : peremi-nentis *N* + sicut (*duo uerba Holk. 354*) passim procumberent + *B*χ : , sicut ⟨tum⟩ passim procubuerunt *Bauer* : sic ut passim procumbant *Walch* (*265*) : . sic ⟨c⟩um passim procumberent, *Madvig* : . sic ut passim procumbebant, *Hertz* : . sic tu⟨m⟩ passim procubuere *Weiss.* (*1862*) : , sicut ⟨tum⟩ passim procumbebant *M. Müller* **13** pugnandum est χ : pugnandum *B*

14 dium. pauci iam supererant Gallorum; qui postquam ab leui armatura superatos se uiderunt et instare legionum signa, effusa fuga castra repetunt pauoris et tumultus iam plena, ut ubi feminae puerique et alia imbellis turba per-
15 mixta esset. Romanos uictores deserti fuga hostium accepe- runt tumuli.

22 Sub idem tempus L. Manlius et C. Heluius cum quoad uiam colles obliqui dederunt escendissent, postquam ad inuia uentum est, flexere iter in partem montis quae una
2 habebat iter, et sequi consulis agmen modico uterque inter- uallo uelut ex composito coeperunt, quod primo optimum
3 factu fuisset, in id necessitate ipsa compulsi; subsidia enim in talibus iniquitatibus locorum maximo saepe usui fuerunt, ut primis forte deturbatis secundi et tegant pulsos et integri
4 pugnam excipiant. consul, postquam ad tumulos ab leui armatura captos prima signa legionum peruenerunt, respi- rare et conquiescere paulisper militem iubet; simul strata
5 per tumulos corpora Gallorum ostentat, et: cum leuis ar- matura proelium tale ediderit, quid ab legionibus, quid ab iustis armis, quid ab animis fortissimorum militum exspec- tari? castra illis capienda esse, in quae compulsus ab leui
6 armatura hostis trepidet. praecedere tamen iubet leuem armaturam, quae, cum staret agmen, conligendis per tumu-

14 instare *Mg* : stare *B*χ **22.1** L. Manlius χ : *om. B* inuia φ : inuiam *BHolk. Par. L* : ininam *V* : minam *N* **2** agmen *ed. Rom.* : agmen L. Manlius C. Heluius *B*χ factu P^x : factum *B*χ **3** maximo *Mg* : maxime *B*χ usui fuerunt *Mg* : suis fu- erant *B*χ **4** peruenerunt χ : uenerunt *B* **5** et: cum : *sic di- stinxit Hertz* : *del.* et *Madvig*

los telis, ut missilia sufficerent, haud segne id ipsum tempus
7 consumpserat. iam castris adpropinquabant; et Galli, ne parum se munimenta sua tegerent, armati pro uallo constiterant. obruti deinde omni genere telorum, cum quo plures atque densiores erant, eo minus uani quicquam intercideret teli, intra uallum momento temporis compelluntur, statio-
8 nibus tantum firmis ad ipsos aditus portarum relictis. in multitudinem compulsam in castra uis ingens missilium telorum coiciebatur, et uolnerari multos clamor permixtus
9 mulierum atque puerorum ploratibus significabat. in eos qui portas stationibus suis clauserant legionum antesignani pila coiecerunt. iis uero non uolnerabantur, sed transuerberatis scutis plerique inter se conserti haerebant; nec diutius
23 impetum Romanorum sustinuerunt. patentibus iam portis, priusquam inrumperent uictores, fuga e castris Gallorum in omnes partes facta est. ruunt caeci per uias per inuia; nulla praecipitia saxa nullae rupes obstant; nihil praeter hostem
2 metuunt; itaque plerique, praecipites per uastam altitudinem prolapsi, + aut + debilitati exanimantur. consul, captis castris, direptione praedaque abstinet militem; sequi pro se quemque et instare et perculsis pauorem addere iubet.

7 ne *Bχ* : ⟨ueriti⟩ ne *Wesenberg* : ⟨ueriti⟩ *post* tegerent *Nitsche* uani *Bχ* : uanum *Nitsche* teli *χ* : *om. B* **9** coiecerunt *BA* : coniecerunt *EVL* : coiecere *N* : coicerunt *P* iis *B* : ii *N* : hi(i) *φVL* : i⟨p⟩si *Damsté* non *Bχ* : non ⟨modo⟩ *Nitsche* **23.1** nullae *BVL* : nulles *N* : nulla seu *φ* : nulla et *α* ob(p)stabant *χ* : *om. B* **2** + aut + *Bχ* : *om. Madvig* : ac *Weiss.* (*1862*) : ⟨contusi⟩ aut *M. Müller* : *sic, sed* ac *H.J.M.* (*JPhV 1891, 170*) : atque elisi (exanimantur) *Nitsche* : ⟨elisi⟩ aut *Walter* (*RhM 1939, 37*) captis castris *BPPar. Esc.* : castris captis *ψAE*, *fort. recte* praedaque *Mg* : praeda quibus *B* : praeda quibusque *χ* abstinet militem; *sic distinxit Duker* : abstinet. militem *ed. Rom.* : abstiner⟨e⟩ militem, *Perizonius*

3 superuenit et alterum cum L. Manlio agmen; nec eos castra intrare sinit; protinus ad persequendos hostes mittit, et ipse paulo post, tradita captiuorum custodia tribunis militum, sequitur, debellatum ratus si in illo pauore quam plurimi
4 caesi forent aut capti. egresso consule C. Heluius cum tertio agmine aduenit, nec continere suos ab direptione castrorum ualuit, praedaque eorum, iniquissima sorte, qui pugnae non interfuerant facta est. equites diu ignari et pu-
5 gnae et uictoriae suorum steterunt; deinde et ipsi, quantum equis subire poterant, sparsos fuga Gallos, circa radices
6 montis consectati, cecidere aut cepere. numerus interfectorum haud facile iniri potuit, quia late per omnes anfractus
7 montium fugaque et caedes fuit, et magna pars rupibus inuiis in profundae altitudinis conualles delapsa est, pars in
8 siluis uepribusque occisa. Claudius, qui bis pugnatum in Olympo monte scribit, ad quadraginta milia hominum auctor est caesa, Valerius Antias, qui magis immodicus in nu-
9 mero augendo esse solet, non plus decem milia. numerus captiuorum haud dubie milia quadraginta expleuit, quia omnis generis aetatisque turbam secum traxerant, demi-
10 grantium magis quam in bellum euntium modo. consul, armis hostium in uno concrematis cumulo, ceteram praedam conferre omnes iussit, et aut uendidit, quod eius in publicum redigendum erat, aut cum cura, ut quam aequissi-
11 ma esset, per milites diuisit. laudati quoque pro contione

4 nec χ : ne *B*   facta est χ : *om.* *B*   **5** equis *Mg* : equi in colles *B*χ   **6** late per *Mg* : late Romanis (anfractus) *B* : later φ*N* : latus *VL* : late α(*Lips. Par. Esc.*) : late inter *Voss.*   **7** conualles χ : ualles *BLips.*   **8** magis *B*χ : in ali⟨i⟩s *uel* alias *Cobet* : ⟨alias⟩ magis *M. Müller* : ⟨alioqui⟩ magis *Heraeus* (*ap. H.J.M.*)   immodicus *Mg* : *om.* *B*χ   **9** quadraginta χ : *om.* *B*   **10** in uno *B*χ : uno *Madvig*   ut ... esset *B*χ : *del. Walker* : ut quam aequissime *Shackleton Bailey*

omnes sunt, donatique pro merito quisque, ante omnes Attalus summo ceterorum adsensu; nam singularis eius iuuenis cum uirtus et industria in omnibus laboribus periculisque tum modestia etiam fuerat.

24 Supererat bellum integrum cum Tectosagis. ad eos profectus, consul tertiis castris Ancyram, nobilem in illis locis urbem, peruenit, unde hostes paulo plus decem milia ab- 2 erant. ubi cum statiua essent, facinus memorabile a captiua factum est. Ortiagontis reguli uxor forma eximia custodiebatur inter plures captiuos; cui custodiae centurio prae- 3 erat, et libidinis et auaritiae militaris. is primo animum temptauit; quem cum abhorrentem a uoluntario uideret 4 stupro, corpori, quod seruum fortuna erat, uim fecit. deinde, ad leniendam indignitatem iniuriae, spem reditus ad suos mulieri facit, et ne eam quidem, ut amans, gratuitam. certo auri pondere pactus, ne quem suorum conscium haberet, ipsi permittit ut quem uellet unum ex captiuis nun- 5 tium ad suos mitteret. locum prope flumen constituit, quo duo ne plus necessarii captiuae cum auro uenirent nocte 6 insequenti ad eam accipiendam. forte ipsius mulieris seruus inter captiuos eiusdem custodiae erat. hunc nuntium primis 7 tenebris extra stationes centurio educit. nocte insequenti et

24.2–11: *Pol.* 21.38 (= *Plut. Mor.* 258E–F), *Val. Max.* 6.1 *ext.* 2, *uir. ill.* 55.2

11 iuuenis *Mg* : uires *B* : uiri χ **24.1** Ancyram *B* : Anciram *E* : Angiram ψ*AP* locis urbem *P* : locis in urbem *B*ψα : in locis urbem *AE* **2** Ortiagontis *Sig.* : Orgyagontis *B* : Orgiagontis χ; *u.* §9, 19.2 *adnn.* captiuos χ : captiuas *Lips. Par.* : *om. B* **3** corpori α(*Lips. Par. Voss.*)*P*[x] : corporis *B*χ erat *B*χ : ⟨fec⟩erat *Gron.* **4** ut amans *B*χ : ut aua⟨r⟩us *Koch* : *del. Damsté* **5** quo duo ne φ : quod bone ψ : *spat. B* insequenti *ed. Rom.* : insequente *B*χ **6** stationes *Mg* : custodiam *B*χ

duo necessarii mulieris ad constitutum locum et centurio
8 cum captiua uenit. ubi cum aurum ostenderent, quod summam talenti Attici – tanti enim pepigerat – expleret, mulier lingua sua stringerent ferrum et centurionem pensantem
9 aurum occiderent imperauit. iugulati praecisum caput ipsa inuolutum ueste ferens ad uirum Ortiagontem, qui ab Olympo domum refugerat, peruenit; quem priusquam complecteretur, caput centurionis ante pedes eius abiecit,
10 mirantique cuiusnam id caput hominis aut quod id facinus haudquaquam muliebre esset, et iniuriam corporis et ultio-
11 nem uiolatae per uim pudicitiae confessa uiro est, aliaque, ut traditur, sanctitate et grauitate uitae huius matronalis facinoris decus ad ultimum conseruauit.

25 Ancyram in statiua oratores Tectosagum ad consulem uenerunt, petentes ne ante castra moueret quam conlocutus cum suis regibus esset: nullas condiciones pacis iis non bello
2 fore potiores. tempus in posterum diem constituitur, locusque qui medius maxime inter castra Gallorum et Ancyram

25.1–10: *Pol.* 21.39, *Diod.* 29.12

8 pensantem *Bχ* : p⟨r⟩ensantem *Kraffert* (*JPhV 1882, 308*) **9** Ortiagontem *Sig.* : Orgysgontem *B* : Orgisgo(-e- *V*)ntem *χ* : Orgiagontem *Fr.2*; *u.* §2 *adn.* priusquam *χ* : prius *B* **10** muliebre *ψEP* : muliere *A* : mulieris *B* et iniuriam corporis *χ* : *om. B* uiro *Bχ* : *del. H.J.M.* **11** aliaque *Bχ* : ⟨r⟩eli⟨qu⟩aque *Burman* : altaque *Walch* (*216*) ultimum *hic desinit A* **25.1** Ancyram *B* : Anchyram *P* : Anchiram *EN* : Anchitam *V* : ad Angiram *Mg* : *fort. delendum* in *PMg** : ad *B* : *om. ψα*(*om.* in statiua *Par.*)*E* ante *Bχ* : ante ab Angira (Ancyra *Fr.2*) *Mg*, *fort. recte* fore *χ* : foret *B* **2** tempus *χ* : *om. B* locusque qui *χ* : locus qua equi *B* Ancyram *Fr.2* : Anchy(i)ram *α* : Anchyrae *B* : Anchy(i)ra *χ*

3 est uisus. quo cum consul ad tempus cum praesidio quingentorum equitum uenisset, nec ullo Gallorum ibi uiso re-
4 gressus in castra esset, oratores idem redeunt, excusantes religione obiecta uenire reges non posse; principes gentis,
5 per quos aeque res transigi posset, uenturos. consul se quoque Attalum missurum dixit. ad hoc conloquium utrimque uentum est. trecentos equites Attalus praesidii causa cum
6 adduxisset, iact⟨at⟩ae sunt pacis condiciones; finis rei quia absentibus ducibus imponi non poterat, conuenit uti consul
7 regesque eo loco postero die congrederentur. frustratio Gallorum eo spectabat, primum ut tererent tempus, donec res suas, quibus periclitari nolebant, cum coniugibus et liberis trans Halyn flumen traicerent, deinde quod ipsi consuli, parum cauto aduersus conloquii fraudem, insidiaban-
8 tur. mille ad eam rem ex omni numero audaciae expertae delegerunt equites; et successisset fraudi ni pro iure gentium, cuius uiolandi consilium initum erat, stetisset fortu-
9 na. pabulatores lignatoresque Romani in eam partem in qua conloquium futurum erat ducti sunt, tutius id futurum tribunis ratis, quia consulis praesidium et ipsum pro statio-
10 ne habituri erant hosti oppositum; suam tamen alteram stationem propius castra sescentorum equitum posuerunt.

3 regressus *Bφ* : egressus ψ : ⟨rege⟩ regressus *Damsté* **5** iact⟨at⟩ae *Gron.* : iactae *Bχ* : actae *Mg* : dictae *Sig.* pacis χ : *om. B* **6** eo *Bχ* : eo⟨dem⟩ *H.J.M.* congrederentur *BP*[x] : concrederentur χ **7** Halyn *B* : Halym χ con(l)loquii χ : consilii *B* **8** delegerunt *Bχ* : elegerunt *Mg* fraudi ni *Mg* : fraus ni *Bφ* : fraus ini *N* : frausi im *V* : fraus in *L* cuius *Bχ* : quoius *Mg* **9** futurum (erat) *Bχ* : *om. H.J.M., sed dubium an consulto* ducti sunt χ : *om. B* futurum *B*[1]χ : *om. B Adam* quia *Bχ* : qui ⟨qu⟩a⟨mquam⟩ *Weiss.* ipsum *Bχ* : ipsi *Burn. 200*

11 consul, adfirmante Attalo uenturos reges et transigi rem posse, profectus e castris, cum eodem quo antea praesidio equitum quinque milia fere processisset, nec multum a constituto loco abesset, repente concitatis equis cum impetu
12 hostili uidet Gallos uenientes. constituit agmen, et expedire tela animosque equitibus iussis, primo constanter initium pugnae accepit nec cessit; dein, cum praegrauaret multitudo, cedere sensim, nihil confusis turmarum ordinibus, coe-
13 pit; postremo, cum iam plus in mora periculi quam in ordinibus conseruandis praesidii esset, omnes passim in fugam effusi sunt. tum uero instare dissipatis Galli et caedere; magnaque pars oppressa foret, ni statio pabulatorum – ses-
14 centi equites – occurrissent. ii procul clamore pauido suorum audito cum tela equosque expedissent, integri profliga-
15 tam pugnam acceperunt. itaque uersa extemplo fortuna est, uersus a uictis in uictores terror. et primo impetu fusi Galli sunt, et ex agris concurrebant pabulatores, et undique obuius hostis Gallis erat, ut ne fugam quidem tutam aut facilem haberent, quia recentibus equis Romani fessos se-
16 quebantur. pauci ergo effugerunt; captus est nemo; maior multo pars per fidem uiolati conloquii poenas morte luerunt. Romani ardentibus ira animis postero die omnibus copiis ad hostem perueniunt.

11 consul *B*χ : ⟨cum⟩ consul *H.J.M.* Attalo χ : *om. B* quo χ : quod *B* processisset *B* : processit sed(t) χ **12** et χ : *om. B* equitibus iussis *B*χ : eques iussus *Gron.* accepit χ : cepit *B* : excepit *Esc.*, *fort. recte* cepit *B* **13** conseruandis χ : *om. B* Galli χ : *om. B* **14** ii *BN* : in *VL* : hii φ acceperunt *B*χ : exceperunt *Heraeus* (*ap. H.J.M.*) **15** a uictis in uictores *B* : in uictores a uictis χ, *fort. recte* tutam aut facilem *B* : facilem aut tutam χ, *fort. recte* Romani *B* : Romanis χ **16** per fidem *B*χ : perfide *Voss.* : perfidia *Shackleton Bailey* col(n)loquii χ : eloquii *B* ira *Gel.* ("*legendum*") : *om. B*χ

26 Biduum natura montis per se ipsum exploranda, ne quid ignoti esset, absumpsit consul; tertio die, cum auspicio operam dedisset, deinde immolasset, in quattuor partes diuisas
2 copias educit, duas ut medio monte duceret, duas ab late-
3 ribus, ut aduersus cornua Gallorum erigeret. hostium quod roboris erat, Tectosagi et Tro⟨c⟩mi, mediam tenebant aciem, milia hominum quinquaginta; equitatum, quia equorum nullus erat inter inaequales rupes usus, ad pedes deductum,
4 decem milia hominum, ab dextro locauerunt cornu; Ariarat⟨h⟩is Cappadoces et Morzi auxiliares in laeuo quattuor ferme milium numerum explebant. consul, sicut in Olympo monte, prima in acie locata leui armatura, telorum omnis
5 generis ut aeque magna uis ad manum esset, curauit. ubi adpropinquarunt, omnia eadem utrimque quae fuerant in priore proelio erant praeter animos et uictoribus ab re se-
6 cunda auctos et hostibus ⟨...⟩, quia etsi non ipsi uicti erant, suae gentis hominum cladem pro sua ducebant. itaque a

26.1 natura ... exploranda *B Gel.* ("*non* naturam ... explorando") : naturam ... exploranda ψ*Holk. Esc.* : naturam ... explorandam φ   absumpsit *Esc.* : ad(s)sumpsit *B*χ : asumpsit *Voss.* **3** Tro⟨c⟩mi *Fr. 1* : Trogi *B*χ : *fort.* Tro⟨g⟩mi   inaequales *Vat. Lat. 1852* : aequales *B*χ   locauerunt *B*χ : locauerant *Madvig* cornu *B* : cursu χ : cornu (locauerunt) cursu *Holk.*   **4** Ariarat⟨h⟩is *Asc.* : Ariartis (cursuari artis *PV*) *BPVL* : Aria artis *N* : (cursu)ari artes *E*   Cappadoces φ : Capadoces *B*ψα : Cappadocis *Madvig*   Morzi *B*χ : Morzi⟨i⟩ *uel* Morzi⟨ae⟩ *Drak.* **5** utrimque *BLips. Voss.* : utrique χ   auctos et *BVoss.* : auctos ut α(*aEsc.*) : aucto sunt φ*NL* : aucta sunt *V*   ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨fractos⟩ *hic ed. Taru. 1482*, *fort. recte*, *ante* hostibus *Walter* (*1938*) : fracti *Harl. 2671* : diminutos *Holk. 356*[x]

7 paribus initiis coepta res eundem exitum habuit. uelut nubes leuium telorum coniecta obruit aciem Gallorum. nec procurrere quisquam ab ordinibus suis, ne nudarent undique corpus ad ictus, audebant, et stantes quo densiores erant hoc plura, uelut destinatum petentibus, uolnera acci- 8 piebant. consul, iam per se turbatis si legionum signa ostendisset, uersuros extemplo in fugam omnes ratus, receptis inter ordines uelitibus et alia turba auxiliorum, aciem promouit.

27 Galli et memoria Tolostobogiorum cladis territi, et inhaerentia corporibus gerentes tela, fessique et stando ⟨et⟩ uolneribus, ne primum quidem impetum et clamorem Romano- 2 rum tulerunt. fuga ad castra inclinauit; sed pauci intra munimenta sese recepere; pars maior, dextra laeuaque praelati, 3 qua quemque impetus tulit fugerunt. uictores usque ad castra secuti ceciderunt terga; deinde in castris cupiditate prae- 4 dae haeserunt, nec sequebatur quisquam. in cornibus Galli diutius steterunt, quia serius ad eos peruentum est; cete- 5 rum ne primum quidem coniectum telorum tulerunt. consul quia ingressos in castra ab direptione abstrahere non poterat, eos qui in cornibus fuerant protinus ad sequendos ho- 6 stes misit. per aliquantum spatium secuti, non plus tamen octo milia hominum in fuga – nam pugna nulla fuit – cecide-

7 nec *Vielhaber* : nec aut *B*χ : *sic, sed* ... audebant a⟨u⟩t stare ⟨potera⟩nt, ⟨quod⟩ quo *Weiss.* (*1862*) : *sic, sed ante* stare *add.* ⟨satis tecti (*uel* tuto)⟩ *id.* (*1873*) : nec eni⟨m⟩ *H.J.M.* (*JPhV 1891, 102*)   nudarent *Burn.L* : nudaret *B*φ*N Mog.* : nudare *V*   audebant *B*χ : audebat *Voss.Mog.*   **8** uersuros *B*χ : uersuros ⟨se⟩ *Wesenberg*   **27.1** (territi) et *B*χ : et ⟨plerique⟩ *Nitsche*   gerentes χ : gerentis *B*   (stando) ⟨et⟩ *ed.Rom.* : *om.* *B*χ   **2** fugerunt *Voss.* : fuerunt *B*χ : *del. Gron.*   **3** in χ : *om. B*   **4** quidem χ : *om. B*   **5** quia *BHolk.* : qui χ   **6** spatium secuti *B*χ : spatii secuti ⟨sunt⟩ *Harant*

7 runt; reliqui flumen Halyn traiecerunt. Romanorum pars magna ea nocte in hostium castris mansit; ceteros in sua castra consul reduxit. postero die captiuos praedamque recensuit, quae tanta fuit quanta⟨m⟩ auidissima rapiendi gens, cum cis montem Taurum omnia armis per multos
8 annos tenuisset, coaceruare potuit. Galli ex dissipata passim fuga in unum locum congregati, magna pars saucii aut inermes, nudati omnibus rebus, oratores de pace ad consu-
9 lem miserunt. eos Manlius Ephesum uenire iussit; ipse – iam enim medium autumni erat – locis gelidis propinquitate Tauri montis excedere properans, uictorem exercitum in hiberna maritimae orae reduxit.

28 Dum haec in Asia geruntur, in ceteris prouinciis tranquillae res fuerunt. censores Romae T. Quinctius Flamininus et M.
2 Claudius Marcellus senatum legerunt; princeps in senatu tertium lectus P. Scipio Africanus; quattuor soli praeteriti sunt, nemo curuli usus honore. et in equitatu recensendo
3 mitis admodum censura fuit. substructionem super Aequimaelium in Capitolio et uiam silice sternendam a porta
4 Capena ad Martis locauerunt. Campani ubi censerentur senatum consuluerunt; decretum uti Romae censerentur. aquae ingentes eo anno fuerunt; Tiberis duodeciens campum Martium planaque urbis inundauit.

28.1–2: *Plut. Flam.* 18.2–3

7 ea nocte *Bχ* : ea⟨m⟩ nocte⟨m⟩ *Wesenberg* hostium castris *χ* : castris hostium *B* quanta⟨m⟩ *Fr.1* : quanta *Bχ* cis *BEPar.Esc.* : eis *ψPHolk.Lips.* (*lectio Voss. incerta*) **8** saucii aut *Fr.2* : saucia ut *Bχ* : saucii et *Fr.1* **28.1** legerunt *Modius* : perlegerunt *Bχ* : elegerunt *Mg* **2** soli *χ* : solis *B* et in *χ* : et *B* **3** Aequime(-ae- *J. Gron.*)lium *B* silice sternendam *BPar.* : *sic, sed* scilice *Lips.*, strinendam *Voss.* : silicternendam *χ* **4** aquae *Bφ* : quas *ψ* : pluuiae *Mg*

5 Ab Cn. Manlio consule bello in Asia cum Gallis perfecto, alter consul M. Fuluius perdomitis Aetolis cum traiecisset in Cephallaniam, circa ciuitates insulae misit percontatum utrum se dedere Romanis an belli fortunam experiri mal- 6 lent. metus ad omnes ualuit ne deditionem recusarent. obsides inde imperatos pro uiribus inopes populi ⟨... Pronnaei⟩, uicenos autem Cranii et Palenses et Samaei dederunt. 7 insperata pax Cephallaniae adfulserat cum repente una ciuitas, incertum quam ob causam, Samaei desciuerunt. 8 quia opportuno loco urbs posita esset, timuisse se aiebant ne demigrare cogerentur ab Romanis. ceterum ipsine sibi eum finxerint metum et timore uano quietum excitauerint malum, an iactata sermonibus res apud Romanos perlata 9 ad eos sit, nihil comperti est, nisi quod datis iam obsidibus repente portas clauserunt, et ne suorum quidem precibus – miserat enim sub muros consul ad temptandam misericordiam parentium populariumque – desistere ab incepto uo- 10 luerunt. oppugnari deinde, postquam nihil pacati respondebatur, coepta urbs est. apparatum omnem tormentorum machinarumque trauectum ab Ambraciae oppugnatione 11 habebat, et opera quae facienda erant impigre milites per-

28.5–29: *Zon.* 9.21.4; *cf. Syll.*^{3} 611

5 se dedere *B*α : dedere se χ, *fort. recte* **6** recusarent *Mg* : excusarent *B*χ obsides *BP*^{x} : obsidens χ inopes *B*χ : inopis *Stumpf* (*JPhV 1882, 324*) ⟨... Pronnaei⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨quadraginta Pronnaei⟩ *Madvig* : *sic, sed* Pronni *Heraeus* : inopes Pron⟨es⟩ii ⟨decem⟩ *Harant* : *lac. ind. M. Müller* autem *B*χ : Nesiotae *Fr. 2* : Pronaei *Drak.* Cranii *Sig.* : Grannoni *B*χ Samei φ : Tamei *B* : *sic*, sed tam ei ψ : Thamei(y) α(*exc. Lips.*) dederunt χ : *om. B* **7** Cephallaniae *B* : Cephalaniae χ; *u.* 37.50.5 *adn.* **8** quietum excitauerint malum *Vat. Lat. 1852*^{2} : *sic, sed* excitauerunt *B*χ : quietem exuerunt (*sic*, -erint *Fr. 2*) *Gel.* ("*non* quietum excitauerunt malum") : uerum excitauerint malum *Harant* iactata χ : iactatos *B* **9** uoluerunt *P*α(*a Voss.*) : ualuerunt ψ : noluerunt *EEsc.* : *om. B*

fecerunt. duobus igitur locis admoti arietes quatiebant mu-
29 ros. nec ab Samaeis quicquam, quo aut opera aut hostis
2 arceri posset, praetermissum est. duabus tamen maxime resistebant rebus, una, interiorem semper iuxta ualidum pro diruto nouum obstruentes murum, altera, eruptionibus subitis nunc in opera hostium, nunc in stationes; et plerum-
3 que his proeliis superiores erant. una ad coercendos inuenta, haud magna memoratu, res est. centum funditores ab
4 Aegio et Patris et Dymis acciti. a pueris ii more quodam gentis saxis globosis, quibus ferme harenae immixtis strata litora sunt, funda mare apertum incessentes exercebantur.
5 itaque longius certiore et ualidiore ictu quam Baliaris fun-
6 ditor eo telo usi sunt. et est non simplicis habenae, ut Baliarica aliarumque gentium funda, sed triplex scutale, crebris suturis duratum, ne fluxa habena uolutetur in iactu glans,
7 sed librata cum sederit, uelut neruo missa excutiatur. coronas modici circuli magno ex interuallo loci adsueti traicere, non capita solum hostium uolnerabant, sed quem locum
8 destinassent oris. hae fundae Samaeos cohibuerunt ne tam crebro neu tam audacter erumperent, adeo ut precarentur ex muris Achaeos ut parumper abscederent et se cum Ro-
9 manis stationibus pugnantes quiete spectarent. quattuor menses obsidionem Same sustinuit. cum ex paucis cotidie aliqui eorum caderent aut uolnerarentur, et qui supererant

29.1 posset *Lips.* : possit *Bχ* **2** una *χ* : unam *B* **3** coercendos *BMg* : cernendos *χ* : coercendos ⟨eos⟩ *Harant* magna *Mg* : *om.* *Bχ* : ind⟨i⟩gna *Nitsche* **4** ii *C* : hi(i) *BφNL* : hu(more) *V* quodam *Vat. Lat. 1852*[2] : quondam *Bχ* **5** certiore *Bφ* : cessiore *N* : cestiore *V* : certiusque *Mg*, *fort. recte* **6** scutale crebris *φ* : scuta lecebris *Bψ* : scuta lecbris α(*Lips. Par. Voss.*; *unum uerbum Lips.* : suta leobris *Esc.* : scutale ebris *Holk.*) **8** Sameos *B* neu ψα(*a*) : nec *B* : neite *φ* : neue *Voss.* : ne *Esc.* ut (parumper) *χ* : *om.* *B* **9** Samae *B*

10 fessi et corporibus et animis essent, Romani nocte per arcem, quam + Cyatidem + uocant – nam urbs in mare deuexa in occidentem uergit –, muro superato in forum 11 peruenerunt. Samaei postquam captam partem urbis ab hostibus senserunt, cum coniugibus ac liberis in maiorem refugerunt arcem. inde postero die dediti, direpta urbe, sub corona omnes uenierunt.

30 Consul compositis rebus Cephallaniae, praesidio Sam⟨a⟩e imposito, in Peloponnesum, iam diu accersentibus Aegien- 2 sibus maxime ac Lacedaemoniis, traiecit. Aegium a principio Achaici concilii semper conuentus gentis indicti sunt, 3 seu dignitati urbis id seu loci opportunitati datum est. hunc morem Philopoemen eo primum anno labefactare conatus legem parabat ferre, ut in omnibus ciuitatibus quae Achaici 4 concilii essent in uicem conuentus agerentur. et sub aduentum consulis, damiurgis ciuitatium, qui summus est magistratus, Aegium euocantibus, Philopoemen – praetor tum

29.10: *Pol.* 21.32b
30–34: *Pol.* 21.32c, *Plut. Phil.* 16.4–9, *Paus.* 7.8.5, 8.51.3, *Zon.* 9.21.4

10 + Cyatidem + *Bχ* : Cyneatidem *Mg* : Cymatidem *Weiss.* (*1862*) : Cyanitidem *Harant*   uocant *Bχ* : uocant ⟨...⟩ *Crév.*, *fort. recte* : uocant ⟨et quae orientem spectat⟩ *Rossbach*   **30.1** Cephallaniae *Weiss.* (*1862*) : Cephalaniae *Bχ*   Sam⟨a⟩e *Fr. 1* : Same *Mg* : *om. Bχ*   diu accersentibus *B* : *sic, sed* acers- *Voss.* : diu egresentibus φ : diua eger sentibus ψ : *sic, sed* diu *Holk.*, egersentibus *unum uerbum Esc.*   **3** Philopemen *P* : Philop(o)emenen *BEL* : Philopomenen *N* : Philopømenon *V* : Phylopomenem *Holk. Par.* : Phylopomenes *Lips. Esc.* : Phylopemenem *Voss.*   **4** damiurgis *Fr. 2* : d(cl- *V*)amiorgiis *Bχ*   Philopoemen *Fr. 2* : Philopoemenes *B* : Phi(y)lopemene χ : Philopomenes *Esc.* : Phi(y)lopomene *Lips. Par.*

5 erat – Argos conuentum edixit. quo cum appareret omnes ferme conuenturos, consul quoque, quamquam Aegiensium fauebat causae, Argos uenit; ubi cum disceptatio fuis-
6 set, et rem inclinatam cerneret, incepto destitit. Lacedaemonii deinde eum in sua certamina auerterunt. sollicitam eam ciuitatem exsules maxime habebant, quorum magna pars in maritimis Laconicae orae castellis ⟨ciuitatibusque⟩,
7 quae omnes ademptae erant, habitabant. id aegre patientes Lacedaemonii, ut aliqua liberum ad mare haberent aditum, si quando Romam alioue quo mitterent legatos, simul ut emporium et receptaculum peregrinis mercibus ad necessarios usus esset, nocte adorti uicum maritimum, nomine
8 Lan, improuiso occupauerunt. uicani quique ibi exsules habitabant primo inopinata re territi sunt; deinde sub lucem
9 congregati leui certamine expulerunt Lacedaemonios. terror tamen omnem maritimam oram peruasit, legatosque communiter et castella omnia uicique et exsules, quibus ibi
31 domicilia erant, ad Achaeos miserunt. Philopoemen praetor, iam inde ab initio exsulum causae amicus, et auctor semper Achaeis minuendi opes et auctoritatem Lacedae-
2 moniorum, concilium querentibus dedit, decretumque referente eo factum est, cum in fidem Achaeorum tutelam-

6 castellis ⟨ciuitatibusque⟩, quae omnes ademptae erant *Weiss.* (*1873*) : castellisque omnes ademptae erant *B*ψ : castellis quae omnes adempti erant φ : castellis quae omnis adempta erat *Gel.* ("*lege*") : castellis quae omnia adempta erant *Drak.* : castellis ⟨uicisque⟩ quae omnes adempti erant *Weiss.* **7** simul ut *B* : simulque (simul simulque *E*) ut χ : simul id *Gron.* esset *BVoss.* : essent χ Lan *Fr.2* (*Gel.* "Las *non* Lamis" *ad* 31.2, *ut uid.*) : Lamin *B*φ : iam ψ occupauerunt *B* : occupauere φ*NL*, *fort. recte* : occupasse re *V* **8** Lacedaemonios χ : *om. B* **31.1** Philopoemen *Fr.2* : Phi(y)lop(o)emenes *B*χ amicus *Fr.2* : et amicus *B*ψ*P* : *om. E* **2** cum φ*NL* : ut *B* : eum *V* fidem *BEP*[x] : fide ψ*PHolk. Esc.*

que T. Quinctius et Romani Laconicae orae castella et uicos tradidissent, et cum abstinere iis ex foedere Lacedaemonii deberent, Las uicus oppugnatus esset, caedesque ibi facta, qui eius rei auctores adfinesque essent, nisi dederen-
3 tur Achaeis, uiolatum uideri foedus. ad exposcendos eos legati extemplo Lacedaemonem missi sunt. id imperium adeo superbum et indignum Lacedaemoniis uisum est ut si antiqua ciuitatis fortuna esset, haud dubie arma extemplo
4 capturi fuerint. maxime autem consternauit eos metus, si semel primis imperiis oboediendo iugum accepissent, ne, id quod iam diu moliretur Philopoemen, exsulibus Lacedae-
5 monem traderet. furentes igitur ira, triginta hominibus ex factione cum qua consiliorum aliqua societas Philopoemeni atque exsulibus erat interfectis, decreuerunt renuntiandam societatem Achaeis legatosque extemplo Cephallaniam mittendos, qui consuli M. Fuluio quique Romanis Lacedae-
6 monem dederent, orarentque eum ut ueniret in Peloponnesum ad urbem Lacedaemonem in fidem dicionemque po-
32 puli Romani accipiendam. id ubi legati ad Achaeos rettulerunt, omnium ciuitatium quae eius concilii erant consensu bellum Lacedaemoniis indictum est. ne extemplo gereretur
2 hiemps impediit; incursionibus tamen paruis, latrocinii magis quam belli modo, non terra tantum sed etiam nauibus a
3 mari fines eorum uastati. hic tumultus consulem Peloponnesum adduxit, iussuque eius Elim concilio indicto Lacedae-
4 monii ad disceptandum acciti. magna ibi non disceptatio modo sed altercatio fuit, cui consul, cum alia satis ambitiose partem utramque fouendo incerta respondisset, una denuntiatione, ut bello abstinerent donec Romam ad senatum
5 legatos misissent, finem imposuit. utrimque legatio missa

et (cum) *Mg* : ut *B*χ Las *Gel.* (*u.* 30.7 *adn.*) : Lace *B*χ **3** est χ : *om. B* **4** accepissent χ : accepisset *B* Philopoemen *Mg* : Phi(y)lop(o)emenes *B*χ **5** Cephallaniam *Weiss.* (*1862*) : Cephalaniam *B*χ **32.3** Elim *B*χ : Elin *ed. Rom.* acciti *B*χ : exciti *Mg* **4** misissent χ : *om. B*

Romam est. exsules quoque Lacedaemoniorum suam cau-
6 sam legationemque Achaeis iniunxerunt. Diophanes et Ly-
cortas, Megalopolitani ambo, principes legationis Achaeo-
rum fuerunt, qui dissidentes in re publica, tum quoque mini-
7 me inter se conuenientes orationes habuerunt: Diophanes
senatui disceptationem omnium rerum permittebat: eos op-
time controuersias inter Achaeos ac Lacedaemonios fini-
8 turos esse; Lycortas ex praeceptis Philopoemenis postula-
bat ut Achaeis ex foedere ac legibus suis quae decressent
agere liceret, libertatemque sibi inlibatam, cuius ipsi aucto-
9 res essent, praestarent. magnae auctoritatis apud Romanos
tum gens Achaeorum erat; nouari tamen nihil de Lacedae-
moniis placebat. ceterum responsum ita perplexum fuit ut
10 et Achaei sibi de Lacedaemone permissum acciperent, et
Lacedaemonii non omnia concessa iis interpretarentur. hac
33 potestate immodice Achaei ac superbe usi sunt. Philopoe-
meni continuatur magistratus. qui ueris initio exercitu in-
2 dicto castra in finibus Lacedaemoniorum posuit, legatos
deinde misit ad deposcendos auctores defectionis, et ciuita-
tem in pace futuram, si id fecisset, pollicentes, et illos nihil
3 indicta causa passuros. silentium prae metu ceterorum fuit;
quos nominatim depoposcerat, ipsi se ituros professi sunt,
fide accepta a legatis uim afuturam donec causam dixissent.

6 Diophanes *Sig.* : Diaphenes *BP* : Dyaphenes ψ*E*; *sic etiam* §7 Lycortas φ : Lycotas *B* : Licotas ψ r(e) p(ublica) χ : p. r. *B* **8** Lycortas α(*a*) : Lychortas *BPEsc.* : Lichortas ψ*Voss.* : *om. E* **9** -i sibi φ : -is ibi *B*ψ **33.1** Philopemeni continuatur χ : Philopoemini continuantur *B* **2** id fecisset *B*χ : id fecissent *Voss.* : ad poscendum (*uel* ut poscerent) ⟨ut traderent⟩ ... id fecissent *Büttner* : dedidisset *Damsté* pollicenti(e)s *B*χ : pollicens *ed. Rom.* **3** depoposcerat *B*χ : depoposcerant *Burn. 200* uim ab(a- *Madvig*)futuram *Lips. Voss.P*[x] : *spat.* futuram *B* : uiam futuram ψ : uim an futuram *E* : uim aufuturam *P* : uiam abfuturam *Holk. Par.* : uiam affuturam *Esc.*

4 ierunt etiam alii inlustres uiri, et aduocati priuatis, et quia
5 pertinere causam eorum ad rem publicam censebant. nunquam alias exsules Lacedaemoniorum Achaei secum adduxerant in fines, quia nihil aeque alienaturum animos ciuitatis uidebatur; tunc exercitus totius prope antesignani exsu-
6 les erant. hi uenientibus Lacedaemoniis ad portam castrorum agmine facto occurrerunt; et primo lacessere iurgiis, deinde altercatione orta, cum accenderentur irae, ferocissi-
7 mi exsulum impetum in Lacedaemonios fecerunt. cum illi deos et fidem legatorum testarentur, et legati et praetor summouere turbam et protegere Lacedaemonios uincula-
8 que iam quosdam inicientes arcere. crescebat tumultu concitato turba; et Achaei ad spectaculum primo concurre-
9 bant; deinde uociferantibus exsulibus quae passi forent, et orantibus opem adfirmantibusque simul nunquam talem occasionem habituros si eam praetermisissent – foedus, quod in Capitolio quod Olympiae quod in arce Athenis sacratum fuisset, inritum per illos esse; priusquam alio de
10 integro foedere obligarentur, noxios puniendos esse –, accensa his uocibus multitudo, ad uocem unius qui ut ferirent inclamauit, saxas coniecit. atque ita septemdecim, quibus

4 r(em) p(ublicam) χ : p. r. *B* **6** irae χ : ira *B* **7** summouere turbam et protegere *Mg* : *sic*, sed turbas *B*χ : submouerent turbas et protegerent *Holk. 345* : summoueret turbas et protegeret *ed. Rom.* arcere *Weiss.* : arcerent *B*χ : arceret *Lips.* **8** tumultu concitato turba *B*χ : turba tumultu concitato *Mg* : tumultu concitata turba *Holk.* : tumultu concita turba *Gron.* : turba tumultu concitata *Fügner* (*JPhV 1891, 171*) **9** occasionem *B*χ : ⟨ultionis⟩ occasionem *Nitsche* fuisset χ : fuisset et *B* integro foedere *B*χ : foedere integro *Mg* obligarentur *Mg* : obligentur *B*χ

11 uincula per tumultum iniecta erant, interfecti sunt. sexaginta tres postero die comprehensi, a quibus praetor uim arcuerat, non quia saluos uellet, sed quia perire causa indicta nolebat, obiecti multitudini iratae, cum auersis auribus pauca locuti essent, damnati omnes et traditi sunt ad sup-

34 plicium. hoc metu iniecto Lacedaemoniis imperatum primum uti muros diruerent; deinde ut omnes externi auxiliares, qui mercede apud tyrannos militassent, terra Laconica

2 excederent; tum uti quae seruitia tyranni liberassent – ea magna multitudo erat – ante diem certam abirent; qui ibi mansissent, eos prendendi abducendi uendendi Achaeis ius

3 esset; Lycurgi leges moresque abrogarent, Achaeorum adsuescerent legibus institutisque; ita unius eos corporis fore

4 et de omnibus rebus facilius consensuros. nihil oboedientius fecerunt quam ut muros diruerent, nec aegrius passi

5 sunt quam exsules reduci. decretum Tegeae in concilio

6 communi Achaeorum de restituendis iis factum est; et mentione inlata externos auxiliares dimissos ac Lacedaemoniis adscriptos – ita enim uocabant qui ab tyrannis liberati erant – urbe excessisse in agros dilapsos, priusquam dimitteretur exercitus ire praetorem cum expeditis et comprehendere id genus hominum et uendere iure praedae placuit.

7 multi comprehensi uenierunt. porticus ex ea pecunia Megalopoli permissu Achaeorum refecta est, quam Lacedaemo-

11 arcuerat φ : arguerat *B*ψα(-ebat *Holk.*) obiecti multitudini *Voss.* : obiecta multitudini *B* : obiecta multitudine (multi multitudine *E*) χ iratae cum *B* : ira tecum χ auersis *ed. Rom.* : aduersis *B*χ **34.1** Laconica φ : Loconica *B*ψ*Voss.* (Loconita *Lips.* : Locanica *Holk.* : loco in ea *Par.*) **2** uti quae *Voss.* : utique *B*χ **6** ac *B* : e (ę *V*) χ : et α excessisse *B*χ : excessisse ⟨et⟩ *Ussing* dilapsos χ : dilapsus qui *B* comprehensi *BVL* : comprensi φ*N* **7** porticus *B Gel.* ("*in exemplaribus*") : porta φ : portus ψ : portas *Holk. Esc.* permissu χ : persensu *B* : consensu *Kreyssig*

8 nii diruerant. et ager Belbinates, quem iniuria tyranni Lacedaemoniorum possederant, restitutus eidem ciuitati ex decreto uetere Achaeorum, quod factum erat Philippo
9 Amyntae filio regnante. per haec uelut eneruata ciuitas Lacedaemoniorum diu Achaeis obnoxia fuit; nulla tamen res tanto erat damno quam disciplina Lycurgi, cui per octingentos annos adsuerant, sublata.

35 A concilio, ubi ad consulem inter Achaeos Lacedaemoniosque disceptatum est, M. Fuluius, quia iam in exitu annus erat, comitiorum causa profectus Romam creauit consules M. Valerium Messallam et C. Liuium Salinatorem, cum M. Aemilium Lepidum inimicum eo quoque anno petentem
2 deiecisset. praetores inde creati Q. Marcius Philippus, M. Claudius Marcellus, C. Stertinius, C. Atinius, P. Claudius
3 Pulcher, L. Manlius Acidinus. comitiis perfectis consulem M. Fuluium in prouinciam et ad exercitum redire placuit, eique et collegae Cn. Manlio imperium in annum proroga-
4 tum est. eo anno in aede Herculis signum dei ipsius ex decemuirorum responso, et seiuges in Capitolio aurati ab
5 + Cn. + Cornelio positi; consulem dedisse inscriptum est. et duodecim clipea aurata ab aedilibus curulibus P. Claudio Pulchro et Ser. Sulpicio Galba sunt posita ex pecunia qua

8 Belbinates *Drak.* : Belbinatis *B*ψ*E*, *fort. recte* : Gelbinatis *P* Amynte *ed. Rom.* : Amynante *B* : Aminante χ : Aminte *P*[x] **9** octingentos *B*ψ : septuaginta φ : septingentos *Harl. 2671*, *fort. recte* **35.1** ad *B*χ : apud *Mg*, *fort. recte* consules *L* : consulem *B*χ cum ... Lepidum ... deiecisset *Gel.* ("*ibidem*"; *u.* 34.7 *adn.*) : Lepipum ... decessisset *B* : Lepidum ... decessisse χ **2** Atinius *Sig.* : Catinius *B*χ P. *B*χ; *cf. MRR*, *1. 367 adn. 1* Pulcher φ : Pulchel *B*ψ Acidinus *ed. Rom.* : Achidinus *B*χ **4** aede *B* : aedem χ ab + Cn. + *B*χ : a P. *Sig.* : ab L. *Weiss.* (*1862*), *fort. recte* **5** aurata *Esc.* (aureata *Lips.*) : aerata *B*χ aedil(l)ibus *B*α : aedibus χ Pulchro *Mg* : *om.* *B*χ Seruio *Mg* : P. *B*χ

6 frumentarios ob annonam compressam damnarunt; et aedilis plebi Q. Fuluius Flaccus duo signa aurata uno reo damnato – nam separatim accusauerant – posuit; collega eius A. Caecilius neminem condemnauit. ludi Romani ter plebeii quinquiens toti instaurati.
7 M. Valerius Messalla inde et C. Liuius Salinator consulatum idibus Martiis cum inissent, de re publica deque
8 prouinciis et exercitibus senatum consuluerunt. de Aetolia et Asia nihil mutatum est; consulibus alteri Pisae cum Ligu-
9 ribus, alteri Gallia prouincia decreta est. comparare inter se aut sortiri iussi et nouos exercitus, binas legiones, scribere, et ut sociis Latini nominis quina dena milia peditum
10 imperarent et mille et ducentos equites. Messallae Ligures Salinatori obtigit Gallia. praetores inde sortiti sunt: M. Claudio urbana, P. Claudio peregrina iurisdictio euenit; Q. Marcius Siciliam, C. Stertinius Sardiniam, L. Manlius Hi-
36 spaniam citeriorem, C. Atinius ulteriorem est sortitus. de exercitibus ita placuit: ex Gallia legiones quae sub C. Laelio fuerant ad M. Tuccium propraetorem in Bruttios tra-
2 duci, et qui in Sicilia esset dimitti exercitum, et classem quae ibi esset Romam reduceret M. Sempronius proprae-

6 plebi *BV* : plebis φ*NL* accusauerant *Mog.* : accusati erant *B*χ : accusauerunt *Mg*, *fort. recte* : accusat⟨um⟩ ierant *Walter* (*1938*) **9** sociis χ : socii *B* quina dena *B*χ : quina *Mg* : quindecim *Glar.* mille et ducentos *B*χ : mille⟨nos⟩ et ducenos *Drak.* **10** Salinatori χ : Salinator *B* Martius Siciliam *Holk. 353* : Marcio Sicilia *B*χ Stert(-c- *Par.*)inius γ : Sterninius *B*χ Atinius *Sig.* : Catinius *B*ψ*P* (*om.* C. ... ulteriorem *E*) **36.1** ex *B*[1] (*om. B*) : et ψα : e φ propraetorem *P* : pro pr. *B*ψ*E* : *fort.* pro praetore **2** classem *B*χ : ⟨ut⟩ classem *Shackleton Bailey* reduceret M. Sempronius *B*χ : reducere M. Sempronium *Gel.* ("*antiquior lectio*") pro pr. *B* : pro χ : propraetorem *Gel.* (*ut supra*) : *fort.* pro praetore

3 tor. Hispaniis singulae legiones quae tum in iis prouinciis erant decretae, et ut terna milia peditum ducenos equites ambo praetores in supplementum sociis imperarent secum-
4 que transportarent. priusquam in prouincias noui magistratus proficiscerentur, supplicatio triduum pro collegio decemuirorum imperata fuit in omnibus compitis, quod luce inter horam tertiam ferme et quartam tenebrae obortae fuerant. et nouendiale sacrificium indictum est, quod in Auentino lapidibus pluuisset.
5 Campani, cum eos ex senatus consulto, quod priore anno factum erat, censores Romae censeri coegissent – nam antea incertum fuerat ubi censerentur –, petierunt ut sibi ci-
6 ues Romanas ducere uxores liceret, et si qui prius duxissent, ut habere eas, et nati ante eam diem uti iusti sibi liberi
7 heredesque essent. utraque res impetrata. de Formianis Fundanisque municipibus et Arpinatibus C. Valerius Tappo tribunus plebis promulgauit, ut iis suffragii latio – nam an-
8 tea sine suffragio habuerant ciuitatem – esset. huic rogationi quattuor tribuni plebis, quia non ex auctoritate senatus ferretur, cum intercederent, edocti populi esse non senatus ius suffragium quibus uelit impertire, destiterunt incepto.
9 rogatio perlata est ut in Aemilia tribu Formiani et Fundani, ⟨in⟩ Cornelia Arpinates ferrent; atque in his trib⟨ub⟩us tum
10 primum ex Valerio plebiscito censi sunt. M. Claudius Marcellus censor, sorte superato T. Quinctio, lustrum condidit. censa sunt ciuium capita ducenta quinquaginta octo milia trecenta octodecim. lustro perfecto consules in prouincias profecti sunt.

3 decretae χ : decreta *B* **4** triduum *Mg* : primum *B*χ **5** priore ... erat *B*χ : factum erat priore anno *Mg* fuerat χ : erat *B* **6** duxissent φ : dixissent *B*ψ **7** Tappo *Par.* (Cappo *Lips.*) : Appo *B*χ habuerant χ : habuerunt *B*, *fort. recte* **8** plebis χ : *om. B* **9** et Fundani χ : *om. B* ⟨in⟩ (Cornelia) *ed. Rom.* : *om. B*χ trib⟨ub⟩us *ed. Rom.* : tribus *B*χ **10** sorte χ : *om. B* milia *lin. superscr. ind. NLPar.* : *om. B*φ*V*

37 Hieme ea qua haec Romae gesta sunt ad Cn. Manlium, consulem primum deinde pro consule, hibernantem in Asia, legationes undique ex omnibus ciuitatibus gentibus- 2 que quae cis Taurum montem incolunt conueniebant. et ut clarior nobiliorque uictoria Romanis de rege Antiocho fuit quam de Gallis, ita laetior sociis erat de Gallis quam de 3 Antiocho. tolerabilior regia seruitus fuerat quam feritas immanium barbarorum incertusque in dies terror, quo uelut 4 tempestas eos populantes inferret. itaque, ut quibus libertas Antiocho pulso pax Gallis domitis data esset, non gratulatum modo uenerant, sed coronas etiam aureas pro suis 5 quaeque facultatibus attulerant. et ab Antiocho legati et ab ipsis Gallis, ut pacis leges dicerentur, et ab Ariarathe rege Cappadocum uenerunt ad ueniam petendam luendamque 6 pecunia noxam, quod auxiliis Antiochum iuuisset. huic sescenta talenta argenti sunt imperata; Gallis responsum cum Eumenes rex uenisset, tum daturum iis leges. ciuitatium legationes cum benignis responsis, laetiores etiam quam 7 uenerant, dimissae. Antiochi legati pecuniam in Pamphyliam frumentumque ex pacto cum L. Scipione foedere iussi 8 aduehere: eo se cum exercitu uenturum. principio deinde ueris, lustrato exercitu profectus, die octauo Apameam uenit. ibi triduum statiuis habitis, tertiis rursus ab Apamea castris in Pamphyliam, quo pecuniam frumentumque regios

37–39.2: *Pol.* 21.41–44.3, *App. Syr.* 39

37.1 deinde α(*exc. Par.*) : deinde in *B* : dein χ, *fort. recte* pro consule *Drak.* : *sic, sed unum verbum* *B*ψ : pro consulem φ **3** inferret φ : inferent *B* : inferre ψ **5** Ariarathe P^x : Ariarte *B*ψ : Ariarche *E* : Ariache *P* iuuisset χ : iuuissent *BLips. Par.* **6** huic sexcenta *Mg* : his sescenta *B* : ei ducenta φ : essent *NL* (*om.* huic ... uenisset *V*) : ducenta α(*Par. Esc. Voss.* : esse *Holk.* : et *Lips.*) leges *Fr.2* : legem *B*χ **7** exercitu φ : exercitum *B*ψα(*aEsc.*)

9 conuehere iusserat, peruenit. ⟨duo⟩ milia et quingenta talenta argenti accepta Apameam deportantur; frumentum exercitui diuiditur. inde ad Pergam ducit, quae una in iis 10 locis regio tenebatur praesidio. adpropinquanti praefectus praesidii obuius fuit, triginta dierum tempus petens, ut regem Antiochum de urbe tradenda consuleret. dato tem- 11 pore ad eam diem praesidio decessum est. a Perga L. Manlio fratre cum quattuor milibus militum Oroanda ad reliquum pecuniae ex eo quod pepigerant exigendum misso, ipse, quia Eumenem regem et decem legatos ab Roma Ephesum uenisse audierat, iussis sequi Antiochi legatis, Apameam exercitum reduxit.

38 Ibi ex decem legatorum sententia foedus in haec fere uerba 2 cum Antiocho conscriptum est: 'amicitia regi Antiocho cum populo Romano his legibus et condicionibus esto: ne quem exercitum, qui cum populo Romano sociisue bellum gesturus erit, rex per fines regni sui eorumue qui sub dicione eius erunt transire sinito, neu commeatu neu qua alia 3 ope iuuato; idem Romani sociique Antiocho et iis qui sub imperio eius erunt praestant⟨o⟩. belli gerendi ius Antiocho ne esto cum illis qui insulas colunt, neue in Europam trans-

37.8–9: *Diod.* 29.13

9 ⟨duo⟩ *Rubenius* : *om.* *B*χ quingenta χ : quinquaginta *B* Pergam *B* : Pergamum χ **10** praesidio decessum est *Fr.2* : praesidio decessum *Mg*, *fort. recte* : decessit praesidio et *B*χ : praesidio decessum. et *Weiss.* : decessum praesidio est *Zingerle* **11** Oroanda χ : *spat. xi fere litt. B* uenisse audierat χ : audierat uenisse *B* **38.1** fere uerba *H.J.M.* : uerba fere *Mg* : uerba *B*χ cum Antiocho ψ*P* : cum *E* : *om. B* **2** Antiocho *Mg* : *om. B*χ neu *Mg* : nec *B* : ne χ neu (qua) χ : nec *B* **3** praestant⟨o⟩ *Muret* : praestent *B*χ illis *B*χ : iis *Fr.2*, *fort. recte*

4 eundi. excedito urbibus agris uicis castellis cis Taurum montem usque ad Tanaim amnem, et ea ualle Tauri usque 5 ad iuga qua in Lycaoniam uergit. ne qua ⟨praeter⟩ arma efferto ex iis oppidis agris castellisque quibus excedat; si qua extulit, quo quaeque oportebit recte restituito. ne mili- 6 tem neu quem alium ex regno Eumenis recipito. si qui earum urbium ciues quae regno abscedunt cum rege Antio- cho intraque fines regni eius sunt, Apameam omnes ante 7 diem certam redeunto; qui ex regno Antiochi apud Roma- 8 nos sociosque sunt, iis ius abeundi manendique esto; seruos seu fugitiuos seu bello captos, seu quis liber captus aut

4 excedito χ : expedito *B* ad Tanaim *BVL*, *fort. corrupte* : Attanain φ*N* : ad Halyn *Budé* : ad Taurum *Mommsen* (*RF*, *527sqq.*) : ad Sarum *Adam* (*p. liv*) ea ualle *B*ψα, *fort. corrupte* : a ualle φ : ⟨ab⟩ ea ualle *Viereck* (*Klio 1909*, *374*) : ab ei⟨us⟩ ualle *Lenschau* (*ap. Holleaux*, *Études*, *5.222 adn. 3*) : ab Halye (*uel* Alye) *Fabia* (*ibid.*) : ualle *uel* ⟨ip⟩sa ualle *Giovannini* (*Ath. 1982*, *234*) Tauri *hic B*χ, *post uel ante* iuga *H. J. M.* ad φ : ab *B*ψ*Holk.* Lycaoniam *P* : Ly(i)caonia *B*ψ*E* **5** ⟨praeter⟩ *Boekler* : ⟨praeter militum⟩ *Drak.* : ⟨nisi⟩ *Tillmanns* (*H*) : *om. B*χ efferto φ : et ferto *B*ψ excedat *B*χ : excedet *uel* excedit *Wesenberg*, *fort. recte* quo quaeque *Perizonius* : quae quoque *B*χ **6** ciues quae *ed. Rom.* : ciuesque *B*χ redeunto *B* : redeunt ψα (*exc. Par.*) : redeant φ **7** sociosque *B*χ : sociosue *Wesenberg* sunt *B*χ : nunc sunt *Mg*

transfuga erit, reddito Romanis sociisque. elephantos tradito omnes neque alios parato. tradito et naues longas armamentaque earum, neu plures quam decem naues actuarias, quarum nulla plus quam triginta remis agatur, habeto, neue
9 + minorem ea + belli causa quod ipse inlaturus erit. ne nauigato citra Calycadnum neu Sarpedonium promunturia, extra quam si qua nauis pecuniam ⟨in⟩ stipendium aut lega-
10 tos aut obsides portabit. milites mercede conducendi ex iis gentibus quae sub dicione populi Romani sunt Antiocho
11 regi ius ne esto, ne uoluntarios quidem recipiendi. Rhodiorum sociorumue quae aedes aedificiaque intra fines regni Antiochi sunt, quo iure ante bellum fuerunt, eo Rhodiorum sociorumue sunto; si quae pecuniae debentur, ea-
12 rum exactio esto; si quid ablatum est, id conquirendi cognoscendi repetendique item ius esto. si quas urbes quas tradi oportet ii tenent quibus Antiochus dedit, et ex iis
13 praesidia deducito, utique recte tradantur curato. argenti

8 neque *Bχ* : neue *Wesenberg* naues actuarias quarum nulla plus quam *Scheffer* : *sic, sed* nulla quarum *Mg*, *fort. recte* : naues nulla plus quam in *Bψα*(*exc. Par.*) : *sic, sed om.* in φ : naues tectas et quinquaginta actuarias quae triginta ... agantur *Meibom* : naues ⟨tectas neue plures quam ... naues⟩ actuarias quarum nulla plus quam *Madvig* : naues ⟨...⟩ actuarias quarum nulla plus quam *Weiss.* (*1862*) : naues ⟨tectas neue nauem⟩ actuariam ullam qua⟨e ea⟩rum plus quam *Mommsen* (*RF*, *2.533*) + minorem ea + *χ* : *sic, sed* minore *B*, ex *Mg* : monerem (monerem ex *Fr.2*) *Gel.* ("*illic legitur*") : ne has quidem ex *Meibom* : monerem e⟨iu⟩s *uel* moneres (*p*) *Madvig* : minores *McDonald–Walbank* (*JRS 1969*, *39*) **9** Calycadnum *Glar.* : Calycandrum *Bχ* : Calirandrum *Mg* Sarpedonium *BNL* : Sarpadonium *V* : Sarpedonum φ : Scarpedonium α pecuniam φ : pecunias *B* : pecunia ψ ⟨in⟩ *Madvig* : *om.* *Bχ* **10** dicione *Esc.* : dic(t)ionem *BψP* : *om. E* **11** aedificiaque *Bχ* : aedificia quae *B*[1]α(*aVoss.* : *om.* quae aedes ... sociorumque *Esc.*) **12** tradantur *χ* : tradatur *B*

probi talenta Attica duodecim milia dato intra duodecim annos pensionibus aequis – talentum ne minus pondo octoginta Romanis ponderibus pendat –, et tritici quingenta
14 quadraginta milia modium. Eumeni regi talenta trecenta quinquaginta intra quinquennium dato, et pro frumento
15 quod aestimatione fit talenta centum uiginti septem. obsides Romanis uiginti dato et triennio mutato, ne minores octonum denum annorum neu maiores quinum quadrage-
16 num. si qui sociorum populi Romani ultro bellum inferent Antiocho, uim ui arcendi ius esto, dum ne quam urbem aut
17 belli iure teneat aut in amicitiam accipiat. controuersias inter se iure ac iudicio disceptanto, aut si utrisque placebit,
18 bello.' de Hannibale Poeno et Aetolo Thoante et Mnasilocho Acarnane et Chalcidensibus Eubulida et Philone dedendis in hoc quoque foedere adscriptum est, et ut si quid postea addi demi mutariue placuisset, ut id saluo foedere

38.13: *Prisc. fig. num.* 13 (= *GL* 3.409)

13 talenta Attica *Bχ* : Atticu⟨m⟩ talentu⟨m⟩ (duodecim millia Attica talenta *corrigens*) *Glar.* : ⟨Eub⟩oicoru⟨m⟩ talentu⟨m⟩ *eadem ratione Budé* : talentu⟨m⟩ Attico⟨rum⟩ *uel* Attici talentu⟨m⟩ *Madvig* (*p*)   pondo *χ Prisc.* : l *B* : l⟨ibras⟩ *Hertz*   quingenta *BNL* : *om.* *φV*   **14** aestimatione fit *B* : extimatione fit *χ* : aestimatione f⟨u⟩it *Drak.* : aestimatum est *Weiss.* (*1862*) : ⟨in⟩ aestimatione⟨m ue⟩nit *Zingerle*   septem *Bχ* : septem ⟨drachmas mille ducentas octo⟩ *Tillmanns* (*H*)   **17** disceptanto *Gron.* : disceptent *Bα* : disceptanda *χ*   **18** Mnasilocho *Drak.* : Miņuna Symacho *B* : Milun(-im- *P*)asimacho *χ*   Acarnane *C* : Acharnane *Bχ*   Eubulida *ψ* : Eupulida *B* : Eubulinam *φ* : Eubi(-o- *Lips. Par.*)lida *α*   Philone *Fr. 1* : Philophone *BPar.* : Philoponen *PNL* : Philophonen *V* : Philoponē *E* : Phylopone *Lips.* : Philopemene *Esc.* : Phypomene *Voss.*   ut (si) *Bχ* : *om. Ald.*

39 fieret. consul in hoc foedus iurauit; ab rege qui exigerent iusiurandum, profecti Q. Minucius Thermus et L. Manlius,
2 qui tum forte ab Oroandis rediit. et Q. Fabio Labeoni, qui classi praeerat, scripsit, ut Patara extemplo proficisceretur, quaeque ibi naues regiae essent concideret cremaretque.
3 profectus ab Epheso quinquaginta tectas naues aut concidit aut incendit. Telmessum eadem expeditione, territis subito
4 aduentu classis oppidanis, recipit. ex Lycia protinus, iussis ab Epheso sequi qui ibi relicti erant, per insulas in Graeciam traiecit. Athenis paucos moratus dies, dum Piraeum ab Epheso naues uenirent, totam inde classem in Italiam reduxit.
5 Cn. Manlius cum inter cetera quae accipienda ab Antiocho erant elephantos quoque accepisset, donoque Eumeni omnes dedisset, causas deinde ciuitatium, multis inter nouas
6 res turbatis, cognouit. et Ariarathes rex, parte dimidia pecuniae imperatae beneficio Eumenis, cui desponderat per
7 eos dies filiam, remissa, in amicitiam est acceptus. ciuitatium autem cognitis causis, decem legati aliam aliarum fece-

39.6: *Pol.* 21.45, *Strabo* 12 *p.* 540*C*, *Zon.* 9.20.15
39.7–40.1: *Pol.* 21.46

39.1 consul in hoc foedus iurauit *B* : consul iurauit in hoc foedus φ : consuli orauit in hoc foedus ψ exigerent φ : exigeret *B*ψ*Holk. Esc.* Oroandis χ : Orandis *B* **2** praeerat φ : praeerant *B*ψ cremaretque *B*χ : cremaretue *Nitsche* **3** recipit *B*χ : recepit *Holk. 353* **5** causas χ : et causas *B* **6** remissa *Gel.* ("*non* dimissa") : demissam *B*ψ*Holk. Esc.* : dimissa φ : demissa *Par.*

runt condicionem. quae stipendiariae regi Antiocho fuerant et cum populo Romano senserant, iis immunitatem
8 dederunt; quae partium Antiochi fuerant aut stipendiariae Attali regis, eas omnes uectigal pendere Eumeni iusserunt. nominatim praeterea Colophoniis qui in Notio habitant et
9 Cymaeis et Myla⟨s⟩senis immunitatem concesserunt; Clazomeniis super immunitatem et Drymus⟨s⟩am insulam dono dederunt, et Milesiis quem sacrum appellant agrum resti-
10 tuerunt, et Iliensibus Rhoetium et Gergithum addiderunt, non tam ob recentia ulla merita quam originum memoria.
11 eadem et Dardanum liberandi causa fuit. Chios quoque et Zmyrnaeos et Erythraeos pro singulari fide quam eo bello praestiterunt et agro donarunt et in omni praecipuo honore
12 habuerunt. Phocaeensibus et ager quem ante bellum habuerant redditus, et ut legibus antiquis uterentur permis-
13 sum. Rhodiis adfirmata quae data priore decreto erant; Lycia et Caria datae usque ad Maeandrum amnem praeter
14 Telmessum. regi Eumeni Chersonesum in Europa et Lysimachiam, castella uicos agrum quibus finibus tenuerat An-

8 Notio *Fr.2* : Notpho *B* : Notho (Nothō *E*) χ Cymeis *B* Mylas⟨s⟩enis (*uel* Mylasenis, *fort. recte*) *Gron.* : Milesenis *B*χ : Mylasensi⟨bus⟩ *Hearne*; *u.* 45.25.11 *adn.* **9** Drymus⟨s⟩am *Vrsinus* : Dromysam *BPar.* : Dromisam χ : Drymusam *Gel.* ("*non* Donissam") **10** Rhoetium χ : Rhoetiam *B* : Rhoeteum *Fr.2*, *fort. recte* Gergithum *Esc. Voss.* : Gergythum *Par.* : Gergitam *B*ψ : Gergitum φ **11** Zmyrnaeos *Weiss.* (*1862*) : Zmirneos *Esc.* : Ymirn(a)eos *BE* : Hymirneos *P* : Imyriaeos *N* : Imyrhia eos *V* praestiterunt *B*χ : praestiterant *Clericus* **12** Phoceensibus φ*V Gel.* ("*non* Phocensibus") : Phocensibus *BNL*α (*om.* et in (§11) ... habuerant *Holk.*) : Phocaensibus *Heraeus* (*ap. H.J.M.*); *cf.* 37.21.6, 32.11 *adnn.* **13** datae usque *B* : datae *ex Mg citatur* (data et usque *ed. Rom.*) : data usque α : data eiusque χ Meandrum *B* Telmessum *B* : Messum χ **14** agrum *B*χ : agros *Mg* : agros eius *Fr.2*

15 tiochus, adiecerunt; in Asia Phrygiam utramque – alteram ad Hellespontum maiorem alteram uocant – et Mysiam,
16 quam Prusia rex ademerat, ei restituerunt, et Lycaoniam et Milyada et Lydiam et nominatim urbes Trallis atque
17 Ephesum et Telmessum. de Pamphylia disceptatum inter Eumenem et Antiochi legatos cum esset, quia pars eius citra pars ultra Taurum est, integra ⟨res⟩ ad senatum reicitur.

40 His foederibus decretisque datis, Manlius cum decem legatis omnique exercitu ad Hellespontum profectus, euocatis eo regulis Gallorum, leges quibus pacem cum Eumene ser-
2 uarent dixit, denuntiauit ut morem uagandi cum armis fi-
3 nirent agrorumque suorum terminis se continerent. contractis deinde ex omni ora nauibus et Eumenis etiam classe per Athenaeum fratrem regis ab Elaea adducta, copias om-
4 nes in Europam traiecit. inde per Chersonesum modicis itineribus graue praeda omnis generis agmen trahens, Lysimachiae statiua habuit, ut quam maxime recentibus et integris iumentis Thraciam, per quam iter uolgo horrebant,

40.3–41: *Pol.* 21.47, *App. Syr.* 43

15 Phrigiam χ : Frigiam *B* Prusia φ : Prysia *B*ψ : pridem *Mommsen* (*RF*, *2.538*) : Prusiae rex donarat *Niese* (*2.760 adn. 3*) ei *Fr.2* : et *B*χ **16** et *Voss.* : ut *B*χ Lycaoniam *Sabell.* (Lichaoniam *Lips.*) : Lucaniam *B*χ : *de Boccacio u. Ronconi* (*1942*), *197* Milyada *Gel.* (“*lege*”) : Miliadam *B*φ : Milyadam *N* : Myliadam *V* Trallis *P* : Traliis *B*ψ*E* : Tralles *Sig.* Telmessum *L* : Telmesum *B*χ **17** Eumenem *BNL* : Eumenen *PV*, *fort. recte* : *om.* inter Eumenem *E* pars ultra χ : par lustrata *B* ⟨res⟩ *hic Fr.1*, *ante* reicitur *Hertz*, *ante* integra *Zingerle* (*BPhW 1891*, *1038*), *fort. recte* : *om. B*χ **40.1** decem φ : ducem *B*ψ **2** morem χ : mores *B* **3** classe per χ : classe tper *B* : classi per (*B* iper *scripsisse credens*) *Heraeus* (*ap. H.J.M.*) Atheneum *B* **4** modicis χ : *om. B*

5 ingrederetur. quo profectus est ab Lysimachia die ad amnem Melana quem uocant, inde postero die Cypsela perue-
6 nit. a Cypselis uia decem milium fere siluestris angusta confragosa excipiebat, propter cuius difficultatem itineris in duas partes diuisus exercitus, et praecedere una iussa, altera magno interuallo cogere agmen, media impedimenta interposuit; plaustra cum pecunia publica erant pretiosaque alia
7 praeda. ita cum per saltum iret, Thracum decem haud amplius milia ex quattuor populis, Asti et Caeni et Maduateni
8 et Coreli, ad ipsas angustias uiam circumsederunt. opinio erat non sine Philippi Macedonum regis fraude id factum: eum scisse non alia quam per Thraciam redituros Roma-
9 nos, et quantam pecuniam secum portarent. in primo agmine imperator erat, sollicitus propter iniquitatem locorum.
10 Thraces nihil se mouerunt donec armati transirent; postquam primos superasse angustias uiderunt, postremos nondum adpropinquantes, impedimenta et sarcinas inuadunt, caesisque custodibus partim ea quae in plaustris erant
11 diripere, partim sub oneribus iumenta abstrahere. unde postquam clamor primum ad eos qui iam ingressi saltum sequebantur, deinde etiam ad primum agmen est perlatus, utrimque in medium concurritur, et inordinatum pluribus

5 ab *P* : ad *BψαE* Lysimachia χ : Lysimachi(y)am *Bα* Mel(-ll- *Lips. Voss.*)ana ψα : Melena *B* : Melanam φ Cypsela *Fr. 2* : Gypseia *BψP* : Gipsea *E* **6** Cypselis *Fr. 2* : Gypseis *BψP* : Gipseis *E* **7** Asti *Mg* : Astii *Bχ* Caeni ... Coreli *formae nominum incertae*; Caeni *Ald.* : Ceni *Mg* : Caenei *B* : *om.* χ; et Maduateni et *Mg* : et Mandatunei et *B* : et Madyteni et *Doujat om.* χ; Coreli *Mg* : Cor(-c- *B*)neli B^1L : Cornelii φ*N* : Corneli(a Dipsas) *V* : Corpili *uel* Corpilli *Drak.* **9** erat *BPα* : erant *Eψ* **10** postremos χ : supremos *B* **11** primum (ad) χ : *om. B*

12 simul locis proelium conseritur. Thracas praeda ipsa impeditos oneribus et plerosque, ut ad rapiendum uacuas manus haberent, inermes ad caedem praebet; Romanos iniquitas locorum, barbaris per calles notas occursantibus et latenti-
13 bus interdum per cauas ualles, prodebat. ipsa etiam onera plaustraque, ut fors tulit, his aut illis incommode obiecta pugnantibus impedimento sunt. alibi praedo alibi praedae
14 uindex cadit. prout locus iniquus aequusue his aut illis, prout animus pugnantium est, prout numerus – alii enim pluribus quam ipsi erant, alii paucioribus occurrerant –,
15 uaria fortuna pugnae est; multi utrimque cadunt. iam nox appetebat, cum proelio excedunt Thraces, non fuga uolne-
41 rum aut mortis, sed quia satis praedae habebant. Romanorum primum agmen extra saltum circa templum Bendidium castra loco aperto posuit; pars altera ad custodiam impedimentorum medio in saltu, duplici circumdato uallo, mansit.
2 postero die, prius explorato saltu quam mouerent, primis
3 se coniungunt. in eo proelio cum et impedimentorum et calonum pars et milites aliquot, cum passim toto prope saltu pugnaretur, cecidissent, plurimum Q. Minuci Thermi
4 morte damni est acceptum, fortis ac strenui uiri. eo die ad

12 uacuas manus *B* : manus uacuas χ   praebet *Voss.* : praebent *B*χ   per (cauas) *Vat. Lat. 1852* : et *B*χ   prodebat *B* : prodebant χ   **14** iniquus aequusue α : iniquus aequusque *B* : iniquusue φ : inicuere (iniecere *V*) cuiusue ψ   enim *Mg* : *om.* *B*χ   **41.1** Bendidium *Fr.1* : Mendidium *B*χ, *fort. recte*   **3** et (impedimentorum) *B*χ : iam *Mg*   pars *B*χ : pars ⟨amissa esset⟩ *Madvig* : ⟨custodes⟩ et ... pars *M. Müller* : et iumentorum et ... pars *Damsté* : pars ⟨perisset⟩ *Rossbach*   et milites α(*a Voss.*) : milites *B*χ   plurimum *Gel.* (“*sincera lectio*”) : *om.* *B*χ   damni *Gel.* (*ut supra*) : amissum *B*χ

Hebrum flumen peruentum est. inde Aeniorum fines praeter Apollinis, Zerynthium quem uocant incolae, templum
5 superant. aliae angustiae circa Tempyra excipiunt – hoc loco nomen est –, nec minus confragosae quam priores; sed, quia nihil siluestre circa est, ne latebras quidem ad
6 insidiandum praebent. huc ad eandem spem praedae Trausi, gens et ipsa Thracum, conuenere; sed quia nudae ualles procul ut conspicerentur angustias obsidentes efficiebant, minus terroris tumultusque fuit apud Romanos; quippe etsi iniquo loco, proelio tamen iusto, acie aperta, signis conlatis
7 dimicandum erat. conferti subeunt, et cum clamore impetu facto primum expulere loco hostes, deinde auertere; fuga inde caedesque suis ipsos impedientibus angustiis fieri coep-
8 ta est. Romani uictores ad uicum Maronitarum – Salen appellant – posuerunt castra. postero die patenti itinere Priaticus campus eos excepit, triduumque ibi frumentum accipientes manserunt, partem ex agris Maronitarum, conferentibus ipsis, partem ex nauibus suis, quae cum omnis
9 generis commeatu sequebantur. ab statiuis diei uia Apolloniam fuit. hinc per Abderitarum agrum Neapolim peruen-
10 tum est. hoc omne per Graecorum colonias pacatum iter fuit; reliquum inde per medios Thracas dies noctesque, etsi non infestum, tamen suspectum, donec in Macedoniam per-

4 Hebrum *B*α(*Holk. Par. Voss.* : Ebrium *Lips.* : Embrum *Esc.*) : Herbum *P* : Herebum *EN* : Herebrum *VL* Zerynthium *Gel.* ("*lege, attestantibus manu scriptis codicibus*") : Zerunt(c)ium *B*χ quem ... incolae *B*χ : *om.* quem *Crév.*, incolae *Holk. 345* **6** huc α(*a* : hunc *Voss.* : *om. Esc.*) : hoc *B*χ Trausi φ : Transi *B*ψ*Holk.* (Transii *Par. Voss.* : Transigi *Lips.* : Trans *spat. Esc.*) : Thrausi *Fr. 1* procul ut α : procul (-ur *E*) *B*χ **7** subeunt et *B* : subeuntes φ : subeunte ψ **8** Salen *Det. ap. Drak.* : Salent *B*χ : Saren *Mg* posuerunt castra χ : *om. B* Priaticus *B*χ : Triaticus *Mg* : Pria⟨n⟩ticus *Heraeus* (*ap. H. J. M.*); *forma nominis incerta* **9** Abderitarum P^x : Adderitarum *B*φ : Adderitar ψα (-ithar *Par.* : -uthar *Esc.* : -ychar *Voss.*)

11 uenerunt. mitiores Thracas idem exercitus, cum a Scipione eadem uia duceretur, habuerat, nullam ob aliam causam
12 quam quod praedae minus quod peteretur fuerat; quamquam tunc quoque Claudius auctor est ad quindecim milia Thracum praecedenti ad exploranda loca agmen Muttini Numidae occurrisse. quadringentos equites fuisse Numi-
13 das, paucos elephantos; Muttinis filium per medios hostes cum centum delectis equitibus perrupisse; eundem mox, cum iam Muttines, in medio elephantis locatis in cornua equitibus dispositis, manum cum hoste conseruisset, terro-
14 rem ab tergo praebuisse, atque inde turbatos equestri uelut
15 procella hostes ad peditum agmen non accessisse. Cn. Manlius per Macedoniam in Thessaliam exercitum traduxit. inde per Epirum Apolloniam cum peruenisset, nondum adeo hiberno contempto mari ut traicere auderet, Apolloniae hibernauit.

42 Exitu prope anni M. Valerius consul ex Liguribus ad magistratus subrogandos Romam uenit, nulla memorabili in prouincia gesta re, ut ea probabilis morae causa esset quod
2 solito serius ad comitia uenisset. comitia consulibus rogan-
3 dis fuerunt ante diem duodecimum kalendas Martias; crea-
4 ti M. Aemilius Lepidus C. Flaminius. postero die praetores facti Ap. Claudius Pulcher, Ser. Sulpicius Galba, Q. Terentius Culleo, L. Terentius Massiliota, Q. Fuluius Flaccus,
5 M. Furius Crass⟨ip⟩es. comitiis perfectis, quas prouincias

12 praecedenti χ : praecedentia *B* **13** hosteis *Mg* : hostium *B*χ (delectis) equitibus ψ : peditibus *B*φ Muttines *Weiss.* : Mut(t)inis *B*χ : Mudines *ed. Rom.* conseruisset χ : conseruisse *B* terrorem *BHolk.* : errorem χ **15** adeo *Mg* : ab eo *B* : ab χ **42.1** nulla *B*χ : nulla ⟨tam⟩ *Wesenberg* a.d. *Sig.* : ad *B*χ xii *B*α(a : xii° *Voss.*) : duodecim ψ*Holk.* : duodecimas φ **4** Ap. *B*χ; *u.* 35.2 *adn.* L. *Mg* : Q. *B*χ Massiliota *Mg* : Massaliota *B*, *fort. recte* : Massaliata φ : Masaliata *VL* : Masialiata *N* Furius χ : Turius *B* Crass⟨ip⟩es *Fr. 1* : Grassus *B*χ : Crassus *Par. Esc.* **5** perfectis α(*Esc. Voss.*) : persecutis *B*χ

praetoribus esse placeret rettulit ad senatum consul. decreuerunt duas Romae iuris dicendi causa, duas extra Italiam, Siciliam ac Sardiniam, duas in Italia, Tarentum et Galliam;
6 et extemplo, priusquam inirent magistratum, sortiri iussi. Ser. Sulpicius urbanam Q. Terentius peregrinam est sortitus, L. Terentius Siciliam, Q. Fuluius Sardiniam, Ap. Claudius Tarentum, M. Furius Galliam.
7 Eo anno L. Minucius Myrtilus et L. Manlius, quod legatos Carthaginienses pulsasse dicebantur, iussu M. Claudi praetoris urbani per fetiales traditi sunt legatis et Carthaginem auecti.
8 In Liguribus magni belli et gliscentis in dies magis fama erat. itaque consulibus nouis, quo die de prouinciis et de re publica rettulerunt, senatus utrisque Ligures prouinciam
9 decreuit. huic senatus consulto Lepidus consul intercedebat, indignum esse praedicans consules ambos in ualles Li-
10 gurum includi, M. Fuluium et Cn. Manlium biennium iam, alterum in Europa alterum in Asia, uelut pro Philippo atque Antiocho substitutos regnare. si exercitus in his terris esse placeat, consules iis potius quam priuatos praeesse
11 oportere. uagari eos cum belli terrore per nationes quibus bellum indictum non sit, pacem pretio uenditantes. si eas prouincias exercitibus obtinere opus esset, sicut M'. Acilio L. Scipio consul, L. Scipioni M. Fuluius et Cn. Manlius

42.7: *Val. Max.* 6.6.3, *Dio fr.* 61

dicendi *Bχ* : dicundi *Mg* Ytalia *Lips. Esc.* : Italiam *Bχ* **7** Myrtilus *B* : Mirtilus ψ : Mirulus *E* : Miralus *P* urbani φ : urb̄ *B* : urbis ψα **8** utrisque *Mg* : utrique *Bχ* **9** ualles ψα : uallem *B* : ualle φ **10** consules α(*a*) : c̄os *B* : consulis *EP*[x] : consul ψ*P* **11** uenditantis *Bχ* : uaendentes *Mg* M'. *Sig.* : M. *BχMg** Acilio *MgPar. 5741* : Aulio *B*ψ : Tulio φ

12 successissent consules, ita Fuluio Manlioque C. Liuium et M. Valerium consules debuisse succedere. nunc certe, perfecto Aetolico bello, recepta ab Antiocho Asia, deuictis Gallis, aut consules ad exercitus consulares mitti, aut reportari legiones inde reddique tandem rei publicae debere.
13 senatus his auditis in sententia perseuerauit, ut consulibus ambobus Ligures prouincia esset; Manlium Fuluiumque decedere de prouinciis et exercitus inde deducere ac redire Romam placuit.

43 Inimicitiae inter M. Fuluium et M. Aemilium consulem erant, et super cetera Aemilius serius biennio se consulem
2 factum M. Fului opera ducebat. itaque ad inuidiam ei faciendam legatos Ambracienses in senatum subornatos cri-
3 minibus introduxit; qui sibi, cum in pace essent imperataque prioribus consulibus fecissent et eadem oboedienter
4 praestare M. Fuluio parati essent, bellum inlatum questi, agros primum depopulatos, terrorem direptionis et caedis
5 urbi iniectum, ut eo metu claudere cogerentur portas; obsessos deinde et oppugnatos se, et omnia exempla belli
6 edita in se caedibus incendiis ruinis direptione urbis, coniuges liberos in seruitium abstractos, bona adempta, et quod se ante omnia moueat, templa tota urbe spoliata ornamentis; simulacra deum, deos immo ipsos conuolsos ex sedibus suis ablatos esse; parietes postesque nudatos, quos adorent, ad quos precentur et supplicent, Ambraciensibus su-
7 peresse. haec querentes interrogando criminose ex composito consul ad plura uelut non sua sponte dicenda eliciebat.

43–44.6: *cf. ad* 9.13

12 M. χ : C. *B* reportari *BLips.* : reportare χ **13** Fuluiumque χ : Fuluium *B* de ... deducere φ : *sic, sed* ducere ψ : *om. B* **43.1** ducebat *B*χ : dicebat *Lips.* : dicebant *Holk.* : aiebat *Fr.2* **2** faciendam α(*exc. Lips.*) : faciundam *B*ψ*P* (*om.* ei faciendam *E*) **3** imperataque ψα*E* : imperata quae *BP* **4** primum χ : *om. B* **5** edita *Asc.* : habita *B*χ, *fort. recte*

8 motis patribus alter consul C. Flaminius M. Fului causam excepit, qui ueterem uiam et obsoletam ingressos Ambra-
9 cienses dixit: sic M. Marcellum ab Syracusanis, sic Q. Fuluium a Campanis accusatos. quin eadem opera T. Quinctium a Philippo rege, M'. Acilium et L. Scipionem ab Antiocho, Cn. Manlium a Gallis, ipsum M. Fuluium ab Aeto-
10 lis et Cephallaniae populis accusari paterentur? 'Ambraciam oppugnatam et captam, et signa inde ornamentaque ablata, et cetera facta quae captis urbibus soleant, negaturum aut me pro M. Fuluio aut ipsum M. Fuluium censetis,
11 patres conscripti, qui ob has res gestas triumphum a uobis postulaturus sit, Ambraciam captam signaque, quae ablata criminantur, et cetera spolia eius urbis ante currum laturus
12 et fixurus in postibus suis? nihil est quod se ab Aetolis separent: eadem Ambraciensium et Aetolorum causa est.
13 itaque collega meus uel in alia causa inimicitias exerceat, uel si in hac utique mauolt, retineat Ambracienses suos in
14 aduentum M. Fului; ego nec de Ambraciensibus nec de
44 Aetolis decerni quicquam absente M. Fuluio patiar.' cum Aemilius callidam malitiam inimici uelut notam omnibus insimularet, et tempus eum morando extracturum diceret, ne consule inimico Romam ueniret, certamine consulum
2 biduum absumptum est; nec praesente Flaminio decerni

8 uiam et obsoletam *B* : et obsoletam uiam χ Ambracienses *Mg* : *om.* *B*χ **9** sic Q. χ : sicque *B* quin χ : qui in *B* M'. *Sig.* : M. *B*χ M. *Mg* : *om.* *B*χ Cephallaniae *Lips.* : Cephalaniae *BP* : Cephalalnae *E* : Cephaniae ψ; *u.* 37.50.5 *adn.* **10** M. (Fuluium) χ : *om.* *B* **11** res gestas χ : gestas res *B*, *fort. recte*; *cf.* 37.8.3. *adn.* (*c*) postulaturus sit χ : postulet *B* et (cetera) *B* : *om.* χ **13** mauult *B*χ : una uult *Mg* **44.1** ueniret *Mg* : rediret *B*χ, *fort. recte*; *cf.* 34.54.1 *adn.* (*c*) absumptum α(*Holk. Par. Voss.* : *om. Lips.*) : adsumptum *B*χ

3 quicquam uidebatur posse. captata occasio est cum aeger forte Flaminius abesset, et referente Aemilio senatus consultum factum est ut Ambraciensibus suae res omnes red-
4 derentur; in libertate essent ac legibus suis uterentur; portoria quae uellent terra marique caperent, dum eorum im-
5 munes Romani ac socii nominis Latini essent; signa aliaque ornamenta quae quererentur ex aedibus sacris sublata esse, de iis cum M. Fuluius Romam reuertisset placere ad colle-
6 gium pontificum referri, et quod ii censuissent fieri. neque his contentus consul fuit, sed postea per infrequentiam adiecit senatus consultum, Ambraciam ui captam esse non uideri.
7 Supplicatio inde ex decemuirorum decreto pro ualetudine populi per triduum fuit, quia grauis pestilentia urbem atque
8 agros uastabat. Latinae inde fuerunt. quibus religionibus liberati consules et dilectu perfecto – nouis enim uterque maluit uti militibus –, in prouinciam profecti sunt, ueteresque omnes dimiserunt.
9 Post consulum profectionem Cn. Manlius proconsul Romam uenit; cui cum ab Ser. Sulpicio praetore senatus ad
10 aedem Bellonae datus esset, et ipse, commemoratis rebus ab se gestis, postulasset ut ob eas dis immortalibus honos
11 haberetur sibique triumphanti urbem inuehi liceret, contradixerunt pars maior decem legatorum qui cum eo fuerant, et ante alios L. Furius Purpureo et L. Aemilius Paullus.
45 legatos sese Cn. Manlio datos pacis cum Antiocho faciendae causa foederisque legum, quae cum L. Scipione in-

3 Flaminius abesset χ : abesset Flaminius (Flaminius *s.l.* *B*[1]) *B* **4** portoria *Voss.* : portari ea *B*χ : portoria ea *Mog.* **5** quererentur ψα : que(-ae- *B*)rentur *B*φ **6** non uideri *hic B*, *ante* ui χ, *fort. recte*; *cf.* 39.4.9 **8** ueteresque . . . dimiserunt *hic B*χ, *post* militibus *Nitsche* **9** proconsul χ : procos. *B* : *fort.* pro consule **10** commemoratis χ : cum memoratis *B* **45.1** sese *B*χ : esse *Bekker* legum *B*α(foederis legumque *Par.* : *om.* Manlio . . . Cn. (§2) *Lips.*) : et legum χ

2 cohatae fuissent, perficiendarum. Cn. Manlium summa ope tetendisse ut eam pacem turbaret, et Antiochum, si sui potestatem fecisset, insidiis exciperet; sed illum cognita fraude consulis, cum saepe conloquiis petitis captatus esset, non congressum modo sed conspectum etiam eius uitasse.
3 cupientem transire Taurum, aegre omnium legatorum precibus, ne carminibus Sibyllae praedictam superantibus terminos fatales cladem experiri uellet, retentum, admosse tamen exercitum et prope ⟨in⟩ ipsis iugis ad diuortia aqua-
4 rum castra posuisse. cum ibi nullam belli causam inuenisset quiescentibus regiis, circumegisse exercitum ad Gallograe-
5 cos; cui nationi non ex senatus auctoritate non populi iussu bellum inlatum. quod quem unquam de sua sententia facere ausum? Antiochi Philippi Hannibalis et Poenorum re-
6 centissima bella esse; de omnibus his consultum senatum populum iussisse, per legatos ante res repetitas, postremo
7 qui bellum indicerent missos. 'quid eorum, Cn. Manli, factum est, ut istud publicum populi Romani bellum et non
8 tuum priuatum latrocinium ducamus? at eo ipso contentus fuisti, recto itinere exercitum duxisti ad eos, quos tibi hostes desumpseras; an per omnes anfractus uiarum, cum ad
9 biuia consisteres, ut quo flexisset agmen Attalus, Eumenis frater, eo consul mercennarius cum exercitu Romano sequereris, Pisidiae Lycaoniaeque et Phrygiae recessus om-

3 admosse *B*φ : admouisse ψα(*a*) ⟨in⟩ *Weiss.* : *om.* *B*χ **4** inuenisset *B* : inueniret χ, *fort. recte* circumegisse χ : circumiecisse *B* **5** iussu χ : iussum *B* facere χ : *om. B* **6** iussisse χ : fuisse *B* per ... ante *Madvig* : saepe ... ante *B* : *sic, sed* repetitum *Rossbach* : saepe legatos ante missos χ : *del. Vielhaber* **7** quid (qui deorum ψ) χ : quod *B* Manli φ : Manlii *BVL*α(*exc. Par.*) : Manlius *N* ducamus χ*Mg* : dicamus *B*α(*aEsc.*) **8** at eo *Fr.2* : adeo (ad eo ψ*E*) *B*χ : an eo φ*mg* exercitum duxisti *B* : duxisti exercitum χ desumpseras *Mg* : ad(s)sumpseras *B*φ : adsumpserat ψ ad biuia *Fr.2* : auia *B* : uia χ

nes atque angulos peragrasti, stipem ab tyrannis castellanis-
10 que deuiis conligens? quid enim tibi cum Oroandis? quid
cum aliis aeque innoxiis populis?
Bellum autem ipsum, cuius nomine triumphum petis, quo
11 modo gessisti? loco aequo tempore tuo pugnasti? tu uero
recte ut dis immortalibus honos habeatur postulas, primum
quod pro temeritate imperatoris, nullo gentium iure bellum
inferentis, poenas luere exercitum noluerunt; deinde quod
46 beluas non hostes nobis obiecerunt. nolite nomen tantum
existimare mixtum esse Gallograecorum: multo ante et cor-
2 pora et animi mixti ac uitiati sunt. an si illi Galli essent, cum
quibus milliens uario euentu in Italia pugnatum est, quan-
3 tum in imperatore uestro fuit, nuntius illinc redisset? bis
cum iis pugnatum est, bis loco iniquo subiit, in ualle inferio-
re pedibus paene hostium aciem subiecit. ut non tela ex
superiore loco mitterent, sed corpora sua nuda inicerent,
4 obruere nos potuerunt. quid igitur incidit? magna fortuna
populi Romani est, magnum et terribile nomen. recenti
ruina Hannibalis Philippi Antiochi prope attoniti erant.
tantae corporum moles fundis sagittisque in fugam conster-
5 natae sunt; gladius in acie cruentatus non est Gallico bello;
uelut auium examina ad crepitum primum missilium auo-
6 lauere. at hercule i⟨i⟩dem nos – monente fortuna quid, si
hostem habuissemus, casurum fuisset – cum redeuntes in
latrunculos Thracas incidissemus, caesi fugati exuti impedi-
7 mentis sumus. Q. Minucius Thermus, in quo haud paulo

10 pugnasti *B* : pugnati ψ : pugnantis φ **46.1** mixtum χ : *om. B* uitiati *Mg* : mutati *B*χ **2** cum χ : *om. B* nuntius illinc (illi nec *V*) χ : *spat. vi f. litt. B* rediisset φ : credidisset *BNL* : se dedisset *V* **3** nos χ : non *B* **4** inci- *hic desinit B* consternatae *Mg*γ : conste(-a- *N*)rnati χ **5** gladius P^3 : Claudius (*bis E*) χ auium χ : apium *Vat. Lat. 1852* **6** at φ : ad ψ i⟨i⟩dem *Ald.* : idem χ sumus *PNL* : summus *EV*

plus damni factum est quam si Cn. Manlius, cuius temeritate ea clades inciderat, perisset, cum multis uiris fortibus
8 cecidit; exercitus, spolia regis Antiochi referens, trifariam dissipatus, alibi primum alibi postremum agmen alibi impedimenta, inter uepres in latebris ferarum noctem unam de-
9 lituit. pro his triumphus petitur? si nihil in Thracia cladis ignominiaeque foret acceptum, de quibus hostibus triumphum peteres? de iis, ut opinor, quos tibi hostes senatus aut
10 populus Romanus dedisset. sic huic L. Scipioni sic illi M'. Acilio de rege Antiocho, sic paulo ante T. Quinctio de rege Philippo, sic P. Africano de Hannibale et Poenis et Sypha-
11 ce triumphus datus. et minima illa, cum iam senatus censuisset bellum, quaesita tamen sunt, quibus nuntiandum esset: ipsis utique regibus nuntiaretur, an satis esset ad prae-
12 sidium aliquod nuntiari. uoltis ergo haec omnia pollui et confundi, tolli fetialia iura, nullos esse fetiales? fiat, pace deum dixerim, religionis iactura; obliuio deorum capiat
13 pectora uestra: num senatum quoque de bello consuli non placet? non ad populum ferri, uelint iubeantne cum Gallis
14 bellum geri? modo certe consules Graeciam atque Asiam uolebant; tamen perseuerantibus uobis Ligures prouinciam
15 decernere, dicto audientes fuerunt. merito ergo a uobis prospere bello gesto triumphum petent, quibus auctoribus gesserint.'

10 Scipioni φ : Scipionis ψ M'. *Sig.* : M. χ*Mg** **11** bellum *Fr. 2* : bella χ nuntiari ψα : nuntiare φ **12** fet(c)ialia *PVL* : fec *ras.* alia *E* : fetalia *N* pace φ : pacem ψ*Holk. Esc.* religionis iactura χ : iactura religionis α, *fort. recte* ad populum ferri *Mg* : af(d)ferri χ **13** cum Gallis χ : *del. Wachendorf* **15** gesserint *Burn. 200* : gesserunt χ

47 Talis oratio Furi et Aemili fuit. Manlium in hunc maxime modum respondisse accepi: 'tribuni plebis antea solebant 2 triumphum postulantibus aduersari, patres conscripti; quibus ego gratiam habeo, quod seu mihi seu magnitudini rerum gestarum hoc dederunt, ut non solum silentio comprobarent honorem meum, sed referre etiam, si opus esset, 3 uiderentur parati esse; ex decem legatis, si dis placet, quod consilium dispensandae cohonestandaeque uictoriae impe- 4 ratoribus maiores dederunt uestri, aduersarios habeo. L. Furius et L. Aemilius currum triumphalem me conscendere prohibent, coronam insignem capiti detrahunt; quos ego, si tribuni triumphare me prohiberent, testes citaturus fui re- 5 rum a me gestarum. nullius equidem inuideo honori, patres conscripti; uos tribunos plebei nuper, uiros fortes ac strenuos, impedientes Q. Fabi Labeonis triumphum auctoritate uestra deterruistis; triumphauit, quem non bellum iniustum gessisse, sed hostem omnino non uidisse inimici iacta- 6 bant; ego, qui cum centum milibus ferocissimorum hostium signis conlatis totiens pugnaui, qui plus quadraginta milia hominum cepi aut occidi, qui bina castra eorum expugnaui, qui citra iuga Tauri omnia pacatiora quam terra Italia est 7 reliqui, non triumpho modo fraudor, sed causam apud uos, 8 patres conscripti, accusantibus meis ipse legatis dico. duplex eorum, ut animaduertistis, patres conscripti, accusatio fuit: nam nec gerendum mihi fuisse bellum cum Gallis, et gestum temere atque imprudenter dixerunt. "non erant Galli hostes, sed tu eos pacatos imperata facientes uiola-

47.5: *I.I.* 13.1.81

47.1 accepi φ : accepit *VL* : accepti *N* **2** uiderentur ... esse *Gel.* ("*antiqua lectio*") : uideretur ... essent χ **3** cohonestandae ψα(*aEsc.*) : honestandae φ uestri χ : nostri α(*aVoss.*) **5** p.c. *Gel.* ("*adde*") : *om.* χ, *fort. recte* uos χ : post *Mg* plebei *Mg* : plebis *P* : pl. ψ*E* **6** m(ilia) αP^2 : *om.* χ cepi PN^1L : coepi *E* : cepit *N* : coepit *V* **7** ipse χ : ipsi⟨us⟩ *Walker* **8** imprudenter *Lips.* : im(n)pudenter χ

9 sti." non sum postulaturus a uobis, patres conscripti, ut quae communiter de immanitate gentis Gallorum, de infestissimo odio in nomen Romanum scitis, ea de illis quoque
10 qui Asiam incolunt existimetis Gallis; remota uniuersae gentis infamia atque inuidia per se ipsos aestimate. utinam rex Eumenes utinam omnes Asiae ciuitates adessent, et
11 illos potius querentes quam me accusantem audiretis. mittite, agedum, legatos circa omnes Asiae urbes, et quaerite utra grauiore seruitute, Antiocho ultra Tauri iuga emoto an
12 Gallis subactis, liberati sint. quotiens agri eorum uastati sint quotiens praedae abactae referan⟨t⟩, cum uix redimendi captiuos copia esset, et mactatas humanas hostias immo-
13 latosque liberos suos audirent. stipendium scitote pependisse socios uestros Gallis et nunc, liberatos per uos regio
48 imperio, pensuros fuisse, si a me foret cessatum. quo longius Antiochus emotus esset, hoc impotentius in Asia Galli dominarentur, et quidquid est terrarum citra Tauri iuga,

9 illis φ : illius ψ quoque *P*α : quorum *E* : queque ψ qui φ : *om.* ψ*Par.* Asiam *Mg* : has terras χ : terras Asiae *Otto* (*82*) **10** atque ... utinam (exstimate *E*) φ : *om.* ψ omnes Asiae ψ*Lips.* : Asiae omnes φ, *fort. recte* adessent et illos χ : adessent: illos *Gemoll* (*JPhV 1899*, *15*) **11** omnes Asiae *Gel.* ("*nec est* Asiam ad omnes") : Asia omnes ψ : Asiam ad omnes φ : Asiae omnes *Hertz* utra ψ*Gel.* ("*non* utrum") : utrum α : utrum a φ grauiore α : grauiori φ : grauiores ψ iuga φ : iuge ψ emoto *Gel.* ("*potius quam* amoto") : moto χ an φ : atque ψ **12** uastati sint (sint *in mg P*) φ : uastatis ψ : uastati sunt α(*Holk. Lips. Voss.*) : uastati *Par.* referan⟨t⟩ *ed. Rom.* : referam χ : referen⟨t⟩ *Wesenberg* esset φ : esse ψ*Par. Esc.* et *ed. Rom.* : sed ψα : *om.* φ **13** fuisse si a me φ : fuisses iam me ψ

2 Gallorum imperio non uestro adiecissetis. at enim sunt quidem ista; uerum etiam Delphos quondam, commune humani generis oraculum, umbilicum orbis terrarum, Galli spoliauerunt, nec ideo populus Romanus iis bellum indixit 3 aut intulit. equidem aliquid interesse rebar inter id tempus, quo nondum in iure ac dicione uestra Graecia atque Asia erat, ad curandum animaduertendumque quid in iis terris 4 fieret, et hoc, quo finem imperii Romani Taurum montem statuistis, quo libertatem immunitatem ciuitatibus datis, quo aliis fines adicitis alias agro multatis aliis uectigal imponitis, regna augetis minuitis donatis adimitis, curae uestrae 5 censetis esse ut pacem terra marique habeant. an nisi praesidia deduxisset Antiochus, quae quieta in suis arcibus erant, non putaretis liberatam Asiam; si Gallorum exercitus effusi uagarentur, rata dona uestra quae dedistis regi 6 Eumeni, rata libertas ciuitatibus esset? sed quid ego haec ita argumentor, tamquam non acceperim, sed fecerim hostes Gallos? te, L. Scipio, appello, cuius ego mihi, succedens in uicem imperii tui, uirtutem felicitatemque pariter 7 non frustra ab dis immortalibus precatus sum, te, P. Scipio, qui legati ius collegae maiestatem et apud fratrem consulem et apud exercitum habuisti, sciatisne in exercitu An- 8 tiochi Gallorum legiones fuisse, uideritis in acie eos, in cornu utroque – id enim roboris esse uidebatur – locatos, pugnaueritis ut cum hostibus iustis, cecideritis, spolia eo-

48.2 quidem ista; uerum *Drak.* : haec ita uerum χ : quidem ista uera *Gel.* ("*uetus lectio*") : quidem ista uera. uerum *Hertz* : quidem ista uera. sed *Madvig* (*p*) spoliauerunt *Lips. Voss.* : spoliauerant χ iis ψ : hiis φ; *sic etiam* §3 **3** erat χ : era⟨n⟩t *Wesenberg*, *fort. recte* **4** aliis (uectigal) *Gel.* ("*lege*") : *om.* χ pacem φ : patem *N* : pat'e *V* marique χ : mareque *Gron.* **5** arcibus *Gel.* ("*non* partibus") : partibus χ **8** acie φ*mg* : Asiae χ

9 rum rettuleritis. atqui cum Antiocho, non cum Gallis, bellum et senatus decreuerat et populus iusserat. sed simul, ut opinor, cum iis decreuerant iusserantque qui intra praesidia
10 eius fuissent; ex quibus praeter Antiochum, cum quo pacem pepigerat Scipio, et cum quo nominatim foedus ut fieret mandaueratis, omnes hostes erant qui pro Antiocho
11 arma aduersus nos tulerunt. in qua causa cum Galli ante omnes fuissent et reguli quidam et tyranni, ego tamen et cum aliis, pro dignitate imperii uestri coactis luere peccata
12 sua, pacem pepigi, et Gallorum animos, si possent mitigari a feritate insita, temptaui, et postquam indomitos atque implacabiles cernebam, tum demum ui atque armis coercendos ratus sum.
13 Nunc, quoniam suscepti belli purgatum est crimen, gesti reddenda est ratio. in quo confiderem equidem causae meae etiam si non apud Romanum sed apud Carthaginiensem senatum agerem, ubi in crucem tolli imperatores di-
14 cuntur si prospero euentu prauo consilio rem gesserunt; sed ego in ea ciuitate quae ideo omnibus rebus incipiendis gerendisque deos adhibet, quia nullius calumniae subicit ea quae di comprobauerunt, et in sollemnibus uerbis habet, cum supplicationem aut triumphum decernit, "quod bene
15 ac feliciter rem publicam administrarit", si nollem, si graue ac superbum existimarem uirtute gloriari, ⟨si⟩ pro felicitate mea exercitusque mei, quod tantam nationem sine ulla militum iactura deuicimus, postularem ut dis immortalibus
16 honos haberetur et ipse triumphans in Capitolium escenderem, unde uotis rite nuncupatis profectus sum, negaretis

9 cum Antiocho non *Mg* : *om.* χ (bellum) et χ : *om. Mg* : his *Gel.* ("*lege addendo*") **13** ratio ψ : statio φ si non φ : sine ψ **14** omnibus* rebus *Mg* : com(m)unibus χ nullius ψ*P* : nullus *MgEHolk. Voss.* **15** ⟨si⟩ *Crév.* : *om.* χ : at *Holk.345* : ⟨sed⟩ *Duker* : ⟨immo⟩ *Hertz* **16** escenderem φ : descenderem ψ : ascenderem α, *fort. recte* mihi *Mg* : militiae χ

49 hoc mihi cum dis immortalibus? iniquo enim loco dimicaui. dic igitur quo aequiore potuerim dimicare. cum hostes montem cepissent, loco se munito tenerent, nempe eun-
2 dum ad hostes erat, si uincere uellem. quid? si urbem eo loco haberent et moenibus se tenerent? nempe oppugnandi erant. quid? ad Thermopylas aequone loco M'. Acilius cum
3 rege Antiocho pugnauit? quid? Philippum non eodem modo super Aoum amnem iuga tenentem montium T. Quinctius deiecit? equidem adhuc qualem aut sibi fingant aut
4 uobis uideri uelint hostem fuisse non inuenio. si degenerem et emollitum amoenitate Asiae, quid periculi uel iniquo loco subeuntibus fuit? si timendum et feritate animorum et robore corporum, huicine tantae uictoriae triumphum ne-
5 gatis? caeca inuidia est, patres conscripti, nec quicquam aliud scit quam detractare uirtutes, corrumpere honores ac
6 praemia earum. mihi quaeso ita ignoscatis, patres conscripti, si longiorem orationem non cupiditas gloriandi de me,
7 sed necessaria criminum defensio fecit. an etiam per Thraciam saltus patentes qui angusti erant, et plana ex arduis et
8 culta ex siluestribus facere potui, et praestare necubi notis sibi latebris delitescerent latrones Thraces, ne quid sarcinarum raperetur, ne quod iumentum ex tanto agmine abstraheretur, ne quis uolneraretur, ne ex uolnere uir fortis ac
9 strenuus Q. Minucius moreretur? in hoc casu, quo infelici-

49.2 M'. *Sig.* : M. χ*Mg** **3** super Aoum *ed. Med. 1478* : superatum χ **4** degenerem φ : degenere ψ et feritate *Par. 5741* : efferitate χ huicine ψ : huicne φ : huiccine *Esc. Voss.* : huccine *Lips.* : huictine *Holk.* : huic ane *Par.* negatis φ : necatis ψ **5** earum ψ *Gel.* ("*non* eorum") : eorum φ **6** *hic* χ, *post* uelim (§13), *del.* patres conscripti, *Walker* de me *Mg* : *om.* χ **8** necubi notis sibi *Mg* : ne qui sibi (h)is ψ : ne qui ibi φ : ne qui in hi(i)s α(*Esc. Voss.* : nequiui ne hiis *Holk.* : ne qui in ne hiis *Par.* : ne qui ne his *Lips.*) quod ψ*Holk. Par.* : quid φ **9** casu, quo *Ald.* : quo (in quo *P*) casu χ : un⟨o⟩ casu, quo *Otto* (*82*) : quod *Madvig* : quo⟨d⟩ casu *Hertz*

10 ter incidit ut talem ciuem amitteremus, haerent; quod saltu iniquo loco alieno cum adortus nos hostis esset, duae simul acies primi et nouissimi agminis haerentem ad impedimen-
11 ta nostra exercitum barbarorum circumuenerunt, quod multa milia ⟨illo⟩ ipso die plura multo post dies paucos ceciderunt et ceperunt, hoc, si ipsi tacuerint, uos scituros, cum testis orationis meae totus exercitus sit, non credunt?
12 si gladium in Asia non strinxissem, si hostem non uidissem, tamen triumphum in Thracia duobus proeliis merueram.
13 sed iam dictum satis est; quin pro eo, quod pluribus uerbis uos quam uellem fatigaui, ueniam a uobis petitam impetratamque uelim, patres conscripti.'

50 Plus crimina eo die quam defensio ualuisset, ni altercationem in serum perduxissent. dimittitur senatus in ea opinio-
2 ne ut negaturus triumphum fuisse uideretur. postero die et cognati amicique Cn. Manli summis opibus adnisi sunt, et
3 auctoritas seniorum ualuit, negantium exemplum proditum memoriae esse ut imperator, qui deuictis perduellibus, confecta prounicia exercitum reportasset, sine curru et laurea priuatus inhonoratusque urbem iniret. hic pudor malignitatem uicit, triumphumque frequentes decreuerunt.

10 loco φ : *om.* ψ ⟨illo⟩ *Weiss.* (*1862*) : *om.* χ : *fort.* ⟨eo⟩ **11** multo ψα : multa φ **12** triumphum α : per triumphum χ : proconsul triumphum *Gel.* ("*non* tamen triumphum") **13** uellem *Mg* : uolui ψ : uoluit φ **50.1** crimina ψ*Mg* : crimen φ ualuisset χ : ualuisse⟨n⟩t *Ald.* perduxissent χ : produxissent *Sig.* in (ea) χ : *del. Madvig*

4 Oppressit deinde mentionem memoriamque omnem contentionis huius maius et cum maiore et clariore uiro certa-
5 men ortum. P. Scipioni Africano, ut Valerius Antias auctor est, duo Q. Petillii diem dixerunt. id prout cuiusque inge-
6 nium erat interpretabantur. alii non tribunos plebis sed
7 uniuersam ciuitatem, quae id pati posset, incusabant: duas maximas orbis terrarum urbes ingratas uno prope tempore in principes inuentas, Romam ingratiorem, si quidem uicta Carthago uictum Hannibalem in exsilium expulisset, Roma
8 uictrix uictorem Africanum expellat. alii neminem unum tantum eminere ciuem debere ut legibus interrogari non possit; nihil tam aequandae libertatis esse quam potentissi-
9 mum quemque posse dicere causam. quid autem tuto cuiquam, nedum summam rem publicam, permitti, si ratio non sit reddenda? qui ius aequum pati non possit, in eum
10 uim haud iniustam esse. haec agitata sermonibus, donec dies causae dicendae uenit. nec alius antea quisquam nec ille ipse Scipio consul censorue maiore omnis generis hominum frequentia quam reus illo die in forum est deductus.

50.4–60: *Pol.* 23.14, *Cic. de or.* 2.249, *prou. cons.* 18, *Diod.* 29.21, *Sen. contr.* 5.2.3, *Val. Max.* 3.7.1d, 4.1.8, 4.2.3, 5.3.2b–c, 8.1.*damn.*1, *Sen. dial.* 10.17.6, 11.14.4, *Plin. NH praef.* 10, *Plut. Cato mai.* 15.1–2, *mor.* 196F, *Gell.* 4.18, 6.19, *App. Syr.* 40, *Dio fr.* 63, *uir. ill.* 49.17–19, 53.2, *Oros.* 4.20.29, *Amp.* 19.3

4 et clariore *Mg* : *om.* χ **5** Petillii *Sig.* : Petilii χ; *sic etiam in sqq.* diem *PVL* : die *N* : *om. E* **8** eminere φ : meminere ψ : meminisse α ciuem *hic* χ, *ante* tantum *Fr.2*, *fort. recte* **9** autem ψ : aut φ cuiquam χ : quoiquam *Mg*

11 iussus dicere causam, sine ulla criminum mentione orationem adeo magnificam de rebus ab se gestis est exorsus ut satis constaret neminem unquam neque melius neque ue-
12 rius laudatum esse. dicebantur enim ab ⟨eo⟩ eodem animo ingenioque quo gesta erant, et aurium fastidium aberat,
51 quia pro periculo, non in gloriam referebantur. tribuni plebis uetera luxuriae crimina Syracusanorum hibernorum et Locris Pleminianum tumultum cum ad fidem praesentium criminum rettulissent, suspicionibus magis quam argumen-
2 tis pecuniae captae reum accusarunt: filium captum sine pretio redditum, omnibusque aliis rebus Scipionem, tamquam in eius unius manu pax Romana bellumque esset, ab
3 Antiocho cultum; dictatorem eum consuli, non legatum in prouincia fuisse; nec ad aliam rem eo profectum quam ut id quod Hispaniae Galliae Siciliae Africae iam pridem persuasum esset, hoc Graeciae Asiaeque et omnibus ad orien-
4 tem uersis regibus gentibusque appareret, unum hominem caput columenque imperii Romani esse, sub umbra Scipionis ciuitatem dominam orbis terrarum latere, nutum eius pro decretis patrum pro populi iussis esse. infamia intactum
5 inuidia, qua possunt, urgent. orationibus in noctem perductis prodicta dies est. ubi ea uenit, tribuni in rostris prima
6 luce consederunt; citatus reus magno agmine amicorum
7 clientiumque per mediam contionem ad rostra subiit, silentioque facto 'hoc' inquit 'die, tribuni plebis uosque, Quirites, cum Hannibale et Carthaginiensibus signis conlatis in

50.11: *?Enn. uar.* 6–8*V* = *op. inc.* 6–8*Sk*

12 ab e⟨o⟩ eodem ... quo *Burman* : ab eodem ... a quo χ : eodem ... quo *Ruhnken* (*Mnem. 1854, 59*) **51.1** plebis ψ : uel α : *om.* φ, *fort. recte* **2** manu pax *Par. 5741* : pax manu χ esset φ : esse ψ **4** nutum *MgPar.* : nutus φ : nutu ψ patrum χ : parum *Mg*, *fort. err. typ.* **5** prodicta *PHolk.* : prodita *E*α(*Lips. Par. Esc.*) : producta ψ*PmgVoss.*

8 Africa bene ac feliciter pugnaui. itaque, cum hodie litibus et iurgiis supersederi aequum sit, ego hinc extemplo in Capitolium ad Iouem optimum maximum Iunonemque et Mineruam, ceterosque deos qui Capitolio atque arci praesi-
9 dent, salutandos ibo, iisque gratias agam quod mihi et hoc ipso die et saepe alias egregie gerendae rei publicae men-
10 tem facultatemque dederunt. uestrum quoque quibus com-
11 modum est, Quirites, ite mecum, et orate deos ut mei similes principes habeatis, ita, si ab annis septemdecim ad senectutem semper uos aetatem meam honoribus uestris an-
12 teistis, ego uestros honores rebus gerendis praecessi.' ab rostris in Capitolium escendit. simul se uniuersa contio auertit et secuta Scipionem est, adeo ut postremo scribae uiatoresque tribunos relinquerent, nec cum iis praeter seruilem comitatum et praeconem, qui reum ex rostris citabat,
13 quisquam esset. Scipio non in Capitolio modo sed per totam urbem omnia templa deum cum populo Romano circum-
14 iit. celebratior is prope dies fauore hominum et aestimatione uera magnitudinis eius fuit quam quo triumphans de Syphace rege et Carthaginiensibus urbem est inuectus.

52 Hic speciosus ultimus dies P. Scipioni inluxit. post quem cum inuidiam et certamina cum tribunis prospiceret, die longiore prodicta in Literninum concessit, certo consilio ne
2 ad causam dicendam adesset. maior animus et natura erat ac maiori fortunae adsuetus quam ut reus esse sciret et
3 summittere se in humilitatem causam dicentium. ubi dies uenit citarique absens est coeptus, L. Scipio morbum cau-
4 sae esse cur abesset excusabat. quam excusationem cum tribuni qui diem dixerant non acciperent, et ab eadem su-

8 ceterosque α : ceteros χ **9** (sibo)iisque *V* : *sic, sed* -isque *N* : hiisque φ **12** escendit χ : ascendit α, *fort. recte* **14** uera *Perizonius* : uere χ **52.1** Literninum *Holk.356 Gel.* ("*non* in Liternum") : Li(y)ternum χ **2** ac φ : et ψ reus esse sciret χ : res esse inciperet *Mg* **4** dixerant φ : dixerunt ψ, *fort. recte*

perbia non uenire ad causam dicendam arguerent qua iudi-
5 cium et tribunos plebis et contionem reliquisset, et quibus
ius sententiae de se dicendae et libertatem ademisset, iis
comitatus, uelut captos trahens, triumphum de populo Ro-
mano egisset secessionemque eo die in Capitolium a tri-
6 bunis plebis fecisset: 'habetis ergo temeritatis illius merce-
dem; quo duce et auctore nos reliquistis, ab eo ipsi relicti
7 estis, et tantum animorum in dies nobis decrescit ut ad
quem ante annos septemdecim exercitum et classem haben-
tem tribunos plebis aedilemque mittere in Siciliam ausi su-
mus, qui prenderent eum et Romam reducerent, ad eum
priuatum ex uilla sua extrahendum ad causam dicendam
8 mittere non audeamus.' tribuni plebis appellati ab L. Sci-
pione ita decreuerunt: si morbi causa excusaretur, sibi pla-
9 cere accipi eam causam diemque a collegis prodici. tribunus
plebis eo tempore Ti. Sempronius Gracchus erat, cui inimi-
citiae cum P. Scipione intercedebant. is, cum uetuisset no-
men suum decreto collegarum adscribi, tristioremque om-

5 iis *NPar.* : hi(i)s φ*V* : is *Holk. L* de populo Romano *Mg* : populi Romani *P* : p. r. ψ*E* secessionemque eo die *Fr. 1* : secessionem eo dieque χ feci(-e- *Holk.*)sset α : fecissetis χ **6** relicti φ : relictis ψ **7** ut *Mg* : *om.* χ ante annos septemdecim *Crév.* : ante annos quindecim *Mg* : antea χ : ante annis septemdecim *Ald.* tribunos *Ald.* : tr. χ : tribunum *Mg* prenderent φ : prenderet ψ reducerent φ : reduceret ψ audeamus *Fr. 1* : audemus χ **8** si *Fr. 1* : ut si χ **9** Tib(erius) γ : T. χ Sempronius ψα : Pronius φ nomen suum α : suum nomen (*om.* suum *E*) χ

10 nes sententiam exspectarent, ita decreuit: cum L. Scipio excusasset morbum causae esse fratri, satis id sibi uideri; se P. Scipionem, priusquam Romam redisset, accusari non passurum; tum quoque, si se appellet, auxilio ei futurum,
11 ne causam dicat; ad id fastigium rebus gestis honoribus populi Romani P. Scipionem deorum hominumque consensu peruenisse, ut sub rostris reum stare et praebere aures adulescentium conuiciis populo Romano magis deforme
53 quam ipsi sit. adiecit decreto indignationem: 'sub pedibus
2 uestris stabit, tribuni, domitor ille Africae Scipio? ideo quattuor nobilissimos duces Poenorum in Hispania quattuor exercitus fudit fugauit; ideo Syphacem cepit, Hanniba-
3 lem deuicit, Carthaginem uectigalem nobis fecit, Antiochum – recepit enim fratrem consortem huius gloriae L. Scipio – ultra iuga Tauri emouit, ut duobus Petilliis succum-
4 beret, uos de P. Africano palmam peteretis? nullisne meritis suis nullis uestris honoribus, ⟨Quirites⟩, unquam in arcem tutam et uelut sanctam clari uiri peruenient, ubi, si non uenerabilis, inuiolata saltem senectus eorum considat?'

10 excusasset *Mg* : excuset χ *Gel.* (*sed de* esse causae (*u. i.*)) causae esse χ : esse causae α(*Esc. Voss.* : *om.* esse *a*) *Gel.* ("*consentientibus uetustis codicibus*") : causam esse *Wesenberg* fratri φ : *om.* ψ **11** gestis χ : gestis ⟨suis⟩ *Wesenberg* **53.1** Scipio χ : *del. Cobet* **2** fudit fugauit χ : fudit necauitque *Mg* : fudit fugauitque *Lips. Esc.* : fudit fugauit, Qui⟨rites⟩ (*uel* Qui⟨rites⟩ *post* pet⟨i f⟩eretis (*u. i.*) *M. Müller* **3** recepit χ : recipit *Madvig*, *fort. recte* enim ψ : eius φ L. χ *Fr. 2* : L. Cornelius *ed. Rom. Gel.* (*sed de* recepit ... consortem) consortem ψα(*Holk. Esc. Voss.*) *Gel.* ("*lege*") : consors φ P. *Mg* : pace χ Africano ψ : Africani φ peteretis *Mg* : peteritis χ : pet⟨i f⟩eretis *Madvig* : ⟨im⟩pet⟨r⟩aretis *Seyffert* **4** uestris honoribus, ⟨Quirites,⟩ umquam *H. J. M.* : uestris honoribus χ : uestris honoribus cum qua *Mg* : uestris honoribus umquam *Fr. 1* : nostris honoribus umquam *Madvig* : honoribus umquam *Hertz* in ... saltem *Mg* : *om.* χ eorum ψα : eius φ considat ψ : concidat φ : considerat α(*Holk. Esc. Voss.* : consideratus *Lips.* : consideratur *Par.*)

5 mouit et decretum et adiecta oratio non ceteros modo sed ipsos etiam accusatores, et deliberaturos se quid iuris sui et 6 officii esset dixerunt. senatus deinde, concilio plebis dimisso, haberi est coeptus. ibi gratiae ingentes ab uniuerso ordine, praecipue a consularibus senioribusque, Ti. Graccho actae sunt, quod rem publicam priuatis simultatibus potio- 7 rem habuisset, et Petillii uexati sunt probris, quod splendere aliena inuidia uoluissent et spolia ex Africani triumpho 8 peterent. silentium deinde de Africano fuit. uitam Literni egit sine desiderio urbis; morientem rure eo ipso loco sepeliri se iussisse ferunt monumentumque ibi aedificari, ne 9 funus sibi in ingrata patria fieret. uir memorabilis, bellicis tamen quam pacis artibus memorabilior. ⟨...⟩ prima pars uitae quam postrema fuit, quia in iuuenta bella adsidue gesta, cum senecta res quoque defloruere, nec praebita est 10 materia ingenio. quid ad primum consulatum secundus, etiam si censuram adicias? quid Asiatica legatio, et ualetudine aduersa inutilis et filii casu deformata, et post reditum necessitate aut subeundi iudicii aut simul cum patria dese-

5 et deliberaturos χ : deliberaturos α, *fort. recte* iuris sui (*om.* sui *Voss.*) α : sui iuris χ **7** splendere *PNL*α(*aEsc.*) : splendore *EVVoss.* Africani ψ *Gel.* ("*non* Africano") : Africano φ **8** de ψα(*exc. Par.*) : *om.* φ rure χ : ruri *uel* ⟨in⟩ rure *Wesenberg*; *cf.* 7.5.9, *K–St*, *1.485–6* **9** ⟨...⟩ *lac. ind. Weiss.* : ⟨et clarior (*uel* illustrior)⟩ *Madvig* : ⟨nobilior⟩ *uel* ⟨clarior⟩ *Weiss.* (*1862*) : belli ⟨ma⟩gis ... artibus. memorabilior *Harant* : ⟨notabilior⟩ *Rossbach* : ⟨admirabilior⟩ *Brakman* prima ... praebita *Mg* : cui par habita φ : bita ψ **10** quid ad *Gel.* ("*in quibus*" (*sc. codices antiquae scripturae*)) : qui ad χ : quoad *Mg* : *sic*, *sed* quo ad α secundus ψ : secundo φ necessitate ψα*Gel.* ("*non est* necessitas") : necessitatem φ

11 rendi? Punici tamen belli perpetrati, quo nullum ⟨neque⟩ maius neque periculosius Romani gessere, unus praecipuam gloriam tulit.

54 Morte Africani creuere inimicorum animi, quorum princeps fuit M. Porcius Cato, qui uiuo quoque eo adlatrare
2 magnitudinem eius solitus erat. hoc auctore existimantur Petillii et uiuo Africano rem ingressi et mortuo rogationem
3 promulgasse. fuit autem rogatio talis: 'uelitis iubeatis, Quirites, quae pecunia capta ablata coacta ab rege Antiocho
4 est quique sub imperio eius fuerunt, quod eius in publicum relatum non est, uti de ea re Ser. Sulpicius praetor urb⟨an⟩us ad senatum referat, quem eam rem uelit senatus quaerere
5 de iis qui praetores nunc sunt.' huic rogationi primo Q. et L. Mummii intercedebant: senatum quaerere de pecunia non relata in publicum, ita ut antea semper factum esset,
6 aequum censebant. Petillii nobilitatem et regnum in senatu Scipionum accusabant. L. Furius Purpureo consularis, qui in decem legatis in Asia fuerat, latius rogandum censebat,
7 non quae ab Antiocho modo pecuniae captae forent, sed quae ab aliis regibus gentibusque, Cn. Manlium inimicum
8 incessens. et L. Scipio, quem magis pro se quam aduersus legem dicturum apparebat, dissuasor processit. is morte P. Africani fratris, uiri omnium fortissimi clarissimique, eam
9 exortam rogationem est conquestus: parum enim fuisse non laudari pro rostris P. Africanum post mortem, nisi etiam

11 ⟨neque⟩ maius neque *ed. Rom.* : neque χ : maius neque *Voss.* periculosius (-os ius *E*) φ : periculo suis ψ unus *Gel.* ("*non* unam") : unam χ : suam *Damsté* **54.1** ad(l)latrare ψφ*mg* : lacerare φ : ac (ad *Lips. Par.*) lacerare α(*aEsc.*) **2** ingressi *Mg* : ingrato χ **3** iubeatis χ : iubeatis⟨ne⟩ *Wesenberg* Quirites *Brisson* : queratur χ **4** urb⟨an⟩us *ed. Rom.* : urbis χ **5** primo ψα : *om.* φ Mummii γ : Nummii χ **7** incessens *ed. Rom.* : incessent χ

10 accusaretur; et Carthaginienses exsilio Hannibalis contentos esse, populum Romanum ne morte quidem P. Scipionis exsatiari, nisi et ipsius fama sepulti laceretur et frater insu-
11 per, accessio inuidiae, mactetur. M. Cato suasit rogationem – exstat oratio eius de pecunia regis Antiochi – et Mummios tribunos auctoritate deterruit ne aduersarentur
12 rogationi. remittentibus ergo iis intercessionem, omnes tri-
55 bus uti rogassent iusserunt. Ser. Sulpicio deinde referente quem rogatione Petilia quaerere uellent, Q. Terentium
2 Culleonem patres iusserunt. ad hunc praetorem, adeo amicum Corneliae familiae ut qui Romae mortuum elatumque P. Scipionem – est enim ea quoque fama – tradunt, pilleatum, sicut in triumpho ierat, in funere quoque ante lectum isse memoriae prodiderint, et ad portam Capenam mulsum prosecutis funus dedisse, quod ab eo inter alios captiuos in
3 Africa ex hostibus receptus esset, aut adeo inimicum eundem ut propter insignem simultatem ab ea factione quae aduersa Scipionibus erat delectus sit potissimum ad quae-
4 stionem exercendam –; ceterum ad hunc nimis aequum aut iniquum praetorem reus extemplo factus L. Scipio. simul et delata et recepta nomina legatorum eius, A. et L. Hostilio-
5 rum Catonum, et C. Furi Aculeonis quaestoris, et ut omnia contacta societate peculatus uiderentur, scribae quoque duo et accensus. L. Hostilius et scribae et accens⟨u⟩s, priusquam de Scipione iudicium fieret, absoluti sunt, Scipio et

10 morte φ : mortem ψ*Holk. Esc.* (nisi) et *Mg* : *om.* χ **11** extat *Fr.2* : esse et φ : est et ψ : exstat et *Holk.356* Mummios *Ves.* : Nummios χ **12** iis *N* : hiis φ*V* : *fort.* his rogassent *Voss.* : rogasset φ : rogas ψ **55.1** Petilia ψ*Esc. Gel.* (“*imo*”) : Petilii φ **2** ad hunc φ *Gel.* (“*lege*”) : adhuc ψ prodiderint φ*N Gel.* (“*lege*”) : prodiderunt *VL*α(*Lips. Esc. Voss.*) **4** Furi Aculeonis (*unum uerbum N*, -ia Cu- *V*) ψ (*cf. Gel.* “*Aculeo cognominatur non Culeo*”) : Furiacii Leonis φ : Furii Culleonis *Mg* **5** contacta *Harl. 2671* : contracta φ : contra ψ peculatus φ : speculatus ψ accens⟨u⟩s (priusquam) *ed.Rom.* : accensi χ A. *Mg* : *om.* χ

6 A. Hostilius legatus et C. Furius damnati: quo commodior pax Antiocho daretur, Scipionem sex milia pondo auri quadringenta octoginta argenti plus accepisse quam in aera-
7 rium rettulerit, A. Hostilium octoginta pondo auri argenti quadringenta tria, Furium quaestorem auri pondo centum
8 triginta argenti ducenta. has ego summas auri et argenti relatas apud Antiatem inueni. in L. Scipione malim equidem librarii mendum quam mendacium scriptoris esse in
9 summa auri atque argenti: similius enim ueri est argenti quam auri maius pondus fuisse, et potius quadragiens quam
10 ducentiens quadragiens litem aestimatam, eo magis quod tantae summae rationem etiam ab ipso P. Scipione requisi-
11 tam esse in senatu tradunt, librumque rationis eius cum Lucium fratrem adferre iussisset, inspectante senatu suis
12 ipsum manibus concerpsisse, indignantem quod cum bis milliens in aerarium intulisset, quadragiens ratio ab se po-
13 sceretur. ab eadem fiducia animi, cum quaestores pecuniam ex aerario contra legem promere non auderent, claues poposcisse et se aperturum aerarium dixisse, qui ut clauderetur effecisset.

6 milia ... quadringenta *Holk. 356* : milia ... quadri(n)gent(c)um χ : mili⟨bu⟩s quadringentis *Wesenberg* (*cf. Madvig, 298*) retulerit *Mg* : retulerat χ **7** tria *Voss. Fr. 2* : tria pondo χ auri pondo ... ducenta *Mg* : auri ... ducenta pondo χ **8** Antiatem inueni in φ : Antiate minueni in *N* : Antiate minuenim *V* : Antiatem inueni M. α(*a Voss.*) malim *Par. Voss.* : mallim χ librari mendum (libra rim dum *N*) ψα : libra remedum *E* : libraremendium *P* **9** quadragiens χ : ⟨HS⟩ quadragiens *Madvig* (*715*); *sic etiam* §12 **10** P. Scipione requisitam esse *Mg* : requisitam esse P. Scipionem χ **11** concerpsisse *Sabell.* : compressisse χ : discerpsisse *Novák* (*ZöG 1892, 202*) **13** clauis poposcisse χ : poposcisse claues α, *fort. recte*

56 Multa alia in Scipionis exitu maxime uitae dieque dicta, morte, funere, sepulcro, in diuersum trahunt, ut cui famae 2 quibus scriptis adsentiar non habeam. non de accusatore conuenit – alii M. Naeuium, alii Petillios diem dixisse scribunt –, non de tempore quo dicta dies sit, non de anno quo 3 mortuus sit, non ubi mortuus aut elatus sit – alii Romae alii Literni et mortuum et sepultum. utrobique monumenta ostenduntur et statuae; nam et Literni monumentum monumentoque statua superimposita fuit, quam tempestate 4 disiectam nuper uidimus ipsi, et Romae extra portam Capenam in Scipionum monumento tres statuae sunt, quarum duae P. et L. Scipionum dicuntur esse, tertia poetae Q. 5 Enni. nec inter scriptores rerum discrepat solum, sed orationes quoque, si modo ipsorum sunt quae feruntur, P. 6 Scipionis et Ti. Gracchi abhorrent inter se. index orationis P. Scipionis nomen M. Naeui tribuni plebis habet, ipsa oratio sine nomine est accusatoris; modo nebulonem modo 7 nugatorem appellat. ne Gracchi quidem oratio aut Petilliorum accusatorum Africani aut diei dictae Africano ul-8 lam mentionem habet. alia tota serenda fabula est Gracchi orationi conueniens, et illi auctores sequendi sunt qui cum L. Scipio et accusatus et damnatus sit pecuniae captae ab

56.1 exitu χ : fine tum *Mg* : fine cum *Weiss.* **2** Naeuium *Mg* : Nauium χ diem *Lips. Par.* : dies χ non ubi mortuus *Mg* : *om.* χ **3** (alii) Literni φ*N* : Literne *V* : Liternum *L* disiectam χ : deiectam *Drak.* **5** Ti. *Vat. Lat. 1852* : T. χ*Mg** **6** Naeuii *Mg* : Naui ψ*P* : *om. E* modo nebulonem *Mg* : nebulonem χ appellat *ed. Rom.* : appellant χ : appellantis *Mg*

9 rege legatum in Etruria fuisse Africanum tradunt; + quo + post famam de casu fratris allatam relicta legatione cucurrisse eum Romam, et cum a porta recta ad forum se contulisset, quod in uincula duci fratrem dictum erat, reppulisse a corpore eius uiatorem, et tribunis retinentibus magis pie
10 quam ciuiliter uim fecisse. haec enim ipsa Ti. Gracchus queritur, dissolutam esse a priuato tribuniciam potestatem, et ad postremum, cum auxilium L. Scipioni pollicetur, adicit tolerabilioris exempli esse a tribuno plebei potius quam a priuato uictam uideri et tribuniciam potestatem et rem
11 publicam esse. sed ita hanc unam impotentem eius iniuriam inuidia onerat ut increpando, quod degenerarit tantum a se ipse, cumulatas ei ueteres laudes moderationis et tempe-
12 rantiae pro reprehensione praesenti reddat: castigatum enim quondam ab eo populum ait quod eum perpetuum consulem et dictatorem uellet facere; prohibuisse statuas sibi in comitio, in rostris, in curia, in Capitolio, in cella
13 Iouis poni; prohibuisse ne decerneretur ut imago sua trium-
57 phali ornatu e templo Iouis optimi maximi exiret. haec uel in laudatione posita ingentem magnitudinem animi moderantis ad ciuilem habitum honoribus significarent, quae ex-
2 probrando inimicus fatetur. huic Graccho minorem ex du-

9 + quo + ψα : quod φ : ⟨a⟩tque *uel* inde *Weiss.* (*1862*) : ⟨addun⟩tque *Madvig* : qua *Harant* : ⟨adiciun⟩tque *M. Müller* dictum erat *Mg* : iussum erat φ : tum erat ψ : tum enim *Esc.* : inuenerat α(*aVoss.*) : uiderat *Damsté* **10** haec χ : hinc *Mg* ipsa ψ*P Gel.* ("*scribe*") : ipse *MgE* Tiberius *Mg* : *om.* χ, *fort. recte* plebei ψ : plebis φ potius χ : *om. Voss.* **11** degenerarit *Fr. 2* : generauerit φ*NL* : generauit *VHolk. Esc.* : grauiter *Lips. Par.* : degenerauerit P^3 cumulatas ei *Fr. 1* : cumulata sed ψα : cumulatas et φ **13** prohibuisse φ : prohibuisset ψ **57.1** moderantis *Mg* : m(o)derandis χ ad ciuilem χ : uilem *Mg* fatetur φ : fateretur ψ

abus filiis – nam maior P. Cornelio Nasicae haud dubie a
3 patre conlocata erat – nuptam fuisse conuenit. illud parum
constat, utrum post mortem patris ei desponsa sit et nupserit, an uerae illae opiniones sint Gracchum, cum L. Scipio in uincula duceretur, nec quisquam collegarum auxilio es-
4 set, iurasse sibi inimicitias cum Scipionibus quae fuissent manere, nec se gratiae quaerendae causa quicquam facere, sed in quem carcerem reges et imperatores hostium ducentem uidisset P. Africanum, in eum se fratrem eius duci non
5 passurum. senatum eo die forte in Capitolio cenantem consurrexisse et petisse ut inter epulas Graccho filiam Africa-
6 nus desponderet. quibus ita inter publicum sollemne sponsalibus rite factis cum se domum recepisset, Scipionem
7 Aemiliae uxori dixisse filiam se minorem despondisse. cum illa, muliebriter indignabunda nihil de communi filia secum consultatum, adiecisset non si Ti. Graccho daret, expertem
8 consilii debuisse matrem esse, laetum Scipionem tam concordi iudicio ei ipsi desponsam respondisse. haec de tanto uiro, quam et opinionibus et monumentis litterarum uariarent, proponenda erant.

58 Iudiciis a Q. Terentio praetore perfectis, Hostilius et Furius damnati praedes eodem die quaestoribus urbanis dederunt;
2 Scipio cum contenderet omnem quam accepisset pecuniam in aerario esse, nec se quicquam publici habere, in uincula

2 filiis ψα *Gel.* (“*cum constanter legatur in manu scriptis*”) : filiabus φ : ⟨Scipionis⟩ filiis *Wesenberg* : filiis ⟨Scipionis⟩ *H.J.M.* **3** ei desponsa *Domepierre de Chaufpié* (*JPhV 1890, 216*) : et desponsa χ : et desponsata *Mg* **6** inter *Gel.* (“*in archetypis legitur*”) : in χ **7** si χ : ⟨ni⟩si *Konrad* (*Phil. 1989*, 156) Ti. *Voss.* : T. χ **8** concordi φ : concorde ψ ei *Walch* (*101*) : et χ : *del. Gel.* (“*interpolatori nesciocui obiurgans*”) quam χ : quam⟨quam⟩ *ed. Rom.* : quum *Wesenberg* **58.1** Furius χ : L. Furius *Mg*

3 duci est coeptus. P. Scipio Nasica tribunos appellauit, orationemque habuit plenam ueris decoribus non communiter
4 modo Corneliae gentis, sed proprie familiae suae. parentes suos et P. Africani ac L. Scipionis, qui in carceremducere-
5 tur, fuisse Cn. et P. Scipiones, clarissimos uiros. eos, cum per aliquot annos in terra Hispania aduersus multos Poenorum Hispanorumque et duces et exercitus nominis Ro-
6 mani famam auxissent non bello solum, sed quod Romanae temperantiae fideique specimen illis gentibus dedissent, ad
7 extremum ambo pro re publica morte occubuisse. cum illorum gloriam tueri posteris satis esset, P. Africanum tantum paternas superiecisse laudes ut fidem fecerit non san-
8 guine humano sed stirpe diuina satum se esse. L. Scipionem, de quo agatur, ut quae in Hispania quae in Africa, cum legatus fratris esset, gessisset, praetereantur, consulem et a senatu dignum + uisum + cui extra sortem Asia prouincia et bellum cum Antiocho rege decerneretur, et a fratre, cui post duos consulatus censuramque et triumphum
9 legatus in Asiam iret. ibi ne magnitudo et splendor legati laudibus consulis officeret, forte ita incidisse ut quo die ad Magnesiam signis conlatis L. Scipio Antiochum deuicisset,
10 aeger P. Scipio Elaeae dierum aliquot uia abesset. non fuisse minorem eum exercitum quam Hannibalis, cum quo in Africa esset pugnatum; Hannibalem eundem fuisse inter multos alios regios duces, qui imperator Punici belli fuerit.

3 P. Scipio Nasica φ : P. (pre *Par.*) Cornelii (-i *V*, -is *N*) Scipionis Nasicae (Nasue *V*) oratio P. Scipio Nasica (Scipionas sic a *V*, Scipiona sue a *N*, Scipion$\overset{a}{i}$s sic a *L*) ψ*Par. Esc.* plenam φ : plena ψ **4** Scipiones φ : Scipionis ψ **6** morte φ : mortem ψ, *fort. recte* **7** gloriam tueri φ : gloria intueri ψ **8** a φ : ac ψ : ab *ed. Rom.*, *fort. recte* : *om. Par. 5741* : *sic Weiss.* (*1862*), senatui (senatu *ut dat. H. J. M.*) ... uisum ... fratri *scribens* + uisum + χ : ⟨ha⟩bitum *uel* iu⟨dica⟩tum *uel ut supra Weiss.* (*1862*) : ⟨d⟩uctum *Zingerle* **9** uia χ : uia⟨m⟩ *Drak.* **10** regios χ : regulos *Mg* : ⟨eg⟩regios *Madvig*

et bellum quidem ita gestum esse ut ne fortunam quidem
11 quisquam criminari possit; in pace crimen quaeri; eam dici
uenisse. hic decem legatos simul argui, quorum ex consilio
12 data pax esset; quamquam exstitisse⟨nt⟩ ex decem legatis
qui Cn. Manlium accusarent, tamen non modo ad criminis
fidem, sed ne ad moram quidem triumphi eam accusationem
59 ualuisse. at hercule in Scipione leges ipsas pacis, ut nimium
accommodatas Antiocho, suspectas esse: integrum enim ei
2 regnum relictum; omnia possidere eum uictum quae ante
bellum eius fuerint; auri et argenti cum uim magnam habuisset, nihil in publicum relatum, omne in priuatum uersum;
3 an praeter omnium oculos tantum auri argentique in triumpho L. Scipionis quantum non decem aliis triumphis, si
4 omne in unum conferatur, latum? nam quid de finibus regni dicam? Asiam omnem et proxima Europae tenuisse An-
5 tiochum. ea quanta regio orbis terrarum sit, a Tauro monte
in Aegaeum usque prominens mare, quot non urbes modo
6 sed gentes amplectatur, omnes scire. hanc regionem, die-

11 argui *Gel.* (*ut ad* 57.8) : arguique χ : ⟨accusari⟩ arguique *Rossbach* **12** quamquam extitisse⟨nt⟩ *Drak.* : *sic, sed ante add.* ⟨at⟩ *Wesenberg* : quam extitisse χ : quanquam extitisse *Mg* : *sic,* accusarent; *distinguens Hertz* **59.1** at φ : ad ψ ei φ*V* : eius *NL* **2** quum *Mg* : *om.* χ habuisset *Mg* : habuerit χ **3** an φ : ante ψ decem χ : ⟨in⟩ decem *Wesenberg* latum *Crév.* : sit latum χ : latum auri ... sit latum *Harant* : tantum ⟨tralatum (*uel* latum)⟩ ... sit latum *Riemann* (*RPh 1883, 120*) omne ... conferatur χ : omnis (-es *Crév.*) ... conferantur *Voss.* dicam χ : dicat *Benedict* (*1807*) Asiam omnem φ : et Asiam omne ψ **5** quot P^3 : quo χ amplectatur *Holk. 345* : amplectantur χ

rum plus triginta ⟨iter⟩ in longitudinem, decem inter duo maria in latitudinem patentem usque ad Tauri montis iuga, Antiocho ademptam, expulso in ultimum angulum orbis
7 terrarum. quid, si gratuita pax esset, plus adimi ei potuisse? Philippo uicto Macedoniam Nabidi Lacedaemonem relictam, nec Quinctio crimen quaesitum: non enim habuisse eum Africanum fratrem; cuius ⟨cum⟩ gloria prodesse L.
8 Scipioni debuisset, inuidiam nocuisse. tantum auri argentique iudicatum esse in domum L. Scipionis inlatum quantum uenditis omnibus bonis redigi non posset. ubi ergo esse
9 regium aurum, ubi tot hereditates acceptas? in domo quam sumptus non exhauserint exstare debuisse nouae fortunae cumulum. at enim quod ex bonis redigi non possit, ex corpore et tergo per uexationem et contumelias L. Scipionis
10 petituros inimicos, ut in carcere inter fures nocturnos et latrones uir clarissimus includatur, et in robore et tenebris
11 exspiret, dein nudus ante carcerem proiciatur. non id Corneliae magis familiae quam urbi Romanae fore erubescendum.

60 Aduersus ea Terentius praetor rogationem Petilliam et senatus consultum et iudicium de L. Scipione factum recita-
2 uit; se, nisi referatur pecunia in publicum quae iudicata sit, nihil habere quod faciat, nisi ut prendi damnatum et in
3 uincula duci iubeat. tribuni cum in consilium secessissent, paulo post C. Fannius ex sua collegarumque aliorum, praeter Gracchum, sententia pronuntiauit praetori non interce-

6 ⟨iter⟩ in *Weiss.* (*1862*) : in *Mg* : *om.* χ   maria in *Mg* : in maria χ   patentem ψα(*Lips. Par. Voss.* : pot- *Holk.*) : petentem φ   ademptam φ : adempta ψ   **7** ⟨cum⟩ *Gel.* ("*scribae obiurgans*") : *om.* χ   **8** ubi *Gel.* (*ut supra*) : id ubi χ   **10** robore *N* : rubore φ*VL*   **60.1** et s.c. *Gel.* ("*lege*") : ex s(enatus) c(onsulto) χ   **2** nisi χ : ni *Fr.2*   sit φ : sint ψ   prendi φ*NL*[1] : prehendi *VL*   **3** Fannius φ : Fanninius ψ

4 dere tribunos quo minus sua potestate utatur. Ti. Gracchus ita decreuit, quo minus ex bonis L. Scipionis quod iudica-
5 tum sit redigatur se non intercedere praetori; L. Scipionem, qui regem opulentissimum orbis terrarum deuicerit, imperium populi Romani propagauerit in ultimos terrarum
6 fines, regem Eumenem Rhodios alias tot Asiae urbes deuinxerit populi Romani beneficiis, plurimos duces hostium in triumpho ductos carcere incluserit, non passurum inter hostes populi Romani in carcere et uinculis esse, mittique
7 eum se iubere. tanto adsensu auditum est decretum, adeo dimissum Scipionem laeti homines uiderunt, ut uix in ea-
8 dem ciuitate uideretur factum iudicium. in bona deinde L. Scipionis possessum publice quaestores praetor misit. neque in iis non modo uestigium ullum comparuit pecuniae regiae, sed nequaquam tantum redactum est quantae sum-
9 mae damnatus fuerat. conlata ea pecunia ab cognatis amicisque et clientibus est L. Scipioni, ut si acciperet eam, locupletior aliquanto ⟨esset⟩ quam ante calamitatem fuerat.
10 nihil accepit; quae necessaria ad cultum erant, redempta ei a proximis cognatis sunt; uerteratque Scipionum inuidia in praetorem et consilium eius et accusatores.

5 propagauerit *Mg* : prorogauerit χ **6** deuinxerit *Par. 5741* : deuin(c)x(-iunx- *V*)erint χ : dei(i)ecerit α(*a*) : deuicerit α(*Esc. Voss.*) carcere (incluserit) χ : in carcere *L* in carcere α(*a Voss.*) : L. Scipionem (-ne *E*) in carcere χ **8** praetor φ : p.r. ψ **9** ea χ : illa (*post* pecunia) α : *om. Fr.2*, *fort. recte* : ta⟨nta⟩ *Heumann* amicisque *Mg* : amicis χ, *fort. recte* Scipioni α*Pmg* : Scipionem φ : Scipione ψ si α(*aVoss.*) : *om.* χ ⟨esset⟩ *ed. Rom.* : *om.* χ **10** uerteratque *E* : ueteratque *P* : uetera atque ψ accusatores *Mg* : accusatorem χ

Subscriptiones : Titi Liuii de bello Macedonico liber viii incipit *E* : liber xxxviiii sequitur *N* : Titi Liuii Patauini historiographi ab urbe condita de bello Macedonico liber viii' explicit incipit viiii' feliciter *V* : Titi Liuii Patauini hystoriographi de bello Macedonico liber octauus explicit incipit nonus *Lips.*

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XXXIX

1 Dum haec, si modo hoc anno acta sunt, Romae aguntur,
2 consules ambo in Liguribus gerebant bellum. is hostis uelut natus ad continendam inter magnorum interualla bellorum Romanis militarem disciplinam erat; nec alia prouincia mi-
3 litem magis ad uirtutem acuebat. nam Asia et amoenitate urbium et copia terrestrium maritimarumque rerum et mollitia hostium regiisque opibus ditiores quam fortiores exer-
4 citus faciebat. praecipue sub imperio Cn. Manli solute ac neglegenter habiti sunt. itaque asperius paulo iter in Thra-
5 cia et exercitatior hostis magna clade eos castigauit. in Liguribus omnia erant quae militem excitarent, loca montana et aspera, quae et ipsis capere labor erat et ex praeoccupatis deicere hostem; itinera ardua angusta, infesta insidiis;

1.1 dum φ : cum ψα(*Holk. Lips. Voss.* : *spat.* um *Par. Esc.*) si ... sunt *Mg* : *om.* χ gerebant *Vat. Lat. 1852* : regebant χ **2** inter magnorum interualla *Mg* : per interualla χ : per interualla magnorum *Dett. ap. Gron.* **3** regiisque χ : regiis *Damsté* **4** imperio φ : imperium ψ **5** montana χ : montuosa α, *fort. recte* et ipsis φ*VL* : ipsis *N* : et ipsa *Schelius* : ipsis et *Kreyssig* : et ips⟨a i⟩is *Weiss.* : ⟨u⟩el ipsis ... ⟨n⟩ed⟨um⟩ ex *Novák* (*JPhV 1883, 339*) itinera *Fr. 2* : et* itinera *Mg* : et infra χ : ⟨m⟩et⟨us⟩, itinera *Heus.* angusta *Mg* : accepta χ : ac septa *Holk. 345* : obsepta *Gron.* insidiis *Mg* : ab insidiis χ

6 hostis leuis et uelox et repentinus, qui nullum usquam tempus, nullum locum quietum aut securum esse sineret; oppugnatio necessaria munitorum castellorum, laboriosa simul periculosaque; inops regio, quae parsimonia astringeret mi-
7 lites, praedae haud multum praeberet. itaque non lixa sequebatur, non iumentorum longus ordo agmen extendebat. nihil praeter arma et uiros omnem spem in armis habentes
8 erat. nec deerat unquam cum iis uel materia belli uel causa, quia propter domesticam inopiam uicinos agros incursabant. nec tamen in discrimen summae rerum pugnabatur.
2 C. Flaminius consul, cum Friniatibus Liguribus in agro eorum pluribus proeliis secundis factis, in deditionem gentem
2 accepit et arma ademit. ea quia non sincera fide tradebant cum castigarentur, relictis uicis in montem Auginum pro-
3 fugerunt. confestim secutus est consul. ceterum effusi rursus, et pars maxima inermes, per inuia et rupes deruptas praecipitantes fugerunt, qua sequi hostis non posset. ita trans Appenninum abierunt. qui castris se tenuerant, cir-
4 cumsessi et expugnati sunt. inde trans Appenninum ductae legiones. ibi montis quem ceperant altitudine paulisper se tutati, mox in deditionem concesserunt. tum conquisita
5 cum intentiore cura arma, et omnia adempta. translatum deinde ad Apuanos Ligures bellum, qui in agrum Pisanum
6 Bononiensemque ita incursauerant ut coli non posset. his

6 usquam *hic* χ, *ante* locum *H.J.M.* : umquam *Weiss.* inops *Mg* : insidiis χ quae *MgPar. 5741* : quae si φ : (regio)que si ψ : quae si⟨cut⟩ *Weiss.* praedae χ : ⟨cum⟩ praedae *H.J.M.* **7** extendebat *Mg* : expediebat χ **8** nec (tamen) *Mg* : num(n)quam χ **2.1** C. *Fr.2* : *om.* χ **3** ceterum χ *Fr.2* : ceteri *ed. Rom.* : celeriter fusi *Koch* : *del. Novák* abierunt *Mg* : adierunt χ et (expugnati) *Mg* : *om.* χ **4** altitudine ψα(*Lips. Par. Voss.*) : alatitudine φ **5** posset χ : possent α(*a Voss.*), *fort. recte*

quoque perdomitis consul pacem dedit finitimis. et quia a bello quieta ut esset prouincia effecerat, ne in otio militem
7 haberet, uiam a Bononia perduxit Arretium. M. Aemilius alter consul agros Ligurum uicosque, qui in campis aut uallibus erant, ipsis montes duos Ballistam Suismontiumque
8 tenentibus, deussit depopulatusque est. deinde eos qui in montibus erant adortus, primo leuibus proeliis fatigauit, postremo coactos in aciem descendere iusto proelio deuicit,
9 in quo et aedem Dianae uouit. subactis cis Appenninum omnibus, tum transmontanos adortus – in iis et Friniates Ligures erant quos non adierat C. Flaminius –, omnes Aemilius subegit, armaque ademit, et de montibus in cam-
10 pos multitudinem deduxit. pacatis Liguribus exercitum in Gallicum agrum duxit, uiamque a Placentia, ut Flaminiae
11 committeret, Ariminum perduxit. proelio ultimo, quo cum Liguribus signis conlatis conflixit, aedem Iunoni reginae uouit. haec in Liguribus eo anno gesta.

3 In Gallia M. Furius praetor insontibus Cenomanis, in pace
2 speciem belli quaerens, ademerat arma. id Cenomani conquesti Romae apud senatum, reiectique ad consulem Aemilium, cui ut cognosceret statueretque senatus permiserat, magno certamine cum praetore habito tenuerunt

2.6: *Dio fr.* 65.2
2.10: *ILLRP* 450–1
3.1–3: *Diod.* 29.14

7 Ballistam *P* : *sic, sed* duo sub allis tam *V*, Balistam *EEsc.* : uallis tam *N* : uallis tm̄ *L* : ual(l)is tamen α(*a Voss.*) deussit φ : de (h)iis sit ψ **9** iis *N* : hi(i)s φ*VL* Friniates *Burn.* : Frisitates φ : Frisintates ψα(*a Voss.*, *sed* Frus- *Lips.*) : Frisinates *MgEsc.* : Fristricates *Emg* : Frisineates *Pmg* : Briniates *Sig.* : ⟨ii⟩ Friniates *Wesenberg* **10** pacatis φ : pacatos ψ duxit *Holk. 356* : deduxit χ **3.1** Gallia M. *L*² *Fr.2* : Galliam χ **2** id *Gel.* ("*non* inde") : inde φ : in ψ : inde et *Mg* conquesti χ : questi *Mg* tenuerunt χ : obtinuerunt β

3 causam. arma reddere Cenomanis, decedere prouincia praetor iussus.
4 Legatis deinde sociorum Latini nominis, qui toto undique ex Latio frequentes conuenerant, senatus datus est. iis querentibus magnam multitudinem ciuium suorum Romam
5 commigrasse et ibi censos esse, Q. Terentio Culleoni praetori negotium datum est ut eos conquireret, et quem C. Claudio M. Liuio censoribus postue eos censores ipsum parentemue eius apud se censum esse probassent socii, ut
6 redire eo cogeret ubi censi essent. hac conquisitione duodecim milia Latinorum domos redierunt, iam tum multitudine alienigenarum urbem on⟨e⟩rante.
4 Priusquam consules redirent Romam, M. Fuluius procon-
2 sul ex Aetolia redit; isque ad aedem Apollinis in senatu cum de rebus in Aetolia Cephallaniaque ab se gestis disseruisset, petit a patribus ut ⟨si⟩ aequum censerent, ob rem publicam bene ac feliciter gestam et dis immortalibus hono-
3 rem haberi iuberent et sibi triumphum decernerent. M. Aburius tribunus plebis, si quid de ea re ante M. Aemili consulis aduentum decerneretur, intercessurum se osten-
4 dit: eum contra dicere uelle, proficiscentemque in prouin-

4–5: *Cic. Mur.* 31, *I. I.* 13.1.81, *uir. ill.* 52.2, *Eutr.* 4.5.1

3 reddere *Mg* : reddita (reddit a ψ) χ **4** iis *N* : hi(i)s φ*VL* ibi *Mg* : *om.* χ censos φ : censores ψ **5** Q. φ : *om.* ψ ut (redire) ψα : *om.* φ on⟨e⟩rante *Asc.* (*1510*) : ornante *PVL* : ornate *EN* **4.1** priusquam ... redit (*sed* reditisque) *Mg* : Meuius Fuluius priusquam consules Romam rediit *P* : Meuius Fuluius reddiit *E* : priusquam consules Romam rediit ψ; *fort.* pro consul⟨e⟩ ... rediit *scribendum* **2** Cephallania *Weiss.* (*1864*) : *sic, sed* Ze- *Lips.* : Cephalania ψ*P* : *om. E*; *u.* 37.50.5 *adn.* ut ⟨si⟩ ... iuberent ... decernerent *Madvig* : ut ... iubere ... decernere χ : (*sc.* ut) ... iuberent ... decernerent *Mg* : *sic, sed del.* et (dis) *et* iuberent *Gron.*, ut (dis) *Drak.*, ⟨uti⟩ iuberent *Weiss.*, *del.* aequum censerent *Hertz* **3** M. Aburius *Gel.*("*non* Amburius") : M. Aburrius *Ves.* : Maburius χ M. (Aemili) *Mg* : *om.* χ

ciam ita sibi mandasse ut ea disceptatio integra in aduentum suum seruaretur. Fuluium temporis iacturam facere: senatum etiam praesente consule quod uellet decreturum.
5 ⟨tu⟩m Fuluius: si aut simultas M. Aemili secum ignota hominibus esset, aut quam is eas inimicitias impotenti ac pro-
6 pe regia ira exerceret, tamen non fuisse ferendum absentem consulem et deorum immortalium honori obstare et
7 meritum debitumque triumphum morari, imperatorem rebus egregie gestis uictoremque exercitum cum praeda et captiuis ante portas stare, donec consuli ob hoc ipsum mo-
8 ranti redire Romam libitum esset. uerum enimuero cum sint notissimae sibi cum consule inimicitiae, quid ab eo quemquam posse aequi exspectare, qui per infrequentiam furtim senatus consultum factum ad aerarium detulerit,
9 Ambraciam non uideri ui captam, quae aggere ac uineis oppugnata sit, ubi incensis operibus alia de integro facta sint, ubi circa muros supra subterque terram per dies quin-
10 decim pugnatum, ubi a prima luce, cum iam transcendisset muros miles, usque ad noctem diu anceps proelium tenu-
11 erit, ubi plus tria milia hostium sint caesa. iam de deorum immortalium templis spoliatis in capta urbe qualem calum-
12 niam ad pontifices attulerit? nisi Syracusarum ceterarum-

4 Fuluium *Mog.* : Fuluii *Mg* : Fuluius χ   temporis χ : ⟨unius⟩ temporis *Madvig* (*p*) : temporis ⟨tantum⟩ *M. Müller* (*JPhV 1895, 53*) : ⟨tantum⟩ temporis *uel* facere ⟨debere⟩ *Damsté*   praesente consule χ : consule praesente *Mg*   **5** ⟨tu⟩m Fuluius *Sig. uel Muret* (*cf. Drak.*) : M. Fuluius ψα(*exc. Lips.*) : *om.* φ   **6** meritum debitumque *Mg* : debitum meritumque χ, *fort. recte*   **8** notissimae *Mg* : *sic, sed ut gloss.* (".i." = *id est*) *EmgP*^{4} : nobilissimae χ, *fort. recte*   consule χ : M. consule *Mg*   posse *Gel.* ("*lege addendo*") : *om.* χ   furtim φ : furtim iam ψ   **9** pugnatum χ : pugnatum ⟨sit⟩ *Wesenberg* : ⟨sit⟩ pugnatum *H.J.M.*   **10** m(ilia) ψα(miles *Par.* : *om.* tria milia *Lips.*) : *om.* φ   **11** calumniam χ : *lac. post. ind. Madvig*, ⟨esse, quum ipse omnia a se capta⟩ *supplens* (*p*) : caesa, iam (*sic Seyffert*) ... urbe qu⟨i t⟩alem ... *Harant*

que captarum ciuitatium ornamentis urbem exornari fas
13 fuerit, in Ambracia una capta non ualuerit belli ius. se et
patres conscriptos orare et ab tribuno petere, ne se super-
5 bissimo inimico ludibrio esse sinant. undique omnes alii
deprecari tribunum, alii castigare. Ti. Gracchi collegae plu-
2 rimum oratio mouit. ne suas quidem simultates pro magi-
stratu exercere boni exempli esse: alienarum uero simulta-
tum tribunum plebis cognitorem fieri turpe et indignum
3 collegii eius potestate et sacratis legibus esse. suo quemque
iudicio et homines odisse aut diligere et res probare aut
improbare debere, non pendere ex alterius uoltu ac nutu
nec alieni momentis animi circumagi, adstipularique irato
4 consuli tribunum plebei; et quid priuatim M. Aemilius
mandauerit meminisse, tribunatum sibi a populo Romano
mandatum obliuisci, et mandatum pro auxilio ac libertate
5 priuatorum, non pro consulari regno. ne hoc quidem cerne-
re eum, fore ut memoriae ac posteritati mandetur eiusdem
collegii alterum e duobus tribunis plebis suas inimicitias
remisisse rei publicae, alterum alienas et mandatas exercu-
6 isse. his uictus castigationibus tribunus cum templo exces-
sisset, referente Ser. Sulpicio praetore triumphus M. Ful-
7 uio est decretus. is cum gratias patribus conscriptis egisset,
adiecit ludos magnos se Ioui optimo maximo eo die quo
Ambraciam cepisset uouisse; in eam rem sibi centum pon-

5.2: *Prisc. Inst.* 8.21 (= *GL* 2.388)

12 Ambrachia φ : Ambrachiam ψα **13** se *Gel.* ("*lege*") : *om.* χ **5.2** boni φ : bonis ψ potestate *ed. Rom.* : potestatem χ **3** alieni *Prisc. Gel.* ("*non* alienis") : alienis χ a(d)-stipularique χ : stipularique *Prisc.* plebei *Prisc.* : plebi χ, *fort. recte* : plebis *Holk. Esc.* (pl. *Lips. Par. Voss.*) **4** quid φ : quod ψ obliuisci et mandatum *Mg* : *om.* χ **5** ne *Mg* : *om.* χ ac posteritati *Mg* : *om.* χ plebis φ : plebes ψ mandatas φ : mandata ψ exercuisse? *distinxit Wesenberg* **7** sibi centum *Mg* : centum decem χ (decem *fort. recte*)

8 do auri a ciuitatibus conlatum; petere ut ex ea pecunia quam in triumpho latam in aerario positurus esset id aurum
9 secerni iuberent. senatus pontificum collegium consuli iussit num omne id aurum in ludos consumi necesse esset. cum pontifices negassent ad religionem pertinere quanta impen-
10 sa in ludos fieret, senatus Fuluio quantum impenderet per-
11 misit, dum ne summam octoginta milium excederet. triumphare mense Ianuario statuerat; sed cum audisset consulem M. Aemilium, litteris M. Aburi tribuni plebis acceptis de
12 remissa intercessione, ipsum ad impediendum triumphum Romam uenientem aegrum in uia substitisse, ne plus in triumpho certaminum quam in bello haberet, praetulit
13 triumphi diem. triumphauit ante diem decimum kalendas
14 Ianuarias de Aetolis et de Cephallania. aureae coronae centum duodecim pondo ante currum latae sunt; argenti pondo milia octoginta tria, auri pondo ducenta quadraginta

8 latam χ : delatam *Mg* id aurum *Mg* : in aerarium χ iuberent *Mg* : iuberet χ **9** consuli φ : consilii ψ ludos χ : ludis *Wesenberg* necesse *Mg* : necessum ψ *Gel.* ("*uetus lectio*") : necessarium φ **10** sum(m)am α : summa χ **11** M. (Aemilium) *Mg* : *om.* χ M. Aburii *Drak.* : Aburi(i) χ : Maburii φ*mg* : M. Amburii *Harl. 2671* **12** praetulit χ : retulit *Valesius* : ⟨propiorem⟩ praetulit *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : praetulit ⟨alium⟩ *H.J.M.* **13** a.d. *Sig.* : ad χ decimum *Lips.Par.* : decem χ **14** Cephallania *Weiss.* (*1864*) : *sic, sed* Ee- *P* : Cephalania ψ*E*; *u.* 37.50.5 *adn.* duodecim pondo *Mg* : decem pondo duae χ : *del.* pondo *Damsté* latae χ : delatae *Mg* milia (*lin. superscr. Ves.*) γ : *om.* χ

15 tria, tetrac⟨h⟩ma Attica centum octodecim milia, Philippi nummi duodecim milia trecenti uiginti duo, signa aenea septingenta octoginta quinque, signa marmorea ducenta triginta, arma tela cetera spolia hostium, magnus numerus, 16 ad hoc catapultae ballistae tormenta omnis generis; duces aut Aetoli et Cephallanes aut regii ab Antiocho ibi relicti 17 ad uiginti septem. multos eo die, priusquam in urbem inueheretur, in circo Flaminio tribunos praefectos equites centuriones, Romanos sociosque, donis militaribus donauit. militibus ex praeda uicenos quinos denarios diuisit, duplex centurioni, triplex equiti.

6 Iam consularium comitiorum appetebat tempus; quibus quia M. Aemilius, cuius sortis ea cura erat, occurrere non potuit, C. Flaminius Romam uenit. ab eo creati consules 2 Sp. Postumius Albinus Q. Marcius Philippus. praetores inde facti T. Maenius, P. Cornelius Sulla, C. Calpurnius Piso, M. Licinius Lucullus, C. Aurelius Scaurus, L. Quinctius Crispinus.

6–7: *Piso fr.* 34*P* (= *Plin. NH* 34.14), *I.I.* 13.1.81, *Plin. NH* 37.12, *Aug. CD* 3.21

15 tetrac⟨h⟩ma Attica *Bekker* : tet(-r- *N*)racina Attica χ : tetra⟨dr⟩achm⟨um⟩ Atticu⟨m⟩ *Gron.* : *sic, sed* tetrachmu⟨m⟩ *Wesenberg* milia *lin. superscr. ind. Burn.* : *om.* χ Philippi χ : Philippei *Mg** duodecim millia *Mg* : decem φ : decem *spat. N* : decem m.m. *V* : $\overset{m}{\mathrm{x}}$ *L* : decem milia β trecenti *Madvig* : trecenta *Mg* : cccc χ, *fort. recte* dcc φ : d cc *N* : cc *V* **16** duces χ : duces ⟨ducti⟩ *Damsté* Cephallanes *Weiss.* (*1864*) : Cephalanes φ*VL* : Cephalanesi *N* : Cephalenes *Fr. 2* : Cephallenes *Sig.*; *u.* 37.50.5 *adn.* (Cephales *ed. Ven. 1470* : Cephalenii *ed. Med. 1505*) **17** uicenos quinos *Ald.* : uiginti quinque *Mg* : quinos uicenos χ **6.1** quibus *Mg* : *om.* χ creati χ : decreti *Mg* : (eo)q⟨u⟩e creati *Weiss.* Sp. *Mg* : *om.* χ **2** Maenius χ : Manlius *Mg* Calpurnius φ : Calpulnius ψ

3 Extremo anni, magistratibus iam creatis, ante diem tertium nonas Martias Cn. Manlius Vulso de Gallis qui Asiam inco-
4 lunt triumphauit. serius ei triumphandi causa fuit ne Q. Terentio Culleone praetore causam lege Petillia diceret, et incendio alieni iudicii, quo L. Scipio damnatus erat, confla-
5 graret, eo infensioribus in se quam in illum iudicibus, quod disciplinam militarem seuere ab eo conseruatam successo-r⟨em⟩ ipsu⟨m⟩ omni genere licentiae corrupisse fama attule-
6 rat. neque ea sola infamiae erant quae in prouincia procul ab oculis facta narrabantur, sed ea etiam magis quae in militi-
7 bus eius cotidie conspiciebantur. luxuriae enim peregrinae origo ab exercitu Asiatico inuecta in urbem est. ii primum lectos aeratos, uestem stragulam pretiosam, plagulas et alia textilia, et quae tum magnificae supellectilis habebantur,
8 monopodia et abacos Romam aduexerunt. tunc psaltriae sambucistriaeque et conuiualia alia ludorum oblectamenta addita epulis; epulae quoque ipsae et cura et sumptu maio-
9 re apparari coeptae. tum coquus, uilissimum antiquis mancipium et aestimatione et usu, in pretio esse, et quod ministerium fuerat, ars haberi coepta. uix tamen illa quae tum

3 iam creatis *Fr. 2* : creatis iam χ a. d. *Sig.* : ad χ tertium *ed. Rom.* : tres ψα(*aEsc.* : iii *Voss.*) : tertias φ **4** ei φ : et ψ ne Q. φ : neque ψ*Esc.* : ne α(*aVoss.*) Petillia *Sig.* : Petilia χ **5** quod α(*aVoss.*) : quo φ : quos ψ successor⟨em⟩ ipsu⟨m⟩ *Kreyssig* : successor ipse χ : successorem se *Drak.* : successor⟨em⟩ ib⟨i⟩ se *Weiss.* : *del. Damsté* corrupisse fama attulerat *Mg* : corruperat χ **6** conspiciebantur χ : aspiciebantur *Mg* **7** ii *N Gel.* ("*non* inde") : hi(i) *VL* : in *E*α(*aEsc.*) : inde *PVoss* **8** psaltriae *N* : persi aberiae *V* : psalc(t)eriae φ sambucistriaeque φ : -sam l(h- *V*)icistriaeque ψ conuiualia alia *Mg* : *sic, sed* conuiua ψ, conuiuia (-uis *Lips.*) α : conuiualia φ

7 conspiciebantur semina erant futurae luxuriae. in triumpho tulit Cn. Manlius coronas aureas ducentas duodecim, argenti pondo ducenta uiginti milia, auri pondo duo milia centum tria, tetrac⟨h⟩mum Atticum centum uiginti septem milia, cistophori ducenta quinquaginta, Philipporum au-
2 reorum nummorum sedecim milia trecentos uiginti; et arma spoliaque multa Gallica carpentis trauecta, duces hostium duo et quinquaginta ducti ante currum. militibus quadragenos binos denarios diuisit, duplex centurioni, triplex
3 in equites, et stipendium duplex dedit; multi omnium ordinum donati militaribus donis currum secuti sunt. carminaque a militibus ea in imperatorem dicta ut facile appareret in ducem indulgentem ambitiosumque ea dici, triumphum esse militari magis fauore quam populari celebrem.
4 sed ad populi quoque gratiam conciliandam amici Manli

7.1 ducentas duodecim *Ves.* (*in ras.*) : ducentos decem duas χ : *sic, sed* ducentas α : ducentas duodecim pondo *Mg* : ducentas, duodena pondo *Crév.* : ducenta duodecim pondo *Kreyssig*, *fort. recte* (argenti) pondo *Gel.* (*"lectio erit integra"*) : *om.* χ ducenta *Par. 5741 Gel.* (*ut supra*) : ducentos χ auri ... milia *Gel.* (*ut supra*) : *om.* χ tria *Gel.* (*ut supra*) : tres χ tetrac⟨h⟩mum *Bekker* : tetracmum *N* : tetracmiam *V* : tetracinum *L* : teracinum φ uiginti septem milia *Fr. 2* : septem milia uiginti χ cistophori *Esc.* : cisthr(-rh- *E*)ofori φ : cisthofori ψ Phi(y)lipporum χ : Phillipp⟨e⟩orum *ed. Rom.* aureorum χ : *del. Damste* milia (trecentos) β : *om.* χ **2** triplex ... dedit *Madvig* : et stipendium duplex in pedites dedit triplex in equites χ : triplex in equites, et stipendium duplex in milites dedit *Drak.* : triplex ⟨equiti,⟩ et stipendium duplex in pedites ⟨et⟩ in equites dedit *Weiss.* (*1864*) : triplex in equites, et stipendium duplex omnibus (*uel* militibus) dedit *id.* (*1875*) **3** donati χ : homines donati *Mg*

5 ualuerunt; quibus adnitentibus senatus consultum factum est ut ex pecunia quae in triumpho translata esset stipendium conlatum a populo in publicum, quod eius solutum antea non esset, solueretur. uicenos quinos et semisses in milia aeris quaestores urbani cum fide et cura soluerunt.
6 Per idem tempus tribuni militum duo ex duabus Hispaniis cum litteris C. Atini et L. Manli, qui eas prouincias obtine-
7 bant, uenerunt. ex iis litteris cognitum est Celtiberos Lusitanosque in armis esse et sociorum agros populari. de ea re consultationem integram senatus ad nouos magistratus reiecit.
8 Ludis Romanis eo anno, quo⟨s⟩ P. Cornelius Cethegus A. Postumius Albinus faciebant, malus in circo instabilis in
9 signum Pollentiae procidit atque id deiecit. ea religione moti patres et diem unum adiciendum ludorum censuerunt, et signa duo pro uno reponenda, et nouum auratum facien-
10 dum. et plebeii ludi ab aedilibus C. Sempronio Blaeso et M. Furio Lusco diem unum instaurati sunt.
8 Insequens annus Sp. Postumium Albinum et Q. Marcium Philippum consules ab exercitu bellorumque et prouinciarum cura ad intestinae coniurationis uindictam auertit.

8–19: *ILLRP* 511, *Cassius Hemina fr.* 36*P*, *Cic. legg.* 2.37, *Val. Max.* 1.3.1, 6.3.7, *Schol. Iuu.* 2.3

5 fide et cura χ : cura et fide *Mg*, *fort. recte* **6** tribuni mil.' *Esc.* : tribus milia φ : tribus militibus ψ ex α(*Esc. Voss.*) : et χ : de *Holk.* et *Par. 5741* : *om.* χ L. *Fr.2* : Cn. χ **7** iis ψ : hiis φ **8** quo⟨s⟩ *ed. Rom.* : quo χ procidit β : procedit χ **8.1** exercitu φ : exercitum ψ : exercitu⟨u⟩m *Unger* (*136*); *cf. Ronconi, 65*

2 praetores prouincias sortiti sunt, T. Maenius urbanam, M. Licinius Lucullus inter ciues et peregrinos, C. Aurelius Scaurus Sardiniam, P. Cornelius Sulla Siciliam, L. Quinctius Crispinus Hispaniam citeriorem, C. Calpurnius Piso 3 Hispaniam ulteriorem. consulibus ambobus quaestio de clandestinis coniurationibus decreta est. Graecus ignobilis in Etruriam primum uenit nulla cum arte earum quas multas ad animorum corporumque cultum nobis eruditissima 4 omnium gens inuexit, sacrificulus et uates; nec is qui aperta religione, propalam et quaestum et disciplinam profitendo, animos errore imbueret, sed occultorum et nocturnorum 5 antistes sacrorum. initia erant quae primo paucis tradita sunt, dein uolgari coepta sunt per uiros mulieresque. additae uoluptates religioni uini et epularum, quo plurium ani-6 mi inlicerentur. cum uinum animos ⟨...⟩, et nox et mixti feminis mares, aetatis tenerae maioribus, discrimen omne pudoris exstinxissent, corruptelae primum omnis generis fieri coeptae, cum ad id quisque quo natura pronioris libidi-

2 T. φ : Ti. ψ*Holk. Voss.* Sulla *L* : Silla χ L. Quinctius Crispinus *hic MgBurn.*, *post* Piso *Voss.* : *om.* χ C. *MgVoss.* : *om.* χ **4** et nocturnorum *Mg* : *om.* χ **5** coepta sunt *Mg* : coepta χ, *fort. recte* **6** animos ⟨...⟩, et *lac. esse uidit Duker, sic ind. Weiss.* (*1864*) : animos et χ : clamores et *Gron.* : amor et *Clericus* : amores et *Weiss.* : animos ⟨incendisset⟩ et *Madvig* : animos ⟨mersisset⟩ et *Seyffert* : animos ⟨mosset (*uel* commosset)⟩ et *Hertz* : animos ⟨inflamasset⟩ (*uel* ⟨incendisset⟩ *uel* ⟨stimulasset⟩ (*1875*)) et *Weiss.* (*1864*) : animos ⟨stimular⟩et *M. Müller* (*1866*) : et *Heraeus* : abun⟨da⟩ns et *Damsté* cum *Mg* : quod ψα : quo φ uoluptatem *Lips.* : uoluntatem χ

7 nis esset paratam uoluptatem haberet. nec unum genus noxae, stupra promiscua ingenuorum feminarumque erant, sed falsi testes falsa signa testamentaque et indicia ex ea-
8 dem officina exibant; uenena indidem intestinaeque caedes, ita ut ne corpora quidem interdum ad sepulturam exstarent. multa dolo pleraque per uim audebantur. occulebat uim quod prae ululatibus tympanorumque et cymbalorum strepitu nulla uox quiritantium inter stupra et caedes exaudiri poterat.

9 Huius mali labes ex Etruria Romam uelut contagione morbi penetrauit. primo magnitudo urbis capacior patientiorque talium malorum ea celauit; tandem indicium hoc maxi-
2 me modo ad Postumium consulem peruenit. P. Aebutius, cuius pater publico equo stipendia fecerat, pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus sub tutela Duroniae matris et ui-
3 trici T. Semproni Rutili educatus fuerat. et mater dedita uiro erat, et uitricus, quia tutelam ita gesserat ut rationem reddere non posset, aut tolli pupillum aut obnoxium sibi uinculo aliquo fieri cupiebat. uia una corruptelae Baccha-

7 erant χ : erat *Damsté*   falsi testes, falsa signa testamentaque *Röver* : *sic, sed* testimoniaque χ : falsa signa testimoniaque *Madvig* : falsi testes, falsa ⟨te⟩st⟨ame⟩nta testimoniaque *M. Müller* (*1866*) : falsa test⟨am⟩en⟨ta⟩, falsa signa testimoniaque *Novák* (*JPhV 1883, 316*)   indicia *Voss.* : iudicia χ   **8** intestinaeque χ : ⟨cl⟩andestinaeque *Madvig* (*p*)   ad ψ*Voss.* : a φ   sepulturam *Voss.* : sepultura χ   audebantur χ : audebant *Mg**   occulebat ... poterat *Mg* : *sic, sed* crepitu *pro* strepitu *Drak.* : *om.* χ   **9.1** labes *Mg* : tabes χ   uelut χ : uelut in α : ueluti *Drak.*, *fort. recte*   contagione φ : contagionem ψα   magnitudo urbis χ : urbis magnitudo α   patientiorque *Mg*φ*mg* : patentiorque ψ*P* : (capatior)que *E*   ea *Mg* : *om.* χ : ea⟨m⟩ *Wesenberg*   **2** relictus φ : relictis ψ   T. φ : Ti. ψ, *fort. recte*   educatus φ*mg* : eductus χ   **3** et mater *Mg* : mater χ   Bacchanalia φ : Bac(c)hanali ψ

4 nalia erant. mater adulescentem appellat: se pro aegro eo uouisse ubi primum conualuisset Bacchis eum se initiaturam; damnatam uoti benignitate deum exsoluere id uelle; decem dierum castimonia opus esse; decimo die cenatum 5 deinde pure lautum in sacrarium deducturam. scortum nobile libertina Hispala Faecenia, non digna quaestu cui ancillula adsuerat, etiam postquam manumissa erat eodem se 6 genere tuebatur. huic consuetudo iuxta uicinitatem cum Aebutio fuit, minime adulescentis aut rei aut famae damnosa: ultro enim amatus appetitusque erat, et maligne omnia praebentibus suis meretriculae munificentia sustineba- 7 tur. quin eo processerat consuetudine capta ut post patroni mortem, quia in nullius manu erat, tutore ab tribunis et praetore petito, cum testamentum faceret, unum Aebu- **10** tium institueret heredem. haec amoris pignora cum essent, nec quicquam secretum alter ab altero haberent, per iocum adulescens uetat eam mirari si per aliquot noctes secubuis- 2 set: religionis se causa, ut uoto pro ualetudine sua facto liberetur, Bacchis initiari uelle. id ubi mulier audiuit, perturbata 'di meliora' inquit: mori et sibi et illi satius esse

4 adolescentem φ : adolescentium ψ : adulescentulum *Mg*, *fort. recte* id φ*N* : ad *VL* **5** nobile *EMg** : nobilem ψ*P*α(*a*) Faecenia *sic Ves.* : Fa ... *Ox. per.* : Fecenia *Mg**; *cf. Schulze, 185* non *Mg* : nomine χ : quoniam indigno quaestui (ancillula) *uel* non ⟨fastidito⟩ indigno quaestu (cui) *M. Müller* (*JPhV 1895, 53*) : *del.* nomine ... quaestu *Damsté* **5–6** adsuerat ... processerat *Mg* (*om.* aut (rei), *add. Fr.2*) : adsueuerat libera huic uni adolescenti animum adplicuit adeo non dam(p)nosa fama reique ut digne praebentibus suis ipsa eum magna ex parte opibus suis sustentaret iamque eo processerat χ : *ut Mg*, *sed post* fuit *add.* huic ... adplicuit *ex* χ, *del.* adulescentis *Ronconi* : *pro* iuxta uicinitatem *coni.* iuxta uicinitas⟨q⟩ue *uel* ex uicinitate *Walker*, iuncta uicinitate *Heerwagen* (*H*), ⟨o⟩rta ex uicinitate *Ussing*, propt⟨er⟩ uicinitatem *Novák* **7** ab φ : ad ψ petito φ : petitis ψ

quam id faceret; et in caput eorum detestari minas pericula-
3 que qui id suasissent. admiratus cum uerba tum perturba-
tionem tantam adulescens parcere exsecrationibus iubet:
4 matrem id sibi adsentiente uitrico imperasse. 'uitricus ergo'
inquit 'tuus – matrem enim insimulare forsitan fas non sit –
pudicitiam famam spem uitamque tuam perditum ire hoc
5 facto properat.' eo magis mirabundo quaerentique quid rei
esset, pacem ueniamque precata deorum dearumque, si co-
acta caritate eius silenda enuntiasset, ancillam se ait domi-
nae comitem id sacrarium intrasse, liberam nunquam eo
6 accessisse. scire corruptelarum omnis generis eam offici-
nam esse; et iam biennio constare neminem initiatum ibi
7 maiorem annis uiginti. ut quisque introductus sit, uelut uic-
timam tradi sacerdotibus. eos deducere in locum qui cir-
cumsonet ululatibus cantuque symphoniae et cymbalorum
et tympanorum pulsu, ne uox quiritantis, cum per uim stu-
8 prum inferatur, exaudiri possit. orare inde atque obsecrare
ut eam rem quocumque modo discuteret, nec se eo praeci-
pitaret ubi omnia infanda patienda primum deinde facienda
9 essent. neque ante dimisit eum quam fidem dedit adule-
scens ab his sacris se temperaturum.

11 Postquam domum uenit, et mater mentionem intulit quid
eo die quid deinceps ceteris, quae ad sacra pertinerent,
faciendum esset, negat eorum se quicquam facturum, nec
2 initiari sibi in animo esse. aderat sermoni uitricus. confe-

10.5 silenda enuntiasset *Mg* : silenda nuntiasset φ : silende nuntiasset ψ **6** et iam *sic ed. Rom.* : etiam χ*Mg* constare *MgL*[2] : consultare φ*VL* : consultasse *N* initiatum α(nunciatum *Holk.*)*Mg** : iniatum χ **7** quisque *Mg* : quis χ quiritantis *L*[2] : q̄ritantis *E* : queritantis *P* : quiritatis ψ inferatur *Mg* : inferetur φ*V* : inferretur *NL*α(*exc. Lips.*) possit *Mg* : posset χ **9** hiis φ*V* : iis *N*, *fort. recte* temperaturum φ*V* : temptaturum *NL* **11.1** sibi *Mg* : se χ

stim mulier exclamat Hispalae concubitu carere eum decem noctes non posse: illius excetrae delenimentis et uenenis imbutum nec parentis nec uitrici nec deorum uerecundiam habere. iurgantes hinc mater hinc uitricus cum quattuor
3 eum seruis domo exegerunt. adulescens inde ad Aebutiam se amitam contulit, causamque ei cur esset a matre eiectus narrauit, deinde ex auctoritate eius postero die ad consu-
4 lem Postumium arbitris remotis rem detulit. consul post diem tertium redire ad se iussum dimisit; ipse Sulpiciam grauem feminam, socrum suam, percunctatus est ecquam
5 anum Aebutiam ex Auentino nosset. cum eam nosse probam et antiqui moris feminam respondisset, opus esse sibi ea conuenta dixit: mitteret nuntium ad eam, ut ueniret.
6 Aebutia accita ad Sulpiciam uenit, et consul paulo post, uelut forte interuenisset, sermonem de Aebutio fratris eius-
7 filio infert. lacrimae mulieri obortae, et miserari casum adulescentis coepit, qui spoliatus fortunis, a quibus minime oporteret, apud se tunc esset, eiectus a matre, quod probus adulescens – di propitii essent – obscenis, ut fama esset,
12 sacris initiari nollet. satis exploratum de Aebutio ratus consul, non uanum auctorem esse, Aebutia dimissa socrum rogat ut Hispalam indidem ex Auentino libertinam, non ignotam uiciniae, accerseret ad sese: eam quoque esse quae
2 percunctari uellet. ad cuius nuntium perturbata Hispala, quod ad tam nobilem et grauem feminam ignara causae accerseretur, postquam lictores in uestibulo turbamque consularem et consulem ipsum conspexit, prope exanimata

2 excetrae ψ : exetrae *E* : execrae *P* **3** ei ... eiectus *Mg* : cur eiectus esset φ : *sic*, *sed* curre ψ **4** ecquam anum *Holk. 351.3* : quam anum φ : et quam manum ψ **5** ⟨cum⟩ eam χ : ea *Par.*, *fort recte* **6** accita φ : accepta ψ **12.2** Hispala φ : Hispula ψ accerseretur χ : arcesseretur *Mg* consularem et consulem *Mg* : consularem ψ : consulemque φ : consularent *Esc.*

3 est. in interiorem partem aedium abductam, socru adhibita, consul, si uera dicere inducere in animum posset, negat
4 perturbari debere: fidem uel a Sulpicia, tali femina, uel ab se acciperet; expromeret sibi quae in luco + Similae +
5 Bacchanalibus in sacro nocturno solerent fieri. hoc ubi audiuit, tantus pauor tremorque omnium membrorum mulie-
6 rem cepit ut diu hiscere non posset. tandem confirmata puellam admodum se ancillam initiatam cum domina ait: aliquot annis, ex quo manumissa sit, nihil quid ibi fiat scire.
7 iam id ipsum consul laudare, quod initiatam se non infitia-
8 retur: sed et cetera eadem fide expromeret; neganti ultra quicquam scire non eandem dicere, si coarguatur ab alio, ac per se fatenti ueniam aut gratiam fore; eum sibi omnia exposuisse qui ab illa audisset.

13 Mulier haud dubie, id quod erat, Aebutium indicem arcani
2 rata esse, ad pedes Sulpiciae procidit, et eam primo orare coepit ne mulieris libertinae cum amatore sermonem in rem non seriam modo sed capitalem etiam uerti uellet: se terrendi eius causa, non quod sciret quicquam, ea locutam
3 esse. hic Postumius accensus ira tum quoque ait eam cum Aebutio se amatore cauillari credere, non in domo grauissimae feminae et cum consule loqui. Sulpicia attollere pa-
4 uentem, simul illam adhortari simul iram generi lenire. tan-

3 abductam *Mg* : adductam χ socru φ : socrum ψ*Lips. Esc.* **4** tali φ : talis ψ + Simil(a)e + χ *Gel.* ("*uetusti codices*") : Stimulae *uel* Semeles *Gron.* : Semelae *Aegyptius* Bacchanalibus χ : Bacchanalium *J. H. Voss* **5** pauor *Holk. 353* : pallor χ diu hi(y)scere α : diuiscere χ **6** ait φ : agit ψ manumissa φ : manu emissa ψα(*Holk. Esc. Voss.*) **7** quod *Mg* : cum χ **8** eandem ψ : eadem φ per se *Mog.* : *om.* χ eum … audisset *Mg* : cum tibi omnia exposui nam qui … audisset alia χ **13.2** mulieris φ : mulieres ψ terrendi φ : terrenti ψ quod *Mg*α(*a Voss.*) : quo χ, *fort. recte* ea *Mg* : eam χ **3** domo α : modo χ illam φ : illa ψ : etiam *Mg* : eam *Drak.* : etiam ⟨atque etiam⟩ *M. Müller* (*ap. H. J. M.*)

dem confirmata, multum incusata perfidia Aebuti, qui opti-
5 me de ipso meritae talem gratiam rettulisset, magnum sibi
metum deorum, quorum occulta initia enuntiaret, maiorem
multo dixit hominum esse, qui se indicem manibus suis
6 discerpturi essent. itaque hoc se Sulpiciam hoc consulem
orare, ut se extra Italiam aliquo amandarent, ubi reliquum
7 uitae degere tuto posset. bono animo esse iubere eam con-
8 sul, et sibi curae fore dicere ut Romae tuto habitaret. tum
Hispala originem sacrorum expromit. primo sacrarium id
feminarum fuisse, nec quemquam eo uirum admitti soli-
tum; tres in anno dies statos habuisse, quibus interdiu Bac-
chis initiarentur; sacerdotes in uicem matronas creari soli-
9 tas. Pacullam Anniam Campanam sacerdotem omnia, tam-
quam deum monitu, immutasse: nam et uiros eam primam
filios suos initiasse, Minium et Herennium Cerrinios; et
nocturnum sacrum ex diurno, et pro tribus in anno diebus

4 perfidia ψ*P* : perfidiam *E* (perfidia perfidiam *Esc.*) optime ψ*Esc.* : optume φ : optimi α(*Lips. Par. Voss.* : obtimi *Holk.*) *Gel.* (*"fidem archetyporum sequi"*) de ipso *Madvig* : in eo ipso χ *Gel.* (*ut supra*) : de eo ipso *Asc.* meritae χ : meriti *Gel.* (*ut supra*) **5** initia enuntiaret *Mg* : initie nuntiaret *NL* : initiae nuntiare *V* : initia nuntiarent φ : enuntiaret *Fr.2*, *fort. errore* discerpturi *PPar. Voss.* : discepturi ψ*Lips. Esc.* : discerturi *E* : disceptaturi *Holk.* **6** amandarent *Mg* : amendarent ψ : ablegarent φ degere tuto posset φ : degeret ut optasset se ψ **8** dies statos ψ*Esc.* : dies statutos φ : statutos dies *Asc.* (*1510*) : statos dies *Gel.* ("*non* statos"), *fort. recte* **9** Anniam *Mg* : Aniniam χ Campanam *Mg* : ea Sopanam (*unum uerbum V*) χ monitu immutasse *Par. Voss. mg* : *sic*, *sed* monitum *Lips.*, inuitasse *Holk. Voss.* : monitum mutasse χ : monitum inuitasse *Esc.* Minium φ : Minum *N* : Numum *V* : Munum *L* ex φ : et ψ : pro α, *fort. recte*

10 quinos singulis mensibus dies initiorum fecisse. ex quo in promiscuo sacra sint et permixti uiri feminis, et noctis licentia accesserit, nihil ibi facinoris nihil flagitii praetermissum.
11 plura uirorum inter sese quam feminarum stupra esse. si qui minus patientes dedecoris sint et pigriores ad facinus, pro uictimis immolari. nihil nefas ducere, hanc summam
12 inter eos religionem esse. uiros, uelut mente capta, cum iactatione fanatica corporis uaticinari; matronas Baccharum habitu crinibus passis cum ardentibus facibus decurrere ad Tiberim, demissasque in aquam faces, quia uiuum
13 sulpur cum calce insit, integra flamma efferre. raptos a dis homines dici quos machinae inligatos ex conspectu in abditos specus abripiant; eos esse qui aut coniurare aut sociari
14 facinoribus aut stuprum pati noluerint. multitudinem ingentem, alterum iam prope populum esse; in his nobiles quosdam uiros feminasque. biennio proximo institutum esse ne quis maior uiginti annis initiaretur: captari aetates et
14 erroris et stupri patientes. peracto indicio, aduoluta rursus
2 genibus, preces easdem, ut se ablegaret, repetiuit. consul socrum rogat ut aliquam partem aedium uacuam faceret, quo Hispala immigraret. cenaculum super aedes datum est,

10 in promiscuo *Mg* : in promiscue ψ : inde promiscua φ stupra esse χ : esse stupra α **12** passis ψ : parsis φ : sparsis *Lips. Esc.*, *fort. recte* **14** hi(i)s φ*VL* : iis *N*, *fort. recte* captari *Mg* : captare χ **14.1** ablegaret χ : ablegare⟨n⟩t *Wesenberg* **2** socrum rogat χ : rogat socrum α(*exc. Lips.*) Hispala φ : Ispula ψ .

scalis ferentibus in publicum obseratis, aditu in aedes uer-
3 so. res omnes Faeceniae extemplo translatae et familia accersita, et Aebutius migrare ad consulis clientem iussus.
Ita cum indices ambo in potestate essent, rem ad senatum Postumius defert, omnibus ordine expositis, quae delata
4 primo quae deinde ab se inquisita forent. patres pauor ingens cepit, cum publico nomine, ne quid eae coniurationes coetusque nocturni fraudis occultae aut periculi importarent, tum priuatim suorum cui⟨u⟩sque uicem, ne quis adfi-
5 nis ei noxae esset. censuit autem senatus gratias consuli agendas, quod eam rem et cum singulari cura et sine ullo
6 tumultu inuestigasset. quaestionem deinde de Bacchanalibus sacrisque nocturnis extra ordinem consulibus mandant; indicibus Aebutio ac Faeceniae ne fraudi ea res sit curare,
7 et alios indices praemiis inuitare iubent; sacerdotes eorum sacrorum, seu uiri seu feminae essent, non Romae modo sed per omnia fora et conciliabula conquiri, ut in consulum potestate essent; edici praeterea et in urbe Roma et per
8 totam Italiam edicta mitti, ne quis qui Bacchis initiatus esset coisse aut conuenisse sacrorum causa uelit, neu quid talis rei diuinae fecisse. ante omnia ut quaestio de iis habeatur qui coierint coniurauerintue quo stuprum flagitiumue

2–3 aditu ... res φ : aditu in editum in aedis uersae ores ψ : ⟨aperto⟩ aditu ... res *Wesenberg* : aditu in aedes uers⟨us apert⟩o. res *Ronconi* **3** Faeceniae *Schulze*; *u.* 9.5 *adn.*; *sic etiam* §6, *sed* Fecin- χ familia accersita φ : familiam accersitam ψ inquisita *Mg* : inuestigata χ, *fort. recte* **4** ne *Gel.* (“*melius legitur*”) : *om.* χ fraudis φ : fraudes ψ periculi *Holk. 345* : periculum χ cui⟨u⟩sque *Doering* : quisque χ : quemque *Gron.* : quoque *Damsté* ei noxae *Mg* : noxiae χ : ei noxiae *Weiss.* (*1875*) **5** ullo *Mg* : *om.* χ **6** de φ : cum ψ consulibus *Mg* : *om.* χ indices ... inuitare *Mg* : in(l)licere ... inuitari χ iubent χ : iubet *Mg* **7** edicta mitti *Mg* : emitti χ **8** ut *Mg* : dum χ coierint coniurauerintque *Mg* : coissent coniurassentque χ

9 inferretur. haec senatus decreuit. consules aedilibus curulibus imperarunt, ut sacerdotes eius sacri omnes conquirerent, comprensosque libero conclaui ad quaestionem seruarent; aediles plebis uidere⟨nt⟩ ne qua sacra in operto fie-
10 rent. triumuiris capitalibus mandatum est ut uigilias disponerent per urbem, seruarentque ne qui nocturni coetus fierent, utque ab incendiis caueretur; adiutores triumuiris quinqueuiri uls cis Tiberim suae quisque regionis aedificiis praeessent.

15 Ad haec officia dimissis magistratibus, consules in rostra escenderunt, et contione aduocata cum sollemne carmen precationis, quod praefari priusquam populum adloquan-
2 tur magistratus solent, peregisset consul, ita coepit. 'nulli unquam contioni, Quirites, tam non solum apta sed etiam necessaria haec sollemnis deorum comprecatio fuit, quae uos admoneret hos esse deos quos colere uenerari precari-
3 que maiores uestri instituissent, non illos qui prauis et externis religionibus captas mentes uelut furialibus stimulis ad
4 omne scelus et ad omnem libidinem agerent. equidem nec quid taceam nec quatenus proloquar inuenio. si aliquid ignorabitis, ne locum neglegentiae dem, si omnia nudaue-
5 ro, ne nimium terroris offundam uobis uereor. quidquid dixero, minus quam pro atrocitate et magnitudine rei dictum scitote esse; ut ad cauendum satis sit, dabitur opera a

9 comprensosque φ*N* : comprehensosque *VL* libero χ : ⟨in⟩ libero *Wesenberg* uidere⟨nt⟩ *Gron.* : uidere χ **10** seruarentque *Voss.* : seruarent χ, *fort. recte* utque *Mg*α(*aVoss.*) : utique χ, *fort. recte* uls *Heus.* : uti χ : dati φ*mg* : dati uti *Sig.* : uls et *Crév.* : ⟨consti⟩tuti uti *Damsté* **15.1** praefari *MgPar.5741* : fari χ solent *hic ed. Rom.*, *post* fari φ*mg* : *om.* χ consul χ : Postum⟨ius⟩ *Heus.* **2** Quirites *Mg* : equidem φ : (contioni)que ψ tam χ : *om. Mg* : ita *Damsté* precarique χ : precari *Voss.*, *fort. recte* **4** negle(i)gentiae dem φ : negle(i)gentia edem ψ

6 nobis. Bacchanalia tota iam pridem Italia et nunc per urbem etiam multis locis esse, non fama solum accepisse uos sed crepitibus etiam ululatibusque nocturnis, qui personant tota urbe, certum habeo, ceterum quae ea res sit ignorare:
7 alios deorum aliquem cultum, alios concessum ludum et lasciuiam credere esse, et qualecumque sit, ad paucos perti-
8 nere. quod ad multitudinem eorum attinet, si dixero multa milia hominum esse, ilico necesse est exterreamini, nisi
9 adiunxero qui qualesque sint. primum igitur mulierum magna pars est, et is fons mali huiusce fuit; deinde simillimi feminis mares, stuprati et constupratores, fanatici, uigili⟨i⟩s
10 uino strepitibus clamoribusque nocturnis attoniti. nullas adhuc uires coniuratio, ceterum incrementum ingens ui-
11 rium habet, quod in dies plures fiunt. maiores uestri ne uos quidem, nisi cum aut uexillo in arce posito comitiorum causa exercitus eductus esset, aut plebi concilium tribuni edixissent, aut aliquis ex magistratibus ad contionem uocasset, forte temere coire uoluerunt; et ubicumque multitudo esset, ibi et legitimum rectorem multitudinis censebant debe-
12 re esse. quales primum nocturnos coetus, deinde promis-

6 solum *Mg* : modo χ, *fort. recte* crepitibus χ : ⟨s⟩trepitibus *Drak.* qui personant tota urbe χ : qui⟨bus⟩ personat tota urbs *Walker* ea res sit *Mg* : heres sit ψ : heresis φ : haec res sit α **8** ad multitudinem eorum attinet *Mg* : multitudinem eorum χ ilico *Mg* : *om.* χ exterreamini *Mg* : exterreri animos χ qualesque *Mg* : quales χ **9** uigili⟨i⟩s *Crév.* : uigiles χ strepitibus clamoribusque *Mg* : strepitibusque χ **11** uos χ : u⟨ir⟩os *Boot* (*Mnem. 1889, 8*) eductus *Grut.* : edictus χ : ⟨i⟩ndictus *Weiss.* uocasset *Mg* : uocassent χ coire α(*Holk. Par.*(*in ras.*) *Voss.*)φ*mg* : coicere χ

13 cuos mulierum ac uirorum esse creditis? si quibus aetatibus initientur mares sciatis, non misereat uos eorum solum, sed etiam pudeat. hoc sacramento initiatos iuuenes milites faciendos censetis, Quirites? his ex obsceno sacrario eductis
14 arma committenda? hi cooperti stupris suis alienisque pro pudicitia coniugum ac liberorum uestrorum ferro decer-
16 nent? minus tamen esset si flagitiis tantum effeminati forent – ipsorum id magna ex parte dedecus erat –, a facinori-
2 bus manus mentem a fraudibus abstinuissent; nunquam tantum malum in re publica fuit, nec ad plures nec ad plura pertinens. quidquid his annis libidine quidquid fraude quidquid scelere peccatum est, ex illo uno sacrario scitote ortum
3 esse. necdum omnia in quae coniurarunt edita facinora habent. adhuc priuatis noxiis, quia nondum ad rem publicam opprimendam satis uirium est, coniuratio sese impia tenet. crescit et serpit cotidie malum. iam maius est quam ut capere id priuata fortuna possit: ad summam rem publicam
4 spectat. nisi praecauetis, Quirites, iam huic diurnae, legitime ab consule uocatae, par nocturna contio esse poterit. nunc illi uos singuli uniuersos contionantes timent: iam ubi uos dilapsi domos et in rura uestra eritis, illi coierint, consultabunt de sua salute simul ac uestra pernicie: tum singu-

13 Quirites α(q[tes] *Lips.* : .q.r. *Holk.* : qñ *Esc.*) : q̄ *VL* : q̉ *N* : *om.* φ hi(i)s φ*VL* : iis *N* **14** co(h)operti α : coopertis χ **16.2** his (*sic Sig.*, iis *Mg*) ... quicquid *Mg* : *om.* χ **3** necdum *Fr. 2* : nec χ rem publicam opprimendam χ : po. Romanum opprimendum *Mg* crescit χ : ⟨sed⟩ crescit *Damsté* cotidie φ : toti die ψ ut *Gel.* ("*uetus lectio*") : *om.* χ **4** praecauetis φ*NL* : praecaueris *V* : praecaueritis α(*aVoss.*) Quirites α(*aVoss.*) : quae χ domos χ : ⟨in⟩ domos *Wesenberg*

5 lis uobis uniuersi timendi erunt. optare igitur unusquisque nostrum debet ut bona mens suis omnibus fuerit: si quem libido furor in illum gurgitem abripuit, illorum eum cum quibus in omne flagitium et facinus coniurauit, non suum
6 iudicet. ne quis etiam errore labatur uestrum, Qui⟨ri⟩tes, non sum securus. nihil enim in speciem fallacius est
7 quam praua religio. ubi deorum numen praetenditur sceleribus, subit animum timor ne fraudibus humanis uindicandis diuini iuris aliquid immixtum uiolemus. hac uos religione innumerabilia decreta pontificum, senatus consulta, ha-
8 ruspicum denique responsa liberant. quotiens hoc patrum auorumque aetate magistratibus negotium est datum, uti sacra externa fieri uetarent, sacrificulos uatesque foro circo urbe prohiberent, uaticinios libros conquirerent comburerentque, omnem disciplinam sacrificandi praeterquam mo-
9 re Romano abolerent? iudicabant enim prudentissimi uiri omnis diuini humanique iuris nihil aeque dissoluendae religionis esse quam ubi non patrio sed externo ritu sacrificare-
10 tur. haec uobis praedicenda ratus sum, ne qua superstitio agitaret animos uestros, cum demolientes nos Bacchanalia

5 nostrum φ*Mg* : nostrum quod ψ : uestrumque *Voss.* : uestrum, Quir⟨ites⟩, *Drak.* (Quirites *fort. recte*) fuerit *Lips. Par.* : fuerint χ furor χ : si furor *Holk. 356, fort. recte* iudicet ψ *Fr. 2* : iudicem esse φ **6** Qui⟨ri⟩tes *Weiss.* (*1864*) : quidem φ : q̲e *N* : quae *V* : quoque *Fr. 2* : quodam *M. Müller* (*JPhV 1895, 53*) **7** sceleribus *Gel.* ("*lege*") : scelerius χ **8** magistratibus negotium est χ : negotium est magistratibus α, *fort. recte* urbe *P*α(*aVoss.*) : urbem ψ*EEsc.* uaticinios *Mg* : uatacinos *Fr. 1* : etacinios φ : et atacinios ψ **9** quam α : qua χ

11 discutientesque nefarios coetus cerneretis. omnia dis propitiis uolentibusque faciemus; qui quia suum numen sceleribus libidinibusque contaminari indigne ferebant, ex occultis ea tenebris in lucem extraxerunt, nec patefieri ut impunita essent, sed ut uindicarentur et opprimerentur uolue-
12 runt. senatus quaestionem extra ordinem de ea re mihi collegaeque meo mandauit. nos quae ipsis nobis agenda
13 sunt impigre exsequemur; uigiliarum nocturnarum curam per urbem minoribus magistratibus mandauimus. uos quoque aequum est, quae uestra munia sunt, quo quisque loco positus erit, quod imperabitur, impigre praestare, et dare operam ne quid fraude noxiorum periculi aut tumultus oriatur.'

17 Recitari deinde senatus consulta iusserunt, indicique praemium proposuerunt, si quis quem ad se deduxisset nomenue absentis detulisset. qui nominatus profugisset, diem se
2 certam finituros; ad quam nisi citatus respondisset, absens damnaretur. si quis eorum qui tum extra terram Italiam essent nominaretur, ei laxiorem daturos diem, si uenire ad
3 causam dicendam uellet. edixerunt deinde ne quis quid fugae causa uendidisse neue emisse uellet; ne quis reciperet

11 faciemus *Bauer* : ea faciemus χ : *fort.* ea *ante uel post* omnia *scribendum* libidinibusque φ : libidiniosiusque ψ ut (uindicaretur) ψα : *om.* φ **12** mandauit φ : misericordiauit ψ **13** uestra munia φ : munia uestra ψ, *fort. recte* **17.1** indicique χ : indici⟨i⟩que *Damsté* absentis *Pmg Gel.* ("*lege*") : absentibus ψ*P* : apsentisbus *E* se certam χ : certam se *Mg*, *fort. recte* **2** essent *Holk. 356* : esset χ daturos diem φ : se daturos diem ψ, *fort. recte* : diem daturos α, *fort. recte* **3** (uellet;) ne χ : ne⟨ue⟩ *Bauer* : ⟨et⟩ ne *Weiss.* (*1864*) : ne⟨u⟩ *Heraeus*

4 celaret ope ulla iuuaret fugientes. contione dimissa magnus terror urbe tota fuit, nec moenibus se tantum urbis aut finibus Romanis continuit, sed passim per totam Italiam, litteris hospitum de senatus consulto et contione et edicto 5 consulum acceptis, trepidari coeptum est. multi ea nocte quae diem insecuta est quo in contione res palam facta est, custodiis circa portas positis, fugientes a triumuiris comprehensi et reducti sunt, multorum nomina delata. quidam ex iis uiri feminaeque mortem sibi consciuerunt. coniurasse 6 supra septem milia uirorum ac mulierum dicebantur. capita autem coniurationis constabat esse M. et C. Atinios de plebe Romana et Faliscum L. Opicernium et Minium Cer- 7 rinium Campanum: ab iis omnia facinora et flagitia orta, eos maximos sacerdotes conditoresque eius sacri esse. data opera est ut primo quoque tempore comprehenderentur. adducti ad consules fassique de se nullam moram indicio fecerunt.

4 magnus terror χ : terror magnus α, *fort. recte* **5** comprehensi *VL* : comprensi φ*N* nomina delata quidam *Holk. 345 Fr. 2* : delata nomina, quidam *Gel.* ("*incorruptior lectio*"), *fort. recte* : nomina delata quidem χ : delata quidem nomina (quidem nomina delata *Holk.*) α iis ψ *Gel.* (*ut supra*) : hiis φ uiri γ : uiris χ consciuerunt φ : consueuerunt ψ **6** M. et C. Atinios *Sig.* : M. Catinios χ : M. et L. Catinios *Mg* : M. et L. ⟨et⟩ C. Atinios *Drak.* et *Fr. 2* : ut χ : *om. Gel.* ("*nec est* A. Faliscum (*sic ed. Rom.*) *sed* Faliscum") Opiternium φ*VL* : Opiterinum *N* : Opicernium *Schulze* (*203*), *fort. recte* Cerrinium φ : Cerrinum ψ*Par.* : Cerinum *Esc.* **7** iis ψ : hiis φ maximos χ : maxime *Voss.* : magi⟨s⟩tros *Zingerle* data opera est *Fr. 1* : data opera φ : datam operam esse ψα consules *Grut.* : consulem χ

18 Ceterum tanta fuga ex urbe facta erat ut quia multis actiones et res peribant, cogerentur praetores T. Maenius et M. Licinius per senatum res in diem tricesimum differre, donec 2 quaestiones a consulibus perficerentur. eadem solitudo, quia Romae non respondebant nec inueniebantur quorum nomina delata erant, coegit consules circa fora proficisci 3 ibique quaerere et iudicia exercere. qui tantum initiati erant et ex carmine sacro, praeeunte uerba sacerdote, precationes fecerant, in quibus nefanda coniuratio in omne facinus ac libidinem continebatur, nec earum rerum ullam in quas iureiurando obligati erant in se aut alios admise-4 rant, eos in uinculis relinquebant; qui stupris aut caedibus uiolati erant, qui falsis testimoniis, signis adulterinis, subiectione testamentorum, fraudibus aliis contaminati, eos 5 capitali poena adficiebant. plures necati quam in uincula coniecti sunt. magna uis in utraque causa uirorum mulie-6 rumque fuit. mulieres damnatas cognatis aut in quorum manu essent tradebant, ut ipsi in priuato animaduerterent in eas; si nemo erat idoneus supplicii exactor, in publico 7 animaduertebatur. datum deinde consulibus negotium est ut omnia Bacchanalia Romae primum deinde per totam Italiam diruerent, extra quam si qua ibi uetusta ara aut

18.1 multis actiones *Gel.* ("*lege*") : multae sationes φ : multi stationes ψ differre χ : proferre *Gron.* **2** respondebant *Mg* : possidebant χ **3** tantum φ : quantum ψ praeeunte uerba sacerdote *Mg* : *om.* χ in quibus χ : quibus *H.J.M.* ullam φ : ulla re ψ*Esc.* : ulla res *Mg* : ullam rem α(*aVoss.*)

8 signum consecratum esset. in reliquum deinde senatus consulto cautum est ne qua Bacchanalia Romae neu in Italia essent. si quis tale sacrum sollemne et necessarium duceret, nec sine religione et piaculo se id omittere posse, apud praetorem urbanum profiteretur, praetor senatum consule-
9 ret. si ei permissum esset, cum in senatu centum non minus essent, ita id sacrum faceret dum ne plus quinque sacrificio interessent, neu qua pecunia communis neu quis magister
19 sacrorum aut sacerdos esset. aliud deinde huic coniunctum, referente Q. Marcio consule, senatus consultum factum est, ut de iis quos pro indicibus consules habuissent integra res ad senatum referretur, cum Sp. Postumius quaestioni-
2 bus perfectis Romam redisset. Minium Cerrinium Campanum Ardeam in uincula mittendum censuerunt, magistratibusque Ardeatium praedicendum ut intentiore eum custodia adseruarent, non solum ne effugeret, sed ne mortis
3 consciscendae locum haberet. Sp. Postumius aliquanto post Romam uenit; eo referente de P. Aebuti et Hispalae Faeceniae praemio, quod eorum opera indicata Bacchanalia

8 ne qua φ : aequa ψ nec *Asc.* : et nec χ id omittere *Gel.* ("*non* dimittere") : id dimittere *Mg* : dimictere χ praetorem urbanum *Mg* : praetorem ut φ : p(opulum) R(omanum) cur ψ*Esc.* : *sic, sed om.* cur α(*a* : praetorem *Voss.*) **9** quinque ... interessent *Mg* : quam qui ... essent χ qua *Ald.* : quae χ **19.1** Marcio *Ves. in ras.* : Apac(t)io χ **2** intentiore χ : in intentiore *Fr. 2* consciscendae α(*exc. Holk.*) : conscicendae φ : conscindendae ψ*Holk.* **3** Hispalae φ : Hispulae ψ; *sic etiam* §5 Faeceniae *Schulze* (*cf.* 9.5 *adn.*) : Feciniae χ : Feceniae *Par. 5741*; *sic etiam* §5 indicata (iud- *Holk. Par.*) α : indicta χ

4 essent, senatus consultum factum est ut singulis his centena milia aeris quaestores urbani ex aerario darent; utique consul cum tribunis plebis ageret ut ad plebem primo quoque tempore ferrent ut P. Aebutio emerita stipendia essent, ne inuitus militaret neue censor+es+ equum publicum
5 adsignaret; utique Faeceniae Hispalae datio deminutio gentis enuptio tutoris optio item esset quasi ei uir testamento dedisset; utique ei ingenuo nubere liceret, neu quid ei
6 qui eam duxisset ob id fraudi ignominiaeue esset; utique consules praetoresque, qui nunc essent quiue postea futuri essent, curarent ne quid ei mulieri iniuriae fieret, utique tuto esset. id senatum uelle et aequum censere ut ita fieret.
7 ea omnia lata ad plebem factaque sunt ex senatus consulto; de ceterorum indicum impunitate praemiisque consulibus permissum est.

4 ut (uti *Weiss.*) singulis his *Mg* : ut in singulis χ : uti singula his *Gron.* : ut in singulos (*1864*) *uel* uti ⟨singula⟩ singulis his (*1875*) *Weiss.* : ut singulis iis *Wesenberg* plebis ageret *Mg* : placeret ψα(*om.* consul ... uti (ad) *Voss.*) : placere φ ut *Mog.* : uti χ ut (P.) χ : ut⟨i⟩ *Wesenberg* emerita χ : merita ψα(*aEsc.*) militaret φ : militarent ψ censor+es+ χ : censor Licinius *Mg* : censor ei *Fr. 2* : censor ei ullus (*uel* ciui) (*Em.*[1]) *uel* censor ei inuito *Madvig* : censor ei inscio *Hertz* **5** datio deminutio χ : capit⟨is⟩ deminutio *Huschke* (*H*) : datio, ⟨capitis⟩ deminutio *Puntschart* (*ap. H. J. M.*) : ⟨ue⟩stis institae usio *Voigt* (*RhM 1878, 483 sqq.*) : ⟨rei⟩ datio *Novák* (*JPhV 1906, 10*) gentis enuptio *ed. Rom* : *sic*, *sed* genti se nuptio φ : genti se nutio (senutio *L*) *NL* : genti se mitio *V* i(r- *N*)tem χ *Fr. 2* : ita (item ... testamento ita ... testamento *Esc.*) α dedisset α : dedissent χ ingenuo φ : ingenio ψ*Lips. Esc.* eam φ : ea ψ*Holk.* **6** praetoresque φ : praetores *N*α(*exc. Lips.*) : praetoresue *VL* quiue χ : qui⟨q⟩ue *Ussing* tuto χ : ⟨in⟩ tuto *H. J. M.* **6–7** censere ut ita fieret. ea *Fr. 2* : ut ita fierent ea *ex Mg citantur* : censere uti fierent ea *P* : censere uti fierent (*om.* ea omnia) *E* : censerent ita fierent ea ψ : censere ut ea fierent ea α(censerent ea *Holk.*) **7** consulibus permissum est *Fr. 2* : consuli permissum est φ : *sic*, *sed* consulis ψ : permissum est consulibus *Mg*, *fort. recte*

20 Et iam Q. Marcius, quaestionibus suae regionis perfectis, in Ligures prouinciam proficisci parabat, tribus milibus peditum Romanorum centum quinquaginta equitibus, et quinque milibus Latini nominis peditum ducentis equitibus
2 in supplementum acceptis. eadem prouincia idem numerus peditum equitumque et collegae decretus erat. exercitus acceperunt quos priore anno C. Flaminius et M. Aemilius
3 consules habuerunt. duas praeterea legiones nouas ex senatus consulto scribere iussi sunt, et uiginti milia peditum sociis et nomini Latino imperarunt et equites octingentos,
4 et tria milia peditum Romanorum ducentos equites. totum hunc exercitum praeter legiones in supplementum Hispaniensis exercitus duci placebat. itaque consules, dum ipsi quaestionibus impediebantur, T. Maenium dilectui haben-
5 do praefecerunt. perfectis quaestionibus prior Q. Marcius
6 in Ligures Apuanos est profectus. dum penitus in abditos saltus, quae latebrae receptaculaque illis semper fuerant, persequitur, in praeoccupatis angustiis loco iniquo est cir-
7 cumuentus. quattuor milia militum amissa, et legionis secundae signa tria, undecim uexilla socium Latini nominis in potestatem hostium uenerunt, et arma multa quae, quia impedimento fugientibus per siluestres semitas erant, pas-
8 sim iactabantur. prius sequendi Ligures finem quam fugae

20: *Oros.* 4.20.26

20.1 et iam χ : ita *Mg* **2** habuerunt χ : habuerant *Madvig* **3** milia *ind.* ψ*Lips. Par.* : *om.* φ imperarunt ... ducentos equites χ : imperare ... ducentos equites ⟨scribere⟩ *Wesenberg* octingentos χ : mille trecentos *Mg* : mille ducentos *Weiss.* (*1864*) Romanorum α(*aVoss.* : Romani *Esc.*) : Romanum χ **6** persequitur ψα : sequitur φ **7** legionis φ : legiones ψ undecim χ : quadraginta *Mg* **8** prius χ : nec prius *Mg* : et prius *Weiss.* Romani (*in mg E*) fecerunt α*E* : fecerunt Romani *P* : fecerunt ψ

9 Romani fecerunt. consul ubi primum ex hostium agro euasit, ne quantum deminutae copiae forent appareret, in locis
10 pacatis exercitum dimisit. non tamen oblitterare famam rei male gestae potuit: nam saltus unde eum Ligures fugauerant Marcius est appellatus.

21 Sub hunc nuntium ex Ligustinis uolgatum litterae ex Hispa-
2 nia mixtam gaudio tristitiam adferentes recitatae sunt. C. Atinius, qui biennio ante praetor in eam prouinciam profectus erat, cum Lusitanis in agro Hastensi signis conlatis pugnauit; ad sex milia hostium sunt caesa, ceteri fusi et
3 fugati castrisque exuti. ad oppidum deinde Hastam oppugnandum legiones ducit; id quoque haud multo maiore certamine cepit quam castra; sed dum incautius subit muros
4 ictus, ex uolnere post dies paucos moritur. litteris de morte propraetoris recitatis, senatus censuit mittendum qui ad Lunae portum C. Calpurnium praetorem consequeretur, nuntiaretque senatum aequum censere, ne sine imperio
5 prouincia esset, maturare eum proficisci. quarto die qui missus erat Lunam uenit: paucis ante diebus Calpurnius
6 profectus erat. et in citeriore Hispania L. Manlius Acidinus, qui eodem tempore quo C. Atinius in prouinciam ie-
7 rat, cum Celtiberis acie conflixit. incerta uictoria discessum est, nisi quod Celtiberi castra inde nocte proxima mouerunt, Romanis et suos sepeliendi et spolia legendi ex hosti-

9 appareret φ : apparerent ψ **10** oblit(c)terare φ : ablit(c)erare ψ*Esc.* **21.1** uulgatum ψα : uolatum φ recitatae sunt χ : uenerunt *Mg* **2** Atinius *Sig.* : Catinius χ Hastensi ψ : Astensi φ : Oscensi *Mg* fusi et fugati χ : fusi fugati *Fr.2*, *fort. recte* **3** subit φ : sub id ψ **4** propraetoris χ : praetoris α, *fort. recte* senatum aequum φ : senatu mecum ψ **6** in prouinciam ierat *Gel.* (“*non* in prouincia erat”) : in prouincia erat χ **7** suos φ : suosque ψ

8 bus potestas facta est. paucos post dies, maiore coacto exercitu, Celtiberi ad Calagurrim oppidum ultro lacessiuerunt
9 proelio Romanos. nihil traditur quae causa numero aucto infirmiores eos fecerit. superati proelio sunt; ad duodecim milia hominum caesa, plus duo capta, et castris Romanus
10 potitur. et nisi successor aduentu suo inhibuisset impetum uictoris, subacti Celtiberi forent. noui praetores ambo in hiberna exercitus deduxerunt.

22 Per eos dies quibus haec ex Hispania nuntiata sunt ludi Taurii per biduum facti religionis causa. + decem apparatos deinde + ludos M. Fuluius, quos uouerat Aetolico bel-
2 lo, fecit. multi artifices ex Graecia uenerunt honoris eius causa. athletarum quoque certamen tum primo Romanis spectaculo fuit, et uenatio data leonum et pantherarum, et prope huius saeculi copia ac uarietate ludicrum celebratum

8 Celtiberi φ : Celtiberia ψ Calagurrim χ : Calagurium *Mg* proelio φ : et proelio ψ **9** infirmiores *Ves.*[x] : firmiores χ eos φ : eo ψ **22.1** + decem apparatos deinde + χ : apparatos deinde *Burn.200 Fr.2* : ⟨per dies⟩ decem apparatos deinde *Sig.* : decem deinde ⟨dies⟩ apparatos *Madvig* (*p*) : apparatissimos deinde *Wesenberg* : decem ⟨...⟩ apparatos deinde *Weiss.* (*1875*) : decem ⟨...⟩ apparatiores *M. Müller* (*GGA 1883, 754*) : exim⟨i⟩e apparatos deinde *Novák* (*JPhV 1883, 343*) : decem ⟨dies⟩ deinde apparat⟨issim⟩os *Zingerle* : diu paratos deinde *Fügner* (*BPhW 1895, 528*) : decem deinde ⟨dies (*uel* dies continuos) magnifice⟩ apparatos *H.J.M.* (*JPhV 1895, 34*) : decem deinde ⟨dies continuos magno⟩ apparatu *Novák* (*JPhV 1902, 12*) : *sic, sed sine* continuos *Heraeus* : decem deinde ⟨dies magnifice⟩ apparatos *H.J.M.* : et apparatos deinde *Damsté* **2** uenerunt *Mg* : uenerant χ, *fort. recte*

3 est. nouendiale deinde sacrum tenuit, quod in Piceno per triduum lapidibus pluuerat, ignesque caelestes multifariam orti adussisse complurium leui adflatu uestimenta maxime
4 dicebantur. addita et unum diem supplicatio est ex decreto pontificum, quod aedis Opis in Capitolio de caelo tacta erat. hostiis maioribus consules procurarunt urbemque lu-
5 strauerunt. sub idem tempus et ex Vmbria nuntiatum est semimarem duodecim ferme annos natum inuentum. id prodigium abominantes arceri Romano agro necarique quam primum iusserunt.
6 Eodem anno Galli Transalpini, transgressi in Venetiam sine populatione aut bello, haud procul inde ubi nunc Aqui-
7 leia est locum oppido condendo ceperunt. legatis Romanis de ea re trans Alpes missis, responsum est neque profectos ex auctoritate gentis eos, nec quid in Italia facerent sese scire.
8 L. Scipio ludos eo tempore, quos bello Antiochi uouisse sese dicebat, ex conlata ad id pecunia ab regibus ciuitati-
9 busque per dies decem fecit. legatum eum post damnationem et bona uendita missum in Asiam ad dirimenda inter Antiochum et Eumenem reges certamina Valerius Antias
10 est auctor; tum conlatas ei pecunias corrogatosque per Asiam artifices, et quorum ludorum post bellum in quo uotos diceret mentionem non fecisset, de iis post legationem demum in senatu actum.

22.3–7: *Obs.* 3
22.8–10: *Plin. NH* 33.138

3 caelestes φ : caelestem ψ orti α*P* : morti ψ*E* adus(s)isse α(*Holk. Lips. Esc.*) : adduxisse *P Voss.* : aduxisse ψ*Par* : adusxisse *E* ad(f)flatu φ : adflatum ψ dicebantur φ : ducebantur ψ **4** Opis χ : ⟨I⟩ouis *Mommsen* (*CIL I*². *327*); *cf. Obs.* **5** abominantes arceri χ : ⟨aruspices⟩ *ante* arceri *Drak.*, *ante* abominantes *Schmidt* (*Hermes 1968*, *731*) necarique quam φ : negari quemquam ψ **8** sese φ*V* : se *NLVoss.* **9** missum φ : missi sunt ψ **10** con(r)rogatosque χ : congregatosque α

23 Cum iam in exitu annus esset, Q. Marcius absens magistratu abiturus erat, Sp. Postumius, quaestionibus cum summa
2 fide curaque perfectis, comitia habuit. creati consules sunt Ap. Claudius Pulcher M. Sempronius Tuditanus. postero die praetores facti P. Cornelius Cethegus, A. Postumius Albinus, C. Afranius Stellio, C. Atilius Serranus, L. Po-
3 stumius Tempsanus, M. Claudius Marcellus. extremo anni, quia Sp. Postumius consul renuntiauerat peragrantem se propter quaestiones utrumque litus Italiae desertas colonias Sipontum supero Buxentum infero mari inuenisse,
4 triumuiri ad colonos eo scribendos ex senatus consulto ab T. Maenio praetore urbano creati sunt L. Scribonius Libo M. Tuccius Cn. Baebius Tamphilus.
5 Cum Perseo rege et Macedonibus bellum quod imminebat, non unde plerique opinantur, nec ab ipso Perseo causas cepit: incohata initia a Philippo sunt; et is ipse, si diutius
6 uixisset, id bellum gessisset. una eum res, cum uicto leges imponerentur, maxime angebat, quod qui Macedonum ab se defecerant in bello, in eos ius saeuiendi ademptum ei ab
7 senatu erat, cum, quia rem integram Quinctius in condicio-
8 nibus pacis distulerat, non desperasset impetrari posse. Antiocho rege deinde bello superato ad Thermopylas, diuisis partibus, cum per eosdem dies consul Acilius Heracleam

23.5: *Pol.* 22.18

23.1 esset φ : ex e ψ abiturus α(*exc. Lips.*)*E* : habiturus ψ*PLips.* **2** Afranius *Fr.1* : Arranius ψ*E* : Areaneus *P* Stellio *Mog.* : Stello χ Serranus ψ : Seranus *Esc.* : Sarranus φ Marcellus *Holk. Esc. Fr.2* : Marcellinus χ **3** Si(-y- *Par.*)pontum α *Gel.* ("*non* Sipuntem") : Sipuntum χ **4** eo ψ : eos φ T. *Mog.* : L. χ Libo *L* : Libo et χ **5** is ipse *MgL* : ipse se φ : isise *N* : ipse α*V* **6** res φ : bellum res χ angebat *PLips. Voss.* : agebat *EHolk.* : augebat *Par. Esc.* : angebant ψ ademptum φ : ademptum est ψ **8** rege *Gel.* ("*ordinem sic restituimus*") : rege *ante* diuisis *Esc.*β : regni *ante* diuisis α(*aVoss.*) : *om.* χ dies *Harl. 2671* : *om.* χ

9 Philippus Lamiam oppugnasset, capta Heraclea quia iussus abscedere a moenibus Lamiae erat Romanisque oppidum
10 deditum est, aegre eam rem tulerat. permulsit iram eius consul, quod ad Naupactum ipse festinans, quo se ex fuga Aetoli contulerant, Philippo permisit Athamaniae et Amynandro bellum inferret, urbes quas Thessalis Aetoli
11 ademerant regno adiceret. haud magno certamine et Amynandrum Athamania expulerat et urbes receperat ali-
12 quot. Demetriadem quoque, urbem ualidam et ad omnia
13 opportunam, et Magnetum gentem suae dicionis fecit. inde et in Thracia quasdam urbes, nouae atque insuetae libertatis uitio seditionibus principum turbatas, partib⟨us⟩ quae do-
24 mestico certamine uincerentur adiungendo sese cepit. his sedata in praesentia regis ira in Romanos est. nunquam tamen remisit animum a conligendis in pace uiribus, quibus,
2 quandoque data fortuna esset, ad bellum uteretur. uectigalia regni non fructibus tantum agrorum portoriisque maritimis auxit, sed metalla etiam et uetera intermissa recoluit et
3 noua multis locis instituit. ut uero antiquam multitudinem hominum, quae belli cladibus amissa erat, restitueret, non subolem tantum stirpis parabat cogendis omnibus procrea-
4 re atque educare liberos, sed Thracum etiam magnam multitudinem in Macedoniam traduxerat, quietusque aliquam-

9 Heraclea *Holk. Par.* (*om.* Philippus ... Heraclea *Lips.*) : Eraclea φ : Heracleam ψ est χ : *del. Madvig* **10** Naupactum *Burn.mg* : Natum χ permisit χ : permisit ut *Voss.* : permisit ... inferre (*sic Holk.*) ... adicere *Weiss.* (*1864*) inferret *PV*α (*exc. Holk.*) : inferet *EN*; *u.s.* *del.* Athamaniae ... inferret *Ronconi* urbes χ : et urbes *Voss.*, *fort. recte* adiceret α(*a Voss.*) : adicerent χ **12** gentem *Fr.2* : gentes χ **13** partib⟨us⟩ *ed. Rom.* : partim χ adiungendo sese *Mg* : adiungendo se φ : adiungendos se ψ **24.1** his φ : is ψ quandoque χ : quandocumque *Fr.2* **2** port(praet- *Voss.*)oriisque αφ*mg* : portorique χ et (noua) *Holk.345* : *om.* χ **3** procreare α(procreati *Holk.* : procreari *Lips.*) : procrearet χ

diu a bellis omni cura in augendas regni opes intentus fu-
5 erat. rediere deinde causae quae de integro iram mouerent
6 in Romanos. Thessalorum et Perrhaeborum querellae de urbibus suis ab eo possessis, et legatorum Eumenis regis de Thraciis oppidis per uim occupatis traductaque in Macedoniam multitudine, ita auditae erant ut eas non neglegi satis
7 appareret. maxime mouerat senatum quod iam Aeni et Maroneae adfectari possessionem audierant; minus Thes-
8 salos curabant. Athamanes quoque uenerunt legati, non partis amissae, non finium iacturam querentes, sed totam
9 Athamaniam sub ius iudiciumque regis uenisse; et Maronitarum exsules + erant + pulsi, quia libertatis causam defendissent ab regio praesidio; ei non Maroneam modo sed
10 etiam Aenum in potestate nuntiabant Philippi esse. uenerant et a Philippo legati ad purganda ea, qui nihil nisi per-
11 missu Romanorum imperatorum factum adfirmabant: ciuitates Thessalorum et Perrhaeborum et Magnetum et cum Amynandro Athamanum gentem in eadem causa qua
12 Aetolos fuisse; Antiocho rege pulso, occupatum oppugnandis Aetolicis urbibus consulem ad recipiendas eas ciuitates

24.6–13: *Pol.* 22.6.1–6
24.6–25: *App. Mac.* 9.6

6 Perrhaeborum *Crév.* : Perrhaebiorum χ de *Voss.* : *om.* χ negle(i)gi φ : nec legi ψ **7** iam ... audierant *Gel.* ("*uetus lectio*") : eum Aeni et Maroniae affectare ... audieret *Mg* : iam Enum (Enil ψ : Emulat(c)i α(*a*) : Emul *Esc.* : Eni *Voss.*) et Maronea ad(f)fectari audierant χ **8** uenerunt χ : uenerant *Holk. 345*, *fort. recte* **9** + erant + χ : qui erant γ : uenerant *Crév.*, *fort. recte* : (erant pulsi ... praesidio) *distinxit Drak.* : aderant *Weiss.* : *fort. delendum* regio φ : rege ψ Maroneam *ed. Rom.* : Maroniam χ nuntiabant Philippi esse χ : narrabant esse Philippi *Mg*, *fort. recte* **12** oppugnandis φ : oppugnandum ψ

13 Philippum misisse; armis subactos parere. senatus, ne quid absente rege statueret, legatos ad eas controuersias disceptandas misit Q. Caecilium Metellum M. Baebium Tamphi-
14 lum Ti. Sempronium. quorum sub aduentum ad Thessalica Tempe omnibus iis ciuitatibus quibus cum rege disceptatio erat concilium indictum est.

25 Ibi cum Romani legati disceptatorum loco, Thessali Perrhaebique et Athamanes haud dubii accusatores, Philippus
2 ad audienda crimina tamquam reus consedisset, pro ingenio quisque eorum qui principes legationum erant, et gratia
3 cum Philippo aut odio, acerbius leniusue egerunt. in controuersiam autem ueniebant Philippopolis Tricca Phaloria
4 et Eurymenae et cetera circa eas oppida, utrum Thessalorum iuris cum ⟨...⟩, ui ademptae possessaeque ab Aetolis forent – nam Philippum Aetolis ademisse eas constabat –,
5 an Aetolica antiquitus ea oppida fuissent: ita enim Acilium regi concessisse, si Aetolorum fuissent, si uoluntate non si
6 ui atque armis coacti cum Aetolis essent. eiusdem formulae disceptatio de Perrhaeborum Magnetumque oppidis fuit: omnium enim iura possidendo per occasiones Aetoli mi-
7 scuerant. ad haec, quae disceptationis erant, querellae Thessalorum adiectae, quod ea oppida, si iam redderentur

24.13: *Paus.* 7.8.6

13 Ti. *Voss.* : T. χ **14** aduentum *Fr.2* : aduentu χ quibus φ*mgLips. Par.* : *om.* χ **25.1** consedisset χ : consedissent *Holk. Par.* **2** et χ : *del. uel* ⟨a⟩ut *Walch* (*188*) **3** Philippopolis Tricca *Gel.* ("*lege*") : *sic, sed* -po Pol- (-ica *E*) φ : Philippo Pilistric- (-ce- *V*)a ψ Eurymenae *Gel.* (*ut supra*) : Euronomen χ eas χ : *del. Crév.* **4** cum ⟨...⟩, *sic lac. indicaui* : cum ⟨essent⟩, *Madvig* : , tum ... Aetolis, *Harant* : ⟨si⟩ fuiss⟨ent⟩ *M. Müller* (*JPhV 1895, 54*) : fuiss⟨ent et⟩ *H.J.M.* Aetolis ademisse eas *Gel.* ("*in parenthesi adde*") : ademisse eas χ : et odisse ac dimisisse ea *Mg* **5** fuissent χ : fuissent et *Fr.2*, *fort. recte* si ui χ : ui *Holk.* : sui α(*Lips. Par. Esc.*) **6** possidendo φ : possidendis ψ

8 sibi, spoliata ac deserta redditurus esset: nam praeter belli casibus amissos quingentos principes iuuentutis in Macedoniam abduxisse, et opera eorum in seruilibus abuti ministeriis; et quae reddiderit coactus Thessalis, inutilia ut redde-
9 ret curasse. Thebas Pthias unum maritimum emporium fuisse quondam Thessalis quaestuosum et frugiferum; ibi nauibus onerariis comparatis regem, quae praeter Thebas Demetriadem cursum derigerent, negotiationem mariti-
10 mam omnem eo auertisse. iam ne a legatis quidem, qui iure gentium sancti sint, uiolandis abstinere; insidias positas
11 euntibus ad T. Quinctium. itaque ergo in tantum metum omnes Thessalos coniectos ut non in ciuitatibus suis non in communibus gentis conciliis quisquam hiscere audeat. procul enim abesse libertatis auctores Romanos: lateri adhaerere grauem dominum, prohibentem uti beneficiis populi Romani. quid autem, si uox libera non sit, liberum esse?
12 nunc se fiducia et praesidio legatorum ingemescere magis quam loqui. nisi prouideant aliquid Romani quo et Graecis Macedoniam accolentibus metus et audacia Philippo mi-
13 nuatur, nequiquam et illum uictum et se liberatos esse. ut equum tenacem, non parentem frenis asperioribus casti-
14 gandum esse. haec acerbe postremi, cum priores leniter permulsissent iram eius, petentes ut ignosceret pro liberta-
15 te loquentibus, et ut deposita domini acerbitate adsuesceret socium atque amicum sese praestare, et imitaretur populum Romanum, qui caritate quam metu adiungere sibi so-

25.10: *cf. App. Mac.* 10

8 inutilia ut φ : inutili aut (auť *V*) ψ **9** ibi χ : ind⟨e⟩ *Weiss.* (*1864*) : ⟨s⟩ibi *Shackleton Bailey* Thebas Demetriadem ψ : *sic, sed* -asdem et Tr- φ eo ψ : in eo φ **10** sint φ : sunt ψ **11** uox ψ : nox φ **12** fiducia et φ : *om.* ψ metus et φ : metu sed ψ Philippo *Holk. 345* : Philippi χ **13** ut ... esse *Mg* : *om.* χ : ⟨s⟩te⟨r⟩nacem *pro* tenacem *Doujat*, *del.* non parentem *Duker* **15** mallet φ : mallent ψ

16 cios mallet. Thessalis auditis, Perrhaebi Gonnocondylum, quod Philippus Olympiadem appellauerat, Perrhaebiae fuisse, et ut sibi restitueretur agebant; et de Malloea et Erici-
17 nio eadem postulatio erat. Athamanes libertatem repetebant et castella Athenaeum et Poetneum.
26 Philippus, ut accusatoris potius quam rei speciem haberet, et ipse a querellis orsus, Menelaidem in Dolopia, quae regni sui fuisset, Thessalos ui atque armis expugnasse questus est; item Petram in Pieria ab iisdem Thessalis Perrhaebis-
2 que captam. Xynias quidem, haud dubie Aetolicum oppidum, sibi contribuisse eos; et Paracheloida, quae sub Atha-
3 mania esset, nullo iure Thessalorum formulae factam. nam quae sibi crimina obiciantur de insidiis legatorum et mariti-
4 mis portibus frequentatis aut desertis, alterum ridiculum esse, se reddere rationem quos portus mercatores aut nau-
5 tici petant, alterum mores respuere suos. tot annos esse, per quos nunquam cessauerint legati nunc ad imperatores Romanos nunc Romam ad senatum crimina de se deferre:

16 Gonnocondylum *Sig.* : Connocondilum ψ : Connocondylum α(*Holk. Voss.* : Cono- *Esc.* : -ilium *Par.*) : Cormocondylum *E* : Connotondylum *P* : Gonno⟨s et⟩ Condylum ... restituere⟨n⟩tur *Bursian* (*RhM 1861, 416*) quod *hic* χ, *post* appellauerat (– Philippus ... appellauerat – *distinguens*) *M. Müller* (*JPhV 1895, 54*) fuisse et χ : fuisset *M. Müller* (*ibid.*) : fuisse ⟨dicebant⟩ *H.J.M.* Poetneum *Fr.2* : Poenneum φ : Poemneum ψ; *forma nominis incerta* **26.1** Dolopia *Vat. Lat. 1852* : Dolopiam φ : Tolopia ψ*Lips.* : Tholopia α(*Holk. Par. Esc.* : Etholopia *Voss.*) in Pieria *Fr.1* : Imperiam χ **2** contribuisse eos χ : eos contribuisse *Fr.2* iure φ : iuret ψ **3** nam quae φ : namque ψα(*Holk. Par. Esc.*) **4** ridiculum *P* : redidulum *EVoss.* : diriculum ψ : deridiculum *Mg*, *fort. recte* respuere suos *Gron.* : pueros uos χ : suos respuere *Gel.* (“*antiqua lectio*”), *fort. recte*

6 quem unquam uerbo uiolatum esse? semel euntibus ad Quinctium insidias dici factas: sed quid iis acciderit non adici. quaerentium quod falso obiciant, cum ueri nihil ha-
7 beant, ea crimina esse. insolenter et immodice abuti Thessalos indulgentia populi Romani, uelut ex diutina siti nimis
8 auide meram haurientes libertatem: itaque seruorum modo praeter spem repente manumissorum licentiam uocis et linguae experiri, et iactare sese insectatione et conuiciis domi-
9 norum. elatus deinde ira adiecit nondum omnium dierum solem occidisse. id minaciter dictum non Thessali modo in
10 sese, sed etiam Romani acceperunt. et cum fremitus post eam uocem ortus et tandem sedatus esset, Perrhaeborum inde Athamanumque legatis respondit eandem de quibus
11 illi agant ciuitatium causam esse. consulem Acilium et Ro-
12 manos sibi dedisse eas, cum hostium essent. si suum munus qui dedissent adimere uelint, scire cedendum esse; sed meliori et fideliori amico in gratiam leuium et inutilium socio-
13 rum iniuriam eos facturos. nec enim ullius rei minus diuturnam esse gratiam quam libertatis, praesertim apud eos qui
14 male utendo eam corrupturi sint. causa cognita, pronuntiarunt legati placere deduci praesidia Macedonum ex iis urbibus, et antiquis Macedoniae terminis regnum finiri. de iniuriis, quas ultro citroque inlatas querantur, quo modo inter eas gentes et Macedonas disceptetur, formulam iuris exsequendi constituendam esse.

26.7–14: *Diod.* 29.16

6 iis *ed. Rom.* : hiis ψ*PEsc.* : id α(*aVoss.*)*E* quod *Par. Lat. 14360* : quid χ **7** meram ψ : eram φ **8** itaque χ : ita *Fr.2*, *fort. recte* et iactare *Mg* : *om.* χ **10** Perrhaeborum *Crév.* : Perrhaebiorum χ **12** uelint χ : uellent *Wesenberg* scire cedendum ψα(*a* : *sic*, *sed* scire se ced- *Voss.*, credendum *Esc.*) : si recedendum φ sed α : se ψ : *om.* φ **14** querantur *Fr.2* : que(q̄- *ENL*)rebantur χ constituendam φ : constituendas ψ

27 Inde grauiter offenso rege Thessalonicen ad cognoscendum
2 de Thraciae urbibus proficiscuntur. ibi legati Eumenis, si
liberas esse Aenum et Maroneam uelint Romani, nihil sui
pudoris esse ultra dicere quam ut admoneant re non uerbo
eos liberos relinquant, nec suum munus intercipi ab alio
3 patiantur. sin autem minor cura sit ciuitatium in Thracia
positarum, multo uerius esse quae sub Antiocho fuerint
4 praemia belli Eumenem quam Philippum habere, uel pro
patris Attali meritis bello, quod aduersus Philippum ipsum
gesserit populus Romanus, uel suis, quod Antiochi bello
terra marique laboribus periculisque omnibus interfuerit.
5 habere eum praeterea decem legatorum in eam rem prae-
iudicium, qui cum Chersonesum Lysimachiamque dederint,
Maroneam quoque atque Aenum profecto dedisse, quae
ipsa propinquitate regionis uelut appendices maioris mune-
6 ris essent. nam Philippum quidem quo aut merito in popu-
lum Romanum aut iure imperii, cum tam procul a finibus
Macedoniae absint, ciuitatibus his praesidia imposuisse?
uocari Maronitas iuberent: ab iis certiora omnia de statu
7 ciuitatium earum scituros. legati Maronitarum uocati non
uno tantum loco urbis praesidium regium esse, sicut in aliis
ciuitatibus, dixerunt, sed pluribus simul, et plenam Mace-
8 donum Maroneam esse. itaque dominari adsentatores re-
gios: his solis loqui et in senatu et in contionibus licere; eos

27.2 admoneant re non *Mg* : admoneant (admoneat ψ) regem ut non χ **4** po. Romanus *Mg* : *om.* χ quod *Mog.* : quo χ : qui *Gron.* **5** dederint *Holk. Par.* (dederunt *Voss.*) : dederit χ **6** quo aut *Mg* : quo χ hiis χ : iis *Wesenberg* ⟨ab⟩ iis *ed. Rom.* : hiis χ **7** tantum loco χ : loco tantum *Mg* urbis *Mg* : *om.* χ regium esse *Mg* : esse regium χ, *fort. recte* **8** ad(s)sentatores φ : ad senatores ψ : apud senatores α(*a Voss.*) hi(i)s χ : *fort.* iis

9 omnes honores et capere ipsos et dare aliis. optimum quemque, quibus libertatis quibus legum cura sit, aut exsulare pulsos patria aut inhonoratos et deterioribus obnoxios
10 silere. de iure etiam finium pauca adiecerunt: Q. Fabium Labeonem, cum in regione ea fuisset, derexisse finem Philippo ueterem uiam regiam quae ad Thraciae Paroream subeat, nusquam ad mare declinantem; Philippum nouam postea deflexisse uiam, qua Maronitarum urbes agrosque amplectatur.

28 Ad ea Philippus longe aliam quam aduersus Thessalos Perrhaebosque nuper ingressus disserendi uiam 'non cum Maronitis' inquit 'mihi aut cum Eumene disceptatio est, sed iam uobiscum, Romani, a quibus nihil aequi me impetrare
2 iam diu animaduerto. ciuitates Macedonum, quae a me inter indutias defecerant, reddi mihi aequum censebam, non quia magna accessio ea regni futura esset – sunt enim et parua oppida et in finibus extremis posita –, sed quia multum ad reliquos Macedonas continendos exemplum
3 pertinebat. negatum est mihi. bello Aetolico Lamiam oppugnare iussus a consule M'. Acilio, cum diu fatigatus ibi operibus proeliisque essem, transcendentem me iam muros a capta prope urbe reuocauit consul, et abducere copias

28.2: *cf. Pol. fr.* 157

9 obnoxios *Holk. 345* : noxios χ **10** derexisse χ : direxisse α *Gel.* (*ut infra*) ueterem ... uiam (*sed* Paroreiam : *corr. Madvig* (*e*) : Paroriam *Gron.*, *fort. recte* : Paroreian *Heraeus*) *Gel.* ("*sincera lectio*") : ueterem regiam quae Thre(-ę *V*)ciae Parore iam (Proreiam *N*, pro re iam *V*) sub ea nusquam ad mare ferentem deflexisse uiam χ : ueterem regiam, quae Thraciae Paroriam subeat, nusquam ad mare ferentem; Philippum ... uiam *Gron.* **28.1** Maronitis *Mog.* : Maronitanis χ **3** Lamiam φ : Lomiam ψ M'. *Sig.* : M. χ*Mg**

4 inde coegit. ad huius solacium iniuriae permissum est ut Thessaliae Perrhaebiaeque et Athamanum reciperem quaedam castella magis quam urbes. ea quoque ipsa uos 5 mihi, Q. Caecili, paucos ante dies ademistis. pro non dubio paulo ante, si dis placet, legati Eumenis sumebant quae Antiochi fuerunt Eumenen aequius esse quam me habere. id ego longe aliter iudico esse: Eumenes enim, non nisi uicissent Romani, sed nisi bellum gessissent, manere in re- 6 gno suo non potuit. itaque ille uestrum meritum habet, non uos illius. mei autem regni tantum aberat ut ulla pars in discrimine fuerit ut tria milia talentum et quinquaginta tectas naues, et omnes Graeciae ciuitates quas antea tenuissem, pollicentem ultro Antiochum in mercedem societatis 7 sim aspernatus; hostemque ei me esse prius etiam quam M'. Acilius exercitum in Graeciam traiceret praetuli. et cum eo consule belli partem quamcumque mihi delegauit 8 gessi, et insequenti consuli L. Scipioni, cum terra statuisset ducere exercitum ad Hellespontum, non iter tantum per regnum nostrum dedi, sed uias etiam muniui, pontes feci, 9 commeatus praebui; nec per Macedoniam tantum, sed per Thraciam etiam, ubi inter cetera pax quoque praestanda a 10 barbaris erat. pro hoc studio meo erga uos, ne dicam merito, utrum adicere uos, Romani, aliquid, et amplificare et augere regnum meum munificentia uestra oportebat, an quae haberem aut meo iure aut beneficio uestro eripere, id

4 Caecili φ : Caecilii ψα(*Holk. Par. Esc.* : Quintii *Lips.*) ademistis α(*Par. Esc. Voss.*) : edemistis (edem istis *V*) χ **5** fuerunt χ : fuerint *Madvig* (*p*) **6** in mercedem χ : mercedem *Madvig* (*Em.*[1]) **7** M'. *Sig.* : M. χ praetuli φ : prae me tuli ψ **8** Scipioni α : Scipione χ dedi sed(t) φ : dedisset ψ*Holk.* : dedissem *Esc.* **10** oportebat α(*exc. Holk.*) : optabat χ

11 quod nunc facitis? Macedonum ciuitates, quas regni mei fuisse fatemini, non restituuntur. Eumenes tamquam ad Antiochum spoliandum me uenit, et si dis placet, decem legatorum decretum calumniae impudentissimae praetendit,
12 quo maxime et refelli et coargui potest. disertissime enim planissimeque in eo scriptum est Chersonesum et Lysimachiam Eumeni dari. ubi tandem Aenus et Maronea et Thraciae ciuitates adscriptae sunt? quod ab illis ne postulare quidem est ausus, id apud uos, tamquam ab illis impetraue-
13 rit, obtinebit? quo in numero me apud uos esse uelitis refert: si tamquam inimicum et hostem insectari propositum
14 est, pergite ut coepistis facere; sin aliquis est respectus mei ut socii atque amici regis, deprecor ne me tanta iniuria dignum iudicetis.'

29 Mouit aliquantum oratio regis legatos. itaque medio responso rem suspenderunt: si decem legatorum decreto Eu-
2 meni datae ciuitates eae essent, nihil se mutare; si Philippus bello cepisset eas, praemium uictoriae iure belli habiturum; si neutrum eorum foret, cognitionem placere senatui reseruari, et ut omnia in integro manerent, praesidia quae in iis
3 urbibus sint deduci. hae causae maxime animum Philippi

11 tamquam ... me χ : tamquam ad Antiochum ad spoliandum me *Holk. 345* : ad me tamquam Antiochum spoliandum *Gron.* : *del.* me *Gemoll* (*JPhV 1899, 15*) : spoliatum *pro* spoliandum *Rossbach* : ⟨spoliatum⟩ *post* spoliandum *Brakman* calumniae *Gel.* ("*antiquior scriptura*") : pecuniae calumniae χ : petulantiae *Rossbach* et refelli *Mg* : repelli χ **12** Lysimachiam φ : Ly(i)sima(r)chia ψ Maronea *ed. Rom.* : Maroneae χ **13** apud uos esse *Mg* : esse apud uos χ uelitis χ : uelletis *Mg* refert *Mg* : referte χ **14** aliquis φ*V* : aliquid *NL* **29.1** aliquantum χ : aliquantulum α(*Holk. Lips. Voss.*) si φ : *om.* ψ ciuitates eae φ : ciuitate si ea ψ : ciuitates α **2** integro ψ *Gel.* ("*non* in integrum") : integrum φ manerent χ *Gel.* (*de* integro) : remanerent α sint χ : ⟨es⟩sent *Dušánek* (*183*) **3** causae χ : res α(*a Voss.*)

alienauerunt ab Romanis, ut non a Perseo filio eius nouis causis motum, sed ob has a patre bellum relictum filio uideri possit.

4 Romae nulla Macedonici belli suspicio erat. L. Manlius proconsul ex Hispania redierat; cui postulanti ab senatu in aede Bellonae triumphum rerum gestarum magnitudo im- 5 petrabilem faciebat; exemplum obstabat, quod ita comparatum more maiorum erat ne quis qui exercitum non deportasset triumpharet, nisi perdomitam pacatamque prouinciam tradidisset successori. medius tamen honos Manlio 6 habitus, ut ouans urbem iniret. tulit coronas aureas quinquaginta duas, auri praeterea pondo centum triginta duo, 7 argenti sedecim milia trecenta, et pronuntiauit in senatu decem milia pondo argenti et octoginta auri Q. Fabium quaestorem aduehere: id quoque se in aerarium delaturum.

8 Magnus motus seruilis eo anno in Apulia fuit. Tarentum 9 prouinciam L. Postumius praetor habebat. is de pastorum coniuratione, qui uias latrociniis pascuaque publica infesta habuerant, quaestionem seuere exercuit. ad septem milia hominum condemnauit; multi inde fugerunt, de multis 10 sumptum est supplicium. consules diu retenti ad urbem dilectibus tandem in prouincias profecti sunt.

30 Eodem anno in Hispania praetores C. Calpurnius et L. Quinctius, cum primo uere ex hibernis copias eductas in Baeturia iunxissent, in Carpetaniam, ubi hostium castra erant, progressi sunt, communi animo consilioque parati 2 rem gerere. haud procul Toleto et Dipone urbibus inter

4 proconsul *sic* χ : propraetor *Perizonius* : *fort.* pro consul⟨e⟩ **6** milia *ind.* ψ : *om.* φ **7** decem *Mg* : quinque χ delaturum χ : inlaturum *Fr.2* : relaturum *Wesenberg* **9** inde χ : *del. Crév.* **30.1** sunt *Mg* : *om.* χ parati *Mg* : *om.* χ gerere *Mg* : gesserunt χ **2** Toleto et Dipone χ : Hippone et Tolleto* *Mog.* : Si⟨sa⟩pone et Oreto *Unger* (*142*)

pabulatores pugna orta est; quibus dum utrimque subuenitur a castris, paulatim omnes copiae in aciem eductae sunt.
3 in eo tumultuario certamine et loca sua et genus pugnae pro hoste fuere. duo exercitus Romani fusi atque in castra com-
4 pulsi sunt. non institere perculsis hostes. praetores Romani, ne postero die castra oppugnarentur, silentio proximae
5 noctis tacito signo exercitum abduxerunt. luce prima Hispani acie instructa ad uallum accesserunt, uacuaque praeter spem castra ingressi, quae relicta inter nocturnam trepidationem erant diripuerunt, regressique in castra sua pau-
6 cos dies quietis statiuis manserunt. Romanorum sociorumque in proelio fugaque ad quinque milia occisa, quorum spoliis se hostes armarunt. inde ad Tagum flumen profecti
7 sunt. praetores interim Romani omne id tempus contrahendis ex ciuitatibus sociis Hispanorum auxiliis et reficiendis ab terrore aduersae pugnae militum animis consumpserunt.
8 ubi satis placuere uires, et iam miles quoque ad delendam priorem ignominiam hostem poscebat, profecti duodecim
9 milia passuum ab Tago flumine posuerunt castra. inde tertia uigilia sublatis signis quadrato agmine principio lucis ad
10 Tagi ripam peruenerunt. trans fluuium in colle hostium castra erant. extemplo, qua duobus locis uada nudabat amnis, dextra parte Calpurnius laeua Quinctius exercitus traduxerunt quieto hoste, dum miratur subitum aduentum consultatque, qui tumultum inicere trepidantibus in ipso transitu

5 relicta χ : derelicta *Mg*   quietis χ : quietis his *Mg* : quieti *Holk. 345* : quieti his (iis *Madvig*) *Drak.* : quietis ibi *Weiss.* : quieti in *id.* (*1864*) : quieti isde⟨m⟩ *Seyffert* : *fort.* quietis in   **6** spoliis se χ : se spoliis α   **7** omne id tempus ψα : omne id opus *E* : id omne opus *P*   et *Par. 5741* : (reficiendis)⟨que⟩ *ed. Rom.*, *fort. recte* : *om.* χ   **8** profecti χ : *om. Mg*   passuum *Mg* : *om.* χ

11 amnis potuisset. interim Romani, impedimentis quoque omnibus traductis contractisque in unum locum, quia iam moueri uidebant hostem nec spatium erat castra commu-
12 niendi, aciem instruxerunt. in medio locata quinta Calpurni legio et octaua Quincti; id robur totius exercitus erat. campum apertum usque ad hostium castra habebant, libe-
31 rum a metu insidiarum. Hispani postquam in citeriore ripa duo Romanorum agmina conspexerunt, ut priusquam se iungere atque instruere possent occuparent eos, castris re-
2 pente effusi cursu ad pugnam tendunt. atrox in principio pugna fuit, et Hispanis recenti uictoria inflatis et insueta
3 ignominia milite Romano accenso. acerrime media acies, duae fortissimae legiones, dimicabant. quas cum aliter moueri loco non posse hostis cerneret, cuneo institit pugna-
4 re; et usque plures confertioresque medios urgebant. ubi postquam laborare aciem Calpurnius praetor uidit, T. Quinctilium Varum et L. Iuuentium Thalnam legatos ad
5 singulas legiones adhortandas propere mittit; docere et monere iubet in illis spem omnem uincendi et retinendae Hispaniae esse: si illi loco cedant, neminem eius exercitus non modo Italiam sed ne Tagi quidem ulteriorem ripam un-
6 quam uisurum. ipse cum equitibus duarum legionum paulum circumuectus in cuneum hostium, qui mediam urgebat
7 aciem, ab latere incurrit. Quinctius cum + suis + equitibus alterum hostium latus inuadit. sed longe acrius Calpurniani

12 locata χ : locatae *Fr. 2*, *fort. recte* totius exercitus *Mg* : toto exercitu χ **31.1** ut φ : *om.* ψ castris φ : a castris ψ : *fort.* e castris **2** pugna fuit ψ*P* (*om.* atrox ... fuit *E*) : fuit pugna α : praelium (fuit) *Mg* inflatis *Mg* : ferocibus χ, *fort. recte* **3** cuneo ψα(*exc. Lips.*) : cum eo φ et usque *Mg* : sed χ **4** T., L. *ed. Rom.* : *om.* χ; *cf.* 38.4 Thalnam *Sig.* : Talnam χ **5** eius *Mg* : huius χ umquam *Fr. 2* : usquam χ **6** circunuectus *ed. Rom.* : circumuectis χ **7** + suis + χ : so⟨ci⟩is *Heus.* : aliis *Harant*

8 equites pugnabant, et praetor ante alios: nam et primus hostem percussit, et ita se immiscuit mediis ut uix utrius 9 partis esset nosci posset; et equites praetoris eximia uirtute et equitum pedites accensi sunt. pudor mouit primos centuriones, qui inter tela hostium praetorem conspexerunt. itaque urgere signiferos pro se quisque, iubere inferre signa 10 et confestim militem sequi. renouatur ab omnibus clamor; impetus fit uelut ex superiore loco. haud secus ergo quam torrentis modo fundunt sternuntque perculsos, nec sustineri 11 alii super alios inferentes sese possunt. fugientes in castra equites persecuti sunt, et permixti turbae hostium intra uallum penetrauerunt; ubi ab relictis in praesidio castrorum proelium instauratum, coactique sunt Romani equites 12 descendere ex equis. dimicantibus his legio quinta superue-13 nit; deinde, ut quaeque potuerant, copiae adfluebant. caeduntur passim Hispani per tota castra; nec plus quam quattuor milia hominum effugerunt. inde tria milia fere, qui arma retinuerant, montem propinquum ceperunt; mille se-14 miermes maxime per agros palati sunt. supra triginta quinque milia hostium fuerant, ex quibus tam exigua pars pu-15 gnae superfuit. signa capta centum triginta duo. Romani sociique paulo plus sescenti et prouincialium auxiliorum 16 centum quinquaginta ferme ceciderunt. tribuni militum quinque amissi et pauci equites Romani cruentae maxime uictoriae speciem fecerunt. in castris hostium, quia ipsis

8 mediis α(*aVoss.*) : medius χ   utrius φ : utriusque ψ **9** accensi α : accessi χ   conspexerunt *Mg* : conspexere χ   iubere φ : ubere ψ   **10** renouatur ψα(-etur *Holk*) : renouantur φ   ex *Mg* : *om.* χ   sustineri ψ : sustinere φ : *om.* nec ... alios α   alii φ : aliis ψ   **11** coactique *Fr. 2* : coacti χ : et coacti *Voss.*   **12** hiis φ*VL* : iis *N*, *fort. recte*   **13** (quattuor) m(ilia) ψαP^2 : *om.* φ   maxime φ : *om.* ψ   **14** duo χ : tria *Mog.*, *fort. recte*   **15** ses(x)centi ψα : ses(x)centis φ   **16** amissi ψα(*Lips. Esc. Voss.* : ammissi *Par.*) : ammisi *E*P^2 : amisi *PHolk.*

17 spatium sua communiendi non fuerat, manserunt. pro contione postero die laudati donatique a C. Calpurnio equites phaleris, pronuntiauitque eorum maxime opera hostes fu-
18 sos, castra capta et expugnata esse. Quinctius alter praetor suos equites catellis ac fibulis donauit. donati et centuriones ex utriusque exercitu permulti, maxime qui mediam aciem tenuerunt.

32 Consules, dilectibus aliisque quae Romae agendae erant peractis rebus, in Ligures prouinciam exercitum duxerunt.
2 Sempronius, a Pisis profectus in Apuanos Ligures, uastando agros urendoque uicos et castella eorum aperuit saltum
3 usque ad Macram fluuium et Lunae portum. hostes montem, antiquam sedem maiorum suorum, ceperunt; et inde
4 superata locorum iniquitate proelio deiecti sunt. et Ap. Claudius felicitatem uirtutemque collegae in Liguribus Ingaunis aequauit secundis aliquot proeliis: sex praeterea oppida eorum expugnauit; multa milia hominum in iis cepit; belli auctores tres et quadraginta securi percussit.
5 Iam comitiorum appetebat tempus. prior tamen Claudius quam Sempronius, cui sors comitia habendi obtigerat, Romam uenit, quia P. Claudius frater eius consulatum pete-
6 bat. competitores habebat patricios L. Aemilium Q. Fabium Ser. Sulpicium Galbam, ueteres candidatos, et ab repulsis eo magis debitum, quia primo negatus erat, hono-
7 rem repetentes. etiam quia plus quam unum ex patriciis creari non licebat, artior petitio quattuor petentibus erat.

18 catellis ac fibulis *Mog.* : catellis ac fistulis φ : suis fistulis ψ tenuerunt χ : tenuerant *Madvig* (*p*) **32.1** aliisque quae φ : aliis quaeque ψ **2** Pisis φ*mg* : Sipis χ uastando φ : uastandos ψ Macram fluuium *Holk. 356*[x] : Meras fluuium χ : fluuium Macras *Mg* : fluuium Macram *Fr. 1*, *fort. recte* **3** antiquam χ : Auginum *uel* ⟨Auginum⟩ antiquam *Weiss.* (*1864*) : Anidum *Unger* (*143*) et χ : ⟨s⟩ed *Weiss.* (*1864*) : *del. Wesenberg* **6** Galbam ψα : Galba φ negatus *Voss.* : legatus χ : *del.* quia ... negatus erat *Walker*

8 plebeii quoque gratiosi homines petebant, L. Porcius Q. Terentius Culleo Cn. Baebius Tamphilus, et hi repulsi⟨s⟩ in 9 spem impetrandi tandem aliquando honoris dilati. Claudius ex omnibus unus nouus candidatus erat. opinione hominum haud dubie destinabantur Q. Fabius Labeo et L. Porcius 10 Licinus. sed Claudius consul sine lictoribus cum fratre toto foro uolitando, clamitantibus aduersariis et maiore parte 11 senatus meminisse eum debere se prius consulem populi Romani quam fratrem P. Claudi esse – quin ille sedens pro tribunali aut arbitrum aut tacitum spectatorem comitiorum se praeberet –, coerceri tamen ab effuso studio nequit. 12 magnis contentionibus tribunorum quoque plebi, qui aut contra consulem aut pro studio eius pugnabant, comitia aliquotiens turbata, donec peruicit Appius ut deiecto Fabio 13 fratrem traheret. creatus P. Claudius Pulcher praeter spem suam et ceterorum. locum suum tenuit L. Porcius Licinus, quia moderatis studiis non ui Claudiana inter plebeios cer- 14 tatum est. praetorum inde comitia sunt habita: C. Decimius Flauus, P. Sempronius Longus, P. Cornelius Cethegus, Q. Naeuius Matho, C. Sempronius Blaesus, A. Terentius Var- 15 ro praetores facti. haec eo anno, quo Ap. Claudius M. Sempronius consules fuerunt, domi militiaeque gesta.

8 repulsi⟨s⟩ *Gron.* : repulsi χ : repulsi ⟨et⟩ *H.J.M.* tandem aliquando χ : aliquando tamen α **9** nouus *Gel.* ("*non* nobilis") : nobilis χ haud dubie χ : pro (quod *a*) non dubie (-o *Esc.*) α : pro non dubii⟨s⟩ *Gron.* : haud dubii *Duker* Licinus *Sig.* : Licinius χ **10** uolitando χ : uolitare *uel* uolitabat *Drak.* : uolitans *Ruperti* clamitantibus *Mg* : clamantibus χ **11** se prius χ : prius se *ed. Rom., fort. recte* spectatorem φ*V* : spectatorum *NL* nequit γ : nequid (duo uerba *N*) χ : nequi⟨i⟩t *Fr.1*, *fort. recte* **12** plebi ψ : plebis φ, *fort. recte* **13** Pulcher φ : Pulchel ψ Licinus ψ : Licinius φ ui *Gel.* ("*lege*") : ut χ **14** Flauus α(*Esc. Voss.*) : Flaus χ : Flauius *Mg* : Flacc(h)us *Lips. Par.* Matho *ed. Rom.* : Mato χ Blaesus *Holk.345 Mog.* : *om.* χ A. Terentius *Mg* : *om.* χ : L. Terentius *Holk. 345*

33 Principio insequentis anni P. Claudius L. Porcius consules, cum Q. Caecilius M. Baebius T⟨i⟩. Sempronius, qui ad disceptandum inter Philippum et Eumenen reges Thessalo- 2 rumque ciuitates missi erant, legationem renuntiassent, regum quoque eorum ciuitatiumque legatos in senatum intro- 3 duxerunt. eadem utrimque iterata quae dicta apud legatos in Graecia erant. aliam deinde nouam legationem patres, cuius princeps Ap. Claudius fuit, in Macedoniam et Graeciam decreuerunt ad uisendum redditaene ciuitates Thessa- 4 lis et Perrhaebis essent. iisdem mandatum ut ab Aeno et Maronea praesidia deducerentur, maritimaque omnis 5 Thraciae ora a Philippo et Macedonibus liberaretur. Peloponnesum quoque adire iussi, unde prior legatio discesserat incertiore statu rerum quam si non uenissent: nam super cetera etiam sine responso dimissi, nec datum petentibus 6 erat Achaeorum concilium. de qua re querente grauiter Q. Caecilio, et simul Lacedaemoniis deplorantibus moenia diruta, abductam plebem in Achaiam et uenundatam, ademptas, quibus ad eam diem ciuitas stetisset, Lycurgi 7 leges, Achaei maxime concilii negati crimen excusabant recitando legem, quae nisi belli pacisue causa, et cum legati ab senatu cum litteris aut scriptis mandatis uenirent, ueta- 8 ret indici concilium. ea ne postea excusatio esset ostendit

33–35.4: *Pol.* 22.11–14
33.6: *Paus.* 7.8.6, 9.1

33.1 insequentis *Mg* : *om.* χ consules *Voss.* : consul ψ*P* : consulis *ELips.* cum *Mg* : *om.* χ Caecilius ... Baebius ... Sempronius φ : Caecilium ... Baebium ... Sempronium ψ T⟨i⟩. *Sig.* : T. χ Eumenen ψ*E* : Eumenem *P* **2** renuntiassent *Mg* : renuntiarunt χ **3** nouam legationem χ : legationem nouam α Graeciam χ : in Graeciam α **5** rerum *Par. Voss.* : rerumque χ **7** mandatis ψα : mandatisue φ uetaret φ : uetarent ψ

senatus curae iis esse debere, ut legatis Romanis semper adeundi concilium gentis potestas fieret, quemadmodum et illis, quotiens uellent, senatus daretur.

34 Dimissis his legationibus, Philippus ab suis certior factus cedendum ciuitatibus deducendaque praesidia esse, infen- 2 sus omnibus in Maronitas iram effundit. Onomasto, qui praeerat maritimae orae, mandat ut partis aduersae principes interficeret. ille per Cassandrum quendam, unum ex regiis iam diu habitantem Maroneae, nocte Thracibus in- 3 tromissis uelut in bello capta urbe caedem fecit. re⟨x⟩ apud Romanos legatos, querentes tam crudeliter aduersus innoxios Maronitas tam superbe aduersus populum Romanum factum, ut quibus libertatem restituendam senatus censuisset, ii pro hostibus trucidarentur, abnuebat quicquam eo- 4 rum ad se aut quemquam suorum pertinere: seditione inter ipsos dimicatum, cum ad se alii alii ad Eumenem ciuitatem 5 traherent; id facile scituros esse: percunctarentur ipsos Maronitas; haud dubius, perculsis omnibus terrore tam re- 6 centis caedis, neminem hiscere aduersus se ausurum. negare Appius rem euidentem pro dubia quaerendam: si ab se culpam remouere uellet, Onomastum et Cassandrum, per quos acta res diceretur, mitteret Romam, ut eos senatus

34.1 hi(i)s φ*VL* : iis *N* Maronitas *Mog.* : Maronitanos *EP*[2]*VL* : Marinitanos *N* : Manitanos *P* effundit *Mg* : effudit χ **2** Maroneae *Par. 5741* : Maroniae χ **3** re⟨x⟩ *Tränkle* (*1977, 89–90 adn. 80*) : id χ : *del. Madvig* : ip⟨se⟩ *Seyffert* : i⟨n⟩-d⟨e⟩ *Weiss.* (*1864*) Maronitas *Mog.* : Maronitanos χ abnuebat *Mg* : abnuerat χ **4** ad se alii alii *Par. 5741* : ad se alii ψ*E* : alii ad se *P* : alii ad se alii α(*Par. Lips. Voss.*), *fort. recte* **5** scituros *Mg* : sciturum α*E* : scitum *P* : scitu ψ percunctarentur χ : si percunctarentur (-etur *Holk.*) α(*a Voss.*) Maronitas *Mg* : Maronitanos χ **6** euidentem *Mg Voss.* : eminentem χ Onomastum φ : Tomonastum ψ : Thonome(-a- *Holk.*)st(-tr- *Esc. Voss.*)um α(*exc. Par.*) diceretur αφ*mg* : disceretur χ

7 percunctari posset. primo adeo perturbauit ea uox regem ut non color non uoltus ei constaret; deinde conlecto tandem animo, Cassandrum, qui Maroneae fuisset, si utique uel-
8 lent, se missurum dixit: ad Onomastum quidem quid eam rem pertinere, qui non modo Maroneae sed ne in regione
9 quidem propinqua fuisset? et parcebat magis Onomasto, honoratiori amico, et eundem indicem haud paulo plus timebat, quia et ipse sermonem cum eo contulerat et multo-
10 rum talium ministrum et conscium habebat. Cassander quoque, missis qui per Epirum ad mare prosequerentur eum, ne qua indicium emanaret, ueneno creditur sublatus.
35 et legati a Philippi conloquio ita digressi sunt ut prae se
2 ferrent nihil eorum sibi placere, et Philippus minime quin rebellandum esset dubius. quia tamen immaturae ad id uires erant, ad moram interponendam Demetrium minorem filium mittere Romam simul ad purganda crimina simul ad
3 deprecandam iram senatus statuit, satis credens ipsum etiam iuuenem, quod Romae obses specimen indolis regiae
4 dedisset, aliquid momenti facturum. interim per speciem auxilii Byzantiis ferendi, re ipsa ad terrorem regulis Thracum iniciendum profectus, perculsis iis uno proelio et Amadoco duce capto in Macedoniam rediit, missis ad accolas Histri fluminis barbaros ut in Italiam inrumperent sollicitandos.

7 qui ... fuisset χ*Mg** : *del.* qui, ... fuisse *Hertz* : qui⟨dem⟩ ... fuisse *Harant* si utique uellent se χ : quem utique si uellent se *Mg* : se utique si (si utique se *Esc.*) uellent α : eum utique si uellent se *Weiss.* **8** quidem χ*Mg** : autem *Harant* eam rem pertinere *Mg* : ea pertinerent φ : ea pertineret ψ regione *Mg* : regni χ **9** et (parcebat) φ : *om.* ψ cum eo contulerat χ : contulerat cum eo *Mg* **35.2** quia tamen *Mog.* : quidem quia ψα : qui dum quia φ : qui tamen quia *Zingerle* : quidem ⟨erat⟩, tamen quia *H.J.M.* (*JPhV 1895*, *35*) purganda *Lips.Voss.* : depurganda χ statuit *Voss.* : statuisset χ **4** re ipsa *Mg* : re ψ : retro φ iis uno *Mg* : hi(i)s φ*VL* : iis *N*

5 Et in Peloponneso aduentus legatorum Romanorum, qui ex Macedonia in Achaiam ire iussi erant, exspectabatur; aduersus quos ut praeparata consilia haberent, Lycortas
6 praetor concilium indixit. ibi de Lacedaemoniis actum: ex hostibus eos accusatores factos, et periculum esse ne uicti magis timendi forent quam bellantes fuissent. quippe in bello sociis Romanis Achaeos usos: tunc eosdem Romanos
7 aequiores Lacedaemoniis quam Achaeis esse, ubi Areus etiam et Alcibiades, ambo exsules, suo beneficio restituti, legationem Romam aduersus gentem Achaeorum ita de ipsis meritam suscepissent, adeoque infesta oratione usi es-
8 sent ut pulsi patria non restituti in eam uiderentur. clamor undique ortus, referret nominatim de his; et cum omnia ira non consilio gererentur, capitis damnati sunt. paucos post dies Romani legati uenerunt. his Clitore in Arcadia datum
36 est concilium. priusquam agerent quicquam, terror Achaeis iniectus erat, et cogitatio quam non ex aequo disceptatio
2 futura esset, quod Areum et Alcibiadem capitis ab se concilio proximo damnatos cum legatis uidebant; nec hiscere
3 quisquam audebat. Appius ea quae apud senatum questi erant Lacedaemonii displicere senatui ostendit: caedem primum ad Compasium factam eorum qui a Philopoemene

35.5–37: *Pol.* 22.2, *Paus.* 7.9.2–4
36.2, 12: *Prisc. Inst.* 7.16 (= *GL* 2.299–300)

6 usos *ed. Camp.* : ausos χ : usus *ed. Rom.* tunc χ : nunc *ed. Rom.*, *fort. recte* **7** ubi χ : *lac. ast. in mg. posito ind. Ald.* : ⟨...⟩ ubi *Madvig* (*p*) : ⟨nec mirum esse⟩ ubi *Harant* **8** referret χ : referri *Mg* : referri nominatim ⟨iubentium⟩ *Weiss.* : referri ⟨oportere⟩ *Damsté* hi(i)s (Clitore) φ*VL* : iis *N*, *fort. recte* Arcadia φ*V* : Archadia *NL* **36.1** quam non *Mg* : numquam φ : quam ψ futura esset χ : esset futura *Mg* **2** Alc(t)ibiadem α(*Par. Esc. Voss.*) *Prisc. MSS. AH* : Calcibiaden χ : Alcibiaden *Prisc. MSS. RD*, *fort. recte* : Calcibiadem *Prisc. MSS. GKL* capitis φ : captis ψ **3** Compasium *Crév.* : Conflictum φ : Confactum *VLips.* : Confactam *N*

4 ad causam dicendam euocati uenissent; deinde cum in homines ita saeuitum esset, ne in ulla parte crudelitas eorum cessaret, muros dirutos urbis nobilissimae esse, leges uetustissimas abrogatas, inclutamque per gentes disciplinam Lycurgi sublatam.

5 Haec cum Appius dixisset, Lycortas, et quia praetor et quia Philopoemenis, auctoris omnium quae Lacedaemone acta 6 fuerant, factionis erat, ita respondit. 'difficilior nobis, Ap. Claudi, apud uos oratio est quam Romae nuper apud sena-7 tum fuit: tunc enim Lacedaemoniis accusantibus respondendum erat; nunc a uobis ipsis accusati sumus, apud quos 8 causa est dicenda. quam iniquitatem condicionis subimus illa spe iudicis animo te auditurum esse, posita contentione qua paulo ante egisti. ego certe, cum ea quae et hic antea apud Q. Caecilium et postea Romae questi sunt Lacedaemonii a te paulo ante relata sint, non tibi sed illis me apud 9 te respondere credebam. caedem obicitis eorum qui a Philopoemene praetore euocati ad causam dicendam interfecti sunt. hoc ego crimen non modo a uobis, Romani, sed ne apud uos quidem nobis obiciendum fuisse arbitror. quid ita? quia in uestro foedere erat ut maritimis urbibus absti-10 nerent Lacedaemonii. quo tempore armis captis urbes, a quibus abstinere iussi erant, nocturno impetu occupauerunt, si T. Quinctius si exercitus Romanus, sicut antea, in Peloponneso fuisset, eo nimirum capti et oppressi confugis-

4–37.15 *exstant fragmenta F; de ratione apparatus u. tom. I, p. XX* **4** ne in χ : nec *Mg* : ne *Madvig, fort. recte; de F u. Traube, 39 adn.* urbis *F* : urbes χ nobilissimae esse *F*φ : esse nobilissimae ψ abrogatas (abrogas *Par.*) ψα : ..rogatas *F* : abrogatis *E* : subrogatas *P* inclutamque ψ*P* : inclu ... *F* : inductamque *E* **5** pretor *F* **7** est dicenda χ : dicenda est *Mog.* **8** Q. φ : que ψ : P. *Mg* Caecilium χ : Sulpitium *Mg* credebam χ : credam *Fr. 1* **10** T. χ : Ti. *F*

11 sent. cum uos procul essetis, quo alio nisi ad nos, socios uestros, quos antea Gythio opem ferentes, quos Lacedaemonem uobiscum simili de causa oppugnantes uiderant,
12 confugerent? pro uobis igitur iustum piumque bellum suscepimus. quod cum alii laudent, reprehendere ne Lacedaemonii quidem possint, di quoque ipsi comprobauerint, qui nobis uictoriam dederunt, quonam modo ea, quae belli iure acta sunt, in disceptationem ueniunt? quorum tamen maxi-
13 ma pars nihil pertinet ad nos. nostrum est quod euocauimus ad causam dicendam eos qui ad arma multitudinem exciuerant, qui expugnauerant maritima oppida, qui diri-
14 puerant, qui caedem principum fecerant. quod uero illi uenientes in castra interfecti sunt, uestrum est, Areu et Alcibiade, qui nunc nos, si dis placet, accusatis, non nostrum.
15 exsules Lacedaemoniorum, quo ex numero hi quoque duo fuerunt, et tunc nobiscum erant, et quod domicilio sibi delegerant maritima oppida, se petitos credentes, in eos, quorum opera patria extorres ne in tuto quidem exsilio posse consenescere se indignabantur, impetum fecerunt.
16 Lacedaemonii igitur Lacedaemonios, non Achaei interfecerunt; nec iure an iniuria caesi sint argumentari refert.

37 At enim illa certe uestra sunt, Achaei, quod leges disciplinamque uetustissimam Lycurgi sustulistis, quod muros di-
2 ruistis. quae utraque ab iisdem obici qui possunt, cum muri Lacedaemonis non ab Lycurgo, sed paucos ante annos ad

11 Gythio *FMg* : Cyphio χ oppugnantis *F*[2] : oppugnatis *F* **12** dii χ : et dii *Fr.2* comprobauerint ψ*P* : comprobauint *E* : comprobauerunt *Lips. Voss.* acta (facta *Esc.*) α : aucta χ : a ... *F* **13** exciuerant *F*φ : excitauerunt ψ **15** ex *Mg* : in χ et quod χ : quod *Fr.2* domicilio sibi φ : domicilios ibi ψ **37.2** hi(i)sdem α*E* : hisdum *F*ψ : hiis dein *P* ab (Lycurgo) *Vat. Lat. 1852* : ad *F*

3 dissoluendam Lycurgi disciplinam exstructi sint? tyranni enim nuper eos arcem et munimentum sibi, non ciuitati parauerunt; et si exsistat hodie ab inferis Lycurgus, gaudeat ruinis eorum, et nunc se patriam et Spartam antiquam
4 agnoscere dicat. non Philopoemenem exspectare nec Achaeos, sed uos ipsi, Lacedaemonii, uestris manibus amo-
5 liri et diruere omnia uestigia tyrannidis debuistis. uestrae enim illae deformes notae seruitutis erant, et cum sine muris per octingentos prope annos liberi, aliquando etiam principes Graeciae fuissetis, muris uelut compedibus cir-
6 cumdatis uincti per centum annos seruistis. quod ad leges ademptas attinet, ego antiquas Lacedaemoniis leges tyrannos ademisse arbitror; nos non suas ademisse, quas non
7 habebant, sed nostras leges dedisse; nec male consuluisse ciuitati, cum concilii nostri eam fecerimus et nobis miscuerimus, ut corpus unum et concilium totius Peloponnesi es-
8 set. tunc, opinor, si aliis ipsi legibus uiueremus, alias istis iniunxissemus, queri se iniquo iure esse et indignari possent.

9 Scio ego, Ap. Claudi, hanc orationem, qua sum adhuc usus, neque sociorum apud socios neque liberae gentis es-

3 nuper eos *F*φ : eos nuper ψ **4** Philopemenem φ : *sic, sed* -en *VL* : Pylopenem *N* : Philopoemena *Fr. 2* diruere φ : dirue *F*ψ **5** notae *F* : ueluti cicatrices *Mg* : ueluti notae *Weiss.* (*1864*) circumdatis χ : circum(n)dati α **6** ego ... tyrannos ademisse *Gel.* (*"antiqua et sincera lectio"*) : *sic, sed* Lacedaemonis *F*ψ, nego ... Lacedaemonis φ arbitror ... ademisse *F* : *sic, sed om.* iis *Gel.* (*ut supra*) : *om.* χ **7** et concilium φ : ut consilium *F* : aut consilium *NL* : tiī consilium *V* : et consilium *Esc. Voss.* **8** opinor *F* : ut opinor *Mg, fort. recte* indignari *Mg ?F* (*u. Traube, 43 adn.*) : indicari χ **9** sociorum *MgF* (*ut uid.*; *cf. Traube l. c.*) : *om.* χ

10 se, sed uere seruorum disceptantium apud dominos. nam si non uana illa uox praeconis fuit, qua liberos esse omnium primos Achaeos iussistis, si foedus ratum est, si societas et amicitia ex aequo obseruatur, cur ego quid Capua capta feceritis Romani non quaero, uos rationem reposcitis quid
11 Achaei Lacedaemoniis bello uictis fecerimus? interfecti aliqui sunt, finge a nobis: quid? uos senatores Campanos
12 securi non percussistis? muros diruimus: uos non muros
13 tantum sed urbem agrosque ademistis. specie, inquis, aequum est foedus: re apud Achaeos precaria libertas,
14 apud Romanos etiam imperium est. sentio, Appi, et, si non oportet, non indignor: sed oro uos, quantumlibet intersit inter Romanos et Achaeos, modo ne in aequo hostes uestri nostrique apud uos sint ac nos socii, immo ne meliore iure
15 sint. nam ut in aequo essent nos fecimus, cum leges iis nostras dedimus, cum ut Achaic⟨i⟩ concilii essent effecimus. parum est uictis, quod uictoribus satis est; plus postu-
16 lant hostes quam socii habent. quae iureiurando quae monumentis litterarum in lapide insculptis in aeternam memoriam sancta atque sacrata sunt, ea cum periurio nostro tol-
17 lere parant. ueremur quidem uos, Romani, et si ita uoltis, etiam timemus: sed plus ueremur et timemus deos immortales.'
18 Cum adsensu maximae partis est auditus, et locutum omnes pro maiestate magistratus censebant, ut facile appareret molliter agendo dignitatem suam tenere Romanos non pos-
19 se. tum Appius suadere se magnopere Achaeis dixit ut dum

10 uana illa uox *F*(*ut uid.*)φ : uana uox illa ψ*Par.* : uana praeconis fuit *ex Mg citantur* (uox illa uana *ed. Rom.*) **12** muros *F* : et muros β : at muros *Drak.* agros *F*(*ut uid.*)χ : agrosque *Holk. 345* : ⟨et⟩ agros *ed. Rom.* : ⟨sed⟩ agros *Drak.* **13** re *hic F*(*ut uid.*)χ, *ante* precaria *Gel.* ("*lege addendo*") **14** si non *F* : etsi *Hertz* : ⟨et⟩si non *Damsté* nos α*E* : uos ψ*P* **15** Achaic⟨i⟩ *Gron.* : Achaei χ **17** plus χ : plus et *Fr. 2*, *fort. recte* **18** est φ : et ψ

liceret uoluntate sua facere, gratiam inirent, ne mox inuiti
20 et coacti facerent. haec uox audita quidem cum omnium
21 gemitu est, sed metum iniecit imperata recusandi. id modo
petierunt, ut Romani quae uiderentur de Lacedaemoniis
mutarent nec Achaeos religione obstringerent inrita ea
quae iureiurando sanxissent faciendi. damnatio tantum
Arei et Alcibiadis, quae nuper facta erat, sublata est.

38 Romae principio eius anni, cum de prouinciis consulum et
praetorum actum est, consulibus Ligures, quia bellum nus-
2 quam alibi erat, decreti. praetores C. Decimius Flauus ur-
banam, P. Cornelius Cethegus inter ciues et peregrinos sor-
3 titi sunt, C. Sempronius Blaesus Siciliam, Q. Naeuius Ma-
tho Sardiniam et ut idem quaereret de ueneficiis, A. Te-
rentius Varro Hispaniam citeriorem, P. Sempronius Longus
4 Hispaniam ulteriorem. de his duabus prouinciis legati per
id fere tempus L. Iuuentius Thalna et T. Quinctilius Va-
5 rus uenerunt; qui, quantum bellum iam profligatum in Hi-
spania esset senatu edocto, postularunt simul ut pro rebus
tam prospere gestis dis immortalibus haberetur honos, et
ut praetoribus exercitum deportare liceret. supplicatio in
6 biduum decreta est; de legionibus deportandis cum de con-
sulum praetorumque exercitibus ageretur rem integram re-
7 ferri iusserunt. paucos post dies consulibus in Ligures binae
legiones, quas Ap. Claudius et M. Sempronius habuerant,
8 decretae sunt. de Hispaniensibus exercitibus magna con-
tentio fuit inter nouos praetores et amicos absentium, Cal-

20 metum iniecit *Gel.* ("*lege*") : metu iniecto χ **38.2** C. *Mg* : *om.* χ Decimius *L*[2] : Deciuius *PV* : Deciuus *N* : Decunus *ELips.* : Decimus *MgHolk.Par.* et *Burn.* : *om.* χ **3** C. *Mog.* : P. χ Matho *Harl. 2671* : Malo χ P. ψ : Q. φ Hispaniam (ulteriorem) χ : *del. Gron.* **4** duabus φ : duobus ψ Thalna *Sig.* : Talna χ Quin(c)tilius ψα : Quintinius φ **5** exercitum φ : exercitumque *N* : et exercitum (et *ante* ut *om. L*) *VL* **8** absentium α*P* : apraesentium ψ*E*

9 purni Quinctique. utraque causa tribunos plebis utraque consulem habebant. hi se intercessuros senatus consulto, si deportandos censerent exercitus, denuntiabant: illi, si haec intercessio fieret, nullam rem aliam se decerni passuros.
10 uicta postremo absentium gratia est, et senatus consultum factum ut praetores quattuor milia peditum Romanorum scriberent quadringentos equites, et quinque milia peditum sociorum Latini nominis quingentos equites, quos secum in
11 Hispaniam portarent. cum eos ⟨in⟩ legiones quattuor discripsissent, quo plus quam quina milia peditum treceni
12 equites in singulis legionibus essent, dimitterent eos primum qui emerita stipendia haberent, deinde ut cuiusque fortissima opera Calpurnius et Quinctius in proelio usi essent.
39 Hac sedata contentione alia subinde C. Decimi praetoris
2 morte exorta est. Cn. Sicinius et L. Pupius, qui aediles proximo anno fuerant, et C. Valerius flamen Dialis et Q. Fuluius Flaccus – is quia aedilis curulis designatus erat, sine toga candida, sed maxima ex omnibus contentione – pete-

9 cos. *Fr. 2* : consules χ habebant χ : habebat (*corr. ex* -nt) *Voss.* : habuit *Fr. 2* hi(i) se *ENL* : hiis se *P* : ipse *V* deportandos *Mg* : reportandos χ, *fort. recte* censerent exercitus χ : exercitus censerent *Par.* : deportandos exercitus *ex Mg citatur* **10** est et *Vat. Lat. 1852* : esset χ quadringentos χ : trecentos *Mg*, *fort. recte* **11** eos ⟨in⟩ legiones quatuor *Gron.* : eas legiones quat(t)uor χ : *sic*, *sed* duas *Wesenberg* : ea i⟨n⟩ legiones quattuor ⟨milia⟩ *Harant* : ea quattuor ⟨milia in⟩ legiones *M. Müller* (*JPhV 1895*, *54*) : eos in legiones *H. J. M.*; *cf. Afzelius*, *40–1* discripsissent *Hertz* : descripsissent χ quo *Madvig* : quod χ quina *Mg* : quinque χ essent χ : esset *Ald.* **12** primum χ : primos *Drak.* **39.1** morte φ : mortem ψ exorta φ : exhortata ψ **2** Sicinius *Fr. 2* : Sicilnius (Sicilnuiss(et) *N*) χ is φ : his ψ petebant χ : petebat α; *cf. Madvig* (*p*)

3 bant; certamenque ei cum flamine Diali erat. et postquam primo aequare mox superare etiam est uisus, pars tribuno-
4 rum plebis negare rationem eius habendam esse, quod duos simul unus magistratus, praesertim curules, neque capere posset nec gerere; pars legibus eum solui aequum censere, ut
5 quem uellet praetorem creandi populo potestas fieret. L. Porcius consul primo in ea sententia esse ne nomen eius
6 acciperet; deinde, ut ex auctoritate senatus idem faceret, conuocatis patribus referre se ad eos dixit quod nec iure ullo nec exemplo tolerabili liberae ciuitati aedilis curulis designatus praeturam peteret; sibi, nisi quid aliud iis uide-
7 retur, in animo esse e lege comitia habere. patres censuerunt uti L. Porcius consul cum Q. Fuluio ageret, ne impedimento esset quo minus comitia praetoris in locum C. Deci-
8 mi subrogandi e lege haberentur. agenti consuli ex senatus consulto respondit Flaccus nihil quod se indignum esset facturum. medio responso ad uoluntatem interpretantibus
9 fecerat spem cessurum patrum auctoritati esse. comitiis acrius etiam quam ante petebat, criminando extorqueri sibi a consule et senatu populi Romani beneficium, et inuidiam fieri geminati honoris, tamquam non appareret ubi designatus praetor esset extemplo aedilitate se abdicaturum.
10 consul cum et pertinaciam petentis crescere et fauorem populi magis magisque in eum inclinari cerneret, dimissis comitiis senatum uocauit. censuerunt frequentes quoniam Flaccum auctoritas patrum nihil mouisset, ad populum cum

3 Diali *Asc.* : Diale χ : *om. Fr.2, fort. recte* **4** duos φ : duas ψ : *om.* α(*aEsc*; duo *post* unus *Voss.*) **6** ad eos χ : de eo *Crév.* **7** esset *Vat. Lat. 1852* : esse χ : *om.* patres ... comitia α **8** quod se *VL* : quod *N* : quidem se φ : quidem se quod (*om.* quidem *Esc.*) α spem *hic* χ, *post* responso *Mg*, *fort. recte* **10** cum et ... et fauorem α(*aVoss.*) : cum et ... fauorem ψ*Esc.* : cum ... fauorem φ, *fort. recte* petentis φ : petentes ψ mouisset φ : moueret ψ, *fort. recte*

11 Flacco agendum. contione aduocata cum egisset consul, ne tum quidem de sententia motus, gratias populo Romano egit quod tanto studio, quotienscumque declarandae uoluntatis potestas facta esset, praetorem se uoluisset facere:
12 ea sibi studia ciuium suorum destituere non esse in animo. haec uero tam obstinata uox tantum ei fauorem accendit ut haud dubius praetor esset, si consul accipere nomen uellet.
13 ingens certamen tribunis et inter se ipsos et cum consule
14 fuit, donec senatus a consule est habitus, decretumque quoniam praetoris subrogandi comitia ne legibus fierent pertinacia Q. Flacci et praua studia hominum impedirent, sena-
15 tum censere satis praetorum esse; P. Cornelius utramque in urbe iurisdictionem haberet, Apollinique ludos faceret.

40 His comitiis prudentia et uirtute senatus sublatis, alia maioris certaminis, quo et maiore de re et inter plures potentio-
2 resque uiros, sunt exorta. censuram summa contentione petebant L. Valerius Flaccus, P. et L. Scipiones, Cn. Man-
3 lius Vulso, L. Furius Purpureo patricii, plebeii autem M. Porcius Cato, M. Fuluius Nobilior, Ti. et M. Sempronii, Longus et Tuditanus. sed omnes patricios plebeiosque no-
4 bilissimarum familiarum M. Porcius longe anteibat. in hoc uiro tanta uis animi ingeniique fuit ut quocumque loco natus esset, fortunam sibi ipse facturus fuisse uideretur. nulla ars neque priuatae neque publicae rei gerendae ei defuit;

40–41.1: *Val. Max.* 3.7.7, 8.7.1, *Plin. NH* 7.100, *Plut. Cat. mai.* 15–16

13 ipsos φ : ipso ψ : ipsis *Gron.* consule α(*Lips. Par. Voss.*) P^x : consulis *EHolk* : consules *P* : consul ψ*Esc.* **14** praetoris φ : praetores ψα(*aEsc.*) **40.1** de re (maior edere ψ) χ : decreto (*om.* et *Lips. Esc.*) α : de re ⟨erat⟩ *Duker* **2** conten(-mp- *Voss.*)tione α(*exc. Holk.*) : contione χ Cn. φ : consules ψ L. *Mg* : *om.* χ **3** Tiberius χ : T. *Mg* **4** loco φ : *om.* ψ fortunam ψα : *om.* φ fuisse *Mg* : *om.* χ rei φ : regi ψ

5 urbanas rusticasque res pariter callebat. ad summos honores alios scientia iuris alios eloquentia alios gloria militaris prouexit: huic uersabile ingenium sic pariter ad omnia fuit
6 ut natum ad id unum diceres quodcumque ageret: in bello manu fortissimus multisque insignibus clarus pugnis, idem postquam ad magnos honores peruenit summus imperator, idem in pace, si ius consuleres, peritissimus, si causa oran-
7 da esset, eloquentissimus, nec is tantum cuius lingua uiuo eo uiguerit, monumentum eloquentiae nullum exstet: uiuit immo uigetque eloquentia eius sacrata scriptis omnis gene-
8 ris. orationes et pro se multae et pro aliis et in alios: nam non solum accusando sed etiam causam dicendo fatigauit
9 inimicos. simultates nimio plures et exercuerunt eum et ipse exercuit eas; nec facile dixeris utrum magis presserit
10 eum nobilitas an ille agitauerit nobilitatem. asperi procul dubio animi et linguae acerbae et immodice liberae fuit, sed inuicti a cupiditatibus animi, rigidae innocentiae, con-
11 temptor gratiae diuitiarum. in parsimonia in patientia laboris periculi ferrei prope corporis animique, quem ne senec-
12 tus quidem, quae soluit omnia, fregerit, qui sextum et octogesimum annum agens causam dixerit, ipse pro se orauerit scripseritque, nonagesimo anno Ser. Galbam ad populi ad-

6 fortissimus χ : fortissimus ⟨miles⟩ *Gertz* (*JPhV 1881, 179*) pugnis φ : pignus ψ idem (in) *Fr.2* : et idem φ : eidem (-ore idem *V*) ψ **7** is tantum *Mg* : ista tantum χ : tantum *Gel.* ("*in uetustis exemplaribus*") : tantum *ante uel post* uiuo eo *Novák* (*JPhV 1883, 39*) uiguerit ψ : uiguit φ uiuit φ : uiuet ψ uigetque χ : uiuetque *T. Faber* sacrata *ed. Rom.* : sacratas χ : sacratis α(*aVoss.*) scriptis ψα(*aVoss.*) : scriptas φ **9** eas *hic* χ, *ante* ipse *T. Faber* : *del. Gron.* **10** gratiae χ : gratiae ⟨et⟩ *Madvig* (*e*) : gratiae ⟨ac⟩ *Heraeus* **11** periculi χ : et periculi *Holk.345* : periculi⟨que⟩ *Asc.* fregerit χ : frangeret α **12** qui α : quin χ dixerit χ : *del. Madvig*

41 duxerit iudicium. hunc, sicut omni uita, tum petentem premebat nobilitas; coierantque praeter L. Flaccum, qui collega in consulatu fuit, candidati omnes ad deiciendum hono-
2 re, non solum ut ipsi potius adipiscerentur, nec quia indignabantur nouum hominem censorem uidere, sed etiam quod tristem censuram periculosamque multorum famae et
3 ab laeso a plerisque et laedendi cupido exspectabant, etenim tum quoque minitabundus petebat, refragari sibi qui
4 liberam et fortem censuram timerent criminando. et simul L. Valerio suffragabatur: illo uno collega castigare se noua flagitia et priscos reuocare mores posse. his accensi homines, aduersa nobilitate, non M. Porcium modo censorem fecerunt, sed collegam ei L. Valerium Flaccum adiecerunt.
5 Secundum comitia censorum consules praetoresque in prouincias profecti praeter Q. Naeuium, quem quattuor non minus menses, priusquam in Sardiniam iret, quaestiones ueneficii, quarum magnam partem extra urbem per municipia conciliabulaque habuit, quia ita aptius uisum
6 erat, tenuerunt. si Antiati Valerio credere libet, ad duo milia hominum damnauit. et L. Postumius praetor, cui Tarentum prouincia euenerat, magnas pastorum coniurationes uindicauit, et reliquias Bacchanalium quaestionis cum

41.1 petentem ψ : praesentem φ : prensantem *Lipsius* coierantque *Dett. ap. Sig.* : coierant φ : coierant .q. (q̇ *N*, quae *L*) ψ : consenserantque *Gel.* (*"legendum"*) praeter ψ *Gel.* (*"legendum"*) : apud praetorem φ : a populo praeter *Holk.* : .ap. praeter *Voss.* : Ap(p)io p̄ t̄ *Lips. Par.* : ap. p *spat. Esc.* : aute⟨m⟩ praeter *Gron.* : ⟨pr⟩opalam praeter *Lipsius* fuit ψ : fuerat φ, *fort. recte* honore ψ : honorem φ **2** adipiscerentur φ : apiscerentur ψ et ab laeso χ : ab laeso *ed. Rom.* : ab et laeso *Wesenberg* **5** extra ψα(*aVoss.*) : exui (*post* urbem *P*) φ **6** libet φ : iubet ψ*Esc.* praetor χ : ⟨pro⟩praetor *Perizonius* prouincia euenerat φ : prouinciae uenerat ψ*Holk* : prouincia uenerat α(*Lips. Par. Esc.*)

7 cura exsecutus est. multos qui aut citati non adfuerant aut uades deseruerant, in ea regione Italiae latentes, partim noxios iudicauit, partim comprehensos Romam ad senatum misit. in carcerem omnes a P. Cornelio coniecti sunt.

42 In Hispania ulteriore, fractis proximo bello Lusitanis, quietae res fuerunt: in citeriore A. Terentius in Suessetanis oppidum Corbionem uineis et operibus expugnauit, captiuos uendidit; quieta deinde hiberna et citerior prouincia 2 habuit. ueteres praetores C. Calpurnius Piso et L. Quinctius Romam redierunt. utrique magno patrum consensu 3 triumphus est decretus. prior C. Calpurnius de Lusitanis et Celtiberis triumphauit; coronas aureas tulit octoginta tres 4 et duodecim milia pondo argenti. paucos post dies L. Quinctius Crispinus ex iisdem Lusitanis Celtiberisque triumphauit; tantundem auri atque argenti in eo triumpho praelatum.

5 Censores M. Porcius et L. Valerius metu mixta exspectatione senatum legerunt; septem mouerunt senatu, ex quibus

42.5–44.9: *Cato ORF*[3] *frr.* 69–127, *Cic. sen.* 42, *Nep. Cat.* 2.3, *Val. Max.* 2.9.3, 4.5.1, *Plut. Cat. mai.* 17–19.4, *Flam.* 18.4–19.6, *uir. ill.* 47.4, 53.2; *cf. Sen. contr.* 9.2.24

7 aut citati *Mg* : citati *Voss.* : ciuitati χ   uades *Vat. Lat. 1852* : uates φ*VL* (*om.* aut ... deseruerant *N*)   carcerem ψ : carcere φ   coniecti φ : con(l)lecti ψ   **42.1** fractis φ : factis ψ   fuerunt: in *Fr.2* : fuerant et in χ   hiberna φ : hibernae ψ   et citerior *Gel.* ("*uetus scriptura*") : in citeriore χ   **2** Piso (Pyso *Par.*) α(*exc. Holk.*) : Pio χ   magno patrum χ : patrum magno α   **3** octoginta *Mg* : septuaginta χ, *fort. recte*   xii m. *Gel.* ("(*sc. non*) xii") : duodecim *Mg* : x φ*N* : x̄ *V* : x̄ with m above *L*   **4** Celtiberisque ψα(*om.* coronas (§3) ... triumphauit *Lips.*) : Celtiberis φ   praelatum *Mg* : trans(*sic* ψα, tra- φ)latum χ, *fort. recte*   **5** expectatione φ : expectationem ψ   senatu φ : senatum ψ

unum insignem et nobilitate et honoribus, L. Quinctium
6 Flamininum consularem. patrum memoria institutum fertur ut censores motis senatu adscriberent notas. Catonis et aliae quidem acerbae orationes exstant in eos quos aut se-
7 natorio loco mouit aut quibus equos ademit, longe grauissima in L. Quinctium oratio, qua si accusator ante notam, non censor post notam usus esset, retinere L. Quinctium in senatu ne frater quidem T. Quinctius, si tum censor esset,
8 potuisset. inter cetera obiecit ei Philippum Poenum, carum ac nobile scortum, ab Roma in Galliam prouinciam spe
9 ingentium donorum perductum. eum puerum, per lasciuiam cum cauillaretur, exprobrare consuli saepe solitum, quod sub ipsum spectaculum gladiatorium abductus ab Ro-
10 ma esset, ut obsequium amatori uenditaret. forte epulantibus iis, cum iam uino incaluissent, nuntiatum in conuiuio esse nobilem Boium cum liberis transfugam uenisse; conuenire consulem uelle, ut ab eo fidem praesens acciperet.
11 introductum in tabernaculum per interpretem adloqui consulem coepisse. inter cuius sermonem Quinctius scorto 'uis tu', inquit 'quoniam gladiatorium spectaculum reliquisti,
12 iam hunc Gallum morientem uidere?' et cum is uixdum serio adnuisset, ad nutum scorti consulem stricto gladio, qui super caput pendebat, loquenti Gallo caput primum percussisse, deinde, fugienti fidemque populi Romani at-
43 que eorum qui aderant imploranti latus transfodisse. Vale-

6 senatu *Curio* : e senatu χ **7** oratio β : oratio est χ accusator ante α*P* : *sic*, *sed* accusat orante *E* : occusat orante ψ **8** Poenum φ : Poenium ψα(*aEsc.*) perductum φ : perducatum ψ **9** per lasciuiam ... saepe *Heraeus* : lasciuiam ... persaepe χ : ⟨per⟩ lasciuiam persaepe *Asc.* exprobrare α(*Lips. Par. Esc.*) : exprobare χ amatori *Mg* : amator ei χ uenditaret χ : iactaret *Mg* **10** liberis χ : ⟨coniuge et⟩ liberis *Köhler* (*90*) **11** uis χ : uin *Siesbye* **12** imploranti φ : implorantes ψ

rius Antias, ut qui nec orationem Catonis legisset et fabulae tantum sine auctore editae credidisset, aliud argumentum,
2 simile tamen et libidine et crudelitate peragit. Placentiae famosam mulierem, cuius amore deperiret, in conuiuium accersitam scribit. ibi iactantem sese scorto inter cetera rettulisse quam acriter quaestiones exercuisset, et quam multos capitis damnatos in uinculis haberet, quos securi percus-
3 surus esset. tum illam infra eum accubantem negasse unquam uidisse quemquam securi ferientem, et peruelle id uidere. hic indulgentem amatorem unum ex illis miseris
4 attrahi iussum securi percussisse. facinus, siue eo modo, quo censor obiecit, siue, ut Valerius tradit, commissum est, saeuum atque atrox: inter pocula atque epulas, ubi libare dis dapes, ubi bene precari mos esset, ad spectaculum scorti procacis, in sinu consulis recubantis, mactatam humanam
5 uictimam esse et cruore mensam respersam. in extrema oratione Catonis condicio Quinctio fertur, ut si id factum negaret ceteraque quae obiecisset, sponsione defenderet sese: sin fateretur, ignominiane sua quemquam doliturum censeret, cum ipse uino et uenere amens sanguine hominis in conuiuio lusisset?

43.1 auctore ψ : auctoritate φ   et (libidine) *Mg* : *om.* χ, *fort. recte*; *u. infra*   libidine et crudelitate χ : libidini et crudelitati *Mg* : *sic*, *sed* ei *pro* (tamen) et *Harant*   **2** deperiret χ : deperierat *Mg* : deperibat *Weiss.*   **3** illam φ : illa ψ*Par.*   illis miseris *Gel.* ("*non* damnatis") : dam(p)natis χ   **4** siue ... atrox *Mg* : atrox siue ... obicit ... commissum est χ   libare φ*N* : labare *VL*   **5** Quintio *Mg* : *om.* χ   sin *ed. Ven. 1495* : qui χ   quemquam *Mg* : quemque χ   censeret ψαφ*mg* : censerent φ

44 In equitatu recognoscendo L. Scipioni Asiageni ademptus equus. in censibus quoque accipiendis tristis et aspera in 2 omnes ordines censura fuit. ornamenta et uestem muliebrem et uehicula, quae pluris quam quindecim milium aeris essent, ⟨deciens tanto pluris quam quanti essent⟩ in censum 3 referre iuratores iussi; item mancipia minora annis uiginti quae post proximum lustrum decem milibus aeris aut pluris eo uenissent, uti ea quoque deciens tanto pluris quam quanti essent aestimarentur, et his rebus omnibus terni in 4 milia aeris attribuerentur. aquam publicam omnem in priuatum aedificium aut agrum fluentem ademerunt; et quae in loca publica inaedificata immolitaue priuati habe- 5 bant, intra dies triginta demoliti sunt. opera deinde facienda ex decreta in eam rem pecunia, lacus sternendos lapide, detergendasque, qua opus esset, cloacas, in Auentino et in 6 aliis partibus qua nondum erant faciendas locauerunt. et separatim Flaccus molem ad Neptunias aquas, ut iter popu-

44.1 Asiageni χ : Asiatico β equus ψ : ecurius φ : ne equus φ*mg* **2** ornamenta φ : ut ornamenta ψ uestem ψα : uestes φ pluris α(*Holk. Par. Voss.*) : prius(quam) χ : plus φ*mg* ⟨deciens . . . essent⟩ *Wesenberg* : ⟨deciens pluris⟩ *hic Mommsen* (*StR*, *2*[3]*. 395–6 adn. 7*), *post* referre *Huschke* (*ST, 506 adn. 29*) : *om.* χ iuratores χ : uiatores *Burn.* : iuratos *Gron.* : curatores *Heus.* iussi *Fr. 2* : iussit χ **3** mancipia minora φ : mancipium in oram ψ decies *Sig.* : decem χ *Gel.* ("*in ueteribus*") pluris φ : plures ψ hiis φ : iis ψ, *fort. recte* terni χ : deni *Mommsen* (*l. c.*) **4** in priuatum φ*mgVoss.* : iniri uatum ψ*P* : inuatum *E* loca publica χ : loco publico *Duker* **5** decreto (*sic, fort. errore typ.*) in eam rem pecunia *Mg* : pecunia decreta χ : pecunia in eam rem decreta *Ald.* detergendasque *Fr. 2* : detergendas *Gel.* ("*melius quam* tegendas") : tegendosque χ : tergendasque *Zingerle* (*1898, 3*) : tergendosque *Richter* (*RhM 1964, 181–3*; *u. infra*) cloaca(-ia- *N*)s χ : ⟨et⟩ cloacas *Richter* (*l. c.*) **6** Neptunias φ : Neptumas ψ ut . . . et uiam χ : et ut . . . uiam *Duker*

7 lo esset, et uiam per Formianum montem, Cato atria duo, Maenium et Titium, in lautumiis, et quattuor tabernas in publicum emit basilicamque ibi fecit, quae Porcia appellata est. et uectigalia summis pretiis, ultro tributa infimis lo-
8 cauerunt. quas locationes cum senatus precibus et lacrimis uictus publicanorum induci et de integro locari iussisset, censores, edicto submotis ab hasta qui ludificati priorem locationem erant, omnia eadem paulum imminutis pretiis
9 locauerunt. nobilis censura fuit simultatiumque plena, quae M. Porcium, cui acerbitas ea adsignabatur, per omnem uitam exercuerunt.
10 Eodem anno coloniae duae, Potentia in Picenum Pisaurum in Gallicum agrum, deductae sunt. sena iugera in singulos data. diuiserunt agrum coloniasque deduxerunt iidem triumuiri, Q. Fabius Labeo, et M. et Q. Fuluii, Flaccus et
11 Nobilior. consules eius anni nec domi nec militiae memora-
45 bile quicquam egerunt. in insequentem annum crearunt consules M. Claudium Marcellum Q. Fabium Labeonem.
M. Claudius Q. Fabius idibus Martiis, quo die consulatum
2 inierunt, de prouinciis suis praetorumque rettulerunt. praetores creati erant C. Valerius flamen Dialis, qui et priore anno petierat, Sp. Postumius Albinus, P. Cornelius Sisen-
3 na, L. Pupius, L. Iulius, Cn. Sicinius. consulibus Ligures

44.10: *Cic. Brut.* 79, *Vell.* 1.15.2

7 in lautumiis *Vat. Lat. 1852* : *sic*, *sed* inlautum iis *N* : in(l)latum hiis φ : in lautum hiis *V* : illautum his *L* : in latumiis β Porcia φ : Porti ubi *V* : ubi Porci *N* : Porcia ibi *L* **8** qui φ : per ψ ludificati φ : ludificata ψ paulum ψα : paululum φ **9** uitam φ : uiam ψ **10** Picenum φ : Pise(-ȩ- *V*)num ψ triumuiri *Esc. Mog.* : tresuiri χ M. ... Nobilior χ; *u. Sumner*, *40* **45.2** Sp. Postumius Albinus *Holk. 345* : et Sp. Postumius Albinus et χ : et Sp. Postumius Albinus *Wesenberg* Pupius α(*Holk. Lips. Esc.*) : Puppius χ Sicinius *Gel.* ("*non* Cn. Sulpicius") : Sulpicius χ

cum iisdem exercitibus quos P. Claudius et L. Porcius ha-
4 buerant prouincia decreta est. Hispaniae extra sortem prio-
ris anni praetoribus cum suis exercitibus seruatae. praeto-
res ita sortiri iussi uti flamini Diali utique altera iuris dicen-
5 di Romae prouincia esset; peregrinam est sortitus. Sisen-
nae Cornelio urbana, Sp. Postumio Sicilia, L. Pupio Apu-
lia, L. Iulio Gallia, Cn. Sicinio Sardinia euenit. L. Iulius
6 maturare est iussus. Galli Transalpini, per saltus ignotae
antea uiae, ut ante dictum est, in Italiam transgressi, oppi-
7 dum in agro qui nunc est Aquileiensis aedificabant. id eos
ut prohiberet, quod eius sine bello posset, praetori manda-
tum est: si armis prohibendi essent, consules certiores fa-
ceret; ex iis placere alterum aduersus Gallos ducere
legiones.
8 Extremo prioris anni augur in demortui Cn. Corneli Lentu-
46 li locum creatus erat Sp. Postumius Albinus. huius princi-
pio anni P. Licinius Crassus pontifex maximus mortuus est,
in cuius locum M. Sempronius Tuditanus pontifex est coop-

3 iisdem *C* : hiisdem φ : idem ψ   et α(*Esc. Voss.*) *Mog.* : *om.* χ   **5** Sardinia euenit *Par. 5741* : Sardiniae uenit ψ*E* : Sardinia uenit *P*   maturare *ELips.* : mature ψα(*Holk. Par. Voss.* : manere *Esc.*) : matarre *P*   **6** est *Lips. Par.* : *om.* χ   **7** iis ψ : hiis φ   **8** augur ... locum *Heraeus* : comitia habita erant inde mortui (in demortui *Voss.*) Cn. (M. φ) Corneli(i) locum auguris sufficiendi χ : *sic*, *sed* erant. in demortui ... sufficiendi creatus ... *distinxit Mercklin* (*134*) : comitia auguris creandi habita erant *Mog.*, in demortui Cn. Cornelii Lentuli locum *Mg* : post comitia habita (*uel* ⟨postquam⟩ comitia habita erant *uel* comitiis habitis) in demortui Cn. Cornelii Lentuli auguris locum *Drak.* : in demortui Cn. Cornelii Lentuli auguris locum *Weiss.* (*1864*)

2 tatus; pontifex maximus est creatus C. Seruilius Geminus. P. Licini funeris causa uisceratio data, et gladiatores centum uiginti pugnauerunt, et ludi funebres per triduum facti,
3 post ludos epulum. in quo cum toto foro triclinia strata essent, tempestas cum magnis procellis coorta coegit ple-
4 rosque tabernacula statuere in foro; eadem paulo post, cum undique disserenasset, sublata; defunctosque uolgo ferebant quod inter fatalia uates cecinissent, necesse esse taber-
5 nacula in foro statui. hac religione leuatis altera iniecta, quod sanguine per biduum pluuisset in area Volcani; et per decemuiros supplicatio indicta + erat + eius prodigii expiandi causa.
6 Consules, priusquam in prouincias proficiscerentur, legationes transmarinas in senatum introduxerunt. nec unquam ante tantum regionis eius hominum Romae fuerat.
7 nam ex quo fama per gentes quae Macedoniam accolunt uolgata est crimina querimoniasque de Philippo non neglegenter ab Romanis audiri, multis operae pretium fuisse

46.5: *Obs.* 4
46.6–48.1: *Pol.* 23.1–3, *App. Mac.* 9.6, *Iust.* 32.2.2–5

46.1–2 est cooptatus; pontifex *Gel.* ("*uetus et incorrupta lectio*") : *om.* χ **2** est creatus *Gel.* (*ut supra*) : creatus est χ uisceratio *Gel.* (*ut supra*) : uisceratione φ : uiscertatione (*duo uerba V*) *VL* : ius certatione *N* : uisceratio est *Heraeus* pugnauerunt β *Gel.* (*ut supra*) : pugnarunt χ, *fort. recte* funebres φ : fenebres ψ **4** post quum *Mg* : postquam χ disserenasset χ : conserenasset *Mg* : serenasset *Gel.* ("*exemplaria uetera*"; cons- *Fr.* 2) uolgo (*sic Mg*, uulgo χ) *Mg*χ : uolgo ⟨eo⟩ *H.J.M.* **5** + erat + χ : est *Ruperti* : *del. Ussing* **6** consules *hic scripsi*, *post* priusquam *Burn.* 200[2] : *om.* χ tantum φ : tantum trans ψ **7** multis φ*mg* : multos χ

8 queri, pro se quaeque ciuitates gentesque, singuli etiam priuatim – grauis enim accola omnibus erat – Romam aut ad spem leuandae iniuriae aut ad deflendae solacium uene-
9 runt. et ab Eumene rege legatio cum fratre eius Athenaeo uenit ad querendum simul quod non deducerentur ex Thracia praesidia, simul quod in Bithyniam Prusiae bellum ad-
47 uersus Eumenen gerenti auxilia missa forent. respondendum ad omnia iuueni tum admodum Demetrio erat. cum haud facile esset aut ea quae obicerentur aut quae aduersus
2 ea dicenda erant memoria complecti – nec enim multa solum, sed etiam pleraque oppido quam parua erant, de controuersia finium, de hominibus raptis pecoribusque abactis, de iure aut dicto per libidinem aut non dicto, de rebus per
3 uim aut gratiam iudicatis –, nihil horum neque Demetrium dilucide docere nec se satis liquido discere ab eo senatus cum cerneret posse, simul et tirocinio et perturbatione iuuenis moueretur, quaeri iussit ab eo ecquem de his rebus
4 commentarium a patre accepisset. cum respondisset accepisse se, nihil prius nec potius uisum est quam regis ipsius de singulis responsa accipere. librum extemplo poposce-
5 runt, deinde ut ipse recitaret permiserunt. erant autem de singulis rebus in breue coactae causae, ut alia fecisse se secundum decreta legatorum diceret, alia non per se stetisse

8 singuli α(*a*)*Emg* : singulis χ deflendae χ : defendendae *Mg* **9** Eumenen *VL* : Eumenem *PN* : Eumen *E* **47.2** aut gratiam χ : aut per gratiam *Par.* : ⟨ereptis⟩ aut per gratiam *H.J.M.* **3** dilucide docere ψ : dilucide dicere φ : docere dilucide *Mg*, *fort. recte* ecquem *ed. Rom.* : et quem χ hiis χ : iis *Wesenberg*, *fort. recte* **4** responsa χ : responsum *Mg* **5** breue *E* : breuem ψ*P* diceret α(*a Voss.*) : doceret χ

6 quo minus faceret, sed per eos ipsos qui accusarent. interposuerat et querellas de iniquitate decretorum, et quam non ex aequo disceptatum apud Caecilium foret, indigneque sibi nec ullo suo merito insultatum ab omnibus esset.
7 has notas inritati eius animi conlegit senatus: ceterum alia excusanti iuueni, alia recipienti futura ita ut maxime uellet
8 senatus, responderi placuit nihil patrem eius neque rectius nec magis quod ex uoluntate senatus esset fecisse quam quod, utcumque ea gesta essent, per Demetrium filium sa-
9 tisfieri uoluisset Romanis. multa et dissimulare et obliuisci et pati praeterita senatum posse, et credere etiam Deme-
10 trio. obsidem enim se animum eius habere, etsi corpus patri reddideri⟨n⟩t, et scire, quantum salua in patrem pietate
11 possit, amicum eum populi Romani esse, honorisque eius causa missuros in Macedoniam legatos, ut si quid minus factum sit quam debuerit, tum quoque sine piaculo rerum praetermissarum fiat. uelle etiam sentire Philippum integra omnia sibi cum populo Romano Demetri filii beneficio es-
48 se. haec, quae augendae amplitudinis eius causa facta erant, extemplo in inuidiam, mox etiam in perniciem adulescenti uerterunt.
2 Lacedaemonii deinde introducti sunt. multae et paruae disceptationes iactabantur: sed quae maxime rem continerent erant utrum restituerentur quos Achaei damnauerant necne;

48.2–5: *Pol.* 23.4, *Paus.* 7.9.5

6 esset φ : foret esset ψ **9** Demetrio *Holk. 354* : Demetrio credendum esset χ : *sic, sed* esse *Lips. Par.* **10** reddideri⟨n⟩t *Gron.* : reddiderit χ in ψ*Voss.* : *om.* φ populi Romani *P* : p. r. ψ*E* : populo Romano *Lips.*, *fort. recte* **48.2** paruae χ : paruulae *Mg* erant χ : ⟨hae⟩ (uel ⟨duae⟩) erant *Madvig*

3 inique an iure occidissent quos occiderant; + uertebatur + et utrum manerent in Achaico concilio Lacedaemonii, an, ut antea fuerat, secretum eius unius in Peloponneso 4 ciuitatis ius esset. restitui iudiciaque facta tolli placuit, Lacedaemonem manere in Achaico concilio, scribique id decretum et consignari et ab Lacedaemoniis et Achaeis.
5 Legatus in Macedoniam Q. Marcius est missus, iussus idem in Peloponneso sociorum res aspicere. nam ibi quoque ex ueteribus discordiis residui motus erant, et Messenii desci- 6 uerant a concilio Achaico. cuius belli et causas et ordinem si expromere uelim, immemor sim propositi, quo statui non ultra attingere externa nisi qua Romanis cohaererent re- **49** bus. euentus memorabilis est quod cum bello superiores essent Achaei, Philopoemen praetor eorum capitur, ad praeoccupandam Coronen, quam hostes petebant, + in + 2 ualle iniqua cum equitibus paucis oppressus. ipsum potuisse effugere Thracum Cretensiumque auxilio tradunt: sed pudor relinquendi equites, nobilissimos gentis, ab ipso nu- 3 per lectos, tenuit. quibus dum locum ad euadendas angu-

48.5–50: *Plut. Phil.* 18–21, *Iust.* 31.1.5–10, *Paus.* 4.29.12, 8.51.6–8, *Oros.* 4.20.29; *cf. Pol.* 23.5.1, 5.14–18, 12.1–3, 16, *Diod.* 29.18

3 + uertebatur + χ : certabatur *Madvig* : *del. Weiss.* (*1864*), *fort. recte* : quaerebatur *Novák* : uertebatur et ⟨in eo⟩ (*1929*) *uel* ⟨ad⟩uertebatur (*1938*) *Walter* **4** restitui χ : *add.* ⟨damnatos⟩ *Crév.* placuit *Mg* : placet χ : placuit ⟨et⟩ *Wesenberg* et ab χ : a α(*a*; *om. Voss.*), *fort. recte* **5** ex ψα : et ex φ Messenii desciuerant *Mg* : Messene desciuerat χ, *fort. recte* Achaico χ : Achaeico *Mg* **49.1** Philopoemen *Mg* : Philopemenes χ Coronen *Fr.2* : Coroneam ψ*P* : Coronnam *E* : Coronam α, *fort. recte* + in + χ : ⟨profectus⟩ quam ... in *ed. Lugd. 1553* : ⟨...⟩ in *Weiss.* : ⟨profectus atque ibi⟩ in *Hertz* : in⟨ita⟩ *Heraeus* : ⟨profectus et⟩ in *H. J. M.* **2** lectos χ : electos *Mg*

stias cogendo ipse agmen praebet, sustinens impetus hostium, prolapso equo et suo ipse casu et onere equi super
4 eum ruentis haud multum afuit quin exanimaretur, septuaginta annos iam natus et diutino morbo, ex quo tum pri-
5 mum reficiebatur, uiribus admodum attenuatis. iacentem hostes superfusi oppresserunt; cognitumque a uerecundia memoriaque meritorum haud secus quam ducem suum attollunt reficiuntque, et ex ualle deuia in uiam portant, uix
6 sibimet ipsi prae necopinato gaudio credentes; pars nuntios Messenen praemittunt debellatum esse, Philopoemenem
7 captum adduci. primum adeo incredibilis uisa res ut non pro uano modo sed uix pro sano nuntius audiretur. deinde ut super alium alius idem omnes adfirmantes ueniebant,
8 tandem facta fides; et priusquam adpropinquare urbi satis scirent, ad spectaculum omnes simul liberi ac serui, pueri quoque cum feminis, effunduntur. itaque clauserat portam turba, dum pro se quisque, nisi ipse oculis suis credidisset,

3 ruentis φ : ruentes ψ afuit *Drak.* : aufuit φ : affuit ψ*Holk. Voss.* : abfuit α(*Lips.Par.Esc.*) **5** hostes φ : hostem ψ*Voss.* cognitumque *Ussing* : cognitumque primum χ : cognitumque pristina *M. Müller* (*1866*) : cognitumque protinus *Gertz* (*JPhV 1897, 16*) : cognitumque praetorem *Damsté* et ex φ : ex ψ*Holk. Lips.* **6** Messenen *Vat. Lat. 1852* : Mensenen (ē *P*) χ : Messenem α Philopemenem *PVoss.* : Philopemenen ψ*E* : Phi(y)lop(p)omenem α(*a Esc.*) **8** urbi φ : urbis ψ clauserat ψ *Fr.2* : clauserant φ turba dum φ *Fr.2* : turbandum ψ*Esc.* : turbae dum *Lips.Voss.* : turbem dum *Par.* : turbam *Holk.*; *u. infra* credidisset ψα : credidissent φ

9 uix pro comperta tantam rem habiturus uideretur. aegre submouentes obuios intrare portam qui adducebant Philopoemenem potuerunt. aeque conferta turba iter reliquum
10 clauserat; et cum pars maxima exclusa a spectaculo esset, theatrum repente, quod propinquum uiae erat, compleuerunt, et ut eo adduceretur in conspectum populi una uoce
11 omnes exposcebant. magistratus et principes, ueriti ne quem motum misericordia praesentis tanti uiri faceret, cum alios uerecundia pristinae maiestatis conlatae praesenti fortunae, alios recordatio ingentium meritorum motura esset,
12 procul in conspectu eum statuerunt, deinde raptim ex oculis hominum abstraxerunt, dicente praetore Dinocrate esse quae pertinentia ad summam belli percunctari eum magistratus uellent. inde abducto eo in curiam et senatu uocato

comperta *PN¹VL* : comperata *EN* : comperto *Mg* uideretur χ : uidetur *uel* cum *pro* dum *supra Crév.* **9** aegre sub(m)mouentes ψα(*Esc. Voss.*) : egressum mouentis φ Philopemenem φ : Philopemene ψ aeque *Walch* (*102*) : atque χ **10** maxima exclusa *Mg* : maxime clausa χ propinquum φ : principum ψ ut eo adduceretur ... populi *Mg* : ut in ... populi adduceretur χ **11** ne quem χ : neque *Esc.* : ne quo (modo) α(*a*) collatae *Duker* : collata χ praesenti *P³* : praebentis χ : praesentis α(*Holk. Lips. Voss.*) **12** dicente *hic Mg, post* Dinocrate χ, *fort. recte* inde abducto eo *Drak.* : inde adducto eo *Mg* : abducto χ : adducto α et χ : *om.* α curiam ψα(*exc. Holk.*) : curia φ senatu ψα*P³* : natu φ consultari *P*α(*Esc. Voss.*) : consultatiri *E* : consulari ψ : consulturi α(*a*)

50 consultari coeptum. iam inuesperascebat, et non modo cetera sed ne in proximam quidem noctem ubi satis tuto cu-
2 stodiretur expediebant: obstupuerant ad magnitudinem pristinae eius fortunae uirtutisque, et neque ipsi domum recipere custodiendum audebant, nec cuiquam uni custo-
3 diam eius satis credebant. admonent deinde quidam esse thesaurum publicum sub terra, saxo quadrato saeptum. eo uinctus demittitur, et saxum ingens, quo operitur, machina
4 superimpositum est. ita loco potius quam homini cuiquam credendam custodiam rati, lucem insequentem exspectaue-
5 runt. postero die multitudo quidem integra, memor pristinorum eius in ciuitatem meritorum, parcendum ac per eum remedia quaerenda esse praesentium malorum censebant:
6 sed defectionis auctores, quorum in manu res publica erat, in secreto consultantes omnes ad necem eius consentie-
7 bant. sed utrum maturarent an differrent ambigebatur. uicit pars auidior poenae, missusque qui uenenum ferret. accepto poculo nihil aliud locutum ferunt quam quaesisse si incolumis Lycortas – is alter imperator Achaeorum erat –
8 equitesque euasissent. postquam dictum est incolumes esse, 'bene habet' inquit, et poculo impauide exhausto haud
9 ita multo post exspirauit. non diuturnum mortis eius gaudium auctoribus crudelitatis fuit: uicta namque Messene bello exposcentibus Achaeis dedidit noxios, ossaque reddita Philopoemenis sunt, et sepultus ab uniuerso Achaico est concilio, adeo omnibus congestis humanis honoribus ut ne

50.2 obstupuerant *Gel.* ("*lectio uetus*") : obstu(-i- *V*)puebant ψ, *fort. recte* : obstupebant φ **5** censebant χ : censebat *Grut.* **6** sed defectionis *Mg* : defectionis φ*Gel.* ("*lege*") : refectionis ψ : sed factionis α(*aVoss.*) : at defectionis *Drak.* quorum α *Gel.* (*ut supra*) : quo χ publica *Gel.* (*ut supra*) : *om.* χ **7** qui ψαP^x *in ras.* : per *E* ferunt φ : ierunt *N* : ier *V* **8** haud(t) ita α : aut ita ψ : hiaud ita *E* : audita *P* exhausto *Mog.* : hausto χ **9** exposcentibus Achaeis φ : exposcenti Bacheis ψ dedidit *Holk. 353* : dedit χ Achaico χ : Achaeico *Mg* congestis humanis ψ : humanis congestis φ, *fort. recte*

10 diuinis quidem abstineretur. ab scriptoribus rerum Graecis Latinisque tantum huic uiro tribuitur ut a quibusdam eorum, uelut ad insignem notam huius anni, memoriae mandatum sit tres claros imperatores eo anno decessisse, Philo-
11 poemenem Hannibalem P. Scipionem; adeo in aequo eum duarum potentissimarum gentium summis imperatoribus posuerunt.

51 Ad Prusiam regem legatus T. Quinctius Flamininus uenit, quem suspectum Romanis et receptus post fugam Antiochi
2 Hannibal et bellum aduersus Eumenen motum faciebat. ibi seu quia a Flaminino inter cetera obiectum Prusiae erat hominem omnium qui uiuerent infestissimum populo Romano apud eum esse, qui patriae suae primum, deinde fractis eius opibus Antiocho regi auctor belli aduersus po-
3 pulum Romanum fuisset, seu quia ipse Prusias, ut gratificaretur praesenti Flaminino Romanisque, per se necandi aut tradendi eius in potestatem consilium cepit, a primo conloquio Flaminini milites extemplo ad domum custodiendam

51: *Pol.* 23.5.1, *Nep. Hann.* 12, *Plut. Flam.* 20.3–11, *App. Syr.* 11.43, *Iust.* 32.4.8, *Obs.* 4, *uir. ill.* 51.5, *Eutr.* 4.5.2, *Oros.* 4.20.29, *Zon.* 9.21.7; *cf. Varr. Men. fr.* 407*B*

10 rerum φ : regum ψ sit φ : si ψ **11** duarum *Gel.* ("*non* duobus") : duobus χ : duobus duarum *Weiss.* **51.1** Hannibal et φ : Hannibale ψ Eumenen *VL* : Eumenem φ*N* faciebat χ : faciebant α(*a Voss.*) **2** Flaminino φ : Flaminio ψ **3** ut gratificaretur *Fr.* 2 : gratificaretur χ : gratificaturus *Weiss.* custodiendam Hannibalis χ : Hannibalis custodiendam *Fr.* 2, *fort. recte*

4 Hannibalis missi sunt. semper talem exitum uitae suae Hannibal prospexerat animo, et Romanorum inexpiabile odium in se cernens, et fidei regum nihil sane confisus: Prusiae uero leuitatem etiam expertus erat; Flaminini quo-
5 que aduentum uelut sibi fatalem horruerat. ad omnia undique infesta ut iter semper aliquod praeparatum fugae haberet, septem exitus e domo fecerat, ex iis quosdam occul-
6 tos, ne custodia saepirentur. sed graue imperium regum nihil inexploratum quod uestigari uolunt efficit: totius circuitum domus ita custodiis complexi sunt ut nemo inde
7 elabi posset. Hannibal, postquam est nuntiatum milites regios in uestibulo esse, postico, quod deuium maxime atque
8 occultissimi exitus erat, fugere conatus, ut id quoque occursu militum obsaeptum sensit et omnia circa clausa custodiis dispositis esse, uenenum, quod multo ante praeparatum ad
9 tales habebat casus, poposcit. 'liberemus' inquit 'diuturna cura populum Romanum, quando mortem senis exspectare
10 longum censent. nec magnam nec memorabilem ex inermi proditoque Flamininus uictoriam feret. mores quidem populi Romani quantum mutauerint, uel hic dies argumento

4 inexpiabile *Asc.* : inexplicabile χ : in se expiabile *Par.* sane *hic* χ, *ante* regum α confisus φ : confixus ψ : fretus *Mg* sibi *hic scripsi, ante* uelut χ, *post* fatalem *ed. Rom.* **5** exitus e domo φ : exitu sed homo ψ ex χ : et ex *Fr.2, fort. recte* iis *N* : hi(i)s φ*VL*, *fort. recte* **7** nuntiatum *EPar.* : enuntiatum *P*ψα(*a* : enunt- *corr. ex* nunt- *Esc.*) regios φ : regio ψ*Esc.* uestibulo φ : uestibula ψ postico φ : portico ψ deuium χ : deuii (*aVoss.*) **8** id *EP*[x] *in ras.* : it ψ **9** liberemus χ : ⟨et⟩ liberemus *Sig.* inquit *Holk. 351.3* : *om.* χ censent φ : censere ψ **10** Flamininus ψ : Flaminius φ

11 erit. horum patres Pyrrho regi, hosti armato, exercitum in Italia habenti, ut a ueneno caueret praedixerunt: hi legatum consularem, qui auctor esset Prusiae per scelus occi-
12 dendi hospitis, miserunt.' exsecratus deinde in caput regnumque Prusiae, et hospitales deos uiolatae ab eo fidei testes inuocans, poculum exhausit. hic uitae exitus fuit Hannibalis.

52 Scipionem et Polybius et Rutilius hoc anno mortuum scribunt. ego neque his nec Valerio adsentior, his, quod censoribus M. Porcio L. Valerio principem senatus L. Valerium ipsum censorem lectum inuenio, cum superioribus duobus
2 lustris Africanus fuisset; quo uiuo, nisi ut ille senatu moueretur, quam notam nemo memoriae prodidit, alius princeps
3 in locum eius lectus non esset. Antiatem auctorem refellit tribunus plebis M. Naeuius, aduersus quem oratio inscripta
4 P. Africani est. hic Naeuius in magistratuum libris est tribunus plebis P. Claudio L. Porcio consulibus, sed iniit tribunatum Ap. Claudio M. Sempronio consulibus ante diem
5 quartum idus Decembres. inde tres menses ad idus Martias sunt, quibus P. Claudius L. Porcius consulatum inierunt.
6 ita uixisse in tribunatu Naeui uidetur, diesque ei dici ab eo potuisse, decessisse autem ante L. Valeri et M. Porci censuram.

11 horum patres *Mg* : patres eorum χ **11–12** per scelus ... Prusiae (hospitalis *E*) φ : *om.* ψ **12** ab eo φ : *om.* ψ testis φ : testium *N* : testamenti *V* **52.1** nec χ : neque α(*Holk. Par. Voss.*) assentior χ : *post add.* ⟨qui M. Aemilio C. Flaminio coss.⟩ *Shackleton Bailey* L. Valerium *hic* ψ, *post* ipsum *ed. Rom.*, *ante* principem (*om.* censorem) *Hertz* : *om.* φ principem senatus ψ : *om.* φ duobus χ : tribus *Manutius*, *fort. recte* **2** senatu α : se(-a- *V*)natum χ **4** in magistratuum libris est *Gel.* ("*antiqua scriptura*") : magistratum init χ consulibus (ante) α(*aEsc.*) : consul χ a. d. quartum *Sig.* : ad quat(t)uor χ **6** ita *Gel.* : ita et χ, *fort. recte* Neuii (*sic etiam Gel.*, Neruii *Lips.*) uidetur ψα(*exc. Holk.*) *Gel.* ("*non* ut uideretur") : Neui uideretur *E* : ne uideretur *P*

7 Trium clarissimorum suae cuiusque gentis uirorum non tempore magis congruente comparabilis mors uidetur esse quam quod nemo eorum satis dignum splendore uitae ex-
8 itum habuit: iam primum omnes non in patrio solo mortui nec sepulti sunt; ueneno absumpti Hannibal et Philopoemen; exsul Hannibal, proditus ab hospite, captus Philopoe-
9 men in carcere et in uinculis exspirauit; Scipio etsi non exsul neque damnatus, die tamen dicta, ad quam non adfuerat reus, absens citatus, uoluntarium non sibimet ipse solum sed etiam funeri suo exsilium indixit.

53 Dum ea in Peloponneso, a quibus deuertit oratio, geruntur, reditus in Macedoniam Demetri legatorumque aliter alio-
2 rum adfecerat animos. uolgus Macedonum, quos belli ab Romanis imminentis metus terruerat, Demetrium ut pacis auctorem cum ingenti fauore conspiciebant, simul et spe
3 haud dubia regnum ei post mortem patris destinabant. nam etsi minor aetate quam Perseus esset, hunc iusta matre familiae, illum paelice ortum esse; illum ut ex uolgato corpore genitum nullam certi patris notam habere, hunc insi-
4 gnem similitudinem Philippi prae se ferre. ad hoc Romanos Demetrium in paterno solio locaturos, Persei nullam apud

53: *Pol.* 23.7–8, *Iust.* 32.2.6–7
53.3: *cf. Plut. Arat.* 54.7

7 trium φ : triumuiro ψ   tempore magis χ : magis tempore *Fr.2, fort. recte*   exitum φ : excitum ψ   **8** iam χ : nam α(*a Voss.*)   patrio χ : ⟨in⟩ patrio *ed. Rom., fort. recte*   Philopoemen *Mg* : Philopemenem *PN* : *sic, sed* -en *EV*, -omenes α(*om.* et . . . Hannibal *a*); *sic etiam infra, nisi* -en *N*   exul φ : haec consul *V* : haec sul *N*   **9** affuerat ψ : fuerat φ   non *Voss.* : *om.* χ   funeri φ : funere ψα(*aEsc.*)   **53.1** legatorumque φ : legatorum quae ψ   animos φ : animus ψ   **3** nullam φ : nulla ψ   similitudinem Phi(y)lippi χ : Phi(y)lippi similitudinem α, *fort. recte*   **4** ad hoc *Mg* : ad *Esc.* : at φ : aut ψ

5 eos gratiam esse. haec uolgo loquebantur. itaque et Persea cura angebat ne parum pro se una aetas ualeret, cum aliis
6 omnibus rebus frater superior esset; et Philippus ipse, uix sui arbitrii fore quem heredem regni relinqueret credens, sibi quoque grauiorem esse quam uellet minorem filium
7 aiebat. offendebatur interdum concursu Macedonum ad
8 eum, et alteram iam se uiuo regiam esse indignabatur. et ipse iuuenis haud dubie inflatior redierat, subnixus erga se iudiciis senatus, concessisque sibi quae patri negata essent;
9 et omnis mentio Romanorum quantam dignitatem ei apud ceteros Macedonas, tantam inuidiam non apud fratrem mo-
10 do sed etiam apud patrem conciliabat, utique postquam legati alii Romani uenerunt, et cogebatur decedere Thracia praesidiaque deducere et alia aut ex decreto priorum lega-
11 torum aut ex noua constitutione senatus facere. sed omnia maerens quidem et gemens, eo magis quod filium frequentiorem prope cum illis quam secum cernebat, oboedienter tamen aduersus Romanos faciebat, ne quam mouendi ex-
12 templo belli causam praeberet. auertendos etiam animos a suspicione talium consiliorum ratus, mediam ⟨p⟩er Thraciam exercitum in Odrysas et Dentheletos et Bessos duxit;

5 aliis omnibus χ : omnibus aliis *Lips. Fr. 2* : alius omnibus aliis α(*Holk. Par. Voss.*) **6** fore *ed. Rom.* : foret χ minorem filium χ : filium minorem α aiebat *Mg* : censebat χ, *fort. recte* **7** alteram φ : altera ψ **8** concessisque φ : concessis quae ψ **10** alii χ : *del. Madvig* **11** eo φ : eum ψ illis χ : aliis *Mg* faciebat φ : faciebant ψα(*Holk. Par. Esc.*) causam φ : *om.* ψ : tamen α(*a*) **11–12** praeberet auertendos *Fr. 2* ("*legendum* auertendos" *Gel.*) : auertendos (*post* etiam) *Mg* : praeuertendos χ **12** ⟨p⟩er *Heraeus* : in χ : media Thracia *Madvig* exercitum φ : exercitam ψ Dentheletos ψ*P* : Denteletos *E* : Dentheletas *Fr. 2* : Dantheletas *Sig.* : *fort.* Dantheletos (Δανθελήτους *MSS. Pol.* 23.8.4)

13 Philippopolim urbem fuga desertam oppidanorum, qui in proxima montium iuga cum familiis receperant sese, cepit, campestresque barbaros, depopulatus agros eorum, in de-
14 ditionem accepit. relicto inde ad Philippopolim praesidio, quod haud multo post ab Odrysis expulsum est, oppidum in Derriopo condere instituit – Paeoniae ea regio est –, prope
15 Erigonum fluuium, qui ex Illyrico per Paeoniam fluens in Axium editur amnem, haud procul Stobis, uetere urbe;
16 nouam urbem Perseida, ut is filio maiori haberetur honos, appellari iussit.

54 Dum haec in Macedonia geruntur, consules in prouincias
2 profecti. Marcellus nuntium praemisit ad L. Porcium proconsulem, ut ad nouum Gallorum oppidum legiones ad-
3 moueret. aduenienti consuli Galli sese dediderunt. duode-
4 cim milia armatorum erant; plerique arma ex agris rapta habebant; ea aegre patientibus iis adempta, quaeque alia aut populantes agros rapuerant aut secum attulerant. de his

54: *Piso fr.* 35*P* (= *Plin. NH* 3.131), *Zon.* 9.21.6

13 Philippopolim χ : Philippopolin *ed. Rom.*, *fort. recte*; *sic etiam* §14 proxima φ : proximo ψ sese φ : caesae ψ cepit φ : coepit *V* : cepte (*sic*) *N* **14** ad φ*mgLips. Esc.* : a χ Derriopo *Esc.* : Derrhiopo ψ*P* : Deirhiopo *E* : Derioppo α(*a* : Detriopo *Voss.*) : Deuriopo *Sig.*; *u. Hammond, 69* condere instituit χ : constituit condere α regio est φ : regione ψ **15** Paeoniam χ : Pe⟨lag⟩oniam *Schaefer* (*JPhP 1876, 368*), *fort. recte* (*sed u. Hammond, l. c.*) edi(-e- *N*)tur amnem χ : amnem editur *Mg*, *fort. recte* **16** Perseida ut is φ : *sic, sed unum uerbum N*, per se id aut his *V* **54.1** dum haec *Fr. 2* : haec dum χ **2** proconsulem *P* : proconsulis *E* : proconsul ψ : *fort.* pro consule **4** iis *N* : hi(i)s φ*VL* rapuerant φ : rapuerunt ψ

5 rebus qui quererentur legatos Romam miserunt. introducti in senatum a C. Valerio praetore, exposuerunt se, superante in Gallia multitudine, inopia coactos agri et egestate ad quaerendam sedem Alpes transgressos, quae inculta per 6 solitudines uiderent, ibi sine ullius iniuria consedisse. oppidum quoque aedificare coepisse, quod indicium esset nec agro nec urbi ulli uim allaturos uenisse. nuper M. Claudium ad se nuntium misisse bellum se cum iis, ni dederen- 7 tur, gesturum. se, certam etsi non speciosam pacem quam incerta belli praeoptantes, de⟨di⟩disse se prius in fidem 8 quam in potestatem populi Romani. post paucos dies iussos et urbe et agro decedere, sese tacitos abire quo terrarum possent in animo habuisse. arma deinde sibi, et postremo 9 omnia alia quae ferrent agerentque adempta. orare se senatum populumque Romanum ne in se innoxios deditos acer- 10 bius quam in hostes saeuirent. huic orationi senatus ita responderi iussit neque illos recte fecisse cum in Italiam uenerint, oppidumque in alieno agro, nullius Romani magistratus qui ei prouinciae praeesset permissu, aedificare co- 11 nati sint: neque senatui placere deditos spoliari. itaque se cum iis legatos ad consulem missuros, qui, si redeant unde uenerint, omnia iis sua reddi iubeant, quique protinus eant trans Alpes, et denuntient Gallicis populis multitudinem 12 suam domi contineant: Alpes prope inexsuperabilem finem in medio esse; non utique iis melius fore quam qui eas 13 primi peruias fecissent. legati missi L. Furius Purpureo Q. Minucius L. Manlius Acidinus. Galli, redditis omnibus quae sine cuiusquam iniuria habebant, Italia excesserunt.

5 ullius α(*exc. Holk.*)φ*mg* : illius χ **7** pacem quam α(*a Voss.*)φ*mg* : quam pacem χ de⟨di⟩disse *Modius* : dedisse χ **8** agerentque χ : agerentue *Fr. 2* **9** innoxios φ : innoxio ψ **10** recte fecisse *Mog.* : fecisse recte *Mg* : recte gessisse χ in *Mg**α(*exc. Holk.*) : *om.* χ uenerint *Mg* : uenirent χ sint *Vat. Lat. 1852* : sunt χ **11** eant φ : erant ψ*Esc.* **12** quam qui *Holk. 356* : qui χ : *sic, sed* medias *pro* melius *Gemoll* (*JPhV 1899, 15*) **13** Purpurio *Mg* : *om.* χ

55 legatis Romanis Transalpini populi benigne responderunt. seniores eorum nimiam lenitatem populi Romani castiga- 2 runt, quod eos homines, qui gentis iniussu profecti occupare agrum imperii Romani et in alieno solo aedificare oppi- 3 dum conati sint, impunitos dimiserint: debuisse grauem temeritatis mercedem statui; quod uero etiam sua reddiderint, uereri ne tanta indulgentia plures ad talia audenda 4 impellantur. et exceperunt et prosecuti cum donis legatos sunt.

M. Claudius consul, Gallis ex prouincia exactis, Histricum bellum moliri coepit litteris ad senatum missis, ut sibi in 5 Histriam traducere legiones liceret. id senatui ⟨non⟩ placuit. illud agitabant uti colonia Aquileia deduceretur, nec satis constabat utrum Latinam an ciuium Romanorum deduci placeret. postremo Latinam potius coloniam deducendam 6 patres censuerunt. triumuiri creati sunt P. Scipio Nasica C. Flaminius L. Manlius Acidinus. eodem anno Mutina et 7 Parma coloniae ciuium Romanorum sunt deductae, bina milia hominum, in agrum qui proxime Boiorum ante Tuscorum fuerat; octona iugera Parmae quina Mutinae accepe- 8 runt. deduxerunt triumuiri M. Aemilius Lepidus T. Aebu-

55.5–6: *Vell. Pat.* 1.15.2, *ILLRP* 324

55.2 solo φ : uel solo *V* : uel solo agro *N* dimiserint *Mg* : dimisissent χ **3** reddiderint *L* : reddiderunt χ **4** et ... et χ : ita prosecuti *ex Mg citantur* : ut ... ita *Weiss.* : ut ⟨benigne⟩ ... ita *Madvig* Gallis φ : cum Gallis ψ exactis φ : et actis ψ **5** ⟨non⟩ *Novák* : ⟨haud⟩ *Madvig, fort. recte* : *om.* χ Aquileia *Mg* : *om.* χ **6** triumuiri α : triumuirique χ Acidinus *Par.* : Accidinus *alii* α : Acindinus ψ*E* : Acidinnus *P* ciuium Romanorum χ : Romanorum ciuium α **7** agrum χ : agro *Lips. Par. Fr.2*; deductae, ... hominum, ... fuerat; *distinxi* : deductae. ... fuerat, *Fr.2* : deductae. ... agrum ... fuerat, (octona ... Mutinae acceperunt (*sic uoluit, sed* acceperunt *errore omissum*)) deduxerunt ... *Drak.*; *cf.* 41.14.4 Mutinae acceperunt χ : acceperunt Mutinae α

9 tius Parrus L. Quinctius Crispinus. et Saturnia colonia ciuium Romanorum in agrum Caletranum est deducta. deduxerunt triumuiri Q. Fabius Labeo C. Afranius Stell⟨i⟩o Ti. Sempronius Gracchus. in singulos iugera data dena.

56 Eodem anno A. Terentius proconsul haud procul flumine Hibero, in agro Ausetano, et proelia secunda cum Celtiberis fecit, et oppida, quae ibi communierant, aliquot expu- 2 gnauit. ulterior Hispania eo anno in pace fuit, quia et P. Sempronius proconsul diuturno morbo est implicitus, et 3 nullo lacessente peropportune quieuerunt Lusitani. nec in Liguribus memorabile quicquam a Q. Fabio consule gestum.

Ex Histria reuocatus M. Marcellus, exercitu dimisso, Ro-

56.1, 6: *Obs.* 4, *Oros.* 4.20.30

8 Parrus (*uel* Parus) *Bücheler* (*Studi Luciliani*, *84*) : Carus χ **9** Caletranum ψα(*Holk. Par. Esc.* : -thranum *Lips.* : -nium *Voss.*) : Calecranum *P* : Caletanum *E* Labeo χ : *del. uel* Buteo *du Rieu* (*de gente Fabia*, *372*) C. Afranius *Holk. 356* : Carfanius χ Stell⟨i⟩o *ed. Ven. 1491* : Stello χ Tib. *Fr. 2* : T. χ*Mg** Gracchus *Mg* : *om.* χ in ... dena *Heraeus* : in ... decem *Mg* : iugera in singulos data χ : *fort.* dena iugera in singulos data **56.1** proconsul χ : propraetor *Ald.* (*sic etiam* §2) : *om.* α(*a*) : *fort.* pro consule Hibero φ : hi(i) uero ψ*Holk.* (Hyuro *Lips.* : Yuro *Par.*) communierant ψ*P* : comuni erant *E* : communia erant α **2** ulterior *Glar.* : citerior φ : citeriore ψ; *fort. errauit ipse Liuius* eo anno *hic Fr. 2*, *post* fuit χ, *fort. recte* proconsul χ : *fort.* pro consule diu(r)turno φ*mgHolk. Esc.* : diurno χ : diutino *ed. Rom.* **3** consule gestum *EVoss.* : colegestum *P* : congestum ψ*Holk. Esc.* : gestum *Lips. Par.* ex Istria (Hi- *Weiss.*) ... M. Marcellus *Mg* : Marcellus ex Istria (Hi(y)- *Lips. Par. Esc.*) reuocatus χ : M. Marcellus ... reuocatus *Mog.*, *fort. recte* dimisso χ : ⟨A⟩ri⟨minum⟩ misso *Unger* (*152*)

4 mam comitiorum causa rediit. creauit consules Cn. Baebium Tamphilum et L. Aemilium Paullum. cum M. Aemilio Lepido hic aedilis curulis fuerat; a quo consule quintus annus erat, cum is ipse Lepidus post duas repulsas consul 5 factus esset. praetores inde facti Q. Fuluius Flaccus, M. Valerius Laeuinus, P. Manlius iterum, M. Ogulnius Gallus, L. Caecilius Denter, C. Terentius Histra.

6 Supplicatio extremo anno fuit prodigiorum causa, quod sanguine per biduum pluuisse in area Concordiae satis credebant, nuntiatumque erat haud procul Sicilia insulam, 7 quae non ante fuerat, nouam editam e mari esse. Hannibalem hoc anno Antias Valerius decessisse est auctor, legatis ad eam rem ad Prusiam missis praeter T. Quinctium Flamininum, cuius in ea re celebre est nomen, L. Scipione Asiatico P. Scipione Nasica.

56.4: *I. I.* 13.3.71b, 81, *Val. Max.* 7.5.3, *uir. ill.* 56.1
56.7: *Plut. Flam.* 21.14

4 annus χ : ⟨is⟩ annus *Wesenberg* **5** Manlius *Ald. Dett. ap. Sig.* : Aemilius χ Ogulnius ψ : Ogolnius φ Caecilius *Lips. Esc.* (*om. Holk.*) : Caelius χ Histra *scripsi* (Hystr *Esc.* : Hystra *L*) : Istra χ **6** pluuisse φ : pluisse ψα(*Holk. Lips. Esc.*), *fort. recte* area ψα(*Par. Esc. Voss.* : antea *Holk.*) : ara φ : area ⟨Vulcani, totidem diebus in area⟩ *Rossbach*, *cl. Obs.* non ante χ : ante non *Zingerle*; *u. infra* nouam χ *Gel.* ("*pro* nondum") : nota, *uel del.* quae ... fuerat *Harant* **7** P. χ : et P. *Holk. 353*, *fort. recte*

Subscriptiones : Titi Liuii de bello Macedonico liber nonus incipit *E* : liber xl *N* : Titi Liuii Patauini historiographi ab urbe condita de bello Macedonico liber viiii' explic̄. incipit x' et ultimus feliciter sic dicit *V* : Titi Liuii Patauini hystoriographi de bello Macedonico liber nonus explicit incipit decimus *Lips.* : Titi Liuii de bello Macedonico explicit liber viiii' incipit x' *Voss.*

TITI LIVI
AB VRBE CONDITA
LIBER XL

1 Principio insequentis anni consules praetoresque sortiti prouincias sunt. consulibus nulla praeter Ligures quae decerneretur erat. iurisdictio urbana M. Ogulnio Gallo, inter
2 peregrinos M. Valerio euenit; Hispaniarum Q. Fuluio Flacco citerior P. Manlio ulterior, L. Caecilio Dentri Sicilia, C. Terentio Histrae Sardinia. dilectus habere consules iussi.
3 Q. Fabius ex Liguribus scripserat Apuanos ad rebellionem spectare, periculumque esse ne impetum in agrum Pisanum
4 facerent. et ex Hispaniis citeriorem in armis esse et cum Celtiberis bellari sciebant; in ulteriore, quia diu aeger esset praetor, luxuria et otio solutam disciplinam militarem esse.
5 ob ea nouos exercitus conscribi placuit, quattuor legiones in Ligures, uti singulae quina milia et ducenos pedites trecenos haberent equites, sociorum iisdem Latini nominis quindecim milia peditum addita et octingenti equites; hi
6 duo consulares exercitus essent. scribere praeterea iussi septem milia peditum sociorum ac Latini nominis et quadringentos equites, et mittere ad M. Marcellum in Galliam,

1.1 M. ψ : *om.* φ **2** Hispaniarum φ : Hi(y)spania (-o *Lips.*) ψα(*a*) Dentri *Sig.* : Dentrici χ : Denti *Par.* Histrae χ : Istrae *Mg* iussi *hic* χ, *ante* delectus (*sic*) *Fr. 2* **3** Fabius φ : Fab(b)io ψ luxuria et otio *Vat. Lat. 1852* : luxuriae totio ψ : luxuriae et otio φ : luxuriae otio α **5** m(ilia) ψ : *om.* φ; *sic etiam* §§6, 7 trecenos φ : ccc[tos] *N* : trecentos *V* octingenti φ : quingenti ψ : trecenti *Mg* **6** peditum φ : *om.* ψ*Esc.*

7 cui ex consulatu prorogatum imperium erat. in Hispaniam utramque quae ducerentur quattuor milia peditum ciuium Romanorum et ducenti equites, et sociorum septem milia
8 peditum cum trecentis equitibus, scribi iussa. et Q. Fabio Labeoni cum exercitu quem habebat in Liguribus prorogatum in annum imperium est.

2 Ver procellosum eo anno fuit. pridie Parilia, medio ferme die, atrox cum uento tempestas coorta multis sacris profanisque locis stragem fecit, signa aenea in Capitolio deiecit,
2 forem ex aede Lunae, quae in Auentino est, raptam tulit et in posticis parietibus Cereris templi adfixit, signa alia in circo maximo cum columnis quibus superstabant euertit,
3 fastigia aliquot templorum a culminibus abrupta foede dissipauit. itaque in prodigium uersa ea tempestas, procurari-
4 que haruspices iusserunt. simul procuratum est quod tripedem mulum Reate natum nuntiatum erat, et a Formiis aedem Apollinis Caietae de caelo tactam. ob ea prodigia uiginti hostiis maioribus sacrificatum et diem unum supplicatio fuit.

2.1–4: *Obs.* 5

7 ducenti *Vat. Lat. 1852* : ducentos χ   trecentis φ : tercentos ψ   **8** exercitu φ : exercitum ψ   **2.2** forem ex φ : fore in ex ψ   parietibus *Mg* : partibus χ   Cereris φ : cereis ψ   ad(f)fixit φ : adflixit *N* : adfluxit *V*   **4** a Formis ... Caietae *Holk.353* (Apollinis Caietae *Obs.*) : *sic*, *sed* ac Cai(y)etae *VPmg*α (Caytae *Esc.* : *om.* natum ... prodigia *Lips.*), Accaretae *N*, Occaietae φ : *om.* a, ... ac Caietae *Gron.* : Formiis aedem ⟨... item aedem⟩ Apollinis Caietae *Drak.* : a Formiis ⟨...⟩ aedem Apollinis Caietae *Heraeus* : ⟨forum⟩ Formiis, ... Caietae *Brakman*   sacrificatum χ : sacrificatum est *Mg*

5 Per eos dies ex litteris A. Terenti propraetoris cognitum P. Sempronium in ulteriore prouincia, cum plus annum aeger fuisset, mortuum esse. eo maturius in Hispaniam praetores iussi proficisci.
6 Legationes deinde transmarinae introductae sunt, primae Eumenis et Pharnacis regum et Rhodiorum querentium de
7 Sinopensium clade. Philippi quoque legati ⟨et⟩ Achaeorum et Lacedaemoni⟨or⟩um sub idem tempus uenerunt. his, prius Marcio audito, qui ad res Graeciae Macedoniaeque
8 uisendas missus erat, responsa data sunt. Asiae regibus ac Rhodiis responsum est legatos ad eas res uisendas senatum missurum.
3 De Philippo auxerat curam Marcius: nam ita fecisse quae senatui placuissent fatebatur ut facile appareret non diu-
2 tius quam necesse esset facturum, neque obscurum erat rebellaturum, omniaque quae tunc ageret diceretque eo
3 spectare. iam primum omnem fere multitudinem ciuium ex maritimis ciuitatibus cum familiis suis in Emathiam – quae nunc dicitur, quondam appellata Paeonia est – traduxit,
4 Thracibusque et aliis barbaris urbes tradidit habitandas, fidiora haec genera hominum fore ratus in Romano bello.

2.6–3: *Pol.* 23.9–10.11, *Strabo* 12 *p.* 545C

5 Terentii φ : Terentio ψ prouincia ψα : Hispania φ **6** introductae χ : ⟨in senatum⟩ introductae *ed. Rom.* primae *Crév.* : prima χ clade φ : gloria de ψ **7** (legati) ⟨et⟩ *ed. Rom* : *om.* χ Lacedaemoni⟨or⟩um *ed. Rom.* : Lacedaemonium χ qui φ : quia ψ **8–4.14** missurum ... segnior *om. E* **3.1** auxerat curam *Mg* : et iram auxerat χ : curam auxerat *H.J.M.* (*JPhV 1909, 10*) fecisse χ : fecisse eum *Fr.2*, *fort. recte* appareret *P* : apparerent ψ **2** omniaque quae *Burn.* : omnia quaeque χ eo *P* : eos ψ **4** fidiora (fidi hora *N*) χ : fid⟨el⟩iora *Heraeus*

5 ingentem ea res fremitum Macedonia tota fecit, relinquentesque penates suos cum coniugibus ac liberis pauci tacitum dolorem continebant, exsecrationesque in agminibus proficiscentium in regem, uincente odio metum, exaudiebantur.
6 his ferox animus omnes homines omnia loca temporaque
7 suspecta habebat. postremo negare propalam coepit satis tutum sibi quicquam esse nisi liberos eorum quos interfecisset comprehensos in custodia haberet, et tempore alium
4 alio tolleret. eam crudelitatem, foedam per se, foediorem
2 unius domus clades fecit. Herodicum principem Thessalorum multis ante annis occiderat; generos quoque eius postea interfecit. in uiduitate relictae filiae singulos filios
3 paruos habentes; Theoxena et Archo nomina iis erant mulieribus. Theoxena multis petentibus aspernata nuptias est;
4 Archo Poridi cuidam, longe principi gentis Aenianum, nupsit, et apud eum plures enixa partus, paruis admodum
5 relictis omnibus, decessit. Theoxena, ut in suis manibus liberi sororis educarentur, Poridi nupsit; et tamquam omnes ipsa enixa foret, ⟨suum⟩ sororisque filios in eadem habe-
6 bat cura. postquam regis edictum de comprehendendis liberis eorum qui interfecti essent accepit, ludibrio futuros non regis modo sed custodum etiam libidini rata, ad rem
7 atrocem animum adiecit, ausaque est dicere sua manu se potius omnes interfecturam quam in potestatem Philippi

5 Macedonia χ : in Macedonia α(*a Voss.*), *fort. recte* penates *Mg* : *om.* χ execrationesque α(*Esc. Voss.*) : execrationes quae χ uincente *P* : uincentem ψ*Esc.* **6** hi(i)s χ : huius α(*a Voss.*) : hinc *A. Perizonius* **7** sibi quicquam ψα(*a Voss.*) : quicquam sibi *P* **4.3** iis erant mulieribus *Mg* : mulieribus erant *P* : his mulieribus erant ψ *Fr. 2*, *fort. recte* nuptias est χ : est nuptias α **4** Aenianum *Mg* : Aeneatum *Sig.* : Aeniatium *Weiss.* : *om.* χ **5** ⟨suum⟩ *ed. Rom.* : *om.* χ sororisque α(*Par. Esc. Voss.*)*V* : sororis quae *PHolk.* : sororis *Lips. N* filios *Holk. 345* : esset (esse *Holk.*) α(*a Voss.*) : *om.* χ : *fort.* ⟨li⟩beros **6** libidini *Sig.* : libidinis χ : libidini⟨bu⟩s *Drak.* **7** sua manu se χ : se sua manu α(*a Voss.*)

8 uenirent. Poris, abominatus mentionem tam foedi facinoris, Athenas deportaturum eos ad fidos hospites dixit, co-
9 mitemque ipsum fugae futurum esse. proficiscuntur ab Thessalonica Aeneam ad statum sacrificium, quod Aeneae
10 conditori cum magna caerimonia quotannis faciunt. ibi die per sollemnes epulas consumpto, nauem praeparatam a Poride, sopitis omnibus, de tertia uigilia conscendunt tamquam redituri in Thessalonicam; sed traicere in Euboeam
11 erat propositum. ceterum in aduersum uentum nequiquam eos tendentes prope terram lux oppressit, et regii qui praeerant custodiae portus lembum armatum ad pertrahendam eam nauem miserunt, cum graui edicto, ne reuerterentur
12 sine ea. cum iam adpropinquabant, Poris quidem ad hortationem remigum nautarumque intentus erat; interdum, ma-
13 nus ad caelum tendens, deos ut ferrent opem orabat. ferox interim femina, ad multo ante praecogitatum reuoluta facinus, uenenum diluit ferrumque promit, et posito in conspectu poculo strictisque gladiis 'mors' inquit 'una uindicta
14 est. uiae ad mortem hae sunt; qua quemque animus fert, effugite superbiam regiam. agite, iuuenes mei, primum qui maiores estis, capite ferrum, aut haurite poculum, si segnior
15 mors iuuat.' et hostes aderant et auctor mortis instabat. alii alio leto absumpti semianimes e naue praecipitantur. ipsa deinde uirum comitem mortis complexa in mare sese deiecit. naue uacua dominis regii potiti sunt.

8 Athenas *Mg* : Atheneo χ **9** Aeneam χ : Aeniam *Mog.* **10** sopitis *P* : sopitiis ψ : sopitus *V*[1] de χ : *om.* α(*a Voss.*) redituri in χ : redituri *Gron., fort. recte* : redituri in⟨de⟩ (*uel* i⟨a⟩m) *Weiss.* Thes(s)alonicam ψα : Thessalonica *P* **11** pertrahendam χ*Mg* : retrahendam *Perizonius* **12** cum iam *Gel.* ("*exemplaria*") : quoniam dies *P* : quoniam ψα deos ... opem *Mg* : opem ut ferrent (ferrem ψ) χ **13** interim *P* : inter ψ strictisque *Burn. 200* : instrictisque χ **14** si χ : ⟨ni⟩si *Zingerle* **15** aderant φ : aderat ψ potiti φ : positi ψ*Holk. Esc.*

5 Huius atrocitas facinoris nouam uelut flammam regis inuidiae adiecit, ut uolgo ipsum liberosque exsecrarentur; quae dirae, breui ab omnibus dis exauditae, ut saeuiret ipse in
2 suum sanguinem effecerunt. Perseus enim cum in dies magis cerneret fauorem et dignitatem Demetri fratris apud multitudinem Macedonum crescere, et gratiam apud Romanos, sibi spem nullam regni superesse nisi in scelere ra-
3 tus, ad id unum omnes cogitationes intendit. ceterum cum se ne ad id quidem quod muliebri cogitabat animo satis per se ualidum crederet, singulos patris amicorum temptare
4 sermonibus perplexis institit. et primo quidam ex iis aspernantium tale quicquam praebuerunt speciem, quia
5 plus in Demetrio spei ponebant; deinde crescente in dies Philippi odio in Romanos, cui Perseus indulgeret, Demetrius summa ope aduersaretur, prospicientes animo exitum incauti a fraude fraterna iuuenis, adiuuandum quod futurum erat rati fouendamque spem potentioris, Perseo se
6 adiungunt. cetera in suum quaeque tempus agenda differunt: in praesentia placet omni ope in Romanos accendi regem impellique ad consilia belli, ad quae iam sua sponte
7 animum inclinasset. simul ut Demetrius in dies suspectior

5.1–16.3: *Pol.* 23.10.12–16, *Iust.* 32.2.8–9
5.5,9: *Prisc. Inst.* 7.16 (= *GL* 2.299)

5.2 et dignitatem φ : et indignitatem ψ : dignitatemque *Fr.* 2 intendit χ : intendit ⟨itaque regis animi a fratre abalienandi consilium cepit⟩ *Shackleton Bailey* **3** patris amicorum χ : amicorum patris α, *fort. recte* temptare sermonibus α(temptare *lac. Holk.*) : sermonibus temptare *P* : temptaret sermonibus ψ*E* **4** quidam *Holk. 353* : quidem χ **5** indulgeret φ : indulgebant *V* : indulgeberet *N* incauti ... iuuenis *Mg* : incaunis φ*N* : tricaunis *V* : incautus α adiuuandum χ : ac iuuandum *Harant* se χ : sese *Prisc.*, *fort. recte* **6** agenda *Gel.* (“*lege addendo*”) : *om.* χ regem φ : regis ψ ad quae φ : atque ψ

esset, ex composito sermones ad + spem + Romanorum trahebant. ibi cum alii mores et instituta eorum, alii res gestas, alii speciem ipsius urbis nondum exornatae neque publicis neque priuatis locis, alii singulos principum elude-
8 rent, iuuenis incautus et amore nominis Romani et certamine aduersus fratrem omnia tuendo suspectum se patri et
9 opportunum criminibus faciebat. itaque expertem eum pater omnium de rebus Romanis consiliorum habebat; totus in Persea uersus cum eo cogitationes eius rei dies ac noctes
10 agitabat. redierant forte quos miserat in Bastarnas ad accersenda auxilia, adduxerantque inde nobiles iuuenes et regii quosdam generis, quorum unus sororem suam in matrimonium filio Philippi pollicebatur; erexeratque consocia-
11 tio gentis eius animum regis. tum Perseus 'quid ista prosunt?' inquit. 'nequaquam tantum in externis auxiliis est
12 praesidii quantum periculi ⟨in⟩ fraude domestica. proditorem nolo dicere, certe speculatorem habemus in sinu, cuius, ex quo obses Romae fuit, corpus nobis reddiderunt
13 Romani, animum ipsi habent. omnium paene Macedonum in eum ora conuersa sunt, nec regem se alium habituros
14 aiunt quam quem Romani dedissent.' his per se aegra mens

7 + spem + χ*Mg* : sp⟨retion⟩em *ed. Rom.* : spe⟨cie⟩m *Sig.* : ⟨con⟩temp⟨tionem⟩ *uel* me⟨ntion⟩em *Gron.* : ⟨de⟩spe⟨ctione⟩m *Crév.* : rem *Weiss.* (*1833, 20*) : se⟨natu⟩m p⟨opulumque⟩ *Gitlbauer* (*ZöG 1877, 104*) : opem *Harant* : res ⟨Romanoru⟩m *Novák* (*JPhV 1883, 341*) : rem R⟨omanam⟩ *Zingerle* ibi ψα : ubi φ singulos *Gel.* ("*non* in singulos") : in singulos χ **9** Persea (-se a(d)uersus ψ) χ : Perseum *Prisc.*, *fort. recte* **10** redierant *ed. Rom.* : redierunt χ forte quos *Weiss.* : quos forte χ Bastarnas *Fr.1* : Basternas χ ad φ : *om.* ψ filio Phi(y)lippi *EV* : filium Philippi *N* : Philippi *P* : Philippi filio α **11** tum α(*exc. Lips.*) : cum χ ⟨in⟩ (*uel* ⟨a⟩) *Gron.* : *om.* χ **12** certe ... sinu *Gel.* ("*archetypa*") : speculatorem χ obses Romae φ : Romae obses *V*, *fort. recte* : Romae opes *N* **13** aiunt *Gel.* ("*illic legitur*") : esse χ dedissent χ : dederint *Crév.* : dat⟨u⟩ri sint *Madvig* (*p*)

senis stimulabatur, et animo magis quam uoltu ea crimina accipiebat.

6 Forte lustrandi exercitus aduenit tempus, cuius sollemne est tale: caput mediae canis praecisae et prior pars ad dex-
2 tram, cum extis posterior ad laeuam uiae ponitur; inter hanc diuisam hostiam copiae armatae traducuntur. praeferuntur primo agmini arma insignia omnium ab ultima origi-
3 ne Macedoniae regum; deinde rex ipse cum liberis sequitur; proxima est regia cohors custodesque corporis; postre-
4 mum agmen Macedonum cetera multitudo claudit. latera regis duo filii iuuenes cingebant, Perseus iam tricesimum annum agens, Demetrius quinquennio minor, medio iuuentae robore ille, hic flore, fortunati patris matura suboles, si
5 mens sana esset. mos erat lustrationis sacro peracto decurrere exercitum, et diuisas bifariam acies concurrere ad si-
6 mulacrum pugnae. regii iuuenes duces ei ludicro certamini dati; ceterum non imago pugnae fuit, sed tamquam de regno dimicaretur, ita concurrerunt, multaque uolnera sudibus facta, nec praeter ferrum quicquam defuit ad iustam
7 belli speciem. pars ea quae sub Demetrio erat longe superior fuit. id aegre patiente Perseo, laetari prudentes amici eius, eamque rem ipsam dicere praebituram causam crimi-

6.1–5: *Pol.* 23.10.17

6.1 aduenit χ : uenit *Vat. Lat. 1852* caput ... extis *Fr. 2* : *sic, sed om.* prior *Mg*, et mediae (*uel* media) canis praecisae pars *Wolff* (*WKlPh 1909, 911*), ea *pro* prior *Damsté* : dextram φ : extram ψ : dextra φ*mg* **4** cingebant χ : tegebant *Pluygers* annum agens φ : agens annum ψ esset χ : ⟨fu⟩isset *ed. Rom.* **5** decurrere exercitum χ : exercitum decurrere *Fr. 2* acies *Par. 5741* : duas acies χ, *fort. recte* **6** pugnae fuit χ : fuit pugnae α dimicaretur ... uulnera *Mg* : *om.* χ sudibus *Vat. Lat. 1852 Mg** : subidus χ : rudibus *Gron.*, *fort. recte*

7 nandi iuuenis. conuiuium eo die sodalium qui simul decurrerant uterque habuit, cum uocatus ad cenam ab Demetrio
2 Perseus negasset. festo die benigna inuitatio et hilaritas
3 iuuenalis utrosque in uinum traxit. commemoratio ibi certaminis ludicri et iocosa dicta in aduersarios, ita ut ne ipsis
4 quidem ducibus abstineretur, iactabantur. ad has excipiendas uoces speculator ex conuiuis Persei missus cum incautior obuersaretur, exceptus a iuuenibus forte triclinio egres-
5 sis male mulcatur. huius rei ignarus Demetrius 'quin comissatum' inquit 'ad fratrem imus et iram eius, si qua ex certa-
6 mine residet, simplicitate et hilaritate nostra lenimus?' omnes ire se conclamarunt praeter eos qui speculatoris ab se pulsati praesentem ultionem metuebant. cum eos quoque Demetrius traheret, ferrum ueste abdiderunt, quo se tutari,
7 si qua uis fieret, possent. nihil occulti esse in intestina discordia potest. utraque domus speculatorum et proditorum plena erat. praecucurrit index ad Persea, ferro succinctos
8 nuntians cum Demetrio quattuor adulescentes uenire. etsi causa apparebat – nam ab iis pulsatum conuiuam suum audierat –, infamandae rei causa ianuam obserari iubet, et ex parte superiore aedium uersisque in uiam fenestris comissatores, tamquam ad caedem suam uenientes, aditu ia-
9 nuae arcet. Demetrius, per uinum quod excluderetur paulisper uociferatus, in conuiuium redit, totius rei ignarus.

7.1 negasset φ : negasse ψ **2** benigna inuitatio *Mg* : inuitatio benigna χ, *fort. recte* hilaritas *Mg* : *om.* χ **4** uoces φ : uoce ψ **5** comissatum *sic scripsit J. Gron.* : commissatum χ; *sic infra nisi notatur* : commes(-ns- *Holk. Lips.*)atum α(*a Voss.*) (*infra de* α *sileo*) imus φ : unus ψ **6** ab φ : ad ψ traheret φ : traherent ψ abdiderunt *Par. Esc.* : addiderunt χ possent φ : posset ψ **7** praecucurrit *Mg* : praecurrit χ, *fort. recte* Persea χ : Perseum *Voss.* : Perse *spat. Esc.* nuntians χ : *del. Crév.* **8** etsi α(*Holk. Voss. Esc.*: et sic(c)a (apparebat) *Lips. Par.*) : et sic χ iis *N* : hiis φ*V*, *fort. recte* obserari *Lips. Par.* : obsessari χ comissatores *E* : commissator est ψ

8 Postero die Perseus, cum primum conueniendi patris potestas fuit, regiam ingressus perturbato uoltu in conspectu
2 patris tacitus procul constitit. cui cum pater 'satin salue?', et quaenam ea maestitia esset interrogaret eum, 'de lucro tibi' inquit 'uiuere me sci⟨t⟩o. iam non occultis a fratre petimur insidiis; nocte cum armatis domum ad interficiendum me uenit, clausisque foribus parietum praesidio me a
3 furore eius sum tutatus.' cum pauorem mixtum admiratione patri iniecisset, 'atqui si aures praebere potes' inquit,
4 'manifestam rem teneas faciam.' enimuero se Philippus dicere auditurum, uocarique extemplo Demetrium iussit; et seniores amicos duos, expertes iuuenalium inter fratres certaminum, infrequentes iam in regia, Lysimachum et Ono-
5 mastum accersit, quos in consilio haberet. dum ueniunt amici, solus, filio procul stante, multa secum animo uolu-
6 tans inambulauit. postquam uenisse eos nuntiatum est, secessit in partem interiorem cum duobus amicis et totidem custodibus corporis; filiis ut ternos inermes secum introdu-
7 cerent permisit. ibi cum consedisset, 'sedeo' inquit 'miserrimus pater iudex inter duos filios, accusatorem parricidii et reum, aut conficti aut admissi criminis labem apud meos
8 inuenturus. iam pridem quidem hanc procellam imminentem timebam, cum uoltus inter uos minime fraternos cer-
9 nerem, cum uoces quasdam exaudirem. sed interdum spes

8.1 quum *Asc.* : quod χ patris χ : *del. Damsté* potestas *hic Holk.345, ante* patris *Holk.351.3* : *om.* χ : *fort. ante* primum *scribendum* **2** cui cum χ : cum *Gron.* : qui cum *Wesenberg* : *sic, sed del.* pater *Damsté* salue *sic scripsit ed. Camp.* (*etiam* χ *ed. Rom.*, *sed quid uoluerint incertum*) : saluae *C* lucro *Par. 5741* : ludicro χ sci⟨t⟩o *Curio* : scio χ **3** patri α(*Holk. Par. Voss.* : pater *Lips.*) : patris χ **3–4** faciam enimuero φ : enimuero faciam ψ **4** expertis χ : expertos *Mgφmgα* iuuenalium *Mg* : *om.* χ **7** admissi χ : commissi *Mg* **8** uos φ : se ψ exaudirem φ : exaudire ψ

animum subibat deflagrare iras uestras purgari suspiciones
posse. etiam hostes armis positis foedus icisse, et priuatas
10 multorum simultates finitas: subituram uobis aliquando
germanitatis memoriam, puerilis quondam simplicitatis
consuetudinisque inter uos, meorum denique praecepto-
11 rum, quae uereor ne uana surdis auribus cecinerim. quo-
tiens ego audientibus uobis, detestatus exempla discordia-
rum fraternarum, horrendos euentus earum rettuli, quibus
12 se stirpemque suam domos regna funditus euertissent? me-
liora quoque exempla parte altera posui: sociabilem con-
sortionem inter binos Lacedaemoniorum reges, salutarem
13 per multa saecula ipsis patriaeque; eandem ciuitatem, post-
quam mos sibi cuique rapiendi tyrannidem exortus sit, e-
14 uersam. iam hos Eumenem Attalumque fratres, a quam
exiguis rebus, prope ut puderet regii nominis, mihi Antio-
cho, cuilibet regum huius aetatis, nulla re magis quam fra-
15 terna unanimitate regnum aequasse. ne Romanis quidem
exemplis abstinui, quae aut uisa aut audita habebam, T. et
L. Quinctiorum, qui bellum mecum gesserunt, P. et L.
Scipionum, qui Antiochum deuicerunt, patris patruique eo-
rum, quorum perpetuam uitae concordiam mors quoque
16 miscuit. neque uos illorum scelus similisque sceleri euentus
deterrere a uecordi discordia potuit, neque horum bona

8.11–16: *Pol.* 23.11

9 icisse *Holk. 353* : iecisse χ **11** earum ... quibus (*uel* eorum ... qui) *T. Faber* : eorum ... quibus χ : quibus* *ex Mg citatur* se stirpemque *Mg* : stirpem χ **13** tyrannidem exortus φ : tyranni de mox (*unum uerbum N*) orius ψ **14** a quam χ : ab (a *Weiss.* (*1864*)) tam *Madvig* : a ⟨per⟩quam *Seyffert* : a quam ... aequasse⟨nt⟩ *Novák* cuilibet χ : et cuilibet α **16** similisque ... discordia *Mg* : similesque sceleri esse χ horum φ*V* : eorum α*N*

17 mens bona fortuna ad sanitatem flectere. uiuo et spirante me hereditatem meam ambo et spe et cupiditate improba
18 creuistis. eo usque uiuere me uoltis, donec alterius uestrum superstes haud ambiguum regem alterum mea morte faciam. nec fratrem nec patrem potestis pati. nihil cari nihil sancti est. in omnium uicem regni unius insatiabilis amor
19 successit. agite, conscelerate aures paternas, decernite criminibus, mox ferro decreturi; dicite palam quidquid aut
20 ueri potestis aut libet comminisci; reseratae aures sunt, quae posthac secretis alterius ab altero criminibus claudentur.' haec furens ira cum dixisset, lacrimae omnibus obortae, et diu maestum silentium tenuit.

9 Tum Perseus: 'aperienda nimirum nocte ianua fuit, et armati comissatores accipiendi, praebendumque ferro iugulum, quando non creditur nisi perpetratum facinus, et ea-
2 dem petitus insidiis audio quae latro atque insidiator. non nequiquam isti unum Demetrium filium te habere, me sub-
3 ditum et paelice genitum appellant: nam si gradum si caritatem filii apud te haberem, non in me querentem depren-

17 creuistis *Gel.* (*"exemplar Moguntinum"*) : petitis χ **18** uiuere me χ : me uiuere α fratrem nec *Mg* : *om.* χ sancti ... uicem *Mg* : sancti nominis cui uice χ insatiabilis *Mg** : insitabilis χ **19** libet comminisci *Mg* : eminisci (emi uisa *V*) libet χ **20** omnibus obortae ψ : omnibus abortae φ : a(o- *Par.*)bortae omnibus α **9.1** aperienda nimirum φ : aperiet Tuditani mirum ψ iugulum φ : iugulem ψ creditur φ : ut reditur ψ eadem *Mg* : eiusdem χ : et eadem *Fr.2*, *fort. recte* **2** non nequiquam ψ : nonne quicquam φ

4 sas insidias, sed in eum qui fecisset saeuires, nec adeo uilis tibi uita esset nostra ut nec praeterito periculo meo moue-
5 reris neque futuro, si insidiantibus impune. itaque si mori tacitum oportet, taceamus, precati tantum deos ut a me coeptum scelus in me finem habeat, nec per meum latus tu
6 petaris; sin autem, quod circumuentis in solitudine natura ipsa subicit, ut hominum quos nunquam uiderint fidem tamen implorent, mihi quoque ferrum in me strictum cer-
7 nenti uocem mittere licet, per te patriumque nomen, quod utri nostrum sanctius sit iam pridem sentis, ita me audias precor tamquam si uoce et comploratione nocturna excitus mihi quiritanti interuenisses, Demetrium cum armatis nocte intempesta in uestibulo meo deprendisses. quod tum uociferarer in re praesenti pauidus, hoc nunc postero die que-
8 ror. frater, non comissantium + in uicem + iam diu uiuimus inter nos. regnare utique uis. huic spei tuae obstat aetas mea, obstat gentium ius, obstat uetustus Macedoniae

4 futuro si φ : futuros ψ : futuro α(*Lips. Par. Voss.* : *om. Holk.*) impune χ : ⟨sit⟩ impune *ed. Rom.*; *si* ⟨sit⟩ *scribendum, melius post* si *uel* impune : *fort.* impune ⟨erit⟩ **6** numquam uiderint φ : nusquam uident ψ licet *Gron.* : liceat χ **7** per te patriumque nomen χ : per (*uel* per ego) te patrium nomen *Gron.* si ψ : sis φ interuenisses *Mg* : interuenisse χ armatis φ : armatus ψ deprendisses *Par.* : deprehendisses α(*Holk. Lips. Voss.*) : deprendisse χ postero φ : potero ψ **8** + in uicem + χ : in uicem ⟨uitam⟩ (*uel* ⟨ritu⟩ *uel* ⟨more⟩ *uel* ⟨modo⟩) *Dobree* : in uicem ⟨animis⟩ *Madvig* : uicem *Seyffert* : in⟨sidiantium⟩ uicem *Tittler* (*JPhP 1869, 505*) : in uicem ... nos ⟨more⟩ *M. Müller* (*1869*) : in uicem iam diu ⟨ritu⟩ *Zingerle* : in uicem ⟨sed ... -antium in modum⟩ *Novák* (*JPhV 1901, 24*) : in modum *uel* in uicem ⟨in modum⟩ *H.J.M.* : ⟨modo⟩ in uicem *Damsté* : uice *Ronconi* obstat (aetas) φ : opstata *N* : obstita *V* Macedoniae χ : Macedonum *Duker*

9 mos, obstat uero etiam patris iudicium. haec transcendere nisi per meum sanguinem non potes. ominia moliris et temptas. adhuc seu cura mea seu fortuna restitit parricidio 10 tuo. hesterno die in lustratione et decursu et simulacro ludicro pugnae funestum prope proelium fecisti, nec me aliud a morte uindicauit quam quod me ac meos uinci passus sum. 11 ab hostili proelio, tamquam fraterno lusu, pertrahere me ad cenam uoluisti. credis me, pater, inter inermes conuiuas cenaturum fuisse, ad quem armati comissatum uenerunt? credis ⟨mihi⟩ nihil a gladiis nocte pericul⟨i futur⟩um fuisse, 12 quem sudibus te inspectante prope occiderunt? quid hoc noctis, quid inimicus ad iratum, quid cum ferro succinctis iuuenibus uenis? conuiuam me tibi committere ausus non 13 sum; comissatorem te cum armatis uenientem recipiam? si aperta ianua fuisset, funus meum parares hoc tempore, pater, quo querentem audis. nihil ego, tamquam accusator, criminose nec dubia argumentis conligendo ago. quid enim? 14 negat uenisse se cum multitudine ad ianuam meam, an ferro succinctos secum fuisse? quos nominauero, accerse. pos-

9 haec χ : hoc α(*Lips. Par. Voss.*) moliris et φ : moliri sed ψ restitit *Burn.* : resistit χ **10** hesterno ψα(externo *Esc.*) : hesterna φ; *u. Fraenkel, Kleine Beiträge, 62* die χ : *om.* α et (simulacro) χ : ex *Heinze* **11** lusu *ed. Rom.* : iussu χ comissatum *E* ⟨mihi⟩ nihil a gladiis (*sic* β, cladis χ) ... pericul⟨i futur⟩um fuisse *scripsi* : nihil ... periculum fuisse χ : nihil ... periculi fuisse *Gron.* : nihil ⟨mihi⟩ (*uel* ⟨mihi⟩ nihil) ... periculi fuisse *Weiss.* : nihil ... pericul⟨i mihi futur⟩um fuisse *Madvig* sudibus *PN* : subdibus *E* : si idibubus *V* : rudibus *Gron.*, *fort. recte* **12** inimicus (Minuciis *V*) χ : ut inimicus α : tu inimicus *Weiss.* uenientem *Mg* : *om.* χ **13** argumentis χ : argumenta *Koch* **14** quid enim? negat χ; *sic distinxit Ald.* : quid enim negat? *ed. Rom.* : *sic*, *sed* neget *Gron.* accerse *ed. Rom.* : accersi χ

sunt quidem omnia audere, qui hoc ausi sunt; non tamen
15 audebunt negare. si deprensos intra limen meum cum ferro
ad te deducerem, rem pro manifesto haberes; fatentes pro
10 deprensis habe. exsecrare nunc cupiditatem regni, et furias fraternas concita. sed ne sint caecae, pater, exsecrationes tuae, discerne. dispice insidiatorem et petitum insidiis;
2 noxium incesse caput. qui occisurus fratrem fuit, habeat
etiam iratos paternos deos; qui periturus fraterno scelere
3 fuit, perfugium in patris misericordia et iustitia habeat. quo
enim alio confugiam, cui non sollemne lustrale exercitus
tui, non decursus militum, non domus, non epulae, non
nox ad quietem data naturae beneficio mortalibus tuta est?
4 si iero ad fratrem inuitatus, moriendum est; si recepero
intra ianuam comissatum fratrem, moriendum est; nec eun-
5 do nec manendo insidias euito. quo me conferam? nihil
praeter deos, pater, et te colui. non Romanos habeo, ad
quos confugiam; perisse expetunt, quia tuis iniuriis doleo,
quia tibi ademptas tot urbes tot gentes, modo Thraciae
maritimam oram, indignor. nec me nec te incolumi Mace-
6 doniam suam futuram sperant. sed si me scelus fratris te
senectus absumpserit, aut ne ea quidem exspectata fuerit,
regem regnumque Macedoniae sua futura sciunt. si quid
extra Macedoniam tibi Romani reliquissent, mihi quoque
7 id relictum crederem receptaculum. at in Macedonibus sa-

15 si ... ferro (*sed* deprehensos) *Fr. 2* : se deprensos ... ferro si φ : *sic, sed om.* si ψ, deprehensos *V* : sc⟨ilicet⟩ ... ferro si *Drak.* : deprehensos ... ferro si *H. J. M.* **10.1** furias φ : fugias ψ concita *Gel.* (“*legi debet*”) : cogita χ discerne χ : discerne et *Fr. 2* incesse *Rubenius* : hinc esse *EV* : huic esse *P* : binae esse *N* : h⟨is⟩ incesse *Crév.* : ⟨t⟩u incesse *Walch* (*104*) : innocens⟨que⟩ *Harant* **2** habeat α : habeam χ iratos α : iratus χ **4** si recepero ... est φ : *om.* ψ (si iero ... est (si) *om.* α(*a*)) commisatum *E* **5** pater et te colui φ : pateret te solui ψ sperant φ : sperat ψ **6** sed φ : *om.* ψ *Fr. 2, fort. recte* absumpserit *Par. 5741* : ad(s)umpserit χ ne ea quidem *Gron.* : nec ea quidem χ : *fort.* nec ea **7** at φ : ad ψ

tis praesidii est. uidisti hesterno die impetum militum in me. quid illis defuit nisi ferrum? quod illis defuit interdiu,
8 conuiuae fratris noctu sumpserunt. quid de magna parte principum loquar, qui in Romanis spem omnem dignitatis et fortunae posuerunt, et in eo qui omnia apud Romanos potest? neque hercule istum mihi tantum, fratri maiori, sed
9 prope est ut tibi quoque ipsi, regi et patri, praeferant. iste enim est cuius beneficio poenam tibi senatus remisit, qui nunc te ab armis Romanis protegit, qui tuam senectutem obligatam et obnoxiam adulescentiae suae esse aequum
10 censet. pro isto Romani stant, pro isto omnes urbes tuo imperio liberatae, pro isto Macedones qui pace Romana gaudent. mihi praeter te, pater, quid usquam aut spei aut
11 praesidii est? quo spectare illas litteras ad te nunc missas T. Quincti credis, quibus et bene te consuluisse rebus tuis ait quod Demetrium Romam miseris, et hortatur ut iterum et cum pluribus legatis et primoribus Macedonum remittas
2 eum? T. Quinctius nunc est auctor omnium rerum isti et magister. eum sibi te abdicato patre in locum tuum substituit. illic ante omnia clandestina concocta sunt consilia.

11.1, 3: *Pol.* 23.3.8

hesterno *Voss.* : esterno *Lips.* : externo χ   quid ... ferrum *Mg* : *om.* χ   noctu φ : nocti ψ*Holk. Voss.*   sumpserunt χ : ad(s)sumpserunt α   **8** omnem *Holk.* : omnibus χ   hercule α : herculem χ   regi et patri *Mg* : et patri χ   **10** gaudent *Mg* : gaudebant χ : gaudent: at *Harant*   **11.1** te (nunc) *ed. Taru. 1482* : se χ   et (hortatur) φ : sed ψ   et primoribus *Mg* : et primoribus quoque ipsorum α(*aVoss.*) : et principibus φ : et primo quoque tempore (tempus *V*) ψ*Esc.* : ex primoribus *Drak.* Macedonum remit(c)tas eum χ : eum remittas Macedonum *Mg*   **2** rerum *Mg* : *om.* χ   isti et χ : iste et (*om.* et *Holk. Esc.*) α : rerum; iste e⟨s⟩t *J. Gron.*   eum χ : cum *Ronconi*   ante χ : in te *Novák* (*JPhV 1883, 341*)   concocta *Mg*χ : cocta *Duker*; *cf.* 34.61.7 *adn.* (*c*)

3 quaeruntur adiutores consiliis, cum te plures et principes Macedonum cum isto mittere iubet. qui hinc integri et sinceri Romam eunt, Philippum regem se habere credentes,
4 imbuti illinc et infecti Romanis delenimentis redeunt. Demetrius iis unus omnia est, eum iam regem patre uiuo appellant. haec si indignor, audiendum est statim non ab aliis
5 solum sed etiam a te, pater, cupiditatis regni crimen. ego uero, si in medio ponitur, non agnosco. quem enim suo loco moueo, ut ipse in eius locum succedam? unus ante me
6 pater est, et ut diu sit deos rogo. superstes – et ita sim, si merebor, ut ipse me esse uelit – hereditatem regni, si pater
7 tradet, accipiam. cupit regnum, et quidem scelerate cupit, qui transcendere festinat ordinem aetatis, naturae, moris Macedonum, iuris gentium. "obstat frater maior, ad quem
8 iure, uoluntate etiam patris, regnum pertinet. tollatur; non primus regnum fraterna caede petiero. pater senex et solus de se magis timebit quam ut filii necem ulciscatur. Romani
9 laetabuntur, probabunt, defendent factum." hae spes incer-
10 tae, pater, sed non inanes sunt. ita enim se res habet: periculum uitae propellere a me potes, puniendo eos qui ad me interficiendum ferrum sumpserunt; si facinori eorum successerit, mortem meam idem tu persequi non poteris.'

3 Romam *P*α(*a Voss.*) : Romani ψ*EEsc.* eunt φ : erunt *V* : et' *N* ilinc *Voss.* : illic χ : illis α(*a*) **5** eius φ : eum ψ **6** ut ipse me esse uelit χ : ut ipse me uult esse *Mg* : et ipse me uult esse *Drak.* **7** patris regnum *Lips. Voss.* : regnum patris χ **8** fraterna *Holk. Voss.* : fraterno *Lips. Par.* : paterna χ petiero *Gel.* ("*manuscripta*") : potior φ*V* : petior *N* solus *Madvig* : filio solus orbatus χ*Mg** : filio orbatus solus *uel* solus filio orbatus *Duker* de se *Mg* : et χ quam ... ulciscatur *Gel.* (*ut supra*) : ne irascatur quam ... patiatur χ : *sic, sed om.* ne irascatur *Holk.* **10** propellere *Voss.* : procellere χ

12 Postquam dicendi finem Perseus fecit, coniecti eorum qui aderant oculi in Demetrium sunt, uelut confestim respon-
2 surus esset. deinde diu silentium fuit, cum perfusum fletu appareret omnibus loqui non posse. tandem uicit dolorem ipsa necessitas, cum dicere iuberent, atque ita orsus est.
3 'omnia, quae reorum antea fuerant auxilia, pater, praeoccupauit accusator. simulatis lacrimis in alterius perniciem
4 ueras meas lacrimas suspectas tibi fecit. cum ipse, ex quo ab Roma redii, per occulta cum suis conloquia dies noctesque insidietur, ultro mihi non insidiatoris modo sed latronis
5 manifesti et percussoris speciem induit. periculo suo te exterret, ut innoxio fratri per eundem te maturet perniciem. perfugium sibi nusquam gentium esse ait, ut ego ne apud te
6 quidem spei quicquam reliquum habeam. circumuentum solum inopem inuidia gratiae externae, quae obest potius quam prodest, onerat. iam illud quam accusatorie, quod noctis huius crimen miscuit cum cetera insectatione uitae
7 meae, ut et hoc, quod iam quale sit scies, suspectum alio uitae nostrae tenore faceret, et illam uanam criminationem spei uoluntatis consiliorum meorum nocturno hoc ficto et
8 composito argumento fulciret? simul et illud quaesiuit, ut repentina et minime praeparata accusatio uideretur, quip-

12.2 diu *Mg* : *om.* χ silentium fuit χ : fuit silentium *Mg*, *fort. recte* perfusum *ed. Rom.* : perfuso φ : praefuso ψ **4** colloquia *ed. Ven. 1495* : conloquens χ : concoquens *Weiss.* **5** reliquum *Voss.* : reliqui φ : reliquam α(*a*) : reliquod (*ut uid.*) ψ : reliquit *Esc.* : reliquae *Fr.2*, *fort. recte* **6** inuidia α(*a*) : inuidiam χ quam *Holk. Voss.* : quod χ **7** meorum *Mg* : *om.* χ
8 et (minime) *Mg* : *om.* χ

9 pe ex noctis huius metu et tumultu repentino exorta. oportuit autem, Perseu, si proditor ego patris regnique eram, si cum Romanis, si cum aliis inimicis patris inieram consilia, non exspectatam fabulam esse noctis huius, sed proditionis
10 me ante accusatum; si illa, separata ab hac, uana accusatio erat inuidiamque tuam aduersus me magis quam crimen meum indicatura, hodie quoque eam aut praetermitti aut in
11 aliud tempus differri, ut per se quae re⟨re⟩tur utrum ego tibi an tu mihi, nouo quidem et singulari genere odii, insidias
12 fecisses. ego tamen, quantum in hac subita perturbatione potero, separabo ea quae tu confudisti, et noctis huius insi-
13 dias aut tuas aut meas detegam. occidendi sui consilium inisse me uideri uolt, ut scilicet maiore fratre sublato, cuius iure gentium, more Macedonum, tuo etiam, ut ait, iudicio regnum est futurum, ego minor in eius quem occidissem
14 succederem locum. quid ergo illa sibi uolt pars altera orationis, qua Romanos a me cultos ait atque eorum fiducia in
15 spem regni me uenisse? nam si et in Romanis tantum momenti credebam esse ut quem uellent imponerent Macedoniae regem, et meae tantum apud eos gratiae confidebam,
16 quid opus parricidio fuit? an ut cruentum diadema fraterna

9 Perseu si *E* : Perseus si *P*α(*a*) : Perseus i *N* : Perseus hi *V* : Perseum si *Esc.* : Persee si *Voss.* regni- ... patris *Mg* : *om.* χ me ante *Madvig* : me χ : meae ante me *Mg* : ante me *Gron.* : iam ante me *Weiss.* **10** separata ab hac *Gel.* (*"incorrupta lectio"*) : separata ac *Mg* : criminosa ac φ : accusata ab hac ψ : separata hac *Weiss.* : separata ab hac criminosa ac *Zingerle* indicatura φ : indicaturam ψ hodie quo(e)que χ : hodieque *Gron.* eam *Mg* : iam χ differri α(*a*) : differre χ **11** per se quaere⟨re⟩tur *Madvig* : persequeretur χ ego tibi an tu χ : ipse ego tibi *ex Mg citatur* : ego tibi an tu ipse *Roellius* : pri⟨u⟩s ego tibi an tu *Weiss.* : (per se) ipsu⟨m⟩ ... *Wesenberg* quidem χ : quodam *Madvig* (*p*) **13** succederem φ : succedere ψ **15** regem *hic desinit* α(*a*); et meae ... 37.3 edixerunt *supp. Holk.*[2]; *u. tom. I, p. VII* quid φ : quod ψ **16** an ut α(aut ut *Holk.*[2]) : an χ

caede gererem? ut illis ipsis, apud quos aut uera aut certe simulata probitate partam gratiam habeo, si quam forte
17 habeo, exsecrabilis et inuisus essem? nisi T. Quinctium credis, cuius + uirtute + et consiliis me nunc arguis regi, cum et ipse tali pietate uiuat cum fratre, mihi fraternae caedis
18 fuisse auctorem. idem non Romanorum gratiam solum, sed Macedonum iudicia ac paene omnium deorum hominumque consensum conlegit, per quae omnia se mihi parem in
19 certamine non futurum crediderit; idem, tamquam in aliis omnibus rebus inferior essem, ad sceleris ultimam spem
20 confugisse me insimulat. uis hanc formulam cognitionis esse, ut uter timuerit ne alter dignior uideretur regno, is consilum fratris opprimendi iudicetur cepisse?
13 Exsequamur tamen quocumque modo conficti ordinem criminis. pluribus modis se petitum criminatus est, et omnes
2 insidiarum uias in unum diem contulit: uolui interdiu eum post lustrationem, cum concurrimus, et quidem, si dis placet, lustrationum die occidere; uolui, cum ad cenam inuitaui, ueneno scilicet tollere; uolui, cum comissatum gladiis
3 cincti me secuti sunt, ferro interficere. tempora quidem

17 + uirtute + χ : ⟨a⟩u⟨cto⟩ritate *Crév.* : nutu *Doering* : hortatu *Seyffert* : mente *Harant* : arbitr⟨ii⟩s *Novák* (*JPhV 1883, 340*) : arte *M. Müller* (*GGA 1883, 761*) : uol⟨un⟩tate *Drechsler* (*ZöG 1888, 293*) me *Asc.*(*1510*) : mea χ et ipse tali χ : et ipse ⟨talis sit et⟩ tali *Madvig* : ipse tali *Damsté* **18** ac poene ... hominumque *Mg* : ac deorum paene omniumque χ : (Macedonum) poene omnium iudicia ac deorum hominumque *T. Faber* omnia χ : (conlegit. per quae) ⟨cum⟩ omnia *Novák* (*JPhV 1882, 316*) crediderit χ : crediderim *Madvig* **19** idem χ : ideo α(*Holk.*[2] *Voss.*) : dein *Gron.* in aliis α(*Holk.*[2] *Voss.*) : malis χ : aliis *Gron.*, *fort. recte* insimulat *ed. Rom.* : insimulas χ **20** iudicetur cepisse χ : uideretur cepisse *Esc.* : cepisse uideretur *Fr. 2* **13.2** et ... die *ed. Rom.* : *sic*, *sed* iusto rationum (orationum α) χ : et ... die⟨m⟩ *post* contulit (§1) *Madvig* conmissatum *N*; *sic etiam* §9 cincti φ : tincti ψ : accincti *Mg* : ⟨s⟩uccincti *Drak.*

qualia sint ad parricidium electa uides: ⟨l⟩usus conuiuii comissationis. quid? dies qualis? quo lustratus exercitus, quo inter diuisam uictimam, praelatis omnium qui unquam fuere Macedoniae regum armis regiis, duo soli tua tegentes latera, pater, praeuecti sumus, et secutum est Macedonum
4 agmen; hoc ego, etiam si quid antea admisissem piaculo dignum, lustratus et expiatus sacro, tum cum maxime in hostiam itineri nostro circumdatam intuens, parricidium uenena gladios in comissationem praeparatos uolutabam in animo, ut quibus deinde aliis sacris contaminatam omni
5 scelere mentem expiarem? sed caecus criminandi cupiditate animus, dum omnia suspecta efficere uolt, aliud alio con-
6 fundit. nam si ueneno te inter cenam tollere uolui, quid minus aptum fuit quam pertinaci certamine et concursu iratum te efficere, ut merito, sicut fecisti, inuitatus ad ce-
7 nam abnueres? cum autem iratus negasses, utrum ut placarem te danda opera fuit, ut aliam quaererem occasionem,
8 quoniam semel uenenum parAueram, an ab illo consilio uelut transiliendum ad aliud fuit, ut ferro te, et quidem eo

3 ⟨l⟩usus *ed. Rom.* : usus χ comissationis *P* quid (ψ*E*, quidem *P*)? dies qualis χ; *sic distinxit Crév.* : quis dies? qualis? *ed. Rom.* regiis *Gel.* (*"antiqua lectio melior"*) : regis χ : reges *ed. Rom.* : regii ⟨iuuene⟩s *Koch* soli tua tegentes L^2 *Gel.* (*ut supra*) : solit uate (*unum uerbum P*) gentis φ : solii tua (solittua *N*) tegentis ψ : solito more gentis αφ*mg* pater ψ : paterna φ **4** si φ*mg* : hi(i) χ : *om.* α(*Holk.*^{2}*Voss.*) sacro tum *Holk. 345* : sacratum (*duo uerba E*) χ comessationem praeparatos *Fr.2* : commissationem praeparatus ψ : commissatione praeparatos φ deinde aliis χ : aliis deinde α scelere ψα : scelerem φ mentem *Vasc.* : gentem χ **5** confundit α(*Holk.*^{2}*mgVoss.*) : *om.* χ **7** cum autem iratus φ : cui autem ratus *N* : cui ratus *V* placarem *Burn. 200* : pacarem χ **8** an *Vat. Lat. 1852* (*s.l.*) : *om.* χ eo die *Mg* : eo χ : eo⟨dem⟩ die *Madvig*, *fort. recte*

9 die, per speciem comissationis occiderem? quo deinde modo, si te metu mortis credebam cenam euitasse meam, non ab eodem metu comissationem quoque euitaturum existi-
14 mabam? non est res qua erubescam, pater, si die festo inter
2 aequales largiore uino sum usus. tu quoque uelim inquiras qua laetitia quo lusu apud me celebratum hesternum conuiuium sit, illo etiam – prauo forsitan – gaudio prouehente, quod in iuuenali armorum certamine pars nostra non infe-
3 rior fuerat. miseria haec et metus crapulam facile excusserunt; quae si non interuenissent, insidiatores nos sopiti ia-
4 ceremus. si domum tuam expugnaturus, capta domo dominum interfecturus eram, non temperassem uino in unum
5 diem, non milites meos abstinuissem? et ne ego me solus nimia simplicitate tuear, ipse quoque minime malus ac suspicax frater "nihil aliud scio" inquit "nihil arguo, nisi quod
6 cum ferro comissatum uenerunt." si quaeram unde id ipsum scias, necesse erit te fateri aut speculatorum tuorum plenam domum fuisse meam, aut illos ita aperte sumpsisse
7 ferrum ut omnes uiderent. et ne quid ipse aut prius inquisisse aut nunc criminose argumentari uideretur, te quaerere ex iis quos nominasset iubebat an ferrum habuissent, ut tamquam in re dubia, cum id quaesisses quod ipsi fatentur, pro
8 conuictis haberentur. quin tu illud quaeri iubes, num tui

9 euitasse ... euitaturum χ : uitasse ... uitaturum *Madvig* **14.2** tu χ : id *Harant* lusu *Vat. Lat. 1852* : usu χ illo *Mg* : ille χ gaudio *Gel.* ("*legendum*") : odio φ*Mg** : audio ψ prouehente *Gel.* (*ut supra*) : praeuehente χ **3** quae χ *Gel.* ("*antiqua lectio*") : quod α iaceremus α *Gel.* (*ut supra*) : iacemus χ **4** milites χ : comites *Gron.* : ⟨com⟩milit⟨on⟩es *Weiss.* (*1864*) : *del. Madvig* **5** me α(*Holk.*[2] *Voss.*) : ne χ nihil (arguo) *Fr.2* : neque χ **6** si *Mg* : *om.* χ scias φ : sciens ψ *Fr.2* : sciam *Mg* : scieris *Sig.*, *fort. recte* te fateri *Gel.* ("*addendae duae uoces*") : *om.* χ **7** iubebat φ : iubeat ψ an χ : nu⟨m⟩ *Weiss.* ut φ : uti ψ, *fort. recte* quaesisses φ : quaesisset ψα conuictis *Mg* : uictis χ

occidendi causa ferrum sumpserint, num me auctore et sciente? hoc enim uideri uis, non illud quod fatentur et palam est. + et + sui se tuendi causa sumpsisse dicunt.
9 recte an perperam fecerint, ipsi sui facti rationem reddent: meam causam, quae nihil eo facto contingitur, ne miscueris;
10 aut explica utrum aperte an clam te adgressuri fuerimus. si aperte, cur non omnes ferrum habuimus? cur nemo praeter eos qui tuum speculatorem pulsauerunt? si clam, quis ordo
11 consilii fuit? conuiuio soluto cum comissator ego discessissem, quattuor substitissent ut sopitum te adgrederentur? quomodo fefellissent et alieni et mei et maxime suspecti, quia paulo ante in rixa fuerant? quomodo autem trucidato te ipsi euasuri fuerunt? quattuor gladiis domus tua capi et expugnari potuit?

15 Quin tu omissa ista nocturna fabula ad id quod doles, quod
2 inuidia urit, reuerteris? "cur usquam regni tui mentio fuit, Demetri? cur dignior patris fortunae successor quibusdam uideris quam ego? cur spem meam, quae, si tu non esses,
3 certa erat, dubiam et sollicitam facis?" haec sentit Perseus, etsi non dicit; haec istum inimicum, haec accusatorem faciunt; haec domum, haec regnum tuum criminibus et suspi-

8 + et + χ : *del.* et (*fort. recte*; *sic Walker*) *et* dicunt *Gron.* : at *Ruperti* : ei *Madvig* : ⟨s⟩ed *Weiss.* (*1875*) **9** facti *Mg* : *om.* χ causam quae φ : causamque ψ aut χ : at *Madvig* **10** tuum χ : tum *Mg* pulsauerunt χ : pulsauerant *Madvig* (*p*) **11** comissator *P* quia φ : qui ψ fuerunt *Bauer* : fuerint χ **15.1** omissa φ : amissa ψα doles χ : dolet *Drak.* inuidia *Voss.* : inuidiam χ **2** regni tui χ : regni ⟨ut⟩ tui *uel* ⟨in⟩ regno tui *Gron.* : tui *Madvig* fuit χ : fit *Fr. 2*

4 cionibus replent. ego autem, pater, quem ad modum nec nunc sperare regnum nec ambigere unquam de eo forsitan debeam, quia minor sum, quia tu me maiori cedere uis, sic illud nec debui facere nec debeo, ut + indignus te patre
5 indignus omnibus + uidear. id enim uitiis meis, non cedendi cui ius fasque est modestia consequar. Romanos obicis
6 mihi, et ea quae gloriae esse debent in crimen uertis. ego nec obses Romanis ut traderer nec ut legatus mitterer Romam petii. a te missus, ire non recusaui. utroque tempore ita me gessi ne tibi pudori ne regno tuo ne genti Macedo-
7 num essem. itaque mihi cum Romanis, pater, causa amicitiae tu fuisti. quoad tecum illis pax manebit, mecum quoque gratia erit: si bellum esse coeperit, qui obses qui legatus pro patre non inutilis fui, idem hostis illis acerrimus ero.
8 nec hodie ut prosit mihi gratia Romanorum postulo; ne obsit tantum deprecor. nec in bello coepit nec ad bellum reseruatur; pacis pignus fui, ad pacem retinendam legatus
9 missus sum; neutra res mihi nec gloriae nec crimini sit. ego

4 cedere uis φ : cederemus ψ + indignus ... omnibus + χ : *sic*, indignus te, patre (indignus, te patre *Heus.*) indignus, omnibus *distinguens*, *Walch* (*120*) : te patre indignus omnibus *Holk.* *345* : indignus te patre indignus m⟨ai⟩oribus *uel* indignus ti⟨bi⟩, pater, indignus omnibus *Gron.* : indignus te patre, indignus om⟨i⟩nibus *Schelius* : indignus eo patri, indignus omnibus *Perizonius* (*sic*, *sed* patre *Harant*) : indignus te patre omnibus *Bauer* : indignus te patre indignus ⟨bonis⟩ omnibus *uel* indignus te, pater, indignus omnibus *Weiss.* : indignus te, pater, omnibus *H.J.M.* : indignus te patre, indignus ⟨regibus⟩ omnibus *Damsté* **5** cedendi χ : cedendo α(*Holk.*[2] *Voss.*) : cedendo ... modestia⟨m⟩ *Ronconi* cui ius γ : cuius χ **6** mitterer Romam *Gel.* (“*antiquus ordo*”) : Romam mitterer *P* : Romam micteret ψ*E* petii. a te *Gel.* (*ut supra*) : a te petii χ **7** quoad ψα : quo a φ **8** gratia Romanorum *Mg* : Romanorum gratia χ tantum ... coepit *Mg* : *om.* χ reseruatur ψ *Fr.2* : reseruetur φ*Mg* missus sum neutra φ : missum ne utraque ψ

si quid impie in te, pater, si quid scelerate in fratrem admisi, nullam deprecor poenam; si innocens sum, ne inuidia
10 conflagrem, cum crimine non possim, deprecor. non hodie me primum frater accusat, sed hodie primum aperte, nullo meo in se merito. si mihi pater suscenseret, te maiorem fratem pro minore deprecari oportebat, te adulescentiae te errori ueniam impetrare meo. ubi praesidium esse oporte-
11 bat, ibi exitium est. e conuiuio et comissatione prope semisomnus raptus sum ad causam parricidii dicendam. sine
12 aduocatis sine patronis ipse pro me dicere cogor. si pro alio dicendum esset, tempus ad meditandum et componendam orationem sumpsissem, cum quid aliud quam ingenii fama periclitarer? ignarus quid accersitus essem, te iratum et iu-
13 bentem dicere causam, fratrem accusantem audiui. ille diu ante praeparata ac meditata in me oratione est usus: ego id tantum temporis quo accusatus sum ad cognoscendum quid
14 ageretur habui. utrum illo momento horae accusatorem audirem an defensionem meditarer? attonitus repentino atque inopinato malo, uix quid obiceretur intellegere potui,

9 impie … quid *Mg* : *om.* χ inuidia α : inuidiam χ*Mg* conflagrem φ : conflagarem ψ : conflarem *Mg* : (inuidia) ⟨etia⟩m conflarem *Weiss.* **10** impetrare meo *Madvig* : impetrarem eo φ : impetrare in eo α(*Holk.*[2] *Voss.*) : im(n)petraret eo ψ : impetrare *Crév.* : impetrare. nunc *Bauer* **11** e χ : et α(*Holk.*[2] *Esc.*) com(-mm- *N*)issatione χ : comesationibus *Mg* **12** esset φ : esse ψ meditandum χ : meditandam *Heinsius*, *fort. recte* componendam φ : componendum ψα sumpsissem φ : sumpsisse ψ iubentem φ : iuuentem *N* : uiuentem *V* **13** ille diu φ : *om.* ψ meditata φ : mediata ψ : ⟨ac⟩ (*uel* ⟨et⟩) meditata *Weiss.* **14** illo momento horae *Zingerle* : momento illo horae *Mg*, *fort. recte* : illo momento χ meditarer φ : mediatorem ψ sciam φ : suam ψ

15 nedum satis sciam quo modo me tuear. quid mihi spei esset, nisi patrem iudicem haberem? apud quem etiam si caritate a fratre maiore uincor, misericordia certe reus uinci
16 non debeo. ego enim ut me mihi tibique serues precor: ille ut me in securitatem suam occidas postulat. quid eum, cum regnum ei tradideris, facturum credis in me esse, qui iam nunc sanguinem meum sibi indulgeri aequum censet?'

16 Dicenti haec lacrimae simul spiritum et uocem intercluserunt. Philippus, submotis iis paulisper conlocutus cum ami-
2 cis, pronuntiauit non uerbis se nec unius horae disceptatione causam eorum diiudicaturum, sed inquirendo in utriusque uitam mores, et dicta factaque in magnis paruisque
3 rebus obseruando, ut omnibus appareret noctis proximae crimen facile reuictum, suspectam nimiam cum Romanis Demetri gratiam esse. haec uiuo Philippo uelut semina iacta sunt Macedonici belli, quod + maxime + cum Perseo gerendum erat.
4 Consules ambo in Ligures, quae tum una consularis prouincia erat, proficiscuntur. et quia prospere ibi res gesserunt,
5 supplicatio in unum diem decreta est. Ligurum duo milia fere ad extremum finem prouinciae Galliae, ubi castra Marcellus habebat, uenerunt, uti reciperentur orantes. Marcellus, opperiri eodem loco Liguribus iussis, senatum

15 caritate ... maiore *Gel.* (*"scriptura antiqua"*) : a fratre caritate χ : a fratre maiore *Mg* : a fratre amore *Weiss.* reus φ : re ψ : *om.* α(*Holk.*²*Voss.*) **16** securitatem φ : se caritatem ψ sanguinem meum *Holk. 345*² : *sic, sed add.* eo α(*Holk.*²*Voss.*) : sanguine meo φ : sanguinem eo ψ*Esc.* indulgeri φ : *om.* ψ censet φ : censeat ψ **16.2** uitam mores et φ : uiam more sed ψ : uitam ⟨ac⟩ mores et *Duker, fort. recte* : uitam mores⟨que⟩ et *H.J.M.* : *fort.* uitam et mores **3** nimiam *ed. Rom.* : ni(-o-*E*)mium χ quod φ : quidem ψ + maxime + χ : mox *Madvig* (*Em.*¹) : ⟨mox⟩ maximu⟨m⟩ *Seyffert* : maximu⟨m⟩ *Wesenberg* : maxime *post* haec *Heraeus* **5** operiri *E* : opperui *P* : opperili ψ

6 per litteras consuluit. senatus rescribere M. Ogulnium praetorem Marcello iussit uerius fuisse consules, quorum prouincia esset, quam se ⟨...⟩; tum quoque non placere ⟨ni⟩si per deditionem Ligures recipi, et receptis arma adimi atque eos ad consules mitti senatum aequum censere.
7 Praetores eodem tempore, P. Manlius in ulteriorem Hispaniam, quam et priore praetura prouinciam obtinuerat, Q. Fuluius Flaccus in citeriorem peruenit, exercitumque a⟨b A.⟩ Terentio accepit: nam ulterior morte P. Semproni pro-
8 consulis sine imperio fuerat. Fuluium Flaccum oppidum Hispanum + ut hic nam + nomine oppugnantem Celtiberi adorti sunt. dura ibi proelia aliquot facta, multi Romani milites et uolnerati et interfecti sunt. uicit perseuerantia Fuluius, quod nulla ui abstrahi ab obsidione potuit; Celti-
9 beri fessi proeliis uariis abscesserunt. urbs amoto auxilio eorum intra paucos dies capta et direpta est; praedam mili-
10 tibus praetor concessit. Fuluius hoc oppido capto, Manlius exercitu tantum in unum coacto, qui dissipatus fuerat, nulla alia memorabili gesta re, exercitus in hiberna deduxerunt.

6 uerius φ : uerus ψ ⟨...⟩ *sic lac. indicaui* : quid e re publica esset decernere *Holk. 351.3*[2] placere α*Gel.* (“*illic legitur*”) : placerent χ ⟨ni⟩si *Madvig* : si χ : sed α*Pmg* recipi et χ : recipiet *Gel.* (*ut supra*) : recipe⟨r⟩et *Gron.* : recipiat *Bekker* atque χ : ⟨i⟩taque *Sig.* : ceter⟨um⟩ *Weiss.* consules *Glar.* : consulem χ **7** a⟨b A.⟩ *Madvig* : a χ : *lac. esse uidit Weiss.* proconsulis φ : proconsul ψ : propraetoris *Ald.* : *fort.* pro consule **8** + ut hic nam + φ : utinam ψ : Vrbicnam *ed. Rom.* : Vrbicuam *Asc.* : Vticnam *Heraeus* : Vrbic⟨a⟩nam *Ronconi* : *fort.* Vrbiacam; *u. Schulten, RE, 9A. 991* dura χ : dub⟨i⟩a *Gron.* facta ψα : acta φ ab φ : *om.* ψ fessi ... uariis χ : *del. Novák* **10** Manlius *Par. 5741* : P. Manlius χ coacto φ : co(h)actu ψ exercitus χ : exercitum *Mg*

11 haec ea aestate in Hispania gesta. Terentius, qui ex ea prouincia decesserat, ouans urbem iniit. translatum argenti pondo nouem milia trecenta uiginti, auri octoginta pondo et duo, coronae aureae sexaginta septem.

17 Eodem anno inter populum Carthaginiensem et regem Masinissam in re praesenti disceptatores Romani de agro fue-
2 runt. ceperat eum ab Carthaginiensibus pater Masinissae Gala; Galam Syphax inde expulerat, postea in gratiam so-
3 ceri Hasdrubalis Carthaginiensibus dono dederat; Carthaginienses eo anno Masinissa expulerat. haud minore certamine animorum quam cum ferro et acie dimicarunt res acta
4 apud Romanos. Carthaginienses quod maiorum suorum fuisset, deinde ab Syphace ad se peruenisset, repetebant. Masinissa paterni regni agrum se et recepisse et habere gentium iure aiebat; et causa et possessione superiorem esse;
5 nihil aliud se in ea disceptatione metuere quam ne pudor Romanorum, dum uereantur ne quid socio atque amico regi aduersus communes suos atque illius hostes indulsisse
6 uideantur, damno sit. legati possessionis ius non mutarunt, causam integram Romam ad senatum reiecerunt.

In Liguribus nihil postea gestum. recesserant primum in deuios saltus, deinde dimisso exercitu passim in uicos ca-

11 milia *lin. superscr., ind.* ψ, *Gel.* (“*in manuscriptis codicibus*”) : *om.* φ   octoginta *Gel.* (*ut supra*) *Par.5741* : septuaginta χ, *fort. recte*   pondo et *hic* χ *Gel.* (*ut supra*), *post* duo *Lentz* (*H*) (*sic ed. Rom., om.* et)   duo χ : duae *Gel.* (*ut supra*) *L*   aureae χ : aureae pondo *Gel.* (*ut supra*), *fort. recte*   **17.2** pater ... Carthaginiensibus φ : *om.* ψ   soceri β : generi φ   **4** maiorum *Vat. Lat. 877L*[2] : more maiorum *P*α (*om.* suorum *Esc.*) : maiore suorum maiorum *E* : more malorum ψ : ⟨opti⟩mo ⟨iu⟩re maiorum *Zingerle*   repetebant ψα : repetebat φ   **5** suos *Mg* : *om.* χ   sit χ : ⟨sibi⟩ sit *Duker*   **6** mutarunt φ*N* : mutarent *V* : mutare α   integram χ : in integrum *Mg*

7 stellaque sua dilapsi sunt. consules quoque dimittere exercitum uoluerunt, ac de ea re patres consuluerunt. alterum ex iis dimisso exercitu ad magistratus in annum creandos uenire Romam iusserunt, alterum cum legionibus suis Pisis
8 hiemare. fama erat Gallos Transalpinos iuuentutem armare, nec in quam regionem Italiae effusura se multitudo esset sciebatur. ita inter se consules compararunt ut Cn. Baebius ad comitia iret, quia M. Baebius frater eius consulatum petebat.

18 Comitia consulibus rogandis fuere: creati P. Cornelius Len-
2 tulus M. Baebius Tamphilus. praetores inde facti duo Q. Fabii, Maximus et Buteo, Ti. Claudius Nero, Q. Petillius
3 Spurinus, M. Pinarius Rusca, L. Duronius. his inito magistratu prouinciae ita sorte euenerunt: Ligures consulibus, praetoribus Q. Petillio urbana, Q. Fabio Maximo peregrina, Q. Fabio Buteoni Gallia, Ti. Claudio Neroni Sicilia, M.
4 Pinario Sardinia, L. Duronio Apulia; et Histri adiecti, quod Tarentini Brundisinique nuntiabant maritimos agros infestos transmarinarum nauium latrociniis esse. eadem
5 Massilienses de Ligurum nauibus querebantur. exercitus inde decreti, quattuor legiones consulibus, quae quina milia ducenos Romanos pedites, trecenos haberent equites, et quindecim milia socium ac Latini nominis, octingenti equi-

7 ac φ : ut ψα **8** Gallos *P*(?*P*ˣ)α : Gallo *E* : Galgo ψ effusura se φ : effusure ase (-u re a se *V*) ψ esset sciebatur φ : esse sciebantur ψ **18.1** Lentulus χ : Cethegus *Sig.*; *u. MRR, 1.386 adn. 1* **2** Ti. *Voss.* : T. χ Pinarius φ : Pintiarius ψ Rusca *Wex* (*RhM 1845, 284*) : Pusca (*in mg P*) φ : Pu(ii *N*)scan(doronius) ψ : Puscam α : Posca *Broughton* (*MRR, 1.384*) L. φ : *de* ψ *u. supra* Duronius *Par. 5741* : Doronius χ **3** Q. (Petillio) *Holk. 353* : T. χ **4** Histri adiecti φ : Histria adiectique ψ : Illyri adiecti *Unger* (*154*) **5** quae *Gel.* ("*lege*") : *om.* χ ducenos ... trecenos φ : ducentos ... atrecentos ψ quindecim χ : quina dena *Drak.* octingenti *Crév.* : octingentos χ : octingeni *Drak.*

6 tes. in Hispaniis prorogatum ueteribus praetoribus imperium est cum exercitibus quos haberent, et in supplementum decreta tria milia ciuium Romanorum, ducenti equites, et socium Latini nominis sex milia peditum, trecenti equi-
7 tes. nec rei naualis cura omissa. duumuiros in eam rem consules creare iussi, per quos naues uiginti deductae naualibus sociis ciuibus Romanis qui seruitutem seruissent com-
8 plerentur, ingenui tantum ut iis praeessent. inter duumuiros ita diuisa tuenda denis nauibus maritima ora ut promunturium iis Mineruae uelut cardo in medio esset: alter in⟨de⟩ dextram partem usque ad Massiliam, laeuam alter usque ad Barium tueretur.

19 Prodigia multa foeda et Romae eo anno uisa et nuntiata
2 peregre. in area Volcani et Concordiae sanguine pluuit; et pontifices hastas motas nuntiauere, et Lanuui⟨ni⟩ simula-
3 crum Iunonis Sospitae lacrimasse. pestilentia in agris forisque et conciliabulis et in urbe tanta erat ut Libitina fune⟨ri-
4 bus⟩ uix sufficeret. his prodigiis cladibusque anxii, patres decreuerunt ut et consules quibus dis uideretur hostiis maio-

19.1–5: *Obs.* 6

6 haberent χ : habebant *uel* hab⟨u⟩erant *Drak.* trecenti *Vat. Lat. 1852* : trecentos χ **7** rei φ : regi ψ seruitutem seruissent (seruisset *P*, seruirent *N*) χ : seruissent seruitutem α **8** in⟨de⟩ *Weiss.* : in χ : *del. Gron.* Massiliam φ : Masiliam ψ ad φ : *om.* ψ Barium *P*α(*Holk.*[2]*Esc.*) : Barum *E Voss.* : Varium ψ tueretur φ : ueretur ψ **19.2** sanguine ψα : sanguinem φ *Obs.*, *fort. recte* pluuit ψ*Holk.* : pluit φ, *fort. recte* hastas χ : hastas ⟨Martis⟩ (*cl. Obs.*) *Scheffer* : hastas ⟨sua sponte⟩ *uel* "*dei deorumue nomen aut loci aut utriusque*" *Wesenberg* et Lanuui⟨ni⟩ *Luterbacher* (*45*) : et Lanuui χ : Lanuii et *Weiss.* **3** fune⟨ribus⟩ *Madvig* : tunc χ : ⟨ad⟩ fune⟨ra⟩ *Weiss.* : tunc ⟨funeribus⟩ *H.J.M.*

5 ribus sacrificarent, et decemuiri libros adirent. eorum decreto supplicatio circa omnia puluinaria Romae in diem unum indicta est. iisdem auctoribus et senatus censuit et consules edixerunt ut per totam Italiam triduum supplica-
6 tio et feriae essent. pestilentiae tanta uis erat ut cum propter defectionem Corsorum bellumque ab Iliensibus concitatum in Sardinia octo milia peditum ex sociis Latini nominis scribi placuisset et trecentos equites, quos M. Pinarius
7 praetor secum in Sardiniam traiceret, tantum hominum demortuum esse tantum ubique aegrorum consules renuntia-
8 rint ut is numerus effici militum non potuerit. quod deerat militum, sumere a Cn. Baebio proconsule, qui Pisis hibernabat, iussus praetor, atque inde in Sardiniam traicere.
9 L. Duronio praetori, cui prouincia Apulia euenerat, adiecta de Bacchanalibus quaestio est, cuius residua quaedam uelut semina ex prioribus malis iam priore anno apparue-
10 rant; sed magis incohatae apud L. Pupium praetorem quaestiones erant quam ad exitum ullum perductae. id persecare nouum praetorem, ne serperet iterum latius, patres iusse-
11 runt. et legem de ambitu consules ex auctoritate senatus ad populum tulerunt.

5 indicta φ : indictam ψ **6** ab Iliensibus *Holk. 353* : *sic, sed* a Bil- α(*Holk.*[2]*Esc.*), Ill- *Voss.* Y- *Burn.* : ad Biliensibus χ scribi placuisset *Ald.* : placuisset scribi *Mg, fort. recte* : ibi placuisset ψ : *sic, sed* ire *P*, ut *E* **7** renuntiarint *scripsi* : renuntiarunt φ*N* : renuntiarent *V* : renuntiauerunt *Voss.* : renuntiauerint *Fr. 1* **7–8** effici militum ... deerat militum χ : effici militum ... deerat *Gron.* : effici ... deerat militum *Drak.* **8** proconsule *P* : proconsul ψ : proconsulis *E* : *fort.* pro consule *scribendum* hibernabat iussus φ : hibernabati iustus ψ inde ψα : *om.* φ **9** Apulia euenerat *Holk. 345* : Apulia uenerat *P* : Apu(y)liae uenerat ψα*E* : Apuliae euenerat *ed. Rom.* adiecta ψα : obiecta φ Bacchanalia *P* : Bachanalia ψ*E* **10** L. *Ald.* : T. ψ*P* (*om.* sed ... L. *E*) ullum *Fr. 2* : ullae χ **11** legem χ : leges *Mg* **11–20.1** ad populum ... in senatum *Mg* : *om.* χ

20 Legationes deinde in senatum introduxerunt, regum primas Eumenis et Ariarathis Cappadocis et Pharnacis Pontici. nec ultra quicquam eis responsum est quam missuros qui de
2 controuersiis eorum cognoscerent statuerentque. Lacedaemoniorum deinde exsulum et Achaeorum legati introducti sunt, et spes data exsulibus est scripturum senatum Achaeis ut restituerentur. Achaei de Messene recepta compositis-
3 que ibi rebus cum adsensu patrum exposuerunt. et a Philippo rege Macedonum duo legati uenerunt, Philocles et Apelles, nulla super re quae petenda ab senatu esset, speculatum magis inquisitumque missi de iis quorum Perseus Demetrium insimulasset sermonum cum Romanis, maxime cum T. Quinctio, aduersus fratrem de regno habitorum.
4 hos tamquam medios nec in alterius fauorem inclinatos miserat rex; erant autem et hi Persei fraudis in fratrem ministri et participes.
5 Demetrius, omnium praeterquam fraterno scelere quod nuper eruperat ignarus, primo neque magnam neque ⟨n⟩ullam spem habebat patrem sibi placari posse; minus deinde in dies patris animo fidebat, cum obsideri aures a fratre

20.1–4: *Pol.* 24.1
20.5–24.8: *Iust.* 32.2.10; *cf. Diod.* 29.25, *Plut. Arat.* 54.7

20.1 introduxerunt regum χ : regum introduxerunt *Mg* primas χ (*de* ψ *u. infra*) : prima *Mg* Eumenis et Ariarathis φ : (prima s)eu meni secari arathis *N* : *sic, sed* -menis ecariarathis *V* **2** Achaei de Messene φ : ac eis dem (eisdem *V*) esse ne ψ **3** Philocles *Vat. Lat. 1852* : Pholocles χ Apelles *Esc. N.* : Appelles φ*V* esset χ : esset ⟨sed⟩ *Weiss.* (*1864*) Demetrium φ : Demetrum ψ sermonum χ : sermonibus α(*Holk.*[2] *Voss.*) **5** fraterno scelere χ : fraterni sceleris *Holk. 345* neque ⟨n⟩ullam *ed. Rom.* : nec ullam χ : neque ullam α **5–6** animo ... Romanorum *om. E* cum χ : cuiu⟨s⟩ *Gron.* aures ψ*P* : aures ⟨eius⟩ *uel* ⟨eius⟩ aures *H. J. M.*

6 cerneret. itaque circumspiciens dicta factaque sua, ne cuius suspiciones augeret, maxime ab omni mentione et contagione Romanorum abstinebat, ut neque scribi sibi uellet, quia hoc praecipue criminum genere exasperari animum **21** sentiebat. Philippus, simul ne otio miles deterior fieret, simul auertendae suspicionis causa quicquam a se agitari de Romano bello, Stobos Paeoniae exercitu indicto in 2 Maedicam ducere pergit. cupido eum ceperat in uerticem Haemi montis ascendendi, quia uolgatae opinioni crediderat Ponticum simul et ⟨H⟩adriaticum mare et Histrum amnem et Alpes conspici posse; subiecta oculis ea haud parui 3 sibi momenti futura ad cogitationem Romani belli. percontatus regionis peritos de ascensu Haemi, cum satis inter omnes constaret uiam exercitui nullam esse, paucis et ex-4 peditis + perdifficillimum + aditum, ut sermone familiari minorem filium permulceret, quem statuerat non ducere secum, primum quaerit ab eo, cum tanta difficultas itineris proponatur, utrum perseuerandum sit in incepto an absti-

21.2, 22.5: *Pol.* 24.4; *cf. Pol.* 34.12.1, *Mela* 2.2.17

6 dicta *P* : dicat ψ ne cuius *Holk. 351.3²* : nec huius χ : ne huius *Holk. 353* : ne eius *Koch, fort. recte* suspiciones augeret *Holk. 351.3²* : suspicionis egeret χ neque scribi χ : neque ⟨nuntios mitti neque⟩ scribi *Wesenberg* : ne scribi qui⟨dem⟩ *Novák* : neque ⟨Romam scriberet neque⟩ scribi *H. J. M.* animum χ : patris animum *Holk. 345* : animum ⟨eius⟩ *Koch* **21.1** auertendae *PN* : aduertendae *EV* Stobos φ : Stopos *N* : Stophos *V* indicto *Holk. 345* : in diuo χ Maedicam *Fr. 1* : Macedoniam χ **2** uerticem *Voss.* : uertice χ ascendendi φ : escendi ψ : ascendi *Esc.* Ponticum ... conspici χ : ⟨inde⟩ *ante* Ponticum *uel* conspici *Damsté* ⟨H⟩adriaticum *ed. Rom.* : Adriaticum χ; *sic etiam* §7 mare φ : more ψ Histrum *Burn.* : Histrium ψ*P* : Histerium *E* subiecta ... sibi φ : sublecta ... si ψ **3** uiam ... esse *Mg* : exercitui uiam esse χ : exercitui nullam uiam esse *H. J. M.* (*JPhV 1910, 10*) + perdifficillimum + χ : per dif- *ed. Med. 1478* : per difficillima *Gron.* : difficillimum *Weiss.* (*1864*)

5 nendum. si pergat tamen ire, non posse obliuisci se in talibus rebus Antigoni, qui saeua tempestate iactatus, in eadem naue secum cum suos omnes habuisset, praecepisse liberis diceretur, ut et ipsi meminissent et ita posteris proderent, ne quis cum tota gente simul in rebus dubiis pericli-
6 tari auderet. memorem ergo se praecepti eius duos simul filios non commissurum in aleam eius qui proponeretur casus; et quoniam maiorem filium secum duceret, minorem ad subsidia spei et custodiam regni remissurum in Macedo-
7 niam esse. non fallebat Demetrium ablegari se, ne adesset consilio, cum in conspectu locorum consultaret quae proxime itinera ad mare ⟨H⟩adriaticum atque Italiam ducerent,
8 quaeque ratio belli futura esset. sed non solum parendum patri, sed etiam adsentiendum erat, ne inuitum parere su-
9 spicionem faceret. ut tamen iter ei tutum in Macedoniam esset, Didas ex praetoribus regi⟨i⟩s unus, qui Paeoniae prae-
10 erat, iussus est prosequi eum cum modico praesidio. hunc quoque Perseus, sicut plerosque patris amicorum, ex quo haud cuiquam dubium esse coeperat ad quem ita inclinato regis animo hereditas regni pertineret, inter coniuratos in
11 fratris perniciem habuit. in praesentia dat ei mandata, ut

5 cum *hic Vat. Lat. 1852, ante* secum *Holk. 353, ante* in *Fr. 2* : *om.* χ   diceretur ψ : diceret φ   auderet ψ*Voss.* : auderent φ   **6** subsidia spei χ : subsidii spem *Koch* : subsidium spei *H. J. M.*   **6–9** esse ... Macedoniam *om. E*   **7** consultaret χ : consultarent *Voss.* : consultaret⟨ur⟩ *H. J. M*   quae α(*Holk.*[2] *Voss.*) : qua *Mg, fort. recte* : quia χ   proxime χ*Mg* : proxima *ed. Rom.*   **8** patri *Weiss.* : patri tutum χ : patri tum *Holk. 353*   **9** ei *P* : et ψ : *om.* α   ex praetoribus φ : expectoribus ψ   regi⟨i⟩s *Ald.* : regis χ   **10** ita inclinato regis animo χ : regis animo ita inclinato α   **11** dat ei φ : dat ea α : *om.* ψ

per omne obsequia insinuaret se in quam maxime familiarem usum, ut elicere omnia arcana speculariqe abditos eius sensus posset. ita digreditur Demetrius cum infestioribus quam si solus iret praesidiis.

22 Philippus, Maedicam primum deinde solitudines interiacentes Maedicae atque Haemo transgressus, septimis demum castris ad radices montis peruenit. ibi unum moratus diem ad deligendos quos duceret secum, tertio die iter est 2 ingressus. modicus primo labor in imis collibus fuit. quantum in altitudinem egrediebantur, magis magisque sil- 3 uestria et pleraque inuia loca excipiebant; peruenere deinde in tam opacum iter ut prae densitate arborum immissorumque aliorum in alios ramorum perspici caelum uix pos- 4 set. ut uero iugis adpropinquabant, quod rarum in altis locis est, adeo omnia contecta nebula ut haud secus quam nocturno itinere impedirentur. tertio demum die ad uerti- 5 cem peruentum. nihil uolgatae opinioni degressi inde detraxerunt, magis, credo, ne uanitas itineris ludibrio esset quam quod diuersa inter se maria montesque et amnes ex 6 uno loco conspici potuerint. uexati omnes, et ante alios rex 7 ipse, quo grauior aetate erat, difficultate uiae est. duabus aris ibi Ioui et Soli sacratis cum immolasset, qua triduo ascenderat biduo est degressus, frigora nocturna maxime metuens, quae caniculae ortu similia brumalibus erant.

omne φ : omnem ψ   ut φ : et ψ   digreditur φ : digrediatur ψ   praesidiis χ : insidiis *Novák* (*JPhV 1906, 10*)   **22.1** tertio χ : ⟨p⟩ostero *Sig.*   **4** rarum χ : ⟨non⟩ (*uel* ⟨haud⟩) rarum *Weiss.* (*1864*)   altis ... est *Madvig* : aliis ... esset χ : illis ... est *Damsté*   contecta nebula χ : contecta ⟨erant⟩ nebula *Weiss.* (*1864*) : contecta nebula ⟨erant⟩ *Heraeus*, *fort. recte*   **5** itineris φ : ueneris ψ   diuersa φ : diuerse *N* : diuerso *V*   potuerint P^{x} (-int *in ras.*) : potuerunt ψ*E*   **7** qua triduo α(*sic Holk.*[2], *unum uerbum Esc. Voss.*) : quadriduo χ

8 multis per eos dies difficultatibus conflictatus nihilo laetiora in castris inuenit, ubi summa penuria erat, ut in regione
9 quam ab omni parte solitudines clauderent. itaque unum tantum moratus diem, quietis eorum causa quos habuerat secum, itinere inde simili fugae in Dentheletos transcurrit.
10 socii erant, sed propter inopiam haud secus quam hostium
11 fines Macedones populati sunt: rapiendo enim passim uillas primum, dein quosdam etiam uicos euastarunt, non sine magno pudore regis, cum sociorum uoces nequiquam deos
12 sociales nomenque suum implorantes audiret. frumento inde sublato in Maedicam regressus, urbem quam Petram
13 appellant oppugnare est adortus. ipse a campestri aditu castra posuit, Perseum filium cum modica manu circum-
14 misit, ut ab superioribus locis urbem adgrederetur. oppidani, cum terror undique instaret, obsidibus datis in praesentia dediderunt sese; iidem, postquam exercitus recessit, obliti obsidum, relicta urbe in loca munita et montes refugerunt.
15 Philippus, omni genere laboris sine ullo effectu fatigatis militibus, et fraude Didae praetoris auctis in filium suspi-
23 cionibus, in Macedoniam rediit. missus hic comes, ut ante dictum est, cum simplicitatem iuuenis incauti et suis haud immerito suscensentis adsentando indignandoque et ipse uicem eius captaret, in omnia ultro suam offerens operam,
2 fide data arcana eius elicuit. fugam ad Romanos Demetrius

22.12–13: *cf. Prisc. Inst.* 7.16 (= *GL* 2.299)

8 inuenit φ : inueniat ψ   solitudines φ : sollicitudines ψ   **9** Dentheletos *Drak.* : Dentiletos φ : denti lectis *N* : (In)dentilexos *V* : Dentheletas *Fr. 2* : Dantheletas *Sig.* : *fort.* Dantheletos; *u.* 39.53.12 *adn.*   transcurrit φ : transcurrat ψ   **11** uillas χ : per uillas *Mg* : *lacunam esse iud. Weiss.* : perpopulati (§ 10) *Heraeus*   **14** sese φ : se ψ   **15** Macedoniam *Vat. Lat. 1852* : Macedonibus χ   **23.1** arcana φ : archano ψ

meditabatur; cui consilio adiutor deum beneficio oblatus uidebatur Paeoniae praetor, per cuius prouinciam spem ce-
3 perat elabi tuto posse. hoc consilium extemplo et fratri
4 proditur et auctore eo indicatur patri. litterae primum ad obsidentem Petram allatae sunt. inde Herodorus – princeps hic amicorum Demetri erat – in custodiam est coniec-
5 tus, et Demetrius dissimulanter adseruari iussus. haec super cetera tristem aduentum in Macedoniam regi fecerunt. mouebant eum et praesentia crimina; exspectandos tamen
6 quos ad exploranda omnia Romam miserat censebat. his anxius curis cum aliquot menses egisset, tandem legati, iam ante praemeditatis in Macedonia quae ab Roma renuntia-
7 rent, uenerunt; qui super cetera scelera falsas etiam litteras, signo adulterino T. Quincti signatas, reddiderunt regi.
8 deprecatio in litteris erat si quid adulescens cupiditate regni prolapsus secum egisset: nihil eum aduersus suorum quemquam facturum, neque eum se esse qui ullius impii consilii
9 auctor futurus uideri possit. hae litterae fidem Persei criminibus fecerunt. itaque Herodorus extemplo diu excruciatus
24 sine indicio rei ullius in tormentis moritur. Demetrium iterum ad patrem accusauit Perseus. fuga per Paeoniam praeparata arguebatur et corrupti quidam ut comites itineris
2 essent; maxime falsae litterae T. Quincti urgebant. nihil tamen palam grauius pronuntiatum de eo est, ut dolo potius interficeretur; nec id cura ipsius, sed ne poena eius
3 consilia aduersus Romanos nudaret. ab Thessalonice De-

2 cui φ : qui ψ **4** lit(c)terae φ : lit(c)tore ψ Petram allatae φ : Petra collatae ψ **6** praemeditatis φ*N* : immeditatis *V* : praemeditati *Holk.*[x] *Voss.*, *fort. recte* in Macedonia χ : in Macedoniam α : *om. Par. 5741* **7** adulterino φ : adulterio ψ **8** se esse *Madvig* (*p*) : se se χ : esse *Holk. 345* : sese esse *Holk. 351.3*[2] : esse se *L*[x] **9** indicio rei φ : inditior eius ψ **24.1** Perseus *Mog.* : *om.* χ arguebatur *Gel.* ("*non* arguebant") : arguebant χ **2** de φ : *om.* ψ interficeretur φ : interficerentur ψ

metriadem ipsi cum iter esset, Astraeum Paeoniae Demetrium mittit cum eodem comite Dida, Perseum Amphipo-
4 lim ad obsides Thracum accipiendos. digredienti ab se Di-
5 dae mandata dedisse dicitur de filio occidendo. sacrificium ab Dida seu institutum seu simulatum est, ad quod celebrandum inuitatus Demetrius ab Astraeo Heracleam uenit.
6 in ea cena dicitur uenenum datum. poculo epoto extemplo sensit, et mox coortis doloribus, relicto conuiuio cum in cubiculum recepisset sese, crudelitatem patris conquerens, parricidium fratris ac Didae scelus incusans torquebatur.
7 intromissi deinde Thyrsis quidam Stuberraeus et Bero⟨e⟩aeus Alexander, iniectis tapetibus in caput faucesque,
8 spiritum intercluserunt. ita innoxius adulescens, cum in eo ne simplici quidem genere mortis contenti inimici fuissent, interficitur.

25 Dum haec in Macedonia geruntur, L. Aemilius prorogato ex consulatu imperio, principio ueris in Ligures Ingaunos
2 + introduxit +. ubi primum in hostium finibus castra posu-

24.3: *cf. Prisc. Inst.* 7.16 (= *GL* 2.299)

3 Astre(-ae- *Dett. ap. Sig.*)um *P* : Streum *E* : Estreum ψ, *fort. recte* (Aestraeum *Glar.*) : Astraeam *Drak.* (§5 A(Ha-*P*)streo χ) cum (eodem) φ : *om.* ψ Amphipolim *Prisc.* : Amphipolin *Mg*, *fort. recte* : ad Philippopolim φ : *sic*, *sed* Aph- ψ **5** seu simulatum φ : tumulatum *N* : mimulatum *V* **7** intromissi *Holk. 345* : intromissis χ Thyrsis *Vat. Lat. 1852* : Thirsis *P* : Thresis *E* : T(h)ysis α : tuis is *V* : *spat. N* : *fort.* Thyrsus Bero⟨e⟩aeus *Sig.* : Berreus φ : Bereus ψ*Voss.*(*om. Holk.*[2]) iniectis φ : inlectis ψ intercluserunt φ : intercluderunt *N* : intercluderetur *V* **8** contenti α(*Esc. Voss.*)*E* : contem(p)ti ψ*P* *Holk.*[2] interficitur φ : interficiatur ψ **25.1** Aemilius χ : *add.* Paulus *ante Par. 5741*, *post ed. Rom.* ex consulatu χ *Gel.* ("*legendum*") : consulatus α(*Holk.*[2] *Voss.* : consulatu *Esc.*) + introduxit + χ : ⟨exercitum⟩ introduxit *ed. Rom.* : duxit *uel* ⟨exercitum⟩ induxit (*uel* traduxit) *Drak.* : ⟨legiones⟩ introduxit *M. Müller (1869)* : ⟨legiones⟩ in ... introduxit *Zingerle*

it, legati ad eum per speciem pacis petendae speculatum
3 uenerunt. neganti Paullo nisi cum deditis pacisci se pacem, non tam id recusabant quam tempore aiebant opus esse, ut
4 generi agresti hominum persuaderetur. ad hoc decem dierum indutiae cum darentur, petierunt deinde ne trans montes proximos castris pabulatum lignatumque milites irent:
5 culta ea loca suorum finium esse. id ubi impetrauere, post eos ipsos montes unde auerterant hostem exercitu omni coacto, repente multitudine ingenti castra Romanorum op-
6 pugnare simul omnibus portis adgressi sunt. summa ui diem totum oppugnarunt, ita ut ne efferendi quidem signa Ro-
7 manis spatium nec ad explicandam aciem locus esset: conferti in portis obstando magis quam pugnando castra tutabantur. sub occasum solis cum recessissent hostes, duos equites ad Cn. Baebium ⟨pro⟩consulem cum litteris Pisas mittit, ut obsesso per indutias sibi quam primum ueniret
8 subsidio. Baebius exercitum M. Pinario praetori eunti in Sardiniam tradiderat; ceterum et senatum litteris certiorem
9 fecit obsideri a Liguribus L. Aemilium, et M. Claudio Marcello, cuius proxima inde prouincia erat, scripsit ut, si uideretur ei, exercitum e Gallia traduceret in Ligures et L.

25–28: *Front. Str.* 3.17.2, *Plut. Paull.* 6.4–7, *Obs.* 6

3 neganti χ : negante *Gron.*, *fort. recte* **4** decem ... darentur χ : cum darentur indutiae *Mg* **6** diem totum χ : totum diem α ne ... quidem *Ald.* : nec ... quidem χ : nec *uel* ned⟨um⟩ *pro* nec *infra Gron.* **7** duos χ : ⟨Paulus⟩ duos (*uel* ⟨Paulus⟩ *ante* Pisas) *Wesenberg* Cn. Baebium ⟨pro⟩consulem *Glar.* : M. Baebium consulem χ : *fort.* ⟨pro⟩ consule *scribendum* per indutias sibi χ : sibi per indutias *Fr.2* **8** praetori *Mg* : *om.* χ fecit χ : facit *Mg* **9** e φ : et ψ

10 Aemilium liberaret obsidione. haec sera futura auxilia erant. Ligures ad castra postero die redeunt. Aemilius cum et uenturos scisset et educere in aciem potuisset, intra uallum suos tenuit, ut extraheret rem in id tempus quo Baebius **26** cum exercitu uenire a Pisis posset. Romae magnam trepi- 2 dationem litterae Baebi fecerunt, eo maiorem quod paucos post dies Marcellus, tradito exercitu Fabio Romam cum uenisset, spem ademit eum qui in Gallia esset exercitum in Ligures traduci posse, quia bellum cum Histris esset, prohi- 3 bentibus coloniam Aquileiam deduci: eo profectum Fa- 4 bium, neque inde regredi bello incohato posse. una, et ea ipsa tardior quam tempus postulabat, subsidii spes erat, si consules maturassent in prouinciam ire. id ut facerent pro 5 se quisque patrum uociferari. consules nisi confecto dilectu negare ituros se, nec suam segnitiam sed uim morbi in cau- 6 sa esse quo serius perficeretur. non tamen potuerunt sustinere consensum senatus quin paludati exirent, et militibus quos conscriptos haberent diem edicerent quo Pisas conuenirent. permissum ut qua irent protinus subitarios milites 7 scriberent ducerentque secum. et praetoribus Q. Petillio et Q. Fabio imperatum est ut Petillius duas legiones ciuium Romanorum tumultuarias scriberet, et omnes minores quinquaginta annis sacramento rogaret, Fabio ut sociis Latini nominis quindecim milia peditum octingentos equites

10 ad (*om. P*) castra postero die χ : postero die ad castra *Fr.2* et ... intra φ : *om.* ψ rem in id *E*α : rem in idem *P* : reminit ψ **26.1** magnam χ : *del. Gron.* **2** eo φ : et ψ tradito φ : traditu ψ ademit α : adimit χ traduci posse χ : posse tra(ns)duci α **5** ituros se χ : esse ituros *Mg* : se ituros *Fr.2, fort. recte* : sese ituros *Drak.* quo χ : quo⟨d⟩ *Gron.* perficeretur *MgL*[2] : perficerent χ : proficiscerentur α(*Holk.*[2] *Voss.* : proficerent *Esc.*) **6** quin φ : quid ψ quo χ : *fort.* qua ut *Mg* : *om.* χ **7** ut Petilius χ : Petilio ut *H.J.M.* m(ilia) (*lin. superscr.* ψ) ψα(*Esc. Voss.*) : *om.* φ

8 imperaret. duumuiri nauales creati C. Matienus et C. Lucretius, nauesque iis ornatae sunt, Matienoque, cuius ad Gallicum sinum prouincia erat, imperatum est ut classem primo quoque tempore duceret in Ligurum oram, si quo usui esse L. Aemilio atque exercitui eius posset.

27 Aemilius, postquam nihil usquam auxilii ostendebatur, interceptos credens equites, non ultra differendum ratus quin 2 per se fortunam temptaret, priusquam hostes uenirent, qui segnius socordiusque oppugnabant, ad quattuor portas exercitum instruxit, ut signo dato simul ex omnibus partibus 3 eruptionem facerent. quattuor extraordinariis cohortibus duas adiunxit, praeposito M. Valerio legato; erumpere 4 praetoria porta iussit. ad dextram principalem hastatos legionis primae instruxit; principes ex eadem legione in subsidiis posuit; M. Seruilius et L. Sulpicius tribuni militum his 5 praepositi. tertia legio aduersus sinistram principalem por- 6 tam instructa est. id tantum mutatum: principes primi et hastati in subsidiis locati; Sex. Iulius Caesar et L. Aurelius

8 C. χ (*sic etiam* 28.7); *u.* 41.28.5 *adn.* Mat(c)ienus *MgVes.* : Matienius φ : Matiennius ψ Matienoque cuius *Gel.* (“*lege*”) : cuiusque χ erat ψα : erant φ quo χ : qua *T. Faber* **27.1** auxilii ostendebatur φ : auxilios tendebatur ψ **2** dato φ : docto ψ omnibus φ : hominibus ψ **3** extraordinari(i)s ... erumpere χ : extraordinarias cohortes duabus adiunctis, ... legato, erumpere *Gron.* : *ut* χ, *sed* adiunxit ⟨et⟩ *Duker*, ⟨eas⟩ *uel* ⟨eum⟩ erumpere *Drak.*, erumpere ⟨eas⟩ *Zingerle* praetoria *Weiss.* (*1864*) : ex praetoria *Klenze* (*142–3*) : extraordinaria ψ : extraordinarios a φ : extraordinarios ⟨su⟩a *Harant* **4** M. Seruilius ... praepositi *Fr. 2* : *sic, sed* tr. mil., in *pro* his ψ : M. Seruilium et L. Sulpicium tribunos militum hiis praepositis φ : M. Seruilius et L. Sulpicius tr(ibuni) mil. hi(i)s praepositis α; C. *pro* L. *Duker* (*u. MRR, Supp.*², *202*) **5** portam χ : *del. Cobet* instructa φ : instructam ψ **6** Aurelius *Fr. 1* : Valerius χ

7 Cotta tribuni militum huic legioni praepositi sunt. Q. Fuluius Flaccus legatus cum dextra ala ad quaestoriam portam positus; duae cohortes et triarii duarum legionum in praesi-
8 dio castrorum manere iussi. omnes portas contionabundus ipse imperator circumiit, et quibuscumque inritamentis po-
9 terat iras militum acuebat, nunc fraudem hostium incusans, qui, pace petita indutiis datis, per ipsum indutiarum tempus
10 contra ius gentium ad castra oppugnanda uenissent, nunc quantus pudor esset edocens ab Liguribus, latronibus uerius quam hostibus iustis, Romanum exercitum obsideri.
11 'quo ore quisquam uestrum, si hinc alieno praesidio non uestra uirtute euaseritis, occurret, non dico eis militibus qui Hannibalem qui Philippum qui Antiochum, maximos aeta-
12 tis nostrae reges ducesque, uicerunt, sed eis qui hos ipsos Ligures aliquotiens pecorum modo fugientes per saltus in-
13 uios consectati ceciderunt? quod Hispani quod Galli quod Macedones Poeniue non audeant, Ligustinus hostis uallum Romanum subit, obsidet ultro et oppugnat, quem scrutantes ante deuios saltus abditum et latentem uix inuenie-
14 bamus.' ad haec consentiens reddebatur clamor, nullam militum culpam esse, quibus nemo ad erumpendum si-
15 gnum dedisset: daret signum; intellecturum eosdem qui
28 antea fuerint et Romanos et Ligures esse. bina cis montes castra Ligurum erant. ex iis primis diebus sole orto pariter
2 omnes compositi et instructi procedebant: tum nisi exsatiati

7 castrorum manere α : manere castrorum χ **10** quantus ψαP^3 : quintus φ pudor esset φ : pudores sed ψ **11** eis φ : ei si ψ **12** eis *scripsi* : his χ : iis *ed. Rom.* **13** quod (*ter*) γ : quid χ Macedones φ : *om.* ψ ob(p)sidet φ : ob(p)side ψ ante deuios φ : ante adem uios ψ : antea (ante *Voss.*) in deuios α **14** clamor χ : militum clamor *Mg* : omnium clamor *Damsté* **15** fuerint φ : fuerunt ψ **28.1** omnes ψ : omnis φ

cibo uinoque arma non capiebant, dispersi inordinati exibant, ut quibus prope certum esset hostes extra uallum non
3 elaturos signa. aduersus ita incompositos eos uenientes, clamore pariter omnium qui in castris erant – calonum quoque et lixarum – sublato, simul omnibus portis Romani
4 eruperunt. Liguribus adeo improuisa res fuit ut perinde ac si insidiis circumuenti forent trepidarent. exiguum temporis aliqua forma fuit pugnae; fuga deinde effusa et fugientium
5 passim caedes erat, equitibus dato signo ut conscenderent equos nec effugere quemquam sinerent. in castra omnes
6 trepida fuga compulsi sunt, deinde ipsis exuti castris. supra quindecim milia Ligurum eo die occisa, capti duo milia et quingenti. triduo post Ligurum Ingaunorum nomen omne
7 obsidibus datis in dicionem uenit. gubernatores nautaeque conquisiti, qui + praedatores + fuissent nauibus, atque omnes in custodiam coniecti. et a C. Matieno duumuiro naues eius generis in Ligustina ora triginta duae captae
8 sunt. haec qui nuntiarent litterasque ad senatum ferrent L. Aurelius Cotta C. Sulpicius Galus Romam missi, simulque peterent ut L. Aemilio confecta prouincia decedere, et de-
9 ducere secum milites liceret atque dimittere. utrumque permissum ab senatu et supplicatio ad omnia puluinaria per triduum decreta, iussique praetores Petillius urbanas dimit-

2 prope *Muret* : pro se χ : pro ⟨s⟩pe *ed. Rom.* non elaturos signa *Mg* : signa non elaturos χ, *fort. recte* **3** in φ : hi ψ calonum φ : colonum ψ Romani ψ : Romanis φ eruperunt φ : inruperunt ψ **4** fuit pugnae ψ : pugnae fuit φ, *fort. recte* et fugientium *Fr. 1* : effugientium χ **6** Ligurum φ : Inligurum ψ capti *Mg* : capta χ quingenti χ : trecenti (*fort. recte*) tres *Mg* **7** + praedatores + χ : ⟨in⟩ praedatoriis *Crév.*, *fort. recte* : *fort. plura exciderunt* **8** Galus *scripsi* : Gallus χ; *u.* 43.2.5 *adn.* **9** Petillius *Sig.* : Petilius φ : Pet(-c- *N*)ililis ψ; 29.3–13 Petilius, -ii, -io χ

tere legiones, Fabius sociis atque nomini Latino remittere
10 dilectum; et uti praetor urbanus consulibus scriberet senatum aequum censere subitarios milites, tumultus causa conscriptos, primo quoque tempore dimitti.

29 Colonia Grauisc⟨ae⟩ eo anno deducta est in agrum Etruscum,
2 de Tarquiniensibus quondam captum; quina iugera agri data; triumuiri deduxerunt C. Calpurnius Piso P. Claudius Pulcher C. Terentius Histra. siccitate et inopia frugum insignis annus fuit: sex menses nusquam pluuisse memoriae proditum.

3 Eodem anno in agro L. Petilli scribae sub Ianiculo, dum cultores agri altius moliuntur terram, duae lapideae arcae, octonos ferme pedes longae quaternos latae, inuentae sunt,
4 operculis plumbo deuinctis. litteris Latinis Graecisque utraque arca ⟨in⟩scripta erat, in altera Numam Pompilium Pomponis filium, regem Romanorum, sepultum esse, in altera
5 libros Numae Pompili inesse. eas arcas cum ex amicorum

29.2: *I. I.* 13.3.70a, *Obs.* 6
29.3–14: *Val. Max.* 1.1.12, *Plin. NH* 13.84–8 (= *Cass. Hem. fr.* 37 *P*, *Piso fr.* 11 *P*, *Tudit. fr.* 3 *P*, *Ant. fr.* 8 *P*, *Varr. RH* 6. *fr.* 3 *Mirsch*), *Aug. CD* 7.34 (= *Varr. de cultu deorum fr.* 3 *Cardauns*), *Plut. Num.* 22.2–8, *Fest. p.* 178 *L*, *Lact. Inst.* 1.22.5–6, *uir. ill.* 3.2

29.1 Grauisc⟨ae⟩ *Asc.(1510)* : Crauis *E* : Grauis *P* : Cauisc(eo) *N* : ca uise(co) *V* **2** triumuiri α(*Esc. Voss.*) : tresuiri χ Calpurnius φ : Calpurius ψ Histra (his tra(sicc-) *V*) χ : Istra *Mg* sex menses χ : sex mensi⟨bu⟩s *Wesenberg* : ⟨intra⟩ sex menses *H. J. M.* nusquam ψα(*Holk.*[2]*Esc.*) : num(n)quam φ pluuisse χ : pluisse α(*Esc. Voss.*), *fort. recte* memoriae *Fr. 2* : memoria χ proditum χ : proditum est *Fr. 2*, *fort. recte* : proditur *Zingerle* **3** agri *Mg* : *om.* χ; *cf. per.* 40 lapideae arcae φ : lapide carceae ψ **4** ⟨in⟩scripta *ed. Rom.* : scripta φ : scripti ψ Numam *P*α(*Esc. Voss.*) : Numa ψ*Holk.*[2]*E* f. ψ : *om.* φ

sentententia dominus aperuisset, quae titulum sepulti regis habuerat, inanis inuenta, sine uestigio ullo corporis humani aut ullius rei, per tabem tot annorum omnibus absumptis.
6 in altera duo fasces candela inuoluti septenos habuere li-
7 bros, non integros modo sed recentissima specie. septem Latini de iure pontificio erant, septem Graeci de disciplina
8 sapientiae, quae illius aetatis esse potuit. adicit Antias Valerius Pythagoricos fuisse, uolgatae opinioni, qua creditur Pythagorae auditorem fuisse Numam, mendacio probabili
9 accommodata fide. primo ab amicis, qui in re praesenti fuerunt, libri lecti; mox pluribus legentibus cum uolgarentur, Q. Petillius, praetor urb⟨an⟩us, studiosus legendi eos
10 libros a L. Petillio sumpsit; et erat familiaris usus, quod
11 scribam eum quaestor Q. Petillius in decuriam legerat. lectis rerum summis cum animum aduertisset pleraque dissoluendarum religionum esse, L. Petillio dixit sese libros eos in ignem coniecturum esse; priusquam id faceret, se ei permittere uti si quod seu ius seu auxilium se habere ad eos libros repetendos existimaret, experiretur; integra sua
12 gratia eum facturum. scriba tribunos plebis adit, ab tribunis ad senatum res est reiecta. praetor se iusiurandum dare paratum esse aiebat, libros eos legi seruarique non oporte-
13 re. senatus censuit satis habendum quod praetor iusiuran-

5 omnibus χ : ossibus *Sig.* **6** candel(l)a ψα : candelis φ recentissima φ : recentis a ψ **7** pontificio χ : pontificum *Holk. 345* **8** ad(d)icit ψα : adiecit φ Py(i)thagoricos φ : Pithacoricos ψ opinioni *ed. Rom.* : opinionis χ accommodata fide *Gel.* ("*legendum*") : ad(c)commodat fidem χ : accomodans fidem *Drak.* **9** lecti φ : legati ψ urb⟨an⟩us *ed. Rom.* : urbis φ : urbe ψ eos libros χ : libros eos *Mg*, *fort. recte* a φ : *om.* ψ **11** lectis φ : legatis ψ animum aduertisset (au- *E*) χ : animaduertisset α(*Holk.*[2] *Voss.*), *fort. recte* ei φ : *om.* ψ existimaret *Par. 5741* : exstimaret *PV* : aestimaret *EN* integra χ : ⟨id⟩ integra *ed. Rom.*, *fort. recte* **12** ab ψα : a φ reiecta φ : relecta ψ se iusiurandum *Fr. 2* : ei iusiurandum φ : eius iurandum ψ : iusiurandum α, *fort. recte*

dum polliceretur; libros primo quoque tempore in comitio cremandos esse; pretium pro libris, quantum Q. Petillio praetori maiorique parti tribunorum plebis uideretur, do-
14 mino soluendum esse. id scriba non accepit. libri in comitio, igne a uictimariis facto, in conspectu populi cremati sunt.

30 Magnum bellum ea aestate coortum in Hispania citeriore. ad quinque et triginta milia hominum, quantum numquam ferme antea, Celtiberi comparauerant. Q. Fuluius Flaccus
2 eam obtinebat prouinciam. is quia armare iuuentutem Celtiberos audierat, et ipse quanta poterat a sociis auxilia contraxerat, sed nequaquam numero militum hostem
3 aequabat. principio ueris exercitum in Carpetaniam duxit, et castra locauit ad oppidum Aeburam, modico praesidio in
4 urbe posito. paucis post diebus Celtiberi milia duo fere inde sub colle posuerunt castra. quos ubi adesse praetor Romanus sensit, M. Fuluium fratrem cum duabus turmis sociorum equitum ad castra hostium speculatum misit, quam proxime succedere ad uallum iussum, ut uiseret quanta es-
5 sent; pugna abstineret, reciperetque sese si hostium equitatum exeuntem uidisset. ita ut praeceptum erat fecit. per dies aliquot nihil ultra motum quam ut hae duae turmae ostenderentur, dein subducerentur ubi equitatus hostium

30–33: *Front. Str.* 2.5.8, *Oros.* 4.20.31; *cf. Diod.* 29.28, *App. Ib.* 42.172–4

13 accepit φ : accipit ψ **14** igne a uictimariis facto *Gel.* ("*lege addendo*" (*sc.* facto)) : ignea uictima hiis facta φ : ignea uicti maris facto ψ : igne a uictimariis *Harl. 2671* **30.3** ad φ : *om.* ψ Aeburam *scripsit Sig.* **4** quam ... iussum *Fr. 2* : *sic, sed om.* quam *Gel.* ("*nostra exemplaria*"), iussit *pro* iussum *Weiss.* : *om.* χ **5** pugna φ : pugnam ψ abstineret (-ent *N*) reciperetque χ : abstinere recipereque *Gron.* he(e) α : haec χ dein χ : deinde α hostium castris *Mg* : castris hostium χ : hostium ⟨e⟩ castris *Wesenberg* : *fort.* hostium ⟨a⟩ castris

6 castris procurrisset. postremo Celtiberi, simul omnibus copiis peditum equitumque castris egressi, acie derecta medio fere spatio inter bina castra constiterunt. campus erat
7 planus omnis et aptus pugnae. ibi stetere Hispani hostes exspectantes. Romanus suos intra uallum continuit. per quadriduum continuum et illi eodem loco aciem instructam
8 tenuerunt ⟨et⟩ ab Romanis nihil motum. inde quieuere in castris Celtiberi, quia pugnae copia non fiebat; equites tantum in stationem egrediebantur, ut parati essent si quid ab
9 hoste moueretur. pone castra utrique pabulatum et ligna-
31 tum ibant, neutri alteros impedientes. praetor Romanus ubi satis tot dierum quiete credidit spem factam hosti nihil se priorem moturum, L. Acilium cum ala sinistra et sex milibus prouincialium auxiliorum circumire montem iubet
2 qui ab tergo hostibus erat; inde, ubi clamorem audisset, decurrere ad castra eorum. nocte profecti sunt, ne possent
3 conspici. Flaccus luce prima C. Scribonium praefectum socium ad uallum hostium cum equitibus extraordinariis sini-
4 strae alae mittit; quos ubi et propius accedere et plures quam soliti erant Celtiberi conspexerunt, omnis equitatus effunditur castris, simul et peditibus signum ad exeundum
5 datur. Scribonius, uti praeceptum erat, ubi primum fremi-
6 tum equestrem audiuit, auertit equos et castra repetit. eo effusius sequi hostes; primo equites, mox et peditum acies aderat, haud dubia spe castra eo die se expugnaturos; quin-
7 gentos passus non plus a uallo aberant. itaque Flaccus ubi satis abstractos eos a praesidio castrorum suorum ratus est,

6 Celtiberi *Mg** : et Celtiberi χ simul omnibus *Mg* : omnibus simul χ, *fort. recte* copiis φ : corpus ψ **7** ⟨et⟩ ab *Madvig* (*qui locum recte distinxit*) : ab χ **31.1** sex milibus φ : sed sex milium ψ : sex milium α **4** datur ψα : datum *P* : datus *E* **5** equestrem *Gron.* : equestrium χ **6** haud(t) α*N* : aut *V* : et φ : nec *Drak.* expugnaturos *Gron.* : oppugnaturos χ

intra uallum exercitu instructo tribus partibus simul erumpit, clamore non tantum ad ardorem excitandum pugnae
8 sublato, sed etiam ut qui in montibus erant exaudirent. nec morati sunt quin decurrerent, sicut imperatum erat, ad castra, ubi quinque milium armatorum non amplius relictum
9 erat praesidium. quos cum et paucitas sua et multitudo hostium et improuisa res terruisset, prope sine certamine capiuntur castra. + castrisque + pars maxime pugnantibus
32 conspici poterat, iniecit Acilius ignem. postremi Celtiberorum qui in acie erant primi flammam conspexere, deinde per totam aciem uolgatum est castra amissa esse et tum cum maxime ardere. unde illis terror inde Romanis animus
2 creuit. iam clamor suorum uincentium accidebat, iam ar-
3 dentia hostium castra apparebant. Celtiberi parumper incertis animis fluctuati sunt; ceterum postquam receptus pulsis nullus erat nec usquam nisi in certamine spes, pertinacius
4 de integro capessunt pugnam. acie media urgebantur acriter a quinta legione; aduersus laeuum cornu, in quo sui generis prouincialia auxilia instruxisse Romanos cernebant,
5 cum maiore fiducia intulerunt signa. iam prope erat ut sinistrum cornu pelleretur Romanis, ni septima legio successisset. simul ab oppido Aebura qui in praesidio relicti erant in medio ardore pugnae aduenerunt, et Acilius ab tergo erat.

7 excitandum pugnae χ : pugnae excitandum *Fr. 2*, *fort. recte* **8** quinque milium χ : quingentorum *Glar.* armatorum φ : armentorum ψ **9** + castrisque + ψ*E* : castris quae *P* (qua *Voss.*) : captis, quae *Madvig* : capiuntur. castris captis, quae *Gemoll* (*JPhV 1899, 16*) : castris ⟨captis⟩, quae *H. J. M.* pugnantibus χ : ⟨a⟩ pugnantibus *ed. Rom.*, *fort. recte* **32.1** Celtiberorum φ : Celtiberum ψ, *fort. recte* ardere ψ*Gel.* ("*legendum*") : arderent φ **2** accidebat *Gel.* ("*non* accendebat") : accendebat χ **3** nisi *PV* : uisi *EN* in certamine ψ : in certamen *E* : incerta inest *P* : incerta in se (*om.* in se *Holk.*[2]) α **4** acie χ : ⟨in⟩ acie *Wesenberg* **5** cornu φ : cornum ψ Aebura *scripsit Sig.* : Ebuta ψ

6 diu in medio caesi Celtiberi; qui supererant in omnes passim partes capessunt fugam. equites bipartito in eos emissi magnam caedem edidere. ad uiginti tria milia hostium eo die occisa, capta quattuor milia et septingenti cum equis
7 plus quingentis, et signa militaria octoginta octo. magna uictoria, non tamen incruenta fuit: Romani milites de duabus legionibus paulo plus ducenti, socium Latini nominis octingenti triginta, externorum auxiliarium duo milia ferme
8 et quadringenti ceciderunt. praetor in castra uictorem exercitum reduxit, Acilius manere in captis ab se castris iussus. postero die spolia de hostibus lecta, et pro contione donati
33 quorum insignis uirtus fuerat. sauciis deinde in oppidum Aeburam deuectis, per Carpetaniam ad Contrebiam ductae
2 legiones. ea urbs circumsessa cum a Celtiberis auxilia accersisset, morantibus iis, non quia ipsi cunctati sunt, sed quia profectos a domo inexplicabiles continuis imbribus uiae et inflati amnes tenebant, desperato auxilio suorum in
3 deditionem uenit. Flaccus quoque tempestatibus foedis co-
4 actus exercitum omnem in urbem introduxit. Celtiberi, qui

6 passim *Mg* : *om.* χ uiginti tria *Mg* : tria et uiginti χ, *fort. recte* eo die χ : *om. Mg* et χ : *om. Mg*, *fort. recte* septingenti χ : ducenti *Mg*, *fort. recte* equis plus ψ : equitibus *Mg* octo *MgN* : septem φ*V*, *fort. recte* **7** duabus φ : duobus ψ ducenti ψ*Holk.*²(cc *Esc. Voss.*) : ducentis φ duo milia ferme α*V* : *spat.* ferme *N* : ferme duo milia *Mg*, *fort. recte* : m. ferme φ **8** captis ... castris φ*V* : castris ... captis α(*Esc. Voss.*)*N*, *fort. recte* insignis uirtus χ : uirtus insignis α, *fort. recte*
33.1 Aeburam *scripsit Sig.* : Eburam *Par.5741* : Eburiam φ*N* : Deburiam *V* Carpetaniam α(*Holk.*²*Voss.*)*P*ˣ*V* : Carpitaniam *N* : Carpentaniam φ **2** urbs *Mg* : urbe χ accersisset φ : accessisset ψ iis *N* : hiis φ*V* sunt χ : sint *Kreyssig* : ⟨es⟩sent *Wesenberg* a (ab *Esc.*) domo ψα(*Holk.*²*Esc.*) : domo φ

a domo profecti erant deditionis ignari, cum tandem superatis, ubi primum imbres remiserunt, amnibus Contrebiam uenissent, postquam nulla castra extra moenia uiderunt, aut in alteram partem translata rati aut recessisse hostes,
5 per neglegentiam effusi ad oppidum accesserunt. in eos duabus portis Romani eruptionem fecerunt et incompositos
6 adorti fuderunt. quae res ad resistendum eos et ad capessendam pugnam impediit, quod non uno agmine nec ad signa frequentes ueniebant, eadem magnae parti ad fugam
7 saluti fuit: sparsi enim toto passim campo se diffuderunt, nec usquam confertos eos hostis circumuenit. tamen ad duodecim milia sunt caesa, capta plus quinque milia homi-
8 num, equi quadringenti, signa militaria sexaginta duo. qui palati e fuga domum se recipiebant, alterum agmen uenientium Celtiberorum deditionem Contrebiae et suam cladem narrando auerterunt. extemplo in uicos castellaque sua om-
9 nes dilapsi. Flaccus a Contrebia profectus per Celtiberiam populabundus ducit legiones multa castella oppugnando,
34 donec maxima pars Celtiberorum in deditionem uenit. haec

4 a ((qui)a *V*, ab *Esc.*) domo profecti erant ψα : domo profecti erant φ : profecti erant a domo *Mg* : profecti erant *Ussing* deditionis ignari α : *sic*, *sed* -i si- χ imbres remiserunt *Mg* : remiserunt imbres χ, *fort. recte* nulla φ : nullam ψ translata φ : tralata ψ, *fort. recte* **5** portis φ : postis *N* : posteri *V* **6** agmine φ : agnomine ψ **7** sparsi φ : parsi (*duo uerba V*) ψ : pars α usquam χ : unquum (*sic*) *Mg* (quinque) milia ψ : milibus φ (mil' *Voss.* : m. *Esc.* : *om. Holk.*[2]) quadri(n)genti φ : quadringentos ψ **8** qui palati *Fr.2* : quidam Latini ψ : quidam Latini qui φ e fuga (*unum uerbum Voss.*) α(*Esc. Voss*) : effuga χ uenientium Celtiberorum χ : Celtiberorum uenientium α **8–9** deditionem ... Celtiberorum *om. E* **9** ducit *P* : duceret ψ oppugnando χ : oppugnauit *Fr.2* : expugnauit *Gron.* : oppugnans *uel* expugnans *Madvig* : expugnando *Wesenberg* donec *MgBurn.* : nec χ

in citeriore Hispania eo anno gesta. in ulteriore P. Manlius praetor secunda aliquot proelia cum Lusitanis fecit.
2 Aquileia colonia Latina eodem anno in agru⟨m⟩ Gallorum est deducta. tria milia peditum quinquagena iugera, centuriones centena, centena quadragena equites acceperunt.
3 triumuiri deduxerunt P. Cornelius Scipio Nasica C. Flami-
4 nius L. Manlius Acidinus. aedes duae eo anno dedicatae sunt. una Veneris Erycinae ad portam Collinam; dedicauit L. Porcius L. f. Licinus duumuir; uota erat a consule L.
5 Porcio Ligustino bello. altera in foro holitorio Pietatis; eam aedem dedicauit M'. Acilius Glabrio duumuir; statuamque auratam, quae prima omnium in Italia statu⟨t⟩a aurata est,
6 patris Glabrionis posuit; is erat qui ipse eam aedem uouerat quo die cum rege Antiocho ad Thermopylas depugnauit, locaueratque idem ex senatus consulto.
7 Per eosdem dies quibus aedes hae dedicatae sunt L. Aemilius Paullus proconsul ex Liguribus Ingaunis triumphauit.

34.2–3: *Vell.* 1.15.2, *ILLRP* 324
34.5: *Val. Max.* 2.5.1, *Amm.* 14.6.8
34.7–8: *I. I.* 13.3. 71b, 81, *Vell.* 1.9.3, *uir. ill.* 56.1

34.1 in (ulteriore) *PMg* : et in ψ*E* P. *Weiss.* : M. *Mg* : *om.* χ **2** agru⟨m⟩ *Doering* : agro χ centuriones centena, centena *Gel.* ("*uetus scriptura*") : centurionibus centena ψ*P* : centurionibus *E* quadragena χ *Gel.* (*ut supra*) : quinquagena *Nipperdey* (*Phil. 1846, 669*); *cf. Huschke, ST, 377* **3** triumuiri *Voss.* : tresuiri χ **4** Ericinae φ : Erucinae ψ Licinus *ed. Par. 1552* : Lietanus *P* : Lictanius *E* : Lienus ψ*Esc.* : Lietnus *Holk.*[2] : Liencus *Voss.* uota *P*α : nota ψ*E* **5** M'. *Sig.* : M. χ statu⟨t⟩a aurata est *Pighius* : statua aurata est χ : est statua aurata α : est statu⟨t⟩a aurata *Madvig* (*e*) : statuta est *Cobet* : *del.* quae ... est *Weiss.* **6** aedem (hedem *V*) χ : *om. Mg* uouerat φ*Mg** : *om.* ψα depugnauit *scripsi* : depugnasset χ : depugnatu⟨m⟩st *Madvig* : depugna⟨turu⟩s er⟨a⟩t *Seyffert* **7** hee φ : haec ψ

8 transtulit coronas aureas quinque et uiginti, nec praeterea quicquam auri argentique in eo triumpho latum. captiui multi principes Ligurum ante currum ducti. aeris tricenos 9 militibus diuisit. auxerunt eius triumphi famam legati Ligurum pacem perpetuam orantes; ita in animum induxisse Ligurum gentem nulla unquam arma nisi imperata a popu- 10 lo Romano sumere. responsum a Q. Fabio praetore est Liguribus iussu senatus orationem eam non nouam Liguribus esse: mens uero ut noua et orationi conueniens esset, 11 ipsorum id plurimum referre; ad consules irent, et quae ab iis imperata essent facerent; nulli alii quam consulibus senatum crediturum esse sincera fide in pace Ligures esse. 12 pax in Liguribus fuit. in Corsica pugnatum cum Corsis; ad duo milia eorum M. Pinarius praetor in acie occidit. qua clade compulsi obsides dederunt et cerae centum milia pon- 13 do. inde in Sardiniam exercitus ductus, et cum Iliensibus, gente ne nunc quidem omni parte pacata, secunda proelia 14 facta. Carthaginiensibus eodem anno centum obsides redditi, pacemque iis populus Romanus non ab se tantum sed ab rege etiam Masinissa praestitit, qui cum praesidio armato agrum qui in controuersia erat obtinebat.

8 quinque χ : mille *Mg* argentique χ : et argenti α : argentiue *Zingerle* tricenos χ : trecenos α(*Esc. Voss.*), *fort. recte*; *cf.* 59.2 *adn.* **9** sumere φ : *om.* ψ **10** uero ut φ : ut uero ψ **11** iis *N* : hiis φ*V* essent ψα*Pmg* : *om. E* alii quam φ : aliquam ψ crediturum esse ... esse χ : *del. prius* esse *Gron.* : *del.* sincera ... esse *Crév.* in φ : *om.* ψ*Voss.* **12** ad duo milia φ : m. m. *V* : *spat. N* **13** parte pacata φ : parte placata ψ : perpacata *J. Gron.* **14** redditi *P* : rediti *E* : reddit ψ iis *Gron.* : cum hiis (iis *N*) χ cum *Par. 5741* : tum φ : tamen ψα qui in ψP^x : quin *E* : *lectio P incerta*

35 Otiosam prouinciam consules habuerunt. M. Baebius, comitiorum causa Romam reuocatus, consules creauit A. Postumium Albinum Luscum et C. Calpurnium Pisonem. 2 praetores exinde facti Ti. Sempronius Gracchus, L. Postumius Albinus, P. Cornelius + Mamercus +, Ti. Minucius Molliculus, A. Hostilius Mancinus, C. Maenius. hi omnes magistratum idibus Martiis inierunt.

3 Principio eius anni, quo A. Postumius Albinus et C. Calpurnius Piso consules fuerunt, ab A. Postumio consule in senatum introducti qui ex Hispania citeriore uenerant a Q. ⟨Fuluio⟩ Flacco, L. Minucius legatus et duo tribuni mili- 4 tum, T. Maenius et L. Terentius Massaliota. hi cum duo secunda proelia, deditionem Celtiberiae, confectam prouinciam nuntiassent, nec stipendio quod mitti soleret nec frumento portato ad exercitum in eum annum opus 5 esse, petierunt ab senatu primum ut ob res prospere gestas 6 dis immortalibus honos haberetur, deinde ut Q. Fuluio decedenti de prouincia deportare inde exercitum, cuius forti opera et ipse et multi ante eum praetores usi essent, liceret. quod fieri, praeterquam quod ita deberet, etiam 7 prope necessarium esse: ita enim obstinatos esse milites ut non ultra retineri posse in prouincia uiderentur, iniussuque inde abituri essent, si non dimitterentur, aut in pernicio-

35.1 Luscum α : Lustum φ : Iustum ψ **2** Gracchus ψ : Graccus φ : Grachus *Holk.*[2] + Mamerc(-t- *N*)us + χ : Mammula *Pighius*, *fort. recte* : *fort.* Merula *uel* Merenda Ti. *Det. ap. Sig.* : T. χ; *u.* §8 *adn.* magistratum α(*Holk.*[x] *Esc.*) : magistratuum χ : magistratus *Voss.* **3** consule in senatum φ : consul in senatu ψ ⟨Fuluio⟩ *ed. Med. 1480* : *om.* χ **4** deditionem χ : in deditionem *Mg* : inde ⟨de⟩ditionem *Modius* stipendio φ : stipendium ψα(*Holk.*[2] *Esc.*) soleret φ : solent ψ **5** ut *hic Ald.*, *ante* diis φ : *om.* ψα **6** Q. ψ : L. φ exercitum *hic desisse uidetur exemplar* ψ : *u. tom. I, p. XII*; *nisi semel* (36.8) *V non cito* esse *L*[2] : esset χ **7** inde abituri *Esc.* : inde habituri φ : abituri inde *Voss. N*

8 sam, si quis impense retineret, seditionem exarsuri. consulibus ambobus prouinciam esse Ligures senatus iussit. praetores inde sortiti sunt: A. Hostilio urbana Ti. Minucio peregrina obuenit, P. Cornelio Sicilia, C. Maenio Sardinia;
9 Hispanias sortiti L. Postumius ulteriorem Ti. Sempronius
10 citeriorem. is quia successurus Q. Fuluio erat, ne uetere exercitu prouincia spoliaretur, 'quaero' inquit 'de te, L. Minuci, cum confectam prouinciam nunties, existimesne Celtiberos perpetuo in fide mansuros, ita ut sine exercitu ea
11 prouincia obtineri possit. si neque de fide barbarorum quicquam recipere aut adfirmare nobis potes, et habendum illic utique exercitum censes, utrum tandem auctor senatui sis supplementum in Hispaniam mittendi, ut ii modo quibus emerita stipendia sint milites dimittantur, ueteribus militi-
12 bus tirones immisceantur, an deductis de prouincia ueteribus legionibus nouas conscribendi et mittendi, cum contemptum tirocinium etiam mitiores barbaros excitare ad
13 rebellandum possit? dictu quam re facilius est prouinciam ingenio ferocem, rebellatricem, confecisse. paucae ciuitates, ut quidem ego audio, quas uicina maxime hiberna premebant, in ius dicionemque uenerunt; ulteriores in armis
14 sunt. quae cum ita sint, ego iam hinc praedico, patres conscripti, me exercitu eo qui nunc est rem publicam administraturum; si deducat secum Flaccus legiones, loca pacata me ad hibernacula lecturum, neque nouum militem ferocis-

8 esse Ligures φ : Ligures esse α*N* Ti. χ : T. *Mg* obuenit *Mg* : euenit χ, *fort. recte* **9** ulteriorem ... citeriorem *ed. Rom.* : citeriorem ... ulteriorem χ; *fort. errauit ipse Liuius* Ti. *Voss.* : T. χ **11** utique *Fr.1* : utilem α(*Holk.*[2] *Esc.*) : utile *Voss.N* : ut illum φ : nullum *Emg* **12** mit(c)tendi φ : emittendo α(mittendo *Esc.*)*N* **13** est *Madvig* : sit χ : ⟨uereor ne⟩ dictu ... sit *Novák* (*JPhV 1882, 316*) rebellatricem φ : *post add.* ingenio *Voss.N* **14** iam hinc *Gel.* ("*antiqui codices*") : tam hinc (huic *N*) χ Flaccus α(-cch- *Holk.*[2])*N* : Accus φ lecturum *Mg* : electurum χ

36 simo hosti obiecturum.' legatus ad ea quae interrogatus erat respondit neque se neque quemquam alium diuinare posse quid in animo Celtiberi haberent, aut porro habituri 2 essent. itaque negare non posse quin rectius sit etiam ad pacatos barbaros, nondum satis adsuetos imperio, exerci- 3 tum mitti. nouo autem an uetere exercitu opus sit, eius esse dicere qui scire possit qua fide Celtiberi in pace mansuri sint, simul et qui illud exploratum habeat quieturos milites 4 si diutius in prouincia retineantur. si ex eo quod aut inter se loquantur aut succlamationibus apud contionantem imperatorem significent quid sentiant coniectandum sit, palam uociferatos esse aut imperatorem in prouincia retenturos 5 aut cum eo in Italiam uenturos esse. disceptationem inter praetorem legatumque consulum relatio interrupit, qui suas ornari prouincias priusquam de praetoris exercitu age- 6 retur aequum censebant. nouus omnis exercitus consulibus est decretus, binae legiones Romanae cum suo equitatu, et socium Latini nominis quantus semper numerus, quinde- 7 cim milia peditum et octingenti equites. cum hoc exercitu Apuanis Liguribus ut inferrent bellum mandatum est. P. Cornelio et M. Baebio prorogatum imperium, iussique prouincias obtinere donec consules uenissent; tum imperatum ut dimisso quem haberent exercitu reuerterentur Ro-

36.3 an ... eius *Mg* : an ut uetere exercitu possit cuius (tutius *mg*) φ : *sic, sed om.* ut, tutus (tutius *Holk.*[2]) α*N* qui scire possit *Gel.* ("*adde* ... scire") : quo possit (*mg* sint) φ : quod possit *Voss.N* illud *Gel.* ("*non* illos") : illis χ **4** quod aut *EEsc.* : aut quod *P* : quod α(*Holk.*[2] *Voss.*)*N* succlamationibus *Mg* : clamat(c)ionibus χ prouincia *Voss.* : prouinciam χ **5** qui *Harl.2671Holk.356*[x]) : quia χ ornari *Voss.N Gel.* ("*iidem codices*") : ornati φ priusquam α(*Holk.*[2] *Voss.*)*N* : quam φ **6** semper χ : ⟨tum⟩ semper *Lipsius* : ⟨t⟩um saepe *Weiss.* : superi⟨oribus⟩ *uel* superi⟨or⟩ *Unger* (*163*) : *del.* quantus semper numerus *Ronconi* quindecim χ : uiginti *Lipsius* et octingenti α*N* : octingenti φ : et mille ducenti *Lipsius*

8 mam. de Ti. Semproni deinde exercitu actum est. nouam legionem ei quinque milium et ducentorum peditum cum equitibus quadringentis consules scribere iussi, et mille prae-
9 terea peditum Romanorum quinquaginta equites, et sociis ⟨et⟩ nomini Latino imperare septem milia peditum trecentos equites. cum hoc exercitu Ti. Sempronium ire in Hispa-
10 niam citeriorem placuit. Q. Fuluio permissum ut qui milites ante Sp. Postumium Q. Marcium consules ciues Romani sociiue in Hispaniam transportati essent, et praeterea, supplemento adducto, quo amplius duabus legionibus quam decem milia et quadringenti pedites sescenti equites
11 essent, et socium Latini nominis duodecim milia sescenti equites, quorum forti opera duobus aduersus Celtiberos proeliis usus Q. Fuluius esset, eos, si uideretur, secum de-
12 portaret. et supplicationes decretae quod is prospere rem publicam gessisset. et ceteri praetores in prouincias missi.
13 Q. Fabio Buteoni prorogatum in Gallia imperium est. octo legiones praeter exercitum ueterem, qui in Liguribus in spe propinqua missionis erat, eo anno esse placuit.

8 Ti. *Voss.* : T. χ   quadringentis χ : trecentis *Wesenberg*   m(ille) *hic* α*N*, *post* Romanorum L^2V : *om.* φ   **9** et sociis ⟨et⟩ nomini Latino *scripsi* : et sociis nomine Latino χ : et sociis nominis Latini *Holk. 345* : et sociis ⟨e⟩ nomine Latino *ed. Rom.* : e sociis ⟨e⟩t nomine Latino *Pighius*; *u.* 39.20.3   imperare *Esc.* : imperari χ   Ti. Sempronium ire in Hispaniam citeriorem placuit *scripsi* : *sic, sed* T., placuit citeriorem φ : T. (Ti. *Voss.*) ... ire in (H)yspaniam citeriorem α*N* : placuit ire in Hispaniam citeriorem Tib. Sempronium *Fr.2*   **10** Postumium Q. Marcium consules *Holk. 345* : Postumium consulem (consulis *E*) Q. Marcium eo φ : *sic, sed om.* eo *Voss.N*   quadringenti φ : quadringentos α*N*   duabus χ : ⟨in⟩ duabus *Pighius*, *fort. recte*   sexcenti χ : mille centum *Mg*; *sic etiam* §11   **11** duodecim χ : quattuordecim *Wesenberg*   eos *Holk. 345* : quos χ   **12** ceteri β : cuncti *P*α*N* : cti *E*   **13** Gallia *ed. Rom.* : Galliam χ   erat *Voss.N* : erant φ, *fort. recte*

14 Et is ipse exercitus aegre explebatur propter pestilentiam, quae tertium iam annum urbem Romanam atque Italiam
37 uastabat. praetor Ti. Minucius et haud ita multo post consul C. Calpurnius moritur, multique alii omnium ordinum inlustres uiri. postremo prodigii loco ea clades haberi coep-
2 ta est. C. Seruilius pontifex maximus piacula irae deum conquirere iussus, decemuiri libros inspicere, consul Apollini Aesculapio Saluti dona uouere et dare signa inaurata;
3 quae uouit deditque. decemuiri supplicationem in biduum ualetudinis causa in urbe et per omnia fora conciliabulaque edixerunt; maiores duodecim annis omnes coronati et lau-
4 ream in manu tenentes supplicauerunt. fraudis quoque humanae insinuauerat suspicio animis; et ueneficii quaestio ex senatus consulto, quod in urbe propiusue urbem decem milibus passuum esset commissum, C. Claudio praetori, qui in locum T⟨i⟩. Minuci erat suffectus, ultra decimum lapidem per fora conciliabulaque C. Maenio, priusquam in Sardiniam
5 prouinciam traiceret, decreta. suspecta consulis erat mors

14 is φ : hi(i)s *Voss. N* exercitus χ : numerus *Unger* (*163*) tertium iam φ : iam tertium *Voss. N* : "*scripsitne librarius aliquis* iii *pro* ii?" *Wesenberg* **37.1** Ti. *Voss.* : T. χ cos. α*E* : eos *PN* Calpurnius φ : Calphurnius *Voss. N* **2** consul φ : consules *Voss. N* : consulem α(*Holk.*[2]*Esc.*) saluti α*N* : salutis φ **3** in urbe *Mg* : *om.* χ edixerunt *hic desiit exemplar* χ (*Subscriptiones* : Deo gratias NB. explicit Titi Liuii Macedonici historiographi de bello Macedonico: die iii Ianuarii m̊ 1453 *V* : Titi Liuii liber decimus de bello Macedonico feliciter explicit amen. qui liber est mei Petri de Compostellis notarii *Voss.*); maiores *ad finem libri praebet Mog.*; *u. tom. I, pp. XVIII, XX–XXI* **4** insinuauerat *Mog.* : *post add.* ⟨se⟩ *Novák* (*1894*) passuum esset *Fr. 2* : esset passuum *Mog.* T⟨i⟩. *Sig.* : T. *Mog.* Minutii *Mog.* Menio *Mog.* **5** consulis ... maxime *Mog.* : erat mors maxime consulis *Novák* : maxime consulis erat mors *H. J. M.*

6 maxime. necatus a Quarta Hostilia uxore dicebatur. ut quidem filius eius Q. Fuluius Flaccus in locum uitrici consul est declaratus, aliquanto magis infamis mors Pisonis coepit esse; et testes exsistebant, qui post declaratos consules Albinum et Pisonem, quibus comitiis Flaccus tulerat repulsam, et exprobratum ei a matre dicerent quod iam ei tertium negatus consulatus petenti esset, et adiecisse pararet se ad petendum: intra duos menses effecturam ut consul fieret.
7 inter multa alia testimonia ad causam pertinentia haec quoque uox, nimis uero euentu comprobata, ualuit cur Hostilia damnaretur.
8 Veris principio huius, dum consules nouos dilectus Romae tenet, mors deinde alterius et creandi comitia consulis in
9 locum eius omnia tardiora fecerunt, interim P. Cornelius et M. Baebius, qui in consulatu nihil memorabile gesserant, in
38 Apuanos Ligures exercitum induxerunt. Ligures, qui ante aduentum in prouinciam consulum non exspectassent bellum, improuiso oppressi ad duodecim milia hominum dedi-
2 derunt se. eos, consulto per litteras prius senatu, deducere ex montibus in agros campestres procul ab domo, ne reditus spes esset, Cornelius et Baebius statuerunt, nullum alium
3 ante finem rati fore Ligustini belli. ager publicus populi

6 consul *Fr. 1* : consulis *Mog.* exprobratum ... matre *Fr. 1* : exprobratam etiam hac re *Mog.* adiecisse *Fr. 1* : adiecisset *Mog.* **8** fecerunt *Mog.* : faciunt *Harant* **9** Bebius *Mog.*; *sic etiam* 38.1, 7, 44.2, 11 **38.1** qui *Mog.* : ⟨ut⟩ qui *Cobet* : ⟨quippe⟩ qui *Damsté* oppressi *Fr. 2* : oppressi sunt *Mog.* **2** alium ante *Mog.* : alium *uel* ante *Gron.* : ante *post* Taurasinorum *Zingerle*

Romani erat in Samnitibus, qui Taurasinorum fuerat. ⟨...⟩ cum traducere Ligures Apuanos uellent, edixerunt Ligures Apuani de montibus descendere⟨nt⟩ cum liberis con-
4 iugibusque, sua omnia secum portarent. Ligures, saepe per legatos deprecati ne penates, sedem in qua geniti essent, sepulcra maiorum cogerentur relinquere, arma obsides pol-
5 licebantur. postquam nihil impetrabant, neque uires ad bel-
6 landum erant, edicto paruerunt. traducti sunt publico sumptu ad quadraginta milia liberorum capitum cum feminis puerisque. argenti data centum et quinquaginta milia,
7 unde in nouas sedes compararent quae opus esset. agro diuidendo dandoque iidem qui traduxerant, Cornelius et Baebius, praepositi. postulantibus tamen ipsis quinqueuiri
8 ab senatu dati, quorum ex consilio agerent. transacta re cum ueterem exercitum Romam deduxissent, triumphus ab
9 senatu est decretus. hi omnium primi nullo bello gesto triumpharunt. tantum hostiae ductae ante currum, quia nec quod ferretur neque quod duceretur captum, neque quod militibus daretur quicquam in triumphis eorum fuerat.

3 fuerat. ⟨...⟩ cum *scripsi* : fuerat. cum *Fr. 2* : fuerat. ⟨in eum⟩ cum *Sig.* : fuerat. ⟨eo⟩ cum *Weiss.* : *om. Mog.* edixerunt *Mog.* : edixerunt ⟨ut⟩ *Muret* Apuani de *Muret* : ab Anido *Mog.* : *alterius montis nomen excidisse coni. Sig.* : ab Anido ⟨et Angino⟩ *Rossbach* descendere⟨nt⟩ *Muret* : descendere *Mog.* **5** bellandum *Mog.* : ⟨re⟩bellandum *Crév.*, *fort. recte* **6** sedes *Crév.* : aedes *Mog.* **9** hostiae ductae *Madvig* : hostes ducti *Mog.* : obs⟨i⟩des ducti *Gron.* quod (*ter*) *Pighius* : quid (*ter*) *Mog.*

39 Eodem anno in Hispania Fuluius Flaccus proconsul, quia successor in prouinciam tardius ueniebat, educto exercitu ex hibernis ulteriorem Celtiberiae agrum, unde ad deditio-
2 nem non uenerant, institit uastare. qua re inritauit magis quam conterruit animos barbarorum; et clam comparatis copiis saltum Manlianum, per quem transiturum exercitum
3 Romanum satis sciebant, obsederunt. in Hispaniam ulteriorem eunti L. Postumio Albino collegae Gracchus mandauerat ut Q. Fuluium certiorem faceret Tarraconem exer-
4 citum adduceret; ibi dimitte⟨re⟩ ueteranos supplementaque distribuere et ordinare omnem exercitum sese uelle. dies quoque, et ea propinqua, edita Flacco est qua successor
5 esset uenturus. haec noua allata res, omissis quae agere instituerat, Flaccum raptim deducere exercitum ex Celtiberia cum coegisset, barbari causae ignari, suam defectionem et clam comparata arma sensisse eum et pertimuisse rati,
6 eo ferocius saltum insederunt. ubi eum saltum prima luce agmen Romanum intrauit, repente ex duabus partibus si-
7 mul exorti hostes Romanos inuaserunt. quod ubi uidit Flaccus, primos tumultus, in agmine per centuriones stare omnes suo quemque loco et arma expedire iubendo, sedauit,
8 et sarcinis iumentisque in unum locum coactis copias omnes, partim ipse partim per legatos tribunosque militum, ut tempus ut locus postulabat, sine ulla trepidatione instruxit,
9 cum bis deditis rem esse admonens, scelus et perfidiam illis, non uirtutem nec animum accessisse, reditum ignobilem in patriam clarum ac memorabilem eos sibi fecisse; cruentos

39–40: *cf. Diod.* 29.28, *App. Ib.* 42.172–4

39.1 proconsul *Mog.* : propraetor *Ald.* : *fort.* pro consule **2** et ... obsederunt *Mog.* : ut ... obsederint *J. Gron.* **3** Posthumio *Mog.*; *sic etiam in sqq.* **4** dimitte⟨re⟩ *Gron.* : dimitti *Mog.* supplementaque *Mog.* : supplementu⟨m⟩que *Ald.*, *fort. recte* **5** omissis *Fr. 1* : omissisque *Mog.* Flaccum *Fr. 2* : Flaccus *Mog.* **8** ut (locus) *Mog.* : et *ed. Bas. 1554* **9** bis ... rem esse *Mg* : uim ... remisisset *Mog.* ignobilem *Fr. 2* : nobilem *Mog.*

ex recenti caede hostium gladios et manantia sanguine spo-
10 lia Romam ad triumphum delaturos. plura dici tempus non
patiebatur: inuehebant se hostes, et in partibus extremis
40 iam pugnabatur. deinde acies concurrerunt. atrox ubique
proelium sed uaria fortuna erat. egregie legiones, nec se-
gnius duae alae pugnabant; externa auxilia ab simili arma-
tura, meliore aliquantum militum genere urgebantur, nec
2 locum tueri poterant. Celtiberi ubi ordinata acie et signis
conlatis se non esse pares legionibus senserunt, cuneo im-
3 pressionem fecerunt, quo tantum ualent genere pugnae, ut
qua⟨m⟩cumque parte⟨m⟩ perculere impetu suo, sustineri
nequeant. tunc quoque turbatae legiones sunt, prope inter-
4 rupta acies. quam trepidationem ubi Flaccus conspexit,
equo aduehitur ad legionarios equites, et 'ni quid auxilii in
uobis est, actum iam de hoc exercitu erit.' cum undique
acclamassent quin ederet quid fieri uel⟨l⟩et – non segniter
5 imperium exsecuturos –, 'duplicate turmas' inquit, 'duarum
legionum equites, et permittite equos in cuneum hostium,
quo nostros urgent. id cum maiore ui facietis, si effrenatos
6 in eos equos immittitis; quod saepe Romanos equites cum
7 magna laude fecisse sua memoriae proditum est.' dicto pa-
ruerunt, detractisque frenis bis ultro citroque cum magna
strage hostium, infractis omnibus hastis, transcurrerunt.

10 pugnabatur *Mg* : oppugnabatur *Mog.* **40.1** egregie legiones *Mg* : tertiae legionis *Mog.* aliquantum *Mog.* : aliquanto *Madvig* (*Em.*[1]) **2** ordinata *Mog.* : ordina⟨r⟩ia *Unger* (*164*) **3** qua⟨m⟩cumque parte⟨m⟩ *Harant* : quacumque parte *Mog.* : qua⟨m⟩cumque ⟨in⟩ parte⟨m⟩ *T. Faber* perculere impetu suo *Mog.* : pertulere impetu⟨m⟩ suu⟨m⟩ *T. Faber* : *sic*, *sed* impetu⟨s⟩ suo⟨s⟩ *Crév.* : petiuere impetu suo *Novák* (*ap. Heraeus*) acies *Mog.* : acie *Duker* **4** ni quid *Perizonius* : ecquid *Mog.* : ecquid … ⟨an⟩ actum *Weiss.* uel⟨l⟩et *Madvig* : uelit *Mog.* **5** ui *T. Faber* : ui equorum *Mog.* **7** bis *Fr. 1* : uis *Mog.* : ⟨eq⟩uis *Ronconi*

8 dissipato cuneo, in quo omnis spes fuerat, Celtiberi trepi-
9 dare et prope omissa pugna locum fugae circumspicere. et alarii equites, postquam Romanorum equitum tam memorabile facinus uidere, et ipsi uirtute eorum accensi sine ullius imperio in perturbatos iam hostes equos immittunt.
10 tunc uero Celtiberi omnes in fugam effunduntur, et imperator Romanus, auersos hostes contemplatus, aedem Fortu-
11 nae equestri Iouique optimo maximo ludos uouit. caeduntur Celtiberi per totum saltum dissipati fuga. decem et septem milia hostium caesa eo die traduntur, uiui capti plus + tria milia mille ducenti +, cum signis militaribus septua-
12 ginta septem, equis prope + mille centum. in illis + castris eo die uictor exercitus mansit. uictoria non sine iactura
13 militum fuit: quadringenti septuaginta duo milites Romani, socium ac Latini nominis mille decem et nouem, cum his tria milia militum auxiliariorum perierunt. ita uictor exerci-
14 tus renouata priore gloria Tarraconem est perductus. uenienti Fuluio Ti. Sempronius praetor, qui biduo ante uenerat, obuiam processit, gratulatusque est quod rem publicam egregie gessisset. cum summa concordia quos dimitterent

11 + tria millia mille ducenti + *Mog.* : tria millia, ducentis *Fr. 1* : quattuor millia, ducentis *Drak.* : quattuor milia ducenti *Madvig* (*u. i.*) : *sic*, *sed* tria *id.* (*e*) : tria milia septingenti *Heraeus* septuaginta septem *hic Madvig*, *ante* cum *Mog.* **11–12** + mille centum. in illis + *Mog.* : *sic*, *sed* nullis *Fr. 2* : equi ... sexcenti. nullis *Weiss.* : mille. Celtibericis *Madvig* : mille. cet⟨e⟩rum in⟨mob⟩ilis *Seyffert* : .... ⟨...⟩ in illis *uel* .... in ⟨non ua⟩ll⟨a⟩tis (*uel* in tumult⟨u⟩ariis (*om.* centum)) *M. Müller* (*1871*) : .... in suis *Harant* : mille. communitis *Zingerle* (*qui etiam de* communitis ... mansit *post* perierunt (§ 13), inde *pro* ita uictor exercitus *scribens*, *ponendo cogitauit*) : mille. cet⟨e⟩rum in ⟨c⟩aptis *H. J. M.* (*JPhV 1895, 38*) : sescentis. in suis *Heraeus* : sescentis. in illor⟨um⟩ *H. J. M.* **13** cum *Fr. 1* : in *Mog.* **14** Tib. *Fr. 2* : T. *Mog.*

15 quosque retinerent milites, composuerunt. inde Fuluius, exauctoratis militibus in naues impositis, Romam est profectus, Sempronius in Celtiberiam legiones duxit.

41 Consules ambo in Ligures exercitus induxerunt diuersis 2 partibus. Postumius prima et tertia legione Ballistam Letumque montes obsedit, et premendo praesidiis angustos saltus eorum commeatus interclusit, inopiaque omnium 3 rerum eos perdomuit. Fuluius secunda et quarta legione adortus a Pisis Apuanos Ligures, qui eorum circa Macram fluuium incolebant, in deditionem acceptos, ad septem milia hominum, in naues impositos praeter oram Etrusci ma-4 ris Neapolim transmisit. inde in Samnium traducti, agerque 5 iis inter populares datus est. montanorum Ligurum ab A. Postumio uineae caesae frumentaque deusta, donec cladibus omnibus belli coacti in deditionem uenerunt armaque 6 tradiderunt. nauibus inde Postumius ad uisendam oram In-7 gaunorum Intemeliorumque Ligurum processit. priusquam hi consules uenirent ad exercitum, qui Pisas indictus erat, praeerat A. Postumius. frater Q. Fului M. Fuluius Nobilior 8 – secundae legionis tribunus militum is erat – mensibus suis dimisit legionem, iureiurando adactis centurionibus aes in

15 exauthoratis *Fr. 1* : ex authoritate *Mog.* **41.2** prima et *Fr. 1* : primo *Mog.* Ballistam Letumque *Zingerle* : uallis uerum tum tanquam *Mog.* : Ballistam Suismontiumque *Fr. 1* : ualles primum, tum etiam *Weiss.* mon *spat.* is *Mog.* premendo *Mog.* : ⟨im⟩pediendo *Damsté* **3** Macram *Fr. 2* : Macran *Mog.* impositos *Fr. 2* : imposita *Mog.* Hetrusci *Mog.* Neapolim *Fr. 2* : Neapolin *Mog.* **4** iis *Madvig* (*e*) : his *Mog.* **6** oram *Fr. 1* : Amarram *Mog.* **7** indictus *Sig.* : ductus *Mog.* : inductus *Fr. 2* praeerat *Madvig* : praeerant *Mog.* frater *Mog.* : et frater *Fr. 1* : frater⟨que⟩ *Drak.* : ⟨. . .⟩ frater *Weiss.* (*1875*) **8** tribunus *Madvig* : Fuluius tribunus *Mog.* is erat *Mog.* : erat. is *Fr. 1*

9 aerarium ad quaestores esse delaturos. hoc ubi Placentiam – nam eo forte erat profectus – Aulo nuntiatum est, cum equitibus expeditis secutus dimissos, quos eorum potuit adsequi reduxit castigatos Pisas; de ceteris consulem certio-
10 rem fecit. eo referente senatus consultum factum est ut M. Fuluius in Hispaniam relegaretur ultra nouam Carthaginem; litteraeque ei datae sunt a consule ad P. Manlium in
11 Hispaniam ulteriorem deferendae; milites iussi ad signa redire; ignominiae causa uti semestre stipendium in eum annum esset ei legioni decretum; qui miles ad exercitum non redisset, eum ipsum bonaque eius uendere consul iussus.

42 Eodem anno L. Duronius, qui praetor anno superiore ex Illyrico cum decem nauibus Brundisium redierat, inde in portu relictis nauibus cum uenisset Romam, inter exponendas res quas ibi gessisset, haud dubie in regem Illyriorum
2 Gentium latrocinii omnis maritimi causam auertit: ex regno eius omnes naues esse quae superi maris oram depopulatae essent; de his rebus se legatos misisse, nec conueniendi

41.8–10: *cf. Vell.* 1.10.6, *Val. Max.* 2.7.5, *Front. Str.* 4.1.32, *MRR, 1.391 adn. 3*

9 Aulo *Sig.* : Fuluio *Mog.* : *fort.* P⟨os⟩tumio reduxit *Gron.* : deduxit *Mog.* **10** s.c. factum est ut *Fr.1* : factum est ut cos. *Mog.* : factum est s.c. ut *Drak.* : senatus factum est consultum ut *Weiss.* litteraeque *Mg* : remitteret quae *Mog.* **10–11** deferendae milites iussi *Mg* : milites deferri iussit *Mog.* **11** ignominiae causa *Madvig* : caussa ignominiae *Mog.* in *Mg* : *om. Mog.* iussus *Mg* : iussit *Mog.* **42.1** qui ... redierat *Mg* : *om.* redierat, inde in portu *ante* Brundusium (*sic*) *Mog.* : qui ... superiore ⟨fu⟩erat ... redi⟨it⟩ (*uel* redi⟨it et⟩) *Madvig* : *om.* praetor anno superiore *H.J.M.* (*JPhV 1891, 186*) : *sic, sed* cum *pro* qui, redisset, cum *ante* uenisset *om. Zingerle* **2** se *Fr.2* : *om. Mog.*

3 regis potestatem factam. uenerant Romam legati a Gentio, qui quo tempore Romani conueniendi regis causa uenissent aegrum forte eum in ultimis partibus fuisse regni dicerent;
4 petere Gentium ab senatu ne crederent confictis criminibus in se, quae inimici detulissent. ad ea Duronius adiecit multis ciuibus Romanis et sociis Latini nominis iniurias factas
5 in regno eius, et ciues Romanos dici Corcyrae retineri. eos omnes Romam adduci placuit, C. Claudium praetorem cognoscere, neque ante Gentio regi legatisue eius responsum reddi.

6 Inter multos alios quos pestilentia eius anni absumpsit sacerdotes quoque aliquot mortui sunt. L. Valerius Flaccus pontifex mortuus est; in eius locum suffectus est Q. Fabius
7 Labeo. P. Manlius, qui nuper ex ulteriore Hispania redierat, triumuir epulo; Q. Fuluius M. f. in locum eius triumuir
8 cooptatus; tum praetextatus erat. de rege sacrific⟨ul⟩o sufficiendo in locum C⟨n⟩. Corneli Dolabellae contentio inter C. Seruilium pontificem maximum fuit et L. Cornelium Dolabellam duumuirum naualem, quem ut inauguraret
9 pontifex magistratu sese abdicare iubebat. recusantique id facere ob eam rem multa duumuiro dicta a pontifice, deque
10 ea, cum prouocasset, certatum ad populum. cum plures iam tribus intro uocatae dicto esse audientem pontifici duumuirum iuberent, multamque remitti si magistratu se abdicasset, uitium de caelo, quod comitia turbaret, interue-

4 quae ... ea *Mg* : Quintius ad ea dedisset *Mog.* adiecit *hic Fr.2*, *post* ciuibus *Mog.* **5** placuit *Fr.2* : placere *Mog.* **6** mortuus est *Mog.* : *del. Harant* **7** P. *Ald.* : C. *Mog.* : ⟨mortuus est⟩ P. *Damsté* tum *Mog.* : ⟨is⟩ tum *Madvig* : ⟨etiam⟩ tum *Damsté* **8** sacrific⟨ul⟩o *Drak.* : sacrifico *Mog.* C⟨n⟩. *Sig.* : C. *Mog.* **9** recusantique id facere *Mg* : recusante quod sibi faceret *Mog.* **10** uitium *Sig.* : ultimum *Mog.*

11 nit. religio inde fuit pontificibus inaugurandi Dolabellae. P. Cloelium Siculum inaugurarunt, qui secundo loco nominatus erat. exitu anni et C. Seruilius Geminus pontifex maximus decessit; idem decemuir sacrorum fuit. pontifex in lo-
12 cum eius a collegio cooptatus Q. Fuluius Flaccus; ⟨creatus⟩ inde pontifex maximu⟨s⟩ M. Aemilius Lepidus, cum multi clari uiri petissent; et decemuir sacrorum Q. Marcius
13 Philippus in eiusdem locum est cooptatus. et augur Sp. Postumius Albinus decessit; in locum eius P. Scipionem, filium Africani, augures cooptarunt.

Cumanis eo anno petentibus permissum ut publice Latine
43 loquerentur et praeconibus Latine uendendi ius esset. Pisanis agrum pollicentibus, quo Latina colonia deduceretur, gratiae ab senatu actae; triumuiri creati ad eam rem Q.
2 Fabius Buteo M. et P. Popillii Laenates. a C. Maenio praetore, cui prouincia Sardinia cum euenisset additum erat ut quaereret de ueneficiis longius ab urbe decem milibus passu-
3 um, litterae allatae se iam tria milia hominum damnasse, et crescere sibi quaestionem indiciis; aut eam sibi esse deserendam aut prouinciam dimittendam.

11 Cloelium *Fr.1* : Coelium *Mog.* nominatus *Rubino* (*243*) : inauguratus *Mog.* : in augura⟨n⟩dus *Gutherius* : in auguratu *Heus.* : *del. Madvig* erat *Mog.* : est (inauguratus *legens*) *Drak.* a collegio *Mg* : L. Acilius *Mog.* cooptatus *Mog.* : cooptatus est *Fr.2* **12** ⟨creatus⟩ inde pontifex maximu⟨s⟩ M. *Madvig* : ante pontificem maximum *Mog.* : in pontificem maximum *Mg* : at pontifex maximu⟨s⟩ M. *Sig.* : ⟨creato⟩ ante pontifice maximo M. *Gron.* : inde pontifex maximu⟨s⟩ M. *Weiss.* : *sic, sed* M. ⟨creatus⟩ *id.* (*1875*) Martius *Mog.* **43.1** Latina *Mog.* : Luna *Mommsen* (*CIL 1, p. 147*); *cf. Salmon, CQ 1933, 30 sqq., Sherwin-White, 78–9* Popilii *Fr.1* : Porcii *Mog.* Lenates *Mog.* **3** indiciis *Mog.* : in dies *Cobet* deserendam *Sig.* : defendendam *Mog.*

4 Q. Fuluius Flaccus ex Hispania rediit Romam cum magna fama gestarum rerum; qui cum extra urbem triumphi causa 5 esset, consul est creatus cum L. Manlio Acidino, et post paucos dies cum militibus quos secum deduxerat trium-6 phans urbem est inuectus. tulit in triumpho coronas aureas centum uiginti quattuor, praeterea auri pondo triginta unum, ⟨argenti ...⟩, et signati Oscensis nummum centum 7 septuaginta tria milia ducentos. militibus de praeda quinquagenos denarios dedit, duplex centurionibus, triplex equiti, tantundem sociis Latini nominis, et stipendium omnibus duplex.

44 Eo anno rogatio primum lata est ab L. Vil⟨l⟩io tribuno plebis quot annos nati quemque magistratum peterent caperentque. inde cognomen familiae inditum, ut Annales 2 appellarentur. praetores quattuor post multos annos lege Baebia creati, quae alternis quaternos iubebat creari. hi facti, C⟨n⟩. Cornelius Scipio, C. Valerius Laeuinus, Q. et 3 P. Mucii Q. f. Scaeuolae. Q. Fuluio et L. Manlio consulibus eadem prouincia quae superioribus, pari numero co-4 piae peditum equitum ciuium sociorum decretae. in Hispaniis duabus Ti. Sempronio et L. Postumio cum iisdem exer-5 citibus quos haberent prorogatum imperium est; et in supplementum consules scribere iussi ad tria milia peditum Romanorum trecentos equites, quinque milia sociorum La-

4 Accidino *Mog.* **5** est inuectus *Mg* : ingressus est uectus *Mog.* ⟨argenti ...⟩ *sic lac. indicaui* : ⟨argenti infecti ...⟩ *Madvig* **6** tria millia *Mg* : tres *Mog.* **7** quinquagenos *Mg*, *ut uid.* : quingenos *Mog.* **44.1** Vil⟨l⟩io *Sig.* : Iulio *Mog.* **2** quae *Vasc.* : qui *Mog.* alternis *Mg* : a ternis ad *Mog.* C⟨n⟩. *Sig.* : C. *Mog.*; *sic etiam* §7 C. *Sig.* : L. *Mog.* Leuinus *Mog.*; *sic etiam* §7 P. *Mog.* : M. *Fr.2* Mutii *Mog.*; *sic etiam* §§6–7 Q. filii *Sig.* : P. filii *Mog.* : *om. Fr.2* **4** Tib. *Fr.2* : T. *Mog.*

6 tini nominis et quadringentos equites. P. Mucius Scaeuola urbanam sortitus prouinciam est, et ut idem quaereret de ueneficiis in urbe et propius urbem decem milia passuum,
7 C⟨n⟩. Cornelius Scipio peregrinam, Q. Mucius Scaeuola Siciliam, C. Valerius Laeuinus Sardiniam.
8 Q. Fuluius consul priusquam ullam rem publicam ageret liberare et se et rem publicam religione uotis soluendis dixit
9 uelle: uouisse, quo die postremum cum Celtiberis pugnasset, ludos Ioui optimo maximo et aedem equestri Fortunae sese facturum; in eam rem sibi pecuniam conlatam esse ab
10 Hispanis. ludi decreti, et ut duumuiri ad aedem locandam crearentur. de pecunia finitum ne maior ludorum causa consumeretur quam quanta Fuluio Nobiliori post Aetoli-
11 cum bellum ludos facienti decreta esset; neue quid ad eos ludos arcesseret cogeret acciperet faceret aduersus id senatus consultum quod L. Aemilio C⟨n⟩. Baebio consulibus de
12 ludis factum esset. decreuerat id senatus propter effusos sumptus factos in ludos T⟨i⟩. Semproni aedilis, qui graues non modo Italiae ac sociis Latini nominis, sed etiam prouinciis externis fuerant.

45 Hiems eo anno niue saeua et omni tempestatum genere fuit: arbores quae obnoxiae frigoribus sunt deusserat cunc-

6 est *Mog.* : *del. Fügner (BPhW 1895, 527)* **7** C. *Sig.* : *om. Mog.* : L. *Fr.2* **9** uouisse *Mog.* : uouisse se *Fr.2, fort. recte* eam rem *Mog.* : eas res *Fr.2* **10** finitum *Lentz (H)* : finitur *Mog.* ludorum causa *Madvig* : causa ludorum *Mog.* facienti *Fr.2* : faciendi *Mog.* **11** C⟨n⟩. *Glar.* : C. *Mog.* **12** T⟨i⟩. *Sig.* : T. *Mog.* **45.1** saeua et *Fr.2* : et saeua *Mog.* : niue et omni ... genere saeua *Drak.* : et niue saeua ⟨et⟩ *Weiss. (1864)* deusserat *Mog.* : deussit *Fr.2, fort. recte*

2 tas; + et ea tum + aliquanto quam alias longior fuit. itaque Latinas + mox + subito coorta et intolerabilis tempestas in monte turbauit, instaurataeque sunt ex decreto pontificum.
3 eadem tempestas et in Capitolio aliquot signa prostrauit, fulminibusque complura loca deformauit, aedem Iouis Tarracinae, aedem Albam Capuae portamque Romanam; mu-
4 ri pinnae aliquot locis decussae erant. haec inter prodigia
5 nuntiatum et ab Reate tripedem natum mulum. ob ea decemuiri, iussi adire libros, edidere quibus dis et quot hostiis sacrificaretur, et ut supplicatio diem unum esset.
6 ludi deinde uotiui Q. Fului consulis per dies decem magno apparatu facti.
Censorum inde comitia habita: creati M. Aemilius Lepidus pontifex maximus et M. Fuluius Nobilior, qui ex Aetolis
7 triumphauerat. inter hos uiros nobiles inimicitiae erant, saepe multis et in senatu et ad populum atrocibus celebra-
8 tae certaminibus. comitiis confectis, ut traditum antiquitus est, censores in Campo ad aram Martis sellis curulibus consederunt; quo repente principes senatorum cum agmine uenerunt ciuitatis, inter quos Q. Caecilius Metellus uerba fe-

45.3: *Obs.* 7
45.6–46: *Cic. prou. cons.* 20 (= *Enn. Ann.* 16.viii*Sk*), *Val. Max.* 4.2.1, *Gell.* 12.8.5–6; *cf. Fest. p.*358*L*

2 + et ea tum + *Mog.* : ⟨s⟩ed et tum *Gron.* : etiam *Madvig* : eadem *Seyffert* : et eadem *Weiss.* (*1864*) : et ea *Wesenberg* + mox + *Mog.* : nox *Crév.* : ⟨at⟩rox *Weiss.* **3** prostrauit *anon. ap. Drak.* : constrauit *Mog.* Albam *Fr. 1* : Alue *Mog.* **4** haec inter *Mog.* : inter haec *Novák* **5** et ut *Madvig* : et fulminibus complura loca deformaret aedem Iouis ut *Mog.* : et ob fulminibus complura loca deformata ad aedem Iouis ut *Fr. 1* : et fulminibus ... deformata ⟨...⟩ aedem Iouis ut *Weiss.* **7** saepe multis *Mog.* : multis saepe *Novák*, *fort. recte* atrocibus *Fr. 1* : ciuibus atrox *Mog.* : atrocioribus *Grut.* : iis⟨que⟩ atrocibus *Zingerle* **8** confectis, ut traditum *Fr. 1* : confecti sunt traditus *Mog.* ciuitatis *Mog.* : *corruptum esse susp. Damsté*

46 cit. 'non obliti sumus, censores, uos paulo ante ab uniuerso populo Romano moribus nostris praepositos esse, et nos a
2 uobis et admoneri et regi, non uos a nobis debere. indicandum tamen est quid omnes bonos in uobis aut offendat
3 aut certe mutatum malint. singulos cum intuemur, M. Aemili M. Fului, neminem hodie in ciuitate habemus quem, si reuocemur in suffragium, uelimus uobis praela-
4 tum esse. ambo cum simul aspicimus, non possumus non uereri ne male comparati sitis, nec tantum rei publicae prosit quod omnibus nobis egregie placetis, quam quod alter
5 alteri displicetis noceat. inimicitias per annos multos uobis ipsis graues et atroces geritis; quae periculum est ne ex hac
6 die nobis et rei publicae quam uobis grauiores fiant. de quibus causis hoc timeamus, multa succurrunt quae dicerentur, + nisi forte implacabiles fueritis implicauerint + ani-

46.1 (uobis) et *Fr. 2* : ea *Mog.* : *om. Gel. in adn., fort errore* (*sic Fr. 1*) regi *Mg* : fieri *Mog.* : (admone)fieri *Fr. 1* nobis *Fr. 2* : nobis his *Mog.* **2** malint *Fr. 1* : malit *Mog.* : malim⟨us⟩ *Gron.* **3** singulos *Mog.* : singulos ⟨uos⟩ *Hertz* **4** non (uereri) *Fr. 1* : *om. Mog.* **6** + nisi forte inplacabiles fueritis inplicauerint + *Mog.* : *ast. in mg. pos. Ald.* : uestrae irae *pro* fueritis *Glar.* : nisi forte (forsitan *Drak.*) placabiles grauius implicarent (*uel* irritarent) *uel* si forte inplacabiles furiae irarum implicarent *uel* si forte implacabilis furor iris implicaret *Gron.* : et quae, nisi implacabiles fueritis, placauerint *Doujat* : nisi forte implacabiles fieretis in placandis animis uestris *Clericus* : nisi forte implacabil⟨i odio (quum non admoniti ipsi certe non implacabil⟩es fueritis) implicauerint *Heus.* : *lac. post* fueritis *Kreyssig* : nisi ⟨(*e.g.*) praestaret ea commemorare quae mitigare uos possint; nisi⟩ forte implacabiles furores implicauerunt *Madvig* : *lac. post* nisi forte *id.* *(e)* : nisi forte inplacabiles furor et i⟨ra⟩ inplicauerunt *Weiss.(1864)* : nisi ⟨quod⟩ forte implacabiles fueritis, ⟨si⟩ implicauerint *Harant* : *lac. ante* nisi, (*in qua* "implacabiles *suum substantiuum ... habuerit*"), ⟨dum⟩ furitis *pro* furores *Heraeus* : nisi forte implacabiles fueri⟨n⟩t is⟨tae irae quae nimis⟩ implicauerint *Ronconi*

7 mos uestros. has ut hodie ut in isto templo finiatis simultates quaesumus uos uniuersi, et quos coniunxit suffragiis suis populus Romanus, hos etiam reconciliatione gratiae con-
8 iungi a nobis sinatis; uno animo uno consilio legatis senatum, equites recenseatis, agatis censum, lustrum condatis.
9 quod in omnibus fere precationibus nuncupabitis uerbis "ut ea res mihi collegaeque meo bene et feliciter eueniat", id ita ut uere ut ex animo uelitis euenire, efficiatisque ut quod
10 deos precati eritis, id uos uelle etiam homines credamus. T. Tatius et Romulus, in cuius urbis medio foro acie hostes
11 concurrerant, ibi concordes regnarunt. non modo simultates, sed bella quoque finiuntur; ex infestis hostibus plerum-
12 que socii fideles, interdum etiam ciues fiunt. Albani diruta Alba Romam traducti sunt, Latini Sabini in ciuitatem accepti. uolgatum illud, quia uerum erat, in prouerbium uenit, amicitias immortales, mortales inimicitias debere esse.'
13 fremitus ortus cum adsensu, deinde uniuersorum uoces idem petentium confusae in unum orationem interpella-
14 runt. inde Aemilius questus cum alia tum bis a M. Fuluio se certo consulatu deiectum; Fuluius contra queri se ab eo semper lacessitum et in probrum suum sponsionem factam. tamen ambo significare, si alter uellet, se in potestate tot

7 hos *Mog.* : hac *Fr. 2* **8** legatis *Fr. 2* : eligatis *Mog.* **9** in *Mog.* : *om. Fr. 2* nuncupabitis *Fr. 2* : nuncupatis his *Mog.* id ita *Mog.* : ita *Fr. 2* : id *Weiss.* (*1864*) ut uere ut *Mog.* : et uere et *anon. ap. Drak.* **12** mortales *hic Drak.*, *post* inimicitias *Fr. 1* : *om. Mog.* **14** questus *Mog.* : *del.*, *commate post* deiectum *distinguens*, *Madvig* alia tum bis ... se certo *Fr. 1* : allatum uis ... secreto *Mog.*

15 principium ciuitatis futuros. omnibus instantibus qui aderant, dextras fidemque dedere mittere uere ac finire odium. deinde conlaudantibus cunctis deducti sunt in Capitolium. et cura super tali re principum et facilitas censorum egregie
16 comprobata ab senatu et laudata est. censoribus deinde postulantibus ut pecuniae summa sibi, qua in opera publica uterentur, attribueretur, uectigal annuum decretum est.
47 Eodem anno in Hispania L. Postumius et Ti. Sempronius propraetores comparauerunt ita inter se, ut in Vaccaeos per Lusitaniam iret Albinus; in Celtiberiam inde reuerteretur, si maius ibi bellum esset; Gracchus in ultima Celtibe-

47–50: *Pol.* 25.1 (= *Strabo* 3p.163*C*), *Diod.* 29.26, *Front. Str.* 2.5.3, 2.5.14, 3.5.2, 4.7.33, *Plut. TG* 5.5, *App. Ib.* 43, *Flor.* 1.33.9, *uir. ill.* 57.2, *Oros.* 4.20.32

15 instantibus *Fr.1* : stantibus *Mog.* aderant *Fr.1* : aderant dederant *Mog.* mittere uere ac *Mog.* : remittere se ⟨ir⟩as *uel* ⟨re⟩mittere uere ac (*e*) *uel* remittere se ac (*p*) *Madvig* : remittere ⟨se⟩ ue⟨lle⟩ ac *Hertz* : remittere ac *Heraeus* **15** cura *ed. Bas. 1555* : quum *Mog.* : curae *Fr.1* **16** attribueretur *Fr.1* : decerneretur *Brakman* : *om. Mog.* annuum *Fr.2* : annum *Mog.* **47.1** Tib. *Fr.2* : T. *Mog.* comparauerunt *Ald.* : comparuerunt *Mog.* Vacceos *Mog.* per ... inde *Mog.* : inde *ante* in Celtiberiam *Fr.2* : et Lusitaniam ... per Celtiberiam: inde *Unger* (*169*) **1–2** si ... Mundam *Gron.* : *sic*, *sed* ⟨is⟩ Mundam *Weiss.*(*1864*), ⟨Graccho⟩ maius *Damsté*, Albinus, ... reuerteretur; si ... esset, ... *Ronconi* : si Gracchus maius ibi bellum esset in ... Mundam *Mog.* : Gracchus, quod maius ibi bellum esset, in ... penetrauit. Mundam *Gel.* ("*rectius legetur*") : Gracchus, si maius ibi ... esset, in ... penetraret. Mundam *Drak.* : *sic*, *sed lac. post* penetraret. *Madvig* : in Celtiberiam iter uerteret Gracchus; ⟨is ni⟩si maius ... esset, in ... Celtiberiae penetratur⟨us⟩, Mundam *Seyffert* : si maius ... esset, in ... penetraret; Gracchus ⟨... Gracchus⟩ Mundam *Hertz* : si maius ... esset, in ... penetraret. Gracchus Mundam *Hübner* (*RE, 3.1626–7*)

2 riae penetraret. Mundam urbem primo ui cepit, nocte ex improuiso adgressus. acceptis deinde obsidibus, praesidioque imposito, castella oppugnare agros urere, donec ad praeualidam aliam urbem – Certimam appellant Celtiberi –
3 peruenit. ubi cum iam opera admoueret, ueniunt legati ex oppido, quorum sermo antiquae simplicitatis fuit, non dis-
4 simulantium bellaturos si uires essent. petierunt enim ut sibi in castra Celtiberorum ire liceret ad auxilia accienda: si non impetrassent, tum separatim ab illis se consulturos. permittente Graccho ierunt, et post paucis diebus alios de-
5 cem legatos secum adduxerunt. meridianum tempus erat. nihil prius petierunt a praetore quam ut bibere sibi iuberet dari. epotis primis poculis iterum poposcerunt, magno risu circumstantium in tam rudibus et moris omnis ignaris inge-
6 niis. tum maximus natu ex iis 'missi sumus' inquit 'a gente nostra qui sciscitaremur qua tandem re fretus arma nobis
7 inferres.' ad hanc percunctationem Gracchus exercitu se egregio fidentem uenisse respondit; quem si ipsi uisere uelint, quo certiora ad suos referant, potestatem se eis factu-
8 rum esse. tribunisque militum imperat, ut ornari omnes copias peditum equitumque et decurrere iubeant armatas. ab hoc spectaculo legati ⟨di⟩missi deterruerunt suos ab au-

2 urbem ... urere (*sed* primum) *Gel.* (*ut supra*) : ui cepit urbem primo aggressus nocte, acceptis deinde ex improuiso obsidibus, et castella oppugnare, praesidioque imposito deinde agros urere *Mog.* : expugnare *pro* oppugnare *Gron.* : urbem ui cepit prima nocte *uel* urbem primo i⟨mpet⟩u cepit nocte ... *Weiss.* praeualidam *Fr. 2* : perualidam *Mog.* Certimam *Mog.* : Cartimam *Hübner* (*l. c.*), *fort. recte* **3** bellaturos ... essent *Mg* : rebellaturos esse *Mog.* **4** accienda *T. Faber* : accipienda *Mog.* ab illis se (*uel* separatos ab illis se) *Weiss.* : eos ab illis se *Mog.* : oppidanos sibi *Gron.* : ab illis sibi *Crév.* : sib⟨i⟩ ab illis se *Drak.* : ⟨s⟩uos ab illis si⟨bi⟩ (*uel* re⟨m⟩) *Ruperti* : eos ab illis *Walch* (*220*) : ⟨s⟩ese ab illis ⟨es⟩se *Lentz* (*H*) **8** tribunisque ... iubeant *Fr. 2* : tribunoque ... iubeat *Mog.* ⟨di⟩missi *Duker* : missi *Mog.*

9 xilio circumsessae urbi ferendo. oppidani cum ignes nocte ⟨e⟩ turribus nequiquam, quod signum conuenerat, sustulissent, destituti ab unica spe auxilii in deditionem uenerunt. 10 nummum quater et uiciens ab iis est exactum, quadraginta nobilissimi equites, nec obsidum nomine – nam militare iussi sunt –, et tamen re ipsa ut pignus fidei essent.

48 Inde iam duxit ad Alcen urbem, ubi castra Celtiberorum 2 erant, a quibus uenerant nuper legati. eos cum per aliquot dies, armaturam leuem immittendo in stationes, lacessisset paruis proeliis, in dies maiora certamina serebat, ut omnes 3 extra munitiones eliceret. ubi quod petebat ⟨sat⟩is sensit effectum, auxiliorum praefectis imperat ut contracto certamine, tamquam multitudine superarentur, repente tergis datis ad castra effuse fugerent; ipse intra uallum ad omnes 4 portas instruxit copias. haud multum temporis intercessit cum ex composito refugientium suorum agmen, post effuse 5 sequentes barbaros conspexit. instructam ad hoc ipsum intra uallum habebat aciem. itaque tantum moratus ut suos refugere in castra libero introitu sineret, clamore sublato 6 simul omnibus portis erupit. non sustinuere impetum necopinatum hostes. qui ad castra oppugnanda uenerant ne sua quidem tueri potuerunt: nam extemplo fusi fugati, mox intra uallum pauentes compulsi, postremo exuuntur castris. 7 eo die nouem milia hostium caesa, capti uiui trecenti uiginti, equi centum duodecim, signa militaria triginta septem. de exercitu Romano centum nouem ceciderunt.

9 nocte ⟨e⟩ *Duker* : nocte *Mog.* : noct⟨u⟩ e *Crév.* **10** nummum *Mog.* : sestertium nummum *Fr.2* : sestertium *Scaliger* quadraginta *Mog.* : ⟨et⟩ quadraginta *Weiss.* (*1875*) **48.2** inmittendo *Fr.2* : mittendo *Mog.* **3** petebat ⟨sat⟩is *Novák* (*JPhV 1885, 128*) : petebat is *Mog.* : petebat *Fr.1* : petebatur *Fr.2* : petebat, id *Harant* **5** instructam *Ald.* : instructum *Mog.*

49 Ab hoc proelio Gracchus duxit ad depopulandam Celtiberiam legiones. et cum ferret passim cuncta atque ageret, populique alii uoluntate alii metu iugum acciperent, centum tria oppida intra paucos dies in deditionem accepit, 2 praeda potitus ingenti est. conuertit inde agmen retro, unde uenerat, ad Alcen, atque eam urbem oppugnare instituit. 3 oppidani primum impetum hostium sustinuerunt; deinde cum iam non armis modo sed etiam operibus oppugnarentur, diffisi praesidio urbis in arcem uniuersi concesserunt; 4 postremo, et inde praemissis oratoribus, in dicionem se suaque omnia Romanis permiserunt. magna inde praeda facta est. multi captiui nobiles in potestatem uenerunt, in- 5 ter quos et Thurri filii duo et filia. regulus hic earum gentium erat, longe potentissimus omnium Hispanorum. audita suorum clade, missis qui fidem uenienti in castra ad 6 Gracchum peterent, uenit. et primum quaesiuit ab eo liceretne sibi ac suis uiuere. cum praetor uicturum respondis-

49.1 depopulandam *Drak.* : depopulandum *Mog.* : populandum *Grut.* : populandam *Gron.* centum tria *Mog.* : centum quinque *uel* centum quinquaginta (*cl. Flor.* 1.33.9, *Oros.* 4.20.32) *Weiss.* (*1864*) **4** ditionem *Fr.2* : deditionem *Mog.* **6** liceretne sibi *Glar.* : ne sibi liceret *Mog.* : sibine (*uel* nu⟨m⟩ sibi *uel* (quaesiuit) libe⟨ro⟩ne (*uel* pa⟨ca⟩tone) sibi) liceret *Gron.* : ⟨an⟩ne sibi liceret *Clericus* : ⟨libero⟩ne sibi liceret *Madvig* : si sibi liceret *Heraeus*

7 set, quaesiuit iterum si cum Romanis militare liceret. id quoque Graccho permittente, 'sequar' inquit 'uos aduersus ueteres socios meos, quoniam illos + ad me propiunt suspicere +.' secutus est inde Romanos, fortique ac fideli opera multis locis rem Romanam adiuuit.

50 Ergaui⟨c⟩a inde, nobilis et potens ciuitas, aliorum circa po-
2 pulorum cladibus territa, portas aperuit Romanis. eam deditionem oppidorum haud cum fide factam quidam auctores sunt: e qua regione abduxisset legiones, extemplo inde rebellatum, magnoque eum postea proelio ad montem Chaunum cum Celtiberis a prima luce ad sextam horam diei signis conlatis pugnasse, multos utrimque cecidisse;

7 + ad ... suspicere + *Mog.* : *sic, sed pro* propiunt *coni.* piguit *anon. ap. Glar.* (*sic, sed* respicere *Gron.*), poenituit *Heus.* : ill⟨i u⟩os ad me prohibent suspicere *Benedict* (*1807*) : adire prop⟨os⟩itum suspicor *Lindau* : ac me populum Romanum (*uel* populi Romani op⟨es⟩) ⟨d⟩i ⟨uol⟩unt suspicere *Madvig* : ac me populum Romanum op⟨o⟩r⟨t⟩uit suspicere *Hertz* : ad me, ⟨me ad⟩ populum Romanum ⟨d⟩i uolunt suspicere *Tittler* (*JPhP 1869, 505*) : ad me pro⟨tegendum⟩ pi⟨g⟩uit ⟨bellum⟩ suscipere (*JPhV 1883, 341*) *uel* ad me ⟨tuendum quicquam⟩ piguit suscipere *Novák* : ar⟨ma⟩ pro me pi⟨g⟩uit suscipere *uel* ... populi Romani odium suscipere *Heraeus* : ⟨h⟩a⟨u⟩d ⟨i⟩uuit me prop⟨inquum⟩ suscipere *Brakman* **50.1** Ergaui⟨c⟩a *Glar.* : Ergauia *Mog.* **2** eam *Fr.1* : iam *Mog.* abduxisset *Mog.* : abduxisse⟨n⟩t *Kreyssig* (*G*) : ⟨ille⟩ *post* regione *uel* abduxisset *Rossbach*

3 nec aliud magnopere cur uic⟨iss⟩e crederes fe⟨c⟩isse Romanos, nisi quod postero die lacessierint proelio manentes
4 intra uallum; spolia per totum diem legisse; tertio die proelio maiore iterum pugnatum, et tum demum haud dubie uictos Celtiberos castraque eorum capta et direpta esse.
5 uiginti duo milia hostium eo die esse caesa, plus trecentos captos, parem fere equorum numerum, et signa militaria septuaginta duo. inde debellatum, ueramque pacem, non
6 fluxa, ut ante, fide Celtiberos fe⟨c⟩isse. eadem aestate et L. Postumium in Hispania ulteriore bis cum Vaccaeis egregie pugnasse scribunt; ad triginta et quinque milia hostium
7 occidisse et castra expugnasse. propius uero est serius in prouinciam peruenisse quam ut ea aestate potuerit res gerere.

51 Censores fideli concordia senatum legerunt. princeps lectus est ipse censor M. Aemilius Lepidus pontifex maximus;

51.1: *Cic. de or.* 2.287

3 cur ... fe⟨c⟩isse *Madvig* : Berbice crederes fuisse *Mog.* : uictores fuisse *Fr.1* : Erga⟨u⟩icae credere s⟨e⟩ fe⟨c⟩isse *Sig.* : superiores fuisse *uel* ne uicto⟨s⟩ crederes fe⟨c⟩isse *Gron.* : alio ... uictores fuisse *Benedict* (*1807*) : fere uic⟨tos⟩ crederes fe⟨c⟩isse *Weiss.* nisi ... spolia *Gron.* : nisi qui postero die arcessierint manentes proelio spolia intra uallum *Mog.* : nisi quod postero die manentes intra uallum proelio lacessierint. spolia *Fr.1* : ut *pro* quod, ⟨tum⟩ *uel* ⟨deinde⟩ (*1864*) *ante* spolia, accesserint ⟨... lacessierint⟩ *Weiss.* legisse *Fr.1* : legisset *Mog.* : spoliis ... lectis *Gron.* : legerit *Drak.* **5** debellatum *Fr.1* : bellatum *Mog.* fluxa, ut *Fr.1* : ut fluxa *Mog.* : *de Weiss. u. infra* fide Celtiberos fe⟨c⟩isse *Sig.* : *sic, sed* fuisse *Mog.* : fide Celtiberor⟨um⟩ fuisse *Kreyssig* : fide Celtibero fuisse *Weiss.*(*1833*) : fluxa⟨m ... fidem⟩ Celtiberor⟨um⟩ fuisse *id.* (*1864*) **6** Vacceis *Fr.2* : Brachis *Mog.* : Bracharis *Fr.1* expugnasse *Gron.* : oppugnasse *Mog.* **7** est *Fr.1* : et *Mog.* : est ⟨eum⟩ *Weiss.* (*1864*) potuerit *Mog.* : potueri⟨n⟩t *Harant* **51.1** legerunt *Fr.1* : elegerunt *Mog.* lectus *Duker* : electus *Mog.*

tres eiecti de senatu; retinuit quosdam Lepidus a collega
2 praeteritos. opera ex pecunia attributa diuisaque inter se haec confecerunt. Lepidus molem ad Tarracinam, ingratum opus quod praedia habebat ibi, priuatamque publicae
3 rei impensam ins⟨er⟩uerat; theatrum et proscaenium ad Apollinis, aedem Iouis in Capitolio, columnasque circa poliendas albo locauit; et ab his columnis, quae incommode opposita uidebantur, signa amouit, clipeaque de columnis
4 et signa militaria adfixa omnis generis dempsit. M. Fuluius plura et maioris locauit usus: portum et pilas pontis in Tiberi, quibus pilis fornices post aliquot annos P. Scipio Africa-
5 nus et L. Mummius censores locauerunt imponendos; basilicam post argentarias nouas et forum piscatorium, circum-
6 datis tabernis quas uendidit in priuatum; et forum et porticum extra portam Trigeminam, et aliam post naualia, et ad fanum Herculis, et post Spei ad Tiberim, ⟨et ad⟩ aedem
7 Apollinis medici. habuere et in promiscuo + praetores + pecuniam; ex ea communiter locarunt aquam adducendam

2 confecerunt *Mog.* : fecerunt *Madvig, fort. recte* ins⟨er⟩uerat *Doujat* : insuerat *Mog.* : insu⟨ms⟩erat *Grut.* : iniu⟨nx⟩erat *uel* im⟨po⟩suerat *Gron.* : mis⟨c⟩uerat *Dobree* : induerat *Rossbach* **3** et (proscaenium) *Fr.1* : ut *Mog.* albo *Fr.1* : aluo *Mog.* **4** Tiberi *Madvig* : Tyberim *Mog.* quibus *Mog.* : ⟨in⟩ quibus *Madvig* Mummius *Fr.2* : Nummius *Mog.* **6** et forum et *Mog.* : et *Ussing, fort. recte* aliam *Fr.1* : alia *Mog.* et ad fanum *Mog.* : ad fanum *Hülsen (246)* ⟨et ad⟩ *Preller (303 adn. 2)* : *om. Mog.* : a Tiberi ⟨ad⟩ *Becker (2.1.400)* : *del.* aedem ... medici *C.F. Hermann (10–12)* : ⟨et⟩ *Castagnoli, BCAR 1951/2, 55* **7** promiscuo *Fr.1* : promisco *Mog.* + praetores + *Mog.* : praeterea *Sig.* : partem pecuniae *Gron.* : publicam *Rossbach* : *del. Novák (1894)*

fornicesque faciendos. impedimento operi fuit M. Licinius
8 Crassus, qui per fundum suum duci non est passus. portoria
quoque et uectigalia iidem multa instituerunt. complura
sacella publicaque ⟨l⟩oca, occupata a priuatis, publica sa-
9 cra⟨que⟩ ut essent paterentque populo curarunt. mutarunt
suffragia, regionatimque generibus hominum causisque et
52 quaestibus tribus discripserunt. et alter ex censoribus M.
Aemilius petiit ab senatu ut sibi dedicationis ⟨causa⟩ tem-
plorum reginae Iunonis et Dianae, quae bello Ligustino
octo ante annis uouisset, pecunia ad ludos decerneretur.
2 uiginti milia aeris decreuerunt. dedicauit eas aedes, utram-
3 que in circo Flaminio, ludosque scaenicos triduum post de-
dicationem templi Iunonis, biduum post Dianae, et singu-
4 los dies fecit in circo. idem dedicauit aedem Larum perma-
rinum in Campo. uouerat eam annis undecim ante L.
Aemilius Regillus nauali proelio aduersus praefectos regis

8 ⟨l⟩oca *Madvig* : sua *Mog.* : (publica) quae fu⟨er⟩a⟨nt⟩ *Gron.* : ⟨quasi⟩ sua *Walch* (*102sqq.*) : usu *Bernays* (*ap. Mommsen, StR, 2*[3]*. 49 adn. 1*) : alia *Harant* : ⟨loc⟩a us⟨u⟩ *Zingerle* : ⟨del⟩ub⟨r⟩a *Gemoll* (*JPhV 1899, 16*) sacra⟨que⟩ ... paterentque *Pighius* : sacra ut paterent essentque *Mog.* : rursu⟨s⟩ ut essent paterentque *Gron.* discripserunt *Heraeus* : descripserunt *Mog.* **52.1** ⟨causa⟩ *Madvig* : *om. Mog.* octo ante annis *Heraeus* : ante annis octo *Mog.* : *et* annis octo ante (*Heraeus*) *et* annis ante octo (*Drak.*, *qui etiam* ante annos octo *coni.*) *et* octo annis ante *aeque recte legi possunt* **4** Larum *Heraeus* : Larium *Mog.* undecim *Sig.* : quadraginta *Mog.*

5 Antiochi. supra ualuas templi tabula cum titulo hoc fixa est: 'duello magno dirimendo, regibus subigendis, + caput patrandae pacis haec pugna exeunti L. Aemilio M. Aemili filio + auspicio imperio felicitate ductuque eius inter
6 Ephesum Samu⟨m⟩ Ch⟨i⟩umque, inspectante eopse Antiocho, exercitu omni, equitatu elephantisque, classis regis Antiochi antea inuicta fusa contusa fugataque est, ibique eo die naues longae cum omnibus sociis captae quadraginta duae. ea pugna pugnata rex Antiochus regnumque ⟨...⟩.
7 eius rei ergo aedem Laribus permarinis uouit.' eodem exemplo tabula in aede Iouis in Capitolio supra ualuas fixa est.

52.5: *Caesius Bassus GL* 6.265

5 duello ... exeunti *post* regnumque ⟨...⟩ (§6) (*283*) *Havet* magno ... subigendis *Caesius Bassus* : magno regibus dirimendo caput subigendis *Mog.* + caput (*u.s.*) ... pacis + *Mog.* : causa patrandae pacis *Drak.* : patrandae paci *Madvig* (*p*) : atque patrandae paci *Weiss.* (*1875*) : *sic, sed* ac *Zingerle* : c⟨aus⟩a fu⟨i⟩t patrandae pacis *Harant* : patrandae pacis causa *H.J.M.* + haec pugna + *Mog.* : hac pugna *Heus.* : ad pugnam *Ritschl* (*Opusc. phil.*, *4.201*) : haec pugna⟨ta est pugna⟩ *Weiss.* + M. Aemilii filio + *Mog.* : M.f. Regillo ⟨praetori ...⟩ *Sig.* : Marci filio praetori ⟨res cessit gloriose⟩ *Ritschl* (*l.c.*) : M.f. pr. (*uel* cos., *ex* §6 *sumpto*) *Havet* (*281, 284*) : M.f. ⟨...⟩ *Ronconi* Samu⟨m⟩ Ch⟨i⟩umque *Glar.* : Camachumque *Mog.* **6** eopse *Ritschl* (*l.c.*) : cos. ipso *Mog.* : eos ipso *Vrsinus* : ipso *Havet* (*u.s.*) exercitu *Mog.* : ⟨cum⟩ exercitu *G. Hermann* (*616*) antea inuicta *Weiss.* : antea sic uicta *Mog.* : ante d. xi ⟨kal. Ian.⟩ uicta *Sig.* : uicta *Vrsinus* : incensa uicta *G. Hermann* (*l.c.*) : at⟨q⟩ue Asiae uicta *Harant* : ⟨ut nulla⟩ antea sic uicta *Novák* (*JPhV 1883, 343*) : antehac i⟨n⟩uicta *Heraeus* captae *Mog.* : captae ⟨incensae demersae⟩ *Ritschl* (*l.c.*) quadraginta duae *Glar.* : sexaginta duae *Mog.* : tredecim *Vrsinus* Antiochus *Mog.* : *post add.* ⟨fugit⟩ *Ritschl* (*l.c.*) regnumque ... eius *sic lac. ind. Madvig* (*e*) : regnumque eius ⟨... eius⟩ *Sig.* : regnumque eius ⟨in potestatem populi Romani redactum. eius⟩ *Vrsinus* : regnumque eius ⟨mari debellatum. eius⟩ *Heus.* : regnumque eius ⟨in mari omne fractum subactumque est. eius⟩ *Ritschl* (*o.c.*, *202*)

53 Biduo quo senatum legerunt censores Q. Fuluius consul profectus in Ligures, per inuios montes uallesque ⟨et⟩ saltus cum exercitu transgressus, signis conlatis cum hoste pu- **2** gnauit; neque tantum acie uicit, sed castra quoque eodem die cepit. tria milia ducenti hostium ⟨caesi sunt⟩, omnisque **3** ea regio Ligurum in deditionem uenit. consul deditos in campestres agros deduxit, praesidiaque montibus imposuit. celeriter et ⟨... et⟩ ex prouincia litterae Romam uenerunt; supplicationes ob eas res gestas in triduum decretae sunt; **4** praetores quadraginta hostiis maioribus per supplicationes rem diuinam fecerunt. ab altero consule L. Manlio nihil **5** memoria dignum in Liguribus est gestum. Galli Transalpini, tria milia hominum, in Italiam transgressi, neminem bello lacessentes agrum a consulibus et senatu petebant, ut **6** pacati sub imperio populi Romani essent. eos senatus excedere Italia iussit, et consulem Q. Fuluium quaerere et animaduertere in eos qui principes et auctores transcendendi Alpes fuissent.

53.1 inuios ... saltus *Drak.* : *sic, sed om.* et *Mog.*, ualles saltusque *anon. ap. Drak.* : inuios montes ⟨diff⟩icilesque saltus *Crév.* : inuios montes uallesque saltu⟨osa⟩s *Kreyssig* (*G*) : Suismontii Ballis⟨tae⟩que saltus *Gitlbauer* (*ZöG 1877, 103*) : inuios montis Ballistae saltus *Heraeus* **2** ⟨caesi sunt⟩ *Heraeus* : *om. Mog.* : ⟨caesi sunt, ... capti⟩ *Madvig* **3** et ⟨... et⟩ *sic lac. indicaui* : et *Mog.* : ut *J. Gron.* : *del.* celeriter *Crév.* : ⟨...⟩ et *Weiss.* : et ⟨ea gesta erant et⟩ *uel* et ⟨Roma (ab Roma *Weiss.* (*1864*)) consul ad hostes et⟩ *Madvig* : et celeriter ex *uel* ea ⟨re perfecta⟩ ex *uel* et ⟨res illa perfecta et⟩ *uel* et ⟨res illa perfecta est et⟩ *Cugusi* (*AFLC 1970, 356*)

54 Eodem anno Philippus rex Macedonum, senio et maerore
2 consumptus post mortem filii, decessit. Demetriade
hibernabat, cum desiderio anxius filii, tum paenitentia cru-
3 delitatis suae. stimulabat animum et alter filius haud dubie
et sua et aliorum opinione rex, conuersique in eum omnium
oculi, et destituta senectus aliis exspectantibus suam mor-
4 tem, aliis ne exspectantibus quidem. quo magis angebatur,
et cum eo Antigonus Echecratis filius, nomen patrui Anti-
goni ferens, qui tutor Philippi fuerat, regiae uir maiestatis,
nobili etiam pugna aduersus Cleomenem Lacedaemonium
5 clarus. tutorem eum Graeci, ut cognomine a ceteris regibus
6 distinguerent, appellarunt. huius fratris filius Antigonus ex
honoratis Philippi amicis unus incorruptus permanserat, ei-
que ea fides nequaquam amicum Persea inimicissimum fe-
7 cerat. is prospiciens animo quanto cum periculo suo heredi-
tas regni uentura esset ad Persea, ut primum labare ani-
mum regis et ingemiscere interdum filii desiderio sensit,
8 nunc praebendo aures, nunc lacessendo etiam mentionem
rei temere actae, saepe querenti querens et ipse aderat. et
cum multa, ⟨ut⟩ adsolet, ueritas praebere⟨t⟩ uestigia sui,
9 omni ope adiuuabat quo maturius omnia emanarent. su-
specti ut ministri facinoris Apelles maxime et Philocles
erant, qui Romam legati fuerant litterasque exitiales De-

54–57.1: *Diod.* 29.25, *Plut. Paull.* 8.9, *Iust.* 32.3.1–5, *Porph. FGrH* 260F31.9

54.1 post mortem filii *Mog.* : *del. Damsté* **2** suae *Florebellus* : suae, quae *Mog.* : suae. quin *Grut.* : suae ⟨saeuitiae⟩que *Weiss.* : suae. ⟨ae⟩que *M. Müller (1871)* **3** dubie *Mog.* : dubiu⟨s⟩ *Drak.* **4** et *Fr. 2* : *om. Mog.* Echecratis *Fr. 1* : Euchecratis *Mog.* **6** nequaquam *Mog.* : neque antea *Gron.* **7** regni uentura *Fr. 2* : uentura regni *Mg* **8** ⟨ut⟩ adsolet ... praebere⟨t⟩ *Weiss.* : adsolet ... praebere *Mog.* : adsoleat ... praebere *Fr. 2* : soleat ... praebere *Wölfflin (28)* : ut multa assolet ... praebere *Harant* **9** ut *Bekker* : et *Mog.* : ex ministri⟨s⟩ *Crév.* Romam *Fr. 1* : Romani *Mog.* exitiales *Mog.* : exitia⟨bi⟩les *H. J. M.*

55 metrio sub nomine Flaminini attulerant. falsas esse et a scriba uitiatas signumque adulterinum uolgo in regia freme-
2 bant. ceterum cum suspecta magis quam manifesta esset res, forte Xychus obuius fit Antigono, comprehensusque ab eo in regiam est perductus. relicto eo custodibus, Anti-
3 gonus ad Philippum processit. 'multis' inquit 'sermonibus intellexisse uideor magno te aestimaturum si scire uera omnia possis de filiis tuis, uter ab utro petitus fraude et insidiis
4 esset. homo unus omnium qui nodum huius erroris exsoluere possit in potestate tua est, Xychus. forte oblatum per-
5 ductumque in regiam uocari + iuberet +.' adductus primo ita negare inconstanter ut paruo metu admoto paratum indicem esse appareret. conspectum tortoris uerberumque non sustinuit, ordinemque omnem facinoris legatorum mi-
6 nisteriique sui exposuit. extemplo missi qui legatos comprehenderent; Philoclem, qui praesens erat, oppresserunt; Apelles, missus ad Chaeream quendam persequendum, in-
7 dicio Xychi audito in Italiam traiecit. de Philocle nihil certi uolgatum est: alii primo audacter negantem, postquam in conspectum adductus sit Xychus, non ultra tetendisse, alii

Flaminini *Fr. 2* : Flaminii *Mog.* **55.1** falsas *Mog.* : ⟨eas⟩ falsas *ed. Lugd. 1553* et *Mog.* : ⟨a⟩ut *Novák* (*JPhV 1883, 340*) scriba *Mog.* : ⟨Xycho⟩ scriba *Heus.* : scriba ⟨Xycho eas⟩ *Harant* : *sic, sed om.* eas *Novák* (*l. c.*) **2** Xychus *Mog.* : ⟨Eu⟩tychus *uel* ⟨He⟩sychus *Madvig*; *sic etiam in sqq.* perductus *Fr. 1* : productus *Mog.* **3** aestimaturum *Fr. 1* : existimaturum *Mog.* possis *Mog.* : posses *Madvig* esset *Mog.* : sit *Dušánek* (*196*) **4** Xychus *hic Mog.*, *ante* adductus (§ 5) *Damsté* oblatum *T. Faber* : uocatum *Mog.* + iuberet + *Mog.* : ⟨hortatur inde ut eum⟩ forte ... iuberet *Sig.* : iube *Gron.* : iube; et *Kreyssig* : iube, rex *Hell* : (regiam) ⟨custodibus tradidi.'⟩ uocari ⟨eum⟩ iubet re⟨x⟩ *Novák* (*l. c.*) : iube.' re⟨g⟩i *Heraeus* **5** admoto *Fr. 1* : amoto *Mog.* **6** missi *Fr. 1* : misit *Mog.* quendam persequendum *Fr. 1* : persequendum quendam *Mog.* **7** uulgatum *Fr. 2* : negatum *Mog.* : relatum *Hell* negantem ... Xychus ... affirmant *Fr. 1* : negant ... Xychum ... affirmabant *Mog.*

8 tormenta etiam infitiantem perpessum adfirmant. Philippo redintegratus est luctus geminatusque; et infelicitatem suam in liberis grauiorem quod alter + perisset + censebat.

56 Perseus certior factus omnia detecta esse, potentior quidem 2 erat quam ut fugam necessariam duceret; tantum ut procul abesset curabat, interim uelut ab incendio flagrantis irae, dum Philippus uiueret, se defensurus. is, spe potiundi ad poenam corporis eius amissa, quod reliquum erat id studere, ne super impunitatem etiam praemio sceleris frueretur. 3 Antigonum igitur appellat, cui et palam facti parricidii gratia obnoxius erat, neque pudendum aut paenitendum eum regem Macedonibus propter recentem patrui Antigoni 4 gloriam fore censebat. 'quando in eam fortunam ueni,' inquit 'Antigone, ut orbitas mihi, quam alii detestantur parentes, optabilis esse debeat, regnum, quod a patruo tuo forti, non solum fideli, tutela eius custoditum et auctum 5 etiam accepi, id tibi tradere in animo est. te unum habeo quem dignum regno iudicem. si neminem haberem, perire et exstingui id mallem quam Perseo scelestae fraudis prae- 6 mium esse. Demetrium excitatum ab inferis restitutumque credam mihi, si te, qui morti innocentis qui meo infelici errori unus inlacrimasti, in locum eius substitutum relin- 7 quam.' ab hoc sermone omni genere honoris producere eum non destitit. cum in Thracia Perseus abesset, circumire Macedoniae urbes principibusque Antigonum commendare; et si uita longior suppetisset, haud dubium fuit quin

8 + perisset + *Mog.* : ⟨su⟩peresset *Sig.* : ⟨superesset cuius scelere alter⟩ perisset *Heus.* : ⟨superesset quam quod alter⟩ perisset *Madvig* : ⟨non perisset quam quod alter⟩ perisset *Weiss.* (*1875*) : ⟨non⟩ perisset *Harant* **56.1** omnia *hic Fr.2*, *ante* Perseus *Mog.* **2** tantum *Mog.* : tamen *Weiss.* (*1864*) is *Weiss.* : *om. Mog.* : qui *Fr.1* **3** Antigonum *Fr.1* : Antiochus eum *Mog.* neque *Fr.1* : et neque *Mog.* : et nequa⟨quam⟩ *Weiss.* (*1864*), *fort. recte* **4** eius custoditum *Fr.1* : eius concustoditum *Mog.* : et custoditum *Weiss.*

8 eum in possessione regni relicturus fuerit. ab Demetriade profectus Thessalonicae plurimum temporis moratus fuerat. inde cum Amphipolim uenisset, graui morbo est impli-
9 citus. sed animo tamen aegrum magis fuisse quam corpore constat; curisque et uigiliis, cum identidem species et umbrae insontis interempti filii agitarent, exstinctum esse cum
10 diris exsecrationibus alterius. tamen admoueri potuisset Antigonus, si aut ⟨... aut⟩ statim palam facta esset mors
11 regis. medicus Calligenes, qui curationi praeerat, non exspectata morte regis, a primis desperationis notis nuntios per dispositos ⟨equos⟩, ita ut conuenerat, misit ad Perseum, et mortem regis in aduentum eius omnes qui extra
57 regiam erant celauit. oppressit igitur necopinantes ignarosque omnes Perseus, et regnum scelere partum inuasit.

56.11: *Prisc. Inst.* 7.16 (= *GL* 2.299)

8 Amphipolim *Kreyssig* : Amphipolin *Mog.*, *fort. recte*; *cf.* 24.3 *adn.* **9** agitarent ... diris *Gron.* : cum diris agitarent, extinctum esse *Mog.* : eum diris agitarent, extinctum esse *Fr. 1* : *sic*, *sed* esse cum *Fr. 2* : eum, diris execrationibus alterius, agitarent, extinctum esse *Sig.* : agitarent, cum diris extinctum esse *Drak.* **10** tamen admoueri *Gron.* : tamen admoneri *Mog.* : admoneri tamen *Fr. 2* : aduoueri tamen *ed. Par. 1573* : tamen ⟨ad regnum⟩ admoueri *Wesenberg* : *sic*, *sed* ⟨regno⟩ *Novák* aut ⟨... aut⟩ *sic lac. indicaui* : haud *Mog.* : aut ... regis ⟨...⟩ *Glar.* : aut ⟨adfuisset aut⟩ *A. Perizonius* : *sic*, *sed* tum adfuisset *Crév.* : illa d⟨ie⟩ *Weiss.* (*1833*) : haud ⟨...⟩ *id.* : haud ⟨dubitasset et ipse speculatorem in regia relinquere aut⟩ *uel* haud ⟨aspernatus has artes et ipse speculatorem in regia reliquisset aut⟩ *M. Müller* (*1869*) : *del. Roellius* **11** per dispositos ⟨equos⟩ *Sig.* : perdispositos *Mog.* : praedispositos *Fr. 2* : per dispositos ⟨equos citos⟩ *Heraeus* misit ad Perseum *Mog.* : ad Perseum misit *Prisc.*

2 Peropportuna mors Philippi fuit ad dilationem et ad uires bello subtrahendas. nam post paucis diebus gens Bastarnarum, diu sollicitata, ab suis sedibus magna peditum equi-
3 tumque manu ⟨H⟩istrum traiecit. inde praegressi qui nuntiarent regi Antigonus et Cotto: ⟨Cotto⟩ nobilis erat Bastarna, + ea res + Antigonus + saepe Iunius + cum ipso Cottone legatus ad concitandos Bastarnas missus. haud procul Amphipoli fama, in⟨de⟩ certi nuntii occurrerunt mortuum esse regem. quae res omnem ordinem consilii
4 turbauit. compositum autem sic fuerat, transitum per Thraciam tutum et commeatus Bastarnis ut Philippus praestaret. id ut facere posset, regionum principes donis coluerat,
5 fide sua obligata pacato agmine transituros Bastarnas. Dardanorum gentem delere propositum erat, inque eorum
6 agro sedes dare Bastarnis. duplex inde erat commodum

57.2 peropportuna *Mog.* : *add.* ⟨Romanis⟩ (*post*) *Heus.*, ⟨populo Romano⟩ (*post uel ante*) *Weiss.* subtrahendas *Madvig* : contrahendas *Mog.* ⟨H⟩istrum *Weiss.* : Istrum *Mog.* **3** inde praegressi ... Cotto *Mog.* : id praegressi⟨s⟩ ... Antigono et Cotto⟨ni⟩ *Gron.* ⟨Cotto⟩ nobilis *Weiss.* : nobilis *Mog.* : nobilis ⟨is⟩ *Sig.* + ea res + *Mog.* : erat *Sig.* : et *Gron.* : a rege (*1864*) *uel* ⟨Stub⟩erae⟨u⟩s (*1875*) *Weiss.* : (Bastarn)es *Madvig* : ⟨A⟩s⟨t⟩raee⟨nsis⟩ *uel* Ores⟨t⟩a *M. Müller* (*1869*) : ⟨G⟩raec⟨u⟩s *uel* Thrax *Novák* (*JPhV 1883, 343*) : *del. H.J.M.*; *de Heraeus u.i.* + saepe Iunius + *Mog.* : saepe inuitus *Fr.2* : perinuitus *Sig.* : saepius *uel* saepe prius (*1864*) *uel* iam prius (*1875*) *Weiss.* : saepe i⟨a⟩m prius *M. Müller* (*1869*) : prope inuitus *Madvig* : semel i⟨a⟩m prius *Novák* (*l.c.*) : (Bastarnes, Antigonus) ex regiis unus *Zingerle* : (Bastarna, Antigonus) e regiis unus, saepe *Heraeus* haud *Mog.* : ⟨iis⟩ haud *Weiss.* (*1833*) fama, in⟨de⟩ certi *Drak.* : fama incerti *Mog.* : famae incerti *Fr.1* : fama, ⟨de⟩in certi *Perizonius* **4** ut *hic Mog.*, *ante* transitum *Novák* praestaret *Fr.2* : daret *Mog.* posset *Fr.1* : possit *Mog.* **5** inque *Fr.1* : quae in *Mog.* sedes dare *Fr.1* : se fundare *Mog.* : se⟨des⟩ fundare *Gron.*

futurum, si et Dardani, gens semper infestissima Macedoniae temporibusque iniquis regum imminens, tolleretur, et Bastarnae, relictis in Dardania coniugibus liberisque, ad
7 populandam Italiam possent mitti. per Scordiscos iter esse ad mare ⟨H⟩adriaticum Italiamque; alia uia traduci exercitum non posse. facile Bastarnis Scordiscos iter daturos; nec enim aut lingua aut moribus abhorrere; et ipsos adiuncturos se, cum ad praedam opulentissimae gentis ire uidis-
8 sent. inde in omnem euentum consilia ⟨ac⟩commodabantur: siue caesi ab Romanis forent Bastarnae, Dardanos tamen sublatos praedamque ex reliquiis Bastarnarum et pos-
9 sessionem liberam Dardaniae solacio fore; siue prospere ⟨rem⟩ gessissent, Romanis auersis in Bastarnarum bellum reciperaturum se in Graecia quae amisisset. haec Philippi

6 regum *Mog.* : regno *Wolff* (*WKlPh 1909, 912*) **7** ⟨H⟩adriaticum *Sig.* : Adriaticum *Mog.* moribus *Duker* : moribus aequales *Mog.* : moribus ⟨praedandi animo⟩ aequales *Heus.* : moribus ab illis *Weiss.* ire *Mog.* : iri *Crév.* **8** ⟨ac⟩commodabantur *Sig.* : commodabantur *Mog.* Bastarnae, Dardanos *Fr. 1* : Dardani Bastarnae *Mog.* **9** ⟨rem⟩ *Gron.* : *om. Mog.* auersis *Fr. 1* : reuersis *Mog.*

58 consilia fuerant. + digressi sunt pacato agro + deinde Cottonis et Antigoni et haud multo post fama mortis Philippi neque Thraces commercio faciles erant, neque Bastarnae empto contenti esse poterant, aut in agmine contineri, ne 2 decederent uia. inde iniuriae ultro citroque fieri, quarum in dies incremento bellum exarsit. postremo Thraces, cum uim ac multitudinem sustinere hostium non possent, relictis campestribus uicis in montem ingentis altitudinis – Donu- 3 cam uocant – concesserunt. quo ⟨cum⟩ subire Bastarnae uellent, quali tempestate Gallos spoliantes Delphos fama est peremptos esse, talis tum Bastarnas nequiquam ad iuga 4 montium adpropinquantes oppressit. neque enim imbre tantum effuso dein creberrima grandine obruti sunt, cum ingenti fragore caeli tonitribusque et fulgoribus praestrin- 5 gentibus aciem oculorum, sed fulmina etiam sic undique micabant ut peti uiderentur corpora, nec solum milites sed 6 etiam principes icti caderent. itaque cum praecipiti fuga per rupes praealtas improuidi sternerentur ruerentque, instabant quidem perculsis Thraces, sed ipsi deos auctores fugae

58.1 + digressi sunt pacato agro + deinde *Mog.* : ingressi sunt pacato agmine fide *Fr.1* : *sic, sed* ductu *pro* fide *Weiss.* : ⟨primum⟩ ingessi sunt pacato agmine, ⟨digressu⟩ deinde *Madvig* : ⟨sed Bastarnae Thraciam⟩ ingessi sunt pacato agmine, ⟨digressu⟩ (*uel* ⟨discessu⟩) deinde *Weiss.* (*1864*) et (haud) *Mog.* : sed *Fr.1* fama *Madvig* : famam *Mog.* : ⟨ob⟩ *uel* ⟨propter⟩ famam *Drak.* : ⟨ad⟩ famam *Weiss.* neque (Bastarnae) *Fr.1* : *om. Mog.* : aut ... ⟨qui⟩esse *Harant* empto contenti ... aut *Fr.1* : euito contentio ... aut *Mog.* : ⟨ut⟩ empto ... esse⟨nt, cogi⟩ poterant aut *uel* empto contenti era⟨n⟩t aut in agmine contineri poterant *uel* empto contenti; nec poterant in agmine contineri *Madvig* : ⟨cum⟩ empto contenti ⟨non⟩ essent, poterant in agmine contineri *Novák* (*JPhV 1883, 341*) **2** Donucam *Mog.* : Dunaca *Niese* (*3.100 adn. 6*) **3** quo ⟨cum⟩ subire *Weiss.* : quo ubi ire *Mog.* : cum subire *Gron.* **5** peti *Mg* : luce *Mog.* **6** autores *Fr.2* : res *Mog.*

7 esse caelumque in se ruere aiebant. dissipati procella cum tamquam ex naufragio plerique semermes in castra unde profecti erant redissent, consultari quid agerent coeptum. inde orta dissensio, aliis redeundum aliis penetrandum in
8 Dardaniam censentibus; triginta ferme milia hominum, Clondico duce, ⟨quo⟩ profecti erant peruenerunt; cetera multitudo retro, qua uenerat, + Apolloniam meridianam
9 regionem + repetiit. Perseus, potitus regno, interfici Antigonum iussit; et dum firmaret res, legatos Romam ad amicitiam paternam renouandam petendumque ut rex ab senatu appellaretur misit. haec eo anno in Macedonia gesta.

59 Alter consulum Q. Fuluius ex Liguribus triumphauit; quem triumphum magis gratiae quam rerum gestarum magnitudi-
2 ni datum constabat. armorum hostilium magnam uim transtulit, nullam pecuniam admodum. diuisit tamen in singulos milites tricenos aeris, duplex centurionibus, triplex equiti.

58.9: *Pol.* 25.3.1

7 procella cum *Fr.1* : procellarum *Mog.* : ⟨ui⟩ procellarum ⟨cum⟩ *Weiss.* plerique semiermes *Fr.1* : praeliique se inermes *Mog.* consultari *Fr.1* : consultarique *Mog.* **8** Clondico duce ⟨quo⟩ *Madvig* : Claudico duce *Mog.* : Clondico duce *Fr.1* : *sic, del.* profecti erant, *Heraeus* : ⟨in Dardaniam, quo⟩ Clondico duce *Weiss.* (*1875*) : Clondico duce ⟨in Dardaniam, quo⟩ *H.J.M.* + Apolloniam meridianam regionem + *Mog.* : Transdubianam regionem *Fr.1* : mediterraneam regionem *Weiss.* : aquiloniam regionem *Madvig* : ad aquilonem medit⟨er⟩ran⟨e⟩am regionem *Weiss.* (*1864*) : Apolloniam maritimam (*uel* ac maritimam) regionem *Harant* : Apolloniam Mesembriamque *Heraeus* (*cf. Niese, 3.101*) : Aquiloniam, medit⟨er⟩ran⟨e⟩am regionem *H.J.M.* : Apolloniam *Gouillart* repetiit *Fr.1* : repetit *Mog.* **9** dum firmaret res *Gel.* ("*legendum*") : firmare tres *Mog.* **59.2** tricenos *Mog.* : trecenos *ed. Col. 1528*; *cf.* 34.8 *adn.*

3 nihil in eo triumpho magis insigne fuit quam quod forte euenit ut eodem die triumpharet quo priore anno ex prae-
4 tura triumphauerat. secundum triumphum comitia edixit, quibus creati consules sunt M. Iunius Brutus A. Manlius
5 Vulso. praetorum inde, tribus creatis, ⟨...,⟩ comitia tempestas diremit. postero die reliqui tres facti, ante diem quartum idus Martias, M. Titinius Curuus, T⟨i⟩. Claudius Nero,
6 T. Fonteius Capito. ludi Romani instaurati ab aedilibus curulibus Cn. Seruilio Caepione Ap. Claudio Centhone
7 propter prodigia quae euenerant: terra mouit; in fanis publicis, ubi lectisternium erat, deorum capita, quae in lectis
8 erant, auerterunt se, lanxque cum integumentis, quae Ioui apposita fuit, decidit de mensa; oleas quoque praegustasse mures in prodigium uersum est; ad ea expianda nihil ultra quam ut ludi instaurarentur actum est.

59.7–8: *Obs.* 7

4 A. Manlius *Fr.1* : M. Attilius *Mog.* **5** creatis, ⟨...⟩ *nomina praetorum excidisse uid. Crév.* : *de praetoribus u. MRR, 1.395, 397* Volso *Mog.* quartum *Mog.* : quintum *Dodwell* Curuus *Fr.2* : *om. Mog.* T⟨i⟩. *Pighius* : C. *Mog.* : T. *Fr.1* **6** Cepione *Mog.* Centone *Mog.* **7** fanis *Duker* : foris *Mog.*; *u. i.* lectisternium *Mog.* : *post add.* ⟨Iouis⟩, *cl. Obs.*, *etiam* foris *defendens, Schmidt* (*Hermes 1968, 732*) quae *Mog.* : qui *Duker* **8** lanxque *Cuper* : lanaque *Mog. Obs.* : laenaque *Scheffer* integumentis *Mog. Obs.* : intrimentis *Oudendorp* : legumentis *uel* leguminibus *Gitlbauer* (*ZöG 1877, 104*) apposita *Sig.*, *cl. Obs.* : opposita *Mog.* fuit *Mog.* : erat, *cl. Obs.* (erant) *Weiss.* mensa. oleas *distinxit Heus.* : decidit. de *Mog.*

APPARATVI CRITICO ADDENDA

(i) Loci ubi Mg et B aduersus χ uel Mg et χ aduersus B in lectione uera consentiunt (38.46.4–40.37.3 Mg et φ aduersus ψ(α) uel Mg et ψ(α) aduersus φ; aliquando Mg et χ aduersus α)

34.1.3 tulerat *BMgA* : tulerant ψ*EP* **4** Iuni(i) Bruti *BMg* : Iunius Brutius φ : Iunius et Brutius ψ **2.4** ego *BMg* : *om.* χ **4.3** ad(t)trectamus *Mg*φ*VL* : adtrectemus *B* : adtractamus *N* **5** et *BMg* : sed χ **12** aequato ... cultu *BMg* : aequat ... cultum χ **5.5** latam *BMg* : datam χ **6.2** uisa *BMg* : suis χ **7.5** quoniam *Mg*χ : *om. B* **11** filiae *BMg* : fide χ **9.3** adiecti *BMg* : abiecti φ : abiecit ψ **5** cuius *BMg* : cui uel φ : ciuilis ψ **12** Hispani *BMg* : *om.* χ **10.5** Q. *BMg* : quoque χ **14.7** se ostendere *BMg* : eos tendere χ **15.5** oppugnabantur *BMg* : oppugnantur χ **16.9** consul sine *BMg* : compulsos ne χ proelio *BMg***PmgN* : periculo φ*VL* **20.5** ibi delectarum *BMg* : ibidem lectaturum χ **21.8** supplicationem *BMg*α*A* : supplicationes ψ*EP* **25.3** equitibus mille *BMg* : equi militibus χ **26.1** fuisse *Mg**χ : esse *B* **28.2** descensum *BMg* : ascensum χ **31.11** me *BMg* : *om.* χ **35.6** et (Messeniis) *BMg* : *om.* χ **38.1** tunc *RBMg* : nunc χ **43.2** iis *BMg* : duo χ **46.12** tr.(ibunus) mil.(itum) *BMg* : *om.* χ **48.2** Elatiae *Mg**χ : Latiae *B* **52.5** ad hoc *Mg*χ : *om. B* **56.11** conueniretur *BMg* : conuenire χ **60.6** transire *BMg* : *om.* χ

35.3.2 Pisas *Mg**χ : ipsas *B* duxit et *BMg* : duxisset χ **5.3** signum *Mg**χ : signa *B* **13** septingenti *BMg* : ducenti φ : ducentos ψα(*a* : cc *Esc. Voss.*) **6.4** ne *BMg* : si φ : se ψ **10** et (persequi) *BMg* : ut χ **7.3** coercendi *BMg* : cernendi χ **10.2** nuper *Mg**χ : *om. B* **11.10** adequitare *Mg**χ : *spat. B* **17.4** uicto sic *BMg* : uictos ψ : uicto φ **20.9** etiam scito *BMg* : iam χ **22.4** quingenti *BMg* : *om.* χ **25.7** praefatus *BMg Voss.* : praefectus χ esse ne *Mg* : essent *B*χ **26.2** exercebat *BMg* : exercebant χ **32.10** inchoastis *BMg* : inchoatis χ **50.5** se *Mg*χ : sed *B*

36.3.6 Ostia *BMg* : Otia χ **4.6** petere sese et *BMg* : petere se et φ : peteres esset ψ **5.6** id agi *BMg* : *om.* χ **7.10** meam *BMg* : eam χ **9.8** fors *BMgV* : sors φ*NL* **10.1** exercitu *Mg**χ : exercitum *B* **12.5** et (mox) *BMg* : *om.* χ **15.2** tunc *BMg* : *om.* χ **16.8** ut (uertices) *BMg* : *om.* χ **21.2** Aristoteles *BMg* : C(T- *P*)ristoteles φ : Aristotiles *N* : Aristotheles *V* **27.5** in populum Romanum *BMg* : in ψ : *om.* φ **8** est *BMg* : et χ **31.5** passim *BMg* : *om.* χ **36.4** locata erat *Mg**χ : locauerat *B* **38.7** tamen *BMg* : *om.* χ **39.5** ipse *BMg* : ille χ **7** qui *Mg**χ : quia *BPar.* **45.9** Labeo *Mg**(χ) : Labaeo *B*

37.2.2 Acilio *Mg*χ : Acilo *B* **4** sescenti *BMg* : ducenti φ : ducentos ψ **3.5** earum *BMgHolk.Voss.* : eorum χ **4.3** hi omnes *BMg* : duo homines φ : duo omnes ψ : biduo omnes *EmgPmg* **7.15** prosecutus *Mg**χ : ipsos secutus *B* **8.3** et (Polyxenidam) *BMg*: *om.* χ **10.5** regiam classem *BMg* : classem regiam χ **11.9** salutis *BMg* : saluti χ **16.4** circumagente se *BMg* : circumagente e(uento) φ : circumagentes ψ **18.1** filius *BMgLips.* : *om.* χ **21.2** multas horas *BMg* : multas ψ : (per)multi φ **22.3** Eudamus *Mg*χ : Eudanus *B* **23.4** et triginta *BMg* : *om.* χ **24.9** Eudamum reuecti *BMg* : Eudemum reuersi χ **33.1** a *BMg* : *om.* χ **36.7** desiderabit *BMg* : desiderat sed φ : desidera sit ψ **37.8** ne *BMg* : non φ : *om.* ψα(*aEsc.*; non *ante* descendat *Voss.*) **41.4** emollierat *BMg* : mollierat χ **46.7** exercitu Romano *Mg**χ : Romano exercitu *B* **54.23** uestra *BMg* : *om.* χ **56.6** Rhodum *BMg* : Thorum φ : Rhorum ψ

38.7.1 excessit ... Macedoniam *BMg* : *om.* χ **2** auocauit *BMgVL* : uocauit *N* : aduocauit φ **8.6** legati *BMg* : *om.* χ parceret urbi *BMg* : hi ψ : *om.* φ **12.6** cuius *Mg**χ : cum ius *B* **13.4** castellum *hic Mg**χ : *ante* cum, *ut uid.*, B^1 (*om. B*) **13.7** media *BMg*α*EmgPmg* : medita χ **14.11** absentem *BMg* : absentes φ : absente ψ **14** sex dies exacta *BMg* : sex acta χ : sex dies acta *Holk.Esc.* **21.2** est *BMg* : et χ **23.2** et (instare) *BMg* : *om.* χ **27.6** Halyn *BMg* : Halum χ **36.5** censeri coegissent *Mg**χ : coegissent censeri *B* **41.13** cornua *BMg* : cornu χ **43.13** utique *Mg**χ : *om. B* **46.1** corpora *BMg* : corpore χ **47.6** meis *Mg*ψ : me hiis φ **48.7** sciatisne *Mg*ψ : scitisne φ **14** subi(i)cit ea quae *Mg*φ : subicite aquae ψ **51.12** scribae uiatoresque *Mg*φ : scribere uictoresque ψ **56.5** Grac(c)hi *Mg**ψα(*Holk.Par.Voss.* : *om.* et ... Scipionis

Lips.) abhorrent *Mg*ψ : aberrant φ **60.5** ultimos *Mg**φ : ultimo ψ

39.5.14 aureae coronae *Mg**φ : aurea corona ψα(*Holk. Lips. Esc.*) **9.5** Hispala *Mg**φ : Ispala ψ **10.3** cum *Mg*ψ : tum φ **5** id *Mg**φ : it *N* : ut *V* **14.4** ad(f)finis *Mg**φ : ad finem ψ **15.11** aliquis *Mg*ψα(*Holk. Lips. Esc.*) : aliqui φ **19.4** as(d)signaret *Mg*ψ : as(d)signarent φ **20.1** ducentis *Mg*φ : ducentos ψ **26.4** se *Mg*ψ : *om.* φ **32.7** quia *Mg*χ : quod α(*aVoss.*) **36.1** cogitatio *Mg**φ : cogitationum ψ **39.12** fauorem *Mg*χ : fauoris α(*aVoss.* : fauor *Esc.*) **50.6** ambigebatur *Mg*ψ : ambigebat φ : ambigebant α **51.6** uestigari *Mg*ψ : inuestigari φ

40.2.5 A. *Mg*ψ : *om.* φ **13.2** gladiis *Mg**φ : cladis ψ **16.8** uicit ... Fuluius *Mg* : uicti ... Fuluius ψ*Esc.* : uicti ... Fuluii α (*Holk.*[2] *Voss.*) *Gel.* ("*melius quadrat*") **24.3** Thessalonice *MgPN* : Tessalonice *EV* **25.1** Ingaunos *Mg**ψP^3 *Voss.* : Ingaunis φ **27.1** nihil usquam *Mg*ψα(*Holk.*[2]*Esc.* : *om.* nihil *Voss.*) : usquam nihil *P* : nihil *E* **30.5** procurrisset *Mg**ψ : procucurrissent φ : percurrisset α **31.6** aberant *Mg**φ : haberent ψ **32.6** ad *Mg*ψ : et φ **7** quadri(n)genti *Mg**φ : quadringentos ψ **33.4** amnibus *Mg**ψ : omnibus φ **34.6** uouerat *Mg**φ : *om.* ψα

(ii) Loci ubi B et φ aduersus ψ et α (etiam unum modo uel duo ex codicibus α) in lectione uera consentiunt; necnon loci ubi codices α, etsi non eandem ac ψ, similem tamen lectionem exhibent

32.6.5 amnis ponte *B*φ : amnis (ammus *N*) sponte ψ : amni sponte α **8.10** uereri *B*φ : ueteri ψ*Holk. Par.* **16.9** iussis ut quaeque *B*φ : iussitque ut quae ψ : iussit ut quae α(*aVoss.* : iussit ut quaeque *Esc.*) **21.28** urbes quae *B*φ : urbesque ψα(*aEsc.*) **30.8** impetrari *B*φ : impetrare ψα

34.1.2 *ante* pleb(e)i *add.* pl. Romuleus *N*, pl. *V*, Titus Romuleus α **3** *post* Oppius (*om.* Oppius *N*) *add.* Titus Romuleius ψα **2.9** quaeque *B*φ*N* : quoque *VLHolk.* **3.9** uectemur *B*φ : uectentur *Par.* : ueherentur *Lips.* : ueheremur *Voss.* **8.1** proque *B*φ : pro qua ψα(*Holk. Par. Esc.mg*) **14.4** uirtute *B*φ : uirtutem ψ*Lips. Voss.* eliceret *B*φ : educeret ψ : ediceret *Esc.* : aliceret *Holk.* : adiceret *Lips. Par.* **14.5** pertimuisse *B*φ : pertinuisse ψ*Holk. Par.* reprenderit *B*φ : re(rom- *Voss.*)-prehenderit ψα **35.6** cognossent *B*φ : cognoscerent ψα **40.2** dein *B*φ*V* : deinde *NL*α

36.10.6 esset *Bφ* : essent ψ*Voss.* **24.11** capere *Bφ* : caperent ψ*Esc.* **26.1** concilio *Bφ* : consilio ψ*Esc.* **28.6** ni propere *BφV* : im(n)propere *NLPar. Voss.* **38.6** (uictoribus) mille *Bφ* : et ψα(*Holk. Par. Voss.* : *om. Lips. Esc.*) **40.8** accipiendam *Bφ* : accipiendum ψα **43.3** faciendumne *Bφ* : faciendum nec ψ*Esc.* **45.3** utpote leuium *Bφ* : ut post eleuium ψα(*Lips. Par. Esc.*)

37.11.4 comparatis *Bφ* : comparatus ψ*Holk.*[x] **26.4** absumpta *BAP* : ad(s)sumpta ψα(*aEsc.*)*E* **29.6** et (sine) *Bφ* : *om.* ψ*Lips.* **32.6** ac rabie *Bφ* : Arabiae ψ*Lips. Esc.* **7** dirempto *Bφ* : direpto ψα(*Lips. Esc. Voss.* : directo *Par.*) **40.6** Medi *B*ψ : medii ψ*Lips. Par.* **48.3** deletas *Bφ* : deiectas ψα **51.3** et (ad populum) *Bφ* : *om.* ψ*Holk.* **7** perfectis *Bφ* : perfecti *NHolk. Esc.* : profecti *VLips. Par.* : profectis *Voss.* **9** metuere *Bφ* : et uere ψα **56.7** transcendi *Bφ* : transcendit ψα (*Holk. Lips. Esc.*)

38.1.2 Athamania ea *Bφ* : Athamaniae ψα(*Holk.*[2]*Esc.*) : Athamena *Voss.* **3.1** et (Romam) *Bφ* : ad ψ*Esc.*(*correctum*) Asiam *Bφ* : Asi(y)a ψα(*Holk.*[2]*Esc.*) **5.1** urbs *Bφ* : urbes ψ*Holk.*[2](*correctum*) **9.11** spe *Bφ* : spei ψα **11.6** Romanis *Bφ* : Romani ψα **13.12** parati *Bφ* : pacati ψ : pacti *Esc.* **16.2** Lonorio *Bφ* : Loc(-ch- *Esc.*)orio α **17** gignitur *Bφ* : egignitur ψ*Esc.* **15** feritate mulcenda *Bφ* : feritatem ulcendam ψ : feritatem uincendam (uicendam *Voss.* : uiuendi *Holk.*[2]) α **20.7** ab *Bφ* : ad ψ*Holk. Lips.* **23.2** exanimantur *Bφ* : exanimatur *NLips.* : exanimatum *V* **28.7** adfulserat *Bφ* : adfuls(x)erant ψα(*a*) : adfulserunt *Voss.* **31.2** fidem *Bφ* : fide ψ*Holk. Esc.* castella et uicos tradidissent *Bφ* : castelle tuic' tradidissent *N* : castelle tui contra didissent *V* : castella (-e *Par.*) cui contradixissent α(*a*) : castello cuius tradidissent *Esc.* : castella contra disissent *Voss.* **33.11** et *Bφ* : sed ψα(*aEsc.*) **38.15** denum *Bφ* : demum ψ*Holk.* **43.11** signaque quae *Bφ* : signa quaeque (quoque *Par.*) ψα(*aEsc.*) : signaque *Voss.* **44.6** captam *Bφ* : capta ψ*Lips.*

INDEX NOMINVM